H.P. Blavatsky

Geselecteerde artikelen deel 1: 1874–1882

H.P. Blavatsky
Geselecteerde artikelen
deel 1: 1874–1882

H.P. Blavatsky
Geselecteerde artikelen

Deel 1
1874–1882

Theosophical University Press Agency
Den Haag

H.P. Blavatsky: Geselecteerde artikelen
Deel 1: 1874-1882

(Nieuwe vertaling van artikelen geschreven
door H.P. Blavatsky)

ISBN 978-94-91433-12-2, paperback
ISBN 978-94-91433-13-9, PDF eboek

Nur 720
Trefwoorden: theosofie, esoterie

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

© 2015 Theosophical University Press Agency
Daal en Bergselaan 68, 2565AG Den Haag
+31 (0)70 3231776
www.theosofie.net / info@theosofie.net

Voorwoord van de vertalers

Dit boek bevat nieuwe vertalingen van artikelen die, tenzij anders vermeld, door H.P. Blavatsky zijn geschreven. De artikelen zijn chronologisch gerangschikt. Bij elk artikel worden de oorspronkelijke bron en de Engelstalige titel vermeld; daarnaast wordt aangegeven waar het in *H.P. Blavatsky: Collected Writings* (afgekort *CW*) is te vinden.

De meeste artikelen in dit eerste deel komen uit het tijdschrift *The Theosophist*, dat door Blavatsky was opgericht en waarvan zij redactrice was. Tevens zijn door haar geschreven artikelen uit enkele kranten en spiritistische tijdschriften opgenomen.

Bij de keuze van artikelen ligt de nadruk op de religieuze, filosofische en wetenschappelijke inhoud, maar het boek bevat ook artikelen die historisch van belang zijn.

Achterin is een biografische schets over het leven van Blavatsky toegevoegd.

Inhoud

Voorwoord van de vertalers v

Legende van de nachtschone 1

1874-76

Verbazingwekkende manifestaties van geesten 5
Enkele vragen aan 'HIRAF' 9
Van Madame H.P. Blavatsky aan haar correspondenten 26
De wetenschap van de magie 33
Huxley en Slade 41

1877

Madame Blavatsky over fakirs 51
Elementaren 54
Dr. Carpenter over de 'boomtruc' en H.P. Blavatsky over 'gegoochel' van fakirs 60

1878

Kabbalistische zienswijzen over 'geesten', verkondigd door de Theosophical Society 69
Madame Blavatsky over de opvattingen van theosofen 75
Een organisatie zonder dogma 85
Mw. Blavatsky over Indiase metafysica 90
Fragmenten van Mw. Blavatsky 101
De akhund van Swat 105
De Theosophical Society 110
De Ārya Samāj 113

1879

Magie 121
Echo's uit India 129

Wat is theosofie? 141
Wat zijn theosofen? 151
Het natuurlijke gevolg van het westerse spiritisme 159
Ouderdom van de *Veda's* 162
Perzisch zoroastrianisme en Russisch vandalisme 168
Kruis en vuur 176
Oorlog op de Olympus 182
Kerstmis vroeger en nu 192
Het wijdverbreide denkbeeld van het voortbestaan van de ziel 198

1880

Een groot licht onder de korenmaat 213
Een mysterieus land 228
Opmerkingen over 'Een mysterieus land' 266
Schaalkuiltjes 270
De geschiedenis van een 'boek' 273
De stille broeder 282
Een geval van bezetenheid 292
Het getal zeven 298
De theorie van de cyclussen 303
Het getal zeven en onze Society 311
De pralaya van de moderne wetenschap 315
Wat is theosofie? 318

1881

Een jaar theosofie 327
Transcendente fysica 333
Elektrische en magnetische affiniteit tussen mens en natuur 339
Vragen over yogavidyā beantwoord 345
De ontbrekende schakel 348
Het jaar 1881 352
Menselijke magneten van de natuur 353
Peripateticus versus de logica 362
Graaf Saint-Germain 368
Oude leringen bevestigd door hedendaagse voorspellingen 374
Een paranormale waarschuwing 378
Apollonius van Tyana en Simon Magus 381

Lama's en druzen 385
Sterren en getallen 399
Stenenregens 409
De vijfpuntige ster 412
Madame Blavatsky over 'De broeders van de Himālaya' 417
Enkele gedachten over de dood en Satan 423
De zes- en vijfpuntige sterren 434
De heldere lichtplek 444
Is schepping voor de mens mogelijk? 446

1882

Esoterische axioma's en spiritistische speculaties 453
De esoterische leringen van de Indo-Europese arhats over het zevenvoudige beginsel in de mens 457
De invloed van gedachten van mensen die gestorven zijn 480
Het heelal in een notendop 481
Zijn dromen slechts zinloze beelden? 487
Spiritisme en occulte waarheid 492

Appendix

H.P. Blavatsky: een biografische schets (Jim Belderis) 503

Index 517

Illustraties

Vuurtempel van Bakoe 169
Serpent Mound, Ohio 239
Tiahuanaco: Ingang van de Kalasasaya 242
Zonnepoort van Tiahuanaco 244
Teotihuacan: Piramide van de Maan 245
Cuzco: Twaalfhoekige steen 257
Ollantaytambo: zes monolieten 258
Schaalkuiltjes 272
Graaf Saint-Germain 369
Achtste jebtsundamba 394

Legende van de nachtschone

Overlevering van de steppen

[‘Légende sur la belle de nuit’, schetsboek, blz. 7-8; *CW* 1:6-7]

Aan het begin van de schepping van de wereld en lang vóór de zonde die Eva ten val bracht, spreidde een frisse groene struik haar brede bladeren uit aan de oever van een riviertje. De zon die toen nog jong was, en moe van zijn eerste inspanningen, ging langzaam onder, en trok een sluier van nevels rondom zich en hulde de aarde in diepe en donkere schaduwen. Toen zag men op een tak van de struik een bescheiden bloemetje ontluiken. Ze had noch de frisse schoonheid van een roos, noch de prachtige en majestueuze trots van een mooie lelie. Nederig en bescheiden, opende ze haar bloemblaadjes en wierp een bezorgde blik op de wereld van de grote Boeddha. Alles was koud en donker om haar heen! Rondom haar, gebogen aan hun lenige stengels, sliepen haar metgezellen; haar kameraden, dochters van dezelfde struik, wenden zich af van haar blik; de nachtvlinders, wispelturige minnaars van bloemen, rustten maar even op haar borst, en vlogen al snel weg naar mooiere bloemen. Een grote kever sneed haar bijna in tweeën toen hij zonder pardon over haar heen klom, op zoek naar een rustplaats voor de nacht. En de arme bloem, bang geworden door haar afzondering en eenzaamheid te midden van die onverschillige menigte, liet haar kopje treurig hangen en liet als traan een bittere dauwdruppel vallen. Maar zie, een kleine ster begon te glinsteren aan de donkere hemel. Zijn schitterende stralen, helder en liefdevol, drongen door in de sfeer van duisternis, en plotseling voelde de verweesde bloem zich verkwikt en verfrist als door weldadige dauw. Ze kwam weer tot leven en hief haar bloemkroon op en zag de vriendelijke ster. Ze ontving zijn stralen op haar borst, trillend van liefde en dankbaarheid. Ze hadden haar een nieuw leven geschonken.

De dageraad met haar bleekrode glimlach verdreef geleidelijk de duisternis, en de ster werd verzwolgen door een zee van licht die door de dagster werd verspreid. Duizenden bloemen begroetten hem om hem te behagen, en baadden zich gretig in zijn gouden stralen. Hij richtte deze ook op de kleine bloem; de grote ster omringde haar met

zijn vlammende kussen. Maar nog vol herinnering aan de avondster en zijn zilver fonkelend licht, reageerde de bloem maar koeltjes op het vertoon van de trotse zon. Ze had nog steeds de zachte en liefdevolle gloed van de ster voor ogen, ze voelde nog steeds in haar hart de weldadige dauwdruppel, en keerde zich af van de verblindende stralen van de zon; ze sloot haar bloemblaadjes en ging slapen, genesteld in het dichte gebladerte van de moederstruik. Sindsdien werd de dag nacht voor die arme bloem en de nacht werd dag. Zodra de zon opkomt en hemel en aarde met zijn gouden stralen overspoelt, wordt de bloem onzichtbaar, maar zodra de zon onder is, en de kleine ster een hoekje van de donkere horizon doorboort en verschijnt, begroet de bloem hem met vreugde, speelt met zijn zilveren stralen, en neemt met grote teugen zijn zachte gloed in zich op.

Het hart van veel vrouwen werkt ook zo. Het eerste vriendelijke woord, de eerste liefdevolle streling, die haar pijnlijke hart beroert, schiet daarin diep wortel; en diep bewogen door één aardig woord, blijft ze onverschillig voor het gepassioneerde vertoon van het hele universum. Ook al is de eerste zoals vele andere, en ook al gaat hij verloren tussen duizenden andere sterren zoals hij, het hart van de vrouw weet hem te vinden, dichtbij of ver weg; ze zal met liefde en belangstelling zijn bescheiden weg volgen, en zal haar zegeningen sturen tijdens zijn reis. Ze begroet misschien de trotse zon, en bewondert zijn luister, maar haar hart zal altijd, loyaal en dankbaar, toebehoren aan één enkele ster.

1874–76

Verbazingwekkende manifestaties van geesten

Een tweede Ida Pfeiffer bij de Eddy's – Geestverschijningen van Georgiërs, Perzen, Koerden, Circassiërs, Afrikanen en Russen – Wat een Russische dame over dr. Beard denkt

[‘Marvellous spirit manifestations’, *The Daily Graphic*, New York, deel 5, 30 oktober 1874, blz. 873; *CW* 1:30-4]

De volgende brief werd door Mw. Blavatsky aan een andere krant gestuurd en aan ons overhandigd om in *The Daily Graphic* te worden gepubliceerd, omdat we het voortouw hebben genomen bij de bespreking van het bijzondere onderwerp ‘het spiritisme’. – Redacteur *The Daily Graphic*

Omdat ik me bewust ben dat u in het verleden rechtvaardigheid en eerlijk spel heeft nagestreefd, verzoek ik u dringend van uw kolommen te mogen gebruikmaken om te antwoorden op een artikel van dr. G.M. Beard over de familie Eddy in Vermont. Hij die hen en hun spiritistische manifestaties in een heel stellige verklaring veroordeelt, zou daarmee een slag willen toebrengen aan de hele spiritistische wereld van deze tijd. Zijn brief verscheen vanochtend (27 oktober). Dr. George M. Beard heeft de laatste weken de rol gespeeld van een ‘brullende leeuw’ die een medium wil ‘verscheuren’. Het schijnt dat de geleerde heer op dit moment hongeriger is dan ooit. Geen wonder, na de mislukking die hij heeft ondervonden met Brown, de ‘gedachtelezer’ in New-Haven.

Ik ken dr. Beard niet persoonlijk, en evenmin hoef ik te weten in hoeverre hij zich kan beroepen op zijn doctorstitel in de medicijnen; maar ik weet wel dat hij nooit kan hopen zulke mensen en geleerden als Crookes, Wallace of zelfs Flammarion, de Franse astronoom, te evenaren, laat staan ze te overtreffen, die allemaal vele jaren aan het onderzoek van het spiritisme hebben gewijd. Ze kwamen allemaal tot

de conclusie dat, zelfs als men veronderstelde dat het bekende verschijnsel van de materialisatie van geesten geen bewijs opleverde voor de identiteit van de personen die ze beweerden te zijn, het in elk geval niet het werk van stervelingen was; en nog minder dat het fraude was.

Nu wat de Eddy's betreft. Tientallen bezoekers zijn daar weken en zelfs maanden geweest; geen enkele seance heeft plaatsgevonden zonder dat sommigen van hen de persoonlijke tegenwoordigheid van een vriend, een familielid, een moeder, vader of geliefd gestorven kind heeft ervaren. Maar let op! Daar komt dr. Beard, hij blijft er minder dan twee dagen, verbindt zijn sterke elektrische batterij met de geestverschijning die geen krimp geeft of met de ogen knippert, onderzoekt nauwkeurig het kabinet (waarin hij niets vindt), en keert dit dan de rug toe en verklaart heel nadrukkelijk 'dat men goed moet begrijpen dat als zijn wetenschappelijke naam ooit in verband met de familie Eddy opduikt, dit alleen is om hen als de grootste bedriegers te ontmaskeren, die niet eens goed in hun bedrog zijn'. Consummatum est! Het spiritisme is overleden. Requiescat in pace! Dr. Beard heeft het met één woord afgemaakt. Strooi as uit over uw eerbiedwaardige maar onnozele hoofden, o Crookes, Wallace en Varley! Voortaan moet u als gestoord, gehypnotiseerd en als krankzinnig worden beschouwd, en dat geldt ook voor de vele duizenden spiritisten die hun overleden vrienden en familieleden hebben gezien en met hen hebben gesproken, hen hebben herkend in Moravia, bij de Eddy's en elders op dit grote continent. Maar is er niet een uitweg uit dit dilemma? Jazeker, dr. Beard schrijft als volgt: 'Wanneer uw correspondent naar New York terugkeert, zal ik hem op een geschikte avond alles leren doen wat de Eddy's doen'. Waarom moet een verslaggever van *The Daily Graphic* de enige zijn die door G.M. Beard, MD, wordt uitverkoren voor inwijding in de kennis van zo'n handig 'bedrog'? Waarom ontmaskert hij in dat geval dit algehele bedrog niet openlijk zodat de hele wereld er baat bij heeft? Maar dr. Beard schijnt even partijdig te zijn in zijn keuze als hij knap is in het betrappen van het genoemde bedrog. Zei de geleerde doctor niet tegen kolonel Olcott, toen hij bij de Eddy's was, dat tweedehands kleding ter waarde van drie dollar voor hem genoeg zou zijn om te kunnen laten zien hoe alle geesten die de Eddy-boerderij bezoeken, gematerialiseerd worden?

Hierop antwoord ik, gesteund door het getuigenis van honderden betrouwbare getuigen, dat de hele garderobe van Niblo's theater niet

toereikend zou zijn om het aantal geesten dat avond na avond uit een leeg klein kamertje tevoorschijn komt, te kleden.

Laat dr. Beard naar voren komen en het volgende feit verklaren als hij dat kan: Ik verbleef 14 dagen bij de Eddy's. In die korte tijd zag en herkende ik van de 119 verschijningen zeven geesten volledig. Ik erken dat ik de enige was die ze herkende, omdat de overige aanwezigen er op mijn talrijke reizen in het Oosten niet bij waren, maar hun vele soorten kleren en kostuums werden door iedereen duidelijk gezien en nauwkeurig onderzocht.

De eerste was een jongen uit Georgië, gekleed in het historische Kaukasische kostuum, waarvan een afbeelding binnenkort in *The Daily Graphic* zal verschijnen. Ik herkende hem en ondervroeg hem in het Georgisch over omstandigheden die alleen aan mijzelf bekend waren. Hij begreep me en gaf antwoord. Toen ik hem in zijn moedertaal vroeg (een suggestie die kol. Olcott me influisterde) om de 'Lezguinka', een Circassische dans, te spelen, deed hij dit onmiddellijk op een gitaar.

De tweede. Een kleine oude man verschijnt. Hij is gekleed zoals Perzische kooplui dat gewoonlijk zijn. Zijn kleding is precies de nationale dracht. Alles klopt tot de 'babouches' toe, die hij uitdoet zodat hij op zijn kousen staat. Hij zegt zijn naam, krachtig fluisterend. Het is 'Hassan Aga', een oude man die mijn familie en ik twintig jaar lang in Tbilisi hebben gekend. Hij zegt, half in het Georgisch, half in het Perzisch, dat hij me 'een groot geheim wil vertellen', en hij verschijnt drie keer, en probeert vergeefs zijn zin af te maken.

De derde. Een reusachtig grote man komt tevoorschijn gekleed in de schilderachtige kledij van de soldaten van Koerdistan. Hij spreekt niet, maar buigt volgens oosters gebruik, en heft zijn speer op, die met schitterend gekleurde pluimen is versierd, en zwaait ermee als teken van welkom. Ik herken hem onmiddellijk als Saffar Ali Bek, een jong stamhoofd van de Koerden, die mij gewoonlijk vergezelden op mijn tochten te paard rond de Ararat in Armenië, en die één keer mijn leven redde. Bovendien buigt hij zich voorover alsof hij een handvol losse aarde opraapt en rondstrooit terwijl hij zijn hand tegen zijn borst drukt – een gebaar dat alleen bij Koerdische stammen gebruikelijk is.

De vierde. Een Circassiër komt tevoorschijn. Het lijkt wel alsof ik in Tbilisi ben, zo precies is zijn kleding die van een 'nouker' (iemand die óf voor óf achter een ruiter loopt). Deze man spreekt. Hij verbetert zelfs zijn naam, die ik verkeerd uitsprak toen ik hem herkende, en als ik de naam herhaal, buigt hij glimlachend en zegt in onvervalst guttu-

raal Tartaars, dat mij zo bekend in de oren klinkt, 'Tchoch yachtchi' (dat is goed), en gaat weg.

De vijfde. Een oude vrouw verschijnt met een Russische muts. Ze komt op en spreekt me in het Russisch aan en noemt me bij de troetelnaam die ze in mijn kindertijd gebruikte. Ik herken een bediende van mijn familie, een kindermeisje van mijn zuster.

De zesde. Vervolgens verschijnt een grote sterke neger op het toneel. Zijn hoofd is versierd met een fantastische coiffure, zoiets als horens, die omwonden zijn met wit en goud. Zijn gezicht komt me bekend voor, maar ik herinner me niet meteen waar ik hem gezien heb. Kort daarop begint hij enkele levendige gebaren te maken, en zijn mimiek helpt me om hem met één oogopslag te herkennen. Het is een bezweerder uit Centraal-Afrika. Hij grijnst en verdwijnt.

De zevende en laatste. Een grote man met grijs haar komt tevoorschijn, gekleed in een formeel zwart kostuum. De Russische decoratie van de heilige Anna hangt aan een breed rood moiré lint met twee zwarte strepen – een lint dat, zoals iedere Rus weet, bij de genoemde decoratie hoort. Dit lint wordt om de hals gedragen. Ik val bijna flauw, want ik denk mijn vader te herkennen. Maar mijn vader was aanmerkelijk groter. In mijn opwinding spreek ik hem in het Engels aan en vraag: 'Bent u mijn vader?' Hij schudt zijn hoofd ontkennend, en antwoordt even duidelijk als een sterveling in het Russisch: 'Nee, ik ben je oom'. Het woord 'diadia' wordt door alle aanwezigen gehoord en onthouden. Het betekent 'oom'.

Maar wat zou dat? Dr. Beard weet dat het slechts armzalig bedrog is, en we moeten in stilte daarvoor zwichten. Mensen die mij kennen weten dat ik verre van lichtgelovig ben. Al ben ik al verschillende jaren spiritist[1], ik ben sceptischer om getuigenissen van betaalde mediums te aanvaarden dan veel ongelovigen. Maar wanneer ik zulke getuigenissen krijg als bij de Eddy's, ben ik aan mijn eer verplicht, want anders zou ik moeten erkennen een morele lafaard te zijn, om de mediums en ook de duizenden broeder- en zusterspiritisten te verdedigen tegen de verwaandheid en laster van iemand die niets en niemand heeft om hem in zijn beweringen te steunen. Tot slot, ik daag dr. Beard hierbij open-

[1] Noot vert.: In het plakboek van HPB (deel 1, blz. 5) waarin ze het krantenknipsel van dit artikel bewaarde, had ze het woord 'spiritist' doorgestreept en vervangen door 'occultist'. Er zijn 24 plakboeken van HPB die bewaard worden in het archief van de Theosophical Society, Adyar, Madras, India.

lijk uit voor een bedrag van $500 om voor publiek en onder dezelfde omstandigheden de manifestaties, waarvan hier getuigenis is afgelegd, voort te brengen of, indien hij daarin niet slaagt, de beschamende gevolgen van zijn zogenaamde ontmaskering te dragen.

H.P. Blavatsky

124 East Sixteenth Street, 27 oktober

Enkele vragen aan 'HIRAF ⁝'

Schrijver van het artikel over rozenkruisers

H.P. Blavatsky

['A few questions to 'HIRAF'', *Spiritual Scientist*, Boston, 15 en 22 juli 1875; *CW* 1:101-18]

Onder de talrijke wetenschappen die in deze eeuw door een goed gedisciplineerd leger van serieuze onderzoekers worden beoefend, heeft geen enkele zo weinig eerbetoon en zo veel spot ontvangen als de oudste ervan – de wetenschap der wetenschappen, de eerbiedwaardige moeder van alle tegenwoordige dwergen. De zogenaamde echte wetenschappers die in hun bekrompen arrogantie eropuit zijn de sluier van vergetelheid over hun onmiskenbare oorsprong te werpen, staan steeds klaar om een enorm aantal ernstige belemmeringen op te werpen voor de moedige geleerde die probeert af te wijken van de gebaande wegen die door zijn dogmatische voorgangers zijn uitgestippeld.

In de regel is het occultisme een gevaarlijk tweesnijdend wapen voor iemand die niet bereid is om er zijn hele leven aan te wijden. De theorie ervan zal, als ze niet gepaard gaat met serieuze beoefening, in de ogen van hen die bevooroordeeld staan tegenover zo'n impopulaire zaak, altijd een zinloze, dwaze speculatie blijven, alleen geschikt om de aandacht van onwetende oude vrouwen te trekken. Wanneer we terugblikken en zien hoe het moderne spiritisme de afgelopen dertig jaar is ontvangen, ondanks dat er elke dag, elk uur bewijzen komen die aan al onze zintuigen worden geleverd, die ons in het gezicht staren en hun stemmen laten horen vanuit de 'andere kant van de grote afgrond', hoe kunnen we dan verwachten dat occultisme of magie, die zich tot spiri-

tisme verhouden als het oneindige tot het eindige, als de oorzaak tot het gevolg, of als eenheid tot verscheidenheid, hoe kunnen we dan verwachten, zeg ik, dat dit gemakkelijk terrein zal winnen wanneer het spiritisme wordt bespot? Iemand die de onsterfelijkheid van de ziel van de mens bij voorbaat verwerpt of zelfs daaraan twijfelt, kan nooit in haar schepper geloven en zal, blind voor wat in zijn ogen heterogeen is, nog blinder blijven voor het voortkomen van heterogeniteit uit homogeniteit. Wat de kabbala betreft, of het samengestelde mystieke boek van alle grote natuurgeheimen, kennen we in deze eeuw niet iemand met genoeg morele moed – die het hart van de ware adept doet ontvlammen met het heilige vuur om ideeën te verspreiden – om de publieke opinie te trotseren door zijn bekendheid met dat verheven werk te tonen. Spot is het dodelijkste wapen van deze tijd en, terwijl we in de geschiedenis verslagen lezen van duizenden martelaren die in de afgelopen eeuwen opgewekt de brandstapels trotseerden ter ondersteuning van hun mystieke leringen, is het niet waarschijnlijk dat we in deze tijd ook maar één persoon zouden vinden die dapper genoeg is om die spot zelfs maar te weerstaan door ernstig op zich te nemen om de grote waarheden die in de overleveringen van het verleden besloten liggen, te bewijzen.

Als voorbeeld van het bovenstaande noem ik het artikel over 'de broederschap van de rozenkruisers', dat is ondertekend met 'Hiraf'. Dit knap geschreven artikel laat de lezer duidelijk zien dat de schrijver, tenminste wat theoretische kennis betreft, weinig rivalen en nog minder superieuren hoeft te vrezen, ondanks enkele fundamentele fouten die van dien aard zijn dat ze nauwelijks zullen worden opgemerkt behalve door hen die hun leven hebben gewijd aan de studie van het occultisme in zijn verschillende afdelingen met praktische leringen. Door zijn bescheidenheid, die ik in zijn geval niet genoeg kan waarderen – hoewel hij veilig genoeg is achter het masker van zijn pseudoniem – hoeft hij niet bang te zijn voor kritiek. Er zijn weinig critici in dit land van positivisme die bereid zijn met zo'n krachtige tegenstander, op zijn eigen terrein, de confrontatie aan te gaan. De wapens die hij in reserve schijnt te houden in het arsenaal van zijn uitstekende geheugen, zijn geleerdheid, en zijn bereidheid om elke verdere informatie die men misschien verlangt, te verstrekken, zullen ongetwijfeld elke theoreticus afschrikken, tenzij deze volkomen zeker van zijn zaak is, wat weinigen zijn. Maar boekengeleerdheid zal – en hier spreek ik alleen over het onderwerp occultisme – hoe groot deze misschien ook is, altijd onvol-

doende blijken te zijn, zelfs voor de analytische denker, die het meeste eraan gewend is de kern van de waarheid, verspreid over duizenden elkaar tegensprekende verklaringen, naar voren te brengen, tenzij deze door persoonlijke ervaring en praktijk wordt gesteund. Daarom kan Hiraf alleen een confrontatie verwachten met iemand die de kans hoopt te krijgen om enkele van zijn gewaagde beweringen te weerleggen en beweert dat hij in feite een beetje *praktische* ervaring bezit. Toch moet men niet denken dat deze regels bedoeld zijn om onze te bescheiden schrijver te bekritiseren. Het is verre van mij, als arme onwetende, om zo'n aanmatigende gedachte te koesteren. Mijn wens is eenvoudig om hem te helpen in zijn wetenschappelijke, maar zoals ik al zei, tamelijk hypothetische onderzoek, door iets te vertellen van het weinige dat ik op mijn lange reizen door het hele Oosten – die bakermat van het occultisme – heb opgepikt, in de hoop enkele verkeerde denkbeelden te corrigeren, die hij schijnt te koesteren en die een niet-ingewijde oprechte zoeker die aan zijn eigen bron van kennis zou willen drinken, in verwarring zullen brengen.

In de eerste plaats twijfelt Hiraf eraan of er, in Engeland of elders, voor neofieten in deze geheime wetenschap zoiets als vaste scholen bestaan. Ik kan uit persoonlijke ervaring zeggen dat er in het Oosten zulke plaatsen zijn – in India, Klein-Azië en andere landen. Evenals in de tijd van Socrates en andere wijzen uit de oudheid zullen ook nu degenen die ernaar verlangen de grote waarheid te kennen, als ze het werkelijk zouden 'proberen', altijd kans zien iemand te ontmoeten die hen naar de deur leidt van iemand 'die het wanneer en hoe van de dingen kent'. Ook al heeft Hiraf gelijk wat betreft de zevende regel van de broederschap van het rozenkruis, die zegt dat 'de rozenkruiser *wordt* en niet wordt gemaakt', toch kan hij zich vergissen met betrekking tot de uitzonderingen die altijd hebben bestaan bij andere broederschappen die zijn gewijd aan het streven naar dezelfde geheime kennis. En verder, wanneer hij beweert, zoals hij doet, dat de leer van het rozenkruis bijna is vergeten, kunnen we antwoorden dat we daarover niet verbaasd zijn, en voegen tussen twee haakjes eraan toe dat de rozenkruisers nu, strikt gesproken, zelfs niet meer bestaan, omdat de laatste van die broederschap in de persoon van Cagliostro is heengegaan.[1]

---

[1] Het kan zijn dat ik me vergis, want ik weet maar weinig over het occultisme in Europa; als dit zo is, zal iedereen die weet dat dit niet klopt mij een dienst bewijzen door me op mijn fout te wijzen.

Hiraf zou aan de naam rozenkruisers in ieder geval moeten toevoegen 'die specifieke broederschap', want ze was tenslotte maar één broederschap, een van de vele takken van dezelfde boom.

Door te vergeten die specifieke benaming te vermelden en onder de naam rozenkruisers al die mensen te groeperen die, terwijl ze hun leven aan het occultisme wijden, in broederschappen verenigd zijn, maakt Hiraf een fout, waardoor hij zonder het te weten mensen ertoe brengt te geloven dat, nu de rozenkruisers zijn verdwenen, er op aarde geen kabbalisten meer zijn die het occultisme beoefenen. Hij maakt zich daarbij ook schuldig aan een anachronisme,[1] wanneer hij het bouwen van de piramiden en andere majestueuze monumenten, die in hun architectuur de symbolen van de grootse religies van het verleden onuitwisbaar vertonen, aan de rozenkruisers toeschrijft. Want dat is onjuist. Ook al was en is het hoofddoel dat men voor ogen heeft hetzelfde bij de grote familie van de oude en moderne kabbalisten, toch verschillen de leringen en formules van bepaalde broederschappen sterk. Terwijl de ene na de andere uit de grote oosterse moederbron voortkwam, verspreidden ze zich wijd en zijd over de wereld; elk van deze wilde de andere overtreffen door dieper en dieper door te dringen in de geheimen die angstvallig door de natuur worden bewaakt, en sommige maakten zich schuldig aan de grootste ketterijen tegenover de oorspronkelijke oosterse kabbala.

Terwijl de eerste volgelingen van de geheime wetenschappen, die aan de Chaldeeën onderwezen werden door volkeren waarvan zelfs de naam niet in de geschiedenis voorkomt, in hun studies op hetzelfde niveau bleven, en het hoogtepunt hadden bereikt, de omega van kennis die aan de mens werd toevertrouwd, scheidden veel van de latere sekten zich van hen af en overschreden de grenzen van de waarheid in hun onbedwingbare dorst naar meer kennis, en vervielen tot fantasieën. Als gevolg van het feit dat Pythagoras – zo zegt Iamblichus – door pure inspanning en moed in de mysteriën van de tempel van Thebe was doorgedrongen, en daar zijn inwijding verkreeg, en later 22 jaar lang in Egypte de heilige wetenschappen bestudeerde, werden veel vreemdelingen daarna toegelaten om te delen in de kennis van de wijzen uit het Oosten, waardoor veel van hun geheimen werden onthuld. Nog later, toen men niet in staat was de zuiverheid ervan te handhaven, werden

---

[1] In dat knap geschreven boek, *The Rosicrucians*, door Hargrave Jennings, wordt dezelfde fout telkens weer gemaakt.

deze mysteriën zo vermengd met verzinsels en fabels uit de Griekse mythologie dat de waarheid volledig werd verdraaid.

Zoals de oorspronkelijke christelijke godsdienst zich na verloop van tijd splitste in talrijke sekten, evenzo bracht de wetenschap van het occultisme een verscheidenheid van leringen en broederschappen voort. Zo werden de Egyptische ophieten de christelijke gnostici, waaruit in de tweede eeuw de volgelingen van Basilides zijn voortgekomen; en de oorspronkelijke rozenkruisers brachten vervolgens de volgelingen van Paracelsus, of de vuurfilosofen, de Europese alchemisten en andere takken van hun broederschap voort (zie Hargrave Jennings' *The Rosicrusians*). Als men iedere kabbalist zonder onderscheid een rozenkruiser noemt, maakt men dezelfde fout als wanneer men iedere christen een doopsgezinde noemt, omdat laatstgenoemde ook een christen is.

De Broederschap van het Rozenkruis werd pas in het midden van de 13de eeuw gesticht, en, ondanks de beweringen van de geleerde Mosheim, ontleent ze haar naam noch aan het Latijnse ros (dauw), noch aan een kruis, het zinnebeeld van Lux. De oorsprong van de Broederschap kan door iedere serieuze, echte onderzoeker van het occultisme, die toevallig in Klein-Azië reist, worden vastgesteld, als hij besluit zich aan te sluiten bij enkelen van de broederschap, en bereid is zich te wijden aan het vermoeiende werk van de ontcijfering van een rozenkruisers-manuscript – het moeilijkste werk ter wereld, want het wordt zorgvuldig bewaard in het archief van de Loge, die door de eerste kabbalist met die naam werd gesticht, maar die nu een andere naam heeft. De stichter ervan, een Duitse ruiter [ridder], Rosencranz genaamd, was een man die, nadat hij in zijn geboorteplaats een zeer slechte reputatie had verkregen door het beoefenen van de zwarte kunst, zich beterde als gevolg van een visioen. Nadat hij zijn kwade praktijken had opgegeven, deed hij een plechtige eed en ging te voet naar Palestina om bij het Heilig Graf openlijk schuld te bekennen. Toen hij eenmaal daar was, verscheen de christelijke God, de zachtmoedige, maar goed ingelichte nazarener – getraind als hij was in de hogeschool van de essenen, die deugdzame afstammelingen van de botanici, astrologen en magiërs van Chaldea – aan Rosencranz in een visioen, zoals een christen zou zeggen, maar ik zou denken in de vorm van een gematerialiseerde geest. De betekenis van dit bezoek, evenals het onderwerp van hun gesprek, bleef voor veel broeders voor altijd een mysterie; maar onmiddellijk daarna verdween de ex-tovenaar en ruiter,

en van hem werd niets meer gehoord tot de mysterieuze broederschap van de rozenkruisers aan de familie van de kabbalisten werd toegevoegd, en hun vermogens overal de aandacht begonnen te trekken, zelfs onder de oosterse volkeren, die traag van geest zijn en gewend om te midden van wonderen te leven. De rozenkruisers streefden ernaar om heel uiteenlopende takken van het occultisme te combineren, en al snel werden ze bekend om de grote zuiverheid van hun leven en hun bijzondere vermogens, en ook om hun grondige kennis van het geheim der geheimen.

Ze werden de zogenaamde alchemisten en tovenaars. Later (ik hoef Hiraf niet nauwkeurig aan te geven wanneer, omdat we putten uit twee verschillende bronnen van kennis) brachten ze de meer moderne theosofen voort, met Paracelsus aan het hoofd, en de alchemisten; een van de beroemdste alchemisten was Thomas Vaughan (17de eeuw), die onder de naam Eugenius Philalethes heel praktische dingen over het occultisme schreef. Ik weet en kan bewijzen dat Vaughan zonder twijfel 'was gemaakt, voordat hij werd'.

De kabbala van de rozenkruisers is slechts een beknopte samenvatting van de joodse en oosterse kabbala gecombineerd, waarbij laatstgenoemde de geheimste van alle is. De oosterse kabbala, het enige bestaande, bruikbare en volledige exemplaar wordt zorgvuldig bewaard aan het hoofdkwartier van deze Broederschap in het Oosten, en zal nooit, daar kan ik zonder meer voor instaan, uit haar bezit geraken. Aan haar werkelijke bestaan is door veel Europese rozenkruisers getwijfeld. Iemand die wil 'worden', moet voor zijn kennis duizenden verspreide boekdelen doornemen, en, stukje bij beetje, feiten en lessen verzamelen. Tenzij hij de kortste weg neemt en ermee instemt om 'te worden gemaakt', zal hij nooit een praktische kabbalist worden, en met al zijn geleerdheid op de drempel van de 'mysterieuze poort' blijven staan. De kabbala kan gebruikt worden, en haar waarheden kunnen nu op een kleinere schaal dan in de oudheid worden meegedeeld, en aan het bestaan van de mysterieuze Loge kan op grond van haar geheimhouding worden getwijfeld: toch bestaat ze en heeft geen enkele van de oorspronkelijke geheime vermogens van de oude Chaldeeën verloren.[1]

---

[1] Voor hen die in staat zijn intuïtief te begrijpen wat ik nu ga zeggen, zullen mijn woorden niet anders dan de echo van hun eigen gedachten zijn. Ik vestig de aandacht van die mensen op een lange reeks onverklaarbare feiten die deze eeuw hebben plaatsgevonden; op de mysterieuze invloed achter politieke omwentelin-

De loges, gering in aantal, zijn in afdelingen verdeeld en alleen aan de adepten bekend; het is niet waarschijnlijk dat iemand ze ontdekt, tenzij de wijzen zelf de neofiet voor inwijding waardig achten. De Europese rozenkruisers hebben, teneinde te 'worden' en niet 'te worden gemaakt', voortdurend het woord van *Mattheus* (11:12) in praktijk gebracht, die zegt 'Sinds de dagen van Johannes de Doper wordt het koninkrijk van de hemel door geweld bedreigd en proberen sommigen er zelfs met geweld beslag op te leggen' en hebben individueel gestreden en de natuur met geweld van haar geheimen beroofd. In tegenstelling daarmee staan de oosterse rozenkruisers (want zo willen we hen noemen aan wie het recht wordt ontzegd om hun ware naam te gebruiken), in de serene gelukzaligheid van hun goddelijke kennis, steeds gereed om de serieuze onderzoeker die worstelt om te 'worden' bij te staan met praktische kennis, die als een hemelse bries de zwartste wolken van twijfel verdrijft.

Hiraf heeft opnieuw gelijk als hij zegt dat zij, 'omdat ze weten dat hun mysteries, als die werden bekendgemaakt', in de tegenwoordige chaotische toestand van de maatschappij 'slechts tot verwarring en vernietiging zouden leiden', die kennis in zichzelf opsluiten. Als erfgenamen van die oorspronkelijke hemelse wijsheid van hun eerste voorvaderen bewaren ze de sleutels die de best bewaakte geheimen van

---

gen; het doen en laten en de val van gekroonde hoofden; de ondergang van tronen; de grondige gedaanteverandering van bijna de hele kaart van Europa, die begon met de Franse revolutie van 1793, en in elk onderdeel werd voorspeld door graaf Saint-Germain in een eigenhandig geschreven manuscript, nu in het bezit van de afstammelingen van een Russische edelman aan wie hij het gaf, en zich uitstrekkend tot de recente Frans-Duitse oorlog. Deze mysterieuze invloed, die door de sceptici 'toeval' wordt genoemd en door de christenen voorzienigheid, heeft misschien recht op een andere naam. Onder al deze ontaarde kinderen van het Chaldeeuwse occultisme, waaronder de talrijke verenigingen van vrijmetselaars, is er in deze eeuw maar één die in verband met het occultisme het vermelden waard is, namelijk de 'Carbonari'. Laat iemand over die geheime vereniging zoveel mogelijk te weten zien te komen, laat hij nadenken, combineren, afleiden. Indien Raymond Lully, een rozenkruiser, een kabbalist, koning Edward I van Engeland zo gemakkelijk van 6 miljoen pond sterling kon voorzien om in die tijd de oorlog tegen de Turken voort te zetten, waarom zou een geheime loge in onze tijd niet even goed bijna hetzelfde bedrag aan miljoenen aan Frankrijk kunnen verschaffen om haar nationale schuld te betalen – ditzelfde Frankrijk dat zo wonderbaarlijk snel werd verslagen en even wonderbaarlijk weer op de been werd gebracht. Onzin zal men zeggen. Goed, maar soms is zelfs een hypothese de moeite van het overdenken waard.

de natuur ontsluiten, en verstrekken die slechts geleidelijk en met de grootste voorzichtigheid. Maar toch geven ze soms een gedeelte ervan! Als Hiraf zich eenmaal in zo'n vicieuze cirkel bevindt, zondigt hij eveneens door een zekere overeenkomst te zien tussen Christus, Boeddha en Kung-fu-tzu of Confucius. Het is bijna onmogelijk om een vergelijking te maken tussen eerstgenoemde twee wijze en spirituele illuminati en de Chinese filosoof. De hogere aspiraties en gezichtspunten van de twee christussen kunnen niets te maken hebben met de koude, praktische filosofie van laatstgenoemde; ook al vormde hij een schitterende uitzondering in een volk dat van nature traag van geest en materialistisch is, vredelievend en vanaf het begin van zijn geschiedenis op landbouw gericht. Confucius kan nooit de geringste vergelijking doorstaan met de twee grote hervormers. Terwijl de beginselen en leringen van Christus en Boeddha erop gericht waren de hele mensheid te omvatten, beperkte Confucius zijn aandacht tot alleen zijn eigen land; hij probeerde zijn diepe wijsheid en filosofie toe te passen op de behoeften van zijn landgenoten, en bekommerde zich weinig om de rest van de mensheid. Zijn filosofische leringen zijn in hun vaderlandsliefde en opvattingen sterk op China gericht, en het zuiver poëtische element kenmerkend voor de leringen van Christus en Boeddha, de twee goddelijke voorbeelden, ontbreekt daarin evenzeer als dat de religieuze neigingen van zijn volk die spirituele vervoering missen die we bijvoorbeeld in India aantreffen. Confucius mist zelfs de diepte van gevoel en het geringe spirituele streven van zijn tijdgenoot, Lao-tzu. De geleerde Ennemoser zegt: 'De geesten van Christus en Boeddha hebben over de hele wereld onuitwisbare, eeuwige sporen nagelaten. De leringen van Confucius kunnen slechts de schitterendste uitingen van de koele menselijke rede worden genoemd.' C.F. Haug heeft in zijn *Allgemeine Geschichte*[1] met een paar woorden het Chinese volk uitstekend omschreven: 'Hun trage, kinderlijke, kille, zinnelijke aard verklaart de eigenaardigheden van hun geschiedenis.' Een vergelijking tussen de eerste twee hervormers en Confucius lijkt daarom misplaatst in een artikel over de broederschap van het rozenkruis, waarin Hiraf over de wetenschap der wetenschappen schrijft en degenen die naar kennis verlangen uitnodigt aan haar onuitputtelijke bron te drinken.

Wanneer onze geleerde schrijver verder zo dogmatisch verklaart dat de rozenkruiser het geheim van onsterfelijkheid in het aardse leven

[1] Stuttgart, 1841, blz. 127.

bestudeert, hoewel hij het *nooit* toepast, beweert hij alleen wat hijzelf, in zijn praktische onervarenheid, onmogelijk acht. De woorden 'nooit' en 'onmogelijk' zouden uit het woordenboek van de mensheid moeten worden geschrapt, althans tot de tijd dat de grote kabbala volledig zal zijn verklaard, en dus zal zijn verworpen of aangenomen. Graaf Saint-Germain is tot op dit moment een levend mysterie, en de rozenkruiser Thomas Vaughan is er nog een. De talrijke getuigenverklaringen van betrouwbare figuren die we in de literatuur evenals in de mondelinge overlevering (laatstgenoemde is soms meer te vertrouwen) hebben over ontmoetingen met deze opmerkelijke graaf, en zijn bekendheid in verschillende landen, zijn geen mythe. Iedereen die één van de praktische waarheden van de occulte wetenschappen die door de kabbala worden onderwezen, erkent, erkent ze stilzwijgend allemaal. Het moet Hamlets 'to be or not to be' zijn, en als de kabbala waar is, dan hoeft Saint-Germain geen mythe te zijn.

Maar ik dwaal af van mijn doel, dat ten eerste is om de kleine verschillen te laten zien tussen de twee kabbala's – die van de rozenkruisers en de oosterse; en ten tweede, om te zeggen dat de hoop die door Hiraf wordt uitgesproken dat het onderwerp in de toekomst meer naar waarde zal worden geschat dan tot nu toe het geval is geweest, misschien meer kan worden dan alleen hoop. De tijd zal veel dingen duidelijk maken; laten we, tot het zover is, Hiraf hartelijk bedanken voor zijn eerste goed gerichte schot op die koppige wetenschappelijke weglopers die, wanneer ze voor de waarheid komen te staan, vermijden haar recht aan te kijken en zelfs niet durven om te kijken, omdat ze dan iets zullen zien wat hun zelfingenomenheid sterk zou verminderen. Als praktiserend volgeling van het oosterse spiritisme kan ik vol vertrouwen de tijd afwachten dat het Amerikaanse spiritisme, dat zelfs in zijn huidige vorm voor materialisten zo'n pijnlijk onderwerp is, met de tijdige hulp van hen 'die weten', een wetenschap en een zaak van wiskundige zekerheid zal worden, in plaats van slechts te worden beschouwd als de dwaze misleiding van epileptische monomanen.

De eerste kabbala waarin een sterveling ooit de grootste mysteries van het heelal durfde te verklaren, en de sleutels te tonen tot 'die verborgen deuren in de vestingmuren van de natuur waardoor geen sterveling ooit kan gaan zonder gevreesde schildwachten wakker te maken die aan deze kant van de ommuring nooit worden gezien', werd samengesteld door een zekere Shimon ben Yochai, die in de tijd van de tweede verwoesting van de Tempel leefde. Slechts ongeveer dertig jaar

na de dood van deze vermaarde kabbalist, werden zijn manuscripten en geschreven verklaringen, die tot zolang als een zeer kostbaar geheim in zijn bezit bewaard waren gebleven, door zijn zoon rabbi Eleazar en andere geleerden gebruikt. Ze maakten een compilatie van het geheel, en brachten zo het beroemde werk uit dat *Zohar* (Gods heerlijkheid) wordt genoemd. Dit boek bleek voor alle volgende kabbalisten een onuitputtelijke bron van informatie en kennis, en alle latere en echte kabbala's bevatten min of meer zorgvuldige kopieën uit eerstgenoemde. Vóór die tijd waren alle mysterieuze leringen tot ons gekomen in een onafgebroken lijn van uitsluitend mondelinge tradities die zover teruggaat als dat de mens zijn eigen spoor op aarde kan terugvolgen.

Ze werden nauwgezet en angstvallig bewaakt door de wijzen van Chaldea, India, Perzië en Egypte, en werden doorgegeven van de ene ingewijde aan de andere, in dezelfde zuivere vorm als toen ze aan de eerste mens werden gegeven door de engelen, leerlingen in Gods grote theosofische seminarie. Voor de eerste keer sinds de schepping van de wereld ondergingen de geheime leringen, die werden overgebracht door Mozes die in Egypte was ingewijd, enige geringe wijzigingen. Door zijn persoonlijke ambitie slaagde deze grote profeet en medium erin zijn geleidegeest, de toornige 'Jehovah', te laten doorgaan voor de geest van God zelf, en zo verwierf hij onverdiende lof en eer. Dezelfde invloed bracht hem ertoe sommige beginselen van de grote mondelinge kabbala te wijzigen om ze nog geheimer te maken. Deze beginselen werden door hem in symbolen in de eerste vier boeken van de *Pentateuch* aangegeven, maar om bepaalde mysterieuze redenen onthield hij ze aan *Deuteronomium*. Nadat hij zijn 70 oudsten op zijn eigen manier had ingewijd, konden laatstgenoemden alleen geven wat ze zelf hadden ontvangen, en zo werd de eerste gelegenheid tot ketterij en verkeerde interpretatie van de symbolen geschapen. Terwijl de oosterse kabbala haar zuivere oorspronkelijke vorm behield, had de mozaïsche of joodse kabbala allerlei tekortkomingen, en de sleutels tot veel geheimen – bij de mozaïsche wet verboden – werden opzettelijk verkeerd uitgelegd. Toch waren de vermogens die ze aan de ingewijden verleende, nog ontzagwekkend, en onder alle vermaarde kabbalisten waren koning Salomo en zijn bekrompen vader, David, ondanks zijn boetpsalmen, de machtigsten. Maar nog altijd bleef de leer geheim en werd alleen mondeling overgedragen, tot, zoals ik al zei, de dagen van de tweede verwoesting van de Tempel. Taalkundig gesproken is het woord kabbala uit twee Hebreeuwse woorden gevormd, die ontvangen

betekenen, omdat in vroeger tijden de ingewijde haar mondeling en direct van zijn meester ontving, en het boek *Zohar* werd geschreven op basis van ontvangen informatie, die door de oosterlingen werd overgedragen als een vaste, onveranderlijke overlevering en door de joden werd gewijzigd als gevolg van de eerzucht van Mozes.

Terwijl de oorspronkelijke rozenkruisers hun eerste lessen van wijsheid van oosterse meesters leerden, was dit niet het geval met hun directe afstammelingen, de vuurfilosofen of volgelingen van Paracelsus; want in veel dingen blijkt de kabbala van laatstgenoemde illuminati te zijn ontaard in een tweelingzuster van de joodse. Laten we ze vergelijken. Behalve dat de christelijke kabbalist de 'shedim' of de intermediaire geesten van de joden erkent – de geesten van de elementen, die ze in vier klassen verdelen, die van de lucht, het water, het vuur en van de mineralen – gelooft hij evenals de joodse kabbalist, in Asmodeus, de Altijd Vervloekte, of onze goede vriend, de orthodoxe Satan. Asmodeus, of Asmodi, is de voornaamste van de boze geesten van de elementen. Deze leer alleen al verschilt aanzienlijk van de oosterse filosofie die ontkent dat de grote ain sof (het eindeloze of grenzeloze), die zijn bestaan bekendmaakte door middel van spirituele substantie, uitgezonden uit zijn oneindige licht – de oudste van de tien intelligenties of emanaties – de eerste sefira – ooit een eindeloos macrokosmisch kwaad kon scheppen. Deze (oosterse filosofie) leert ons dat, al worden de eerste drie van de zeven bollen – aangenomen dat onze planeet de vierde is – door elementaire of toekomstige *mensen* bewoond (dit kan misschien de moderne reïncarnatieleer verklaren), en al hebben ze totdat ze zulke mensen worden geen onsterfelijke zielen in zich, en vormen ze slechts de 'grofste zuiveringen van het hemelse vuur', toch behoren ze niet tot het eeuwige kwaad. Ieder van hen heeft de mogelijkheid dat zijn materie wordt *herboren* op deze 'vierde bol', die onze planeet is, en zo vindt 'de grote zuivering' plaats door de onsterfelijke Adem van de Oude der Ouden, die ieder mens een deel van zijn grenzeloze zelf schenkt. Hier op onze planeet begint de eerste spirituele overgang, van het oneindige naar het eindige, van de elementaire stof die als eerste voortkwam uit de zuivere intelligentie, of God, en tevens de werking van dat zuivere beginsel op deze stoffelijke zuivering. Op deze manier begint de onsterfelijke mens zich op de eeuwigheid voor te bereiden.

In hun oorspronkelijke vorm staan de elementaire geesten, die in het moderne spiritisme zo vaak voor de onontwikkelde of niet-gevorderde

geesten van onze doden worden gehouden, in verhouding tot onze planeet zoals wij in verhouding tot het Zomerland. Wanneer we de term 'ontlichaamde geest' gebruiken, herhalen we slechts wat de elementaire geesten zeer zeker denken of zeggen over ons mensen, en al hebben ze tot dusver geen onsterfelijke zielen, niettemin zijn ze voorzien van instinct en sluwheid, en wij schijnen hun even weinig stoffelijk toe als de geesten van de vijfde bol ons toeschijnen. Bij onze overgang naar elke volgende bol raken we iets van onze oorspronkelijke grofheid kwijt. Daarom is er eeuwige vooruitgang – fysiek en spiritueel – voor elk levend wezen. De transcendentale kennis en filosofie van de grootste oosterse kabbalisten kwam nooit verder dan een zeker punt, en de hermeticus, of beter gezegd rozenkruiser als we nauwkeurig willen zijn, ging nooit verder dan de oplossing van de majestueuze, maar meer beperkte vraagstukken van de joodse kabbala, die we als volgt kunnen indelen:

1. De aard van het hoogste wezen.
2. De oorsprong, schepping en voortbrenging van het heelal, de macrokosmos.
3. De schepping of voortbrenging of *uitvloeiing* van engelen en mensen.
4. De uiteindelijke bestemming van engelen, mensen en het heelal; of de *invloeiing*.
5. Aan de mensheid de werkelijke betekenis van het geheel van de Hebreeuwse geschriften duidelijk maken.

Zoals ik eerder zei, is het een feit dat de werkelijke, volledige kabbala van de eerste eeuwen van de mensheid in het bezit is van maar enkele oosterse filosofen; maar waar ze zijn, wie ze zijn, mag ik niet onthullen. Misschien weet ik het zelf niet, en heb het alleen maar gedroomd. Duizenden zullen zeggen dat het allemaal verbeelding is; zo zij het. De tijd zal het uitmaken. Het enige wat ik kan zeggen is dat de plaats van hun broederschappen nooit zal worden onthuld aan andere landen tot de dag waarop het grootste deel van de mensheid uit haar spirituele lethargie zal ontwaken, en haar ogen worden geopend voor het schitterende licht van de waarheid. Een te vroegtijdige ontdekking zou de mensen misschien voor altijd kunnen verblinden. Tot zolang zal de speculatieve theorie van hun bestaan gesteund worden door wat men ten onrechte als *bovennatuurlijke* feiten beschouwt. Ondanks het egoïstische, schandelijke verzet van de wetenschap in het algemeen tegen

het spiritisme, en dat van de wetenschappers in het bijzonder, die, terwijl ze vergeten dat het hun eerste plicht is om de mensheid te informeren, in plaats daarvan toelaten dat miljoenen mensen verdwalen en rondzwerven als stuurloze schepen, zonder loods of kompas, tussen de zandbanken van bijgeloof; ondanks de speelgoed-donderslagen en ongevaarlijke anathema's, rondgeslingerd door een eerzuchtige en sluwe geestelijkheid, die meer dan wie dan ook in spirituele waarheden zou moeten geloven; ondanks de apathische onverschilligheid van die klasse van mensen die liever in niets geloven, maar intussen doen alsof ze geloven in de leringen van hun kerk, die ze uitkiezen op basis van hun beste ideeën over fatsoen en wat in de mode is; ondanks al deze dingen, zal het spiritisme zich boven dit alles verheffen, en zijn vooruitgang kan men evenmin tegenhouden als de dageraad of de zonsopkomst. Evenals de zon zal de glorieuze waarheid opgaan boven al deze zwarte wolken die zich in het Oosten hebben opgestapeld; evenals de zon zal zijn schitterende licht zijn verblindende stralen over de ontwakende mensheid uitstorten. Deze stralen zullen deze wolken en de ongezonde nevelen van een duizendtal godsdienstige sekten die de huidige eeuw ontsieren, verdrijven. Ze zullen de miljoenen ongelukkige zielen die onder de ijzige hand van een verstikkend scepticisme huiveren en halfbevroren zijn verwarmen en tot nieuw leven wekken. De waarheid zal ten slotte zegevieren, en het spiritisme, de nieuwe wereldveroveraar, die als de legendarische feniks uit de as van haar voorouder, het occultisme, weer tot leven komt, zal alle vijandige rassen voor altijd in één onsterfelijke broederschap verenigen; want deze nieuwe St. Michaël zal voor altijd de drakenkop – van de dood – verpletteren!

Ik wil in dit artikel nog een paar dingen zeggen. Het is even dwaas te denken dat iemand een praktiserend kabbalist kan worden (of een rozenkruiser, zoals we hem zullen noemen, omdat de namen synoniem schijnen te zijn geworden) die eenvoudig het vaste voornemen heeft er een te 'worden', en de geheime kennis hoopt te verkrijgen door de joodse kabbala te bestuderen, of elke andere kabbala die misschien in omloop komt, zonder feitelijk door een ander te zijn ingewijd, en zo door iemand die 'weet' te worden 'gemaakt' – als te verwachten zich door het beroemde labyrint een weg te banen zonder leidraad, of de geheime sloten van de vindingrijke uitvinders van de middeleeuwen te openen, zonder in het bezit te zijn van de sleutels. Als het christelijke Nieuwe Testament, de gemakkelijkste en jongste van alle aan ons bekende kabbala's, al zulke ontzaglijke moeilijkheden heeft opgeleverd

voor hen die zijn mysteries en verborgen betekenissen willen interpreteren (die, als ze een keer werden bestudeerd met de sleutel van het moderne spiritisme, even gemakkelijk zouden opengaan als de doos in Aesopus' fabel), welke hoop kan er dan zijn voor een occultist van deze tijd, die alleen in theoretische kennis is geschoold, om ooit zijn doel te bereiken? Occultisme zonder het in praktijk te brengen, zal altijd zijn als het standbeeld van Pygmalion, en niemand kan het tot leven wekken zonder het te bezielen met een vonk van het heilige goddelijke vuur. De joodse kabbala, de enige autoriteit voor de Europese occultisten, is geheel gebaseerd op de geheime betekenissen van de Hebreeuwse geschriften, die, op hun beurt, de sleutels ervan aanduiden door tekens die voor de niet-ingewijden verborgen en onbegrijpelijk zijn. Ze bieden de adepten geen hoop op een praktische oplossing. De zevende regel van de rozenkruiser 'die werd, maar die niet werd gemaakt', heeft een geheime betekenis, evenals elke andere zinsnede die door de kabbalisten aan het nageslacht op schrift is nagelaten. De woorden: 'De letter doodt', die door Hiraf worden geciteerd, kunnen in dit geval met nog meer recht worden toegepast dan op de christelijke leringen van de eerste apostelen. Een rozenkruiser moest OP EIGEN KRACHT strijden, en jarenlang zwoegen om uitsluitend op grond van zijn beproeving, waarbij al zijn verstandelijke en fysieke krachten moesten worden getoetst, enkele van de eerste geheimen – het ABC van de grote kabbala – te ontdekken. Daarna, als hij waardig was bevonden, werd het woord 'probeer' voor de laatste keer herhaald vóór de eindceremonie van de beproeving. Wanneer de hogepriesters van de tempel van Osiris, van Serapis, en anderen, de neofiet voor de gevreesde godin Isis brachten, werd het woord 'probeer' voor de laatste keer uitgesproken; en als de neofiet dan bij dat laatste mysterie, de meest gevreesde en ergste van alle verschrikkingen voor hem die niet wist wat hem te wachten stond, kon standhouden, als hij dapper 'de sluier van Isis' oplichtte, werd hij een ingewijde en had niets meer te vrezen. Hij had de laatste beproeving doorstaan, en was niet langer bang om de bewoners van 'de overkant van de donkere rivier' te ontmoeten.

De enige oorzaak van de afschuw en angst die we in het bijzijn van de dood voelen, ligt in zijn onopgeloste mysterie. Een christen zal er altijd min of meer bang voor zijn; een ingewijde van de geheime wetenschap, of een *werkelijke* spiritist, nooit, want de twee laatstgenoemden hebben de sluier van Isis opgelicht, en het grote vraagstuk is door beiden in theorie en in praktijk opgelost.

Vele duizenden jaren geleden verklaarde de wijze koning Salomo dat 'er niets nieuws onder de zon is', en de woorden van deze heel wijze man zouden tot het einde der tijden herhaald moeten worden. Er is geen wetenschap, geen moderne ontdekking in enige tak ervan of ze was al duizenden jaren geleden aan de kabbalisten bekend. Ik weet dat dit een gedurfde en belachelijke bewering lijkt; en een die schijnbaar door geen enkele autoriteit wordt bevestigd. Maar ik wil daarop antwoorden dat waar de waarheid een mens in het gezicht staart, er geen andere autoriteit kan zijn dan zijn zintuigen. De enige gezaghebbende bronnen die ik ken, liggen in het Oosten verspreid. Trouwens, wie zou het ooit aandurven in het Europa dat steeds verandert en steeds nieuwe ontdekkingen doet, of in het nog jonge Amerika, zichzelf een autoriteit te noemen? De wetenschapper die gisteren een autoriteit was, wordt door een toevalstreffer van iemand die nu een ontdekking doet, een afgedankte theoreticus. Hoe gemakkelijk vergeet de hedendaagse astronoom dat zijn hele wetenschap slechts het oppikken van de kruimels is die door de Chaldeeuwse astrologen zijn achtergelaten. Wat zouden de moderne artsen, die hun blinde en gebrekkige medische wetenschap beoefenen, geven voor een deel van de kennis van botanie en planten – ik wil niet zeggen van de Chaldeeën – maar zelfs van de meer recente essenen. De eenvoudige geschiedenis van het oosterse volk, hun gewoonten en gebruiken, zou een zekere waarborg moeten zijn dat ze wat ze eens wisten, niet volledig kunnen zijn vergeten. Terwijl Europa twintig keer zijn uiterlijk heeft veranderd en ondersteboven is gekeerd door godsdienstige en politieke revoluties en maatschappelijke omwentelingen, is Azië gelijk gebleven. Wat 2000 jaar geleden bestond, bestaat nu met heel weinig wijzigingen. Zulke praktische kennis als de Ouden bezaten, kon bij zo'n volk niet zo snel uitsterven. De hoop om zelfs maar resten van die wijsheid die het oude Azië bezat, te vinden, zou onze verwaande moderne wetenschap in de verleiding moeten brengen om dat gebied te onderzoeken.

Zo is dus alles wat we weten en verkondigen en waarmee we ons voeden, van het verafschuwde, geminachte occultisme van het Oosten afkomstig. Godsdienst en wetenschap, wetten en gebruiken – al deze zijn nauw verbonden met het occultisme en zijn niets anders dan zijn gevolgen, zijn rechtstreekse voortbrengselen, verhuld door toedoen van de tijd, en ons aangesmeerd onder nieuwe pseudoniemen. Als men mij naar het bewijs daarvoor vraagt, antwoord ik dat het niet mijn taak is anderen te leren wat zijzelf gemakkelijk te weten kunnen komen als ze

de moeite nemen te lezen en na te denken over wat ze gelezen hebben. Bovendien nadert de tijd waarin elk oud bijgeloof en de misvattingen van eeuwen door de orkaan van waarheid moeten worden weggevaagd. Zoals de profeet Mohammed zelf naar de berg ging, toen hij merkte dat de berg niet naar hem wilde komen, zo verscheen het moderne spiritisme onverwacht uit het Oosten aan een sceptische wereld om in een zeer nabije toekomst een einde te maken aan de vergetelheid waarin de oude geheime wijsheid was geraakt.

Spiritisme is nu nog maar een baby, een onwelkome vreemdeling; en de publieke opinie probeert het als een onnatuurlijke pleegmoeder de mond te snoeren. Maar het groeit, en ditzelfde Oosten kan op een dag enige ervaren, knappe verzorgers uitzenden om erop te passen. Het onmiddellijke gevaar voor Salem-tragedies is voorbij. De Rochester-klopgeluiden maakten, hoewel heel zwak, enkele alerte vrienden wakker, die op hun beurt duizenden en miljoenen ijverige verdedigers voor de ware zaak aanspoorden. Het moeilijkste gedeelte is verricht; de deur staat op een kier; het is aan de mensen waarop Hiraf een beroep doet om ernstige zoekers naar waarheid aan de sleutel te helpen die voor hen de poorten zullen ontsluiten, en hen bij te staan om de drempel te overschrijden die deze wereld van de volgende scheidt 'zonder de gevreesde schildwachten wakker te maken die aan deze kant van haar ommuring nooit worden gezien'. De exacte kennis van de occultist kan veel van wat in het spiritisme 'weerzinwekkend' lijkt, aan enkele overgevoelige orthodoxe zielen verklaren, en het beeld ervan wijzigen. Laatstgenoemden kunnen te meer bezwaar maken tegen spiritistische verschijnselen, omdat het kabbalisme ermee wordt verward. Ze zullen beginnen met te bewijzen dat het occultisme, *als het al bestaat*, de verboden 'zwarte kunst' is, de tovenarij waarvoor mensen niet zo lang geleden werden verbrand. In dat geval zal ik eenvoudig antwoorden dat er niets in de natuur is dat niet twee kanten heeft. Het occultisme vormt daarop zeker geen uitzondering, en bestaat uit *witte* en *zwarte* magie. Maar hetzelfde geldt voor de orthodoxe godsdienst. Wanneer een occultist een echte rozenkruiser is, is hij duizend keer zuiverder en edeler, en goddelijker, dan welke ook van de heiligste orthodoxe priesters; maar wanneer een van laatstgenoemden zich overgeeft aan de woeste demon van zijn eigen lage hartstochten, en daarmee alle kwade geesten oproept, dan juichen ze van vreugde bij het zien van zo'n perversiteit; in welk opzicht, vraag ik u, is deze orthodoxe priester beter dan de zwartste tovenaar die omgaat met de elementare 'wachter', of met de

'diakka' van A.J. Davis? In feite is er een *wit* en een *zwart* christendom, en ook witte en zwarte magie.

Jullie uiterst orthodoxe priesters en predikanten van uiteenlopende geloofsovertuigingen en kerkgenootschappen, jullie die zo onverdraagzaam zijn tegenover het spiritisme, dit zuiverste kind van de oude magie, kunnen jullie me zeggen waarom jullie dan in jullie kerken dagelijks alle belangrijke magische rituelen uitvoeren en daarmee het voorbeeld van de ceremoniën van het occultisme volgen? Kunnen jullie een kaars aansteken, of jullie altaren bijvoorbeeld met kringen van waskaarsen verlichten, en niet de rituelen van de magie herhalen? Wat is jullie altaar met de verticaal brandende kaarsen anders dan de moderne kopie van de oorspronkelijke magische monoliet met de Baälvuren erop? Weten jullie niet dat jullie daardoor in de voetsporen treden van de oude vuuraanbidders, de Perzische heidense ghebers? En de fonkelende mijter van jullie paus, wat is ze anders dan de directe afstammeling van het mithraïsche offer; de symbolische bedekking, bedacht voor de hoofden van de hogepriesters van ditzelfde occultisme in Chaldea? Nadat ze door talrijke transformaties is gegaan, rust ze nu, in haar (laatste?) orthodoxe vorm, op het eerbiedwaardige hoofd van jullie opvolger van Petrus. Wanneer de toegewijde vereerders van het Vaticaan in sprakeloze aanbidding de ogen opslaan naar het hoofd van hun God op aarde, de paus, vermoeden ze nauwelijks dat datgene wat ze bewonderen, tenslotte het bespotte hoofddeksel, de amazoneachtige helm van Pallas Athene, de heidense godin Minerva, is! In feite is er bijna geen ritueel of ceremonie van de christelijke kerk die niet uit het occultisme afkomstig is.

Maar zeg of denk wat u wilt, u kunt niet het bestaan ontkennen van dat wat was, is en altijd zal zijn, namelijk het rechtstreekse contact tussen de twee werelden. We noemen dit contact modern spiritisme, met hetzelfde recht en dezelfde logica als wanneer we de 'Nieuwe Wereld' zeggen als we over Amerika spreken.

Tot slot zal ik misschien zelfs orthodoxe spiritisten verbazen door opnieuw te bevestigen dat iedereen die ooit van onze recente materialisaties van echte geestvormen getuige is geweest, zonder het te weten de ingewijde neofiet van het oude mysterie is geworden; want ieder van hen heeft het vraagstuk van de dood opgelost, heeft 'de sluier van Isis opgelicht'.

Van Madame H.P. Blavatsky aan haar correspondenten

Een open brief zoals maar weinigen kunnen schrijven

[‘From Madame H.P. Blavatsky to her correspondents’, *Spiritual Scientist*, Boston, 23 september 1875, blz. 25-7; *CW* 1:126-33]

Omdat ik dagelijks talloze brieven ontvang – waarin gevraagd wordt om advies over de beste manier om informatie te verkrijgen over het occultisme, en het directe verband dat dit heeft met het moderne spiritisme – en niet over voldoende tijd beschik om deze verzoeken te beantwoorden, stel ik nu voor het werk van mijzelf en van de correspondenten te vergemakkelijken door hier enkele van de belangrijkste boeken over magie en over de mysteries van zulke hedendaagse hermetici op te sommen.

Ik voel me verplicht hieraan toe te voegen, wat ik al eerder heb verklaard, namelijk dat mogelijke aspiranten zich niet moeten laten misleiden door de gedachte dat er voor hen enige kans zou bestaan om alleen door boekenkennis praktische occultisten te worden. De werken van de hermetische filosofen waren nooit voor het grote publiek bestemd, zoals Charles Sotheran, een van de geleerdste leden van de rozenkruisers in een artikel onlangs heeft geschreven: ‘Gabriele Rossetti toont in zijn *Disquisitions on the Anti-Papal spirit, which produced the Reformation* aan dat de kunst om te spreken en te schrijven in een taal die een dubbele interpretatie toelaat, van zeer hoge ouderdom is; dat ze beoefend werd door de priesters van Egypte, vandaar overgebracht werd door de manicheeërs, van wie ze overging op de tempeliers en de Albigenzen, zich verspreidde over Europa, en de Hervorming teweegbrachten.’

Het beste boek dat ooit over symbolen en mystieke orden werd geschreven, is ongetwijfeld Hargrave Jennings’ *The Rosicrucians*, en toch is het herhaaldelijk, waar ik bij was, ‘duistere onzin’ genoemd, ook door mensen die beslist goed op de hoogte waren van de rituelen en mysteries van de moderne vrijmetselarij. Mensen die zelfs deze kennis missen, kunnen hieruit gemakkelijk opmaken hoeveel informatie ze zouden kunnen krijgen uit nog duisterder en mystieker werken dan het

eerstgenoemde; want indien we het boek van Hargrave Jennings vergelijken met enkele middeleeuwse verhandelingen en oude werken van de bekendste alchemisten en magiërs, dan zouden we ontdekken dat deze – wat taal betreft – nog veel duisterder zijn dan het eerstgenoemde, zo duister als een verafgelegen ster voor een bestudeerder van het Boek van de Hemel is als deze niet met een krachtige telescoop wordt onderzocht maar met het blote oog.

Het is echter verre van mij om de prijzenswaardige drang, in wie dan ook, om vurig naar waarheid te zoeken te kleineren, hoe onvruchtbaar en ondankbaar de taak op het eerste gezicht misschien ook lijkt; want mijn stelregel is altijd geweest om het licht van de waarheid tot een baken in mijn leven te maken. De woorden die 18 eeuwen geleden door Christus werden geuit: 'Geloof en u zult begrijpen', zijn hier van toepassing, en ik kan, als ik ze met een kleine wijziging herhaal, met recht zeggen: 'Studeer en u zult geloven.'

Maar om in bijzonderheden te treden over een of ander boek over occultisme, voor hen die verlangen om met hun studies in de verborgen mysteries van de natuur te beginnen, dat is iets waarvoor ik niet de verantwoordelijkheid op me wil nemen. Wat misschien duidelijk is voor iemand die intuïtief van aard is, kan voor een ander die in hetzelfde boek leest, zonder betekenis zijn. Tenzij men bereid is er zijn hele leven aan te wijden, zal een oppervlakkige kennis van occulte wetenschappen hem zeker tot doelwit maken van miljoenen onwetende sarcasten om er hun donderbussen geladen met minachting en spot op te richten. Afgezien daarvan is het in meer dan één opzicht gevaarlijk deze wetenschap als louter tijdverdrijf te kiezen. Men moet altijd de indrukwekkende fabel van Oedipus in gedachte houden, en oppassen voor dezelfde gevolgen. Oedipus loste maar de helft van het raadsel op, dat hem door de sfinx werd opgegeven, en dit leidde tot de dood van de sfinx; de andere helft van het mysterie nam wraak voor de dood van het symbolische monster, en dwong de koning van Thebe uit wanhoop liever te kiezen voor blindheid en verbanning dan datgene onder ogen te zien waarvoor hij zich niet zuiver genoeg voelde. Hij loste het raadsel van de mens (de vorm) op en was God (het denkbeeld) vergeten.

Als iemand in de voetstappen van de hermetische filosofen wil treden, moet hij zich op het martelaarschap voorbereiden. Hij moet persoonlijke trots en alle egoïstische doeleinden opgeven, en voorbereid zijn op eindeloze confrontaties met vrienden en vijanden. Hij moet voorgoed afstand doen van elke herinnering aan zijn vroegere denk-

beelden over alles en nog wat. Bestaande religies, kennis en wetenschap moeten weer een onbeschreven boek voor hem worden, zoals in de dagen van zijn kindertijd, want als hij wil slagen, moet hij op schoot van moeder natuur een nieuw alfabet leren, waarbij elke letter daarvan hem een nieuw inzicht zal geven, elke lettergreep en woord een onverwachte openbaring zal zijn. De beide tot nu toe onverzoenlijke vijanden, wetenschap en theologie – de Montecchi en Capuletti van de 19de eeuw – zullen zich met het onwetende volk verenigen tegen de hedendaagse occultist. We zijn dan wel de eeuw van brandstapels ontgroeid, maar we zijn nu op het hoogtepunt van laster, het gif van de pers, en die verpestende walm van kwaadsprekerij die zo levendig is verwoord door de onsterfelijke Don Basilio.[1] Tegenover de wetenschap zal het natuurlijk de bittere en vruchteloze plicht van de kabbalist zijn om te bewijzen dat er vanaf het begin der tijden slechts één echte wetenschap is geweest – het occultisme; dat het de mysterieuze hefboom was van alle verstandelijke krachten, de boom van kennis van goed en kwaad van het allegorische paradijs, met een reusachtige stam waaruit in alle richtingen grote en kleine takken en twijgjes ontsprongen, waarvan de grootste eerst recht uitschoten, maar de kleinere met elke centimeter meer afweken en steeds fantastischer vormen aannamen, tot ten slotte de ene na de andere haar levenskracht verloor, misvormd werd, verdorde en uiteindelijk afknapte en de bodem met hopen afval bedekte. Aan de theologie zal de occultist van de toekomst moeten bewijzen dat de goden van mythologieën, de elohim van Israël en ook de religieuze en theologische mysteries van het christendom, te beginnen met de drie-eenheid, uit de heiligdommen van Memphis en Thebe voortkwamen; dat hun moeder Eva niet anders is dan de vergeestelijkte Psyche uit het verleden, die beide dezelfde straf betalen voor hun nieuwsgierigheid, in de hades of hel afdalen, waarbij laatstgenoemde de beroemde doos van Pandora naar de aarde terugbrengt, en eerstgenoemde de kop van de slang moet zoeken en vernietigen – het symbool van tijd en kwaad; en hun misdaad werd weer goedgemaakt respectievelijk door de heidense Prometheus en de Lucifer van de christenen; waarbij de eerste door Hercules werd bevrijd en de tweede door de verlosser werd overwonnen.

Verder zal de occultist aan de christelijke theologie openlijk moeten

---

[1] Noot vert.: Een figuur die voorkomt in twee komedies van Pierre-Augustin de Beaumarchais: *Le barbier de Séville* en *Le marriage de Figaro.*

bewijzen, waarvan veel geestelijken zich in het geheim goed bewust zijn, dat hun god op aarde een kabbalist was, de zachtmoedige vertegenwoordiger van een geweldige kracht, die, als ze verkeerd werd gebruikt, de wereld tot op haar grondvesten zou schokken; en dat er van al hun evangelische symbolen niet één is dat niet tot haar moederbron kan worden teruggevoerd. Hun geïncarneerde woord of logos, bijvoorbeeld, werd bij zijn geboorte door de drie magiërs vereerd, die door een ster naar hem werden geleid, en ontving van hen goud, wierook en mirre; dit alles is eenvoudig een uittreksel uit de kabbala die door onze tegenwoordige theologen wordt geminacht, en de uitbeelding van een ander en nog mysterieuzer 'drietal'[1], dat allegorisch in zijn emblemen de grootste geheimen van de kabbala belichaamt.

Een geestelijkheid, van wie het hoofddoel altijd was om van hun goddelijk kruis de galg van waarheid en van vrijheid te maken, kon niet anders doen dan te proberen de oorsprong van datzelfde kruis, dat in de meest oorspronkelijke symbolen van de Egyptische magie de sleutel tot de hemel vertegenwoordigt, in vergetelheid te begraven. Haar anathema's zijn in onze tijd machteloos, de menigte is wijzer; maar het grootste gevaar wacht ons juist in die laatste richting, als we niet erin slagen om het grote publiek ten minste neutraal te houden – totdat het beter zal weten – in dit naderend conflict tussen waarheid, bijgeloof en aanmatiging; of, om het met andere woorden te zeggen, occult spiritisme, theologie en wetenschap. We hoeven noch de donderslagen (in het klein) van de geestelijkheid, noch de ongegronde ontkenningen van de wetenschap te vrezen. Maar de publieke opinie, deze onzichtbare, ontastbare, alomtegenwoordige, despotische tiran; deze duizendkoppige hydra – des te gevaarlijker omdat ze is samengesteld uit individuele middelmatigheden – is geen vijand die door een aspirant-occultist moet worden geringgeschat, hoe moedig hij ook is. Vele van de veel onschuldiger spiritisten hebben hun schaapsvachten in de klauwen van deze altijd hongerige, brullende leeuw achtergelaten – want hij is de gevaarlijkste van de drie groepen van onze vijanden. Wat zal in dat geval het lot zijn van een ongelukkige occultist, indien hij eenmaal erin slaagt het nauwe verband dat tussen de twee bestaat, aan te tonen? Hoewel de volksmenigte in het algemeen de wetenschap van de waarheid niet waardeert, noch werkelijke kennis bezit, wordt ze aan de

[1] De ternarius of het drietal, het symbool van volmaking in de oudheid, en de ster, het kabbalistische teken van de microkosmos.

andere kant feilloos door instinct geleid; ze hebben intuïtief – als ik dit mag zeggen – een besef van wat in zijn onvervalste kracht ontzagwekkend is. Mensen zullen nooit samenzweren behalve tegen *werkelijke* macht. In hun blinde onwetendheid zijn de mysteries en het onbekende voor hen voorwerpen van verschrikking en ze zullen dat altijd zijn. De beschaving gaat misschien vooruit, maar de menselijke natuur zal altijd dezelfde blijven. Occultisten, pas op!

Men moet dus begrijpen dat ik me slechts richt tot echt moedige en standvastige mensen. Naast het hierboven aangegeven gevaar zijn de moeilijkheden om in dit land een praktisch occultist te worden bijna onoverkomelijk. Hindernis na hindernis, belemmeringen in elke vorm en gedaante zullen zich aan de onderzoeker voordoen; want de sleutels van de gouden poort die naar oneindige waarheid leidt, liggen diep begraven, en de poort zelf is gehuld in een mist die alleen optrekt voor de vurige stralen van onvoorwaardelijk geloof. Alleen geloof, waarvan volgens Christus' woorden één korrel zo groot als een mosterdzaadje bergen kan verzetten, kan ontdekken hoe eenvoudig de kabbala voor de ingewijde wordt, wanneer hij eenmaal erin geslaagd is de eerste duistere moeilijkheden te overwinnen. Haar leer is logisch, eenvoudig en absoluut. De noodzakelijke vereniging van denkbeelden en tekens; de drievoudigheid van woorden, letters, getallen en stellingen; de religie ervan kan in enkele woorden worden samengevat: 'Het is het oneindige, gecomprimeerd in de hand van een kind',[1] zegt Éliphas Lévi. Tien cijfers, 22 letters van het alfabet, een driehoek, een vierkant en een cirkel. Dit zijn de elementen van de kabbala, en uit haar mysterieuze schoot kwamen alle religies van het verleden en het heden voort, en ze schonk alle vrijmetselaarsorganisaties hun symbolen en geheimen. Alleen zij kan de menselijke rede met God en geloof, macht met vrijheid, wetenschap met mysterie verzoenen, en alleen zij bezit de sleutels van heden, verleden en toekomst.[2]

De eerste moeilijkheid voor de aspirant ligt in de volkomen onmogelijkheid om, zoals ik al zei, de betekenis van de beste door hermetische filosofen geschreven boeken te begrijpen. Laatstgenoemden die hoofdzakelijk in de middeleeuwen leefden, die enerzijds werden aangespoord door hun plicht tegenover hun broeders en door hun verlangen om alleen hen en hun opvolgers de prachtige waarheden toe te

---

[1] Éliphas Lévi, *Dogme et rituel de la haute magie*, 1861, deel 1, blz. 94.
[2] Vgl. Lévi, *Op.cit.*, deel 1, blz. 94-5.

vertrouwen, en anderzijds heel natuurlijk ernaar verlangden uit de greep van de bloeddorstige christelijke inquisitie te blijven, hulden zich meer dan ooit in een mysterie. Ze bedachten nieuwe tekens en hiëroglieven, vernieuwden de oude symbolische taal van de hogepriesters van de oudheid, die ze gebruikt hadden als een onschendbare barrière tussen hun heilige rituelen en de onwetendheid van de niet-ingewijden, en schiepen een eigen kabbalistisch jargon. Laatstgenoemde, dat de onechte neofiet voortdurend verblindde, die slechts tot de wetenschap werd aangetrokken door zijn verlangen naar rijkdom en macht, die hij zeker zou hebben misbruikt als hij die had verkregen, is een levende, welsprekende, duidelijke taal; maar ze is en wordt dit pas voor de echte discipel van Hermes.

Maar zelfs als het anders was, en boeken over occultisme konden worden verkregen die duidelijk en nauwkeurig waren geschreven, zou het, om in de kabbala ingewijd te worden, niet voldoende zijn om bepaalde schrijvers te begrijpen en over hun geschriften na te denken. Galatinus en Pico della Mirandola, Paracelsus en Robertus de Fluctibus verschaffen de lezer niet de sleutel tot de praktische mysteriën. Ze verklaren eenvoudig wat gedaan kan worden en waarom het gedaan wordt; maar ze zeggen hem niet *hoe* het gedaan wordt. Meer dan één filosoof die de hele hermetische literatuur van buiten kent en haar meer dan dertig of veertig jaar van zijn leven heeft bestudeerd, schiet tekort wanneer hij denkt dat hij op het punt staat het grote eindresultaat te bereiken. Men moet bijvoorbeeld de Hebreeuwse schrijvers begrijpen, zoals de *Sefer Jetsirah*: men moet het grote boek van de *Zohar* in zijn oorspronkelijke taal van buiten kennen; de *Kabbalah Denudata*[1] uit de Collectie van 1684 (Parijs) machtig zijn; eerst de kabbalistische pneumatici bestuderen en dan volledig in de troebele wateren duiken van die mysterieuze onbegrijpelijke oceaan, de talmud genaamd,[2] die compilatie van 'dwaze wanproducten' volgens sommige blinde niet-ingewijden, maar in haar allegorische en op kennis berustende symbolen ligt de definitieve sleutel op alle hermetici.[3]

Indien ik twee boeken zou moeten noemen die de meeste occulte

---

[1] Door baron Christian Knorr von Rosenroth.

[2] Immanuel Deutsch dacht er anders over, en prijst de talmud in zijn beroemde artikel in de *Quarterly Review* als de schatkamer van een grote hoeveelheid informatie voor de onderzoeker van de filosofie, en plaatst haar in sommige opzichten zelfs boven het Oude Testament. – Red. *Spiritual Scientist*.

[3] Vgl. Lévi, *Op.cit.*, deel 1, blz. 95-6.

informatie bevatten die door de grootste kabbalisten van de middeleeuwen – Paracelsus was één van hen – was verkregen en door hen werd gebruikt, dan zou ik veel van mijn correspondenten die 'naar kennis hunkeren' verbazen, en ze zouden er geen aandacht aan besteden. Adepten die meer weten dan ik zullen niettemin de waarheid van mijn bewering onderschrijven. Uit voorzichtigheid geef ik de voorkeur eraan een boek te citeren dat door een van onze grootste hedendaagse occultisten is geschreven. Éliphas Lévi zegt:

> Onder de heilige boeken van de christenen bestaan twee werken, die de onfeilbare kerk vreemd genoeg zelfs niet beweert te begrijpen en die ze nooit probeerde te verklaren: de *Profetie van Ezechiël* en de *Openbaring* van Johannes; twee kabbalistische verhandelingen, die ongetwijfeld bestemd waren om toegelicht te worden door de magiër-koningen: boeken die voor de trouwe christen met zeven zegels zijn gesloten, maar die volkomen duidelijk zijn voor de niet-christen die in de occulte wetenschappen is ingewijd.[1]

De werken over occultisme werden dus niet voor het grote publiek geschreven, maar voor diegenen van de broeders die de oplossing van de mysteries van de kabbala tot hun belangrijkste levensdoel maken en die de eerste duistere moeilijkheden van de alfa van de hermetische filosofie zouden hebben overwonnen.

Aan vurige en volhardende kandidaten voor bovengenoemde wetenschap kan ik maar één advies geven: 'Probeer en word.' Men hoeft maar één reis naar het Oosten in de juiste geest te ondernemen, en de mogelijke onvoorziene gebeurtenissen die voortvloeien uit wat niet meer lijkt dan de toevallige ontmoetingen en avonturen van een reiziger, kunnen evengoed wél als niet de tot dan toe gesloten deuren tot de laatste mysteries voor de ijverige onderzoeker wijd openzetten. Ik zal een stap verder gaan en zeggen dat zo'n reis, ondernomen met voortdurend het ene doel voor ogen en geholpen door een vurige wil, vast en zeker tot snellere, betere en veel praktischer resultaten zal leiden dan de ijverigste studie van occultisme in boeken – zelfs al wijdde men tientallen jaren daaraan. In de naam van de waarheid,

Met vriendelijke groeten,

H.P. Blavatsky

---

[1] Lévi, *Op.cit.*, deel 1, blz. 67-8.

De wetenschap van de magie

Bewijzen van haar bestaan – mediums in oude tijden, enz.

H.P. Blavatsky[1]

[‘The science of magic’, *Spiritual Scientist*, Boston, 14 oktober 1875, blz. 64-5; *CW* 1:134-43]

Terwijl ik toevallig een bezoek bracht aan Ithaca, waar spiritistische tijdschriften in het algemeen, en de *Banner of Light* in het bijzonder, heel weinig worden gelezen, maar waar de *Scientist* gelukkig bij verschillende mensen gastvrijheid geniet, hoorde ik door middel van uw tijdschrift over de heel interessante en deskundige aanval in een hoofdartikel van de *Banner* op de ‘magie’; of beter gezegd op hen die zo dwaas zijn in magie te geloven. Omdat toespelingen op mijzelf – tenminste in het stuk dat ik zie – heel netjes zijn versluierd, en ogenschijnlijk alleen kol. Olcott nu als godvruchtig brandoffer op het altaar is gelegd, dat voor de engelenwereld is opgericht door enkele spiritisten voor wie het dodelijke ernst schijnt, zal ik – terwijl ik het aan genoemde heer overlaat om, als hij het de moeite waard vindt, voor zichzelf te zorgen – slechts enkele woorden zeggen over het beweerde niet-bestaan van de magie.

Indien ik iets op eigen gezag zou zeggen, en mijn verdediging van de magie alleen zou baseren op wat ik *zelf* heb gezien, en *weet* dat waar is met betrekking tot die wetenschap, als iemand die vele jaren in India en Afrika heeft gewoond, dan zou ik misschien de kans lopen door Colby – met die onbevooroordeelde, verfijnde beleefdheid die de eerbiedwaardige redacteur van de *Banner of Light* zo kenmerkt – ‘een onverantwoordelijke vrouw’ te worden genoemd; en dat zou niet de eerste keer zijn. Daarom zal ik tegenover zijn verbazingwekkende bewering dat in deze wereld geen magie, welke dan ook, bestaat of heeft bestaan, proberen even goede autoriteiten te vinden als hijzelf, en misschien betere, en zo beleefd ertoe overgaan hem op dit specifieke punt tegen te spreken.

---

[1] Noot vert.: Dit artikel werd door H.P. Blavatsky geschreven als antwoord aan Colby, die in de *Banner of Light* het bestaan van magie ontkende.

Onorthodoxe spiritisten, zoals ik, moeten in deze tijd voorzichtig te werk gaan, willen ze niet worden achtervolgd door de onophoudelijke wraak van dat machtige leger van 'Indiase geesten' en 'allerlei gidsen' van ons gelukkige Zomerland.

Wanneer de schrijver van het hoofdartikel zegt dat 'hij niet denkt dat het helemaal onwaarschijnlijk is dat er misleidende geesten zijn, die proberen bepaalde aspiranten naar occulte kennis voor de gek te houden met het denkbeeld dat er zoiets als magie (?) bestaat', dan kan ik hem meedelen dat ik het niet alleen waarschijnlijk vind, maar dat ik volkomen zeker ervan ben, en die zekerheid onder ede kan bevestigen, dat meer dan eens geesten, die hetzij elementalen of heel weinig gevorderde geesten waren, en zichzelf Theodore Parker noemden, overduidelijk onze zeer geachte redacteur van de *Banner of Light* voor de gek hebben gehouden en oneerbiedig hebben bedrogen met bijvoorbeeld de gedachte dat de Apennijnen in Spanje liggen.

Verder zou ik, in mijn beweringen gesteund door duizenden intelligente spiritisten, die algemeen bekendstaan om hun integriteit en waarheidlievendheid, talloze bewijzen en voorbeelden kunnen aanvoeren waarbij de elementare diakka, esprits malins et farfadets, en andere soortgelijke onbetrouwbare en onwetende bewoners van de geestenwereld die zich met gewichtige, bekende en wereldberoemde namen tooien, plotseling de verbijsterde getuigen zulk bedroevend, ongehoord, slap geklets, en soms nog veel erger, lieten horen, dat meer dan één persoon, die voor die tijd een serieuze gelovige in de spiritistische filosofie was, óf stilletjes het hazenpad heeft gekozen, óf als hij vroeger een rooms-katholiek mocht zijn geweest, godvruchtig heeft geprobeerd zich te herinneren met welke hand hij gewoonlijk een kruis sloeg en dan de benen nam met de vurige uitroep Vade retro, Satanas! Dit is de mening van elke ontwikkelde spiritist.

Als die onverzettelijke Attila, de vervolger van het moderne spiritisme en van mediums, dr. G. Beard, zo'n opmerking over de magie had gemaakt, dan zou ik me daarover niet verwonderen, omdat een te grote verknochtheid aan laxeer- en zuiveringsmiddelen over het algemeen wordt gezien als het beste tegengif tegen mystieke en spiritistische speculaties; maar voor een vastberaden spiritist, iemand die gelooft in onzichtbare, mysterieuze werelden, wemelend van wezens waarvan de ware aard voor iedereen nog een onopgelost mysterie is, is het te gedurfd om zich ermee te bemoeien en dan sarcastisch datgene waarvan bewezen is dat het bestaat en waarin miljoenen mensen, wij-

zer dan hijzelf, talloze eeuwen hebben geloofd, te verwerpen! En die scepticus is de redacteur van een toonaangevend spiritistisch blad! Iemand die als eerste taak heeft om zijn lezers te helpen om onvermoeibaar en volhardend te zoeken naar WAARHEID, in welke vorm deze zich ook voordoet; maar die het risico neemt om duizenden op een dwaalspoor te brengen door hen vast te pinnen aan zijn persoonlijke rozengeur-en-maneschijn-overtuiging en lichtgelovigheid. Iedere serieuze, oprechte spiritist moet het met me eens zijn, als ik zeg dat indien het moderne spiritisme nog enkele jaren in zijn huidige toestand van chaotische anarchie blijft, of – wat nog erger is – indien men toestaat dat het zijn dolle loop vervolgt en naar alle kanten zinloze hypothesen ontwikkelt die op bijgelovige, ongegronde denkbeelden zijn gebaseerd, de dr. Beards, dr. Marvins en anderen, die als wetenschappelijke (?) sceptici bekendstaan, inderdaad zullen triomferen.

Werkelijk, het schijnt tijdverspilling te zijn om op zulke belachelijke, onnozele beweringen als die welke mij dwong de pen op te nemen, te antwoorden. Elke belezen spiritist die de volgende uitspraak tegenkomt, 'Dat er ooit zo'n wetenschap als magie heeft bestaan, is nooit bewezen, en zal ook nooit worden bewezen', zal van mijzelf of van iemand anders geen antwoord nodig hebben om hem zijn schouders te laten ophalen en te laten glimlachen zoals hij waarschijnlijk heeft geglimlacht bij de verbazingwekkende poging van de geesten van Colby om de aardrijkskunde te reorganiseren door de Apennijnen in Spanje te lokaliseren.

Wel goeie genade, heeft u in uw leven nooit een boek opengeslagen behalve uw eigen verslagen van Jan, Piet en Klaas die uit hogere sferen neerdaalden om hun Uncle Sam eraan te herinneren dat hij in het verre Westen zijn slobkousen had gescheurd of zijn pijp had gebroken?

Denkt u dat magie beperkt is tot heksen die schrijlings op bezemstelen rijden en dan veranderen in een zwarte kat? Zelfs laatstgenoemd bijgelovig geklets schijnt, hoewel het nooit magie maar tovenarij werd genoemd, niet zo absurd te zijn voor iemand die overtuigd is van de gedaanteverandering van Mw. Compton in Katie Brinks. De natuurwetten zijn onveranderlijk. De voorwaarden waaronder een medium dat volledig in beslag wordt genomen door een geest, kan worden veranderd in het evenbeeld van een ander persoon, gelden ook wanneer die geest, of beter gezegd die *kracht*, op het idee komt om de vorm van een kat aan te nemen.

De uitoefening van *magische* krachten is de uitoefening van *natuur-*

lijke krachten, maar HOGER dan de gewone werkingen van de natuur. Een wonder is geen overtreding van de natuurwetten, behalve voor onwetende mensen. Magie is niets anders dan een *wetenschap*, een grondige kennis van de occulte krachten in de natuur, en van de wetten die de zichtbare of de onzichtbare wereld beheersen. Spiritisme wordt in handen van een adept magie, want hij is bekwaam in de kunst om de wetten van het heelal te laten samenwerken, zonder één van hen te overtreden en daarmee de natuur geweld aan te doen. In handen van een ervaren medium wordt spiritisme ONBEWUSTE TOVENARIJ, want wanneer hij toelaat dat hij het hulpeloze werktuig wordt van een aantal verschillende geesten, van wie hij niets weet behalve wat laatstgenoemden hem toestaan te weten, opent hij, zonder het zelf te weten, een verbindingskanaal tussen de twee werelden, waardoor de blinde natuurkrachten die zich schuilhouden in het astrale licht, goede zowel als kwade geesten, tevoorschijn komen.

Krachtige mesmeristen, deskundig in hun wetenschap, zoals baron Du Potet, Regazzoni, Pietro d' Amicis van Bologna, zijn *magiërs*, want ze zijn adepten, ingewijden in het grote mysterie van onze moeder natuur, geworden. Mensen zoals bovengenoemden – evenals Mesmer en Cagliostro – beheersen de geesten in plaats dat ze toestaan dat hun proefpersonen of zijzelf door hen worden beheerst: en spiritisme is in hun handen veilig. Bij gebrek aan ervaren adepten is het echter altijd veiliger voor een natuurlijk helderziend medium op goed geluk en toeval te vertrouwen, en te proberen de boom naar zijn vruchten te beoordelen. Kwade geesten zullen zelden door middel van een zuiver, goedaardig en deugdzaam persoon in verbinding treden; en het is nog zeldzamer dat zuivere geesten onzuivere kanalen zullen kiezen. Soort zoekt soort.

Maar om tot de magie terug te keren. Mensen zoals Albertus Magnus, Raymond Lully, Cornelius Agrippa, Paracelsus, Robert Fludd, Eugenius Philalethes, Heinrich Khunrath, Roger Bacon en andere soortgelijke figuren worden in onze sceptische eeuw gewoonlijk als dromers beschouwd; maar dat geldt ook voor moderne spiritisten en mediums – nee erger nog, ze worden als charlatans en lafaards gezien; maar niemand hield ooit de hermetische filosofen voor dwazen en idioten, zoals, helaas voor onszelf en de zaak, wij allemaal die in het spiritisme geloven door elke ongelovige worden gezien. Die hermetici en filosofen worden nu misschien niet geloofd en aan hen wordt getwijfeld, zoals aan al het andere wordt getwijfeld, maar heel weinig mensen twijfelden aan hun kennis en macht tijdens hun leven, want ze

konden altijd bewijzen waar ze aanspraak op maakten, omdat ze die krachten beheersten die nu hulpeloze mediums *beheersen*. Zij hadden hun wetenschap en demonstreerden hun filosofie om hen te helpen dwaze ontkenningen te ontzenuwen, terwijl wij sentimentele spiritisten onszelf in slaap wiegen met ons 'heerlijke hiernamaals' en niet in staat zijn een onecht verschijnsel van een echt te onderscheiden, en dagelijks door verachtelijke charlatans worden bedrogen. Ook al werden ze toen in twijfel getrokken, zoals het spiritisme in onze tijd, toch had men ontzag en eerbied voor deze filosofen, zelfs zij die niet onvoorwaardelijk in hun occulte macht geloofden, want ze waren intellectuele reuzen. Grondige kennis, evenals ontwikkelde verstandelijke vermogens zullen altijd respect en eerbied afdwingen; maar onze mediums en hun aanhangers worden uitgelachen en veracht, en we moeten er allemaal onder lijden, want de verschijnselen worden overgelaten aan de grillen en grappen van eigenzinnige en andere kwaadwillende geesten, en we zijn volkomen machteloos om ze te beheersen.

Magie in twijfel te trekken betekent de geschiedenis zelf te verwerpen evenals de verklaringen van ooggetuigen daarvan gedurende een periode van meer dan 4000 jaar. Wanneer we beginnen met Homerus, Mozes, Hermes, Herodotus, Cicero, Plutarchus, Pythagoras, Apollonius van Tyana, Simon de Magiër, Plato, Pausanias en Iamblichus, en deze eindeloze reeks grote figuren, historici en filosofen volgen, die allemaal óf in magie geloofden óf zelf magiërs waren, en wanneer we eindigen met onze hedendaagse schrijvers zoals W. Howitt, Ennemoser, H.R. Gougenot des Mousseaux, markies De Mirville en wijlen Éliphas Lévi, die zelf een magiër was, dan vinden we onder al deze grote namen en schrijvers alleen de eenzame Colby, redacteur van de *Banner of Light*, die ontkent dat er ooit zo'n wetenschap als *magie* bestond. Hij gelooft in alle onschuld dat het hele heilige leger van bijbelse profeten, te beginnen met aartsvader Abraham, en inclusief Christus, alleen maar mediums zijn geweest; in de ogen van Colby handelden ze allemaal onder de invloed van geesten! Stel u voor Christus, Mozes of Apollonius van Tyana, die door een Indiase gids werden beheerst! De eerbiedwaardige redacteur weet misschien niet dat spiritistische mediums in die tijd aan de Ouden beter bekend waren dan nu aan ons, en hij schijnt evenzeer onbewust te zijn van het feit dat de geïnspireerde sibillen, pythia's en andere mediums volledig geleid werden door hun hogepriester en door hen die in de esoterische theürgie en mysteries van de tempels waren ingewijd. Theürgie was *magie*; de

sibillen en pythia's waren evenals in deze tijd *mediums*; en hun hogepriesters waren magiërs. Ze bezaten alle geheimen van hun theologie, die ook magie, of de kunst om dienende geesten op te roepen, omvatte. Ze bezaten de wetenschap om ONDERSCHEID TE MAKEN TUSSEN GEESTEN; een wetenschap die Colby helemaal niet bezit – ongetwijfeld tot zijn grote spijt. Ze controleerden met dit vermogen de geesten, en stonden alleen de goeden toe zich met hun mediums te verenigen. Dit is de verklaring van *magie* – de ware, bestaande, *witte* of heilige magie, die nu in handen van de wetenschap zou moeten zijn, en daarin zou zijn, indien de wetenschap geprofiteerd had van de lessen die het spiritisme door inductie de afgelopen 27 jaar heeft gegeven.

Daarom werd het in vroeger tijden niet toegestaan dat onontwikkelde geesten onzin konden uitkramen. De orakels van de sibillen en geïnspireerde priesteressen hadden nooit kunnen beweren dat Athene een stad in India was, of dat de berg Ararat van zijn geboorteland naar Egypte was overgebracht.

Indien de sceptische schrijver van het hoofdartikel bovendien minder tijd had gewijd aan onzin kletsende Indiase geesten, en meer aan nuttige lezingen, dan zou hij misschien tegelijkertijd te weten zijn gekomen dat de Ouden hun onrechtmatige mediums hadden – ik bedoel die welke niet tot een specifieke tempel behoorden, en dat de geesten die hen beheersten en niet door de ervaren hand van de magiër in toom werden gehouden, dus aan zichzelf werden overgelaten en alle gelegenheid hadden hun capriolen op hun hulpeloze slachtoffers bot te vieren; dat zulke mediums algemeen als bezeten werden beschouwd, wat ze inderdaad waren; met andere woorden, en volgens de bijbelse manier van uitdrukken, 'ze hadden zeven duivels in zich'. Bovendien werd bevolen dat deze mediums ter dood moesten worden gebracht, want de onverdraagzame Mozes, de magiër, die ervaren was in de wijsheid van Egypte, had gezegd: 'Een tovenares mag niet in leven blijven.'[1] De Egyptenaren en Grieken, menselijker en rechtvaardiger dan Mozes, brachten zulke mediums naar hun tempels, en wanneer ze ongeschikt bleken voor de heilige taak van het voorspellen, *werden ze genezen*, op dezelfde manier als Jezus Christus Maria Magdalena en vele anderen genas, door 'de zeven duivels uit te drijven'. Colby en de zijnen moeten óf de wonderen van Christus,[2] van de apostelen, de pro-

[1] *Exodus* 22:18.
[2] Als hij al ooit heeft geleefd – wat meer dan twijfelachtig is.

feten, de thaumaturgen en magiërs volkomen ontkennen en dus botweg elk stukje van de gewijde en wereldse geschiedenis ontkennen, óf hij moet erkennen dat er een MACHT in deze wereld is die geesten kan bevelen, tenminste de kwade en onontwikkelde, de elementaren en diakka. De *zuivere geesten*, de ontlichaamden, zullen nooit naar onze sfeer afdalen, tenzij ze aangetrokken worden door een stroom van krachtige sympathie en liefde, of om een nuttige opdracht uit te voeren.

Het is verre van mij blaam en spot te werpen op alle mediums. Ikzelf ben geen spiritist, indien, zoals kol. Olcott zegt, een vast geloof in de onsterfelijkheid van onze geesten en de kennis van een voortdurende mogelijkheid voor ons om in contact te komen met de geesten van onze overleden en geliefde vrienden, hetzij door middel van eerlijke, zuivere mediums, hetzij door toepassing van de geheime wetenschap, iemand tot spiritist maakt. En ik ben niet een van die fanatieke spiritisten, die in elk land worden aangetroffen, die blindelings de beweringen van elke 'geest' aanvaarden, want ik heb te veel verschillende verschijnselen gezien, waarvan men in Amerika zelfs niet droomt. Ik *weet* dat MAGIE bestaat, en 10.000 redacteurs van spiritistische tijdschriften kunnen mijn geloof in wat ik weet niet veranderen. Er is witte en zwarte magie; en niemand die ooit in het Oosten heeft gereisd, kan daaraan twijfelen indien hij de moeite heeft genomen dit te onderzoeken. Omdat mijn geloof vast is, ben ik altijd bereid ieder eerlijk medium te steunen en te beschermen – en zelfs af en toe een dat *oneerlijk* schijnt te zijn, want ik weet maar al te goed wat voor hulpeloze werktuigen en slachtoffers zulke mediums zijn in handen van onontwikkelde, onzichtbare wezens. Ik ben mij verder bewust van de kwaadaardigheid en verdorvenheid van de elementaren, en hoezeer niet alleen een gevoelig medium, maar ook ieder ander persoon, door hen kunnen worden gedreven. Al ben ik misschien een 'onverantwoordelijke vrouw' in de ogen van hen die maar 'al te verantwoordelijk' zijn voor het kwaad dat ze SERIEUZE spiritisten aandoen door hun onrechtvaardigheid, eenzijdigheid en spiritistische sentimentaliteit, ik kan gerust zeggen dat ik gewoonlijk heel snel kan uitmaken of een medium bedriegt omdat het wordt beheerst, of dat het bewust bedriegt.

Magie bestaat dus en heeft sinds de prehistorie altijd bestaan. In de geschiedenis begon ze met de mysteriën van Samothrake, volgde haar weg zonder onderbreking en eindigde een tijdlang met de in verval rakende theürgische rituelen en ceremoniën van het verchristelijkte Griekenland; ze verscheen opnieuw enige tijd in de neoplatonische

school van Alexandrië en, terwijl ze door inwijding op allerlei afzonderlijke onderzoekers en filosofen overging, kwam ze de middeleeuwen veilig door en kreeg, ondanks de felle vervolgingen van de kerk, nieuwe bekendheid in handen van adepten zoals Paracelsus en verschillende anderen, en stierf ten slotte in Europa uit met graaf Saint-Germain en Cagliostro, om uit het ijskoude scepticisme een toevluchtsoord te zoeken in haar geboorteland in het Oosten.

In India heeft magie nooit opgehouden te bestaan; ze bloeit daar nog net zo goed als altijd. Ze werd en wordt daar nog de 'heilige wetenschap' genoemd en, evenals in het oude Egypte, alleen binnen de geheime besloten ruimte van de tempels beoefend. Want ze is een wetenschap, gebaseerd op occulte natuurkrachten; en niet alleen maar een blind geloof in de napraterij van sluwe elementaren, die klaar staan om, wanneer ze maar kunnen, met geweld te voorkomen dat *werkelijke*, *ontlichaamde* geesten met hun geliefden in contact komen.

Enige tijd geleden wijdde een zekere Mendenhall enkele kolommen in het *Religio-Philosophical Journal* aan de mysterieuze Broederschap van Luxor waarin hij deze in twijfel trok en bekritiseerde. Hij deed een vruchteloze poging om de genoemde Broederschap te dwingen hem te antwoorden, en zo de sfinx te ontsluieren. Ik kan Mendenhall tevredenstellen. De Broederschap van Luxor is een van de afdelingen van de Grote Loge waarvan ik lid ben. Indien genoemde heer enige twijfel koestert over mijn bewering – die hij zeker zal hebben – kan hij, als hij dat verkiest, om informatie naar Lahore schrijven. Als de Zeven van het Comité misschien zo onbeleefd zouden zijn hem niet te antwoorden en weigerden hem de gewenste informatie te verstrekken, dan kan ik hem een kleine schikking aanbieden. Voor zover ik me herinner, heeft Mendenhall twee vrouwen in de geestenwereld. Deze beide dames materialiseren bij M. Mott, en hebben vaak heel lange gesprekken met hun echtgenoot, zoals laatstgenoemde ons verschillende keren, bekrachtigd door zijn eigen handtekening, heeft verteld, en daaraan heeft toegevoegd dat hij geen enkele twijfel koestert over de identiteit van de genoemde geesten. Indien dit zo is, laat dan een van de overleden dames aan Mendenhall de naam van die afdeling van de Grote Loge waartoe ik behoor, meedelen. Voor *werkelijke*, *echte*, *ontlichaamde* geesten, als beiden zijn wat ze beweren te zijn, is dit heel gemakkelijk; ze hoeven maar inlichtingen aan andere geesten te vragen, mijn gedachten te lezen, enz.; voor een ontlichaamde entiteit, een onsterfelijke geest, is dit de eenvoudigste zaak van de wereld. Wanneer

de heer die ik uitdaag, hoewel ik niet het genoegen heb hem te kennen, mij dan de ware naam van de afdeling vertelt – een naam die drie heren in New York, die aangenomen neofieten van onze Loge zijn, goed kennen – dan beloof ik aan Mendenhall de ware verklaring over de Broederschap te geven, die niet uit geesten is samengesteld, zoals hij misschien denkt, maar uit *levende* stervelingen, en bovendien zal ik, indien hij dat wenst, hem rechtstreeks in contact met de Loge brengen, zoals ik met anderen heb gedaan. Ik denk dat Mendenhall zal antwoorden dat zo'n naam niet correct door de geesten kan worden gegeven, omdat zo'n Loge of afdeling helemaal niet bestaat, en daarmee zal hij de discussie sluiten.

Huxley en Slade

Wie maakt zich het meest schuldig aan 'valse pretenties'?

['Huxley and Slade: who is more guilty of 'false pretences'', *Banner of Light*, Boston, deel 40, nr. 5, 28 oktober 1876, blz. 1; *CW* 1:226-33]

Aan de redacteur van de *Banner of Light*:

Nu ik de discussie zie die door dr. Hallock met Huxley is aangegaan, doet me dat denken aan de vergelijking tussen twee mensen die door een telescoop naar hetzelfde verafgelegen voorwerp kijken. De doctor brengt, na de gebruikelijke voorzorgsmaatregelen te hebben genomen, het voorwerp op korte afstand, waar hij het op zijn gemak kan bestuderen; maar de natuurwetenschapper, die vergat de beschermkap weg te nemen, ziet alleen de weerspiegeling van zijn eigen beeld.

Hoewel de materialisten het misschien al moeilijk vinden om de bondige kritiek van de doctor te weerleggen, lijkt het erop dat de lezingen van Huxley in New York – zoals ze zich aan mij in hun kale troosteloosheid voordoen – een overheersend denkbeeld voor de geest roepen dat dr. Hallock naar voren heeft gebracht. Ik hoef u, die het verslag over deze zogenaamde iconoclastische lezingen zult hebben gelezen, nauwelijks te zeggen dat dit denkbeeld een van de 'valse pretenties' van de moderne wetenschap is. Wat leerde hij ons dat werkelijk *nieuw* of zo bijzonder suggestief was, na alle ophef die zijn komst ver-

gezelde, na alle verwachtingen die waren gewekt, de heimelijke bange voorgevoelens van de kerk en de verwachte triomf van de materialisten? Niets, helemaal *niets*. Afgezien van de aanblik van zijn persoon, de klank van zijn goedgeoefende stem en de weerschijn van zijn wetenschappelijke roem, kan het resultaat als volgt worden samengevat: 'Credit: Thomas H. Huxley, £1000.'

Over hem kan worden gezegd, zoals vroeger over andere leraren is gezegd, dat het nieuwe dat hij zei niet waar was, en het ware niet nieuw. Zonder in bijzonderheden te treden is het voorlopig voldoende te zeggen dat de materialistische evolutietheorie allesbehalve bewezen is, terwijl het denkbeeld dat Huxley *niet* begrijpt – namelijk de *dubbele* evolutie van geest en stof – in de vorm van verschillende legenden in de oudste delen van de *Rig-Veda* (het *Aitareya-Brāhmaṇa*) wordt meegedeeld. Alleen deze onwetende hindoes maakten blijkbaar een onbeduidende verbetering op de moderne wetenschap door aan het andere uiteinde van de evolutieketen een eerste oorzaak te plaatsen.

In de Chaturhotri mantra (*Aitareya-Brāhmaṇa*, 5:4:23) was de godin Aarde (Iyam) – die de koningin van de slangen (sarpa-rājñī) wordt genoemd, omdat ze de moeder is van al wat beweegt (sarpat) – in de begintijd volkomen *kaal*. Ze was slechts *een rond hoofd*, dat bij aanraking zacht aanvoelde (d.w.z. een 'geleiachtige massa'). Diep bedroefd over haar kaalheid riep ze de grote Vāyu, de heer van de luchtstreken, te hulp; ze verzocht hem haar de mantra (aanroep of offergebed, een bepaald deel van de Veda) te leren die haar de magische kracht zou verlenen om dingen te scheppen (voortbrenging). Hij stemde toe, en toen bleek ze, zodra de mantra door haar 'in het juiste metrum' was uitgesproken, met haar (vegetatie) te zijn bedekt. Ze voelde nu hard aan, want de *heer van de lucht had over haar geademd* – (de aardbol was afgekoeld). Ze had een bont of afwisselend uiterlijk gekregen, en plotseling kreeg ze het vermogen om uit zichzelf bezielde en onbezielde vormen voort te brengen, en de ene vorm in de andere te veranderen. 'Daarom verkrijgt de mens, die deze kennis [van de mantra's] bezit,' volgens het heilige boek, 'eveneens het vermogen om elke vorm, die hij verkiest, aan te nemen.'

Men kan moeilijk zeggen dat deze allegorie voor meer dan één uitleg vatbaar is, namelijk dat de oude hindoes vele eeuwen voor de christelijke jaartelling de evolutieleer onderwezen. Martin Haug, de sanskritist, beweert dat de *Veda's* al 2000 tot 2200 jaar v.Chr. bestonden.

Terwijl de evolutietheorie dus niets nieuws is en als een bewezen

feit kan worden beschouwd, zijn de nieuwe denkbeelden die Huxley het publiek opdringt slechts onbewezen hypothesen, en kunnen als zodanig dus op de eerste de beste dag dat een nieuw feit wordt ontdekt, worden verworpen. Dit wordt in Huxley's mededelingen aan het publiek echter niet erkend, maar de onbewezen theorieën worden verkondigd met een stelligheid alsof ze vastgestelde wetenschappelijke feiten waren, bevestigd door onfeilbare natuurwetten. Niettemin wordt de wereld gevraagd om de grote evolutionist te eren, alleen omdat hij grote bekendheid geniet.

Wat is dit anders dan een van de vele *valse pretenties* van de pseudowetenschappers? En toch beschuldigen Huxley en zijn bewonderaars mensen die in evolutie van de geest geloven van dezelfde misdaad van valse pretenties, omdat onze theorieën nog niet zijn aangetoond. Zij die in de geesten van Slade geloven, hebben 'hun verstand verloren', terwijl degenen die de embryonale mens in Huxley's 'geleiachtige massa' kunnen zien, als de vooruitstrevende denkers van deze tijd gelden. Slade wordt voor de rechtbank geroepen, omdat hij $5 van Lankester heeft aangenomen, terwijl Huxley triomfantelijk ervandoor gaat met $5000 aan Amerikaans goud in zijn zak, die hem werd betaald, omdat hij ons het wonderbaarlijke feit toevertrouwt dat de mens zich ontwikkelde uit de achterteen van een uitgestorven paard!

Indien we vanuit het gezichtspunt van strikte rechtvaardigheid redeneren, in welk opzicht is dan een materialistische theoreticus ook maar iets beter dan een spiritistische? En in welke mate wordt de evolutie van de fysieke mens – afgezien van goddelijke of spirituele tussenkomst – beter aangetoond door de teen van een uitgestorven paard, dan de evolutie en het voortleven van de menselijke geest door een of meer onzichtbare krachten die schrijven op een rottige lei? Niettemin vaart de zielloze Huxley weg, overladen met bloemen als een chic lijk, om nieuwe terreinen van roem te veroveren, terwijl het arme medium als een 'zwerver en oplichter' voor de politierechter wordt gesleept, zonder voldoende bewijs om de beschuldiging voor een onbevooroordeeld tribunaal te kunnen handhaven.

Er is goede grond voor de bewering dat de psychologie een betwistbaar gebied is dat de tegenwoordige fysioloog nauwelijks durft te betreden. Ik voel helemaal mee met de in verwarring gebrachte onderzoeker van de fysieke kant van de natuur. We kunnen allemaal gemakkelijk begrijpen hoe onaangenaam het moet zijn voor een geleerde theoreticus die steeds ernaar streeft om zijn stokpaardje te verheffen tot

de waardigheid van een aanvaarde wetenschappelijke waarheid, om voortdurend te worden tegengesproken door zijn meedogenloze en onvermoeibare tegenstander – de psychologie. Het is werkelijk hard om te zien dat zijn geliefkoosde materialistische theorieën elke dag onhoudbaarder worden, tot ze zijn teruggebracht tot de toestand van een mummie, in een doodskleed gehuld, dat door hemzelf is geweven en waarop een variatie aan favoriete spitsvondigheden is afgedrukt.

En deze zonen van de stof verwerpen in hun zelfgenoegzame logica elk getuigenis, behalve hun eigen; de goddelijke entiteit van de socratische daimonion, de geest van Caesar, en Cicero's divinum quiddam schrijven ze aan epilepsie toe; en de profetische orakels van de joodse Bath-Kol worden afgeschilderd als erfelijke hysterie!

En stel dat de grote protoplasmist tot ieders tevredenheid heeft bewezen dat het tegenwoordige paard de uitkomst is van een geleidelijke ontwikkeling uit de orohippus of het viertenige paard van het eoceen, dat het mioceen en plioceen heeft doorgemaakt en de tegenwoordige brave equus is geworden, bewijst Huxley daarmee dan dat de mens ook ontwikkeld is uit een ééntenig mens? Want alleen dat zou zijn theorie kunnen bewijzen. Wil hij consequent zijn, dan moet hij aantonen dat, terwijl het paard bij elk volgend tijdperk een teen verloor, de mens in omgekeerde volgorde bij elke nieuwe formatie een teen erbij heeft gekregen; en welke betekenis heeft Huxley's theorie, als ons niet de fossiele resten van de mens worden getoond in een reeks van één-, twee-, drie- en viertenige op mensapen lijkende wezens die voorafgingen aan de huidige vervolmaakte homo sapiens? Niemand twijfelt eraan dat alles zich heeft ontwikkeld uit iets dat eraan voorafging. Maar, zoals de zaken er voor staan, laat hij ons hopeloos in onzekerheid of de mens een hipparionische of paardachtige evolutie is, of dat de antediluviale equus zich uit het oorspronkelijke genus homo ontwikkelde!

Om het argument toe te passen op het geval van Slade kunnen we dus zeggen dat hij, of de boodschappen op zijn lei nu duiden op een auteurschap onder de terugkerende geesten van antediluviale apen of onder de Bravo's en Lankesterse voorouders van onze tijd, zich niet méér schuldig maakt aan *valse pretenties* dan de evolutionist met zijn $5000. Hypothesen, hetzij van wetenschappers of van mediums, zijn geen valse pretenties, maar het zijn wél onbewezen beweringen wanneer mensen daarvoor moeten betalen.

Indien we, nadat we met de beenachtige overblijfselen van een vergriekst of verlatijnsd skelet zijn tevredengesteld, erkennen dat er

fysieke evolutie bestaat, hoe kunnen we dan logischerwijs weigeren te erkennen dat evolutie van de geest mogelijk is? Dat er twee kanten aan de zaak zitten, zal niemand behalve een volslagen psychofoob ontkennen. Men kan aanvoeren dat zelfs als de spiritisten de naakte feiten hebben aangetoond, hun filosofie onvolledig is, omdat ze ontbrekende schakels heeft. Maar met de evolutionisten is het net zo. Ze hebben fossielen die bewijzen dat er een tijd was dat de voorouders van het huidige paard gezegend waren met drie en zelfs vier tenen en vingers, waarbij de vierde 'overeenstemt met de pink van een mensenhand', en dat de protohippus zich verheugde in 'een voorarm'. De spiritisten wijzen op hun beurt op hele handen, armen en zelfs lichamen ter ondersteuning van hun theorie dat de doden nog leven en ons weer opzoeken. Ik kan echter niet inzien dat de osteologen hun de baas zijn. Beiden volgen de inductieve of zuiver wetenschappelijke methode, die uitgaande van het bijzondere tot het algemene concludeert; zo schetste Cuvier, toen hij een botje vond, daaromheen denkbeeldige lijnen, totdat zijn rijke verbeelding daaruit een volledige mammoet had opgebouwd. De gegevens van de wetenschappers zijn niet betrouwbaarder dan die van de spiritisten; en terwijl eerstgenoemden slechts hun recente ontdekkingen hebben waarop ze hun theorieën kunnen baseren, kunnen de spiritisten bewijzen aanvoeren uit een reeks opeenvolgende tijdperken, die lang vóór de komst van de moderne wetenschap begon.

Men vertelt ons dat een inductieve hypothese wordt bewezen wanneer blijkt dat de feiten volkomen ermee in overeenstemming zijn. Huxely heeft dan misschien afdoende bewijs voor de evolutie van de mens in de stamboom van het paard, de spiritisten kunnen er evenzeer aanspraak op maken dat het bewijs van de evolutie van de geest buiten het lichaam geleverd wordt door de gematerialiseerde, in meerdere of mindere mate substantiële ledematen, die in de donkere schaduwen van de seancekamer, en vaak in het volle daglicht, zweven; een verschijnsel dat door talloze generaties van wijzen uit elk land is waargenomen en bevestigd. De moderne wetenschap beweert dat ze superieur is aan de oude wetenschap. Dit is ook een hypothese; er is beter bewijsmateriaal nodig om dat aan te tonen. We hoeven slechts Wendell Phillips' lezing over de verloren gegane kunsten te raadplegen om met enig recht de bewering van de moderne wetenschap in twijfel te trekken.

Nu we het over bewijsmateriaal hebben, het is vreemd dat aan het getuigenis van verschillende mensen die even betrouwbaar en welwillend zijn, zo'n uiteenlopende en willekeurige waarde kan worden

gehecht. De vader van het protoplasma zegt:

> Het is onmogelijk dat iemands praktische leven niet in meerdere of mindere mate wordt beïnvloed door de opvattingen die hij heeft over hoe de geschiedenis is verlopen. Er zijn twee bronnen waaruit we kennis over de geschiedenis kunnen opdoen. Een van deze is het *menselijk getuigenis* in zijn verschillende vormen – alle verklaringen van ooggetuigen, overgeleverd getuigenis van degenen die ooggetuigen zijn geweest, en het getuigenis van mensen die hun indrukken op schrift of in druk hebben gegeven.[1]

De spiritisten hebben het recht om hun basisleringen te baseren op precies hetzelfde soort getuigenis, dat in de *Bijbel* overvloedig wordt gegeven (bewijsmateriaal dat Huxley verwerpt), en bij vele andere minder twijfelachtige schrijvers dan Mozes, onder wie generaties van grote filosofen, theürgen en leken. Over het duidelijke onderscheid dat tussen de verschillende soorten bewijs moet worden gemaakt, omdat sommige waardevoller zijn dan andere, omdat die niet op heldere overwegingen zijn gebaseerd, of op overwegingen die niet logisch zijn uiteengezet, en op overwegingen die een grondig en zorgvuldig onderzoek niet kunnen verdragen, zegt dezelfde spreker vervolgens:

> Bijvoorbeeld, als ik in uw (Ramsay's) geschiedenis van Tennessee lees dat dit land honderd jaar geleden bevolkt werd door rondtrekkende primitieve mensen, berust mijn geloof in deze bewering op de overtuiging dat Ramsay door dezelfde soort motieven werd gedreven als de mensen nu; . . . dat hijzelf, evenals wij, niet geneigd was onjuiste beweringen te doen. . . . Als u Caesars *Commentaren* leest, stelt u een zekere mate van vertrouwen in zijn verklaringen waarin hij verslag doet van zijn veldslagen tegen de Galliërs. U aanvaardt zijn getuigenis op die basis. U gelooft dat Caesar die verklaringen niet zou hebben gegeven, tenzij hij dacht dat ze juist waren.

Diepzinnige filosofie! Waardevolle gedachten! Juwelen van gecomprimeerde, geleiachtige waarheid! Laat ze lange tijd in het Amerikaanse denken blijven hangen. Huxley zou zich de rest van zijn leven moeten wijden aan het schrijven van beginnersboeken voor de domme volwassenen in de Verenigde Staten. Maar waarom wordt Caesar als voorbeeld van een betrouwbare getuige uit de oudheid gekozen? En als

---

[1] 'Testimony of the rocks', lezing gehouden door Thomas H. Huxley, in Nashville op 7 september 1876, *New York Tribune*, extra nr. 36, 1876.

we stilzwijgend aan zijn verslagen over veldslagen geloof moeten hechten, waarom dan niet aan zijn verklaringen over auguren, waarzeggers en verschijningen? Want, evenals zijn vrouw Calphurnia, geloofde hij even vast in hen als elke hedendaagse spiritist in zijn mediums en verschijnselen.

We denken ook dat mensen zoals Cicero, Herodotus en Livius en een groot aantal anderen, evenmin als Caesar, 'deze onjuiste beweringen zouden hebben geuit' of zulke dingen zouden hebben beschreven, 'tenzij ze geloofden dat ze juist waren'.

Er is al aangegeven dat de evolutieleer, in haar geheel, in de *Rig-Veda* werd onderwezen, en ik kan eraan toevoegen dat ze in de oudste *boeken van Hermes* kan worden aangetroffen. Dat is al pijnlijk genoeg voor de aanspraak op oorspronkelijkheid die onze wetenschappers nu maken; maar wat moet men zeggen als we het feit in herinnering brengen dat hetzelfde uitgestorven paard, waarover Huxley zich zo verheugde toen er voetafdrukken van werden gevonden, door oude schrijvers (Herodotus en Plinius, als ik me niet vergis) werd vermeld, en waarover ooit door de leden van de Franse Académie mateloos werd gelachen? Laten zij die het feit willen verifiëren Salverte's *Des sciences occultes* lezen, [in het Engels] vertaald door Todd Thompson.

Op een dag zullen even afdoende bewijzen worden ontdekt over de betrouwbaarheid van de oude schrijvers als het om psychologische zaken gaat. Wat Niebuhr, de Duitse materialist, met Livius' *Geschiedenis* deed, waaruit hij elk van de vele feiten verwijderde die over 'bovennatuurlijke' verschijnselen gingen, schijnen wetenschappers nu stilzwijgend te zijn overeengekomen te doen met alle oude, middeleeuwse en hedendaagse schrijvers. Wat ze vertellen dat gebruikt kan worden om het fysieke deel van de wetenschap te steunen, aanvaarden de wetenschappers en eigenen ze zich soms brutaalweg toe zonder de oorspronkelijke schrijver daarvoor de eer te geven; maar zaken die de spiritistische filosofie ondersteunen, verwerpen ze onmiddellijk als mythisch en in strijd met de orde van de natuur. In zulke gevallen hebben het bewijsmateriaal van 'ooggetuigenverslagen' geen waarde. Ze volgen de tegenovergestelde gedragslijn van die van lord Verulam, die, toen hij de eigenschappen van amuletten en toverspreuken besprak, opmerkte dat 'we dit alles niet moeten verwerpen, omdat we niet weten in hoeverre die dingen die tot bijgeloof bijdragen, afhangen van *natuurlijke oorzaken*'.

Er kan geen werkelijke vrijheid van het menselijk denken zijn, en er

kunnen geen verdere wetenschappelijke ontdekkingen worden gedaan, totdat het bestaan van de geest wordt erkend, en de *dubbele* evolutie als feit wordt aangenomen. Tot zolang zullen onjuiste theorieën altijd de goedkeuring krijgen van mensen die, nadat ze 'de God van hun voorouders' hebben verlaten, vergeefs ernaar streven plaatsvervangers te vinden in stofmassa's rondom een kern. En onder alle droevige dingen die men in dit tijdperk van uiterlijke schijn ziet, is niets zo betreurenswaardig – hoewel vaak lachwekkend in haar futiliteit – als de samenzwering van sommige wetenschappers om door hun eenzijdige evolutietheorie de geest uit te roeien, en het spiritisme te vernietigen door zijn mediums aan te klagen en te beschuldigen van 'valse pretenties'.

H.P. Blavatsky

1877

Madame Blavatsky over fakirs

[‘Mme. Blavatsky on fakirs’, *Banner of Light*, Boston, 21 april 1877, blz. 8; *CW* 1:241-5]

Aan de redacteur van *The Sun*:

Hoe onbekend ik misschien ook ben met de wetten van het zonnestelsel, ik heb in elk geval zoveel vertrouwen in de heliocentrische journalistiek dat ik me abonneer op *The Sun*. Ik heb daarom uw opmerkingen over mijn ‘beeldenstorm’ gezien in de *Sun* van vandaag.

Ongetwijfeld is het voor een eenvoudige vreemdelinge een grote eer om op die manier gekruisigd te worden tussen de twee grootste beroemdheden van uw edelmoedige land – de oprecht welwillende deken Richard Smith met de blauwe wijde broek, en de nachtegaal van de wilg en de cypres, G. Washington Childs, AM. Maar ik ben geen hindoefakir, en kan daarom niet zeggen dat ik van de kruisiging geniet, vooral niet als ze onverdiend is. Ik ga me zelfs niet indenken dat ik rond de ‘hoge toren’ word geslingerd, terwijl de stalen haken van uw satire metaforisch door mijn rug zijn gedreven. Ik heb de verslaggevers niet voor een vertoning uitgenodigd. Ik heb niet om grote bekendheid gevraagd. Ik heb in uw vrije land slechts een rustig plekje ingenomen, en als een vrouw die veel gereisd heeft zal ik proberen een westers publiek te vertellen wat voor vreemde dingen ik onder oosterse volkeren heb gezien. Als ik dit voorrecht thuis had kunnen genieten, zou ik niet hier zijn. Nu ik hier ben, zal ik, zoals uw oude Engelse spreekwoord zegt, ‘de leugen bestrijden en de waarheid vertellen’.[1]

De verslaggever van *The World* die me opzocht, schreef een artikel waarin zijn herinneringen aan mijn opgezette apen en mijn kanaries, mijn tijgerkoppen en palmtakken, vermengd werden met etherische muziek en de zwevende dubbelgangers van adepten. Het was een heel interessant artikel, zeker geschreven met de bedoeling om heel onpartijdig te zijn. Indien hij het zo voorstelde alsof ik de onveranderlijkheid van de natuurwetten ontkende en daaruit concludeerde dat ik erken dat wonderen mogelijk zijn, dan is dit te wijten aan mijn gebrekkige Engels of aan de onzorgvuldigheid van de lezer.

---

[1] Noot vert.: In het Engels: ‘Tell the truth and shame the devil.’

De onderzoekers van het occultisme zijn de meest vastberaden aanhangers van de onveranderlijkheid van de natuurwetten en van het idee dat ze algemeen geldig zijn. Laten we dan, met uw goedkeuring, de geest van de grote Newton in vrede laten rusten. Niet het beginsel van de zwaartekracht, of de noodzaak van een centrale kracht die in de richting van de zon werkt, wordt ontkend, maar de veronderstelling dat er achter de wet die lichamen naar het middelpunt van de aarde trekt, en die voor ons het vertrouwde voorbeeld van de zwaartekracht is, geen andere wet is, eveneens onveranderlijk, die onder bepaalde omstandigheden eerstgenoemde schijnt tegen te werken. Als men maar één keer in een eeuw ziet dat een tafel of een fakir zich in de lucht verheft, zonder zichtbare mechanische oorzaak, dan is die verheffing de manifestatie van een natuurwet waarover onze wetenschappers nog niets weten. Christenen geloven in wonderen; occultisten geloven er nog minder in dan vrome wetenschappers zoals Sir David Brewster. Laat een occultist een onbekend verschijnsel zien, en hij zal nooit bij voorbaat verklaren dat het een truc of een wonder is. Hij zal proberen de oorzaak te achterhalen.

Er ging een anecdote over Babinet, de astronoom, in 1854 in Parijs, toen er een hevige strijd was tussen de Academie en de 'walsende tafels'. Deze sceptische wetenschapper had in de *Revue des deux mondes* (15 januari 1854, blz. 414) verklaard dat levitatie van meubels zonder contact 'eenvoudig even onmogelijk is als eeuwigdurende beweging'. Enkele dagen later werd bij een experiment tijdens een seance een tafel in zijn bijzijn zonder contact in de lucht geheven. Het gevolg was dat Babinet direct naar de tandarts moest om een kies te laten trekken, die de beeldenstormende tafel tijdens haar reis door de lucht ernstig had beschadigd. Maar het was te laat om zijn artikel terug te nemen.

Ik denk dat negen van de tien mensen, onder wie redacteurs, zullen beweren dat de golftheorie van het licht onweerlegbaar is bewezen. En toch zult u zien dat prof. Josiah P. Cooke, jr., van Harvard University in zijn *The New Chemistry* (New York, 1876, blz. 22) zegt: 'Ik ben het niet eens met hen die de golftheorie van het licht beschouwen als een vaststaand beginsel van de wetenschap. . . . Ze vereist een combinatie van eigenschappen in de ether van de ruimte, waarvan ik moeilijk kan geloven dat ze werkelijk een feit zijn'. Wat is dit anders dan een beeldenstorm?

Laten we bedenken dat Newton zelf de deeltjestheorie ontving van

Pythagoras en zijn voorgangers, van wie hij ze leerde, en dat latere wetenschappers, alleen omdat ze ten einde raad waren, de golftheorie van Descartes en Huygens aannamen. Kepler stelde dat de zon magnetisch van aard is. Leibniz schreef de planeetbewegingen toe aan bewegingen in de ether. Borelli ging Newton in zijn ontdekking vóór, hoewel hij deze niet even triomfantelijk heeft bewezen. Huygens en Boyle, Horrocks en Hooke, Halley en Wren, ze hadden allemaal denkbeelden over een centrale kracht die in de richting van de zon werkt, en over het juiste beginsel van de vermindering van de werking van die kracht, omgekeerd evenredig met het kwadraat van de afstand.

Het laatste woord is nog niet gesproken over de zwaartekracht; haar grenzen zullen nooit worden gekend tot de aard van de zon beter wordt begrepen. Men begint nog maar net (zie prof. Balfour Stewarts lezing in Manchester, getiteld 'The sun and the earth', en prof. A.M. Mayers lezing, 'The earth a great magnet') het nauwe verband tussen de zonnevlekken en de posities van de hemellichamen in te zien. De magnetische aantrekking tussen de planeten onderling is nog maar net aangetoond. Totdat men begrijpt dat zwaartekracht eenvoudig magnetische aantrekking en afstoting is, en welke rol het magnetisme zelf speelt bij de eindeloze wisselwerking van krachten in de ether van de ruimte (dat 'hypothetische medium', zoals Webster haar noemt), is het noch rechtvaardig noch verstandig om de levitatie van een fakir of een tafel te ontkennen. Lichamen met een tegengestelde elektrische lading trekken elkaar aan, met een gelijksoortige elektrische lading stoten elkaar af. Erken daarom dat elk lichaam dat gewicht heeft, hetzij een mens of een levenloos voorwerp, door een of andere oorzaak, uitwendig of inwendig, dezelfde polariteit kan worden gegeven als de plaats waarop het staat. En wat verhindert dan de levitatie?

Voordat men mij beschuldigt van onwaarheid wanneer ik beweer dat ik heb gezien dat zowel mensen als voorwerpen werden opgeheven, moet men zich eerst ontdoen van het overvloedige getuigenis van personen die in veel bredere kring bekend zijn dan mijn eenvoudige persoon. Crookes, prof. Thury uit Genève, Louis Jacolliot, uw eigen dr. Gray en dr. Warner, en honderden anderen hebben allemaal levitatie als feit erkend.

Ik ben er verbaasd over te constateren hoe weinig zelfs de redactie van uw vooraanstaande zusterblad, *The World*, bekend is met oosterse metafysica in het algemeen en met de broeken van hindoefakirs in het bijzonder. Het was al erg genoeg om te veronderstellen dat deze heilige

bedelaars van de religie van Brahmā hun kennis hadden opgedaan in de boeddhistische lamakloosters van Tibet; maar het is onvergeeflijk te beweren dat ze wijde kniebroeken dragen bij de uitoefening van hun religieuze verrichtingen. Dit is even erg als wanneer een hindoejournalist zou hebben geschreven dat Eerw. Beecher de kansel had betreden in de schaarse kleding van een fakir – de dhoti, een doek om de lendenen; 'alleen dat, meer niet'. Daarom is de theorie van een ijzeren geraamte dat onder de kleding verborgen is als verklaring voor de vaak waargenomen levitaties in de open lucht van svāmī's en guru's, even redelijk als de verklaring van Babinet dat de bewegende en tikkende tafels 'onbewuste buiksprekerij' zijn.

U maakt misschien bezwaar tegen de mogelijkheid dat fakirs hun ingewanden laten zien, iets dat ik ze inderdaad heb zien doen. Het is zoals u zegt 'opmerkelijk', maar toch niet wonderbaarlijk. Uw voorstel dat dr. Hammond zelf moet gaan kijken, is goed. De wetenschap zou erbij winnen, en uw eenvoudige correspondente zou in het gelijk worden gesteld. Bent u echter in staat te garanderen dat hij de wereld van sceptici een voorbeeld van 'waarheidsgetrouwe verslaggeving' zal leveren, indien zijn waarnemingen de geliefde theorieën van wat we globaal de wetenschap noemen, zouden omverwerpen?

Hoogachtend,

H.P. Blavatsky

New York, 28 maart 1877

'Elementaren'

Een brief van de correspondentie-secretaresse van de Theosophical Society

['Elementaries', *Religio-Philosophical Journal*, Chicago, 17 november 1877; *CW* 1:265-71]

Aan de redactie:

Ik zie dat het doodverklaarde onderwerp 'de kabbalistische elementaren' de laatste tijd vrij vaak in de orthodoxe spiritistische tijdschriften wordt besproken. Geen wonder; het spiritisme en zijn filosofie maken

vorderingen, en ze zullen vooruitgaan ondanks de oppositie van sommige heel geleerde domkoppen die zich verbeelden dat de kosmos in het academische brein ronddraait. Maar als de gedachtewisseling over een nieuwe term eenmaal is begonnen, is het minste wat we kunnen doen eerst duidelijk vast te stellen wat die term betekent; wij onderzoekers van de oosterse filosofie beschouwen het als een duidelijke stap vooruit dat spiritistische tijdschriften aan beide kanten van de Atlantische Oceaan het onderwerp van aan de aarde gebonden wezens lager dan de mens beginnen te bespreken, zelfs al bespotten ze het denkbeeld. Maar weten zij die het bespotten wel waar ze het over hebben? Het wordt me duidelijk dat ze, omdat ze de kabbalistische schrijvers nooit hebben bestudeerd, de 'elementaren' – ontlichaamde, verdorven en aan de aarde gebonden, maar toch menselijke geesten – verwarren met de 'elementalen' of natuurgeesten.

Met uw toestemming wil ik een artikel door dr. Woldrich, dat in uw tijdschrift van de 27ste is verschenen, en waaraan de schrijver de titel 'Elementaren' geeft, beantwoorden. Ik erken openlijk dat ik als gevolg van mijn gebrekkige kennis van het Engels in de tijd dat ik voor het eerst over elementaren schreef, zelf kan hebben bijgedragen tot de huidige verwarring, en zo de woede van spiritisten, mediums, en hun 'geleiders' op de koop toe, over mijzelf heb afgeroepen. Maar nu zal ik proberen mijn bedoeling duidelijk te maken. Éliphas Lévi past de term 'elementaar' evenzeer toe op aan de aarde gebonden menselijke geesten als op de elementale wezens. Deze onverschilligheid van zijn kant is te danken aan het feit dat de menselijke elementaren, omdat de kabbalisten denken dat ze elke kans op onsterfelijkheid onherroepelijk hebben verloren, daarom na enige tijd niet veel méér zijn dan de elementalen die nooit een ziel hebben gehad. Om het onderwerp te verduidelijken heb ik in mijn *Isis ontsluierd* aangetoond dat alleen de eerstgenoemde 'elementaren' moeten worden genoemd, en laatstgenoemde 'elementalen' ('Vóór de sluier', 1:30-1).

Dr. Woldrich probeert, in navolging van Herbert Spencer, het bestaan van een volksgeloof in natuurgeesten, demonen en mythologische godheden te verklaren als het resultaat van een verbeelding die niet is onderwezen door de wetenschap, en door verkeerd begrepen natuurverschijnselen is ontstaan. Hij schrijft de legendarische sylfen, undinen, salamanders en gnomen, vier grote families met talloze onderverdelingen, puur aan verbeelding toe; hij gaat echter zo ver dat hij verzekert dat men door langdurige oefening 'die macht kan verkrijgen die

ontlichaamde geesten bezitten om door wilskracht verschijningen te laten materialiseren'. We geven toe dat 'ontlichaamde geesten' soms dat vermogen hebben, maar waarom zouden belichaamde geesten dat niet evengoed hebben, d.w.z. een nog levend persoon die door studie een adept in het occultisme is geworden? Volgens dr. Woldrichs theorie kan een belichaamde geest of magiër alleen op een subjectieve manier scheppen, of met zijn eigen woorden – 'hij heeft de gewoonte zijn huisgeesten op te roepen, d.w.z. in zijn verbeelding te laten verschijnen, geesten die hij, omdat ze aan zijn wil gehoor hebben gegeven, als werkelijk bestaande wezens zal beschouwen'.

Ik wil mijn betoog niet onderbreken om naar de bewijzen voor deze bewering te vragen, want het zou slechts tot een eindeloze discussie leiden. Terwijl vele duizenden spiritisten in Europa en Amerika gematerialiseerde objectieve vormen hebben gezien, die hen ervan overtuigen dat ze de geesten zijn van eens levende personen, hebben miljoenen mensen in het Oosten in de afgelopen eeuwen gezien dat hiërofanten van de tempels, zonder in het minst mediums te zijn, objectieve en tastbare vormen opriepen (en dit in India nu nog doen), die geen aanspraak erop maken de zielen van ontlichaamde mensen te zijn. Maar ik wil alleen opmerken dat, wanneer dr. Woldrich ons zegt dat deze vormen, hoewel subjectief en onzichtbaar voor anderen, voor een helderziende tastbaar en dus objectief zijn, geen wetenschapper de mysteries van zelfs de fysieke wetenschappen voldoende meester is om hem in staat te stellen met enigszins redelijke of onweerlegbare bewijzen de bewering tegen te spreken dat, omdat een helderziende een vorm ziet die voor anderen subjectief blijft, deze vorm niettemin noch een hallucinatie noch een verzinsel van de verbeelding is. Indien de aanwezige personen hetzelfde helderziende vermogen zouden bezitten, dan zou ieder van hen dit 'schepsel van de hallucinatie' evengoed zien; dus zou er voldoende bewijs zijn dat het een objectief bestaan had.

En op die manier worden de experimenten uitgevoerd in bepaalde psychologische trainingsscholen, zoals ik die instellingen in het Oosten noem. Eén helderziende wordt nooit vertrouwd. Hij kan eerlijk en waarheidlievend zijn, en het grootste verlangen hebben alleen datgene te zien wat werkelijk is, en toch kan hij de waarheid onbewust verdraaien en een elementaal voor een ontlichaamde geest aanzien en omgekeerd. Bijvoorbeeld, wat voor garantie kan dr. Woldrich ons geven dat 'Hoki' en 'Thalla', de geleidegeesten van miss May Shaw, niet eenvoudig voortbrengselen van de verbeelding waren? Deze man

gelooft hiervoor misschien zijn helderziende op haar woord; wanneer ze in normale toestand verkeert, kan hij onvoorwaardelijk en heel terecht op haar eerlijkheid vertrouwen; maar alleen al het feit dat een medium een passief en volgzaam werktuig is in handen van enkele onzichtbare en mysterieuze machten, moet haar in de ogen van elke serieuze onderzoeker onverantwoordelijk maken. Het is de geest, of deze onzichtbare machten, die hij moet toetsen, en niet die van de helderziende; en welk bewijs heeft hij voor hun betrouwbaarheid dat hij denkt naar voren te mogen komen als de vertegenwoordiger van een filosofie die op duizenden jaren praktische ervaring is gebaseerd, als de beeldenstormer die zich baseert op experimenten die door generaties van geleerde Egyptische hiërofanten, brahmaanse guru's, adepten van heiligdommen, en een heel leger van geleerde of minder geleerde kabbalisten, die allemaal getrainde zieners waren, zijn verricht? Zo'n beschuldiging is bovendien gevaarlijk terrein voor de spiritisten zelf. Als eenmaal wordt toegegeven dat een magiër zijn vormen alleen in zijn verbeelding schept, en als gevolg van hallucinatie, wat blijft er dan over van al die geleidegeesten, geest-vrienden en al dat soort wezens uit het lieflijke Zomerland, die zich verdringen om het medium en de zieners in trance? Waarom de identiteit van deze zogenaamd ontlichaamde entiteiten beter zou vaststaan dan die van de elementalen – of, zoals dr. Woldrich ze noemt, 'elementaren' – van de magiër, is iets dat een onderzoek nauwelijks zou kunnen doorstaan.

Uw correspondent kan gelijk hebben volgens de opvatting van sommige boeddhistische scholen. Hun filosofie leert dat zelfs ons zichtbare heelal een objectieve vorm aannam als gevolg van de verbeeldingskracht, gevolgd door de wil of de wilskracht van de onbekende en hoogste adept; ze verschilt echter van de christelijke theologie, want ze leren dat hij, in plaats van ons heelal uit het niets tevoorschijn te roepen, deze wil moest richten op al bestaande stof, eeuwig en onvernietigbaar als onzichtbare substantie, maar tijdelijk en altijd veranderend in haar vormen. Sommige hogere en nog subtieler metafysische scholen van Nepal gaan zelfs zo ver dat ze verzekeren – ook op heel redelijke gronden – dat deze al bestaande en op zichzelf bestaande substantie of stof (svabhavat) zelf geen andere schepper of heerser heeft; wanneer ze in een actieve toestand verkeert is ze pravritti, een universeel scheppend beginsel; wanneer ze latent en passief is, noemen ze deze kracht nivritti. Voor iets eeuwigs en oneindigs, voor dat wat noch begin noch einde heeft, kan er geen verleden noch toekomst zijn, maar

alles wat was en zal zijn, IS; daarom was er nooit een handeling of zelfs een gedachte, hoe eenvoudig ook, die niet in onvergankelijke verslagen op deze substantie is afgedrukt, die door de boeddhisten svabhavat en door de kabbalisten het astrale licht wordt genoemd. Dit licht weerkaatst elk beeld zoals een zuivere spiegel, en geen menselijke verbeelding zou iets kunnen zien wat niet als indruk ergens op de eeuwige substantie bestaat. Het is een misvatting en een zelfingenomen veronderstelling zich te verbeelden dat een menselijk brein zich iets kan voorstellen dat nooit eerder door het 'eeuwige brein' was uitgedacht. Op zijn best kan eerstgenoemde af en toe verspreide flarden opvangen van het 'eeuwige denken', nadat deze een of andere objectieve vorm in het onzichtbare of in het zichtbare heelal hebben aangenomen. De eensluidende verklaringen van geoefende zieners tonen daarom aan dat wezens zoals de elementalen bestaan; en dat de elementaren – die eens menselijke geesten zijn geweest en nu elk verband met de zuiverder onsterfelijke wereld hebben verloren – met een specifieke term moeten worden aangeduid, die hen duidelijk onderscheidt van de echte ontlichaamde zielen die voortaan onsterfelijk zullen blijven. Het onderscheid tussen deze beide is heel belangrijk in de ogen van de kabbalisten en adepten, vooral in India, en door hun grote kennis zullen ze nooit de een met de ander verwarren; voor het niet onderrichte medium zijn ze allemaal hetzelfde.

Spiritisten hebben nooit de suggesties en goede raad van sommige van hun zieners en mediums aangenomen. Ze stonden onverschillig tegenover Peebles' 'Gadarenes'; ze hebben de schouders opgehaald voor de 'rozenkruisers'-fantasieën van P.B. Randolph, en zijn 'Ravalette' heeft hen niets wijzer gemaakt; ze hebben het voorhoofd gefronst en gemopperd over A. Jackson Davis' 'diakka'; en nadat ze ten slotte het vaandel hoog hebben gehesen, hebben ze een moordzuchtige uitroeiingsoorlog aan theosofen en kabbalisten verklaard. En wat zijn nu de resultaten?

Een reeks ontmaskeringen van bedrog plegende mediums, die hun begunstigers hebben vernederd en de zaak hebben onteerd; identificatie door echte zieners en mediums van zogenaamde geestvormen, terwijl ze achteraf slechts imitaties bleken te zijn door levende bedriegers – wat bewijst dat tenminste in zulke gevallen, afgezien van duidelijke complotten, de identificaties een gevolg waren van de illusie waarin deze zieners verkeerden; geesten van kinderen van wie werd ontdekt dat ze uit afgedragen maskers en bundels lompen bestonden; bezeten

mediums die door hun geleidegeesten tot dronkenschap en onzedelijk gedrag werden aangezet – praktijken van vrije liefde, goedgekeurd en zelfs aangemoedigd door zogenaamde onsterfelijke geesten; sensitieve gelovigen, gedwongen tot het begaan van moord, zelfmoord, vervalsing, verduistering en andere misdaden; de al te lichtgelovigen die ertoe gebracht werden hun vermogen in dwaze beleggingen te investeren en naar verborgen schatten te zoeken; mediums die aanmoedigden tot rampzalige speculaties in aandelen; mannen die op vrije liefde uit waren, verlieten hun echtgenotes op zoek naar relaties met andere vrouwen; twee werelddelen werden overstroomd met de smerigste aantijgingen, mondeling en soms schriftelijk, door mediums tegen andere mediums; incubi en succubi werden verwelkomd als terugkerende engel-echtgenoten of -echtgenotes; kwakzalvers en goochelaars die beschermd werden door wetenschappers en de geestelijkheid en die veel publiek trekken om getuige te zijn van imitaties van de verschijnselen in kabinetten, terwijl de echte mediums en geesten machteloos zijn om de werkelijkheid van de verschijnselen te bewijzen door de noodzakelijke testomstandigheden te verschaffen; seances die nog altijd in Stygische duisternis worden gehouden, waar zelfs echte verschijnselen gemakkelijk voor onechte, en onechte voor echte kunnen worden aangezien; mediums die hulpeloos door hun engelgeleiders worden achtergelaten, die voor de rechter worden gebracht, veroordeeld en naar de gevangenis zijn gezonden, waarbij geen poging werd gedaan om ze dit lot te besparen door hen die, als ze geesten waren met macht over aardse zaken, de hulp van de hemelse menigten hadden moeten inroepen om hun mediums zo'n schreeuwend onrecht te besparen; andere trouwe sprekers over spiritisme en mediums van wie de gezondheid was aangetast, werden zonder steun achtergelaten door degenen die zich hun begunstigers en beschermers noemden. Dit zijn enkele van de kenmerken van de huidige toestand, de donkere plekken van wat de grootste en edelste van alle religieuze filosofieën had moeten worden – en ze worden iedere spiritist vrijelijk voor de voeten geworpen door ongelovigen en materialisten; geen verstandig mens onder de spiritisten hoeft verder te kijken dan zijn eigen persoonlijke ervaring om voorbeelden zoals de bovengenoemde te vinden. Het spiritisme is niet vooruitgegaan, gaat niet vooruit, en zal niet vooruitgaan tot de feiten ervan in het licht van de oosterse filosofie worden gezien.

Daarom kan uw geachte correspondent dr. Woldrich schuldig wor-

den bevonden aan twee onjuiste stellingen. In de laatste zin van zijn artikel zegt hij:

'Ik weet niet of ik erin geslaagd ben te bewijzen dat de 'elementaar' een mythe is, maar in elk geval hoop ik dat ik voor enkele lezers van het *Journal* iets meer licht op het onderwerp heb geworpen.'

Hierop antwoord ik: (1) Hij heeft helemaal niet bewezen dat 'de elementaar een mythe is', want de elementaren zijn, op enkele uitzonderingen na, aan de aarde gebonden geleidegeesten waarin hij evenals elke andere spiritist gelooft; (2) In plaats van licht op het onderwerp te werpen heeft de doctor het nog meer verduisterd; (3) Zulke verklaringen en onzorgvuldige uiteenzettingen doen de toekomst van het spiritisme veel kwaad, en vormen een grote belemmering voor haar vooruitgang door de spiritisten te onderrichten dat ze niets meer te leren hebben.

Ik hoop oprecht dat ik niet op te veel ruimte in de kolommen van uw geacht *Journal* beslag heb gelegd,

Hoogachtend,

H.P. Blavatsky,
Correspondentie-secretaresse
van de Theosophical Society

Dr. Carpenter over de 'boomtruc' en H.P. Blavatsky over 'gegoochel' van fakirs

['Dr. Carpenter on 'tree-trickery' and H.P. Blavatsky on fakir-'jugglery'', *Religio-Philosophical Journal*, Chicago, 22 december 1877, blz. 8; *CW* 1:272-7]

Een wijs gezegde verzekert dat hij die te veel wil bewijzen, ten slotte niets bewijst. Prof. W.B. Carpenter, FRS (en lid van nog meer societies) is een opvallend voorbeeld hiervan in zijn strijd met mensen die beter zijn dan hijzelf. Zijn aanvallen worden steeds bitterder in elk nieuw tijdschrift waarin hij schrijft; en zijn argumenten worden minder krachtig en overtuigend naarmate zijn beledigingen toenemen. Niettemin leest hij zijn tegenstanders de les over hun onvermogen om 'rustig van gedachten te wisselen', alsof hij niet zelf juist het kruitvat-type is!

Meer dan eens geeft hij zijn mening wanneer hij hen bestormt met zijn bewijzen, die alleen in zijn ogen 'onbetwistbaar' zijn. Van één van zulke gevallen wil ik vandaag gebruikmaken door over een bijzondere ervaring van mijzelf te vertellen.

Het doel van dit schrijven is helemaal niet om mee te doen aan deze woeste aanval op reputaties. Wallace en Crookes zijn heel goed in staat om voor zichzelf op te komen. Ieder van hen heeft op zijn bijzondere terrein meer bijgedragen tot werkelijke vooruitgang in nuttige kennis dan dr. Carpenter op het zijne. Beiden zijn geëerd wegens waardevol oorspronkelijk onderzoek en ontdekkingen, terwijl hun aanklager vaak ervan is beschuldigd dat hij niet méér is dan een heel slimme verzamelaar van de denkbeelden van anderen. Als men de knappe antwoorden van de 'gedaagden', en het vernietigende overzicht van de scepter zwaaiende prof. Buchanan heeft gelezen, kan iedereen – behalve zijn vrienden, de psychofoben – zien dat dr. Carpenter volledig is verslagen. Hij is zo dood als een pier.

In het decembersupplement van de *Popular Science Monthly* (blz. 116) lees ik de interessante erkenning dat een arme hindoegoochelaar een truc kan verrichten die de grote professor de adem beneemt! In vergelijking daarmee stellen de mediamieke verschijnselen van Miss Nichol (Mrs. Guppy) niets voor. 'De beroemde 'boomtruc',' zegt dr. Carpenter, 'die de meeste mensen die lang in India zijn geweest, hebben gezien en die beschreven is door verschillende van onze meest gerespecteerde burgers en wetenschappers, is eenvoudig het grootste wonder, waarvan ik [hij] ooit heb gehoord. Het feit dat een mangoboom eerst uitloopt en opschiet tot een hoogte van 25 cm, vanuit een grasveldje waartoe de bezweerders vooraf geen toegang hadden, onder een omgekeerde cilindervormige mand, waarvan is aangetoond dat hij tevoren leeg was, en dat deze boom in de loop van een half uur blijkt te groeien van 25 cm tot 1,8 m onder een opeenvolging van steeds grotere manden, overtreft de verschijnselen van Miss Nichol volledig.'

Ja dat vind ik ook. In elk geval overtreft het alles wat een FRS kan laten zien bij daglicht of in het donker, in het Royal Institution of elders. Zou men niet denken dat zo'n verschijnsel dat zoveel mensen verklaren te hebben gezien en dat onder omstandigheden plaatsvindt die bedrog uitsluiten, tot wetenschappelijk onderzoek zou aansporen? Zo nee, wat zou dat dan wél doen? Maar let op het oog van de naald waardoor een FRS kan kruipen. En dan vraagt de professor ironisch, 'Schrijft Wallace dit toe aan een spirituele middelaar? Of beschouwt hij

het, zoals de wereld in het algemeen [hij bedoelt natuurlijk de wereld die door de wetenschap is geschapen en waardoor Carpenter wordt gedreven] en degenen die de 'boomtruc' uitvoeren in het bijzonder, als een staaltje van handige goochelarij?'

Terwijl we het aan Wallace (als hij deze bliksem van Jupiter overleeft) overlaten om hierop zelf te antwoorden, moet ik wat de 'goochelaars' betreft zeggen dat ze beide vragen nadrukkelijk met 'nee' zouden beantwoorden. De 'hindoegoochelaars' maken voor hun uitvoering geen aanspraak op een 'spirituele middelaar', en bekennen evenmin dat het 'handige goochelarij' is. Ze zijn van mening dat de trucs worden teweeggebracht door bepaalde krachten die de mens zijn ingeboren, en die voor een goed of slecht doel kunnen worden gebruikt. En het standpunt dat ik inneem, waarbij ik eenvoudig diegenen volg van wie het oordeel gebaseerd is op werkelijke exacte psychologische experimenten en kennis, is dat noch dr. Carpenter noch zijn lijfwacht van wetenschappers, al worden hun namen door nog zoveel titels gevolgd, tot nu toe ook maar enig begrip van deze vermogens hebben. Als ze daarover iets meer te weten willen komen, moeten ze hun wetenschappelijke en filosofische methoden veranderen. In navolging van Wallace en Crookes moeten ze beginnen met het ABC van het spiritisme, dat dr. Carpenter cynisch 'het centrum van verlichting en vooruitgang' noemt. Ze moeten niet alleen de lessen van de echte maar ook van de onechte verschijnselen ter harte nemen, van wat zijn (Carpenters) hoogste autoriteit, de 'aartspriester van de nieuwe godsdienst', terecht classificeert als 'misleidingen, dwaasheden en bedrog'. Na dat alles te hebben uitgezocht, zoals elke verstandige onderzoeker heeft moeten doen, krijgt hij misschien enkele flitsen van de waarheid. Het is even nuttig te leren wat de verschijnselen niet zijn als wat ze wél zijn.

Dr. Carpenter heeft twee voortreffelijke sleutels die gegarandeerd elke geheime deur van het mediamieke kabinet ontsluiten. Het zijn 'verwachting' en 'vooroordeel'. De meeste wetenschappers hebben zo'n haaksleutel. Maar bij de 'boomtruc' kunnen ze nauwelijks worden toegepast; want noch zijn 'gerespecteerde burgers' noch zijn 'wetenschappers' konden hebben verwacht dat ze een spiernaakte hindoe op een vreemd grasveldje in het volle daglicht zouden zien, die een zaadje van een mangoboom in een half uur tot 1,8 m liet uitgroeien; hun 'vooroordeel' zou ertegen in opstand komen. Het kan geen 'spiritueel middelaarschap' zijn, het moet 'gegoochel' zijn. Nu hebben Maskelyne en Cooke, twee handige Engelse goochelaars, heel Londen met open

mond verbaasd doen staan met hun ontmaskeringen van het spiritisme. Ze worden door alle wetenschappers bewonderd, en traden bij het verhoor van Slade op als getuige-deskundige van de openbare aanklagers. Voor dr. Carpenter zijn ze niet ver weg. Waarom roept hij hun hulp niet in om deze knappe goochelarij te verklaren, en Wallace en Crookes van schaamte te laten blozen over hun eigen dwaasheid? Alle knepen van het vak zijn hun bekend; waar kan de wetenschap betere bondgenoten vinden? Maar we moeten erop staan dat de omstandigheden volledig identiek zijn. De 'boomtruc' moet niet bij gaslicht op het podium van een Egyptische zaal worden verricht, en evenmin moeten de goochelaars in avondkleding verschijnen. Het moet in het volle daglicht gebeuren, op een voor de goochelaars onbekend grasveldje, waartoe ze vooraf geen toegang hadden. Er mogen geen apparaten en geen helpers zijn. Witte dassen en rokkostuums moeten achterwege blijven en de Engelse kampioenen moeten verschijnen in de primitieve kleding van Adam en Eva – een nauwsluitende 'rok van vellen', en alleen met toevoeging van een dhoti, of een lendendoek, 18 cm wijd. Alle hindoes dragen deze, en we vragen slechts om eerlijk spel. Als ze onder deze omstandigheden een jonge mangoboom kunnen laten uitgroeien, zal dr. Carpenter volkomen vrij zijn om daarmee het laatste restje hersenen uit elke 'dwaze spiritist', die hij misschien tegenkomt, weg te vagen. Maar zolang dit nog niet is gebeurd: hoe minder hij over hindoegoochelarij zegt, des te beter voor zijn wetenschappelijke reputatie.

Het valt niet te ontkennen dat er in India, China en elders in het Oosten echte goochelaars zijn die hun trucs vertonen. Even waar is het dat sommige van hun vertoningen alles overtreffen waarmee westerlingen bekend zijn. Maar deze zijn noch fakirs, noch degenen die het wonder van de mangoboom verrichten, zoals dit door dr. Carpenter is beschreven. Zelfs dit wordt soms nagebootst door zowel Indiase als Europese goochelaars, maar onder heel andere omstandigheden. Ik wil nu, terwijl ik me bescheiden aansluit bij de 'gerespecteerde burgers en wetenschappers', iets vertellen wat ik met eigen ogen heb gezien.

Toen ik in Kanpur was, op weg naar Benares, de heilige stad, werd een dame, mijn reisgezellin, van de volledige inhoud van een kleine koffer beroofd. Juwelen, kleren en zelfs haar notitieboekje dat een dagboek bevatte dat ze meer dan drie maanden zorgvuldig had bijgehouden, waren op mysterieuze wijze verdwenen, zonder dat het slot van de koffer was geforceerd. Enkele uren, misschien een dag en een nacht, waren voorbijgegaan sinds de diefstal, toen we 's ochtends vroeg waren

vertrokken om enige naburige ruïnes te bezoeken, ook al behoorden deze tot het gebied waar Nana Sahib represaillemaatregelen tegen de Engelsen organiseerde. De eerste gedachte van mijn vriendin was de hulp van de plaatselijke politie in te roepen – mijn gedachte ging uit naar de hulp van een of andere Indiase 'gosāīn' (een heilige man die van alles op de hoogte zou zijn) of ten minste een 'jādūgar', of tovenaar. Maar de opvattingen van de beschaving overheersten, en een hele week werd verspild met vruchteloze bezoeken aan het 'chabutara' (politiebureau) en besprekingen met zijn 'kotwal' – of chef. Uit wanhoop werd ten slotte toevlucht gezocht bij mijn redmiddel, en werd de hulp van een gosāīn ingeroepen. We verbleven in een kleine bungalow aan de buitenrand van een van de voorsteden op de rechteroever van de Ganges, en vanaf de veranda had men vol zicht op de rivier, die op die plek heel smal was.

Ons experiment werd op die veranda gedaan, in bijzijn van de familie van de verhuurder – een Portugese halfbloed uit het zuiden – mijn vriendin en mijzelf, en twee pas aangekomen Fransen, die mateloos lachten om ons bijgeloof. Tijd: drie uur in de namiddag. Het was snikheet, maar niettemin vroeg de heilige man – een koffiekleurig, levend skelet – om de beweging van de punkah (een opgehangen waaier, bediend door een koord) te laten stoppen. Hij zei niet waarom, maar het was omdat stromende lucht alle gevoelige magnetische experimenten hindert. We hadden allemaal gehoord van de 'rollende pot' als middel om in India diefstal te ontdekken, een gewone ijzeren pot die door de hindoebezweerder uit zichzelf aan het rollen wordt gebracht, zonder dat iemand hem aanraakt, en naar de juiste plaats rolt waar de gestolen goederen worden verborgen. De gosāīn ging op een andere manier te werk. Eerst vroeg hij om een voorwerp dat het laatst in contact was geweest met de inhoud van de koffer; een paar handschoenen werd hem overhandigd. Hij drukte ze tussen zijn dunne palmen en rolde ze voortdurend; daarna liet hij ze op de grond vallen en draaide met uitgestrekte armen en gespreide vingers langzaam rond, alsof hij de richting zocht waarin de voorwerpen lagen. Plotseling hield hij met een schok stil, zonk langzaam neer op de grond en bleef bewegingloos zitten met gekruiste benen en met zijn armen nog in dezelfde richting uitgestrekt, alsof hij in een cataleptische trance was verzonken. Dit duurde meer dan een uur, wat in die verstikkende atmosfeer voor ons één lange kwelling was. Plotseling sprong de verhuurder op van zijn stoel, ging naar de balustrade en begon onmiddellijk naar de rivier te turen, waar-

heen zich toen ook onze ogen richtten. Waar het vandaan kwam en hoe, konden we niet zeggen; maar daar, boven het water en dicht bij de oppervlakte ervan naderde een donker voorwerp. Wat het was, konden we niet uitmaken; maar de massa scheen, aangedreven door een of andere inwendige kracht, te draaien, eerst langzaam, maar daarna sneller en sneller, naarmate ze dichterbij kwam. Het leek alsof ze werd ondersteund door een onzichtbaar wegdek en haar loop was in een rechte lijn, zoals de bij vliegt. Ze bereikte de oever, verdween weer onder de hoge plantengroei, en daarna, terwijl ze krachtig opveerde toen ze over de lage tuinmuur heen sprong, vloog ze eerder over de veranda dan dat ze rolde, en viel met een zware plof neer onder de uitgestrekte handpalmen van de gosāīn. Een hevige schok ging door het lichaam van de oude man toen hij met een diepe zucht zijn halfgesloten ogen opende. We waren allemaal met stomheid geslagen, maar de Fransen staarden naar de massa met een uitdrukking van waanzinnige schrik in hun ogen! Toen hij opstond, opende de heilige man het geteerde linnen omhulsel en daarin werden alle gestolen artikelen zonder uitzondering teruggevonden. Zonder een woord en zonder dank af te wachten, boog hij diep voor het gezelschap en verdween door de deur, voordat we onze verrassing te boven waren. We moesten een heel eind achter hem aan lopen, vóór we hem een dozijn roepies konden toestoppen die hij in zijn houten nap opborg.

Dit lijkt misschien een heel verbazingwekkend en ongelooflijk verhaal voor Europeanen en Amerikanen die nooit in India zijn geweest. Maar we hebben de autoriteit van dr. Carpenter, dat zelfs 'gerespecteerde burgers' en 'wetenschappers' – voor wie het even weinig waarschijnlijk is dat ze er iets mystieks in vinden, als dat dr. Carpenter zoiets daarin ziet met zijn telescopische, microscopische dubbelvergrotende wetenschappelijke ogen in Engeland – getuige waren van de mango 'boomtruc' die nog veel wonderbaarlijker is. Indien laatstgenoemde 'handig gegoochel' is, moet de andere dat ook zijn. Willen de heren met witte dassen en rokkostuums van Egyptian Hall zo goed zijn aan de Royal Society te tonen hoe beide worden verricht?

H.P. Blavatsky

1878

Kabbalistische zienswijzen over ‘geesten’, verkondigd door de Theosophical Society

[‘Kabalistic views on ‘spirits’ as propagated by The Theosophical Society’, *Religio-Philosophical Journal*, Chicago, 26 januari 1878, blz. 2; *CW* 1:283-9]

Aan de redacteur:

Ik verzoek u mij nogmaals enige ruimte toe te staan voor de nadere verklaring van een heel belangrijk onderwerp: de ‘elementalen’ en de ‘elementaren’. Het is jammer dat onze Europese talen geen terminologie bevatten om de verschillende graden en bewustzijnstoestanden van spirituele wezens uit te drukken. Maar deze linguïstische tekortkoming kan men mij toch niet aanrekenen en ook niet dat sommigen mijn bedoeling niet willen of kunnen begrijpen. Ik kan niet vaak genoeg herhalen dat ik geen aanspraak maak op oorspronkelijkheid. Mijn leringen zijn niets anders dan de kern van wat veel kabbalisten vóór mij hebben gezegd; en dat hoop ik vandaag met uw vriendelijke toestemming te bewijzen.

Ik word ervan beschuldigd: (1) ‘salto’s te maken’ en van het ene denkbeeld op het andere te springen: de aangeklaagde verklaart – onschuldig te zijn; (2) niet alleen woorden, maar filosofieën in de diepten van mijn bewustzijn te verzinnen: de aangeklaagde verklaart opnieuw onschuldig te zijn; (3) herhaaldelijk te hebben beweerd dat ‘intelligente geesten anders dan die welke door een aardse ervaring in een menselijk lichaam zijn gegaan, betrokken waren bij manifestaties die bekendstaan als de verschijnselen van het spiritisme’: dat is waar, en aangeklaagde herhaalt de bewering; (4) met mijn gedurfde en ongegronde theorieën ‘de grote Éliphas Lévi zelf’ te hebben overtroffen. Werkelijk? Als ik zelfs maar even ver als hij was gegaan,[1] dan zou ik beweren dat geen enkele zogenaamd spirituele manifestatie meer is dan een hallucinatie die is teweeggebracht door zielloze elementalen, die hij ‘elementaren’ noemt.[2]

---

[1] Zie zijn *La science des esprits.*

[2] Zie *Dogme et rituel de la haute magie*.

Men vraagt mij: 'Welk bewijs heeft u dat elementalen bestaan?' Op mijn beurt zou ik willen weten: 'Welk bewijs is er over de 'diakka', 'geleidegeesten' en 'geesten van overledenen'?' En toch zijn al die termen gangbaar onder spiritisten. Het eensluidende getuigenis van ontelbare waarnemers en bekwame onderzoekers levert het bewijs. Indien spiritisten niet kunnen of willen gaan naar die landen waar ze leven, en deze bewijzen te krijgen zijn, hebben *zij* geen recht diegenen die én de adepten én de bewijzen hebben gezien, van leugens te beschuldigen. Mijn getuigen zijn levende mensen, die de filosofie uit de grijze oudheid onderrichten en in praktijk brengen; die van hen zijn deze 'geleidegeesten' en 'geesten van overledenen' die tot op heden op zijn best een hypothese zijn, en van wie de beweringen herhaaldelijk, zelfs volgens spiritisten, tegenstrijdig en onjuist bleken te zijn.

Indien mijn huidige critici volhouden dat sinds de discussie over dit onderwerp begon, een ontlichaamde ziel nooit als een 'elementaar' is beschreven, verwijs ik slechts naar een nummer van de Londense *Spiritualist* van 18 februari 1876, bijna twee jaar geleden verschenen, waarin een correspondent, die ongetwijfeld occulte wetenschappen heeft bestudeerd, zegt: 'Is het niet waarschijnlijk dat enkele van de elementaire geesten van een kwaadaardig type die geest-lichamen zijn die nog maar kortgeleden zijn ontlichaamd en op het punt staan voor altijd ontbonden te worden, en die hun tijdelijke bestaan alleen verlengen door hen die nog in het vlees leven te vampiriseren? Ze hadden een bestaan, maar ze bereikten nooit het stadium van het zijn.' Merk twee dingen op: dat erkend wordt dat menselijke elementaren bestaan, los van de gnomen, sylfen, undinen en salamanders, die zuiver elementaal zijn; en dat vernietiging van de ziel als mogelijk wordt beschouwd.

Paracelsus zegt in zijn *Philosophia Sagax*:

> De stroom van astraal licht met zijn bijzondere bewoners, gnomen, sylfen, enz., wordt in menselijk licht omgezet op het moment van de conceptie, en het wordt het eerste omhulsel van de ziel – haar grovere deel; samen met de ijlste fluïden vormt het de siderische [astrale of etherische] schim – de innerlijke mens.[1]

En Éliphas Lévi:

> Het astrale licht is verzadigd met zielen, waarvan het zich ontdoet

[1] Zoals geciteerd door Éliphas Lévi, *Dogme et rituel de la haute magie*, deel 1, blz. 208.

> bij de onophoudelijke voortbrenging van wezens. . . . Bij de geboorte van een kind beïnvloeden ze de vier temperamenten van laatstgenoemde – het element van de gnomen overheerst in melancholieke mensen; van de salamanders in de opgewekte; van de undinen in de flegmatische; van de sylfen in de wispelturige en zwartgallige. . . . Dit zijn de geesten die we aanduiden met de naam van occulte elementen. Deze geesten van de elementen bestaan. Sommigen zwerven in hun sferen, anderen proberen te incarneren, weer anderen zijn al geïncarneerd en leven op aarde. Dit zijn slechte en onvolmaakte mensen.[1]

Merk op dat hier andere meer of minder 'intelligente geesten worden beschreven dan die welke door een aardse ervaring in een menselijk lichaam zijn gegaan'. Als ze niet intelligent waren, zouden ze niet weten hoe ze een poging kunnen doen om te incarneren. Slechte elementalen of elementaren worden aangetrokken tot slechte ouders; ze koesteren zich in hun atmosfeer, en zo wordt hun door de ondeugden van de ouders de kans gegeven in het kind de ouderlijke fouten voort te zetten. De niet-verstandelijke 'elementalen' worden – zonder dat ze zich daarvan zelf bewust zijn – aangetrokken; en hun aard bepaalt als samenstellende delen van het grovere astrale lichaam of de astrale ziel, het temperament. Ze kunnen even weinig weerstand bieden als dat de microscopische diertjes kunnen vermijden dat ze ons lichaam binnenkomen met het water dat we drinken.

Over een derde klasse (uit honderden waarmee de oosterse filosofen en kabbalisten bekend zijn) zegt Éliphas Lévi bij de bespreking van spiritistische verschijnselen: 'Ze zijn noch de zielen van de verdoemden noch schuldig; de elementaire geesten zijn als nieuwsgierige en onschuldige kinderen en vallen mensen lastig naarmate aandacht aan hen wordt geschonken.'[2] Deze beschouwt hij als de enige middelaars bij alle onbeduidende en nutteloze fysieke verschijnselen op seances. Zulke verschijnselen zullen worden teweeggebracht, tenzij ze worden beheerst door 'wilsuitingen, krachtiger dan hun eigen'. Zo'n wil kan die van een levende adept zijn; of anders zijn deze bereidwillige middelaars – omdat adepten zich bij seances van geesten in het Westen niet vertonen – overgeleverd aan elke krachtige, kwaadaardige, aan de aarde gebonden, menselijke elementaar die naar die plek wordt aange-

---

[1] Lévi, *Op.cit.*, deel 2, blz. 86; deel 1, blz. 164.
[2] Vgl. Lévi, *Op.cit.*, deel 2, blz. 76.

trokken. Door zulke wezens kunnen ze gebruikt worden, in combinatie met de astrale emanaties van de aanwezigen en van het medium, als materiaal om geesten uit te materialiseren.

Zó weinig erkent Lévi de mogelijkheid dat de geest in objectieve vorm terugkeert, dat hij zegt:

> De goede overledenen komen terug in onze dromen; de toestand van mediumschap is een uitbreiding van de droom, het is somnambulisme in al zijn variaties en extases. Doorgrond het verschijnsel van de slaap en u zult het verschijnsel van de geesten begrijpen.[1]

En verder:

> Volgens een van de grote dogma's van de kabbala ontdoet de ziel zich van de stof teneinde op te stijgen, en ze moet zich dus weer in stof kleden om af te dalen. Er is slechts één weg voor een geest die reeds bevrijd is, om zich opnieuw op aarde te manifesteren – hij moet in zijn lichaam terugkeren en weer tot leven komen. Dit is iets heel anders dan zich onder een tafel of een hoed te verbergen. Daarom is necromantie verschrikkelijk. Ze vormt een misdaad tegen de natuur. . . . We hebben in onze eerdere werken de mogelijkheid van vampirisme erkend, en zelfs geprobeerd om het te verklaren. De verschijnselen die nu in Amerika en Europa plaatsvinden, behoren ongetwijfeld tot deze vreselijke ziekte. . . . Het is waar dat de mediums geen lijkenvlees eten (zoals een zekere sergeant Bertrand), maar ze ademen door hun hele zenuwstelsel de fosforische emanaties in van vergane lijken, of het spooklicht. Ze zijn geen vampiers, maar ze roepen vampiers op. Daarom zijn ze bijna allemaal verzwakt en ziekelijk.[2]

Beseffen diegenen in Europa en Amerika die de lijkenlucht hebben beschreven, die in sommige gevallen door hen bij de gematerialiseerde geesten werd bespeurd, de weerzinwekkende betekenis van bovengenoemde verklaring?

Heinrich Khunrath was een heel geleerde kabbalist, en de grootste autoriteit onder de middeleeuwse occultisten. Hij geeft in een van de platen van zijn *Amphitheatrum sapientiae aeternae* ter illustratie gravures van de vier klassen van elementaire geesten, zoals ze zich tijdens een oproeping van ceremoniële magie voor de ogen van de magiër vertoonden, toen hij, na de drempel te hebben overschreden, de 'sluier van

---

[1] *La science des esprits*, 1865, blz. 179.
[2] Lévi, *Op.cit.*, blz. 245, 257-8.

Isis' oplichtte. Khunraths beschrijving bevestigt die van Éliphas Lévi. Hij zegt ons dat ze ontlichaamde, boosaardige mensen zijn, die zich hebben gescheiden van hun goddelijke geest en elementaren zijn geworden. Ze worden zo genoemd, 'omdat ze door de aardse atmosfeer worden aangetrokken en door de aardse elementen zijn omgeven'. Hier past Khunrath de term 'elementaar' toe op menselijke verdoemde zielen, terwijl Lévi, zoals we hebben gezien, deze gebruikt om een andere klasse van dezelfde grote familie, entiteiten lager dan de mens – gnomen, sylfen, undinen, enz. – mee aan te duiden.

Ik heb een manuscript vóór mij, dat oorspronkelijk voor publicatie bedoeld was, maar om verschillende redenen werd achtergehouden. De schrijver ondertekent met 'Zeus', en is al meer dan 25 jaar kabbalist. Deze ervaren occultist, een ijverige volgeling van Khunrath, zegt bij de uiteenzetting van diens leer ook dat de kabbalisten de geesten van de elementen in vier klassen indelen overeenkomstig de vier temperamenten in de mens.

Men rekent mij als een afschuwelijk vergrijp aan dat ik beweer dat sommige mensen hun zielen verliezen en worden vernietigd. Maar laatstgenoemde autoriteit, 'Zeus', is even schuldig, want hij zegt: 'Zij (de kabbalisten) onderwezen dat de geest van de mens uit de grote oceaan van geest neerdaalde en daarom als zodanig zuiver en goddelijk is; maar zijn ziel of omhulsel werd, door de (allegorische) val van Adam, bezoedeld met de wereld van duisternis, of de wereld van Satan (het kwaad), waarvan ze gezuiverd moet worden, vóór ze weer kan opstijgen tot hemels geluk. Stel dat een waterdruppel is opgesloten in een capsule van gelatine en in de oceaan wordt geworpen; zolang de capsule heel blijft, blijft de waterdruppel geïsoleerd; als het omhulsel breekt en de druppel deel wordt van de oceaan, dan houdt zijn individuele bestaan op. Zo is het ook met de geest, die een individueel bestaan heeft zolang zijn straal besloten is binnen de plastische middelaar of ziel. Verbreek dit omhulsel (de astrale mens, die dan een elementaar wordt) – de vernietiging ervan kan optreden als gevolg van zonde in heel ontaarde en verdorven mensen – en de geest keert terug naar zijn oorspronkelijke verblijf; aan de individualisatie van de mens is een einde gekomen.' Hij voegt eraan toe: 'Dit is in strijd met het denkbeeld van vooruitgang, dat de spiritisten gewoonlijk koesteren. Als ze de wet van harmonie begrepen, zouden ze hun fout inzien. Alleen door deze wet kan individueel leven in stand worden gehouden; en hoe verder we van harmonie afwijken des te moeilijker het is om

haar te herstellen.' Om tot Lévi terug te keren, deze merkt op:

> Wanneer we sterven, stijgt ons innerlijk licht [de ziel] op, in overeenstemming met de aantrekking tot haar ster [de geest], maar het moet zich eerst bevrijden van de kronkelingen van de slang [aards kwaad of zonde], d.w.z. van het ongezuiverde astrale licht, dat het omgeeft en gevangen houdt, tenzij het, door een inspanning van de wil, zich bevrijdt en verheft. Deze indompeling van de levende ziel in het dode licht [de emanaties van alles wat kwaad is, die de aardse magnetische atmosfeer vervuilen, zoals de uitwaseming van een moeras de lucht vervuilt] is een vreselijke kwelling; de ziel bevriest en verbrandt daarin tegelijkertijd.[1]

De kabbalisten stellen Adam voor als de levensboom, waarvan de stam de mensheid is; de verschillende volkeren, de takken; en individuele mensen, de bladeren. Elk blad heeft zijn individuele leven en wordt door het ene sap gevoed; maar het kan alleen leven door middel van de tak, zoals de tak zelf zijn leven ontleent aan de stam. 'De goddelozen', zegt de kabbala, 'zijn de dode bladeren en de dode bast van de boom. Ze vallen af, sterven, zijn verontreinigd, en worden veranderd in mest, die via de wortels naar de boom terugkeert.'

Mijn vriendin, miss Emily Kislingbury uit Londen, secretaresse van de British National Association of Spiritualists, die door iedereen die haar kent, geëerd, vertrouwd en geliefd wordt, stuurt mij een bericht, in april 1877 van een geest ontvangen door middel van een jongedame die een van de zuiverste en meest waarheidlievende vrouwen is. De volgende uittreksels zijn wat het besproken onderwerp betreft uniek: 'Vriendin, je hebt gelijk. Houd ons spiritisme zuiver en hoog, want er zijn mensen die het nut ervan naar beneden willen halen. Maar dit komt omdat ze de macht van het spiritisme niet kennen. In zekere zin is het waar dat de geest het vlees kan overwinnen, maar er zijn er voor wie het leven in het vlees dierbaarder is dan het leven van de geest; ze betreden gevaarlijk terrein. Want het vlees kan zoveel sneller groeien dan de geest dat het alle spiritualiteit eraan onttrekt, en de mens als een wild dier wordt, zonder enige reddende kracht. Dit zijn de mensen die de kerk 'verdoemd' heeft genoemd, voor eeuwig verloren, maar ze lijden niet, zoals de kerk heeft geleerd, in bewuste hellen. Ze sterven slechts en zijn niet meer; hun licht dooft uit en heeft geen bewustzijn meer.' (Vraag): 'Maar is dit geen vernietiging?' (Antwoord): 'Het komt

[1] *Dogme et rituel de la haute magie*, deel 1, blz. 318-9.

daarop neer; ze verliezen hun bestaan als individuele entiteit en keren terug in het grote reservoir van geest – onbewuste geest.'

Ten slotte wordt me gevraagd: 'Wie zijn de getrainde zieners?' Mijn antwoord is dat het diegenen zijn die van kinds af aan in de pagoden zijn geoefend om hun spirituele visie te gebruiken; diegenen van wie het gezamenlijke getuigenis duizenden jaren lang wat de basisfeiten van de oosterse filosofie betreft niet is veranderd; waarbij het getuigenis van iedere generatie dat van elke eraan voorafgaande generatie bevestigde. Zijn deze meer, of minder, te vertrouwen dan de mededelingen van 'geleidegeesten', waarvan de ene de andere even volledig tegenspreekt als de verschillende religieuze sekten die klaarstaan om elkaar in de haren te vliegen, en de mededelingen van mediums, van wie zelfs de besten hun eigen aard niet begrijpen en die niet onder de wijze leiding en zelfbeheersing van een adept in de psychologie staan?

Een samenhangend beeld van de natuur kan niet worden verkregen behalve door toepassing van de wet van harmonie en analogie in zowel de spirituele als de fysieke wereld. 'Zo boven, zo beneden' is het oude hermetische axioma. Indien spiritisten deze zouden toepassen op het onderwerp van hun eigen onderzoekingen, dan zouden ze de filosofische noodzaak inzien dat er zowel in de wereld van de geest als in die van de stof een wet van het overleven van de meest geschikten bestaat.

Hoogachtend,

H.P. Blavatsky

Madame Blavatsky over de opvattingen van theosofen

['Madame Blavatsky on the views of the theosophists', *The Spiritualist*, Londen, 8 februari 1878, blz. 68-9; *CW* 1:290-300]

Geachte heer,

Sta een eenvoudige theosoof toe om voor het eerst in uw blad enkele woorden ter verdediging van onze opvattingen te schrijven. Ik zie dat in uw nummer van 21 december jongstleden een van uw correspondenten, J. Croucher, de volgende heel stellige beweringen doet:

> Als de theosofen de aard van de ziel en geest en hun betrekking tot het lichaam grondig hadden begrepen, dan zouden ze hebben geweten dat als de ziel het lichaam eenmaal heeft verlaten, ze niet kan terugkeren. De geest kan heengaan, maar indien de ziel eenmaal heengaat, gaat ze voor altijd heen.

Dit is zó dubbelzinnig dat, tenzij hij het woord 'ziel' gebruikt om alleen het levensbeginsel aan te duiden, ik slechts kan veronderstellen dat hij de veel voorkomende fout maakt om het astrale lichaam 'geest', en de onsterfelijke essentie 'ziel' te noemen. Wij theosofen doen het andersom, zoals kol. Olcott u heeft verteld.

Behalve dat Croucher ons ten onrechte van onwetendheid beschuldigt, koestert hij de gedachte (die karakteristiek voor hem is) dat het vraagstuk dat eeuwenlang een zware last vormde voor het denken van de metafysici, in onze eigen eeuw is opgelost. Men kan nauwelijks verwachten dat theosofen of wie dan ook de aard van de ziel en geest en hun relatie tot het lichaam 'grondig' hebben begrepen. Zo'n prestatie is iets voor alwetendheid; en wij theosofen, die het pad betreden dat door de voetstappen van de oude wijzen in het stuifzand van de exoterische filosofie is uitgesleten, kunnen slechts hopen de absolute waarheid te benaderen. Het valt werkelijk zeer te betwijfelen of Croucher méér kan doen, ook al is hij een 'geïnspireerd medium' en ervaren 'door voortdurende zittingen met een van de beste trance mediums' in uw land. Ik kan het beter aan de tijd en de spirituele filosofie overlaten om ons in de verre toekomst geheel te rechtvaardigen. Wanneer een of andere Oedipus uit deze of de volgende eeuw dit eeuwige raadsel van de sfinxmens zal hebben opgelost, dan zal elk hedendaags dogma, waaronder sommige lievelingsideeën van de spiritisten, worden weggevaagd, evenals het Thebaanse monster dat volgens de legende vanaf zijn klip in zee sprong en niet meer werd gezien.

Al op 18 februari 1876 greep uw geleerde correspondent, 'M.A. (Oxon.)', in een artikel getiteld 'Ziel en geest', de gelegenheid aan om op de vaak voorkomende verwarring van deze woorden door andere schrijvers te wijzen. Omdat de zaken er nu niet beter voorstaan, wil ik van de gelegenheid gebruikmaken om aan te tonen hoezeer Croucher en veel andere spiritisten, voor wie hij geacht mag worden de woordvoerder te zijn, kol. Olcotts bedoeling en de inzichten van de New Yorkse theosofen verkeerd hebben begrepen. Kol. Olcott heeft nooit beweerd of de intentie gehad te suggereren dat de onsterfelijke geest het lichaam verlaat om de mediamieke verschijnselen teweeg te bren-

gen. En toch denkt Croucher blijkbaar dat hij dit deed, want het woord 'geest' betekent voor hem de innerlijke, astrale mens of het dubbel. Hier volgt wat kol. Olcott precies zei, met aanhalingstekens en al:

> Dat mediamieke fysieke verschijnselen niet door zuivere geesten worden teweeggebracht, maar door 'zielen', belichaamd en ontlichaamd, en gewoonlijk geholpen door elementalen.

Elke verstandige lezer zal inzien dat de schrijver met de plaatsing van het woord 'zielen' tussen aanhalingstekens aangaf dat hij het in een betekenis gebruikte die niet de zijne was. Als theosoof zou hij zelf nauwkeuriger en meer in filosofische zin hebben gesproken van 'astrale geesten' of 'astrale mensen' of dubbels. Daarom heeft de kritiek geen enkele grond om op te staan. Ik verbaas me erover dat er iemand is die heeft geprobeerd om op zo'n zwakke basis zo'n radicale beschuldiging te uiten. In feite bracht onze voorzitter alleen de drieledigheid van de mens naar voren, evenals de oude en oosterse filosofen en hun waardige navolger Paulus, die dacht dat de fysieke lichamelijkheid, het vlees en het bloed, werd doordrongen en levend gehouden door de psyche, de ziel of het astrale lichaam. Deze leer, dat de mens drieledig is – geest (of nous), ziel en lichaam – werd door de apostel van de heidenen uitgebreider en duidelijker onderwezen dan door één van zijn christelijke opvolgers.[1] Maar omdat Croucher blijkbaar vergeten of nagelaten heeft om de transcendentale meningen van de oude filosofen en de christelijke apostelen over het onderwerp 'grondig' te bestuderen, ziet hij de ziel (psyche) voor geest (nous) aan, en omgekeerd.

De boeddhisten, die de drie entiteiten in de mens scheiden (al beschouwen ze hen als één op de weg naar nirvāṇa), verdelen de ziel niettemin in verschillende delen, en hebben namen voor elk van deze en voor hun functies. Daarom hebben ze geen last van verwarring. De oude Grieken deden hetzelfde en psyche was volgens hen bios, of fysiek leven, en ze was thumos, of de begeertenatuur, waarbij aan de dieren slechts een lager vermogen van het zieleninstinct werd toegekend. De ziel of psyche is zelf een combinatie, een consensus of eenheid van de bios, of fysieke levenskracht, de epithumia, of wellustige aard, en de phrēn, [het Latijnse] mens, of het denkvermogen. Misschien moet de animus eraan worden toegevoegd. Ze bestaat uit etherische substantie, die het gehele heelal doordringt, en wordt volledig ontleend

---

[1] Zie *1 Thessalonicenzen* 5:23.

aan de wereldziel – anima mundi of het boeddhistische svabhavat – die *niet* geest is; ze is – hoewel ontastbaar en ongrijpbaar – in vergelijking met geest of zuivere abstractie toch objectieve stof. Door haar samengestelde aard kan de ziel afdalen en zich zo nauw met de lichamelijke aard verbinden dat ze niet toelaat dat een hoger leven enige morele invloed op haar uitoefent. Aan de andere kant kan ze zich zo nauw hechten aan de nous of geest dat ze haar invloed deelt, in welk geval haar voertuig, de fysieke mens, als een God zal zijn zelfs tijdens het aardse leven. Alleen indien zo'n vereniging van ziel en geest plaatsvindt in dit leven of na de fysieke dood, is de individuele mens als entiteit onsterfelijk. De psyche valt vroeg of laat uiteen. Hoewel de *mens* misschien 'de hele wereld' heeft veroverd, heeft hij zijn 'ziel' verloren. Toen Paulus de anastasis, of de voortzetting van het individuele spirituele leven na de dood, onderwees, verklaarde hij dat er een fysiek lichaam was dat in onvergankelijke substantie werd opgewekt. Het spirituele lichaam is beslist *niet* een van de lichamen, of zichtbare of tastbare larvae, die in de seancekamer ontstaan, en heel onjuist 'gematerialiseerde geesten' worden genoemd. Wanneer de metanoia, de volledige ontwikkeling van het spirituele leven, eenmaal het spirituele lichaam uit het psychische (de ontlichaamde, vergankelijke, astrale mens, die kol. Olcott 'ziel' noemt) heeft verheven, wordt het, in strikte overeenstemming met zijn vooruitgang, meer en meer een abstractie voor de lichamelijke zintuigen. Het kan mensen op een subjectieve manier beïnvloeden, hen inspireren en zelfs met hen in contact treden; het kan zich doen gevoelen, en zelfs, in de zeldzame gevallen wanneer de helderziende volkomen zuiver en helder is, door het innerlijk oog worden waargenomen (het oog van de gezuiverde psyche of ziel). Maar hoe zou het zich ooit objectief kunnen manifesteren?

Men ziet dus dat het heel onjuist is de term 'geest' op de gematerialiseerde eidōla van uw 'vorm-manifestaties' toe te passen, en dat er iets aan moet worden gedaan om het gebruik te veranderen, omdat geleerden zijn begonnen het onderwerp te bespreken. Het zijn hooguit slechts phasma of verschijningen, zo niet wat de Grieken phantasma noemden.

Het psychische beginsel wordt bij geleerden, theoretici, en vooral bij onze hedendaagse savants min of meer doordrongen door het lichamelijke, en 'de dingen die van de geest zijn, zijn voor hem dwaasheid, en hij kan ze niet begrijpen'.[1] Plato had dus op zijn manier gelijk toen

[1] *1 Cor*. 2:14.

hij landmeten, meetkunde en rekenkunde minachtte, want deze negeerden elk verheven denkbeeld. Plutarchus onderwees dat Proserpina bij de dood het lichaam en de ziel volkomen scheidde, waarna laatstgenoemde een vrije en onafhankelijke daimon werd. Later onderging het goede een tweede ontbinding: Demeter scheidde de psyche van de nous of pneuma. Eerstgenoemde viel na enige tijd uiteen in etherische deeltjes – vandaar de onvermijdelijke ontbinding en daaropvolgende vernietiging van de mens die bij de dood zuiver psychisch is; laatstgenoemde, de nous, steeg op naar zijn hogere goddelijke macht en werd geleidelijk een zuivere, goddelijke geest. In overeenstemming met alle oosterse filosofen verachtte Kapila de puur psychische aard. Deze opeenhoping van de grovere deeltjes van de ziel, de mesmerische uitwasemingen van de menselijke natuur, doortrokken van alle aardse verlangens en neigingen, ondeugden, onvolmaaktheden en zwakheden, vormen het astrale lichaam – dat onder bepaalde omstandigheden objectief kan worden – dat de boeddhisten skandha's (de groepen) noemen, en dat kol. Olcott voor het gemak met 'ziel' heeft aangeduid.

De boeddhisten en brahmanen verkondigen dat de individualiteit van mensen niet veilig is tot hij de laatste van deze groepen, het laatste spoor van aardse smetten, heeft ervaren en zich ervan heeft ontdaan. Vandaar hun leer van metempsychose, die door onze grootste oriëntalisten zo wordt bespot en zo verkeerd wordt begrepen. Zelfs de natuurkundigen leren ons dat de deeltjes die de fysieke mens samenstellen, door middel van evolutie door de natuur worden hergebruikt in alle mogelijke lagere fysieke vormen. Waarom zijn de boeddhisten dan onfilosofisch of zelfs onwetenschappelijk als ze beweren dat de halfmateriële skandha's van de astrale mens (zijn ego zelf, tot het moment van uiteindelijke zuivering) worden bestemd voor de evolutie van lagere astrale vormen (die natuurlijk de puur fysieke lichamen van dieren binnengaan), zodra hij zich ervan ontdoet in zijn opgang naar nirvāṇa? Daarom kunnen we naar waarheid zeggen dat zolang de ontlichaamde mens één enkel deeltje van deze skandha's afwerpt, een deel van hem in de lichamen van planten en dieren reïncarneert. En als hij, de ontlichaamde astrale mens, zo stoffelijk is dat 'Demeter' zelfs geen vonk van het pneuma kan vinden om mee omhoog gevoerd te worden naar de 'goddelijke macht', dan wordt het individu, zogezegd, stukje bij beetje ontbonden in de smeltkroes van de evolutie, of brengt hij, zoals de hindoes het allegorisch uitbeelden, duizenden jaren in de lichamen van onreine dieren door. Hieruit zien we dat de oude Griekse en hindoefilosofen, de tegenwoordige oosterse

scholen en de theosofen in volkomen harmonie aan één kant staan, en de schitterende slagorde van 'geïnspireerde mediums' en 'geleidegeesten' in volkomen disharmonie aan de andere kant. Hoewel helaas niet twee van laatstgenoemden het eens zijn over wat de waarheid is of wat niet, zijn ze het unaniem eens om elke lering van de filosofen die we herhalen, te bestrijden!

Laat men hieruit echter niet concluderen dat ik, of iedere andere echte theosoof, echte spirituele verschijnselen of filosofie niet waardeer, of dat we niet geloven in het contact tussen zuivere stervelingen en zuivere geesten, tussen slechte mensen en slechte geesten, of zelfs tussen goede mensen en kwade geesten onder ongunstige omstandigheden. Occultisme is de essentie van het spiritisme, terwijl ik het moderne of populaire spiritisme niet beter kan karakteriseren dan als vervalste, onbewuste magie. We gaan zo ver dat we zeggen dat alle grote en edele karakters, alle grootse genieën, dichters, schilders, beeldhouwers, musici – die allemaal in hun tijd aan de verwezenlijking van hun hoogste ideaal hebben gewerkt, zonder egoïstische doeleinden – spiritueel geïnspireerd zijn geweest; geen mediums, zoals vele spiritisten ze noemen – passieve werktuigen in handen van geleidegeesten – maar geïncarneerde, verlichte zielen, die bewust samenwerkten met de zuivere ontlichaamde menselijke geesten en met nieuw-belichaamde hoge planeetgeesten, voor de verheffing en vergeestelijking van de mensheid. We geloven dat alle dingen in het stoffelijke leven heel nauw verbonden zijn met spirituele machten. We denken – wat fysieke verschijnselen en mediumschap betreft – dat alleen indien het passieve medium heeft plaatsgemaakt voor, of beter gezegd zich heeft ontwikkeld tot, een bewuste middelaar, hij onderscheid kan maken tussen goede en kwade geesten. En we denken, en weten ook, dat, terwijl de geïncarneerde mens (al is hij de hoogste adept) niet kan wedijveren met de zuivere ontlichaamde geesten die, van alle skandha's bevrijd, voor de fysieke zintuigen subjectief zijn geworden, hij toch volkomen de gelijke kan zijn van de gemiddelde 'geest' van het moderne mediumschap, en die verstandelijk en fysiek zelfs ver kan overtreffen. Omdat we dit geloven, zult u inzien dat we betere spiritisten zijn, in de ware zin van het woord, dan de zogenaamde spiritisten die, in plaats van eerbied te bewijzen aan de ware geesten – goden – het woord geest verlagen door het toe te passen op de onzuivere of, op zijn best, onvolmaakte wezens die de meeste paranormale verschijnselen teweegbrengen.

De twee bezwaren die Croucher heeft gemaakt tegen de bewering van

de theosofen dat een kind bij de geboorte 'en misschien tot het zesde of zevende jaar' slechts een dualiteit is, en dat sommige verdorven mensen enige tijd na de dood vernietigd worden, zijn: (1) mediums hebben hem twee of drie kinderen beschreven, 'die overleden op de leeftijd van respectievelijk twee, vier en zes jaar'; en (2) hij heeft mensen gekend die op aarde 'heel verdorven' waren en zijn teruggekeerd. Hij zegt:

> Deze verklaringen zijn later bevestigd door luisterrijke wezens, die door hun kennis van de wetten die het heelal beheersen, hebben bewezen dat ze het waard zijn geloofd te worden.

Ik ben echt blij om te horen dat Croucher bevoegd is om te oordelen over deze 'luisterrijke wezens', en hen als de meerderen te beschouwen van Kapila, Manu, Plato en zelfs Paulus. Het is toch wat waard een 'geïnspireerd medium' te zijn. In de Theosophical Society hebben we niet zulke 'luisterrijke wezens' om van te leren; maar het is duidelijk dat terwijl Croucher de dingen ziet en beoordeelt met zijn emotionele aard, de filosofen die wij bestuderen niets aannamen van welk 'luisterrijk wezen' ook dat niet volledig in overeenstemming is met de universele harmonie, de rechtvaardigheid en het evenwicht van het gemanifesteerde plan van het heelal. Het hermetische axioma 'zo beneden, zo boven' is de enige regel die door de theosofen als bewijs wordt aanvaard. Wanneer we in een spiritueel en onzichtbaar heelal geloven, kunnen we het alleen begrijpen als iets dat volledig aansluit bij en in overeenstemming is met het stoffelijke, objectieve heelal; want logica en waarneming leren ons beide dat laatstgenoemde het resultaat en de zichtbare manifestatie van eerstgenoemde is en dat de wetten die beide beheersen onveranderlijk zijn.

In zijn brief van 7 december licht kol. Olcott het onderwerp 'potentiële onsterfelijkheid' heel juist toe door de erkende fysieke wet van het overleven van de geschiktsten te citeren. De wet is van toepassing op zowel de grootste als de kleinste dingen, op een planeet evengoed als op een plant. Ze is van toepassing op de mens. En een onvolmaakt ontwikkeld kind kan evenmin onder de voorwaarden leven die aan de volmaakte voorbeelden van zijn soort worden gesteld, als een onvolmaakte plant of dier. In het jonge kinderleven zijn de hogere vermogens niet ontwikkeld, maar, zoals iedereen weet, slechts in kiem aanwezig, of rudimentair. De baby is een dier, hoe 'engelachtig' hij zijn ouders ook kan en vanzelfsprekend moet toeschijnen. Hoe mooi het kinderlichaam ook is vormgegeven, het is niets anders dan een

juwelenkistje dat wordt gereedgemaakt voor het juweel. Het is dierlijk, egoïstisch en als baby niet meer dan dat. Er kan maar weinig van de ziel, de psyche, worden waargenomen, behalve wat de levenskracht betreft; honger, schrik, pijn en plezier schijnen zijn belangrijkste voorstellingen te zijn. Een katje is in alles zijn meerdere, behalve in zijn toekomstmogelijkheden. De grijze hersenmassa is eveneens ongevormd. Na enige tijd komen verstandelijke eigenschappen tevoorschijn, maar ze hebben voornamelijk op uiterlijke zaken betrekking. De oefening van het denkvermogen van het kind door onderwijzers kan alleen dit deel van het wezen beïnvloeden – wat Paulus 'zonder geest' noemt, en Jacobus en Judas zinnelijk of aards. Vandaar de woorden van Judas: 'mensen die alleen op het aardse gericht zijn, ze hebben de geest niet',[1] en van Paulus: 'Een mens die de geest niet bezit, aanvaardt niet wat van de geest komt, want voor hem is het dwaasheid. . . . Maar een mens die de geest wel bezit, onderscheidt de dingen'.[2]

Alleen een volwassen mens, met geoefende vermogens om goed en kwaad te onderscheiden, kunnen we spiritueel, verstandelijk, intuïtief noemen. In dit opzicht ontwikkelde kinderen zouden vroegrijp, abnormaal zijn.

Waarom zou dan een kind, dat nooit een ander dan een dierlijk leven heeft gehad, dat nooit kwaad van goed onderscheidde, dat er nooit om gaf of het leefde of stierf (omdat het noch leven noch dood kon begrijpen) individueel onsterfelijk worden? De cyclus van de mens is niet volledig vóór hij het aardse leven heeft doorgemaakt. Geen enkel stadium van onderzoek en ervaring kan worden overgeslagen. Hij moet een mens zijn, vóór hij een geest kan worden. Een gestorven kind is een mislukking van de natuur – het moet opnieuw leven; en dezelfde psyche komt opnieuw naar het fysieke gebied door een nieuwe geboorte. Zulke gevallen, en die van mensen die vanaf de geboorte verstandelijk zwaar gehandicapt zijn, zijn – zoals in *Isis ontsluierd* is aangegeven – de enige voorbeelden van menselijke reïncarnatie. Als elke kinderdualiteit onsterfelijk was, waarom zou dan een soortgelijke individuele onsterfelijkheid van de dualiteit van het dier ontkend moeten worden? Zij die geloven in de drie-eenheid van de mens, weten dat een baby slechts een dualiteit – lichaam en ziel – is, en dat de individualiteit die alleen in het psychische verblijft, vergankelijk is, zoals de filosofen

---

[1] *Judas* 19.
[2] *1 Cor*. 2:14.

hebben aangetoond. Alleen een voltooide drie-eenheid blijft leven. Ik zeg drie-eenheid, want de astrale vorm wordt bij de dood het uitwendige lichaam; en daarbinnen ontwikkelt zich een nog fijner lichaam, dat de plaats van de psyche op aarde inneemt, en het geheel wordt in meerdere of mindere mate overschaduwd door de nous. Gebrek aan ruimte verhinderde kol. Olcott om de leer vollediger uiteen te zetten, anders zou hij eraan hebben toegevoegd dat zelfs niet alle elementaren (menselijke) vernietigd worden. Er bestaat voor sommige nog een kans. Door een uiterste inspanning kunnen deze hun derde en hogere beginsel behouden en daardoor in sfeer na sfeer opstijgen, hoewel langzaam en moeizaam, terwijl bij elke overgang het vorige zwaardere kleed wordt afgeworpen, en ze zich in stralender spirituelere omhulsels wikkelen, tot de drie-eenheid, bevrijd van elk eindig deeltje, ten slotte opgaat in het nirvāṇa en een éénheid wordt – een god.

Een boekdeel zou nauwelijks voldoende zijn om alle verschillende soorten elementaren en elementalen op te sommen. Eerstgenoemden worden door sommige kabbalisten (bijvoorbeeld Heinrich Khunrath) zo genoemd om hun verstrikking in de aardse elementen die hen gevangen houden aan te geven. Laatstgenoemden worden met die naam aangeduid om verwarring te voorkomen, en hebben betrekking op zowel die elementalen die nodig zijn om het astrale lichaam van een baby te vormen, als op de eigenlijke zich niet ontwikkelende natuurgeesten. Éliphas Lévi noemt ze zonder onderscheid allemaal ‘elementaren’ en ‘zielen’. Ik herhaal nog eens dat de volledig psychische, ontlichaamde astrale mens uiteindelijk alleen als individuele entiteit verdwijnt. Wat de samenstellende delen van zijn psyche betreft, deze zijn even onvernietigbaar als de atomen van elk ander lichaam van stof.

Een mens moet een echt dier zijn als hij na de dood niet een vonk van de goddelijke ruach of nous in zich heeft bewaard om hem een kans te geven zichzelf te verlossen. Toch zijn er zulke betreurenswaardige uitzonderingen, niet alleen onder de verdorvenen, maar ook onder hen die, door elke gedachte aan een leven na de dood te onderdrukken, tijdens het leven het geringste verlangen om onsterfelijkheid te bereiken in zich hebben gedood. De wil van de mens, zijn alvermogende wil, bepaalt zijn bestemming; en indien hij vasthoudt aan het denkbeeld dat de dood vernietiging betekent, dan zal hij tot de conclusie komen dat dit zo is. We zien heel vaak dat de keuze tussen leven of dood afhangt van de wil. Sommige mensen rukken zich door hun wilskracht zelfs los uit de kaken van de dood, terwijl anderen bezwijken aan on-

betekende ziekten. Wat de mens met zijn lichaam doet, kan hij ook met zijn ontlichaamde psyche doen.

Niets hierin is in strijd met de beelden van Crouchers kinderen die het medium in het astrale licht ziet, hetzij zoals ze werkelijk door de kinderen daarin zijn achtergelaten, of zoals de vader zich voorstelt dat ze er uitzien als ze ouder zijn geworden. De indruk zou in laatstgenoemd geval slechts een phasma zijn, terwijl het in het eerste geval een phantasma is, of de verschijning van een onvernietigbare indruk van wat eens werkelijk was.

In het verleden waren de 'middelaars' van de mensheid mensen zoals Krishṇa, Gautama Boeddha, Jezus, Paulus, Apollonius van Tyana, Plotinus, Porphyrius en anderen zoals zij. Ze waren adepten, filosofen – mensen die, door hun hele leven te streven naar zuiverheid, te studeren en zichzelf op te offeren, door beproevingen, ontberingen en zelfdiscipline, goddelijke verlichting en schijnbaar bovenmenselijke vermogens verkregen. Ze konden niet alleen alle verschijnselen die men in onze tijd ziet, teweegbrengen, maar beschouwden het als een heilige plicht om 'kwade geesten', of demonen, uit te drijven uit de ongelukkigen die erdoor werden bezeten – met andere woorden het medium van hun tijd van 'elementaren' te bevrijden.

Maar in onze tijd van verbeterde psychologie ontwikkelt ieder hysterisch sensitief persoon zich tot een ziener, met als gevolg dat er duizenden mediums zijn! Zonder enige voorafgaande studie, zelfverloochening of de geringste beteugeling van hun fysieke aard, matigen ze zich aan – als spreekbuizen van niet-geïdentificeerde en niet te identificeren intelligenties – om Socrates in wijsheid, Paulus in welsprekendheid en Tertullianus in vurig en gezaghebbend dogmatisme te overtreffen. Theosofen zijn de laatsten om zichzelf onfeilbaarheid aan te matigen, of deze bij anderen te erkennen; zoals ze anderen oordelen, zijn ze bereid zelf beoordeeld te worden.

Laten we dan in de naam van logica en gezond verstand onze meningsverschillen aan de uitspraak van de rede onderwerpen, voordat we elkaar bijnamen geven. Laten we alle dingen vergelijken en, terwijl we sentimentaliteit en vooroordelen opzijschuiven als een logicus en empiricus onwaardig, alleen vasthouden aan datgene wat de vuurproef van uiteindelijke analyse kan doorstaan.

H.P. Blavatsky

New York, 14 januari 1878

Een organisatie zonder dogma

[‘A Society without a dogma’, *The Spiritualist*, Londen, 8 februari 1878, blz. 62-3; *CW* 1:301-6]

Er is veel veranderd sinds de winter van 1875-6, toen de oprichting van de Theosophical Society ervoor zorgde dat het grootse leger van Amerikaanse spiritisten de vaandels liet wapperen, de wapens liet kletteren en veel lawaai teweegbracht. Hoe goed herinneren we ons allemaal dat ‘signalen voor gevaar’ werden gegeven, de orakelachtige waarschuwingen en aanklachten van talloze mediums! Hoe vers in het geheugen liggen de dreigementen van ‘engelvrienden’ aan dr. Gardiner in Boston, dat ze kol. Olcott zouden doden indien hij hen in de lezingen die hij op het punt stond te geven ‘elementaren’ durfde te noemen! De ergste storm is voorbij. De hagel van verwensingen klettert niet langer om onze verdoemde hoofden; nu regent het alleen nog maar, en we kunnen bijna de regenboog van de beloofde vrede zien die de hemel omspant.

Ongetwijfeld is het tot rust komen van de verstoorde elementen grotendeels te danken aan onze gewapende neutraliteit. Niettemin ben ik van mening dat de geleidelijke verspreiding van een verlangen om iets meer te leren over de oorzaak van de verschijnselen in aanmerking moet worden genomen. En toch is de tijd nog niet helemaal rijp dat de leeuw (spiritisme) en het lam (theosofie) eraan toe zijn bij elkaar te liggen – tenzij het lam bereid zou zijn binnenin de leeuw te liggen. Toen we onze mond hielden, werd ons gevraagd te spreken, en toen we spraken – of beter gezegd toen onze voorzitter sprak – werd nog eens moord en brand geschreeuwd. Al is het proppenschieten en het ongeregelde geweervuur grotendeels geëindigd, de bergpassen van uw spirituele Balkan worden nog verdedigd door uw zwaarste Kruppkanonnen. Indien het vuur alleen tegen kol. Olcott gericht was, zou er voor mij geen reden zijn om de reserves naar voren te brengen. Maar brokstukken van de beide projectielen die uw bekwame artillerist en gemeenschappelijke vriend, ‘M.A. (Oxon.)’, heeft afgeschoten, in zijn twee brieven van 4 en 11 januari, hebben mij kneuzingen bezorgd – onder de fluwelen poot van zijn retoriek voelde ik de schram van de uitdaging!

Aan het begin van wat een langdurige strijd zal zijn, is het absoluut noodzakelijk dat het theosofische standpunt ondubbelzinnig wordt omschreven. In de laatste van de twee bovengenoemde berichten wordt verklaard dat kol. Olcott 'de lering van de geleerde schrijfster van *Isis ontsluierd*, de *sleutel tot alle vraagstukken* [?]', overbrengt. Wie heeft ooit beweerd dat het boek dat was of iets dat daarop lijkt? Beslist niet de schrijfster. De titel? Een verkeerde benaming, waarvoor de uitgever onopzettelijk verantwoordelijk is; en als ik me niet vergis, weet 'M.A. (Oxon.)' dat. Mijn titel was de *Sluier van Isis*, en die kopregel staat in het hele eerste deel. Pas toen dat deel helemaal gedrukt was, herinnerde iemand zich dat er eerder een boek met dezelfde naam was uitgegeven. Toen koos de uitgever als laatste redmiddel de huidige titel.

'Als hij [Olcott] niet de roos was, dan moet hij er in elk geval dichtbij hebben geleefd', zegt uw geleerde correspondent. Wanneer ik die zin los van de context had gezien, zou ik nooit hebben gedacht dat met deze dichterlijke Perzische gelijkenis dat onaantrekkelijke oude individu, oppervlakkig bekend als H.P. Blavatsky, werd bedoeld. Als hij mij met een braamstruik had vergeleken, zou ik hem hebben gecomplimenteerd over zijn artistieke realisme. 'Kol. Olcott', zo zegt hij, 'is iemand om aandacht aan te besteden; hij is dit temeer op grond van de schat aan kennis waartoe hij toegang heeft gehad.' Het is juist dat hij zo'n toegang heeft gehad, maar deze is helemaal niet beperkt tot mijn eenvoudige persoon. Al heb ik hem misschien in enkele dingen onderricht die ik in andere landen had geleerd (en ik bevestigde de theorie in elk van de gevallen door praktische demonstratie), toch zou een veel kundiger leraar dan ik hem in drie korte jaren niet meer dan het alfabet kunnen geven van wat er te leren valt om van iemand een wijze te maken met betrekking tot spirituele en psychofysiologische zaken. Alleen al de beperkingen van de moderne talen verhinderen een snelle overbrenging van denkbeelden over oosterse filosofie. Ik daag de grote Max Müller zelf uit Kapila's sūtra's zo te vertalen dat hun werkelijke betekenis duidelijk wordt. We hebben gezien wat de beste Europese autoriteiten met de hindoemetafysica kunnen doen; en wat hebben ze er een warboel van gemaakt! De kolonel correspondeert rechtstreeks met hindoegeleerden, en weet van hen heel wat meer dan wat hij kan krijgen van zo'n onhandige leraar als ikzelf.

Onze vriend, 'M.A. (Oxon.)', zegt dat kol. Olcott 'naar voren komt om ons te verlichten' – wat volkomen onjuist is. Hij komt niet naar voren en beweert ook niet iemand te verlichten. Het publiek wilde

weten wat de opvattingen van de theosofen zijn, en onze voorzitter probeerde zo beknopt mogelijk binnen de grenzen van één enkel artikel een glimp te geven van wat hij van de waarheid had begrepen. Het was onvermijdelijk dat het resultaat niet volkomen bevredigend was. Boekdelen zouden ontoereikend zijn om alle vragen te beantwoorden die zich van nature aan een onderzoekende geest voordoen; een bibliotheek van boeken zou nauwelijks voldoende zijn om de vooroordelen weg te nemen van hen die verankerd zijn in eeuwen van metafysische en theologische misvattingen – misschien zelfs fouten. Maar ik denk dat onze voorzitter, al heeft hij zich niet verbeeld dat hij spiritisten zou kunnen 'verlichten', zeker enkele wenken heeft gegeven die de zorgvuldige overweging van de onbevooroordeelden waard zijn.

Het spijt me dat 'M.A. (Oxon.)' met louter suggesties niet tevreden is. Niets dan de gehele naakte waarheid zal hem tevredenstellen. We moeten onze theorieën 'in overeenstemming brengen' met zijn feiten, we moeten onze theorie beschrijven 'op basis van nauwkeurige bewijsvoering'. Ons wordt gevraagd: 'Waar zijn de zieners? Welke zijn hun verslagen? En (veel belangrijker) hoe stellen ze de juistheid ervan vast?' Ik antwoord dat de zieners zijn waar 'Scholen van profeten' nog bestaan, en ze hebben hun verslagen bij zich. Al zijn spiritisten niet in staat hen op te zoeken, toch is de filosofie die ze onderwijzen in overeenstemming met de logica, en haar beginselen zijn wiskundig te bewijzen. Indien dit niet zo is, laat men dat dan aantonen.

Maar theosofen kunnen op hun beurt vragen: Waar zijn de bewijzen dat de verschijnselen van mediums uitsluitend zijn toe te schrijven aan de tussenkomst van overleden 'geesten'? Wie zijn de 'zieners' onder de mediums die gezegend zijn met een onfeilbare helderheid? Wat voor 'onderzoek' wordt gedaan, waaruit blijkt dat er geen andere verklaring mogelijk is? Hoewel Swedenborg een van de grootste zieners was, en kerken in zijn naam worden opgericht, welk bewijs is er (behalve dan voor zijn aanhangers) dat de 'geesten' die hij objectief zag (onder wie Paulus) en die met hoeden rondwandelden, iets anders waren dan schepselen van zijn verbeelding? Worden de spirituele mogelijkheden van de levende mens zo goed begrepen dat mediums kunnen zeggen waar hun eigen tussenkomst ophoudt, en die van uitwendige invloeden begint? Nee, maar als antwoord op onze suggesties dat het onderwerp voor discussie openstaat, beschuldigt 'M.A. (Oxon.)' ons huiverend van de poging om wat hij 'een belangrijk dogma van ons geloof' noemt (d.w.z. het geloof van de spiritisten) omver te werpen.

Dogma? Geloof? Dit zijn de rechter- en linkerzuil van elke theologie die de ziel vernietigt. Theosofen hebben geen dogma's, eisen geen blind geloof. Theosofen zijn altijd bereid om elk denkbeeld waarvan op strikt logische gronden de onjuistheid wordt aangetoond, op te geven; laten spiritisten hetzelfde doen. Dogma's zijn het speelgoed waarmee alleen kinderen die niet nadenken zich bezighouden en dat hen plezier kan schenken. Ze zijn de voortbrengselen van menselijke bespiegeling en bevooroordeelde verbeelding. Dat we ons losmaken van de afgoden en dogma's van christelijk of heidens exoterisch geloof om vervolgens die van de kerk van het spiritisme te aanvaarden, is in de ogen van de ware filosofie een belediging voor het gezond verstand. Het spiritisme moet óf een ware filosofie zijn, die kan worden getest aan de hand van het erkende criterium van de logica, óf in een nis worden geplaatst naast de stukgeslagen afgodsbeelden van honderden voorafgaande christelijke sekten. Theosofen die de grenzeloosheid van de absolute waarheid beseffen, erkennen geen enkele aanspraak op onfeilbaarheid. Ze schuiven de meest geliefde vooropgezette meningen, de 'vroomste verwachtingen', het krachtigste 'hoogste verlangen' aan de kant als stof van hun pad, wanneer de onjuistheid ervan wordt aangetoond. Hun vurigste hoop is om de waarheid te naderen; het feit dat ze erin geslaagd zijn enkele stappen verder dan de spiritisten te gaan, achten ze bewezen door hun overtuiging dat zij (de spiritisten) niets weten in vergelijking met wat men kan leren; door hun opoffering van elk stokpaardje en van elke overdreven sentimentaliteit op het altaar van de feiten; en door hun absolute en onvoorwaardelijke verwerping van alles wat naar 'dogma' ruikt.

'M.A. (Oxon.)' schildert met retorische uitweidingen het gevolg van het vervangen van spiritistische door theosofische denkbeelden. Kort gezegd redeneert hij dat het spiritisme daardoor een levenloos lijk wordt – 'een lichaam waaruit de ziel is gerukt en waarom de meeste mensen niets zullen geven'. Wij merken op dat het omgekeerde waar is. Spiritisten rukken de ziel uit het *echte* spiritisme door hun verlaging van de geest. Ze maken van het oneindige het eindige; van het goddelijk subjectieve maken ze het menselijke en beperkte objectieve. Zijn theosofen materialisten? Hebben ze niet evenals de spiritisten een warm hart met 'zuivere en heilige liefde' voor hun 'geliefden'? Hebben niet velen van ons jarenlang 'via de poort van het mediumschap' gezocht 'naar toegang tot de wereld van de geest' – en vergeefs gezocht? Het moderne spiritisme kon ons niet de troost en de zekerheid bieden die we in de theo-

sofie hebben gevonden. Daarom geloven we met een veel grotere overtuiging dan veel spiritisten – want ons geloof is op kennis gebaseerd – in contact met onze geliefden; maar niet als gematerialiseerde geesten met kloppende harten en bezwete voorhoofden.

Omdat we over logica en feiten zulke opvattingen koesteren, begrijpt u dat wanneer een spiritist de woorden dogma en feiten uitspreekt er geen debat mogelijk is, want er zijn geen punten van overeenkomst waarop we elkaar kunnen tegemoettreden. We bedanken ervoor om ons hoofd te breken over schaduwen. Indien aan logica en feiten de aandacht werd geschonken die ze moeten hebben, zouden er in deze wereld geen tempels voor exoterische verering meer zijn, hetzij christelijk of heidens, en de *methode* van de theosofen zou worden verwelkomd als de enige die ons verzekert van activiteit en vooruitgang – een vooruitgang die niet kan worden tegengehouden, omdat elke vooruitgang nog grotere vorderingen laat zien die kunnen worden gemaakt.

Nog een woord over het naar voren komen met onze 'zieners' en 'hun verslagen'. Ik zie in *The Spiritualist* van 11 januari dat dr. Peebles zegt dat hij te zijner tijd 'zulke feiten over de Dravidische brahmanen zal publiceren als mij [hem] dat wordt toegestaan. Ik zeg toegestaan, omdat sommige ervan plaatsvonden onder de belofte en het zegel van geheimhouding.' Als zelfs de toevallige reiziger een verplichting van geheimhouding moet afleggen, vóór hem enkele van de minder belangrijke psychofysiologische verschijnselen worden getoond, is het dan niet denkbaar dat de Broederschap waartoe sommige theosofen behoren, ook leringen, verslagen en verschijnselen hebben, die aan de niet-ingewijden en onverschilligen niet kunnen worden onthuld, zonder dat daaruit volgt dat ze niet werkelijk bestaan en onbetrouwbaar zijn? Ik geloof dat 'M.A. (Oxon.)' dit tenminste weet. Omdat we ons niet hinderlijk opdringen aan een onwillig publiek, maar alleen noodgedwongen antwoorden, kan men ons nauwelijks onredelijk noemen als we tegenover een gemengd publiek noch onze 'zieners' noch 'hun verslagen' laten zien. Wanneer Mohammed gereed is naar de berg te gaan, zal blijken dat deze op zijn plaats staat.

En om niemand die dit onderzoekt te laten denken dat wij theosofen hem naar een plaats sturen waar geen valstrikken voor de onvoorzichtigen zijn, citeer ik uit de beroemde *Commentary on the text of the Bhagavad-Gītā* van onze vriend Hurrychund Chintamon de onvoorwaardelijke erkenning dat 'er in Hindoestan evengoed als in Engeland leringen zijn voor de geleerden en dogma's voor de onontwikkelden;

krachtig vlees voor mannen, en melk voor baby's; feiten voor de weinigen, en verzinsels voor de velen; werkelijkheden voor de wijzen, en geromantiseerde verhalen voor de eenvoudigen; esoterische waarheid voor de filosoof, en exoterische fabels voor de dwazen.' Evenals de filosofie die deze schrijver in het genoemde werk onderwijst, is het doel van de Theosophical Society 'het zuiveren van de spirituele waarheid'.

H.P. Blavatsky

New York, 20 januari 1878

Mw. Blavatsky over Indiase metafysica

['Madame Blavatsky on Indian metaphysics', *The Spiritualist*, Londen, 22 maart 1878, blz. 140-1; *CW* 1:325-37]

Twee erwten in dezelfde schil zijn het traditionele symbool van dingen die op elkaar lijken, en het aloude beeld drong zich aan mij op toen ik de twee brieven van onze beide vermomde aanvallers in uw tijdschrift van 22 februari las. In hoofdzaak zijn ze zo identiek dat men zou denken dat dezelfde persoon ze gelijktijdig met zijn twee handen geschreven had, zoals Paul Morphy twee schaakpartijen tegelijk zou spelen, of Kossuth gelijktijdig twee brieven zou dicteren. Het enige verschil tussen deze twee brieven, die naast elkaar op dezelfde pagina zijn afgedrukt, als twee baby's in één wieg, is dat die van 'M.A. (uit Cambridge)' kort en hoffelijk is, terwijl die van 'Scrutator' lang van stof en onbeleefd is.

Door een vreemd toeval vuren deze scherpschutters vanuit hun veilige bolwerken op een zekere 'geleerde occultist' zonder C.C. Massey daarin te kennen, die in een brief van 10 mei 1876 enkele opvattingen van die persoon citeerde. Hetzij uit ironie of anderszins slingeren ze de opvattingen van deze 'geleerde occultist' naar de hoofden van kol. Olcott en mijzelf, alsof ze projectielen waren die ons volkomen uit het veld zouden slaan. De 'geleerde occultist' waarnaar wordt verwezen is geen haartje meer of minder geleerd dan ik, eenvoudig omdat we een en dezelfde zijn. De uittreksels die Massey met toestemming publiceerde, waren onderdeel van een brief van mijzelf aan hem. Ik heb de tekst nu voor me, en ik vind er, afgezien van één onbelangrijke zetfout, geen woord in dat ik zou willen wijzigen. Wat daarin wordt gezegd, herhaal

ik nu onder mijn eigen naam. De theorieën van 1876 spreken die van 1878 in geen enkel opzicht tegen, zoals ik zal proberen te bewijzen, nadat ik de onpartijdige lezer op de onvaste grond heb gewezen waarop onze twee critici staan. Hun argumenten tegen theosofie – zeker die van 'Scrutator' – zijn als groen mos, dat er uitziet als een fluweelachtig groen tapijt, zonder wortels en met daaronder een diep moeras.

Wanneer men in discussie treedt onder een pseudoniem, moet men dubbel voorzichtig zijn om niet ervan te worden beschuldigd het masker te misbruiken om zijn tegenstanders ongestraft te beledigen. Wie of wat is Scrutator? Een predikant, een medium, een advocaat, een filosoof, een fysicus (zeker geen metafysicus), of wat? Wie weet het? Hij schijnt het aroma van allemaal te delen, en toch geen van hen te sieren. Hoewel zijn argumenten doorweven zijn met zinnen die aan onze brief ontleend zijn, bekritiseert hij in geen geval alleen dat wat door ons geschreven is, maar wat hij denkt dat we *misschien* hebben bedoeld of wat de zinnen *misschien* inhouden. Hij trekt dan conclusies uit wat alleen in de diepten van zijn eigen bewustzijn heeft bestaan, verzint formuleringen en geeft een verwrongen voorstelling van zaken, op basis waarvan hij zijn woede uitstort. Zonder de bedoeling te hebben ook maar in het minst persoonlijk te zijn – want, ondanks dat ik met de 'grootste onbeschaamdheid' 'dwaasheden' verspreid, zou ik het betreuren en me schamen om Scrutator even onbeschaamd te behandelen als hij ons behandelt – zal ik in de toekomst, wanneer ik een hond zie die achter de schaduw van zijn eigen staart aanjaagt, niettemin aan zijn brief moeten denken.

In mijn twijfel over wie deze aanvaller zou kunnen zijn, riep ik de hulp van *Webster's Dictionary* in om een mogelijke aanwijzing over het pseudoniem te krijgen. Scrutator, zegt dit woordenboek, is 'iemand, die nauwkeurig onderzoekt', en dit onderzoek ('scrutiny') wordt afgeleid van het Latijnse scrutari, 'het doorzoeken van vodden of oude rommel', een woord dat wordt teruggevoerd op een Griekse wortel die 'prul, rommel' betekent. In het licht van deze diepgaande analyse is de nom de plume, hoewel heel toepasselijk op zijn brief van 22 februari, voor hemzelf dus heel ongelukkig gekozen; want op zijn best maakt deze van hem een soort literaire voddenraper, die in de stofhoop van de taal zoekt naar harde en bittere woorden om naar ons te slingeren. Ik herhaal dat, wanneer een anonieme criticus twee personen 'beledigende beschuldigingen' (enkel een weerspiegeling van zijn eigen verbeelding) en 'ondoorgrondelijke dwaasheden' verwijt, hij ten minste ervoor

moet zorgen (1) dat hij wat hij graag de 'leringen' van zijn tegenstanders noemt, volledig heeft begrepen, en (2) dat zijn eigen filosofie onfeilbaar is. Ik kan hieraan toevoegen dat wanneer die criticus zichzelf veroorlooft de meningen van anderen – nog niet half door hemzelf verwerkt – 'ondoorgrondelijke dwaasheden' te noemen, hij er erg voor moet oppassen om in de discussie sektarische dwaasheden als argumenten naar voren te brengen die veel 'ondoorgrondelijker' zijn en die niets te maken hebben met wetenschap of filosofie.

> Ik neem aan [redeneert Scrutator ernstig] dat de hersenen van een baby zacht zijn en een volkomen ongeschikt instrument voor het verstand, anders zou Jezus zijn verstand niet hebben verloren toen hij het lichaam en de hersenen van een baby aannam [!!?].

Deze Jezus-baby van Scrutator is kennelijk precies het tegenovergestelde van Oliver Johnson.

Zo'n argument zou in een discussie tussen twee strijdende dogmatische sekten een zekere kracht kunnen hebben, maar wanneer het nauwkeuriger wordt geanalyseerd, lijkt het niet meer dan de 'grootste onbeschaamdheid' – om Scrutators eigen complimenteuze uitdrukking te gebruiken – om het in een filosofisch debat te gebruiken, alsof het een wetenschappelijk of historisch bewezen feit zou zijn! Als ik vanaf het eerste moment al weigerde om met onze vriend 'M.A. (Oxon.)' te redetwisten, een man voor wie ik waardering en respect heb – en dat heb ik voor maar weinig mensen in deze wereld – alleen omdat hij een 'essentieel dogma' naar voren heeft gebracht, zal ik zeker geen tijd verspillen door over theosofie te debatteren met een aftakelende christen, van wie de 'onderzoekende vermogens' hem niet verder hebben geholpen dan het geloof in de meest recente avatāra van de wereld, in al zijn onfilosofische dode-letter betekenis, zonder zijn symbolische betekenis zelfs maar te vermoeden. Het is volkomen vruchteloos om in een zogenaamd filosofisch debat de achterhaalde dogma's van welke kerk ook te etaleren, en toont op zijn best een groot gebrek aan ideeën. Waarom richt 'Scrutator' zijn verfijnde scheldwoorden, ex cathedra, niet op de Royal Society, waarvan de leden ieder mens, theosoof of spiritist, zuiver of onzuiver, tot vernietiging veroordelen?

Met verpletterende ironie spreekt hij over ons als 'onze leraren'. Nu herinner ik me dat ik in een eerdere brief duidelijk heb verklaard dat we ons *niet* als leraren hebben aangeboden, maar integendeel zo'n functie afwijzen – ongeacht de overdreven lof van mijn geachte vriend,

O'Sullivan, die in mij niet alleen 'een boeddhistische priesteres' (!) ziet, maar, zonder dat dit op ook maar enig feit is gebaseerd, aan mij ook de stichting van de Theosophical Society en haar afdelingen toeschrijft! Indien kol. Olcott ook maar voor de helft door mij was 'gehypnotiseerd', zoals een Amerikaans spiritistisch blad het voorstelt, dan zou hij mijn raad hebben opgevolgd en hebben geweigerd onze 'opvattingen' openbaar te maken, zelfs als we van verschillende kanten zoveel en zo vaak daarom werden verzocht. Hij heeft echter met zijn karakteristieke koppigheid zijn zin doorgedreven, en oogst nu de gevolgen van het werpen van een bom in een wespennest. In plaats dat we de gelegenheid krijgen voor een rustig debat, worden we alleen maar uitgescholden, het enige wapen van de partijgeest. Welnu, laten we er het beste van maken, en ons aansluiten bij onze tegenstanders door de zaak 'uiteen te rafelen'. C.C. Massey krijgt ook zijn aandeel, en, hoewel hij geschikt is om zelf een leider te zijn, wordt hem door Scrutator een leider gegeven!

Geen van onze critici schijnt onze opvattingen (of zijn eigen mening) zó slecht te begrijpen als Scrutator. Hij begrijpt de betekenis van een elementaar niet, en maakt van geest en stof een jammerlijke warboel. Hij zegt dat elementaar

> een nieuwerwetse en nauwelijks omschreven term is . . . nog geen twee jaar oud!

Alleen al deze zin bewijst dat hij zich in een discussie begeeft zonder enig begrip van het onderwerp in kwestie. Blijkbaar heeft hij noch de middeleeuwse noch de moderne kabbalisten gelezen. Heinrich Khunrath is hem even weinig bekend als abbé Constant. Laat hij naar het British Museum gaan en vragen naar het *Amphitheatrum sapientiae aeternae* van Khunrath. Hij zal er illustrerende gravures in vinden van de vier grote klassen van elementaire geesten, zoals ze bij een oproeping in de ceremoniële magie worden gezien door de magiër die de sluier van Isis oplicht. De schrijver verklaart dat ze ontlichaamde slechte mensen zijn, die zich hebben gescheiden van hun goddelijke geesten, en als beesten zijn geworden. Na het lezen van dit boek kan Scrutator met vrucht Éliphas Lévi raadplegen; in zijn *Dogme et rituel de la haute magie* komen de woorden 'elementaire geesten' overal voor in de beide betekenissen waarin wij ze hebben gebruikt. Dit is in het bijzonder het geval waar hij spreekt over het oproepen van Apollonius van Tyana door hemzelf. Hij citeert de grootste kabbalistische autoriteiten en zegt:

> Als een mens goed heeft geleefd, vervliegt het astrale overschot als zuivere wierook, naarmate het opklimt naar de hogere gebieden; maar wanneer iemand in zonde heeft geleefd, dan zoekt zijn astrale overschot, dat hem gevangen houdt, opnieuw naar de voorwerpen van zijn begeerten en verlangens om zijn aardse leven te hervatten. Het kwelt de dromen van jonge meisjes, het baadt zich in de damp van vergoten bloed, en zwelgt in de plaatsen waar de genoegens van zijn leven voorbijflitsen; het waakt voortdurend over de schatten die het bezat en begroef; het put zich uit in moeizame pogingen om voor zichzelf stoffelijke organen te maken [zich te materialiseren] en opnieuw te leven. Maar de sterren trekken het aan en nemen het in zich op; zijn geheugen gaat langzamerhand verloren, het verstand verzwakt, zijn hele wezen lost op . . . De arme stakker verliest dan achtereenvolgens alle organen die zijn zondige begeerten dienden. Dan sterft het [dit astrale lichaam, deze 'ziel', het enige wat overblijft van de ooit levende mens] voor de tweede keer en voorgoed, want dan verliest het zijn persoonlijkheid en geheugen. Zielen die voorbestemd zijn om te leven, maar nog niet geheel gezuiverd zijn, blijven voor langere of kortere tijd gevangen in het astrale overschot, waar ze gezuiverd worden door het odische licht, dat hen probeert op te lossen en in zich op te nemen. Lijdende zielen die zich van dit overschot willen ontdoen, treden soms in de lichamen van levende mensen en blijven daar een tijdlang in een toestand die de kabbalisten embryonisch noemen [embryonnat].
>
> Dit zijn de etherische spoken die door necromantie worden opgeroepen [en ik kan eraan toevoegen, de 'gematerialiseerde geesten' opgeroepen door de onbewuste necromantie van onvoorzichtige mediums, in gevallen waarin de vormen geen transformaties van hun eigen dubbels zijn]; dit zijn de larvae, dode of stervende substanties waarmee men zich in verbinding stelt.[1]

Verder zegt Lévi:

> Het astrale licht is verzadigd met elementaire zielen. . . . Deze geesten van de elementen bestaan. Sommigen zwerven in hun sferen, anderen proberen tot incarnatie te komen, weer anderen zijn al geïncarneerd en leven op aarde; ze zijn slechte en onvolmaakte mensen.[2]

En ondanks dit getuigenis (dat hij in het British Museum kan vin-

---

[1] Lévi, *Op.cit.*, deel 1, blz. 262-3.
[2] Lévi, *Op.cit.*, deel 1, blz. 164.

den, twee stappen van het kantoor van *The Spiritualist*!) dat de kabbalisten sinds de middeleeuwen over elementaren en hun mogelijke vernietiging hebben geschreven, valt Scrutator de theosofen aan wegens hun 'onbeschaamdheid' om spiritisten een 'nieuwerwetse en nauwelijks omschreven term' aan te smeren die 'nog geen twee jaar oud' is!

In feite kunnen we zeggen dat het denkbeeld ouder is dan het christendom, want men vindt het terug in de oude kabbalistische boeken van de joden. In die oude tijd omschreven ze drie soorten 'zielen' – de dochters van Adam, de dochters van de engelen en die van de zonde; en in het boek *De omwenteling van de zielen* worden drie soorten 'geesten' (als onderscheiden van stoffelijke lichamen) toegelicht – de gevangen, de rondzwervende en de vrije geesten. Indien Scrutator bekend was geweest met de literatuur van het kabbalisme, zou hij weten dat de term elementaar niet alleen van toepassing is op een beginsel of samenstellend deel, op een elementaire oorspronkelijke substantie, maar ook het denkbeeld belichaamt dat we met de term elementaal aanduiden – dat wat betrekking heeft op de vier elementen van de stoffelijke wereld, de eerste beginselen of oorspronkelijke bestanddelen. Het woord 'elementaal' was volgens de omschrijving van *Webster* in de tijd van Khunrath niet gangbaar, maar het denkbeeld werd volkomen begrepen. Het onderscheid is gemaakt, en de term is door theosofen aangenomen om verwarring te vermijden. De dank die we oogsten is dat we ervan beschuldigd worden dat we in 1878 een theorie over de 'elementaren' verkondigen die verschilt van die van 1876!

Spreekt iets van wat hier werd verkondigd, hetzij als van onszelf of van Khunrath of Lévi, de verklaring van de 'geleerde occultist' tegen?:

> Elk atoom, waar het zich ook bevindt, is doortrokken van dat levensbeginsel dat geest wordt genoemd . . . Elke zandkorrel, evenals het kleinste atoom van het menselijk lichaam, heeft zijn ingeboren latente vonk van het goddelijk licht.

Helemaal niets. 'M.A. (uit Cambridge)' vraagt: 'Hoe kan iemand dan dit goddelijk licht, als regel vóór de dood, ten dele of geheel *verliezen*, als elk kleinste atoom van het menselijk lichaam zijn ingeboren latente vonk van het goddelijk licht heeft?' Een enkel woord maakt hij hier cursief, maar hij verzuimt om nadruk te leggen op het ene echt belangrijke woord in de zin, namelijk 'latent', dat de sleutel tot het hele mysterie bevat. In de zandkorrel, en in elk atoom van het stoffelijk

lichaam van de mens is de geest *latent*, niet actief. Daarom wordt het atoom – omdat het slechts een correlatie van het hoogste licht is, iets concreets vergeleken met het zuiver abstracte – door de geest bezield en geactiveerd, zonder met een eigen bewustzijn te zijn begiftigd. Een zandkorrel evenals elk kleinste atoom is zeer zeker 'doortrokken van dat levensbeginsel dat geest wordt genoemd', en dat geldt ook voor elk atoom van het menselijk lichaam, fysiek of astraal. En elk atoom, hetzij van objectieve stof of van halfconcrete astrale stof, zal bij het volgen van de evolutiewet door de eindeloze cyclussen heen eeuwig moeten blijven bestaan, onvernietigbaar in zijn oorspronkelijke elementaire bestanddelen. Maar zal 'M.A. (uit Cambridge)' daarom een zandkorrel of een stukje afgeknipte nagel van een mens bewust onsterfelijk noemen? Wil hij ons te verstaan geven dat hij gelooft dat een klein stukje als fragment dezelfde eigenschappen, vermogens en beperkingen heeft als het geheel? Wil hij zeggen dat, omdat de atomen in een stukje afgeknipte nagel als zodanig onvernietigbaar zijn, daarom het lichaam, waarvan de nagel deel uitmaakte, als een bewust geheel noodzakelijkerwijs onvernietigbaar en onsterfelijk is?

Onze tegenstanders herhalen de woorden drie-eenheid, lichaam, ziel en geest, zoals ze zouden spreken over de kat, het huis, en de Ier die het bewoont – drie volkomen verschillende dingen. Ze zien niet in dat, hoe ongelijk de drie delen van de menselijke drie-eenheid misschien ook lijken, ze in werkelijkheid slechts correlaties zijn van de ene eeuwige essentie – die geen essentie is; maar helaas heeft de Engelse taal geen geschikte woorden daarvoor en, al zien ze het niet in, het huis, de fysieke Ier en de kat zijn per slot van rekening één. Ik begin werkelijk te vermoeden dat ze denken dat geest en stof twee zijn, in plaats van één! Terecht zegt Vishṇu Bawa Brahmachāri in een van zijn artikelen in het Marāṭhī (1869), dat

> De mening van Europeanen, dat stof 'padārtha' is (een equivalent voor de 'pada', of het woord 'abhāva', d.w.z. ahey, bestaande uit twee letters, 'ahe', dat *is* betekent, en 'nahin', *niet*) terwijl 'abhāva' geen 'padārtha' is, is belachelijk onjuist.[1]

---

[1] Noot vert.: Het Sanskrietwoord padārtha betekent 'de betekenis van een woord', en ook dat wat overeenkomt met de betekenis van een woord, namelijk een stoffelijk voorwerp en zelfs een mens of een persoon. In de filosofie wordt het gebruikt om een categorie aan te duiden. Abhāva betekent 'niet-bestaan', en toegepast op het stoffelijk heelal verwijst het naar noumenale substantie of sub-

Kant, Schopenhauer en Hartmann schijnen vergeefs te hebben geschreven, en Kapila zal al snel tot een onwetende uit de oudheid worden verklaard. Al beschouw ik mezelf helemaal niet als een volgeling van Schopenhauer, die beweert dat in werkelijkheid noch geest noch stof bestaat, moet ik toch zeggen dat als hij ooit zou worden bestudeerd, theosofie beter zou worden begrepen.

Maar kan men werkelijk metafysische denkbeelden in een Europese taal bespreken? Ik betwijfel het. We zeggen 'geest', en zie tot wat een verwarring het leidt! Europeanen geven de naam geest aan datgene waarvan ze denken dat het los staat van het fysieke gestel, onafhankelijk van lichamelijk, objectief bestaan; en de ijle, vluchtige essence alcohol noemen ze ook geest (Eng.: spirit). Daarom had de New Yorkse verslaggever, die een gematerialiseerde geest definieerde als 'bevroren whisky', op zijn manier gelijk. Dat is werkelijk een uitgebreide woordenschat, die maar één term heeft voor God en voor alcohol! Met al hun bibliotheken over metafysica hebben de Europese volkeren zelfs nog niet de moeite genomen om geschikte woorden te bedenken om metafysische denkbeelden te verduidelijken. Als ze dat wel hadden gedaan, was misschien één op de duizend boeken voldoende geweest om het publiek werkelijk te onderrichten, in plaats van de huidige verwarring van woorden die het verstand verduistert en de oriëntalist, die zijn filosofie in het Engels zou willen uiteenzetten, sterk belemmert. Terwijl ik in laatstgenoemde taal maar één woord vind om misschien twintig verschillende denkbeelden uit te drukken, zijn er in de oosterse talen, vooral in het Sanskriet, twintig of meer woorden om één denkbeeld in zijn verschillende betekenisnuances weer te geven.

We worden ervan beschuldigd denkbeelden te verspreiden die de 'gemiddelde' boeddhist zouden verbazen. Toegegeven, en ik wil er openhartig aan toevoegen dat de gemiddelde brahmaan er evenzeer verwonderd over zou zijn. We hebben nooit gezegd dat we boeddhisten of aanhangers van het brahmanisme waren in de zin van hun exoterische theologieën. Boeddha die op een lotus zit, of Brahmā met hoeveel extra armen dan ook, trekt ons even weinig als de katholieke Madonna of de christelijke persoonlijke God, die ons aanstaren vanaf de muren en plafonds van kathedralen. Maar noch Boeddha noch Brahmā be-

---

jectiviteit. Volgens het citaat denken Europeanen (materialisten) dat stof wel een categorie is, maar abhāva (het noumenale) niet, want voor hen bestaat het noumenale niet. (Zie G. de Purucker, *Encyclopedic Theosophical Glossary*.)

tekenen voor hun respectieve vereerders hetzelfde als deze katholieke ikonen, die we godslasterlijk vinden. Wie durft te zeggen dat het christendom met zijn zogenaamde beschaving in dit opzicht het fetisjisme van de bewoners van de Fiji-eilanden is ontgroeid? Als we zien hoe christenen en spiritisten zo oneerbiedig en zelfverzekerd spreken over God en de materialisatie van de 'geest', dan hopen we dat ze kunnen worden overgehaald om iets van de eerbiedwaardige denkbeelden van de oude Indo-Europeanen tot zich te nemen.

We schrijven niet voor 'gemiddelde' boeddhisten of wat voor gemiddelde mensen ook. Maar ik ben volkomen bereid iedere redelijk ontwikkelde boeddhist of brahmaan tegenover de beste metafysici van Europa te stellen, om hun opvattingen over God en de onsterfelijkheid van de mens met elkaar te vergelijken.

De uiteindelijke abstracte definitie hiervan – noem het God, kracht, beginsel, als u wilt – zal voor de mensheid altijd een mysterie blijven, al bereikt ze haar hoogste verstandelijke ontwikkeling. De antropomorfe denkbeelden van de spiritisten over geest zijn een direct gevolg van de antropomorfe opvattingen van de christenen over de godheid. Zo direct is het ene een uitvloeisel van het andere, dat Scrutators slimste argument tegen de dualiteit van een kind en tegen mogelijke onsterfelijkheid is om het voorbeeld van Jezus te noemen 'die in wijsheid toenam, naarmate zijn hersenen groeiden'.

Christenen noemen God een oneindig wezen, en vervolgens voorzien ze hem van elke eindige eigenschap, zoals liefde, boosheid, welwillendheid, genade! Ze noemen hem allergenadigst en prediken in elke kerk eeuwige verdoemenis voor driekwart van de mensheid; allerrechtvaardigst, maar de zonden van deze korte levensperiode kunnen zelfs door een eeuwigheid van bewuste zielenpijn niet worden goedgemaakt. Het woord 'vernietiging' werd in duizenden verkeerde vertalingen van de 'Heilige Schrift' door een of ander wonder over het hoofd gezien, maar wordt nu goed weergegeven in de Engelse King James vertaling, en geen woordenboek kan het interpreteren als verdoemenis of eeuwige kwelling. Ook al bekritiseert de kerk voortdurend degenen 'die denken dat de verdorvenen vernietigd worden', toch zullen onpartijdige mensen zelden ontkennen dat die opvatting dichter bij die van Jezus lag dan de opvattingen van hun vervolgers, en dichter bij dat wat in overeenstemming met rechtvaardigheid is.

Om dan te besluiten: we denken dat er in het gehele heelal slechts één niet te bepalen beginsel is, dat we, omdat het voor ons eindige ver-

stand volkomen onbegrijpelijk is, liever onbesproken laten dan de majesteit ervan te lasteren met onze antropomorfe speculaties. We denken dat al het andere wat bestaat, hetzij stoffelijk of spiritueel, en alles wat feitelijk of latent in ons idealisme bestaan kan hebben, vanuit dit beginsel emaneert. Dat elk ding in de een of andere vorm in verband staat met deze wil en kracht; en daarom baseren we, terwijl we het onzichtbare beoordelen op basis van het zichtbare, onze bespiegelingen op de leringen van generaties van wijzen die aan het christendom voorafgingen, daarin gesterkt door ons eigen verstand.

Ik heb het onvermogen van sommige van onze critici om abstracte denkbeelden te scheiden van samengestelde voorwerpen al geïllustreerd door als voorbeeld een zandkorrel en een stukje afgeknipte nagel te nemen. Ze weigeren te begrijpen dat een filosofische leer kan aangeven dat een atoom – dat doortrokken is van goddelijk licht, of een deel is van de grote geest – in zijn latente ontwikkelingsstadium toch, ondanks zijn wederzijdse overeenkomst en verband met het ene onzichtbare geheel, zonder enig zelfbewustzijn kan zijn. Alleen wanneer dit atoom, magnetisch aangetrokken tot zijn mede-atomen, die in een vroegere toestand hadden gediend om er een of ander samengesteld voorwerp van lagere orde mee te vormen, ten slotte, na eindeloze evolutiecyclussen, wordt omgevormd tot een MENS – het toppunt van een vervolmaakt wezen, verstandelijk en fysiek, op onze planeet – wordt het, samen met hen, als geheel een levende ziel, en bereikt de toestand van verstandelijk zelfbewustzijn. ‘Een steen wordt een plant, een plant een dier, een dier een mens, en de mens een geest’, zeggen de kabbalisten. En ook hier is er de ellendige noodzaak om een uitdrukking die een hemelse, of beter gezegd etherische, doorzichtige mens betekent, te vertalen met het woord ‘geest’. Maar indien de mens de kroon van de evolutie op aarde is, wat is hij dan in de beginstadia van de volgende bestaansvorm? Is hij dan die mens van wie door Paulus in het gunstigste geval – zelfs wanneer hij zou hebben gediend als een belichaming voor de God van de christenen, Jezus – wordt gezegd dat hij ‘iets lager is gemaakt dan de engelen’? Maar tegenwoordig wordt van elk astraal spook een ‘engel’ gemaakt! Ik kan niet geloven dat de wetenschappers die voor uw tijdschrift schrijven – sommigen van hen zijn heel intelligent en geleerd en denken zelfstandig; en hebben van de exacte wetenschap geleerd dat niets uit het niets voortkomt; en weten dat elk atoom van het menselijk lichaam zich cyclussen lang door nauwelijks waarneembare overgangen van lagere naar hogere vormen heeft ontwik-

keld – de onwetenschappelijke en onlogische leer aanvaarden dat een astrale mens, eenvoudig door zich van zijn omhulsel te ontdoen zich omvormt tot een hemelse geest en 'beschermengel'.

Volgens de theosofische opvatting is een geest een straal, een fractie van het geheel; en omdat het geheel alwetend en oneindig is, moet de fractie ervan tot op zekere hoogte delen in dezelfde abstracte eigenschappen. De 'geest' van de mens moet de druppel in de oceaan worden, 'īśvara-bhāva' genaamd – de 'ik ben één lichaam, samen met het heelal zelf' (Ik ben in mijn Vader, en mijn Vader is in mij), in plaats van slechts de 'jīva-bhāva', alleen het lichaam, te blijven. Hij moet zich niet alleen een deel van de schepper, instandhouder en vernietiger voelen, maar ook van de ziel van deze drie, het parabrahman, dat deze te boven gaat, en de bezielende, stimulerende en altijd leiding gevende geest is. Hij moet de betekenis van het woord 'sahajānanda' ten volle beseffen, die toestand van volmaakte gelukzaligheid in nirvāṇa die alleen kan bestaan voor iets dat Dat is geworden, dat gelijktijdig bestaat met het 'vormloze en daadloze nu'. Dit is de toestand, die 'vartamāna' of het 'eeuwige nu' wordt genoemd, waarin geen verleden of toekomst is, maar één eindeloze eeuwigheid van het nu. Welke geesten van overledenen, gematerialiseerd of onzichtbaar, hebben ooit tekenen vertoond dat ze tot de groep werkelijke geesten behoren die bekendstaan als de 'zonen van de eeuwigheid'? Is de hoogste van hen in staat geweest om zelfs evenveel te vertellen als onze eigen goddelijke nous ons kan toefluisteren op momenten wanneer we onverwachts in een flits een blik in de toekomst kunnen werpen? Eerlijke in contact tredende 'intelligenties' antwoorden op veel vragen vaak: 'We weten het niet; dit is ons niet onthuld.' Deze feitelijke erkenning bewijst dat, terwijl ze in veel gevallen op weg naar kennis en volmaking zijn, toch nog maar embryonale, onontwikkelde 'geesten' zijn; ze staan zelfs lager dan sommige levende yogī's, die door abstracte meditatie zich hebben verenigd met hun persoonlijke individuele Brahmā, hun ātman, en daarom ajñāna te boven zijn gekomen, d.w.z. het gebrek aan die kennis over de innerlijke waarde van iemands zelf, het ego of eigen wezen, die door Socrates en het delfische gebod zozeer wordt aanbevolen.

Londen is vaak bezocht door verstandige hoogontwikkelde hindoes. Ik heb van niet één van hen gehoord dat hij in 'gematerialiseerde geesten' als geesten geloofde. Hoe zou één van hen, doorkneed in de Vedānta – wanneer ze niet besmet zijn door materialisme, als gevolg van demoraliserend contact met Europeanen, en vrij zijn van een bijge-

lovig fanatisme – deze verschijningen in de seancekamer beschouwen? Er is alle kans dat hij, na onder de mediums zijn ronde te hebben gedaan, zou zeggen: 'Sommige ervan kunnen overblijfsels zijn van de denkvermogens van ontlichaamde mensen, maar ze zijn niet spiritueler dan de gemiddelde mens. Ze missen de kennis van 'dhyānānta', en bevinden zich duidelijk in een chronische toestand van 'māyā', d.w.z. ze denken dat 'ze zijn wat ze niet zijn'. De 'vartamāna' heeft voor hen geen betekenis, omdat ze alleen kennis dragen van de 'vishama' (dat wat, evenals de concrete getallen in de wiskunde, van toepassing is op dat wat geteld kan worden). Evenals eenvoudige, onwetende stervelingen beschouwen ze de schaduw van de dingen als de werkelijkheid, en vice versa, waarbij ze het ware licht van de 'vyatireka' vermengen met het valse licht of de bedrieglijke verschijning – de 'anvaya'. . . . In welk opzicht staan ze dan hoger dan de gemiddelde sterveling? Nee, ze zijn geen geesten, geen deva's . . . ze zijn astrale 'dasyu's'.

Natuurlijk zal Scrutator dit alles 'ondoorgrondelijke dwaasheden' vinden, want helaas dalen maar weinig metafysici af uit de westelijke hemel. Zolang onze Engelse tegenstanders aan hun halfchristelijke denkbeelden vasthouden en niet alleen de oude filosofie negeren, maar zelfs de termen die ze gebruikt om abstracte denkbeelden weer te geven; zolang we gedwongen zijn deze denkbeelden in grote lijnen over te brengen – want het geven van details is niet mogelijk zonder speciale woorden te bedenken – zal het dus vruchteloos zijn om verder te discussiëren. We zouden de lezer alleen maar ergeren, en van andere anonieme schrijvers zulke weinig overtuigende complimenten ontvangen als waarmee Scrutator ons heeft vereerd.

H.P. Blavatsky

New York, 7 maart 1878

Fragmenten van Mw. Blavatsky

['Fragments de Madame Blavatsky', *La revue spirite*, Parijs, april 1878, blz. 131-4; *CW* 1:361-4]

De Engelse spiritisten stichten nogal wat verwarring over de geest en de périsprit. Misschien maken ze geen onderscheid tussen die twee, en geven eerstgenoemde weer door het woord ziel, en de tweede door

geest. Theosofen doen het tegenovergestelde; voor hen is de eigenlijke geest nous. De périsprit of psyche, is de ziel.

Theosofen erkennen geen dogma's, dat wil zeggen, vooropgezette meningen of beginselen, waaraan alles ondergeschikt moet zijn. Ze zoeken naar waarheid met wijsheid en in goed vertrouwen, en zijn bereid om haar te accepteren uit welke bron ze ook komt, zelfs als dit betekent dat ze wat ze tot nu toe hebben aangenomen moeten opgeven. Wat ze op dit moment ook beweren, ze denken helemaal niet dat ze alle vraagstukken hebben opgelost. Dan zou men aanspraak maken op alwetendheid, en dat zou belachelijk zijn. Op de dag dat een nieuwe Oedipus de *volledige* oplossing zal hebben gevonden van dat raadsel van de eeuwen: 'Wat is de mens?' op die dag zullen de oude en moderne leringen, de benaderingen van de spiritisten zelf, evenals de oude sfinx, in de oceaan van vergetelheid worden geworpen.

Theosofen, evenals de oude filosofen en hun leerling Paulus die zei dat het fysieke lichaam werd doordrongen en in leven gehouden door de périsprit, de psyche, beschouwen de mens als een drie-eenheid: lichaam, périsprit en geest.

De boeddhisten, die deze drie entiteiten onderscheiden, verdelen de périsprit nog verder in verschillende delen. Bij het bereiken van het punt van volmaking – nirvāṇa – erkennen ze echter nauwelijks iets anders dan een van deze onderdelen: de geest.

De Grieken deden hetzelfde, en verdelen de périsprit in het leven en de hartstochtelijke aard, of thumos. De périsprit is dus zelf een combinatie: de fysiologische vitaliteit, bios, de begeertenatuur, epithumia, en het ideële, phrēn. De périsprit is samengesteld uit de etherische substantie die het heelal vult; hij is dus afgeleid van het kosmische astrale fluïdum, dat helemaal geen geest is; want hoewel dit astrale fluïdum ontastbaar, ongrijpbaar, is, is ze vergeleken met de geest objectieve stof. Door zijn samengestelde aard kan de périsprit zelf zich tamelijk nauw verbinden met de lichamelijke natuur, om aan de morele invloed van een hoger leven te ontsnappen. Evenzo kan hij zich tamelijk nauw met de geest verenigen om deel te hebben aan zijn kracht, in welk geval zijn voertuig, de fysieke mens, als een god kan verschijnen, zelfs tijdens zijn aardse leven. Als een dergelijke vereniging van de geest en de périsprit, niet plaatsvindt, is de mens als entiteit niet onsterfelijk: de périsprit valt vroeg of laat uiteen.

Plutarchus zegt dat Proserpina bij de dood het lichaam van de ziel (périsprit) scheidt, waarna laatstgenoemde een genius of daimon wordt,

vrij en onafhankelijk. Een tweede ontbinding moet plaatsvinden, door de werking van het goede. Demeter scheidt de périsprit van de geest. Na verloop van tijd wordt eerstgenoemde ontbonden in etherische deeltjes; laatstgenoemde stijgt op, treedt toe tot de goddelijke krachten, en wordt geleidelijk een zuivere goddelijke geest.

Kapila hechtte, zoals alle oosterse filosofen, weinig belang aan de aard van de périsprit. Deze verzameling van grove deeltjes, van menselijke emanaties vol onvolkomenheden, zwakheden, hartstochten, de menselijke begeerten, die onder bepaalde omstandigheden objectief waarneembaar kunnen worden, wordt door de boeddhisten skandha's, of groepen, genoemd, door de theosofen, ziel, door Allan Kardec, de périsprit.

De brahmanen en boeddhisten zeggen dat de menselijke individualiteit niet veilig is zolang de mens niet met de laatste van deze groepen het resterende overblijfsel van aardse kleuring heeft achtergelaten. Vandaar hun leer van de metempsychose, die door onze oriëntalisten zo vaak belachelijk is gemaakt maar door hen zo weinig wordt begrepen. De wetenschap leert inderdaad dat de stoffelijke moleculen die het fysieke lichaam van de mens samenstellen, door middel van evolutie, door de natuur worden overgeplaatst naar lagere fysieke vormen. De boeddhisten zeggen hetzelfde over de deeltjes van het astrale lichaam; ze beweren dat de halfstoffelijke groepen van de périsprit worden gebruikt voor de evolutie van de lagere astrale vormen en zich met hen verenigen overeenkomstig hun graad van verfijning. Zolang een ontlichaamd mens één enkel deeltje van deze skandha's bevat, zullen *sommige delen* van zijn périsprit daarom de astrale lichamen van planten of dieren moeten binnengaan. Dus als de astrale mens is samengesteld uit zodanig materiaal dat Demeter daarin geen deeltje 'geest' kan vinden, dan wordt het individu beetje bij beetje opgelost in de smeltkroes van de evolutie. De hindoes symboliseren dit door een periode van duizend jaar die wordt doorgebracht in de onzuivere lichamen van dieren. Theosofen zijn het in essentie eens met deze gedachte.

Voor theosofen zijn de grote figuren, de genieën, de dichters, de echte kunstenaars, spiritueel geïnspireerd, en zijn – althans in het algemeen – niet eenvoudig mediums, passieve instrumenten in handen van hun gidsen. Ze zijn, in tegendeel, zielen (périsprits) die rijkelijk zijn verlicht, dat wil zeggen, ze bezitten het spirituele element in hoge mate, en zijn dus in staat om samen te werken met zuivere geesten voor de vergeestelijking en verheffing van de mensheid.

Wat de verschijnselen van de périsprit en van het mediumschap betreft, zijn we van mening dat het zuiver passieve medium goede geesten niet kan onderscheiden van slechte, en om dat te kunnen moet hij een bewuste middelaar worden. We weten ook dat hoewel de geïncarneerde mens, zelfs als hij een hoge adept is, in macht niet kan concurreren met zuivere geesten die – bevrijd van hun skandha's – subjectief zijn geworden voor de fysieke zintuigen, hij op het gebied van verschijnselen dat wat door gewone mediums wordt voortgebracht ten minste kan evenaren en zelfs overtreffen.

Kan een kind – dat wil zeggen een niet volledig ontwikkeld mens – dat naar de andere wereld gaat, daar bestaan in omstandigheden die geschikt zijn gemaakt voor de vervolmaakte exemplaren van zijn soort? Een plant of een dier kan dat evenmin.

Het kind bezit bij wijze van spreken nog geen geest, het is slechts een ziel, en zijn ontwikkeling heeft alleen zijn astrale natuur beïnvloed en betrof alleen uiterlijke zaken.

De cyclus van de mens is niet voltooid zolang hij niet het stadium van het aardse leven heeft doorgemaakt. Geen enkel stadium van beproeving of ervaring kan worden overgeslagen; hij moet een mens zijn geweest voordat hij de staat van een zuivere geest bereikt.

Een gestorven kind is dus een mislukking van de natuur; het moet opnieuw worden geboren, dezelfde périsprit moet in zo'n geval de onderbroken beproeving doormaken door middel van een ander leven. Hetzelfde geldt voor iemand die als een verstandelijk zwaar gehandicapte wordt geboren. *Dit zijn de enige gevallen van menselijke reïncarnatie*.[1]

Als het kind dat slechts een dualiteit is, onsterfelijk zou zijn, waarom dan niet ook de dieren? Alleen de triade leeft voort.

Bij de dood wordt de périsprit het buitenste lichaam; erbinnen wordt een meer etherisch lichaam gevormd, en het geheel wordt min of meer overschaduwd door de geest.

De elementaren van het menselijk lichaam vallen bij de lichamelijke dood echter niet altijd uiteen; het kan gebeuren dat ze door een uiterste poging in staat zijn om een deel van het derde element te behouden, en op die manier, langzaam en met moeite, van sfeer naar sfeer opklimmen, en bij elke stap het zwaardere gewaad afwerpen, en

---

[1] Noot vert.: Maar zie het artikel 'Theorieën over reïncarnatie en geesten' van Blavatsky, dat als appendix is opgenomen in *Isis ontsluierd* (2:753-69).

zich kleden in stralender gewaden; ten slotte bereiken ze de volmaking, bevrijd van elk stoffelijk deeltje, en worden eenheden, goden.

We hebben gezegd dat een mens die geen vonkje van de goddelijke geest bezit om hem na de dood te redden, nauwelijks van de dieren is te onderscheiden.

Er zijn enkele trieste voorbeelden van dit soort gevallen, niet alleen onder de verdorvenen, maar ook onder degenen die moedwillig blind zijn en degenen die alles ronduit ontkennen. De wil van de mens, zijn macht om over zichzelf te beschikken, bepaalt inderdaad voor een deel zijn lot, en als een mens blijft geloven in de vernietiging na de dood, dan zal deze plaatsvinden. De omstandigheden van het fysieke leven, de soort dood, hangen heel vaak af van de wil. Er zijn mensen die alleen al door de kracht van hun vastbeslotenheid ontsnappen aan de greep van de dood, terwijl anderen aan een onbetekenende ziekte bezwijken. Wat een mens kan doen met zijn lichaam, kan hij ook doen met zijn astrale lichaam, dat wil zeggen, met zijn ontlichaamde périsprit.

H.P. Blavatsky

De akhund van Swat

De stichter van vele mystieke organisaties

[*The Echo*, New York, mei 1878; *CW* 1:369-75]

Onder de vele merkwaardige figuren van deze eeuw was Ghafur een van de meest opmerkelijke.

Als er waarheid schuilt in de oosterse leer dat sterke zielen, zowel goede als slechte, die geen tijd hadden hun plannen in één leven uit te werken, reïncarneren, omdat de hevigheid van hun verlangens om het werk op aarde voort te zetten hen terugdrijft in de stroom van de dingen waartoe ze worden aangetrokken, dan was Ghafur een wedergeboorte van die Felice Peretti die in de geschiedenis bekendstaat als paus Sixtus V, berucht om zijn sluwheid en wreedheid. Beiden werden in de laagste klasse van de maatschappij geboren, en groeiden op als onwetende boerenjongens en begonnen hun leven als veehoeder. Beiden bereikten het toppunt van macht door sluwheid en geniepigheid en door misbruik te maken van het bijgeloof van het volk. Sixtus,

schrijver van mystieke boeken en zelf een beoefenaar van de verboden wetenschappen om zijn verlangen naar macht te bevredigen en zich van straffeloosheid te verzekeren, werd inquisiteur-generaal. Toen hij paus was geworden, slingerde hij zijn banvloeken evenzeer naar Elizabeth van Engeland als naar de koning van Navarre en andere belangrijke figuren. Abdul Ghafur, begiftigd met een ijzeren wil, had zichzelf ontwikkeld zonder academies of professoren, afgezien van omgang met de 'wijzen' van Khuttuk. Hij was even goed thuis in de Arabische en Perzische literatuur over alchemie en astronomie, als Sixtus in Aristoteles, en hij wist even goed als de ander hoe hij gemesmeriseerde talismans en amuletten moest maken die hetzij leven of dood bevatten voor hen, aan wie ze werden aangeboden. Elk van beiden hield miljoenen toegewijden onderworpen aan zijn psychische invloed, al waren ze meer gevreesd dan geliefd.

Ghafur was een krijgsman geweest en een eerzuchtig leider van fanatici, maar werd een derwisj, en ten slotte een paus, bij wijze van spreken; door zijn zegening of vervloeking heerste hij evenzeer over de emirs en andere moslims als Sixtus over de katholieke machthebbers van Europa.

Alleen de in het oog springende gebeurtenissen in zijn loopbaan zijn aan het christendom bekend. Hoewel hij misschien in de gaten werd gehouden, zijn zijn privéleven, zijn ambities en aspiraties naar zowel wereldlijke als religieuze macht bijna een gesloten boek. Maar één ding is zeker, hij was de stichter en het hoofd van bijna elke geheime organisatie van moslims die van enige betekenis was, en hij was de leidende figuur in alle andere. Zijn schijnbare antagonisme ten opzichte van de wahabieten was slechts een masker, en de moordenaarshand die lord Mayo doodde, werd ongetwijfeld door de oude Abdul geleid. De Biktashee derwisjen[1] en de huilende, dansende en andere islamitische religieuze orden erkennen dat zijn oppermacht veel verder reikt dan die van de Sheikh ul-Islam van de gelovigen. In bijna elke politieke verordening van enig belang, die uitging van Constantinopel of Teheran – al zijn de Perzen ook ketters – had hij direct of indirect de hand. Even fanatiek als Sixtus, maar zo mogelijk nog sluwer, richtte hij, in plaats van directe orders uit te vaardigen om de hugenoten van de islam, de waha-

[1] Tot op de dag van vandaag zou geen Biktashee als zodanig worden erkend, tenzij hij aanspraak kan maken op het bezit van een bepaalde medaille met het zegel van deze 'hogepriester' van alle derwisjen, of ze nu tot de ene of tot de andere sekte behoren.

bieten, uit te roeien, zijn vervloekingen tot, en wees hij met de vinger alleen naar diegenen onder hen die hem in de weg stonden, terwijl hij de goede, hoewel geheime, verstandhouding met de rest bewaarde.

Hij kende de titel van Nasr-ed-Din (verdediger van het geloof) onpartijdig zowel aan de sultan als aan de sjah toe, hoewel de ene een soenniet en de ander een sjiiet is. Hij verzachtte de sterke religieuze onverdraagzaamheid van de Osmaanse dynastie door aan de oude titel van Nasr-ed-Din die van Saif-ed-Din (sabel van het geloof) en Emir-el-Muminin (prins van de gelovigen) toe te voegen. Elke Emir-al-Suri, of leider van de heilige karavaan van pelgrims naar Mekka, bracht of zond boodschappen naar Abdul, en ontving raad en instructies van hem in de vorm van mysterieuze orakels waarvoor met het volle equivalent aan geld, geschenken en andere offers werd betaald, zoals de katholieke pelgrims dat onlangs in Rome hebben gedaan.

In 1847-8 verscheen prins Mirza, oom van de jonge sjah en ex-gouverneur van een grote provincie in Perzië, in Tbilisi om Russische bescherming van vorst Vorontsov, onderkoning van de Kaukasus te zoeken. Nadat hij zich de kroonjuwelen en het geld uit de schatkist had toegeëigend, was hij uit het rechtsgebied van zijn liefhebbende neef die hem de ogen wilde uitsteken, weggevlucht. Het gerucht ging dat de reden voor zijn daad was dat de grote derwisj, de akhund, driemaal in zijn dromen was verschenen en hem had aangespoord mee te nemen wat hij had en zijn buit te delen met de beschermers van het geloof van zijn voornaamste vrouw (hij bracht er twaalf mee naar Tbilisi), die in Kabul was opgegroeid.

De geheime, hoewel misschien indirecte invloed, die hij op de Begum van Bhopal tijdens de Indiase opstand in 1857 uitoefende, was alleen voor de Engelsen, die de oude intrigant zo goed om de tuin wist te leiden, een mysterie. Gedurende zijn lange loopbaan van machiavellisme was hij vriendelijk tegenover de Britten, en toch viel hij hen in het geheim voortdurend aan. Terwijl hij door miljoenen zowel orthodoxe als ketterse moslims als een nieuwe profeet werd vereerd, en het klaarspeelde zijn invloed over vriend en vijand te behouden, had de oude 'leraar' één vijand die hij vreesde, want hij wist dat geen enkele sluwheid hen ooit zou kunnen overhalen zijn kant te kiezen. Deze vijand was het eens machtige volk van de sikhs, vroeger soevereine heersers over de Punjab en meesters van de Peshawar vallei. Dit krijgshaftige volk dat uit zijn hoge positie is teruggevallen, staat nu onder heerschappij van één enkele mahārājā – die van Patiala – die zelf een hulpeloze vazal van

de Britten is. Vanaf het begin kwam de akhund op zijn weg voortdurend tegenover de sikhs te staan. Nauwelijks dacht hij één obstakel uit de weg te hebben geruimd, of zijn erfvijand stond weer in de weg tussen hem en de verwezenlijking van zijn plannen. Als de sikhs de Britten trouw bleven in 1857, was dit niet zozeer uit innige loyaliteit of politieke overtuiging maar uit pure oppositie tegen de moslims, van wie ze wisten dat ze in het geheim door de akhund werden aangespoord.

Sinds de tijd van de grote Nanak, van de kshatriya-kaste, stichter van de broederschap van de sikhs in de tweede helft van de 15de eeuw, zijn deze dappere en strijdlustige stammen altijd een doorn in het oog van de Mogol-dynastie geweest, en de schrik van de moslims van India. Terwijl we kunnen zeggen dat deze sekte haar oorsprong had in een religieuze broederschap, waarvan het doel was om het islamisme, brahmanisme en andere ismen, waaronder later ook het christendom, uit de weg te ruimen, ontwikkelde ze een zuiver monotheïsme, met het abstracte denkbeeld van een altijd onbekend beginsel, en werkte het uit tot de leer van 'de broederschap van de mens'. Volgens hen is er maar één vader-moeder-beginsel, 'zonder vorm, gestalte of huidskleur' en we zouden allemaal broeders moeten zijn – als we dat nog niet zijn – zonder onderscheid van ras of huidskleur. De brahmaanse priester die zich fanatiek vasthoudt aan de dode-letter vormen, is voor de sikhs evenzeer een vijand van de waarheid als de moslim die zwelgt in een zinnelijke hemel met zijn houri's, en de boeddhist die zijn afgodsbeeld vereert en gebeden op zijn wiel afdraait, of de rooms-katholiek die zijn met juwelen versierde madonna's aanbidt, bij wie de gelaatskleur door de priesters van wit in bruin en zwart wordt veranderd om tegemoet te komen aan verschillende denkwerelden en vooroordelen. Later gaf Arjan, zoon van Ramdas, de vierde in de opvolging na Nanak, die de leringen van de stichter en zijn opvolger Angad verzamelde, een heilig boek uit, *Adi-Granth*, genaamd, en breidde het aanzienlijk uit met fragmenten uit 45 sūtra's van de jains. Terwijl de *Adi-Granth* de religieuze vormen van zowel de *Veda's* als de *Koran* aanvaardde, nadat ze ze nauwkeurig had onderzocht en hun symboliek had verklaard, vertoont ze bij de meest ingewikkelde metafysische denkbeelden niettemin een grotere overeenkomst met die van de guru's van de school van de jains. De opvattingen over astrologie, of de invloed van de sterrensferen op onszelf, werden blijkbaar overgenomen uit die zeer opmerkelijke school van de oudheid. Hiervan kan men zich gemakkelijk overtuigen door de toelichtingen van Abhāyādeva Sūrī op de oorspronkelijke 45

sūtra's in de Magadhi of Balabasha taal[1] te vergelijken met de *Adi-Granth*. Een oude jain guru, van wie men zegt dat hij de horoscoop van Ranjit Singh had getrokken, op het toppunt van zijn macht, had de ondergang van het koninkrijk Lahore voorspeld. Het was de geleerde Arjan, die zich in Amritsar terugtrok, de sekte in een politiek-religieuze gemeenschap veranderde en daarbinnen een andere en meer esoterische organisatie van guru's, geleerden en metafysici oprichtte, waarvan hij het enige hoofd werd. Hij stierf in de gevangenis als gevolg van martelingen op bevel van Aurangzeb, in wiens handen hij aan het begin van de 17de eeuw was gevallen. Zijn zoon Govinda, een guru (religieus leraar) van grote bekendheid, zwoer wraak tegen het volk van de moordenaars van zijn vader, en na vele wisselvalligheden van het lot werden de Afghanen ten slotte in 1767 door de sikhs uit de Punjab verdreven. Deze overwinning maakte hun haat nog bitterder en vanaf dat moment tot de dood van Ranjit Singh in 1839, zien we dat ze de moslims voortdurend een slag toebrachten. Mahan Singh, de vader van Ranjit, had de sikhs in twaalf misls of delen gescheiden, elk met zijn eigen hoofd (sirdar), terwijl zijn geheime staatsraad uit geleerde guru's bestond. Onder hen waren meesters in de spirituele wetenschap, en ze zouden, als ze dat zouden willen, even verrassende 'wonderen' en goddelijke goochelarij kunnen vertonen als de oude moslim akhund. Deze wist dat goed, en daarom vreesde hij hen nog meer dan dat hij hen haatte wegens zijn nederlaag en die van zijn emir door Ranjit Singh.

Een hoogst dramatisch incident in het leven van de 'paus van Saidu' is het volgende authentiek verklaarde voorval, waarover ongeveer 20 jaar geleden in zijn district van India veel werd gesproken. Toen op een dag in 1858 de akhund, op zijn tapijt gehurkt, amuletten, zegeningen en voorspellingen onder de voor hem samengekomen vrome pelgrims ronddeelde, sprak een lange hindoe die zwijgend dichterbij was gekomen en zich onder de menigte begaf zonder dat hij opgemerkt werd, hem plotseling als volgt toe: 'Zeg mij profeet, u die anderen zo goed voorspellingen doet, of u weet wat over 20 jaar uw eigen lot zal zijn, en dat van de 'verdediger van het geloof', uw sultan van Istanboel?'

De oude Ghafur staarde, overrompeld door grote verbazing, zijn

[1] Dit waardevolle werk wordt nu opnieuw gepubliceerd door Ookerdhaboy Shewjee. De Theosophical Society heeft het, via de voorzitter van de afdeling in Bombay, ontvangen van de samensteller. Wanneer het gereed is, zal het de eerste editie van de bijbel van de jains, *Sūtra-Sangraha* of *Vihiva Pūnnūtti Sūtra*, zijn die bestaat, want de jains bewaren al hun heilige boeken in het geheim.

ondervrager aan, maar gaf geen antwoord. Toen hij de sikh herkende, scheen hij elk vermogen om te spreken te hebben verloren, en de menigte was als betoverd.

'Zo niet,' vervolgde de indringer, 'dan zal ik het u zeggen. Nog 20 jaar en uw 'prins van de gelovigen' zal vallen door de hand van een moordenaar uit zijn eigen huis. Twee oude mensen, één de dalai lama van de christenen, de ander de grote profeet van de moslims – uzelf – zullen gelijktijdig door de hand van de dood worden vernietigd. Dan zal het eerste uur slaan van de ondergang van die tweeling-vijanden van de waarheid – het christendom en de islam. De eerste, die de krachtigste is, zal de tweede overleven, maar beide zullen al snel tot kleine sekten verkruimelen, die elkaars geloof onderling zullen uitroeien. Zie, uw volgelingen zijn machteloos, en ik zou u nu kunnen doden, maar u bent in de handen van het lot, en dat kent zijn eigen uur.'

Vóórdat men iets kon doen, was de spreker verdwenen. Dit incident is op zich al voldoende bewijs dat de sikhs Abdul Ghafur, als ze dat wilden, op elk moment hadden kunnen vermoorden, en het kan zijn dat *The Mayfair Gazette*, die in juni 1877 profetisch opmerkte dat de rivaliserende pausen van Rome en Swat gelijktijdig zouden kunnen sterven, dit verhaal van een of andere 'oude Indiër' had gehoord, evenals de schrijfster die het van een informant in Lahore hoorde.

De Theosophical Society

Haar oorsprong, opzet en doelstellingen

[Gedrukt ter informatie van correspondenten; *CW* 1:375-8][1]

1. De Society werd opgericht in de stad New York, in het jaar 1875.

2. Haar functionarissen zijn een voorzitter, twee vice-voorzitters, een correspondentie-secretaris, een notulerend secretaris, een penningmeester, een bibliothecaris, en raadsleden.

---

[1] Noot vert.: Dit is de New Yorkse circulaire die op 3 mei 1878 voor verspreiding gereed was en hoofdzakelijk door kol. H.S. Olcott werd opgesteld. Olcott verklaart (*Old Diary Leaves* 1:400) dat de passage die begint met 'Als de hoogste ontwikkeling . . .' en eindigt met 'onzichtbare heelallen' door HPB werd geschreven.

3. In eerste instantie was ze een openbare organisatie, maar later werd ze gereorganiseerd volgens het beginsel van geheimhouding, omdat de ervaring had aangetoond dat zo'n verandering wenselijk was.

4. Ze heeft actieve, corresponderende en ere-leden. Alleen zij worden toegelaten die welwillend staan tegenover de doelstellingen, en oprecht verlangen om te helpen bij het bevorderen daarvan.

5. Het lidmaatschap is verdeeld in drie secties, en elke sectie in drie graden. Alle kandidaten voor actief lidmaatschap moeten als aspirant-leden beginnen in de derde graad van de derde sectie; en er is geen vaste tijd aangegeven waarin het nieuwe lid van een lagere naar een hogere graad kan opklimmen; alles hangt af van verdienste. Om te worden toegelaten tot de hoogste graad van de eerste sectie, moet de theosoof zich hebben bevrijd van elke neiging om aan de ene vorm van religie de voorkeur te geven boven een andere. Hij moet vrij zijn van alle veeleisende verplichtingen tegenover de maatschappij, de politiek en zijn familie. Hij moet bereid zijn om zijn leven, zo nodig, op te geven voor het welzijn van de mensheid, en voor het welzijn van een broeder-lid ongeacht zijn ras, huidskleur of ogenschijnlijke geloofsovertuiging. Hij moet wijn, en elke andere soort bedwelmende drank afzweren, en een leven leiden van strikte kuisheid. Degenen die zich nog niet geheel hebben losgemaakt van religieuze vooroordelen, en andere vormen van egoïsme, maar een zekere vooruitgang op de weg naar zelfbeheersing en verlichting hebben geboekt, behoren in de tweede sectie. De derde sectie bestaat uit aspirant-leden: die leden kunnen de Society naar wens verlaten, hoewel de verplichting die ze bij toelating op zich hebben genomen hen voortdurend zal binden aan absolute geheimhouding over wat hen vertrouwelijk kan zijn meegedeeld.

6. De Society heeft verschillende doelstellingen. Ze stimuleert haar leden om een grondige kennis van de natuurwetten te verwerven, vooral van hun occulte manifestaties. Als de hoogste ontwikkeling, fysiek en spiritueel, op aarde, van de scheppende oorzaak, dient de mens ernaar te streven het mysterie van zijn bestaan op te lossen. Hij is fysiek de voortbrenger van zijn soort, en omdat hij de aard van de onbekende, maar voelbare oorzaak van zijn eigen schepping heeft geërfd, moet hij in zijn innerlijke, psychische zelf, deze scheppende kracht in mindere mate bezitten. Hij moet daarom studeren om zijn latente vermogens te ontwikkelen, en zich vertrouwd maken met de wetten van het magnetisme, elektriciteit en alle andere vormen van kracht, van

zowel de zichtbare als de onzichtbare heelallen. De Society onderwijst de hoogste ethiek en religieuze aspiratie en verwacht van haar leden dat ze deze persoonlijk in praktijk brengen; dat ze zich verzetten tegen het materialisme van de wetenschap en elke vorm van dogmatische theologie, vooral de christelijke, die de leiders van de Society als bijzonder verderfelijk beschouwen; dat ze aan de westerse volkeren de lang onderdrukte *feiten* over oosterse religieuze filosofieën, hun ethiek, chronologie, esoterie en symboliek bekendmaken; dat ze zoveel mogelijk de inspanningen van missionarissen ongedaan maken om de zogenaamde 'heidenen' te misleiden over de werkelijke oorsprong en dogma's van het christendom en de gevolgen van laatstgenoemde op de aard van het openbare en persoonlijke leven in de zogenaamde beschaafde landen; dat ze kennis verspreiden over de verheven leringen van dat zuivere esoterische stelsel van de oudheid – leringen die worden weerspiegeld in de oudste *Veda's*, en in de filosofie van Gautama Boeddha, Zarathoestra en Confucius; ten slotte, en vooral, dat ze helpen bij het tot stand brengen van een broederschap van de mensheid, waarin alle goede en zuivere mensen, van elk volk, elkaar zullen herkennen als de gelijkwaardige gevolgen (op deze planeet) van een ongeschapen, universele, oneindige en eeuwige oorzaak.

7. Het lidmaatschap staat open voor personen van beide geslachten.

8. Er zijn afdelingen van de moeder-Society in verschillende landen van het Oosten en het Westen.

9. Er wordt geen lidmaatschapsgeld geheven, maar zij die dat willen kunnen bijdragen in de kosten van de Society. Niemand wordt lid op grond van zijn rijkdom of invloed, en niemand wordt afgewezen op grond van zijn armoede of lage positie.

Correspondentie met de moeder-Society kan worden gericht aan
'The Theosophical Society, New York'.

De Ārya Samāj

Verbond van theosofie met een vedische organisatie in het verre Oosten

Madame Blavatsky vertelt de geschiedenis van de Brāhmo Samāj en de Ārya Samāj – Het conflict van de religies in India – Waarom theosofen nu hun instructies ontvangen van een geheime hindoe-organisatie

[*The Echo*, geschreven in juni 1878; *CW* 1:379-84]

Het christendom stuurt zijn zendelingen naar heidense landen wat miljoenen kost; geld dat uit de portemonnee komt van zogenaamd vrome mensen die streven naar aanzien. Duizenden dakloze oude mannen, vrouwen en kinderen zonder geld laat men van honger omkomen wegens gebrek aan fondsen, ter wille van misschien één 'bekeerde' heiden. Al het geld dat over is voor liefdadige doeleinden, wordt opgeslorpt door deze vrij reizende vertegenwoordigers van de christelijke kerk. Wat is het resultaat? Bezoek de gevangeniscellen van de zogenaamd christelijke landen, overvol met delinquenten die tot misdrijven zijn gebracht door afmattende honger, en u heeft het antwoord. Lees in de kranten de talloze verslagen van terechtstellingen, en u zult ontdekken dat het moderne christendom, misschien onbedoeld, een beloning voor moord en andere afschuwelijke misdaden uitlooft. Is er iemand die deze bewering wil ontkennen? Bedenk dat, terwijl menig fatsoenlijke ongelovige op zijn sterfbed heengaat met de troostende verzekering van zijn naaste familie, en ook van zijn goede vrienden, dat hij naar de hel gaat, de op heterdaad betrapte misdadiger op het laatste moment slechts hoeft te geloven dat het bloed van de verlosser hem kan en zal redden, om van zijn geestelijke raadgever de garantie te krijgen dat wanneer hij naar de eeuwigheid wordt gezonden in Christus' schoot, hij in de hemel zal komen en de traditionele harp zal bespelen. Waarom zou een christen zich dan het genoegen en het voordeel ontzeggen om zijn rijkere buurman te beroven of zelfs te vermoorden? En zo'n leer wordt onder de heidenen verkondigd wat jaarlijks miljoenen kost.

Maar in haar eeuwige wijsheid verschaft de natuur tegengif tegen zowel moreel als mineraal en plantaardig gif. Er zijn mensen die zich

niet beperken tot hoogdravende geschriften; ze handelen. Als boeken zoals Higgins' *Anacalypsis*, Inmans *Ancient and Pagan Christian Symbolism*, en dat bijzondere werk van een anonieme Engelse schrijver – een bisschop, zo wordt gefluisterd – getiteld *Supernatural Religion*, geen weerklank kunnen vinden onder het onwetende publiek dat geen boeken leest, dan kan men zijn toevlucht nemen tot andere middelen – en dat gebeurt ook – middelen die doeltreffender zijn en in de toekomst vrucht zullen dragen, al zijn ze tot dusver tegengehouden door de vernietigende hand van kerkelijk en monarchaal despotisme. Zij die door de schriftelijke bewijzen van de fictieve aard van het bijbelse gezag niet kunnen worden bereikt, kunnen door het gesproken woord worden gered. En dit werk van het verspreiden van de waarheid onder de meer onwetende klassen, wordt duidelijk uitgevoerd door een leger van toegewijde geleerden en leraren, tegelijk in India en in Amerika.

Over de Theosophical Society is de laatste tijd zoveel gesproken; zoveel kletspraatjes zijn erover verspreid – terwijl haar leden tot geheimhouding verplicht zijn en tot dusver niet in staat, zelfs indien ze ertoe bereid zouden zijn, om de waarheid erover te vertellen – dat het publiek ten minste over een deel van haar werk moet worden geïnformeerd. Dit is ons nu toegestaan, en we grijpen de gelegenheid enthousiast aan, want, in tegenstelling tot onze tegenstanders, de christenen, zijn we geneigd openlijk de oorlog te verklaren en niet onze toevlucht te nemen tot valsheid in geschrifte, intrige en machiavellisme om onze doeleinden te bereiken. De Theosophical Society is van plan om, als ze de christenen niet van het moderne christendom kan redden, in ieder geval de 'heiden' tegen haar invloed te beschermen. Ze is nu een georganiseerd verbond aangegaan met de Ārya Samāj van India, en is zogezegd haar vertegenwoordiger voor het Westen, onder het bevel van zijn leiders. Ze werd later opgericht dan de Brāhmo Samāj, en moet de hindoes beschermen tegen exoterische afgoderij, brahmanisme en christelijke zendelingen.

De zuiver theïstische beweging die met de Brāhmo Samāj verbonden is, heeft haar oorsprong in hetzelfde denkbeeld. Ze begon begin 19de eeuw, maar met onderbrekingen, en nam pas vaste vorm aan onder het leiderschap van Babu Keshab Chandra Sen in 1858. Rammohun Roy, die een combinatie van Fénelon en Thomas Paine in Hindoestan kan worden genoemd, was de vader ervan; de eerste kerk ervan werd kort voor zijn dood in 1833 opgericht. Hij was een van de grootste en scherpste controversiële schrijvers van onze eeuw, en zijn

werken zouden in elk beschaafd land moeten worden vertaald en verspreid. Na zijn dood werd het werk van de Brāhmo Samāj onderbroken. Zoals miss Collett in haar *Brāhmo Year Book* van 1878 zegt, was het pas in oktober 1839 dat Debendra Nath Tagore de Tattvabodhini Sabhā (of vereniging voor de kennis van de waarheid) oprichtte, die 20 jaar bleef bestaan en veel deed om de jonge kerk van de Brāhmo Samāj te stimuleren, en de beginselen ervan te formuleren. Maar hoewel ze nu een exoterische of openbare kerk is, moet ze in het begin als een geheime vereniging zijn geleid, want ons is meegedeeld dat Keshab Chandra Sen, een inwoner van Calcutta en leerling van het Presidency College die al lang de orthodoxe brahmaanse kerk had verlaten en naar een zuivere theïstische religie streefde, 'vóór 1858 nooit van de Brāhmo Samāj had gehoord'.[1] Vanaf het moment dat hij lid ervan werd, heeft de Brāhmo Samāj gebloeid en is steeds populairder geworden. Nu zijn Samājes ervan in veel provincies en steden gevestigd. We vernemen tenminste dat in mei 1877 50 Samājes hun instemming met de organisatie betuigden en acht ervan hebben hun vertegenwoordigers benoemd. Indiase zendelingen van de theïstische religie verzetten zich tegen de christelijke zendelingen en de orthodoxe brahmanen, en het werk gaat met kracht vooruit. Tot zover wat betreft de Brāhmo beweging. *The Indian Tribune* gebruikt de volgende woorden als ze spreekt over de stichter van de Ārya Samāj:

> Het laatste kwart van de 19de eeuw in India doet als tijdperk van hervorming niet onder voor het eerste kwart van de 16de eeuw in Europa. Oorzaken vergelijkbaar met die welke een machtige hervorming in Europa hadden teweeggebracht, zijn nu aan het werk in India. In zijn eigen groep 'benedictijnen' is svāmī Dayānanda Sarasvatī opgestaan, die, anders dan andere hervormers, geen eigen nieuwe religie wil stichten, maar zijn landgenoten vraagt terug te keren tot de oorspronkelijke zuiverheid en het theïsme van hun vedische religie. Nadat hij zijn opvattingen in Bombay, Poona, Calcutta en de N.W. Provinces heeft verkondigd, kwam hij vorig jaar naar de Punjab, en hier vonden zijn ideeën de geschiktste voedingsbodem. In het land van de vijf rivieren, aan de oevers van de Indus, werden de *Veda's* het eerst samengesteld. In de Punjab werd Nanak geboren. En in de Punjab zet men zich in voor een herleving van de vedische wetenschap en haar leer. En overal waar svāmī Dayānanda naartoe gaat, overwint hij met zijn imponerende fysieke verschijning, zijn

[1] Zie *The Theistic Journal*, 1878, blz. 45.

> manhaftige uitstraling, zijn erudiete betogen, zijn grote welsprekendheid en zijn scherpe logica alle tegenstand. De mensen staan op en zeggen: We zullen niet langer in deze toestand van onwetendheid blijven, we zullen zelf nadenken en handelen, we hebben genoeg van een geslepen priesterschap en een demoraliserende afgoderij, en we zullen ze niet langer dulden. We zullen de gruwel van eeuwen wegvagen, en proberen naar voren te treden in de oorspronkelijke luister en glans van onze voorouders, de ārya's.

De svāmī is een zeer geëerd lid van de Theosophical Society; hij heeft diepe belangstelling voor haar werk, en *The Indian Spectator* van Bombay van 14 april 1878 verwoordde het heel nauwkeurig toen ze zei dat het werk van pandit Dayānanda 'nauw verband houdt met het werk van de Theosophical Society'. Terwijl de leden van de Brāhmo Samāj de lutherse protestanten van het orthodoxe brahmanisme kunnen worden genoemd, moeten de volgelingen van svāmī Dayānanda worden vergeleken met die geleerde mystici, de gnostici, die de sleutel bezaten tot die vroegere geschriften die later omgewerkt werden tot de christelijke evangeliën en verschillende werken van de kerkvaders. Evenals de bovengenoemde voorchristelijke sekten de ware esoterische betekenis van de chrestos-allegorie begrepen, die nu is verstoffelijkt tot de Jezus van vlees, zo wordt de volgelingen van de geleerde en heilige svāmī geleerd een onderscheid te maken tussen de geschreven vorm en de geest van het woord dat in de *Veda's* wordt verkondigd. En dit is het belangrijkste verschil tussen de Ārya Samāj en de Brāhmo's, die blijkbaar in een persoonlijke God geloven en de *Veda's* verwerpen, terwijl de ārya's in de grote 'wereldziel' eerder een eeuwig beginsel, een onpersoonlijke oorzaak zien dan een persoonlijk wezen, en de *Veda's* als de hoogste autoriteit, hoewel niet van goddelijke oorsprong, aanvaarden. Maar om het onderwerp te verduidelijken kunnen we beter citeren wat de voorzitter van de Ārya Samāj in Bombay, Hurrychund Chintamon, ook een lid van de Theosophical Society, onlangs in een brief aan onze Society zegt:

> Nu algemeen wordt erkend dat de *Veda's* de oudste boeken uit het verleden zijn, vraagt pandit Dayānanda zich af waarom we de *Veda's* niet als een gids voor de mensheid zouden aannemen, als ze de waarheid en niets dan de waarheid in een onverminkte toestand bevatten en er in andere werken van later datum niets nieuws kan worden gevonden? . . . Een geopenbaard boek of openbaring wordt geacht één van twee dingen te betekenen, namelijk (1) een boek dat

> al door een of andere onzichtbare hand geschreven is en in de wereld wordt gebracht; of (2) een boek dat geschreven is door één of meer mensen die in hun hoogste toestand van mentale helderheid verkeerden, verkregen door diepe meditatie over de vragen wie de mens is, waar hij vandaan kwam, waarheen hij moet gaan en door middel waarvan hij zichzelf kan bevrijden van wereldse hersenschimmen en lijden. Laatstgenoemde hypothese kan als de meest rationele en juiste worden beschouwd.

Onze broeder Hurrychund beschrijft hier die voortreffelijke mensen die we kennen als adepten. Hij voegt eraan toe:

> De oude inwoners van een plaats nabij Tibet en grenzend aan een meer dat Manasarovar heet, werden eerst Devanāgarī of goddelijke mensen genoemd. Hun schrift werd ook Devanāgarī of Bālabodha letters genoemd. Een aantal van hen verhuisde naar het noorden en vestigde zich daar, en verspreidde zich later naar het zuiden, terwijl anderen naar het westen gingen. Al deze emigranten noemden zich ārya's, of edele, zuivere en goede mensen, omdat ze van mening waren dat een zuiver geschenk aan de mensheid was gegeven vanuit het 'zuivere ene'. Deze verheven zielen waren de schrijvers van de *Veda's*.

Wat is redelijker dan de bewering dat dit soort geschriften, die van zulke schrijvers afkomstig zijn, voor hen die in staat zijn door te dringen tot hun betekenis die halfverborgen ligt onder de dode letter, alle wijsheid moeten bevatten die het de mens is toegestaan op aarde te verkrijgen? De leiders van de Ārya Samāj geloven niet in 'wonderen', keuren bijgeloof en elke schending van de natuurwet af, en onderwijzen de zuiverste vorm van vedische filosofie. Dat zijn de bondgenoten van de Theosophical Society. Ze hebben ons gezegd: 'Laten we samenwerken voor het welzijn van de mensheid', en dat zullen we doen.

H.P. Blavatsky

1879

Magie

[*The Deccan Star*, 30 maart 1879; *CW* 2:31-9]

In *The Indian Tribune* van 15 maart staat een brief over de verhoudingen tussen de Theosophical Society en de Ārya Samāj. De schrijver schijnt geen vijand van onze zaak te zijn, noch vijandig tegenover de Society te staan, daarom wil ik proberen op vriendschappelijke wijze enkele onjuiste opvattingen die hij koestert, recht te zetten. Omdat hij ondertekent met 'een lid', moet hij daarom door ons als een *broeder* worden beschouwd. En toch schijnt hij door een ongegronde angst te worden bewogen tot een overhaaste afwijzing van een te nauwe band tussen onze Society en zijn Samāj, omdat anders de goede naam van laatstgenoemde in gevaar wordt gebracht door enkele vreemde opvattingen van ons. Hij zegt:

> Ik ben verrast te horen dat de Society mensen aanneemt die in magie geloven . . . Als dit echter het geloof van de Theosophical Society is, dan kan ik uw lezers slechts verzekeren dat de Ārya Samāj het op dat punt niet met haar eens is. . . . Alleen wat de vedische kennis en de vedische filosofie betreft kan worden gezegd dat hun doeleinden dezelfde zijn.

Juist op deze punten zal ik nu reageren. De hele zaak draait om de juiste definitie van het woord 'magie', en om te begrijpen wat er met vedische 'wetenschap en filosofie' wordt bedoeld. Indien met magie het volksbijgeloof in tovenarij, hekserij en spoken in het algemeen wordt bedoeld; indien ze de erkenning inhoudt dat *bovennatuurlijke* feiten kunnen worden verricht; indien ze geloof in *wonderen* eist, d.w.z. verschijnselen buiten de natuurwet om, dan verwerpen we de beschuldiging nadrukkelijk uit naam van iedere theosoof – of hij nu een nog niet bekeerde scepticus is, een gelovige in en onderzoeker van alleen maar verschijnselen, of zelfs een z.g. moderne spiritist, d.w.z. iemand die gelooft dat mediamieke verschijnselen noodzakelijkerwijs door terugkerende menselijke geesten worden teweeggebracht.

We hebben *The Civil and Military Gazette*, die zo goed van onze leringen op de hoogte schijnt te zijn, niet gelezen; maar als ze theosofen van zo'n geloof wilde beschuldigen, zoals veel andere *Gazettes* en

Reviews hebben gedaan, dan sprak ze over iets waarvan ze niets wist.

Onze Society gelooft niet in wonderen, hetzij duivelse of menselijke, en evenmin in iets dat aan de greep van hetzij filosofische en logische inductie, of de syllogistische methode van deductie, ontsnapt. Maar indien met de bezoedelde en betrekkelijk moderne term 'magie' de hogere studie en kennis van de natuur en diepgaand onderzoek naar haar verborgen krachten wordt bedoeld – die occulte en mysterieuze wetten die de uiteindelijke essentie van elk element vormen (of we nu zoals de Ouden slechts vier of vijf, of zoals de moderne wetenschap meer dan 60 elementen erkennen); of indien met magie die aloude studie binnen de heiligdommen wordt bedoeld, die bekendstaat als 'de verering van het licht', of goddelijke en spirituele wijsheid (tegenover de verering van duisternis en onwetendheid), die ertoe leidde dat de ingewijde hogepriesters van de oudheid onder de Indo-Europeanen, Chaldeeën, Meden en Egyptenaren Mahā, Magi of Maginsi werden genoemd, en door de zoroastriërs Meghistom (van de wortel meh'al, groot, geleerd, wijs) – dan 'bekennen' wij, theosofen, 'schuld'.

We bestuderen die 'wetenschap der wetenschappen', die door de eclectici en platonisten van de scholen van Alexandrië werd geprezen, en door de theürgen en mystici van elke eeuw werd beoefend. Dat magie langzamerhand een slechte naam kreeg, kwam niet omdat ze in essentie waardeloos was, maar omdat ze verkeerd werd begrepen en men haar oorspronkelijke betekenis niet kende, en in het bijzonder door het sluwe beleid van de christelijke theologen, die bang waren dat veel verschijnselen die *door* en *door middel van* de natuurlijke (hoewel occulte) wet werden teweeggebracht, zouden aantonen dat het 'goddelijke bijbelse wonder' geen wonder is, en daardoor de waarde ervan zouden verminderen, en die daarom de mensen dwongen elke manifestatie die ze niet konden begrijpen of verklaren aan de directe invloed van een persoonlijke duivel toe te schrijven. Men zou net zo goed de beroemde magiërs uit de oudheid ervan kunnen beschuldigen dat ze geen betere kennis van de goddelijke waarheid en van de verborgen krachten en mogelijkheden van de fysieke wet hebben bezeten dan hun opvolgers, de onontwikkelde pārsī-mobeds, of de hindoe-mahārājā's van die schaamteloze sekte die bekendstaat als de Vallabhāchārya's, die toch beiden hun betiteling afleiden van het Perzische woord mog of mag en van het Sanskriet mahā. Zo is meer dan één edele waarheid door menselijke onwetendheid van het verhevene naar het belachelijke omlaaggehaald.

Plato en zelfs de scepticus Lucianus erkenden beiden de grote wijs-

heid en diepzinnige geleerdheid van de magiërs; en als Cicero over degenen spreekt die in zijn tijd Perzië bewoonden, noemt hij hen 'sapientium et doctorum genus majorum'.[1] En indien dit zo is, moeten we blijkbaar geloven dat deze magiërs wat hoger stonden dan de hedendaagse Maskelyne's en Cooke's, en niet de soort goochelaars (Eng.: magicians) waren zoals men in Londen ziet voor een shilling per zitplaats, en beslist geen misleidende spiritistische mediums. De wetenschap van zulke theürgen en filosofen als Pythagoras, Plotinus, Porphyrius, Proclus, Bruno, Paracelsus en een menigte andere grote figuren heeft nu een slechte naam gekregen. Maar wanneer onze broeder-theosoof, Thomas Alva Edison, de uitvinder van de telefoon en de fonograaf, in de tijd van Galileo had geleefd, zou hij zeker op de pijnbank of de brandstapel hebben moeten boeten voor zijn zonde om een middel gevonden te hebben om de klanken van de menselijke stem op een zacht metalen oppervlak vast te leggen en daar vele jaren te bewaren, want zijn talent zou een gave uit de hel zijn genoemd. En toch zou zo'n misbruik van brute kracht om de waarheid te onderdrukken een wetenschappelijke ontdekking niet in een dwaas en schandelijk bijgeloof hebben veranderd.

Maar onze vriend, 'een lid', die bereid is om op ten minste één punt tot ons niveau af te dalen, erkent zelf dat de Ārya Samāj en de Theosophical Society wat 'vedische kennis en filosofie' betreft hetzelfde doel nastreven. Ik kan me dus op iets beroepen, als autoriteit, dat nog beter zal zijn dan de zozeer bespotte magie, theürgie en alchemie. En dat zijn de *Veda's* zelf, want elke regel van de heilige boeken van de Indo-Europeanen houdt 'magie' in. Magie is onmisbaar om elk van de zes grote scholen van de hindoefilosofie te kunnen begrijpen. En juist om ze te begrijpen, en ons zo in staat te stellen om het verborgen 'hoogste goed' te ontdekken van die moeder van alle oosterse filosofieën die bekendstaat als de *Veda's*, en de latere brahmaanse literatuur, bestuderen we de magie. Als we deze studie zouden verwaarlozen, dan zouden we evenals heel Europa Max Müllers interpretaties van de *Veda's* veel hoger moeten stellen dan die van svāmī Dayānanda Sarasvatī, zoals gegeven in zijn *Veda-bhāshya*. En we zouden de Engels-Duitse sanskritist onweersproken moeten laten, als hij zegt dat met uitzondering van de *Rig* geen ander van de vier heilige boeken de naam *Veda* verdient, in het bijzonder de *Atharva-Veda*, die dwaze, magische onzin bevat,

[1] Vertaling: 'Het geslacht van de grote wijzen en geleerden.'

bestaande uit offerformules, toverwoorden en bezweringen (zie zijn 'Lecture on the Vedas').[1] Daarom vragen we eenvoudig, terwijl we elke onjuiste opvatting over magie negeren, dat ons wordt toegestaan de analytische methode te volgen van onderzoekers en beoefenaars van 'magie' zoals Kapila, die in de *Śvetāśvatara Upanishad*[2] wordt vermeld als 'de rishi die door de God zelf met kennis werd gevoed', Patañjali, de grote autoriteit van de yogī's, Śaṅkarāchārya, die in de herinnering als theürg voortleeft, en zelfs Zarathoestra, die zijn wijsheid beslist ontleende aan de ingewijde brahmanen van Āryāvarta. En we zien niet in waarom we daarvoor door onze eigen broeder van de Ārya Samāj in het openbaar belachelijk moeten worden gemaakt als bijgelovige dwazen of hallucinerende fanatici. Ik zal nog iets meer zeggen. Terwijl deze misschien, evenals andere 'leden' van dezelfde Samāj, niet in staat en volkomen hulpeloos is om svāmī Dayānanda te verdedigen tegen de spitsvondigheid van zulke bevooroordeelde sarcasten als een zekere pandit Mahesa Chandra Nyayaratna uit Calcutta, die ons wil laten geloven dat het *Veda-bhāshya* een nutteloze poging tot interpretatie is, schrikken wij, theosofen, er niet voor terug om die taak op ons te nemen. Terwijl de svāmī bevestigt dat Agni en Īśvara identiek zijn, noemt de pandit uit Calcutta dat 'onzin'. Voor hem betekent Agni het grove, zichtbare vuur, waarmee men zijn ghee smelt en zijn rijstkoekjes kookt. Blijkbaar weet hij niet – zoals hij had kunnen weten als hij 'magie' had bestudeerd, d.w.z. als hij zich vertrouwd had gemaakt met de opvattingen die de middeleeuwse rozenkruisers, de vuurfilosofen, en al hun ingewijde voorgangers en opvolgers koesterden over het goddelijke vuur of licht, 'waarvan de vlam het uiterlijke lichaam is' – dat de vedische Agni in feite Īśvara is en niets anders. De svāmī maakt geen fout als hij zegt:

> Want Agni is alle godheden en Vishṇu is alle godheden. Want deze beide (goddelijke) lichamen, Agni en Vishṇu, zijn de twee doeleinden van het offer.

Aan het ene uiteinde van de ladder die reikt van de hemel tot de aarde staat Īśvara – geest, het hoogste wezen, subjectief, onzichtbaar en onbegrijpelijk; aan het andere zijn zichtbare manifestatie, 'offervuur'.

Dit is door elke religieuze filosofie van de oudheid zo goed begre-

---

[1] *Chips from a German Workshop*, 1867, deel 1, blz. 9.
[2] Hoofdstuk 5, vers 2.

pen dat de verlichte pārsī niet de grove vlam vereert maar de goddelijke geest daarbinnen, waarvan ze het zichtbare beeld is; en zelfs in de joodse *Bijbel* is er de onbenaderbare Jehovah en zijn vuur dat omlaag schoot en het hout op het altaar verteerde en het water in de geul eromheen oplikte.[1] Er is ook de zichtbare manifestatie van God in het brandend braambos van Mozes, en de Heilige Geest in de evangeliën van de christenen, die zich als vuurtongen op de hoofden van de verzamelde apostelen neerzette op de dag van het pinksterfeest.[2] Er is geen esoterische filosofie, of beter gezegd theosofie, die dit diepzinnige spirituele denkbeeld niet begreep, en ze zijn allemaal zonder uitzondering terug te voeren op de vedische heilige boeken. Zoals de schrijver van *The Rosicrucians* in het hoofdstuk over 'De aard van vuur' zegt, waarbij hij R. Fludd, de middeleeuwse theosoof en alchemist, citeert:

> Verwonder u dan ook niet langer als de oude Perzen en hun meesters, de magiërs, [in de religies van de Indo-Europeanen, Meden en Zoroastriërs] die zo lang als afgodendiensten zijn verworpen, tot de conclusie kwamen dat ze het 'Al' zagen in dit bovennatuurlijke prachtige element [vuur], neervielen en het vereerden; ze maakten er de zichtbare vertegenwoordiging van de hoogste ware God van, die niettemin in de beschouwingen van de mens, in zijn filosofieën, ja zelfs in zijn gewoonste redenering, onmogelijk kan worden omschreven; want God is overal en in ons, en in de door God verlichte mens zijn wij in feite God, en Hij kan onmogelijk buiten ons worden gedacht of gekend, want Hij is het Al.[3]

Dit is de leer van de middeleeuwse vuurfilosofen die bekendstonden als de broeders van het rozenkruis, van mensen zoals Paracelsus, Khunrath, Van Helmont, en van alle illuminati en alchemisten die hen opvolgden, en die er aanspraak op maakten het eeuwige vuur te hebben ontdekt, of 'God te hebben gevonden in het onsterfelijke licht' – dat licht dat door de yogī's heenstraalde. Dezelfde schrijver merkt over hen op:

> Deze titanen van het verstand hadden reeds in hun vastbesloten klim naar de hoogten van het denken, voorbij het kosmische, via de schaduwachtige grensgebieden tussen het werkelijke en het onwerkelijke, de magie bereikt. Want is magie totaal onwaar?[4]

---

[1] *1 Koningen* 18:38.
[2] *Handelingen* 2:3-4.
[3] H. Jennings, *The Rosicrucians*, 1870, hfst. 9, blz. 72.
[4] *Op.cit.*, hfst. 10, blz. 83.

vraagt hij verder. Nee, zeker niet, wanneer onder magie de diepere studie van de goddelijke en toch niet bovennatuurlijke wet wordt verstaan, al is laatstgenoemde misschien nog niet ontdekt door de exacte en materialistische wetenschap.

De zogenaamde spiritistische verschijnselen waarin bijna 20 miljoen goed ontwikkelde, vaak zeer verlichte en geleerde mensen in Europa en Amerika geloven, zijn evenmin slechts hallucinaties van een ziekelijk brein. Deze zijn even werkelijk, even goed geverifieerd door het getuigenis van duizenden onberispelijke getuigen en even wetenschappelijk en wiskundig bewezen als de meest recente ontdekkingen van onze broeder T.A. Edison. Indien het woord 'dwaas' kan worden toegepast op wetenschappers en intellectuele reuzen van beide halfronden, zoals W. Crookes, FRS, Alfred Russel Wallace, FRS, de grootste natuurwetenschapper van Europa en een succesvolle rivaal van Darwin, en zoals Flammarion, de Franse astronoom, lid van de Académie des Sciences in Frankrijk, prof. Zöllner, de beroemde astronoom en natuurkundige uit Leipzig, en prof. Hare, de grote Amerikaanse scheikundige, en veel andere niet minder eminente wetenschappers, onbetwiste autoriteiten *op elk ander gebied dan* de zogenaamde spirituele verschijnselen, en allemaal overtuigde spiritisten, vaak pas bekeerd na jaren van zorgvuldig onderzoek – dan zouden wij theosofen ons niet in slecht gezelschap bevinden, en het een eer achten 'dwazen' genoemd te worden, als we even overtuigde orthodoxe spiritisten waren – d.w.z. mensen die geloven in ronddolende spoken en gematerialiseerde bhūta's – wat we niet zijn. Maar we geloven in de verschijnselen van de spiritisten (ook al twijfelen we aan hun 'geesten'), want we weten nu eenmaal dat ze werkelijke feiten zijn.

Het is één ding om een onbewezen theorie te verwerpen, maar iets heel anders om tegen de vastgestelde feiten in te gaan. Iedereen heeft het recht te twijfelen, tot er méér en krachtiger bewijsmateriaal beschikbaar is, dat deze moderne verschijnselen die de westelijke landen overstromen allemaal door ontlichaamde 'geesten' worden teweeggebracht; want tot nu toe is het slechts een speculatieve theorie die door enthousiastelingen naar voren is gebracht; maar niemand heeft het recht om te ontkennen dat zulke verschijnselen plaatsvinden, tenzij hij om het feit tegen te spreken met iets beters en meer inhoud kan komen dan alleen maar de ontkenning door sceptici. Als wij theosofen (een kleine minderheid onder ons) de rol van 'geesten' bij zulke manifestaties afwijzen, is dit omdat we in de meeste gevallen de spiritisten kun-

nen bewijzen dat veel van hun verschijnselen, zowel van fysieke als van psychische aard, door sommige van onze adepten kunnen worden voortgebracht wanneer ze dat willen, en zonder enige hulp van 'geesten' of hun toevlucht te nemen tot goddelijke of duivelse wonderen, maar eenvoudig door de ontwikkeling van de occulte krachten van het innerlijke zelf van de mens en door de geheimen van de natuur te bestuderen. Het hoeft ons niet te verbazen dat Europese en Amerikaanse sceptici zo'n tussenkomst van geesten ontkennen, en als gevolg daarvan de verschijnselen zelf in twijfel trekken. Omdat ze nog maar nauwelijks bevrijd zijn uit de greep van de kerk, waarvan het vreselijke beleid nog geen eeuw geleden bestond uit het martelen en doden van iedereen die óf aan het bijbelse 'goddelijke' wonder twijfelde, óf in een of ander wonder geloofde dat de theologie als duivels bestempelde, is deze ontkenning slechts een natuurlijke reactie waardoor ze kunnen genieten van hun pasverworven vrijheid van denken en handelen. Iemand die het hoogste en het bestaan van zijn eigen ziel ontkent, zal zonder overvloedig bewijs waarschijnlijk niet geloven in geesten of verschijnselen. Maar dat mensen in het Oosten, in het bijzonder hindoes van welke sekte dan ook, er niet in zouden geloven, is echt een anomalie, als men bedenkt dat aan hen allemaal zielsverhuizing en zowel spirituele als fysieke evolutie wordt geleerd. Hoofdstuk 16 van het *Mahābhārata*, Harivaṃśa Parva, staat vol met spirituele verschijnselen en het oproepen van geesten. En terwijl jong India, dat zich over het 'bijgeloof' van hun voorvaderen, zoals het nu wordt genoemd, schaamt en zich als een zonnebloem richt tot de grote lichtbrengers van het Westen, zegt een van de bekendste wetenschappers van Engeland, A.R. Wallace – lid van de Royal Society en ook van de Theosophical Society – in zijn *Contributions to the Theory of Natural Selection* en *On Miracles and Modern Spiritualism* over de verschijnselen het volgende, waarmee hij het geloof van het oude India bevestigt:

> Tot de tijd dat ik voor het eerst kennismaakte met de feiten van het spiritisme, was ik een overtuigd scepticus. Ik was zozeer een overtuigd materialist dat er in die tijd in mijn denken geen plaats was voor het idee van een spiritueel bestaan of voor enige andere werking in het heelal dan kracht en stof. Feiten zijn echter hardnekkige dingen.[1]

Nadat hij verklaard heeft hoe hij ertoe kwam een spiritist te worden,

---

[1] *On Miracles and Modern Spiritualism*, 1875, blz. vi-vii.

beschouwt hij de spiritistische theorie en toont aan dat ze verenigbaar is met natuurlijke selectie. Daarna zegt hij:

> Omdat ik door een strikt inductieve redenering op basis van feiten ertoe kwam te geloven – ten eerste in het bestaan van een aantal bovenmenselijke intelligenties van verschillende graden, en ten tweede dat sommige van deze intelligenties, hoewel gewoonlijk voor ons onzichtbaar en ongrijpbaar, op de stof kunnen inwerken en dit doen, en ons denken beïnvloeden – volg ik ongetwijfeld een strikt logische en wetenschappelijke weg door te bekijken in hoeverre deze leer ons in staat zal stellen een verklaring te geven van sommige van die overgebleven verschijnselen waarvoor natuurlijke selectie alleen ons geen verklaring biedt. In hoofdstuk 10 van mijn *Contributions to the Theory of Natural Selection* heb ik aangegeven welke verschijnselen volgens mij tot deze overgebleven categorie behoren; en ik heb naar voren gebracht dat ze kunnen zijn veroorzaakt door de werking van enkele van die verschillende soorten intelligenties waarnaar hierboven is verwezen. Ik heb beweerd en beweer nog steeds dat deze opvatting logisch houdbaar is, en helemaal niet onverenigbaar met het volledig aanvaarden van de edele leer van evolutie door middel van natuurlijke selectie.[1]

Zou men niet denken dat men in het bovenstaande de stemmen hoort van Manu, Kapila en veel andere filosofen uit het oude India, in hun leringen over de schepping, evolutie en groei van onze planeet en haar levende wereld van zowel dierlijke als menselijke soorten? Spreekt de grote moderne wetenschapper minder over 'geesten' en spirituele wezens dan Manu, de antediluviale wetenschapper en prehistorische wetgever? Laat het jonge en sceptische India de oude Indo-Europese denkbeelden lezen en deze vergelijken met die van de moderne mystici, theosofen, spiritisten en enkele grote wetenschappers, en dan om de *bijgelovige* theorieën van beide lachen.

Vier jaar lang hebben we onze grote strijd uitgevochten tegen een geweldige overmacht. We zijn uitgescholden en door de spiritisten verraders genoemd, omdat we in andere wezens in de onzichtbare wereld geloven naast hun overgegane geesten; we werden door de christenen en hun geestelijkheid vervloekt en tot eeuwige verdoemenis veroordeeld, met vrije toegang tot de hel; we werden door sceptici belachelijk gemaakt, door de wereld als roekeloze gekken beschouwd, en door de

---

[1] Wallace, *Op.cit.*, blz. vii-viii.

conservatieve pers taboe verklaard. We dachten dat we de bittere beker met gal tot de bodem toe hadden leeggedronken. We hadden gehoopt dat we tenminste in India, het land bij uitstek van psychologie en metafysische wetenschap, een vaste grond voor onze vermoeide voeten zouden vinden. Helaas! Daar komt een van onze broeders, die, zonder zelfs de moeite te nemen om te verifiëren of de praatjes over ons waar zijn, zich tegen ons keert voor het geval dat we geloven in magie of spiritisme! Goed. We dringen ons aan niemand op. Ruim vier jaar werkten we en namen we toe in kracht, zo niet in wijsheid – en onze bescheiden delegatie van theosofen werd eropuit gestuurd om hier in India naar wijsheid te zoeken, zodat we de 'vedische kennis en filosofie' zouden kunnen delen met de miljoenen smachtende zielen in het Westen die met verschijnselen bekend zijn, maar die ten onrechte toelaten dat ze misleid worden door hun onjuiste opvattingen over 'geesten' en bhūta's. Maar als we reeds bij aanvang door een groot aantal Ārya Samājisten worden afgewezen, die de opvattingen van 'een lid' delen, dan zal de Theosophical Society met haar 45.000 westerse 'spiritisten' opnieuw een afzonderlijke en onafhankelijke organisatie moeten worden, en zo goed mogelijk verder werken zonder dat één enkel 'lid' haar vertelt dat spiritisme en magie onzin is.

H.P. Blavatsky

Bombay, maart 1879

Echo's uit India

Wat is hindoespiritisme?

['Echoes from India', *Banner of Light*, Boston, 18 oktober 1879, blz. 1; *CW* 2:68-80]

Aan de redactie van de *Banner of Light*:

De verschijnselen in India hebben – naast het feit dat ze heel fascinerend zijn, een grote verscheidenheid vertonen en meestal niet lijken op de verschijnselen die we in Europa en Amerika kennen – nog een kenmerk waardoor ze voor de onderzoeker van de psychologie van groot belang zijn.

Of oosterse verschijnselen uitsluitend te verklaren zijn door directe tussenkomst en hulp van de geesten van de doden, of toegeschreven moeten worden aan een andere en tot nu toe onbekende oorzaak, is iets wat we even buiten beschouwing laten. Dit kan pas met enige zekerheid worden besproken, nadat veel gevallen zorgvuldig zijn opgetekend en met al hun waarheidsgetrouwe en niet overdreven details aan een onpartijdig en onbevooroordeeld publiek zijn voorgelegd. Eén ding wil ik graag opnieuw bevestigen. In plaats dat de gebruikelijke 'voorwaarden' van duisternis en harmonische kringen worden vereist, en de getuigen niettemin in onzekerheid blijven over de te verwachten resultaten, vinden Indiase verschijnselen – met uitzondering van de onafhankelijke verschijningen van bhūta's (geesten van de doden) – nooit sporadisch en spontaan plaats, maar schijnen volledig afhankelijk te zijn van de wil van degene die ze verricht, of hij nu een heilige hindoe-yogī, een moslim-sādhu, een fakir of een handige jādūgar (tovenaar) is.

In deze reeks brieven ben ik van plan talrijke voorbeelden te geven van wat ik hier zeg; want, of we nu lezen over de schijnbaar bovennatuurlijke handelingen die de rishi's, de Indo-Europese stamvaders uit de verre oudheid, of de āchārya's uit de tijd van de *Purāṇa's*, verrichten, of over hen horen in de volksoverleveringen, of ze in onze tijd herhaald zien, we zien altijd dat zulke verschijnselen van de meest uiteenlopende aard zijn. Behalve dat ze de hele reeks verschijnselen omvatten die ons in deze tijd door het mediumschap bekend zijn, en – in gevallen van bezetenheid door een bhūta – de middeleeuwse streken van de nonnen van Loudun en andere historische bezetenen herhalen, vertonen die verschijnselen vaak grote overeenkomst met de bijbelse wonderen, die kopieën van ze moeten zijn geweest. Op twee na – die wonderen waarover de godvruchtige wereld het meest verrukt is bij de verheerlijking van de Heer en waarover de sceptische wereld heel smalend lacht, namelijk de anti-heliocentrische daad die Jozua verrichte, en Jona's onplezierige tocht naar de slijmerige holte in de buik van de walvis – moeten we berichten dat bijna alle verschijnselen waardoor Mozes en andere 'vrienden van God' zich zo zouden hebben onderscheiden, zo nu en dan in India plaatsvinden.

Maar helaas voor die eerbiedwaardige tovenaars van Judea! En helaas voor die vrome zielen die tot nu toe deze zogenaamde profeten van de komende Christus tot zo'n verheven grootsheid hebben verheven! De afgoden zijn bijna van hun voetstukken geslagen door de vadermoordershanden van de 40 geestelijken van de anglicaanse kerk,

van wie nu bekend is dat ze de joodse geschriften ernstig in diskrediet hebben gebracht. De wanhoopskreet die de recensent van de pas verschenen commentaren op de *Bijbel* heeft geslaakt in het uiterst strenge tijdschrift van de orthodoxie (de Londense *Quarterly Review* van april 1879), wordt alleen geëvenaard door zijn nederige onderwerping aan het *onvermijdelijke*. Het feit waarop ik zinspeel is u al bekend, want ik spreek over het besluit en de uiteindelijke conclusies over de waarde van de *Bijbel* door het conclaaf van geleerde bisschoppen die de laatste 12 jaar bezig zijn geweest met een grondige herziening van het Oude Testament. De resultaten van dit liefdewerk kunnen als volgt worden samengevat:

1. Het terugbrengen van de mozaïsche en andere 'wonderen' tot slechts natuurverschijnselen. (Zie de besluiten van kanunnik Cook, kapelaan van de koningin, en van bisschop Harold Browne).

2. De verwerping van de meeste van de zogenaamde profetieën over Christus als zodanig; de bedoelde profetieën blijken nu eenvoudig verband te houden met gebeurtenissen in de joodse nationale geschiedenis van die tijd.

3. Het besluit om het Oude Testament niet meer op dezelfde hoogte te plaatsen als de evangeliën, omdat dit onvermijdelijk tot het 'kleineren' van het Nieuwe Testament zou leiden.

4. De droevige erkenning dat de mozaïsche boeken *geen woord over een toekomstig leven bevatten*, en de gegronde klacht dat 'Mozes onder goddelijke leiding [?] de bestemming van de mens na de dood niet zou hebben erkend, terwijl dit geloof in alle religies rondom Israël duidelijk voorkwam', '*wordt erkend een van die raadsels te zijn die ons geloof op de proef stelt*'.

En het stelt onze Amerikaanse zendelingen hier ook op de proef. Alle ontwikkelde Indiërs lezen de Engelse kranten en tijdschriften, en het wordt nu moeilijker dan ooit deze 'heidense' onderzoekers te overtuigen van de 'verheven waarheden' van het christendom. Maar dit tussen twee haakjes; want ik noem deze nieuwe feiten alleen omdat ze van groot belang zijn voor het spiritisme in het algemeen en voor zijn verschijnselen in het bijzonder. Spiritisten hebben altijd zoveel moeite gedaan om hun manifestaties te vereenzelvigen met de bijbelse wonderen, dat zo'n beslissing, die van getuigen komt die zeker meer ingenomen zijn vóór dan tegen 'wonderen' en *goddelijke* bovenaardse

verschijnselen, een tamelijk nieuwe en onverwachte moeilijkheid op onze weg is. Laten we hopen dat onze geachte vriend, dr. Peebles, met het oog op deze nieuwe religieuze ontwikkelingen, voordat hij zich te veel inzet voor de vestiging van 'onafhankelijke christelijke kerken', verdere kerkelijke uitspraken zal afwachten en bekijken hoe de beeldenstormende Engelse geestelijken de verschijnselen van het Nieuwe Testament onder handen nemen. Het kan zijn dat ze, als de consequente doorvoering van hun beginselen niet verslapt, alle door Jezus verrichtte wonderen eveneens aan 'natuurverschijnselen' zullen moeten toeschrijven! Gelukkig voor de spiritisten, en ook voor de theosofen, kunnen de verschijnselen van de 19de eeuw niet zo gemakkelijk worden afgedaan als die van de *Bijbel*. Laatstgenoemde hebben we bijna 2000 jaar lang op goed geloof moeten aanvaarden, hoewel ze maar al te vaak elke mogelijke natuurwet te boven gingen, terwijl ons geval daaraan precies tegenovergesteld is, en wij *feiten* kunnen aanbieden.

Maar laten we tot ons onderwerp terugkeren. Ook al kan men zeggen dat in India allerlei occulte manifestaties in overvloed voorkomen, anderzijds zijn de herhaaldelijke verklaringen van dr. Peebles dat dit land vol autochtone spiritisten is, wat overhaast en overdreven. Toen hij over dit punt met iemand uit Madras, die nu in New York woont, in de Londense *Spiritualist* van 18 januari 1878 disputeerde, verdedigde hij zijn stelling met de volgende woorden: 'Ik heb niet alleen Singalese en Chinese spiritisten ontmoet, maar ook honderden hindoespiritisten, begiftigd met de vermogens van bewust mediumschap.' Niettemin bericht W.L.D. O'Grady uit New York de lezers van *The Spiritualist* (zie het nummer van 23 november) dat er geen hindoespiritisten zijn. Dit zijn zijn woorden: 'Geen enkele hindoe is een spiritist.'

Als tegenwicht tegen deze bewering citeert dr. Peebles enkele woorden uit de brief van een gerespecteerde hindoe, Peary Chand Mitra uit Calcutta, die erop neerkomen dat hij God zegent dat zijn 'innerlijk gezicht steeds meer wordt ontwikkeld' en dat hij 'met geesten' spreekt. We weten allemaal dat Mitra een spiritist is, maar wat bewijst dat? Heeft dr. Peebles gelijk als hij constateert dat Rusland vol boeddhisten en volgelingen van de Vedānta is, omdat H.P. Blavatsky en een half dozijn andere Russen boeddhisten en volgelingen van de Vedānta zijn geworden? Het kan zijn dat er in India verspreid over het hele land enkele spiritisten onder de ontwikkelde lezende klassen zijn, maar ik twijfel er sterk aan of onze gerespecteerde tegenstander gemakkelijk een dozijn van hen onder deze bevolking, die 240 miljoen mensen telt,

kan vinden. Er zijn opzichzelfstaande uitzonderingen, maar, zoals iedereen weet, uitzonderingen bevestigen de regel.

Door de snelle verspreiding van de spiritistische leringen over de hele wereld, en omdat ik India enkele jaren eerder had verlaten, zag ik in de tijd dat ik in Amerika was ervan af de grote spiritistische 'pelgrim' en filosoof in de kranten of tijdschriften tegen te spreken, hoe verbazingwekkend ik zulke beweringen ook vond, want ik dacht dat ik dit land goed kende. Ik dacht dat India, hoe conservatief het ook is, misschien was veranderd, en ik was niet zeker van de feiten. Maar nu ik voor de vierde keer in dit land ben teruggekeerd, en er meer dan vijf maanden verblijf, de verschijnselen en in het bijzonder de opvattingen van de mensen over dit onderwerp zorgvuldig heb onderzocht, en zeven weken door het hele land heb gereisd, hoofdzakelijk met het doel om elke soort manifestatie te zien en te onderzoeken, mag worden aangenomen dat ik weet waarover ik spreek. O'Grady had gelijk: 'Geen enkele hindoe is een spiritist' in de zin waarin we het woord allemaal opvatten. En ik ben nu bereid om, indien nodig, met dozijnen brieven van de meest betrouwbare Indiërs, die door brahmanen zijn onderwezen en de religieuze en bijgelovige opvattingen van hun landgenoten beter kennen dan één van ons, te bewijzen dat de hindoes, hoe ze verder ook worden genoemd, geen *spiritisten* zijn. 'Wat is een spiritist?' vraagt een correspondent met een 'hartstocht voor definities' terecht in een Londens spiritueel tijdschrift (zie *The Spiritualist* van 13 juni 1879), en nadat hij heeft gevraagd: 'Is Crookes een spiritist die evenals ik niet gelooft dat de verschijnselen door middel van de geesten van de doden plaatsvinden?', reikt hij verschillende definities aan, 'van de ruimste tot de meest beperkte', zoals hij het uitdrukt.

Laten we kijken aan welke van deze definities het 'spiritisme' van de hindoes – ik wil niet zeggen van alle hindoes, maar van een meerderheid – zou voldoen. Omdat dr. Peebles gedurende zijn beide korte bezoeken aan India, en onderweg naar Madras, waarbij hij het land van Calcutta naar Bombay doorkruiste, 'honderden spiritisten' kon ontmoeten, moeten deze dus, zo niet de meerderheid, dan toch een belangrijk percentage van de 240 miljoen Indiërs vormen. Ik zal nu de definities citeren uit de brief van de correspondent, die ondertekent met 'Een spiritist' (?), en voeg mijn eigen opmerkingen eraan toe:

A. 'Iedereen is een spiritist die in de onsterfelijkheid van de ziel gelooft.'

Ik denk van niet, anders zouden alle mensen in christelijk Europa en

Amerika spiritisten zijn. Evenmin beantwoordt deze definitie A aan de religieuze opvattingen van de hindoes van welke sekte ook, want, terwijl de onwetende massa gelooft in en streeft naar moksha, d.w.z., een letterlijke opneming van de geest van de mens in die van Brahmā, of *verlies van de individuele onsterfelijkheid*, als middel om de straf en verschrikkingen van de transmigratie te vermijden, geven de filosofen, adepten en geleerde yogī's, zoals onze eerbiedwaardige meester, svāmī Dayānanda Sarasvatī, de grote hindoehervormer, sanskritist en hoogste leider van de vedische afdeling van de oosterse tak van de Theosophical Society, een uiteenzetting over de toekomstige toestand van de geest van de mens, zijn vooruitgang en evolutie, in termen die lijnrecht tegenover de opvattingen van de spiritisten staan. Deze gezichtspunten zal ik, als u daartegen geen bezwaar heeft, in een volgende brief uiteenzetten.

B. 'Iedereen die gelooft dat het voortgezette bewuste bestaan van overleden personen door communicatie is aangetoond, is een spiritist.'

Een hindoe, of hij nu een geleerde en filosoof is of een onwetende afgodendienaar, gelooft niet in 'voortgezet *bewust* bestaan', hoewel eerstgenoemde aan de heilige, zondeloze ziel, die svarga (de hemel) en moksha heeft bereikt, een tijdperk van vele miljoenen en biljarden jaren toekent, die zich uitstrekken van de ene pralaya tot de volgende.[1] De hindoe gelooft in *cyclische* zielsverhuizingen, waarin perioden voorkomen dat de ziel haar herinneringen evenals het bewustzijn van haar individualiteit verliest, want, als het anders was, zou iedereen zich duidelijk al zijn vorige levens herinneren, wat niet het geval is. Hindoefilosofieën zijn bovendien in overeenstemming met de logica. *Zij* zullen niet een eindeloze eeuwigheid van beloning of straf aanvaardbaar achten voor enkele tientallen jaren van aards leven, al naar gelang dit leven volkomen vlekkeloos of volkomen zondig is geweest.

C. 'Iedereen is een spiritist die in een of meer van de zogenaamde objectieve verschijnselen gelooft, aan welke theorie daarover hij ook

---

[1] Zie *Isis ontsluierd* (2:500) voor de betekenis van het woord pralaya. Ik ben blij te zeggen dat svāmī Dayānanda en Eerw. Sumangala van Ceylon [nu Sri Lanka], respectievelijk de vertegenwoordigers van vedische en boeddhistische kennis en literatuur in India – eerstgenoemde de beste sanskritist en de ander een voortreffelijk Pāli-geleerde – ondanks de satirische kritiek op de vedische en boeddhistische gedeelten van *Isis* door enkele Amerikaanse zogenaamde oriëntalisten, hun algehele tevredenheid te kennen gaven over de juistheid van mijn esoterische verklaringen van hun respectieve religies. *Isis ontsluierd* wordt nu vertaald in het Marāthī en Hindī in India, en in het Pāli in Ceylon.

de voorkeur geeft, of zelfs als hij geen theorie heeft.'

Deze definitie is volkomen onjuist. Zulke mensen zijn 'fenomenalisten', geen spiritisten, en in die zin komt ze met het hindoegeloof overeen. Ze zijn allemaal, zelfs diegenen die zich in navolging van de moderne school van atheïsme materialisten noemen, in hun hart toch fenomenalisten, als men hen maar doorgrondt.

D. en E. 'Erkent geen spiritisme zonder geesten, maar de geesten hoeven niet menselijk te zijn.'

Op deze manier kunnen theosofen en occultisten in het algemeen ook spiritisten worden genoemd, hoewel laatstgenoemden hen als vijanden beschouwen; en alleen in deze zin zijn *alle* hindoes spiritisten, hoewel hun denkbeelden over menselijke geesten lijnrecht tegenover die van de 'spiritisten' staan. Ze beschouwen 'bhūta's' – die de geesten zijn van hen die met onbevredigde begeerten stierven en die door hun zonden en aardse gehechtheden aan de aarde gebonden zijn en van svarga worden weggehouden (de 'elementaren' van de theosofen) – als wezens die kwade duivels zijn geworden, en elk ogenblik de kans lopen om vernietigd te worden als gevolg van de krachtige vervloekingen van de brahmaanse exorcist. De 'controle door geesten van overledenen' die zo gewenst en gewaardeerd wordt in mediums, beschouwt de hindoe als de grootste vloek die een mens zou kunnen treffen – inbezitneming en bezetenheid door een bhūta; en mensen die veel van elkaar houden, gaan vaak uit elkaar als de vrouw wordt aangevallen door een bhūta van een familielid, die blijkbaar bijna altijd vrouwen aanvalt.

F. en G. 'Bedenk dat niemand het recht heeft zich een spiritist te noemen die enige nieuwerwetse opvattingen over 'elementaren', 'geest van het medium', enz., heeft; of die niet gelooft dat alle verschijnselen van elke soort door geesten, hoge en lage, van overleden mensen kunnen worden verklaard.'

Deze is de meest geschikte en juiste van alle bovenstaande 'definities' vanuit het standpunt van het orthodoxe spiritisme, en ons meningsverschil met dr. Peebles wordt hierdoor duidelijk gemaakt. Geen hindoe zou – als men hem al ertoe zou kunnen brengen om bhūta's te beschouwen als lage, lijdende geesten op weg naar vooruitgang en uiteindelijke vergiffenis (?) – zelfs als hij zou willen, *alle* verschijnselen volgens deze puur spiritistische theorie kunnen verklaren. Al zijn religieuze en filosofische tradities verwerpen zo'n beperkte gedachte. Een hindoe is in de eerste plaats een geboren metafysicus en logisch denker. Als hij al iets gelooft, en waarin hij ook gelooft, hij zal van geen

speciale wetten willen weten die uitsluitend voor mensen van deze planeet in het leven zijn geroepen, maar hij zal denken dat deze wetten in het gehele heelal van toepassing zijn; want hij is in de eerste plaats, en ondanks dat hij misschien tot een specifieke sekte behoort, een pantheïst. Zo heeft dr. Peebles zelf de situatie goed geschetst in de volgende toepasselijke paradox, in zijn hierboven genoemde brief in *The Spiritualist* waarin hij zegt: 'Ik ontmoette in Ceylon en India enkele van de beste mediums die ik tot mijn genoegen heb leren kennen; en zij waren *geen* mediums, want ze hadden in feite contact met de 'pais en piśācha's, die in de lucht, het water, het vuur, in rotsen en bomen, in de wolken, de regen, de dauw, in mijnen en grotten verblijven'.

Zo waren deze 'mediums' geen mediums, en evenmin spiritisten – het kamp (dr. Peebles' kamp) is intern verdeeld en moet ten onder gaan. Tot zover zijn we het eens, en nu ga ik verder met mijn bewijzen.

Zoals ik al eerder vermeldde, begonnen kol. Olcott en ik, vergezeld door een hindoe, Mulji Thackersing, een lid van onze Raad, begin april aan een reis van zeven weken. Ons doel was tweeledig: (1) Een bezoek te brengen aan en enige tijd te verblijven bij onze bondgenoot en leraar, svāmī Dayānanda, met wie we zo lang vanuit Amerika hadden gecorrespondeerd, en op die manier de banden tussen onze Society en de Ārya Samājes van India (waarvan er nu meer dan 50 zijn) hechter te maken; en (2) Getuige te zijn van zoveel mogelijk verschijnselen; en met de hulp van onze svāmī – zelf een yogī en een ingewijde in de mysteriën van de vidyā (of geheime wetenschappen) – uit de eerste hand antwoorden te krijgen op bepaalde veelbesproken vragen over welke machten en krachten daarbij een rol spelen. Ongetwijfeld was niemand beter daartoe in de gelegenheid dan wij. Daar waren we en onderhielden vriendschappelijke betrekkingen van meester tot leerlingen met pandit Dayānanda, de geleerdste man van India, een brahmaan van hoge kaste, en iemand die zeven jaar lang de gebruikelijke en akelige beproevingen van het yogī-schap in een bergachtig en onherbergzaam gebied, in eenzaamheid, geheel naakt, en in voortdurende strijd met de elementen en wilde dieren had ondergaan – de strijd van de goddelijke menselijke geest en de machtige WIL van de mens tegen de grove blinde stof in de vorm van tijgers, luipaarden, neushoorns en beren, om nog maar te zwijgen over giftige slangen en schorpioenen. De bewoners van het dichtstbijzijnde dorp bij die berg kunnen getuigen dat soms wekenlang niemand het waagde onze svāmī wat voedsel – een handvol rijst – te brengen; niettemin troffen ze hem, elke keer dat ze hem bezochten,

in dezelfde houding en op dezelfde plaats aan – een open, zanderig heuveltje, omgeven door de dichte jungle vol roofdieren – en na weken zonder voedsel en water was hij schijnbaar even gezond, alsof hij van steen was gemaakt in plaats van menselijk vlees en botten.[1]

Hij heeft ons dit mysterieuze geheim verklaard dat de mens in staat stelt de wreedste beproevingen te doorstaan en ten slotte te overwinnen; waardoor hij het dagen- en wekenlang zonder voedsel en drank kan stellen; volkomen ongevoelig kan worden voor extreme hitte of kou, en ten slotte dagenlang *buiten* in plaats van *in* zijn lichaam kan leven.

Tijdens deze reis bezochten we de bakermat van het Indiase mysticisme zelf, de broeikas van asceten, waar de herinnering aan de wonderbaarlijke verschijnselen die de rishi's vanouds verrichtten, nog even vers is als in de tijd toen de school van Patañjali – de beroemde stichter van het yogastelsel – bloeide en waar zijn Yoga-Sāṅkhya nog met evenveel vuur wordt bestudeerd, zo niet met hetzelfde begripsvermogen. We gingen naar Boven-India en de North-Western Provinces; naar Allahabad en Kanpur, waar de oevers van hun heilige 'Gaṅgā' (Ganges) bezaaid waren met religieus toegewijden; laatstgenoemden, die meer dan genoeg van het leven hebben, gaan daarheen om de rest van hun leven in meditatie en afzondering door te brengen, en sannyāsī's, gosāīns en sādhu's te worden. Vandaar gingen we naar Agra, met zijn Tāj Mahal, 'het gedicht in marmer', zoals bisschop Heber het zo mooi beschreef; en naar de graftombe van de grote keizer-adept, Akbar, in Sikandra; naar Agra, met zijn tempels vol Śakti-aanbidders, en naar die plaats, beroemd in de geschiedenis van het Indiase occultisme, waar de Yamunā haar blauwe water met de patriarchale Ganges vermengt en die door de śākta's (vereerders van het vrouwelijke vermogen) voor de verrichting van hun pūjā's is uitgekozen; tijdens die ceremoniën worden de beroemde zwarte kristallen of spiegels, die door P.B. Randolph worden vermeld, door de handen van jonge maagden gemaakt. Vandaar naar Saharanpur en Meerut, waar de Indiase opstand

---

[1] Yogī's en asceten zijn niet de enige voorbeelden van mensen die langdurig vasten; want door de sceptische wetenschap kan wel aan dit feit worden getwijfeld, en het wordt soms geheel verworpen als iets waarvoor geen afdoende bewijs bestaat – omdat het verschijnsel zich voordoet in afgelegen en ontoegankelijke plaatsen – maar we kennen veel jains, inwoners van bevolkte steden, die hetzelfde verschijnsel laten zien. Velen onder hen vasten, en onthouden zich 40 dagen lang van zelfs ook maar één druppel water – en overleven dit altijd.

van 1857 is begonnen. Tijdens ons verblijf in eerstgenoemde stad bleek dit het spoorwegknooppunt te zijn waar bijna 25.000 sannyāsī's en gosāīns samenstroomden, op terugreis van hun pelgrimstocht naar Haridwar. Kol. Olcott stelde aan velen van hen uitgebreid vragen en sprak urenlang met hen. Vervolgens naar Rajputana, het land dat door de dapperste en ook de meest mystiek aangelegde van alle volkeren in India wordt bewoond – het zonneras, waarvan de rājā's hun afstamming tot de zon zelf herleiden. We drongen door tot Jaipur, het Parijs en tegelijkertijd het Rome van het land van de Rājpūts.

We stroopten vlakten en bergland af, en gingen langs de heilige bossen die vol pagoden en religieus toegewijden waren, onder wie we enkele heel heilige mensen vonden die echte wonderbaarlijke vermogens bezaten, maar van wie de meerderheid doortrapte bedriegers waren. En we kwamen in de gunst van meer dan één brahmaan, bewaker en hoeder van de geheimen van zijn god en van de mysteries van zijn tempel; maar wat de overeenkomst tussen hun opvattingen en die van de spiritisten betreft kwamen we van deze 'erfelijke nietsnutten', zoals kol. Olcott ze treffend noemde, niet meer te weten dan van de sannyāsī's en de bezweerders van kwade geesten. We hebben ook nooit verzuimd, telkens wanneer we een ontwikkelde hindoe ontmoetten, hem uit te horen over de denkbeelden en opvattingen van zijn landgenoten over verschijnselen in het algemeen en het spiritisme in het bijzonder. En op al onze vragen, *wie* het was in het geval van heilige yogī's, begiftigd met 'wonderbaarlijke vermogens', die de manifestaties teweegbrachten, was het verbaasde antwoord onveranderlijk hetzelfde: 'Hij, de yogī, die één is geworden met brahman, brengt ze zelf teweeg.' En meer dan eens raakten de mensen met wie we spraken, vervuld van afschuw en waren diep beledigd als kol. Olcott de oneerbiedige vraag stelde, of de 'bhūta's' de wonderdoener niet hadden geholpen. Bijna twee maanden waren onze verblijven in Bombay – tuin, veranda's en kamers – onafgebroken van de vroege morgen tot laat in de avond tjokvol met Indiase bezoekers van de meest uiteenlopende sekten, rassen en religieuze opvattingen; gemiddeld 20 tot 100 en meer op één dag, die gekomen waren om met ons van gedachten te wisselen over metafysische vraagstukken en te spreken over de relatieve waarde van de oosterse en westerse filosofieën – waaronder de occulte wetenschappen en mystiek.

Tijdens onze reis moesten we onze broeders van de Ārya Samājes ontvangen die, overal waar we heen gingen, hun delegaties zonden om

ons te verwelkomen, en waar ook maar een Samāj gevestigd was. Zo raakten we vertrouwd met de vroegere inzichten van honderden en duizenden volgelingen van svāmī Dayānanda, die allemaal door hem bekeerd waren van een of andere afgodische sekte. Velen van hen waren ontwikkelde mensen, en even goed thuis in de vedische filosofie als in de leringen van de sekte waarvan ze zich hadden afgescheiden. Onze kansen om bekend te raken met de opvattingen, filosofieën en overleveringen van de hindoes waren daarom groter dan die van alle vroegere Europese reizigers; ja, zelfs groter dan die van welke ambtenaar ook die jarenlang in India had gewoond, maar die, omdat hij niet het hindoegeloof aanhing en ook niet zo vriendschappelijk met hen omging als wij, door de Indiërs noch werd vertrouwd, noch door hen als 'broeder' werd beschouwd en zo werd genoemd, zoals bij ons het geval was.

Zo zijn we dan, na enkele maanden voortdurend onderzoek te doen en vragen te stellen, tot de volgende conclusies gekomen, die overeenkomen met die van O'Grady: *Geen enkele hindoe is een spiritist*, en, met uitzondering van heel zeldzame gevallen, heeft geen van hen ooit van het spiritisme of zijn bewegingen in Europa gehoord, en zeker niet van die in Amerika, met welk land velen van hen even weinig bekend zijn als met de Noordpool. De leden van de Samājes beginnen nu pas belangstelling voor dit land te krijgen, nadat svāmī Dayānanda bij zijn geleerde onderzoek heeft ontdekt dat Amerika aan de oudste ārya's bekend moet zijn geweest, omdat over Arjuna, een van de vijf Pāṇḍava's, de vriend en discipel van Krishṇa, in de purāṇische geschiedenis wordt verteld dat hij naar Pātāla is gegaan op zoek naar een vrouw, en dat hij in dat land is getrouwd met Ulūpī, de weduwe-dochter van Nāga, de koning van Pātāla, een land van de tegenvoeters, waarvan de beschrijving volkomen overeenstemt met die van Amerika en dat in die vroege tijd alleen aan de ārya's bekend was.

Maar toen we de oorsprong, ontwikkeling en leringen van de spiritistische filosofie aan onze vrienden toelichtten en in het bijzonder de werkwijze van de mediums – d.w.z. het contact van de geesten van de doden met levende mannen en vrouwen, van wie de lichamen eerstgenoemden als communicatiemiddel gebruiken, was de afschuw bij ieder van onze luisteraars ongeëvenaard en onverbloemd. 'Contact met bhūta's', riepen ze uit. 'Contact met zielen die kwaadaardige demonen zijn geworden, aan wie we bereid zijn offers van voedsel en drank te brengen om hen tevreden te stellen en ons met rust te laten, die altijd komen om de vrede in families te verstoren; en van wie de aanwezigheid een

smet is! Wat voor genoegen of troost kunnen de bellati (blanke vreemdelingen) erin vinden om met hen in contact te staan?' Zo herhaal ik heel nadrukkelijk dat er niet alleen geen spiritisten in India zijn, zoals wij die term opvatten, maar ik bevestig en verklaar dat alleen al het idee van onze zogenaamde 'omgang met geesten' voor de meesten van hen weerzinwekkend is – met andere woorden, voor het oudste volk ter wereld, mensen die duizenden jaren alles over verschijnselen hebben geweten. Is dit niet een belangrijk feit voor ons die nog maar net begonnen zijn de wonderen van het mediumschap te ontdekken? Moeten we onze kennis zo hoog aanslaan dat we weigeren om iets te leren van deze oosterlingen, die hun heiligen – ja, zelfs hun goden en demonen en de geesten van de elementen – vanaf de vroegste oudheid 'wonderen' hebben zien verrichten? Hebben we een eigen filosofie die zo volmaakt is dat we haar kunnen vergelijken met die van India, die elk mysterie verklaart en de aard van elk verschijnsel voortreffelijk aantoont?

Geloof me, het zou de moeite waard zijn hulp van de hindoes te vragen, al was het maar om aan de materialisten en de sceptische wetenschap, beter dan wij dat nu kunnen, te bewijzen dat de bijbelse, vedische, christelijke of heidense verschijnselen – welke theorie over de entiteiten die daarbij een rol spelen ook juist is – tot de natuurlijke orde van deze wereld behoren, en in de eerste plaats recht hebben op wetenschappelijk onderzoek. Laten we eerst het bestaan van de sfinx aan de niet-ingewijden bewijzen, en later kunnen we proberen haar mysteries te ontraadselen. Spiritisten zullen altijd tijd genoeg hebben om 'achterhaalde' denkbeelden te weerleggen door de logica van hun nieuwe theorieën, en genoeg geesten om hun kracht te meten met de mystieke 'elementalen' uit het verleden. De waarheid is eeuwig en ze zal, hoe lang ook met voeten getreden, altijd helderder tevoorschijn komen wanneer de schemering van bijgeloof verdwijnt. Maar in één opzicht hebben we volkomen het recht de term spiritisten op de hindoes toe te passen. Al verzetten ze zich tegen *fysieke* verschijnselen, zoals deze door de bhūta's, of de onbevredigde zielen van de doden, worden teweeggebracht, en tegen inbezitneming van mediamieke personen door hen, toch zullen ze met vreugde die troostende bewijzen aanvaarden waaruit blijkt dat een overleden vader of moeder nog steeds belangstelling voor hen heeft. In de subjectieve verschijnselen van dromen, in visioenen van helderziendheid of trance, teweeggebracht door de vermogens van heiligen, verwelkomen ze de geesten van hun geliefden en ontvangen vaak belangrijke aanwijzingen en raadgevingen van hen. . . .

Indien uw lezers dat wensen, zal ik een reeks brieven wijden aan de verschijnselen die in India plaatsvinden, en ze van toelichtingen voorzien. Ik hoop oprecht dat de oude ervaring met Amerikaanse spiritisten, die met dreigend machtsvertoon tegen beeldenstormende theosofen en hun 'achterhaalde' denkbeelden samenspannen, zich niet zal herhalen; want mijn aanbod is volkomen onpartijdig en vriendschappelijk. Ik doe het zonder enig verlangen om nieuwe leringen te geven of een onwelkome hindoepropaganda te voeren, maar eenvoudig om materiaal ter vergelijking en bestudering te verstrekken aan spiritisten die nadenken.

H.P. Blavatsky

Bombay, juli 1879

Wat is theosofie?

['What is theosophy', *The Theosophist*, oktober 1879, blz. 2-5; *CW* 2:87-97]

Deze vraag is zo vaak gesteld, en over dit onderwerp bestaan zoveel misvattingen, dat de redactie van een tijdschrift dat gewijd is aan een uiteenzetting van de theosofie van de wereld nalatig zou zijn als ze in haar eerste nummer aan haar lezers niet volledige duidelijkheid zou verschaffen. Maar onze titel omvat nog twee andere vragen: Wat is de Theosophical Society, en wat zijn de theosofen? Op elke vraag zal antwoord worden gegeven.

Volgens lexicografen is de term theosophia samengesteld uit twee Griekse woorden – theos, 'god', en sophos, 'wijs'. Tot zover is dat juist. Maar de verklaringen die daarop volgen maken helemaal niet duidelijk wat theosofie is. Webster definieert haar heel origineel als 'een verondersteld contact met God en verheven geesten, en het daardoor verwerven van bovenmenselijke kennis, door middel van *fysieke processen*, zoals bij de theürgische handelingen van sommige oude platonisten, of door de *scheikundige processen* van de Duitse vuurfilosofen'.

Dit is op zijn zachtst gezegd een armzalige en weinig serieuze verklaring. Door zulke ideeën toe te schrijven aan mensen zoals Ammonius Saccas, Plotinus, Iamblichus, Porphyrius en Proclus wordt ofwel opzettelijk een verkeerde voorstelling van zaken gegeven, of Webster is onwetend over de filosofie en de motieven van de grootste

genieën van de latere School van Alexandrië. Als men beweert dat degenen die door hun tijdgenoten en nageslacht theodidaktoi – 'door god onderwezenen' – worden genoemd, als doel hadden om hun psychische, spirituele inzichten door 'fysieke processen' te ontwikkelen, betekent dit dat ze worden betiteld als materialisten. Wat de afsluitende opmerking over de vuurfilosofen betreft, deze wordt door hen teruggespeeld naar de vooraanstaande wetenschappers van deze tijd, die door Eerw. James Martineau de volgende grootspraak in de mond worden gelegd: 'Stof is het enige wat we willen, geef ons slechts atomen, en we zullen het heelal verklaren.'

Vaughan geeft een veel betere, meer filosofische definitie. Hij zegt: 'Een theosoof is iemand die u een theorie biedt over God of het werk van God, dat niet op openbaring maar op de eigen inspiratie berust.' Volgens deze zienswijze is iedere grote denker en filosoof, in het bijzonder elke stichter van een nieuwe religie, filosofische school of geloofsgemeenschap, noodzakelijkerwijs een theosoof. Theosofie en theosofen hebben daarom al bestaan sinds de eerste tekenen van het ontluikende denken dat de mens instinctief ertoe bracht naar middelen te zoeken om zijn eigen onafhankelijke opvattingen tot uitdrukking te brengen.

Er waren al theosofen vóór het begin van het christendom, hoewel christelijke schrijvers de ontwikkeling van het eclectische theosofische stelsel in het begin van de derde eeuw van hun jaartelling plaatsen. Diogenes Laërtius voert theosofie terug tot een tijdvak dat voorafgaat aan de dynastie van de Ptolemeeën, en noemt als haar stichter een Egyptische hiërofant, Pot-Amun, een Koptische naam met de betekenis van een aan Amun, de god van de wijsheid, gewijde priester. Maar de geschiedenis laat zien dat de term theosofie opnieuw werd gebruikt door Ammonius Saccas, de stichter van de neoplatonische school. Hij en zijn discipelen noemden zichzelf 'Philalethen' – liefhebbers van de waarheid – terwijl anderen hen de 'analogisten' noemden, op grond van hun manier van interpreteren van alle heilige legenden, symbolische mythen en mysteries, door een regel van analogie of overeenkomst, zodat gebeurtenissen die hadden plaatsgevonden in de uiterlijke wereld werden beschouwd als uitdrukkingen van de werking en ervaring van de menselijke ziel. Het was het doel van Ammonius om alle geloofsgemeenschappen, volkeren en landen te verenigen in één gemeenschappelijk geloof – een geloof in één hoogste, eeuwige, onbekende en onnoembare macht, die het heelal bestuurt

door middel van onveranderlijke en eeuwige wetten. Zijn doel was het bestaan te bewijzen van een oorspronkelijk theosofisch stelsel, dat aanvankelijk in alle landen in essentie gelijk was; alle mensen ertoe te bewegen hun conflicten en ruzies bij te leggen, en zich in doel en denken te verenigen als kinderen van één gemeenschappelijke moeder; om de oude religies, die geleidelijk ontaard en verduisterd waren geraakt, te zuiveren van alle menselijke droesem, door ze te verenigen en te verklaren op basis van zuivere filosofische beginselen.

Daarom werden de stelsels van de boeddhisten, de Vedānta, en de magiërs, of zoroastriërs, onderwezen in de eclectische theosofische school, samen met alle filosofieën van Griekenland. Vandaar ook die bij uitstek boeddhistische en Indiase karaktertrek van de oude theosofen uit Alexandrië van gepaste eerbied tegenover ouders en bejaarden; een broederlijke genegenheid voor de hele mensheid; en een gevoel van mededogen zelfs voor de dieren, die niet kunnen spreken. Ammonius probeerde een stelsel van morele discipline in het leven te roepen dat de mensen verplichtte volgens de wetten van hun respectievelijke landen te leven, hun denken te verheffen door de ene absolute waarheid te onderzoeken en te overpeinzen; zijn voornaamste doel was om aan de verschillende religieuze leringen, als aan een veelsnarig instrument, een volledige en harmonische melodie te ontlokken, die weerklank zou vinden in elk waarheidlievend hart, waardoor volgens hem alle andere doelen zouden worden bereikt.

Theosofie is de oude wijsheid-religie, de esoterische leer die eens in elk land uit de oudheid dat aanspraak maakte op beschaving bekend was. Alle oude geschriften laten ons zien dat deze 'wijsheid' emaneerde uit het goddelijke beginsel; dat dit duidelijk werd begrepen, blijkt uit namen als het Indiase Budha, de Babylonische Nebo, de Thoth uit Memphis, de Hermes uit Griekenland en ook uit de benamingen van sommige godinnen – Metis, Neith, Athena, de gnostische Sophia en ten slotte – de *Veda's*, afgeleid van een woord dat 'kennen' betekent. Alle filosofen uit de oudheid van het Oosten en het Westen, de hiërofanten uit het oude Egypte, de rishi's van Āryāvarta, de theodidaktoi uit Griekenland, vatten onder deze benaming alle kennis van de occulte en essentieel goddelijke dingen samen. De *Merkabah* van de Hebreeuwse rabbi's, de wereldlijke reeks teksten voor het volk, werden daarom slechts het voertuig genoemd, het uiterlijke omhulsel waarin de hogere esoterische kennis besloten lag. De magiërs van Zarathoestra werden onderricht en ingewijd in de grotten en geheime

loges van Bactrië; de Egyptische en Griekse hiërofanten hadden hun aporrhēta, of geheime gesprekken waarbij de mystēs een epoptēs – een ziener – werd.

Het belangrijkste denkbeeld van de eclectische theosofie was één enkele hoogste essentie, onbekend en *onkenbaar* – want – 'Hoe zou men de kenner kunnen kennen?' vraagt de *Brihadāraṇyaka Upanishad*. Hun stelsel werd gekarakteriseerd door drie verschillende kenmerken: de theorie van de bovengenoemde essentie; de leer van de menselijke ziel – een emanatie daarvan, en dus van dezelfde geaardheid; en zijn theürgie. Laatstgenoemde wetenschap heeft ertoe geleid dat de neoplatonisten in onze tijd van materialistische wetenschap in zo'n verkeerd daglicht worden gesteld. Omdat theürgie in essentie de kunst is om de goddelijke vermogens in de mens te gebruiken om de blinde natuurkrachten te beheersen, werden hun volgelingen aanvankelijk magiërs genoemd – een verbastering van het woord 'magh', dat een wijs of geleerd mens betekent – en belachelijk gemaakt. Sceptici van een eeuw geleden zouden er net zo naast hebben gezeten als ze lachten om het idee van een fonograaf of telegraaf. Mensen van de ene generatie die worden bestempeld als 'ongelovigen' of worden bespot, worden vaak de wijzen en heiligen van de volgende generatie.

Over de goddelijke essentie en de aard van de ziel en de geest heeft de moderne theosofie nu dezelfde opvattingen als de oude theosofie. De veel voorkomende Dyu van de Indo-Europese volkeren was identiek met de Iao van de Chaldeeën, en zelfs met de Jupiter van de minder geleerde en filosofische denkers onder de Romeinen; hij was ook identiek met de Jahve van de Samaritanen, de Tiu of 'Tuisto' van de Germanen, de Duw van de Britten, en de Zeus van de Thraciërs. Wat de absolute essentie betreft, het Ene en Al – of we nu de Grieks-pythagorische, de Chaldeeuws-kabbalistische of de Indo-Europese filosofie daarover volgen, ze leiden allemaal tot een en hetzelfde resultaat. De oorspronkelijke monade van het pythagorische stelsel, die teruggetrokken is in de duisternis, en zelf duisternis is (voor het menselijk verstand), werd als basis van alle dingen beschouwd, en we kunnen dit denkbeeld in al zijn zuiverheid vinden in de filosofische stelsels van Leibniz en Spinoza. Dus of een theosoof het eens is met de kabbala die over ain sof spreekt en de vraag stelt: 'Wie kan Het dan begrijpen, want Het is vormloos, en niet-bestaand' – of zich die prachtige hymne uit de *Rig-Veda* (10:129) herinnert waarin de vraag wordt gesteld:

Wie weet waaruit deze grote schepping ontstond?
Wie weet of zijn wil haar schiep of dat die zweeg.
Hij weet het – of misschien weet zelfs Hij het niet.

Of misschien de opvatting van de Vedānta over Brahma aanvaardt, die in de *Upanishads* wordt voorgesteld als 'zonder leven, zonder geest, zuiver', *onbewust*, want Brahma is 'absoluut bewustzijn'. Of ten slotte zelfs kiest voor de svābhāvika's van Nepal, en beweert dat er niets anders bestaat dan 'svabhavat' (substantie of natuur), dat vanuit zichzelf bestaat, zonder enige schepper – elk van de bovengenoemde opvattingen kan slechts leiden tot zuivere en absolute theosofie.

Die theosofie die mensen zoals Hegel, Fichte en Spinoza ertoe bracht het werk van de oude Griekse filosofen te bestuderen en te speculeren over de 'ene substantie' – de godheid, het goddelijke Al dat voortkomt uit de goddelijke wijsheid, onbegrijpelijk, onbekend, en niet benoemd door elk van de oude of moderne religieuze filosofieën, met uitzondering van het christendom en de islam. Daarom kan iedere theosoof, die vasthoudt aan een theorie van de godheid 'die als basis niet een openbaring maar de eigen inspiratie heeft', elk van de hierboven genoemde definities aanvaarden of tot elk van deze religies behoren, en toch strikt binnen de grenzen van de theosofie blijven. Want laatstgenoemde betekent geloof in de godheid als het AL, de bron van het hele bestaan, het oneindige dat niet kan worden begrepen of gekend, alleen het universum onthult Het, of, zoals sommigen verkiezen, Hem, en kennen er op die manier een geslacht aan toe, geven het menselijke eigenschappen, wat *godslastering* is. Het is waar dat de theosofie terugdeinst voor grove verstoffelijking; ze gelooft veeleer dat de geest van de godheid, eeuwig teruggetrokken in zichzelf, noch wil noch schept, maar ook dat – vanuit de oneindige glans die overal uitgaat van het grote centrum – dat wat alle zichtbare en onzichtbare dingen voortbrengt slechts een straal is die het scheppende en bevruchtende vermogen bevat dat op zijn beurt voortbrengt wat de Grieken de macrokosmos noemden, de kabbalisten Tikkun of Adam-Kadmon – de archetypische mens – en de Indo-Europeanen purusha, het gemanifesteerde Brahma, of het goddelijk mannelijke. De theosofie gelooft ook in de anastasis, of het voortgezette bestaan, en in de transmigratie (evolutie), of een reeks veranderingen in de ziel,[1] die volgens strikt filo-

[1] In een reeks artikelen getiteld 'The world's great theosophists', willen we laten zien dat van Pythagoras, die zijn wijsheid in India heeft verkregen, tot onze

sofische beginselen verdedigd en verklaard kan worden; en alleen door onderscheid te maken tussen de paramātman (transcendentale, hogere ziel) en jīvātman (dierlijke, of bewuste ziel) van de Vedānta.

Om theosofie volledig te omschrijven, moeten we haar in al haar aspecten beschouwen. De innerlijke wereld bleef niet voor iedereen verborgen door ondoordringbare duisternis. Door die hogere intuïtie, verworven door middel van theosophia, of Godskennis, die het denken meevoerde uit de wereld van de vorm naar die van de vormloze geest, was de mens in alle tijden en in alle landen soms in staat dingen waar te nemen in de innerlijke of onzichtbare wereld. Vandaar de 'samādhi' of dhyāna yoga samādhi van de hindoe-asceten; de 'daimonion-photi' of spirituele verlichting van de neoplatonisten; het 'siderische contact van de ziel' van de rozenkruisers of vuurfilosofen; en zelfs de extatische trance van mystici en van de moderne mesmeristen en spiritisten zijn van dezelfde aard, hoewel verschillend in hun uiting.

Het zoeken naar het goddelijker 'zelf' van de mens, dat zo vaak en zo onjuist werd geïnterpreteerd als individueel contact met een persoonlijke god, was het doel van iedere mysticus, en de overtuiging dat dit mogelijk is schijnt even oud te zijn als de mensheid, al geeft ieder volk er een andere naam aan. Zo wordt wat de yogī's en de śrotriya's vidyā noemen, door Plato en Plotinus 'noëtisch werk' genoemd. 'Door overdenking, zelfkennis en verstandelijke discipline kan de ziel zich verheffen tot het zien van de eeuwige waarheid, het eeuwig goede en schone – dat wil zeggen, tot het *aanschouwen van God* – dit is de epopteia', zoals de Grieken zeiden. 'Om de ziel te verenigen met de universele ziel', zei Porphyrius, 'vereist slechts een volkomen zuiver denken. Door middel van zelfbespiegeling en zuiverheid van lichaam en geest kunnen we Het benaderen, en in die toestand ware kennis en een wonderbaarlijk inzicht verkrijgen.' En svāmī Dayānanda Sarasvatī, die noch Porphyrius, noch andere Griekse auteurs heeft gelezen, maar een grote vedische geleerde is, zegt in zijn *Veda-Bhāshya* (upāsanā-prakāra ank 9): 'Om dīkshā (de hoogste inwijdingen) en yoga [eenwording] te bereiken, moet men de regels navolgen . . . De ziel in het menselijk lichaam kan de grootste wonderen verrichten door kennis van de uni-

---

meest bekende moderne filosofen en theosofen – David Hume, en Shelley, de Engelse dichter – de spiritisten van Frankrijk inbegrepen – velen geloofden en nog steeds geloven in metempsychose of reïncarnatie van de ziel; hoewel het stelsel van de spiritisten maar weinig is uitgewerkt, kan men er toch eerlijk aandacht aan besteden.

versele geest (of God) en door zich vertrouwd te maken met de (occulte) eigenschappen en kwaliteiten van alle dingen in het heelal. Een mens (een dīkshita of ingewijde) kan zo het vermogen verwerven om op grote afstand te zien en te horen.' Ten slotte zegt Alfred R. Wallace, FRS, een spiritist maar ongetwijfeld een groot bioloog, moedig en openhartig het volgende:

> Alleen de 'geest' voelt, neemt waar en denkt, verwerft kennis en redeneert en aspireert . . . niet zelden treft men mensen aan met een zodanig gestel dat de geest onafhankelijk van de lichamelijke zintuigen kan waarnemen, of misschien, geheel of gedeeltelijk, het lichaam enige tijd kan verlaten om dan erin terug te keren. . . . De geest . . . communiceert gemakkelijker met geest dan met de stof.[1]

We kunnen nu zien hoe – nadat er duizenden jaren zijn verstreken tussen de tijd van de gymnosofisten[2] en ons eigen hoogbeschaafde tijdperk, ondanks of misschien juist omdat zo'n verlichting haar stralende licht op zowel de psychische als de fysieke natuurrijken werpt – meer dan 20.000.000 mensen tegenwoordig in een andere vorm geloven in diezelfde spirituele vermogens waarin door de yogī's en de pythagoreeërs bijna 3000 jaar geleden werd geloofd.

Terwijl de Indo-Europese mysticus voor zichzelf aanspraak maakte op het vermogen alle problemen van leven en dood te kunnen oplossen wanneer hij eenmaal het vermogen had verworven onafhankelijk van zijn lichaam te kunnen handelen door middel van de ātman – het 'zelf', of de 'ziel'; en de oude Grieken op zoek gingen naar atmu – de verborgene of de godziel van de mens, met de symbolische spiegel van de Thesmoforische mysteriën; geloven de spiritisten van nu dat de geesten, of de zielen van ontlichaamde mensen, zichtbaar en tastbaar kunnen communiceren met hen die ze op aarde liefhadden. De Indiase yogī's, Griekse filosofen en moderne spiritisten bevestigen allemaal die mogelijkheid op grond van het feit dat de belichaamde ziel en haar nooit belichaamde geest – het werkelijke zelf – ruimtelijk niet afgescheiden zijn van de universele ziel of andere geesten, maar alleen door de differentiatie van hun eigenschappen; want in de grenzeloze

---

[1] *On Miracles and Modern Spiritualism*, 1875, hfst. 8, blz. 100-1.

[2] Het werkelijke bestaan van de yoga-vermogens werd bevestigd door veel Griekse en Romeinse schrijvers die yogī's Indiase gymnosofisten noemen: door Strabo, Lucianus, Plutarchus, Cicero (*Tusculanae disputationes*), Plinius (*Naturalis historia*, 7:2:22), enz.

uitgestrektheid van het heelal kunnen geen beperkingen zijn. En wanneer dit verschil eenmaal is weggenomen – volgens de Grieken en Indiërs door abstracte contemplatie waardoor de gevangen ziel tijdelijk wordt bevrijd, en volgens spiritisten door middel van mediumschap – wordt zo'n vereniging tussen belichaamde en ontlichaamde geesten mogelijk. Vandaar dat de yogī's van Patañjali, en de in hun voetsporen tredende Plotinus, Porphyrius en andere neoplatonisten, beweerden dat ze in hun uren van extase, verschillende keren tijdens hun leven, verenigd waren met, of beter gezegd één waren geworden met God.

Hoe onjuist dit idee misschien ook lijkt als met God de universele geest wordt bedoeld, het werd en wordt door te veel grote filosofen beweerd om als volledige onzin opzij te schuiven. In het geval van de theodidaktoi was het enige omstreden punt – een smet op deze filosofie van extreem mysticisme – dat ze beweerden dat wat eenvoudig extatische verlichting is in de categorie van zintuiglijke waarneming kan worden ondergebracht. In het geval van de yogī's, die beweerden in staat te zijn Īśvara 'van aangezicht tot aangezicht' te zien, werd deze bewering met succes weerlegd door de strenge logica van Kapila. Hun Griekse volgelingen, en een lange reeks christelijke extatici, en ook twee figuren die meer recent hebben beweerd dat ze God hebben gezien – Jakob Böhme en Swedenborg – hebben vergelijkbare aanspraken gemaakt. Deze aanspraken had men filosofisch en logisch moeten onderzoeken en zouden zijn onderzocht als een paar van onze wetenschappers die spiritisten zijn, meer interesse hadden gehad in de filosofie dan in alleen maar de verschijnselen van het spiritisme.

De theosofen in Alexandrië werden onderverdeeld in neofieten, ingewijden en meesters of hiërofanten; hun voorschriften waren overgenomen uit de oude mysteriën van Orpheus, die ze, volgens Herodotus, meebracht uit India. Ammonius verplichtte zijn discipelen door een gelofte zijn *hogere* leringen niet bekend te maken, behalve aan hen die hadden bewezen volkomen waardig en ingewijd te zijn, en die hadden geleerd de goden, de engelen en de demonen van andere volkeren in het licht van de esoterische hyponoia, of verborgen betekenis, te zien. 'De goden bestaan, maar ze zijn niet wat de hoi polloi, de menigte denkt dat ze zijn', zegt Epicurus. 'Niet hij is een atheïst die het bestaan van de goden die door de menigte worden aanbeden ontkent, maar hij die de opvattingen van de menigte over deze *goden* gelooft.'[1]

---

[1] Diogenes Laërtius, *Leven en leer van beroemde filosofen*, 10:123.

Op zijn beurt verklaart Aristoteles dat wat men 'de *goden* noemt eenvoudig de eerste beginselen zijn van de goddelijke essentie die de hele natuur doordringt.'[1]

Plotinus, de leerling van de door 'god onderwezen' Ammonius, vertelt ons dat de geheime gnosis of de kennis van de theosofie drie graden kent – mening, kennis en *verlichting*. 'Het middel of instrument van de eerste is zintuiglijk vermogen of gewaarwording; van de tweede dialectiek; van de derde intuïtie. Aan laatstgenoemde is het verstand ondergeschikt; ze is *absolute kennis*, gebaseerd op de vereenzelviging van het denken met het te kennen voorwerp.' Theosofie is, bij wijze van spreken, de exacte wetenschap van de psychologie; ze verhoudt zich tot het natuurlijke, ongecultiveerde mediumschap, als de kennis van een Tyndall tot die van een natuurkundeleerling. Ze ontwikkelt in de mens een directe aanschouwing, dat wat Schelling aanduidt als 'het besef dat subject en object in de individuele mens één zijn'; zodat onder de invloed en door de kennis van hyponoia de mens goddelijke gedachten denkt, alle dingen ziet zoals ze werkelijk zijn, en, ten slotte, 'ontvankelijk wordt voor de wereldziel', om een van de mooiste termen van Emerson te gebruiken. 'Ik, de onvolmaakte, vereer mijn eigen volmaakte' – zegt hij in zijn prachtige essay over de overziel.

Naast deze psychische of zielstoestand ontwikkelde de theosofie elke tak van wetenschap en kunst. Ze was volkomen vertrouwd met wat nu algemeen bekendstaat als mesmerisme. Praktische theürgie of 'ceremoniële magie', waartoe de rooms-katholieke geestelijkheid bij haar exorcisme zo vaak haar toevlucht nam, werd door de theosofen verworpen. Alleen Iamblichus die de andere eclectici in kennis overtrof, voegde de leer van de theürgie toe aan de theosofie. Wanneer de mens onbekend is met de ware betekenis van de esoterische goddelijke symbolen van de natuur, is hij geneigd de vermogens van zijn ziel verkeerd in te schatten, en, in plaats van zich spiritueel en mentaal te verenigen met de hogere, hemelse wezens, de goede geesten (de goden van de theürgen van de platonische school), zal hij onbewust de kwade, duistere krachten oproepen die zich rond de mensheid ophouden – de onsterfelijke, meedogenloze scheppingen van menselijke misdaden en ondeugden – en daardoor van theurgia (witte magie) tot goetia (of zwarte magie, tovenarij) vervallen. Maar witte noch zwarte magie zijn wat het gangbare bijgeloof onder deze termen verstaat. De mogelijk-

[1] *Metafysica*, 12:8:1047b.

heid om 'geesten op te roepen', volgens *De sleutel van Salomo*, is het toppunt van bijgeloof en onwetendheid. Alleen door zuiver te handelen en te denken kunnen we ons verheffen tot de omgang 'met de goden' en het gewenste doel bereiken. De alchemie, die volgens zo velen zowel een spirituele filosofie als een natuurwetenschap was, behoorde tot de leringen van de theosofische school.

Het is een opmerkelijk feit dat noch Zarathoestra, noch Boeddha, Orpheus, Pythagoras, Confucius, Socrates of Ammonius Saccas iets op schrift hebben gesteld. De reden daarvoor is duidelijk. Theosofie is een tweesnijdend zwaard en niet geschikt voor onwetende of egoïstische mensen. Zoals elke oude filosofie heeft ze haar aanhangers in onze tijd; maar tot recent waren haar volgelingen gering in aantal, en afkomstig uit de meest verschillende geloofs- en denkrichtingen. 'Hoewel ze zuiver beschouwend waren en geen scholen hebben gesticht, hebben ze toch in stilte invloed uitgeoefend op de filosofie; en als de tijd rijp is kunnen veel van deze zo onopvallend verkondigde ideeën ongetwijfeld een nieuwe richting aan het menselijk denken geven' – zegt Kenneth R.H. Mackenzie IX° . . . zelf mysticus en theosoof, in zijn grote en waardevolle werk, *The Royal Masonic Cyclopaedia*.[1]

Sinds de tijd van de vuurfilosofen hebben ze zich nooit in verenigingen georganiseerd, want als men bekendstond als theosoof zou men door de christelijke geestelijkheid als een wild dier worden achtervolgd en dit betekende nog geen eeuw geleden vaak een doodvonnis. De statistieken tonen aan dat in een periode van 150 jaar niet minder dan 90.000 mannen en vrouwen in Europa werden verbrand wegens zogenaamde hekserij. Alleen al in Groot-Brittannië werden van 1640 tot 1660 n.Chr., in slechts twintig jaar tijd, 3000 personen ter dood gebracht omdat ze een compact met de 'duivel' hadden gesloten. Het was pas laat in deze eeuw – in 1875 – dat enkele vooruitstrevende mystici en spiritisten, die niet overtuigd waren van de theorieën en verklaringen die door de aanhangers van het spiritisme werden verkondigd en ontdekten dat die bijlange niet het hele terrein van de vele soorten verschijnselen bestreken, in New York, Amerika, een vereniging stichtten

---

[1] *The Royal Masonic Cyclopaedia of History, Rites, Symbolism and Biography*, red. Kenneth R.H. Mackenzie IX° (Cryptonymus), erelid van de Canongate Kilwinning Lodge, nr. 2, Schotland; New York, J.W. Bouton, 706 Broadway, 1877. Zie daarin de artikelen 'Theosophical Society of New York' en 'Theosophy', blz. 731.

die nu in wijde kring bekend is als de Theosophical Society. Nu we duidelijk hebben gemaakt wat theosofie is, zullen we in een afzonderlijk artikel uitleggen wat de aard van onze Society is, die ook 'universele broederschap van de mensheid' wordt genoemd.

Wat zijn theosofen?

['What are the theosophists?', *The Theosophist*, oktober 1879, blz. 5-7; *CW* 2:98-106]

Zijn ze wat ze beweren te zijn – onderzoekers van de natuurwetten, van oude en moderne filosofie, en zelfs van de exacte wetenschappen? Zijn ze deïsten, atheïsten, socialisten, materialisten of idealisten; of zijn ze slechts een afsplitsing van het moderne spiritisme – louter visionairs? Moet er enige aandacht aan hen worden besteed, omdat ze in staat zijn over filosofie te discussiëren en de ware wetenschap te bevorderen; of moeten ze worden behandeld met de meewarige tolerantie waarmee men 'onschadelijke enthousiastelingen' bejegent? Tegen de Theosophical Society zijn allerlei beschuldigingen geuit: van het geloof in 'wonderen' en het 'verrichten van wonderen'; van geheime politieke doeleinden, zoals de carbonari; dat ze spionnen zijn van een autocratische tsaar; van het verkondigen van socialistische en nihilistische leringen; en, heel opmerkelijk, dat ze tegen betaling een heimelijke overeenkomst is aangegaan met de Franse jezuïeten om het hedendaagse spiritisme te ondermijnen! Met evenveel kracht zijn ze door de Amerikaanse positivisten uitgemaakt voor dromers, door een gedeelte van de New Yorkse pers voor fetisj-aanbidders, door de spiritisten betiteld als mensen die 'stoffig bijgeloof' nieuw leven willen inblazen, door de christelijke kerk als ongelovige afgezanten van de duivel, door prof. W.B. Carpenter, FRS, als mensen die alles voor zoete koek slikken, en ten slotte hebben enkele hindoetegenstanders hen, om hun invloed te verminderen, heel dwaas ervan beschuldigd de hulp van *demonen* in te roepen om bepaalde paranormale verschijnselen teweeg te brengen. Onder al die uiteenlopende meningen is één ding opvallend: de Society, haar leden en hun opvattingen vindt men belangrijk genoeg om besproken en aan de kaak gesteld te worden. *Mensen belasteren alleen diegenen die ze haten of vrezen.*

Maar hoewel de Society haar vijanden en lasteraars heeft, heeft ze ook haar vrienden en verdedigers. Tegenover elk woord van kritiek stond een woord van lof. Ze was begonnen met een groep van 12 serieuze mannen en vrouwen, maar haar ledental breidde zich zozeer uit dat het al na een maand nodig was om voor haar bijeenkomsten een zaal te huren. Binnen twee jaar had ze afdelingen in verschillende Europese landen. Later vormde ze een alliantie met de Ārya Samāj in India, geleid door de geleerde pandit svāmī Dayānanda Sarasvatī, en met de Ceylonese boeddhisten onder leiding van de geleerde H. Sumangala, hogepriester van Adam's Peak en voorzitter van het Vidyodaya College in Colombo.

Wie een serieuze poging wil doen om de psychologie te doorgronden moet zich wenden tot de oude, heilige Āryāvarta. Er bestaat geen land dat in esoterische wijsheid en beschaving ouder is dan dit, hoezeer ook haar huidige zwakke afspiegeling – het hedendaagse India – in verval is geraakt. We beschouwen dit land als de vruchtbare kweekplaats waaruit alle verdere filosofische stelsels zijn voortgekomen, en een deel van onze Society is naar deze bron van alle psychologie en filosofie gekomen om haar oude wijsheid te bestuderen en haar mysterieuze geheimen te weten te komen. De filologie is te ver gevorderd dan dat het nu nog nodig zou zijn het eerstgeboorterecht van Āryāvarta te bewijzen. De onbewezen en bevooroordeelde hypothese van de huidige chronologie verdient geen enkele aandacht, en zal na verloop van tijd verdwijnen, zoals zovele andere onbewezen hypothesen.

De lijn van filosofische overerving van Kapila via Epicurus tot James Mill; van Patañjali via Plotinus tot Jakob Böhme, is even goed te volgen als de loop van een rivier door een landschap. Een van de doelstellingen van de Society was om onderzoek te doen naar de te transcendente opvattingen van de spiritisten over de vermogens van ontlichaamde geesten; en na hun te hebben gezegd wat een gedeelte van hun verschijnselen, althans volgens ons, *niet* zijn, wordt het nu onze taak aan te tonen wat ze wel zijn. Het ligt zo voor de hand dat de sleutel tot de zogenaamd 'bovennatuurlijke' verschijnselen van de spiritisten in het Oosten, en met name in India, moet worden gezocht, dat dit feit zelfs onlangs werd toegegeven door de *Pioneer* van Allahabad (van 11 augustus 1879), een Engels-Indiase krant die niet de reputatie heeft dat ze iets beweert wat ze niet voor waar houdt. Ze beschuldigt de wetenschappers ervan dat ze, 'terwijl ze zich richten op ontdekkingen op fysiek gebied, enige generaties lang te zeer geneigd zijn geweest

onderzoek naar het bovennatuurlijke te verwaarlozen', en vermeldt 'de nieuwe golf van twijfel' (het spiritisme) die 'hen onlangs in hun overtuiging heeft geschokt'. Verder zegt ze dat voor velen, onder wie verstandige en ontwikkelde mensen, 'het bovennatuurlijke opnieuw heeft laten zien dat het een geschikt onderwerp voor onderzoek is. En er zijn aannemelijke hypothesen die het denkbeeld steunen dat de 'wijzen' van het Oosten in hogere mate dan de moderne westerlingen sporen vertonen van die persoonlijke kenmerken – wat deze ook inhouden – die een vereiste zijn voor het plaatsvinden van bovennatuurlijke verschijnselen.' En dan, zich niet bewust van het feit dat hij juist datgene bepleit wat een van de voornaamste doeleinden van onze Society is, schrijft de redacteur verder: 'Dit lijkt ons de enige richting te zijn waarin de theosofen in India zich misschien nuttig zouden kunnen maken. Het is bekend dat de vooraanstaande leden van de Theosophical Society in India gevorderde onderzoekers van occulte verschijnselen zijn, en we kunnen slechts hopen dat hun interesse in oosterse filosofie . . . een onuitgesproken voornemen inhoudt om onderzoek te doen op het gebied dat we hierboven hebben aangegeven.'

Hoewel dit, zoals gezegd, een van onze doeleinden is, is het er slechts één uit vele; het belangrijkste van deze is het werk van Ammonius Saccas nieuw leven in te blazen, en de verschillende volkeren eraan te herinneren dat ze de kinderen 'van één moeder' zijn. Wat de transcendentale kant van de oude theosofie betreft is het ook de hoogste tijd dat de TS deze toelicht. In hoeverre stemt de Society dan in met deze natuur-peilende en God-zoekende wetenschap van de oude Indo-Europese en Griekse mystici, en erkent ze de vermogens van het hedendaagse spiritistische mediumschap? Ons antwoord is, we stemmen in met dit alles. Maar wanneer men ons vraagt waarin we geloven, zal het antwoord luiden: '*als groep*, in niets'. De Society als groep heeft geen geloofsleer, want een geloofsleer is niets anders dan een schil die zich gevormd heeft om spirituele kennis, en het uiteindelijke resultaat van theosofie is pure spirituele kennis – de kwintessens van filosofisch en theïstisch onderzoek. Als uiterlijke vertegenwoordigster van de universele theosofie kan de Society evenmin sektarisch zijn als een aardrijkskundig genootschap, dat het universele geografische onderzoek vertegenwoordigt zonder zich erom te bekommeren of de onderzoekers een of ander geloof aanhangen.

Het geloof van de Society is een algebraïsche vergelijking waarin, zolang het teken = voor gelijkheid niet wordt weggelaten, ieder lid zijn

eigen grootheden mag invullen, die het beste overeenstemmen met de klimatologische en andere eisen van zijn geboorteland, met de eigenaardigheden van zijn volk, en zelfs met die van hemzelf. Omdat onze Society geen algemeen aanvaarde geloofsleer kent, is ze graag bereid te geven en te nemen, te leren en te onderwijzen, door toetsing aan de praktijk, wat lijnrecht staat tegenover een louter passief en goedgelovig aanvaarden van een opgelegd dogma. Ze is bereid elk resultaat te aanvaarden waarop een van de eerdergenoemde scholen of stelsels aanspraak maakt en dat logisch en experimenteel kan worden bewezen. Aan de andere kant kan ze niets op goed geloof aannemen, wie het ook is die daarom vraagt.

Maar, als het om ieder van ons individueel gaat, is het een heel andere zaak. De leden van de Society vertegenwoordigen de meest uiteenlopende nationaliteiten en rassen, en werden in heel verschillende religies en omstandigheden geboren en opgevoed. Sommigen geloven in het ene, en anderen in iets anders. Sommigen voelen zich aangetrokken tot de oude *magie*, of de geheime wijsheid die in heilige plaatsen werd onderwezen, die het tegenovergestelde was van bovennatuurlijke of duivelse zaken; anderen tot het hedendaagse spiritisme, of omgang met de geesten van de doden; weer anderen tot het mesmerisme of dierlijk magnetisme, of enkel tot een occulte dynamische natuurkracht. Een aantal leden hebben nauwelijks welomlijnde opvattingen gevormd, maar volgen de zaken aandachtig en verwachtingsvol; en er zijn er zelfs die zich in een bepaald opzicht materialist noemen. Atheïsten en fanatici van welke religie dan ook zijn er niet in de Society, want alleen al het feit dat iemand zich bij haar aansluit, is een bewijs dat hij op zoek is naar de uiteindelijke waarheid over de uiteindelijke essentie van de dingen. Als er zoiets als een speculatieve atheïst bestond, iets wat filosofen misschien ontkennen, zou hij zowel oorzaak als gevolg moeten verwerpen, in deze wereld van de stof en ook in die van de geest. Er zijn misschien leden die, evenals de dichter Shelley, hun gedachten lieten teruggaan van oorzaak tot voorafgaande oorzaak ad infinitum, omdat elke oorzaak op haar beurt logischerwijs een gevolg werd dat een voorafgaande oorzaak veronderstelde, totdat het eeuwige hen toescheen als niets anders dan een nevel. Maar zelfs zij zijn geen atheïsten in speculatieve zin, of ze de stoffelijke krachten van het heelal nu vereenzelvigen met de functies die de theïsten aan hun God toeschrijven, of niet; want als ze zich niet kunnen vrijmaken van het abstracte ideaal van kracht, oorzaak, noodzakelijkheid en gevolg, dan kunnen ze alleen

als atheïsten worden beschouwd met betrekking tot een persoonlijke God, en niet tot de universele ziel van de pantheïsten. Anderzijds kan een geloofsfanaticus, ingesloten als hij is door de omheining van een geloofsleer waarvan elke plank het opschrift 'verboden toegang' draagt, zijn omheining niet verlaten om zich bij de theosofen aan te sluiten, en zelfs als hij dat kon, is er daar geen plaats voor iemand met een religie die hem het onderzoek verbiedt. De basisgedachte van de Society is vrij en onbevreesd onderzoek.

Als groep gaat de Theosophical Society ervan uit dat alle oorspronkelijke denkers en onderzoekers van de verborgen kant van de natuur – of ze nu materialisten zijn, d.w.z. zij die in de stof 'de belofte en kracht van al het aardse leven' zien, of spiritisten, d.w.z. zij die in de geest de bron van alle energie en ook van de stof zien – in feite theosofen waren en zijn. Want om er een te zijn, hoeft men niet per se het bestaan van een bepaalde God of godheid te erkennen. Men hoeft slechts blijk te geven van eerbied voor de geest van de levende natuur, en te proberen zich daarmee te identificeren. Die *tegenwoordigheid* te eren, de onzichtbare oorzaak, die zich niettemin voortdurend manifesteert in haar onophoudelijke gevolgen; de ontastbare, almachtige en alomtegenwoordige proteus: ondeelbaar in zijn essentie, die aan vorm ontsnapt, en toch in allerlei vormen verschijnt; die hier is en daar, en overal en nergens; die ALLES is, en NIETS; alomtegenwoordig en toch één; de essentie die alles vult, bindt, begrenst en omvat; die in alles is vervat. Het zal nu duidelijk zijn dat deze mensen, of men ze classificeert als theïsten, pantheïsten of atheïsten, nauw verwant zijn aan alle anderen. Zodra een onderzoeker, wat hij ook is, de oude en platgetreden weg van de routine heeft verlaten, en zich op het eenzame pad van onafhankelijk denken begeeft – richting God – is hij een theosoof; een oorspronkelijk denker, een zoeker naar de eeuwige waarheid met 'zijn eigen inspiratie' om de universele vraagstukken op te lossen.

Theosofie is de vriend van ieder mens die op zijn eigen manier serieus op zoek is naar kennis over het goddelijke beginsel, naar kennis over het verband tussen de mens en dat beginsel, en de manifestaties ervan in de natuur. Ze is op dezelfde manier de vriend van serieuze wetenschap, die zich onderscheidt van veel wat doorgaat voor *exacte* natuurwetenschap, zolang laatstgenoemde zich niet begeeft op het terrein van psychologie en metafysica.

En ze is ook de vriend van elke oprechte religie – d.w.z. een religie die bereid is om te worden beoordeeld naar dezelfde maatstaven die zij

voor de andere aanlegt. Ze beschouwt die boeken die de meest vanzelfsprekende waarheid bevatten als geïnspireerd (niet geopenbaard). Maar ze ziet alle boeken, op grond van het menselijke element dat ze bevatten, als ondergeschikt aan het Boek van de Natuur; om dit te kunnen lezen en op de juiste manier te begrijpen, moeten de innerlijke krachten van de ziel hoogontwikkeld zijn. Feilloze wetten kunnen alleen door het intuïtieve vermogen worden waargenomen; ze liggen buiten het gebied van argumentatie en dialectiek, en niemand kan ze door middel van verklaringen van een ander mens begrijpen of op de juiste manier beoordelen, ook al maakt die aanspraak op een directe openbaring. En omdat deze Society, die de grootst mogelijke ruimte laat op de gebieden van het zuiver ideële, wat de feiten betreft niet minder resoluut is, is haar eerbied voor de hedendaagse wetenschap en haar echte vertegenwoordigers oprecht. Al ontbreekt het hun geheel aan hogere spirituele intuïtie, toch is de wereld ontzaglijk veel verschuldigd aan vertegenwoordigers van de moderne natuurwetenschap, en daarom stemt de Society van harte in met de begaafde en welsprekende predikant, Eerw. O.B. Frothingham, in zijn verontwaardigde en edele protest tegen mensen die de diensten van onze grote natuurwetenschappers onderwaarderen. In een lezing die hij onlangs in New York heeft gehouden, zei hij: 'Men noemt de wetenschap anti-godsdienstig en atheïstisch! Integendeel, de wetenschap vormt een nieuw denkbeeld van God. We hebben het aan de wetenschap te danken dat we ons ook maar enige voorstelling kunnen maken van een *levende* god. Als we niet een dezer dagen allemaal atheïst worden onder de verwarrende invloed van het protestantisme, dan is het dankzij de wetenschap, omdat deze ons bevrijdt van die vreselijke illusies die ons plagen en in verlegenheid brengen, en ons leert hoe we over de dingen die we zien kunnen redeneren.'

Het is te danken aan de onvermoeibare inspanningen van zulke oriëntalisten als Sir William Jones, Max Müller, Burnouf, Colebrooke, Haug, de Saint-Hilaire, en zoveel anderen, dat de Society als groep evenveel respect en eerbied kan voelen voor de vedische, boeddhistische, zoroastrische en andere oude religies van de wereld, en dezelfde broederlijke gevoelens kan koesteren voor al haar leden – hindoes, singalezen, pārsī's, joden of christenen – als onderzoekers van het 'zelf', van de natuur en van het goddelijke in de natuur.

De Society werd gevormd naar het voorbeeld van het land waar ze was opgericht: de Verenigde Staten van Amerika. Dit land dat het

woord God uit zijn constitutie wegliet om geen voorwendsel te verschaffen om op een dag een staatsgodsdienst te vestigen, erkent in zijn wetten de volkomen gelijkwaardigheid van alle religies. Alle steunen de staat en worden er op hun beurt door beschermd. De Society, gevormd naar het model van deze constitutie, kan werkelijk een 'republiek van geloofsvrijheid' worden genoemd.

We hebben nu, denken we, duidelijk gemaakt waarom het onze leden als individuen vrijstaat naar wens al of niet tot een van de religies te behoren, mits ze niet doen alsof niemand anders dan zijzelf geloofsvrijheid geniet en niet proberen hun meningen aan anderen op te dringen. Op dit punt zijn de statuten van de Society heel strikt. Ze probeert te handelen in overeenstemming met het oude wijze boeddhistische axioma: 'Eer uw eigen geloof en belaster niet dat van anderen', dat in onze eeuw wordt herhaald in de edele beginselverklaring van de Brāhmo Samāj, waarin staat: 'Geen enkel geloof mag worden belasterd, bespot of gehaat'. In artikel 6 van de herziene statuten van de TS, onlangs aangenomen door de Algemene Raad in Bombay, staat de opdracht:

> Een vertegenwoordiger van de Society is niet gerechtigd in woord of daad vijandigheid of een voorkeur te voelen ten opzichte van een of andere afdeling (sektarische afdeling of groep binnen de Society). Alle moeten op dezelfde manier worden behandeld en van de Society dezelfde zorg en aandacht krijgen. Alle hebben hetzelfde recht om essentiële aspecten van hun religieuze overtuiging voor te leggen aan het tribunaal van een onpartijdige wereld.

Als individu mag een lid, wanneer hij wordt aangevallen, deze regel soms overtreden, maar als vertegenwoordiger is dit hem verboden, en deze regel wordt tijdens de bijeenkomsten strikt gevolgd. Want de theosofie staat in haar abstracte betekenis boven alle menselijke sekten; ze is te omvangrijk om door een van deze te worden omvat, ze omvat ze allemaal met gemak.

Tot slot kunnen we zeggen dat de Society, die ruimer en veel universeler van opvatting is dan enig bestaand zuiver wetenschappelijk genootschap, *verder gaat dan* de wetenschap door alle mogelijkheden te bekijken en de vastberaden wil heeft om door te dringen in die onbekende spirituele gebieden waarvan de exacte wetenschap beweert dat het niet op de weg van haar volgelingen ligt die te onderzoeken. Bovendien heeft ze een eigenschap die alle andere religies niet hebben:

ze maakt geen onderscheid tussen heidenen, joden of christenen. Het is in deze geest dat de Society gevestigd is op de hechte basis van universele broederschap.

Ze houdt zich volkomen buiten de politiek; . . . ze bekommert zich weinig om het uiterlijke bestuur van de wereld. Al haar aspiraties zijn gericht op de occulte waarheden van de zichtbare en onzichtbare werelden. Of de fysieke mens leeft in een keizerrijk of republiek heeft alleen invloed op de stoffelijke mens. Zijn lichaam verkeert misschien in een slaafse toestand; wat zijn ziel betreft, heeft hij het recht aan zijn heersers het fiere antwoord te geven dat Socrates zijn rechters gaf. Ze hebben geen macht over de *innerlijke* mens.

Zo'n organisatie is de Theosophical Society met haar verschillende beginselen en doelstellingen. Moeten we ons erover verbazen dat de meeste mensen onjuiste opvattingen over haar koesteren, en hoe gemakkelijk het voor tegenstanders was om haar tegenover het grote publiek te kleineren. De ware zoeker naar waarheid is altijd een kluizenaar geweest, een liefhebber van stilte en meditatie. Zijn gewoonten en voorkeuren hebben zo weinig gemeen met de drukke buitenwereld dat, terwijl hij zijn onderzoek voortzet, zijn tegenstanders en lasteraars ongestoord hun gang kunnen gaan. Maar de tijd heelt alles, en leugens zijn maar vergankelijk. Alleen de waarheid is eeuwig.

We zullen het later hebben over enkele leden van de Society die belangrijke wetenschappelijke ontdekkingen hebben gedaan, en over sommige anderen aan wie de psychologie en biologie veel dank verschuldigd is, omdat ze een nieuw licht hebben geworpen op de duistere vraagstukken betreffende de innerlijke mens. We hebben de lezer duidelijk willen maken dat theosofie geen 'nieuwerwetse leer' is, noch een politieke samenzwering, noch een van die verenigingen van enthousiastelingen die vandaag worden geboren maar morgen weer sterven. Dat niet al haar leden hetzelfde denken, blijkt uit het feit dat de Society verdeeld is in twee afdelingen, de oosterse en de westerse, en dat laatstgenoemde bestaat uit talrijke onderafdelingen in verschillende landen. Het denken van één mens, hoe oneindig gevarieerd ook in zijn uitingen, is niet alomvattend. Omdat dit denken alomtegenwoordigheid wordt ontzegd, moet het in zijn beschouwingen noodzakelijkerwijs in één richting gaan; en zodra het de grenzen van exacte menselijke kennis overschrijdt, moet het dwalen en dolen, want de vertakkingen van de ene centrale en absolute waarheid zijn eindeloos. Daarom zien we dat zelfs grotere filosofen soms verdwalen in het labyrint van speculaties, en daardoor de kri-

tiek van het nageslacht uitlokken. Maar omdat ze allemaal werken voor een en hetzelfde doel, namelijk de bevrijding van het menselijk denken, het uitroeien van bijgeloof en het ontdekken van de waarheid, is iedereen even welkom. Het verwezenlijken van deze doeleinden, daar is iedereen het over eens, kan het best worden bereikt door het denken te overtuigen en het enthousiasme te wekken van de generatie mensen die zich net beginnen te ontwikkelen en een frisse kijk op het leven hebben, en die zich voorbereiden om de plaats in te nemen van hun bevooroordeelde en conservatieve voorvaderen. En omdat zowel grote als kleine denkers de koninklijke weg naar kennis zijn ingeslagen, luisteren we naar hen allen en nemen zowel de kleinen als groten op in onze gelederen. Want niemand die eerlijk op zoek is, komt met lege handen terug, en zelfs hij die weinig publieke bekendheid geniet, kan in ieder geval zijn kleine bijdrage leveren aan het steunen van de waarheid.

Het natuurlijke gevolg van het westerse spiritisme

[‘The drift of western spiritualism’, *The Theosophist*, oktober 1879, blz. 7-8; *CW* 2:107-10]

De laatste tijd schijnen berichten uit verschillende delen van de wereld erop te wijzen dat, terwijl er een toenemende belangstelling is voor de verschijnselen van het spiritisme, vooral onder vooraanstaande wetenschappers, er ook een groeiend verlangen is om de opvattingen van de theosofen te leren kennen. De eerste golf van vijandigheid is bijna uitgewerkt, en het moment nadert waarop men geduldig naar onze argumenten zal luisteren. Dit werd vanaf het begin door ons voorzien. De stichters van onze Society waren hoofdzakelijk ervaren spiritisten die hun eerste verbazing over de vreemde verschijnselen te boven waren gekomen, en beseften dat het nodig was de wetten van het mediumschap grondig te onderzoeken. Hun studie van boeken uit de middeleeuwen en de oudheid over de occulte wetenschappen had hen geleerd dat onze huidige paranormale verschijnselen slechts herhalingen waren van wat al in vroegere tijden was gezien, bestudeerd en begrepen. In de levensbeschrijvingen van asceten, mystici, theürgen, profeten, extatici,

astrologen, 'waarzeggers', 'magiërs', 'tovenaars', en andere onderzoekers, proefpersonen of beoefenaars van de occulte kracht in haar vele vertakkingen, vonden ze volop bewijs dat het westerse spiritisme alleen kan worden begrepen door het scheppen van een wetenschap van vergelijkende psychologie. De filologen, met Eugène Burnouf aan het hoofd, hadden door een soortgelijke synthetische methode de geheimen van religieuze en filologische afstamming ontsloten, en westerse theologische theorieën en dogma's, die tot die tijd onaantastbaar werden geacht, weerlegd.

De theosofen die in deze geest te werk gingen, dachten redenen te hebben om te twijfelen aan de juistheid van de spiritistische theorie dat alle verschijnselen van de seances noodzakelijkerwijs *uitsluitend* aan de activiteit van geesten van onze overleden vrienden moeten worden toegeschreven. De Ouden kenden en classificeerden andere bovenlichamelijke entiteiten die voorwerpen konden laten bewegen, de lichamen van mediums door de lucht konden laten zweven, schijnbare bewijzen konden geven van de identiteit van gestorven personen, en mediums vreemde talen konden laten schrijven en spreken, schilderijen konden laten maken, en ze op muziekinstrumenten – waarmee ze niet vertrouwd zijn – konden laten spelen. En ze kenden ze niet alleen, maar gaven aan hoe deze onzichtbare wezens door de mens kunnen worden beheerst, en deze wonderen op zijn verzoek tot stand kunnen worden gebracht. Ze hadden bovendien ontdekt dat het occultisme twee kanten heeft – een goede en een slechte; en dat het voor iemand zonder ervaring gevaarlijk en beangstigend was zich met laatstgenoemde in te laten – gevaarlijk voor zowel onze morele als onze fysieke gezondheid. Ze raakten daarom volledig ervan overtuigd dat, terwijl de vreemde wonderen van het spiritisme tot de belangrijkste behoorden die konden worden bestudeerd, het mediumschap zonder zorgvuldige aandacht voor elk detail vol gevaar was.

Omdat ze dit inzagen, en doordrongen waren van het grote belang van een grondige kennis van het mesmerisme en alle andere takken van het occultisme, richtten deze theosofen de Theosophical Society op om over de mysteries van de psychologie te lezen, ze te onderzoeken, te vergelijken, te bestuderen, ermee te experimenteren en ze te verklaren. Dit onderzoeksgebied omvatte natuurlijk de vedische, brahmaanse en andere oude oosterse literatuur; want daarin – vooral in eerstgenoemde, de edelste verzameling wijsheid waartoe de mensheid ooit toegang had – lag het hele mysterie van de natuur en de mens. Om het moderne

mediumschap te begrijpen is het onvermijdelijk zich met de yogafilosofie vertrouwd te maken; en de aforismen van Patañjali zijn zelfs essentiëler dan de 'goddelijke openbaringen' van Andrew Jackson Davis. We kunnen nooit weten hoeveel mediamieke verschijnselen we aan de ontlichaamden *moeten* toeschrijven, zolang niet is vastgesteld hoeveel *kan* worden gedaan door de belichaamde, menselijke ziel en de blinde, maar actieve krachten die op die gebieden werken die nog niet door de wetenschap zijn onderzocht. Het is zelfs geen bewijs voor een bestaan na de dood, als dit in de vorm van een verschijnsel tot ons komt. Dit zal volgens ons zonder voorbehoud worden toegegeven als men inziet dat de verslagen van de geschiedenis onze bewering bevestigen.

De lezer zal opmerken dat het belangrijkste discussiepunt tussen de theosofische en spiritistische theorieën over mediamieke verschijnselen is, dat de theosofen zeggen dat de verschijnselen op meer dan één manier kunnen worden teweeggebracht, en de spiritisten beweren dat het slechts op één manier kan, namelijk d.m.v. de ontlichaamde zielen. Er zijn nog andere verschillen, bijvoorbeeld dat het *kan* gebeuren dat de menselijke individualiteit wordt vernietigd door een zeer slechte omgeving; dat goede geesten zelden of nooit fysieke 'manifestaties' teweegbrengen, enz. Maar het punt waarover het eerst moet worden beslist is dat wat hier als eerste is genoemd; en we hebben aangetoond hoe en in welke richting onderzoek volgens de theosofen moet worden gedaan.

Onze Indiase lezers weten niet, in tegenstelling tot die uit westerse landen die deze regels misschien onder ogen krijgen, hoe vurig en vastberaden de afgelopen drie of vier jaar over deze discussiepunten is gedebatteerd. Laten we volstaan met te zeggen dat de discussie eindigde toen een punt was bereikt waar argumenten niets meer schenen op te leveren; en dat het huidige bezoek van de New Yorkse theosofen en hun vestiging van het Hoofdkwartier in Bombay, met haar bibliotheek, lezingen en dit tijdschrift, de tastbare resultaten ervan zijn. Het is duidelijk dat deze stap grote invloed op de westerse psychologie moet hebben. Of ons comité zelf volledig in staat is om oosterse psychologie toe te passen en op de juiste manier uiteen te zetten of niet, niemand zal ontkennen dat de westerse wetenschap wel moet worden verrijkt door de bijdragen van Indiase, Singalese en andere mystici die nu in *The Theosophist* een kanaal vinden door middel waarvan ze Europese en Amerikaanse onderzoekers van het occultisme kunnen bereiken. Dit werd vroeger nooit voor mogelijk gehouden, laat staan dat het gebeurde. We hopen en

geloven serieus dat als eenmaal de algemene beginselen van onze Society, haar vastberadenheid en de bijzondere kansen om oosterse wijsheid te vergaren, goed worden begrepen, de spiritisten beter over haar zullen denken, en veel meer van hun helderste en beste denkers tot haar lidmaatschap zullen worden aangetrokken.

Theosofie kan evenmin de vijand van het spiritisme worden genoemd als van het mesmerisme, of van enige andere tak van de psychologie. Met deze wonderbaarlijke uitbarsting van verschijnselen die de westerse wereld sinds 1848 heeft gezien, wordt een gelegenheid geboden om de verborgen mysteries van het zijn te onderzoeken zoals de wereld nauwelijks eerder heeft gekend. Theosofen dringen er slechts op aan dat deze verschijnselen zo grondig zullen worden bestudeerd dat dit tijdperk niet zal voorbijgaan zonder dat het grote vraagstuk wordt opgelost. Wat dit ook in de weg staat – de bekrompenheid van pseudowetenschap, het dogmatisme van de theologie of het vooroordeel van welke andere groep ook – deze tegenstand moet worden weggevaagd want deze gaat tegen het algemeen belang in. Theosofie, met haar doel om in historische geschriften naar bewijzen te zoeken, kan als het natuurlijke gevolg van het spiritisme met zijn verschijnselen worden beschouwd, of als een toetssteen om de waarde van het zuivere goud ervan aan het licht te brengen. Men moet beide bestuderen om te begrijpen wat de mens is.

Ouderdom van de *Veda's*

[‘Antiquity of the Vedas’, *The Theosophist*, oktober 1879, blz. 8-9; *CW* 2:110-6]

Een tijdschrift zoals *The Theosophist* dat zich bezighoudt met het onderzoek van de archeologie en de religies van de oudheid, en ook met de studie van het occulte in de natuur, moet extra voorzichtig en zorgvuldig zijn. Als de twee tegenstrijdige elementen – exacte wetenschap en metafysica – rechtstreeks met elkaar in contact worden gebracht zou dit tot een even heftige reactie kunnen leiden als het werpen van een stuk kalium in een waterbassin. Alleen al door het feit dat we zijn voorbestemd en ons hebben verplicht om aan te tonen dat sommige van de wijste westerse onderzoekers door de dode letter van de

uiterlijke schijn zijn misleid en dat ze niet in staat zijn in de overblijfselen uit de oudheid de verborgen geest te ontdekken, wordt vanaf het begin de ban over ons uitgesproken. Met die schijngeleerden die niet ruimdenkend en niet bescheiden genoeg zijn om hun beslissingen te kunnen herzien, verkeren we noodzakelijkerwijs in strijd. Daarom is het van essentieel belang dat onze positie ten opzichte van bepaalde wetenschappelijke hypothesen, die misschien voorlopig zijn en alleen steun krijgen bij gebrek aan betere, vanaf het begin duidelijk moet worden vastgesteld.

Archeologen en oriëntalisten hebben eindeloos veel studie gemaakt van het vraagstuk van de chronologie – vooral in het kader van de vergelijkende theologie. Tot dusver zijn hun beweringen over de relatieve ouderdom van de grote religies uit de voorchristelijke tijd weinig meer dan aannemelijke hypothesen. Tot hoever de nationale en religieuze 'vedische' periode teruggaat – 'is onmogelijk te zeggen', bekent prof. Max Müller; niettemin herleidt hij deze 'tot een periode vóór 1000 v.Chr.', en noemt '1100 of 1200 v.Chr. als het vroegste tijdstip dat we kunnen aannemen als het moment waarop de verzameling vedische hymnen werd voltooid'.[1] Ook andere vooraanstaande geleerden beweren niet dat ze het definitieve antwoord hebben op dit veelbesproken vraagstuk dat vooral delicaat is door zijn implicaties voor de chronologie van het boek *Genesis*. Het christendom – dat direct voortkomt uit het jodendom en in de meeste gevallen de staatsgodsdienst van hun respectieve landen is – stond ze helaas in de weg. Daarom zijn nauwelijks twee wetenschappers het met elkaar eens; ieder kent een andere ouderdom toe aan de *Veda's* en de boeken van Mozes, waarbij ze er altijd goed op letten dat ze laatstgenoemde het voordeel van de twijfel geven.

Nog geen 20 jaar geleden veroorloofde zelfs prof. Müller, de leider van de leiders op het gebied van filologische en chronologische vraagstukken, zich een veilige marge door te beweren dat het moeilijk zal zijn om vast te stellen 'of de *Veda* 'het oudste boek' is, en of sommige delen van het Oude Testament kunnen worden herleid tot dezelfde periode of zelfs tot een vroegere datum dan de oudste hymnen van de *Veda's*'.[2] *The Theosophist* heeft daarom heel goed het recht om als ze dat wil de zogenaamde gezaghebbende chronologie van de wetenschap óf aan te nemen óf te verwerpen. Doen we er verkeerd aan als we erkennen dat we meer

---

[1] *Chips from a German Workshop*, 1867, deel 1, blz. 16, 13.
[2] *Op.cit.*, deel 1, blz. 5.

geneigd zijn de chronologie aan te nemen van die bekende Veda-kenner, svāmī Dayānanda Sarasvatī, die ongetwijfeld weet waarover hij spreekt en de vier *Veda's* uit het hoofd kent, volkomen bekend is met alle Sanskriet-literatuur, en geen gewetensbezwaren heeft – zoals de westerse oriëntalisten – met betrekking tot de gevoelens van het publiek, noch het verlangen heeft om tegemoet te komen aan de bijgelovige denkbeelden van de meerderheid, noch er iets bij heeft te winnen om feiten achter te houden? We zijn ons maar al te zeer bewust van het risico om wetenschappelijke autoriteiten niet op te hemelen. Toch moeten we, gezien de algemene onbezonnenheid van de heterodoxen, onze positie bepalen, ook al worden we, evenals de Tarpeia uit de oudheid, gesmoord onder een stapel schilden – een stortvloed van geleerde citaten van deze 'autoriteiten'.

We zijn helemaal niet bereid om de absurde chronologie van een Berosus of zelfs van Syncellus aan te nemen – hoewel ze ons in feite alleen 'absurd' voorkomen in het licht van onze vooropgezette meningen. Maar tussen de extreme claims van de brahmanen en de belachelijk korte perioden die door de oriëntalisten worden aangenomen voor de ontwikkeling en volledige groei van die gigantische literatuur uit de periode van vóór het *Mahābhārata*, zou er een gerechtvaardigde middenweg moeten zijn. Terwijl svāmī Dayānanda Sarasvatī beweert dat 'de *Veda's* nu al bijna 5000 jaar geen voorwerp van studie meer zijn', en aan het eerste verschijnen van de vier *Veda's* een enorme ouderdom toekent, dateert prof. Müller het samenstellen van zelfs de oudste *Brāhmaṇa's* ongeveer in de periode tussen 1000 en 800 v.Chr., en durft hij de oorspronkelijke samenstelling van de Sanhitā, van de hymnen van de *Rig-Veda*, nauwelijks vroeger te dateren dan 1200 tot 1500 v.Chr.![1] Wie zouden we moeten geloven, en wie van beiden is beter geïnformeerd? Kan het gat van verschillende duizenden jaren worden gedicht, of zou het voor elk van de twee genoemde autoriteiten even moeilijk zijn om dateringen te geven die door de wetenschap als volledig overtuigend zouden worden beschouwd? Het is even gemakkelijk om een verkeerde conclusie te trekken door de moderne inductieve methode als om onjuiste uitgangspunten aan te nemen op grond waarvan men zijn gevolgtrekkingen maakt. Ongetwijfeld heeft prof. Max Müller goede redenen om tot zijn chronologische conclusies te komen. Maar die heeft pandit Dayānanda Sarasvatī ook. De geleidelijke veran-

[1] *Op.cit.*, deel 1, blz. 11.

deringen, ontwikkeling en groei van het Sanskriet zijn inderdaad betrouwbare gidsen voor een expert in de filologie. Maar we beginnen te denken dat hij misschien tot een verkeerde conclusie is gekomen, als we een bepaald argument beschouwen dat door svāmī Dayānanda naar voren is gebracht. Onze gerespecteerde vriend en leraar beweert dat zowel prof. Müller als dr. Wilson bij hun onderzoek en hun conclusie uitsluitend werden geleid door de onnauwkeurige en onbetrouwbare commentaren van Sāyaṇa, Mahīdhara en Uvaṭa; commentaren die lijnrecht staan tegenover die uit een veel eerdere periode en door hemzelf worden gebruikt in verband met zijn grote werk, het *Veda-Bhāshya*. Direct na het verschijnen van deze publicatie werd geroepen dat het commentaar van de svāmī geschreven is om Sāyaṇa en de Engelse interpretatoren tegen te spreken. 'Hiervan', merkt pandit Dayānanda terecht op, 'kan ik niet worden beschuldigd; als Sāyaṇa fouten heeft gemaakt, en de Engelse interpretatoren hebben gekozen om hem als hun gids te kiezen, dan kan de misvatting niet lang worden volgehouden. Alleen de waarheid kan blijven bestaan, en onjuistheid zal sneuvelen in het licht van de zich ontwikkelende beschaving.'[1] En als, zoals hij beweert, zijn *Veda-Bhāshya* geheel is gebaseerd op de oude commentaren uit de periode van vóór het *Mahābhārata* waartoe westerse onderzoekers geen toegang hebben, dan kunnen we niet aarzelen hem te volgen in plaats van de beste van onze Europese oriëntalisten, omdat zijn commentaren de meest betrouwbare van de twee categorieën zijn.

Maar afgezien van zulk voorlopig bewijsmateriaal, zouden we prof. Max Müller met alle respect willen vragen om het raadsel voor ons op te lossen. Het werd door hemzelf naar voren gebracht, en heeft ons ruim 20 jaar beziggehouden, en het betreft evenzeer eenvoudige logica als de desbetreffende chronologie. Duidelijk en zonder van zijn weg af te dwalen, zoals de Rhône die door het Meer van Genève stroomt, speelt het idee in al zijn lezingen, vanaf het eerste deel van zijn *Chips* tot aan zijn laatste verhandeling. We zullen het proberen te verklaren.

Iedereen die zijn lezingen even aandachtig heeft gevolgd als wijzelf zal zich herinneren dat prof. Max Müller de rijkdom aan mythen, symbolen en religieuze allegorieën in de vedische hymnen, evenals in de Griekse mythologie, toeschrijft aan de vroege verering van de natuur door de mens. Om zijn woorden te citeren:

---

[1] Antwoord op bezwaren tegen het *Veda-Bhāshya*.

> In de hymnen van de *Veda's* zien we de mens die aan zichzelf is overgelaten om het raadsel van de wereld op te lossen. . . . Hij is uit de duisternis en de slaap ontwaakt door het licht van de zon . . . en hij noemt deze zijn leven, zijn adem, zijn schitterende Heer en Beschermer. Hij geeft namen aan alle krachten van de natuur, en nadat hij het vuur 'Agni' heeft genoemd, het zonlicht 'Indra', de stormen 'Maruts', en de dageraad 'Usha', schijnen ze alle op een natuurlijke manier uit te groeien tot wezens zoals hijzelf, nee, groter dan hijzelf.[1]

Deze definitie van de mentale toestand van de *primitieve* mens, in de periode van de kindertijd van de mensheid en toen ze nauwelijks uit de wieg was gekomen, is volmaakt. De periode waaraan hij deze ontboezemingen van een kinderlijk denkvermogen toekent, is de vedische periode, en de tijd die ons daarvan scheidt is, zoals boven werd beweerd, 3000 jaar. De grote filoloog schijnt zozeer in beslag te worden genomen door dit idee van de mentale zwakte van de mensheid in de periode dat deze hymnen werden samengesteld door de vier eerbiedwaardige rishi's dat de professor zegt:

> Verbaast u zich nog steeds over het polytheïsme of over de mythologie? Ze zijn onvermijdelijk. Ze zijn, zo u wilt, een kindertaal van de religie. Maar de wereld heeft zijn kindertijd, en toen ze een kind was, sprak ze als een kind [nota bene 3000 jaar geleden], had ze het bevattingsvermogen van een kind, dacht ze als een kind . . . De fout ligt bij ons als we erop aandringen om *de taal van kinderen op te vatten als de taal van volwassen* . . . De taal van de oudheid is de taal van de kindertijd . . . De kindertaal in de religie is niet uitgestorven . . . bijvoorbeeld niet in de religie van India.[2]

Nu we tot hier hebben gelezen, stoppen we even om na te denken. Aan het einde van deze bekwame uiteenzetting stuiten we op een enorme moeilijkheid – een gedachte die nooit zal zijn opgekomen in de bekwame verdediger van de oude geloofsovertuigingen. Voor iemand die bekend is met de geschriften en ideeën van deze oriëntalist, zou het het toppunt van ongerijmdheid zijn om hem ervan te verdenken de bijbelse chronologie van 6000 jaar sinds het verschijnen van de eerste mens op aarde als basis van zijn berekeningen te nemen. En toch is de aanname van zo'n chronologie noodzakelijk om prof. Müllers argu-

---

[1] *Op.cit.*, deel 1, blz. 69.
[2] *Introduction to the Science of Religion*, 1873, blz. 278-9.

menten te kunnen aanvaarden, want hier stuiten we op een zuiver rekenkundig en wiskundig obstakel, een reusachtige misrekening van de verhouding der dingen. . . .

Niemand kan ontkennen dat de groei en ontwikkeling van de mensheid – mentaal en ook fysiek – analoog moet worden gemeten aan de groei en ontwikkeling van de mens. Als een antropoloog verder wil gaan dan de eenvoudige beschouwing van de relaties tussen de mens en andere leden van het dierenrijk, dan moet hij in een bepaald opzicht zowel een fysioloog als een anatoom zijn. Want, evenals de etnologie, is het een progressieve wetenschap die alleen goed kan worden behandeld door diegenen die de geleidelijke ontvouwing van de menselijke vermogens en krachten kunnen volgen, en aan elk ervan een bepaalde periode van het leven toekent. Zo zou niemand denken dat een schedel waarin een zogenaamde verstandskies voorkomt, de schedel van een kind is. Recent onderzoek van de geologie 'geeft goede redenen om te geloven dat het bestaan van de mens in lage en weinig ontwikkelde stadia kan worden herleid tot het tertiair'. In de oude grind- en zandlagen achtergelaten door de ijstijd in Schotland – zegt prof. W. Draper – 'zijn overblijfselen van de mens te vinden samen met die van een fossiele olifant'; en de beste berekeningen tot dusver kennen een periode van 240.000 jaar toe aan de periode vanaf het begin van de meest recente glaciale periode. Als we deze 240.000 jaar – de minimale ouderdom die we aan de mensheid kunnen toekennen – en de 24 jaar van een mensenleven beschouwen en naar verhouding redeneren, dan vinden we dat 3000 jaar geleden, of in de periode van het samenstellen van de vedische hymnen, de mensheid net 21[1] zou zijn – de wettelijke leeftijd van meerderjarigheid, en zeker een periode waarin de mens ophoudt, als hij dat al ooit deed, gebruik te maken van het kinderlijk gebrabbel.

Maar volgens de professor volgt eruit dat de mens 3000 jaar geleden op de leeftijd van 21 een dwaas en onontwikkeld – hoewel veelbelovend – kind was, en op 24-jarige leeftijd de briljante scherpzinnige, geleerde, sterk analytische en filosofische mens van de 19de eeuw is. De professor zou evengoed kunnen zeggen – als we nog steeds onze vergelijking in gedachten houden – dat een individu dat op een dag om 12 uur 's middags een baby was die gezoogd moet worden, om 20 over

[1] Noot vert.: Het lijkt erop dat H.P. Blavatsky in haar voorbeeld de verhouding heeft berekend op basis van 24.000 jaar i.p.v. 240.000 jaar, want verhoudingsgewijs zou de uitkomst 23,7 jaar moeten zijn (240.000 = 24 jaar, 237.000 = 23,7 jaar).

12 op dezelfde dag een volwassene zou zijn geworden die in plaats van zijn kindertaal verheven wijsheid zou spreken!

Het lijkt mij de plicht van deze eminente Sanskritist en professor in de vergelijkende theologie om uit dit dilemma te komen. Óf de hymnen van de *Rig-Veda* werden slechts 3000 jaar geleden samengesteld, en kunnen dus niet de 'taal van de kindertijd' worden genoemd – er hebben immers mensen in de glaciale periode geleefd – maar de generatie mensen die deze hebben samengesteld moet hebben bestaan uit volwassenen, die in hun tijd waarschijnlijk even filosofisch en wetenschappelijk waren als wij nu in onze tijd; óf we moeten er een immense ouderdom aan toeschrijven om ze te herleiden tot de dagen van de menselijke mentale kindertijd. En in het laatste geval zal prof. Max Müller zijn eerdere opmerking moeten terugnemen, waarin hij twijfel uitte 'of sommige delen van het Oude Testament kunnen worden herleid tot dezelfde periode of zelfs tot een vroegere datum dan de oudste hymnen van de *Veda's*'.

Perzisch zoroastrianisme en Russisch vandalisme

['Persian Zoroastrianism and Russian vandalism', *The Theosophist*, oktober 1879, blz. 19-21; *CW* 122-30]

Weinig mensen zijn in staat werkelijke schoonheid en esthetiek te waarderen; nog geringer in aantal zijn zij die de monumentale overblijfselen van vervlogen eeuwen eren, die aantonen dat zelfs in de grijze oudheid de mensheid een hoogste macht vereerde, en men zich geroepen voelde om zijn abstracte denkbeelden tot uitdrukking te brengen in bouwwerken die de tand des tijds zouden trotseren. De Vandalen – hetzij Serviërs of een barbaars Germaans volk – kwamen in elk geval uit het noorden. Een recente gebeurtenis geeft ons het gevoel dat het jammer is dat Justinianus ze niet allemaal heeft gedood, want het blijkt dat er in het noorden nog waardige afstammelingen van die vreselijke vernietigers van monumenten van kunst en wetenschap zijn overgebleven in de personen van sommige Russische handelaren die zojuist een daad van onvergeeflijk vandalisme hebben gepleegd. Volgens de laat-

Vuurtempel van Bakoe[1]

ste Russische kranten is de Moskouse aartsmiljonair Kokorev met zijn handelspartner uit Tbilisi, de Armeense Croesus Mirzoef, bezig de misschien wel oudste relikwie in de wereld van het zoroastrianisme – de 'Ateshgah' van Bakoe[2] te ontwijden en schijnt hij op het punt te staan deze volkomen te vernietigen.

Weinig vreemdelingen en misschien even weinig Russen weten iets van dit eerbiedwaardige heiligdom van de vuuraanbidders bij de Kaspische Zee. Ongeveer 20 km van de kleine stad Bakoe in de vallei van Absharon in Russisch Georgië, en te midden van de kale, verlaten steppen aan de oevers van de Kaspische Zee, staat – of beter gezegd, stond, helaas, slechts een paar maanden geleden – een vreemd bouwwerk, iets tussen een middeleeuwse kathedraal en een versterkt kasteel. Wanneer en door wie het werd gebouwd is onbekend. Als men maar 5 of 10 cm in de zandige grond graaft over een oppervlakte van enkele vierkante km, een terrein dat bekend staat als 'het Vurige Veld', waarop het gebouw staat, en men steekt daar een lucifer aan, dan stijgt een vuurstraal op als uit een oliebron.[3] De 'gheber-tempel', zoals het gebouw soms wordt genoemd, is uit één massieve rots gehouwen. Het

[1] John Ussher, *A journey from London to Persepolis; including wanderings in Daghestan, Georgia, Armenia* . . . , 1865, blz. ii.

[2] Ook Atesh-Kudda.

[3] Men ziet een blauwachtige vlam oprijzen, maar 'dit vuur verteert niet; en als

bevat een enorm rechthoekig plein, omsloten door muren met kantelen, en in het midden van het plein staat een hoge eveneens rechthoekige toren die op vier reusachtige zuilen rust. Laatstgenoemde liepen verticaal naar beneden tot op het vaste gesteente, en de uithollingen erin liepen door tot de kantelen, waar ze uitmonden in de buitenlucht en zo doorlopende buizen vormden waardoor het brandbare gas dat in de diepte van de rots was opgesloten, naar de top van de toren werd geleid. Deze toren was eeuwenlang een heiligdom van de vuuraanbidders geweest en draagt de symbolische voorstelling van de drietand – die teersoot wordt genoemd. Rondom de binnenzijde van de buitenmuur zijn cellen uitgehouwen, ongeveer 20 in aantal, die tot woningen van vroegere generaties van zoroastrische kluizenaars hebben gediend. Onder toezicht van een hooggeplaatste mobed bestudeerden ze hier in de stilte van hun afzonderlijke cellen de *Avesta*, de *Vendīdād*, de *Yaśna* – blijkbaar vooral laatstgenoemd werk, omdat de rotswanden van de cellen met een groot aantal citaten uit de heilige hymnen zijn beschreven. Onder het altaar van de toren waren drie zware klokken opgehangen. Volgens een legende werden ze in de 10de eeuw gedurende de vervolgingen door de moslims door een heilige reiziger op wonderbaarlijke wijze gemaakt, om de gelovigen te waarschuwen voor de nadering van de vijand.

Nog maar enkele weken geleden vertoonde het grote altaar van de toren de gloed van dezelfde vlam die volgens de plaatselijke overlevering 30 eeuwen geleden was aangestoken. Uit de horizontale openingen van de vier holle zuilen stegen voortdurend vlammen op, ononderbroken gevoed door het onuitputtelijke onderaardse reservoir. Uit elk van de kantelen in de muur, evenals uit elke muuropening kwam stralend licht tevoorschijn, als even zovele vuurtongen; en zelfs het grote portaal van de hoofdingang was omgeven door een krans van vurige sterren, terwijl vlammen speelden vanuit kleinere en smallere openingen. In deze indrukwekkende omgeving zeiden de gheber-kluizenaars hun dagelijkse gebeden op, als ze zich onder de open toren verzamelden; ieder van hen wendde het gezicht eerbiedig naar de ondergaande zon, terwijl ze samen een laatste avondzang aanhieven. En naarmate de lichtbron – het 'oog van Ahura-Mazda' – dichter en dichter naar de horizon afdaalde, werd het stemgeluid al zwakker, tot-

---

iemand zich er middenin bevindt, voelt hij geen warmte'. Zie Kinneir, *A Geographical Memoir of the Persian Empire*, blz. 360.

dat het gezang als een klagend en onderdrukt gemurmel wegstierf. . . . Een laatste schijnsel – en de zon was ondergegaan; en omdat in die streken de duisternis snel op het daglicht volgt, was het vertrek van het symbool van de godheid het teken voor een andere verlichting, ongeevenaard zelfs door het grootste vuurwerk op koninklijke feestdagen. Het hele veld scheen 's nachts één vuurzee te zijn.

Tot ongeveer 1840 was 'Ateshgah' de belangrijkste verzamelplaats voor alle vuuraanbidders van Perzië. Duizenden pelgrims kwamen er; want geen echte gheber kon gelukkig sterven, tenzij hij de heilige pelgrimstocht ten minste één keer in zijn leven had gemaakt. Een reiziger – Koch – die het klooster in die tijd bezocht, trof er slechts vijf zoroastriërs met hun leerlingen aan. Ongeveer 14 maanden geleden, in 1878, vertelde een dame uit Tbilisi, die de Ateshgah bezocht, in een persoonlijke brief dat ze er maar één eenzame kluizenaar aantrof, die zijn cel alleen verlaat om de opgaande zon te begroeten en de ondergaande zon vaarwel te zeggen. En nu, nauwelijks een jaar later, lezen we in de krant dat de heren Kokorev & Co. druk bezig zijn om op het Vurige Veld enorme gebouwen neer te zetten voor het raffineren van petroleum! Alle cellen, behalve die welke door de arme oude kluizenaar bewoond wordt, zijn halfvergaan en onbeschrijfelijk vuil, en zijn door de werklieden van de firma in beslag genomen; het altaar waarover de heilige vlam streek, is nu hoog opgestapeld met rommel, metselspecie en modder, en de vlammen zelf worden in een andere richting geleid. De klokken worden nu tijdens de geregelde bezoeken van een Russische priester naar beneden gehaald en aan de portiek van het huis van de hoofdopzichter opgehangen; heidense relikwieën worden zoals altijd door de religie die de vroegere verdringt gebruikt – in feite misbruikt. En alles ziet er vreselijk troosteloos uit. . . . 'Het verbaast me', schrijft een correspondent uit Bakoe in de *St. Petersburg Vjedomosti*, die het onwelkome nieuws het eerst bracht, 'dat de drietand, de heilige teersoot zelf, tot nu toe nog niet in de keuken van de nieuwe firma voor een of ander geschikt doel wordt gebruikt. . . . ! Is het dan absoluut noodzakelijk dat de miljonair Kokorev het zoroastrische klooster moest ontwijden, dat zo weinig ruimte inneemt vergeleken met het terrein dat voor zijn fabrieken en pakhuizen is gereserveerd? En moet zo'n opmerkelijk overblijfsel uit de oudheid worden opgeofferd aan commerciële hebzucht, die tenslotte geen enkele roebel te verliezen of te winnen heeft door het te vernietigen?'

Blijkbaar wel, omdat de heren Kokorev & Co. het hele veld van de

regering hebben gehuurd, en laatstgenoemde volkomen onverschillig schijnt te staan tegenover dit idiote en zinloze vandalisme. Het is nu meer dan 20 jaar geleden dat de schrijfster Ateshgah het laatst heeft bezocht. In die tijd kreeg het, naast de kleine groep kluizenaars, bezoek van vele pelgrims. En omdat het heel waarschijnlijk is dat men over 10 jaar er niets meer over zal horen, kan ik net zo goed wat meer details over de geschiedenis ervan geven. Ik ben er zeker van dat onze pārsī-vrienden geïnteresseerd zullen zijn in enkele legenden die ik over die plek heb verzameld.

Er schijnt werkelijk een sluier over de oorsprong van Ateshgah te hangen. Historische gegevens zijn schaars en spreken elkaar tegen. Met uitzondering van enkele oude Armeense kronieken die terloops vermelden dat het bestond vóór het christendom door de heilige Nina in de 3de eeuw naar dat land werd gebracht,[1] wordt het, voor zover ik weet, nergens anders genoemd.

---

[1] Al verscheen de heilige Nina in Georgië in de 3de eeuw, toch was het niet vóór de 5de eeuw dat de afgoden vererende Grouzines [Georgiërs] door de 13 Syrische kerkvaders tot het christendom werden bekeerd. Ze kwamen onder leiding van St. Antonius en St. Jan van Zedadzene – zo genoemd, omdat hij naar de Kaukasus zou zijn gereisd om de belangrijkste afgod Zeda te bestrijden en te overwinnen! En terwijl de weelderige zwarte haarlokken van St. Nina tot op de dag van vandaag als relikwieën in de Zion kathedraal in Tbilisi als onbetwistbaar bewijs van beider bestaan worden bewaard, heeft de wonderdoener Jan zijn naam nog veel onsterfelijker gemaakt. Aan Zeda, die de Baäl van de Trans-Kaukasus was, werden, zoals de legende ons vertelt, kinderen geofferd op de top van de berg Zedadzene, ongeveer 18 km van Tbilisi. Daar daagde de heilige de afgod, of beter gezegd Satan in de gedaante van een stenen beeld, tot de strijd uit en overwon hem *op wonderbaarlijke wijze*, d.w.z. hij wierp het omver en vertrapte het. Maar dit was nog niet het einde van het vertoon van zijn vermogens. De bergtop is ontzaglijk hoog, en omdat de top slechts een dorre rots is, vindt men daar nergens bronwater. Maar ter herinnering aan zijn overwinning liet de heilige een bron verschijnen op de bodem van een onpeilbaar diepe put die tot ver in het binnenste van de berg reikte, en waarvan de gapende mond dichtbij het altaar van de god Zeda, precies in het midden van zijn tempel, uitkwam. In deze opening werden de ledematen van de vermoorde kindertjes na het offer geworpen. De wonderbron droogde echter al snel op en vele eeuwen lang verscheen er geen water. Maar toen het christendom er vaste voet had verkregen, begon het water opnieuw te verschijnen op de 7de dag van elke meimaand, en dat gebeurt nog steeds tot op de dag van vandaag. Vreemd genoeg behoort dit feit niet tot het terrein van legenden, maar het is er een dat grote nieuwsgierigheid heeft gewekt zelfs onder wetenschappers, zoals de bekwame geoloog dr. Von Abich, die jarenlang in Tbilisi woonde. Duizenden en duizenden maken jaarlijks op 7 mei een pelgrimstocht naar Zedadzene; en iedereen is getuige van 'het wonder'. Vanaf

De overlevering zegt ons (in hoeverre ze juist is, kan ik niet beoordelen) dat het volk, dat nu door de moslims en christenen minachtend 'ghebers' wordt genoemd en dat zichzelf 'behedin' (volgelingen van het ware geloof) noemt, Mithra, de Middelaar – lang vóór Zarathoestra – als zijn enige en hoogste God erkende, die in zichzelf alle goede en ook alle kwade goden bevatte. Mithra, die de aard van zowel Ormazd als Ahriman vertegenwoordigde, werd door het volk *gevreesd*. Als Mithra het Ahriman-element niet in zich had gehad, had het volk hem niet hoeven vrezen, maar hoefde het hem alleen lief te hebben en te vereren als Ahura-Mazda.

Op een dag, toen de god vermomd als een schaapherder over de aarde zwierf, kwam hij naar Bakoe, toen een oninteressante, verlaten zeekust, en vond daar een oude man die hem vereerde en die ruzie maakte met zijn vrouw. Op deze dorre plek was het hout schaars, en ze wilde niet een deel van haar houtvoorraad – die diende om te koken – afstaan om op het altaar te worden verbrand. Daardoor werd het Ahriman-element in de god wakker geroepen en, terwijl hij de gierige oude vrouw een klap gaf, veranderde hij haar in een enorme rots. Toen daarna het Ahura-Mazda-element weer in hem overheerste, beloofde hij de van zijn vrouw beroofde weduwnaar, als troost, dat noch hij noch zijn afstammelingen ooit meer brandstof nodig zouden hebben, want hij zou voor een voorraad zorgen die tot het einde der tijden voldoende

---

's ochtends vroeg hoort men dat opborrelend water neervalt op de rotsige bodem van de put; en wanneer het middaguur nadert, worden de uitgedroogde wanden van de mond vochtig, en helder koud sprankelend water schijnt uit elke nauwe rotsspleet tevoorschijn te komen; het stijgt hoger en hoger, borrelt op, neemt in omvang toe, totdat het, als het ten slotte de rand heeft bereikt, plotseling ophoudt, waarbij de fanatieke menigte een langdurige kreet van zegevierende vreugde laat horen. Deze kreet lijkt – zoals het plotseling afvuren van artillerie – het diepste inwendige van de berg te laten schudden, en weerklinkt als een echo tot kilometers in de omtrek. Iedereen haast zich om een vat met het wonderbaarlijke water te vullen. Op die dag in Zedadzene zijn er mensen die hun nek breken of van wie de nek wordt omgedraaid, maar iedereen die het overleeft brengt een hoeveelheid van het kristalheldere water mee naar huis. Tegen de avond begint de stroom water even mysterieus als ze verscheen, af te nemen en om middernacht is de bron weer helemaal droog. Geen druppel water, geen spoor van een bron kon door de ingenieurs en geologen die eropuit waren om de 'truc' te ontdekken, worden gevonden. Een heel jaar lang blijft de heilige plaats verlaten, en er is zelfs geen wachter die over het arme heiligdom waakt. De geologen hebben verklaard dat het gesteente van de berg de mogelijkheid dat er bronnen in verborgen zitten, uitsluit. Wie zal het raadsel oplossen?

zou zijn. Toen sloeg hij de rots opnieuw en vervolgens de bodem tot kilometers in de omtrek, en de aarde en de kalkachtige grond van de Kaspische kust werden boordevol met nafta gevuld. Om de gelukkige gebeurtenis te herdenken verzamelde de toegewijde oude man alle jongelui uit de buurt en begon zelf de rots, die alles was wat van zijn vroegere vrouw was overgebleven, uit te houwen. Hij maakte de muren met kantelen en vormde het altaar en de vier zuilen, en holde ze uit om mogelijk te maken dat de gassen konden opstijgen en aan het bovenéinde van de kantelen konden ontsnappen. Toen de god Mithra zag dat het werk was voltooid, zond hij een bliksemstraal die het vuur op het altaar aanstak en elk van de kantelen in de muur in gloed zette. Om het nog helderder te laten branden riep hij de vier winden en beval hen de vlammen in elke richting aan te wakkeren. Tot op de dag van vandaag staat Bakoe bekend onder haar oorspronkelijke naam Badkube, wat letterlijk het samenkomen van de winden betekent.[1]

De andere legende die slechts een vervolg op de vorige is, luidt als volgt: Talloze eeuwen lang vereerden de toegewijden Mithra aan zijn altaren, totdat Zarathoestra, die uit de hemel neerdaalde in de vorm van een 'gouden ster', zich in een mens veranderde en een nieuwe leer begon te onderwijzen. Hij zong de lof van de Ene, maar Drieledige God – de hoogste Eeuwige, de onbegrijpelijke essentie, 'Zervana-Akerene', die vanuit zichzelf 'oorspronkelijk licht' emaneerde, dat op zijn beurt Ahura-Mazda voortbracht. Maar deze handeling vereiste dat de 'Oorspronkelijke' vooraf in zichzelf al het licht van de vurige Mithra zou opnemen en zo de arme god van al zijn schittering beroofde. In zijn wanhoop en aangespoord door zijn Ahriman-aard, vernietigde Mithra zichzelf tijdelijk, nu hij zijn recht op de onverdeelde oppermacht had verloren, en liet Ahriman achter om zijn strijd met Ormazd zo goed mogelijk uit te vechten. Vandaar de overheersende dualiteit die sindsdien in de natuur bestaat, totdat Mithra terugkeert; want hij beloofde zijn trouwe volgelingen eens terug te keren. Vanaf die tijd heeft echter een reeks rampen de vuuraanbidders getroffen. De meest recente daarvan was de inval van de moslims in hun land in de 7de eeuw, toen deze fanatici de behedin heel wreed begonnen te vervolgen. De ghebers werden overal verdreven en vonden slechts een toevluchtsoord in de provincie Kerman en in de stad Yezd. Toen volgden ketterijen. Veel zoroastriërs gaven het geloof van hun voorouders op en werden mos-

[1] Vgl. *Isis ontsluierd*, 2:741vn.

lims; anderen waren vervuld van onblusbare haat tegen de nieuwe heersers, sloten zich aan bij de woeste Koerden en werden naast vuur-, ook duivel-aanbidders. Dit zijn de yezidi's. De hele religie van deze vreemde sektariërs – met uitzondering van enkelen die eigenaardiger rituelen hebben, die voor iedereen een geheim zijn behalve voor henzelf – omvat het volgende. Zodra de zon opkomt, plaatsen ze hun beide duimen kruiselings over elkaar, kussen het symbool, en raken daarmee hun voorhoofd aan in eerbiedige stilte. Daarna begroeten ze de zon en keren in hun tenten terug. Ze geloven in de macht van de duivel, zijn er bang voor en stemmen de 'gevallen engel' op allerlei manieren gunstig; ze worden heel boos wanneer een moslim of christen iets oneerbiedigs over hem zegt. Ze hebben moorden begaan vanwege zulke oneerbiedige taal, maar de laatste tijd zijn ze voorzichtiger geworden.

Met uitzondering van de gemeenschap van pārsī's in Bombay worden vuuraanbidders daarom slechts in beide reeds genoemde plaatsen gevonden, en verspreid rondom Bakoe. Enkele jaren geleden telden ze volgens de statistiek in Perzië ongeveer 100.000 mensen;[1] ik betwijfel echter of hun religie zo zuiver is behouden als die van de pārsī's uit Gujarat, ook al is laatstgenoemde door de fouten en achteloosheid van generaties van onontwikkelde mobeds verminkt. En toch staan de vuuraanbidders van Kerman en Yezd – evenals de pārsī's in Bombay, die door alle reizigers en door de Engelse Indiërs worden beschouwd als de meest intelligente, ijverige en welopgevoede gemeenschap van alle autochtone volkeren – in zeer hoog aanzien zowel bij de Perzen als bij de Russen van Bakoe. Sommigen onder hen zijn ruw en geslepen geworden als gevolg van eeuwenlange vervolging en beroving; maar de getuigenverklaringen spreken unaniem in hun voordeel, en ze worden beoordeeld als een deugdzame, moreel hoogstaande en ijverige bevolkingsgroep. 'Hij houdt zijn woord als een gheber', is een bekend gezegde onder de Koerden, die het herhalen zonder zich in het minst bewust te zijn van de zelfveroordeling die erin besloten ligt.

---

[1] Grattan Geary maakt in zijn recente heel waardevolle en interessante boek *Through Asiatic Turkey* (Londen, Sampson Low and Co.) een opmerking over de ghebers van Yezd – 'er zouden er welgeteld maar 5000 zijn'. Maar omdat hij zijn gegevens verzamelde terwijl hij snel door het land reisde, kreeg hij in dit geval blijkbaar onjuiste informatie. Misschien was het de bedoeling hem te vertellen dat er op het moment van zijn bezoek maar 5000 in en om Yezd waren. Het is de gewoonte van dit volk zich aan het begin van de zomer over het land te verspreiden, als men op zoek is naar werk.

Tot slot moet ik mijn verbazing uitspreken over de volkomen onwetendheid over hun religies, die in Rusland zelfs onder journalisten schijnt te heersen. Eén van hen noemt de ghebers in het eerdergenoemde artikel in de *St. Petersburg Vjedomosti* een sekte van hindoeafgodendienaars die in hun gebeden de naam Brahmā voortdurend aanroepen. Om dit historische gegeven kracht bij te zetten, wordt Alexandre Dumas (père) geciteerd, die in zijn boek *Reizen in de Kaukasus*[1] vermeldt dat hij tijdens zijn bezoek aan Ateshgah in een van de cellen van het zoroastrische klooster 'twee hindoe-afgodsbeelden' vond!! Zonder het vriendelijke gezegde: De mortuis nil nisi bonum [over de doden niets dan goeds] te vergeten, kunnen we het toch niet nalaten de correspondent van de gewaardeerde krant te herinneren aan een feit dat iedere lezer van de romans van de geniale Franse schrijver zou moeten weten, namelijk dat zelfs de onsterfelijke baron Von Münchhausen nauwelijks zijn gelijke was in de onuitputtelijke en gevarieerde voorraad *historische feiten* die uit de bodemloze diepten van zijn eigen bewustzijn voortkwamen. Het spectaculaire verhaal van zijn tijgerjacht in Mingrelië, waar sinds de dagen van Noach nooit een tijger is geweest, ligt nog vers in het geheugen van zijn lezers.

Kruis en vuur

['Cross and fire', *The Theosophist*, november 1879, blz. 35-6; *CW* 2:143-9]

Het kruis en het vuur – laatstgenoemde als symbool van de zon – zijn misschien wel de meest verspreide en universele symbolen in de oude sterrenkundige stelsels die door de geschiedenis heen tot in onze eeuw zijn blijven bestaan, en overal, zowel in de christelijke religie als elders, sporen hebben achtergelaten. De oude Indo-Europeanen kenden beide als symbolen van Agni. Wanneer in de oudheid een hindoegelovige Agni wilde vereren – zegt É. Burnouf[2] – plaatste hij twee stukken

[1] Noot vert.: Alexandre Dumas (père) (1802-1870) schreef drie boeken over de Kaukasus: *Le Caucase*, Parijs, 1859; *Le Caucase depuis Prométhée jusqu'à Chamyll*, Parijs, 1859, 7 delen; *Impressions de voyage. Le Caucase*, Parijs, 1865, 3 delen. Het is onduidelijk naar welk boek hier wordt verwezen.

[2] *La science des religions*, 1872, hfst. 10, blz. 256-8.

hout in de vorm van een kruis, en door snelle draaiing en wrijving verkreeg hij vuur voor zijn offer. Als symbool wordt het swastika genoemd; en als een instrument dat uit een heilige boom is gemaakt, en dat iedere brahmaan bezit, staat het bekend als araṇi.

De Scandinaviërs hadden hetzelfde teken en noemden het de hamer van Thor, want deze had een mysterieus magneto-elektrisch verband met Thor, de god van de donder, die, evenals Jupiter gewapend met zijn bliksems, dit teken van macht in zijn hand houdt – macht niet alleen over stervelingen, maar ook over de boze geesten van de elementen, waarover hij gezag uitoefent. In de vrijmetselarij verschijnt het in de vorm van de houten hamer van de grootmeester; in Allahabad is het te zien op het fort als het jain-kruis, of de talisman van de jainkoningen; en de voorzittershamer van de moderne rechter is niets anders dan deze crux dissimulata – zoals de archeoloog De Rossi hem noemt; want de hamer is het teken van macht en kracht, zoals hij de macht van Thor voorstelde, die er in de Oud-Noorse legenden een rots mee splijt en de Midgard-slang mee doodt. Schliemann vond het teken op terra-cotta schijven op wat volgens hem de plaats van het oude Troje was, in de onderste laag van zijn opgravingen, wat volgens dr. Lundy wees op 'een Indo-Europese beschaving lang vóór die van de Grieken – zeg 2000 tot 3000 v.Chr.'. Burnouf noemt het de oudste vorm van het kruis die bekend is, en bevestigt dat het in de oude religie van de Grieken is gepersonifieerd in de figuur Prometheus, de 'vuurdrager', die is gekruisigd op de Kaukasus, terwijl de hemelse vogel – de Śyena van de vedische hymnen – dagelijks zijn ingewanden verslindt. Boldetti[1] geeft een afbeelding van een schildering op de begraafplaats van San Sebastiano, die een bekeerde christen en doodgraver voorstelt, Diogenes genaamd, die op zijn beide benen en rechterarm het teken van de swastika draagt. De Mexicanen en de Peruanen kenden het, en het wordt als de heilige tau in de oudste graftomben van Egypte aangetroffen.

Het is, zacht gezegd, een vreemd toeval – dat zelfs door enkele christelijke geestelijken werd opgemerkt – dat Agnus Dei, het lam van God, symbolen heeft die identiek zijn aan die van de hindoegod Agni. Terwijl Agnus Dei in de ene religie boet voor de zonden van de wereld en deze wegneemt, boet ook de god Agni in de andere religie voor zonden tegen

---

[1] M.A. Boldetti, *Osservazioni sopra i cimiterj de 'santi matiri, ed antichi cristiani di Roma, etc.*, 1720, 1:15, blz. 60.

de goden, de mens, de manes, de ziel en voor herhaalde zonden, zoals blijkt uit de zes gebeden die gepaard gaan met zes offeranden.[1]

Deze twee – het kruis en het vuur – zijn in de esoterische symboliek van bijna elk volk zo nauw met elkaar verbonden, omdat het hele stelsel van de universele wetten op de gecombineerde krachten van beide berust. In de astronomie, de natuurkunde, de scheikunde, kortom op het hele gebied van de natuurwetenschap, treden ze altijd op als de onzichtbare oorzaak en het zichtbare resultaat; en alleen de metafysica en de alchemie – of zullen we zeggen meta-scheikunde, want we bedenken liever een nieuw woord dan dat we sceptische oren choqueren? – kunnen hun mysterieuze betekenis volledig en definitief ontraadselen. Een of twee voorbeelden volstaan voor hen die bereid zijn de wenken te overdenken.

Het centrale punt, of de grote centrale zon van de kosmos zoals de kabbalisten het noemen, is de godheid. Het is het snijpunt van de twee grote botsende machten – de middelpuntzoekende en de middelpuntvliedende kracht, die de planeten in hun elliptische banen voortdrijven, en ervoor zorgen dat ze het spoor van een kruis volgen op hun weg door de dierenriem. Deze twee vreselijke, hoewel tot dusver hypothetische en denkbeeldige krachten bewaren de harmonie en houden het heelal in een gelijkmatige, onophoudelijke beweging; en de vier omgebogen punten van de swastika symboliseren de omwenteling van de aarde om haar as. Plato noemt het heelal een 'gezegende god' *die in een cirkel was gemaakt en gekruist in de vorm van de letter X*. Tot zover wat de astronomie betreft. In de vrijmetselarij bewaart de graad van de Royal Arch het kruis als de drievoudige Egyptische tau. Het is de wereldcirkel met daarop het sterrenkundige kruis dat snel ronddraait; het volmaakte vierkant van de pythagorische wiskundigen in de rangorde van de getallen, zoals de occulte betekenis ervan door Cornelius Agrippa wordt verklaard. Vuur is warmte – het centrale punt; de verticale straal vertegenwoordigt het mannelijke element, of de geest; en de horizontale het vrouwelijke element, of de stof. Geest wekt de stof tot leven en bevrucht haar, en alles komt voort uit het centrale punt, het brandpunt van leven en licht en warmte, gesymboliseerd door het aardse vuur. Tot zover, nogmaals, wat de natuur- en scheikunde betreft, want het terrein van de analogieën is grenzeloos, en de universele wetten zijn onveranderlijk en identiek in hun uiterlijke en innerlijke toepassingen. Zonder

[1] H.T. Colebrooke, *Miscellaneous Essays*, Londen, 1837, deel 1, blz. 190.

de bedoeling te hebben tegenover iemand oneerbiedig te zijn of van de waarheid af te wijken, kunnen we zeggen dat er goede redenen zijn om te geloven dat het christelijke kruis (als oorzaak) en de eeuwige foltering door hellevuur (als direct gevolg van de ontkenning van het kruis) in hun oorspronkelijke betekenis meer te maken hebben met deze twee oude symbolen dan onze westerse theologen zouden willen toegeven. Terwijl vuur voor sommige heidenen de godheid is, is God in de *Bijbel* ook het leven en het licht van de wereld; terwijl de Heilige Geest en vuur de christen reinigen en zuiveren, is aan de andere kant Lucifer ook licht, en wordt hij de 'morgenster' genoemd.

Waarheen we onze blik ook richten, we kunnen er zeker van zijn dat deze verwante overblijfselen van een oude eredienst in vrijwel elk land en bij elk volk zijn te vinden. Van de Indo-Europeanen, de Chaldeeën, de Zoroastriërs, de Peruanen, Mexicanen, Scandinaviërs, Kelten en de oude Grieken en Romeinen zijn ze in hun volledige vorm bij de tegenwoordige pārsī terechtgekomen. De Fenicische kabiren en de Griekse dioskuren zijn weer gedeeltelijk tot leven gekomen in elke tempel, kathedraal en dorpskerk; terwijl de christelijke Bulgaren, zoals nu zal worden aangetoond, zelfs de zonsverering volledig hebben bewaard.

Meer dan duizend jaar geleden werd dit volk, dat uit de onbekendheid naar voren trad en plotseling bekend werd in de meest recente Russisch-Turkse oorlog, tot het christendom bekeerd. En toch schijnen ze niet minder heidenen te zijn dan voordien, want ze staan als volgt tegenover Kerstmis en Nieuwjaar. Tot op de dag van vandaag noemen ze dit feest Survaki, omdat het samenvalt met het feest ter ere van de oude Slavische god Surva. In de Slavische mythologie is deze godheid – Surva – duidelijk dezelfde als de hindoegod Sūrya, de zon, de god van warmte, vruchtbaarheid en overvloed. Dit feest wordt al sinds heel oude tijden gevierd, omdat de Bulgaren lang vóór de dagen van het christendom Surva vereerden en de nieuwjaarsdag aan deze god wijdden, en hem verzochten hun velden met vruchtbaarheid te zegenen en hun geluk en voorspoed te zenden. Deze gewoonte is onder hen in al haar primitieve heidensheid blijven bestaan, en hoewel er plaatselijke verschillen zijn, zijn de rituelen en ceremoniën in essentie dezelfde.

Op de dag voor Nieuwjaar werken de Bulgaren niet en moeten ze vasten. Jonge verloofde meisjes zijn druk bezig een grote platiy (cake) te bereiden, waarin ze zaailingen of jonge scheuten met verschillende vormen plaatsen, die ze elk een naam geven overeenkomstig de vorm van de zaailing. Zo betekent één 'het huis', een andere stelt de 'tuin'

voor; nog weer andere de molen, de wijngaard, het paard, een kat, een kip, enz., afhankelijk van het grondbezit en de wereldse bezittingen van de familie. Zelfs artikelen van waarde zoals juwelen en geldzakjes worden in dit symbool van de hoorn van overvloed weergegeven. Bovendien wordt een grote en oude zilveren munt in de cake gestopt; ze wordt babka genoemd en is dubbel omwonden met een rode draad in de vorm van een kruis. Deze munt wordt beschouwd als een teken van geluk.

Na zonsondergang en andere ceremoniën, waaronder gebeden gericht tot de ondergaande ster, verzamelt de hele familie zich om een grote ronde tafel, paralya genoemd, waarop de bovengenoemde cake, gedroogde groenten, koren, een waskaars, en ten slotte een groot vat met wierook van de beste kwaliteit, om de god in heerlijke geuren te hullen, zijn geplaatst. Het hoofd van het gezin, gewoonlijk de oudste in de familie – hetzij de grootvader of de vader zelf – neemt met de grootste eerbied het wierookvat in de ene hand, en de waskaars in de andere, en wandelt dan door het huis, bewierookt de vier hoeken, te beginnen met het oosten en daar ook weer eindigend; en hij zegt verschillende gebeden op, die eindigen met het christelijke 'Onze Vader, die in de hemel is', dat tot Surva wordt gericht. De waskaars wordt daarop weggelegd om de rest van het jaar te worden bewaard, tot het volgende feest. Men denkt dat ze wonderbaarlijke genezende vermogens heeft verkregen, en ze wordt alleen in geval van ziekte in de familie aangestoken, waarbij men verwacht dat ze de patiënt zal genezen.

Na deze ceremonie neemt de oude man zijn mes en snijdt de cake in evenveel stukken als er leden van het huisgezin aanwezig zijn. Zodra iemand zijn of haar deel krijgt, haast hij (zij) zich het stuk open te maken en te doorzoeken. De gelukkigste in het komende jaar is hij of zij die het gedeelte krijgt dat de oude munt met de scharlakenrode draad in kruisvorm bevat; die persoon wordt geacht de uitverkorene van Surva te zijn, en iedereen benijdt de gelukkige bezitter. Dan komen in volgorde van belangrijkheid de symbolen van het huis, de wijngaard, enz.; en iedereen leest in wat hij (zij) gekregen heeft, zijn (haar) horoscoop voor het komende jaar. Hij die de kat treft, is heel ongelukkig; hij wordt bleek en beeft. Verdriet en ellende wachten hem, want hij wordt omringd door vijanden en moet zich op grote beproevingen voorbereiden.

Tegelijkertijd wordt een groot houtblok dat een vlammend altaar voorstelt in de open haard gezet en aangestoken. Dit hout brandt ter ere

van Surva en wordt als een orakel voor het hele huis beschouwd. Als het de hele nacht door brandt tot de volgende ochtend zonder dat het vuur dooft, is dit een goed teken; zo niet dan moet de familie dat jaar de dood onder ogen zien, en eindigt het feest met veel gejammer.

Noch de momche (de jonge vrijgezel) noch de moma (het meisje) slapen die nacht. Om middernacht begint een reeks waarzeggingen, magie en verschillende rituelen, waarbij het brandende houtblok de rol van orakel speelt. Als een jonge knop in het vuur wordt geworpen en met een luide knal barst, is dat een teken van een gelukkig en spoedig huwelijk, en vice versa. Lang na middernacht verlaten de jonge paren hun huizen, en gaan hun kennissen bezoeken, van huis tot huis; ze bieden gelukwensen aan en nemen ze in ontvangst, en betuigen dank aan de godheid. Deze afgevaardigde paren worden de Survakari genoemd, en elke man draagt een grote tak, versierd met rode linten, oude munten en de afbeelding van Surva; en onderweg zingen ze in koor. Hun gezang is even oorspronkelijk als eigenaardig en is de moeite waard om vertaald te worden, al gaat er bij het overzetten in een vreemde taal natuurlijk iets verloren. De volgende verzen zijn gericht aan hen die ze bezoeken:

Surva, Surva, Heer van het Jaargetijde,
We hopen dat u een gelukkig Nieuwjaar brengt;
Gezondheid en voorspoed voor dit gezin,
Succes en zegeningen tot het volgende jaar.

Met goede oogst en volle aren,
Met goud en zijde, druiven en vruchten,
Met vaten vol wijn en gevulde magen.
We hopen dat u en uw huis gezegend worden door de God . . .
Zijn zegen voor u allen. – Amen! Amen! Amen!

De zingende Survakari worden in elk huis voor hun goede wensen beloond met een geschenk, en keren in de vroege ochtend terug naar huis . . . Zo gaat de symbolische exoterische verering van kruis en vuur van de oude Āryāvarta hand in hand met het christelijke Bulgarije . . .

Oorlog op de Olympus

H.P. Blavatsky

[‘War in Olympus’, *The Theosophist*, november 1879, blz. 40-2; *CW* 2:149-59]

Donkere wolken, die slecht weer voorspellen, pakken samen aan de tot nu toe koude en serene horizon van de exacte wetenschap. Onder de aanhangers van het wetenschappelijk onderzoek zijn zich reeds twee kampen aan het vormen. Ze zijn onderling in oorlog, en er worden soms harde woorden gewisseld. De twistappel is in dit geval het spiritisme. Nieuwe en beroemde slachtoffers worden jaarlijks weggelokt uit de onneembare bolwerken van de materialistische ontkenning en raken verstrikt in het onderzoek en de toetsing van de zogeheten spiritistische verschijnselen. En we weten allemaal dat wanneer een echte wetenschapper ze zonder vooroordeel onderzoekt . . . , hij dan in het algemeen, zoals prof. Hare, William Crookes, FRS, de grote Alfred Russel Wallace, een andere FRS, en zovele andere eminente wetenschappers, ten slotte naar de vijand overloopt.

We zijn werkelijk benieuwd te horen welke nieuwe theorie de sceptici in de huidige crisis naar voren zullen brengen, en hoe ze zo’n afvalligheid van verschillende van hun sterren, zoals onlangs is gebeurd, zullen verklaren. De eerbiedige beschuldigingen van ‘niet gezond van geest’ en ‘kindsheid’ kunnen niet nog eens gebruikt worden; het aantal eminente afvalligen groeit zo snel dat het er voor de wetenschap slecht zou uitzien als iedereen die zich experimenteel ervan overtuigt dat tafels zinnige taal kunnen voortbrengen en mediums door de lucht kunnen zweven, van mentaal onvermogen werd beschuldigd; in de geleerde genootschappen zouden al snel alleen maar zwakke hersenen overblijven. Mogelijk kunnen ze om het optreden van de bijzondere waanvoorstellingen in zeer geleerde hoofden te verklaren een tijdlang enige troost putten uit de theorie van het atavisme – de mysterieuze wet van verborgen overdracht, die veel steun krijgt van de moderne scholen van de darwinistische evolutieleer – vooral in Duitsland, vertegenwoordigd door die radicale apostel van ‘moderne strijd voor de beschaving’, Ernst Haeckel, professor in Jena. Ze kunnen het geloof

van hun collega's in de verschijnselen toeschrijven aan bepaalde moleculaire bewegingen van de cel in de zenuwknopen van hun eens krachtige hersenen, erfelijk aan hen doorgegeven door hun onwetende middeleeuwse voorouders. Of ze kunnen hun gelederen splitsen, en een staat binnen een staat vestigen en nog steeds 'verdelen en heersen'. Dit alles is mogelijk; alleen de tijd zal laten zien welke partij het het beste ervan afbrengt.

We zijn tot deze overdenkingen gekomen door een conflict dat nu gaande is tussen Duitse en Russische professoren – allemaal eminente en beroemde geleerden. De Teutonen en Slaven zijn in dit geval niet aan het vechten overeenkomstig hun landsaard, maar volgens wat ze respectievelijk geloven en niet geloven. Nu ze voor deze gelegenheid een offensief en ook een defensief verbond hebben gevormd, zonder te letten op verschil van nationaliteit, zijn ze in twee kampen verdeeld, één dat de spiritisten vertegenwoordigt, en het andere dat van de sceptici. En nu is een strijd op leven en dood afgekondigd.

De ene partij wordt aangevoerd door professoren zoals Zöllner, Ulrici en Fichte, Butlerov en Wagner van de universiteiten van Leipzig, Halle en St. Petersburg; de andere volgt professoren Wundt, Mendelejev en een groot aantal andere Duitse en Russische beroemdheden. Nauwelijks heeft Zöllner – een heel bekende astronoom en natuurkundige – zijn vertrouwen in dr. Slade's mediamieke verschijnselen gepubliceerd en zijn geleerde collega's daardoor verbijsterd, of prof. Ulrici van de universiteit van Halle wekt de toorn van de Olympus van de wetenschap op door een brochure uit te geven, getiteld *Over het spiritisme als wetenschappelijk vraagstuk*[1], bedoeld als een volledige weerlegging van de argumenten – tegen de nieuwe overtuiging – van prof. Wundt van de universiteit van Leipzig in zijn brochure: *Het spiritisme, een zogenaamd wetenschappelijk vraagstuk.*[2] En nu komt een andere actieve strijder, Butlerov, professor in scheikunde en natuurwetenschappen in St. Petersburg, die over zijn experimenten in Londen met het medium Williams vertelt en daarmee een heel felle polemiek uitlokt. Het humoristische geïllustreerde blad *Kladderadatsch* voert een oorlogsdans uit, en juicht van vreugde, terwijl de ernstiger conservatieve kranten verontwaardigd zijn. Tot hun laatste verschansingen teruggedrongen door de kalme en onbetwistbare verzekeringen van een

[1] *Über den Spiritismus als wissenschaftliche Frage*, 1879.
[2] *Der Spiritismus: eine sogenannte wissenschaftliche Frage*, 1879.

natuurwetenschapper van naam, schijnen de critici, aangevoerd door de St. Petersburger ster, Burenin, wanhopig en hebben blijkbaar gebrek aan ammunitie, omdat ze geen andere uitweg zien dan te proberen de vijand met heel merkwaardige paradoxen te verslaan. Het pro en contra van de discussie is te interessant, en ons nageslacht zou zich beklagen, als de gebeurtenissen alleen in de Duitse en Russische kranten te lezen zouden zijn en zo buiten het bereik bleven van Engelse en Amerikaanse lezers die in spiritisme geïnteresseerd zijn. Daarom zullen we evenals Homerus de strijders volgen en deze moderne *Ilias* in het belang van onze vrienden samenvatten.

Na een aantal jaar ijverig onderzoek naar de verschijnselen te hebben gedaan, raakten Wagner en Butlerov, beiden geleerden van naam en professoren aan de universiteit van St. Petersburg, volledig overtuigd van de werkelijkheid van de eigenaardige manifestaties. Als gevolg daarvan schreven beiden talrijke en krachtige artikelen in de leidende tijdschriften ter verdediging van de 'schadelijke epidemie', zoals dr. Carpenter in zijn ogenblikken van 'onbewuste hersenwerking' en 'vooringenomenheid' ten gunste van zijn eigen stokpaardje, het spiritisme noemt. De twee genoemde voortreffelijke geleerden beschikken over waardevolle kwaliteiten die des te meer moeten worden gerespecteerd omdat ze bij onze wetenschappers zo zelden worden aangetroffen. Deze kwaliteiten, die hun criticus, Burenin, zelf erkent, zijn: (1) een oprechte en diepe overtuiging dat wat ze verdedigen waar is; (2) een onwankelbare moed om, wat er ook gebeurt, tegenover een bevooroordeeld en vijandig publiek te verklaren dat dit hun overtuiging is; (3) helderheid en logische samenhang in hun verklaringen; (4) de serene kalmte en onpartijdigheid waarmee ze de meningen van hun tegenstanders behandelen; (5) een volledige en grondige bekendheid met het behandelde onderwerp. De combinatie van de opgesomde eigenschappen, voegt hun criticus er aan toe,

> brengt ons ertoe het recente artikel van prof. Butlerov, 'Empirie en dogmatisme op het gebied van het mediumschap' als één van die geschriften te beschouwen die onmiskenbaar van grote betekenis zijn, en die op de lezers ongetwijfeld diepe indruk zullen maken. Zulke artikelen zijn echt zeldzaam in onze tijdschriften; zeldzaam wegens de originaliteit van de conclusies van de schrijver, en de heldere, nauwkeurige en oprechte weergave van de feiten.

Het zozeer geprezen artikel kan kort worden samengevat. We zullen

niet stilstaan bij alle wonderbaarlijke spiritistische verschijnselen waarvan prof. Zöllner bij dr. Slade getuige was en die door prof. Butlerov verdedigd worden, want deze zijn niet wonderbaarlijker dan de persoonlijke ervaring van laatstgenoemde met Williams, een medium in Londen, in 1876. De seances vonden plaats in een Londens hotel in de kamer van Alexander Aksakov, Russische keizerlijke staatsraad, waarin zich, naast genoemde heer, slechts twee andere personen bevonden – prof. Butlerov en het medium. Een complot was dus volslagen onmogelijk. En wat heeft onder deze omstandigheden zo'n grote indruk gemaakt op een van de grootste wetenschappers van Rusland? Eenvoudig dit: Williams, het medium, werd op zijn stoel stevig vastgebonden met touwen om zijn handen, voeten en lichaam; de stoel was geplaatst in een hoek van twee blinde muren van de kamer, achter de reisdeken van Butlerov, die overdwars was opgehangen, zodat hij een scherm vormde. Williams raakte al snel in een soort lethargie, die onder spiritisten bekendstaat als de trancetoestand, en er begonnen 'geesten' voor de ogen van de onderzoekers te verschijnen. Allerlei stemmen werden gehoord, en zinnen die door de 'onzichtbaren' luid werden uitgesproken kwamen van alle kanten van de kamer; dingen – kledingstukken, enz., – begonnen in allerlei richtingen door de lucht te vliegen; en ten slotte verscheen 'John King' – een soort koning onder de spoken, die al jaren beroemd is – lijfelijk. Maar we moeten het aan prof. Butlerov overlaten om zijn bijzondere verhaal zelf te vertellen. Hij schrijft:

> Eerst zagen we verschillende heldere lichten in de lucht bewegen, en onmiddellijk daarna verscheen de volledige gedaante van 'John King'. Zijn verschijning wordt gewoonlijk voorafgegaan door een groenachtig fosforescerend licht dat geleidelijk helderder wordt, en meer en meer het hele bovenlijf van John King verlicht. Op dat moment zien de aanwezigen dat het licht afkomstig is van een soort lichtgevend voorwerp dat door de 'geest' wordt vastgehouden. Het gelaat van een man met een dichte zwarte baard wordt duidelijk zichtbaar: het hoofd is gewikkeld in een witte tulband. De gedaante verschijnt buiten het kabinet (d.w.z. de afgeschermde hoek waar het medium zat) en nadert ons ten slotte. We zagen hem elke keer een paar seconden; dan nam het licht snel af, doofde, en de gedaante werd onzichtbaar om enkele ogenblikken later weer te verschijnen; vervolgens werd, nadat hij weer verdwenen was, uit de omringende duisternis 'Johns' stem gehoord vanaf de plek waar hij het meest, hoewel niet altijd, verscheen. 'John' vroeg ons, 'wat kan ik voor u

> doen?' en Aksakov vroeg hem naar het plafond te gaan en ons vandaar toe te spreken. Overeenkomstig de uitgesproken wens verscheen de gedaante plotseling boven de tafel en torende majestueus uit boven onze hoofden tot aan het plafond, dat geheel verlicht werd door het lichtgevende voorwerp in de hand van de geest. Toen 'John' vlakbij het plafond was, riep hij ons toe: 'Is dat voldoende?'

Tijdens een andere seance vroeg Butlerov aan 'John' hem heel dicht te naderen, wat 'de geest' deed, en zo kreeg hij de gelegenheid duidelijk 'de schitterende, heldere ogen van John' te zien. Een andere geest, 'Peter', die zich tijdens de seances nooit zichtbaar vertoonde, sprak niettemin met Butlerov en Aksakov, en schreef voor hem op papier dat ze hem hadden gegeven, enz.

Hoewel de geleerde professor nauwkeurig alle voorzorgsmaatregelen opnoemt die hij tegen mogelijke fraude had genomen, is de criticus nog niet tevreden en vraagt heel ter zake:

> Waarom heeft de eerbiedwaardige geleerde 'John' niet in de kraag gevat toen de geest maar enkele decimeters van hem verwijderd was? En waarom probeerden de heren Aksakov en Butlerov niet Johns benen te grijpen toen hij opsteeg naar het plafond? Dit hadden ze moeten doen als ze werkelijk zo graag voor zichzelf en voor de wetenschap de waarheid willen leren kennen, en ze hun best doen om de wetenschap naar het domein van de 'andere wereld' te leiden. En indien ze zo'n eenvoudig, en tegelijkertijd heel klein wetenschappelijk experiment hadden uitgevoerd, zou er voor hen misschien geen noodzaak meer zijn . . . om het wetenschappelijk belang van de spiritistische manifestaties verder te verklaren.

Dat het belang hiervan niet overdreven is, en evenveel betekenis heeft voor de wetenschappelijke wereld als voor die van het religieuze denken, wordt bewezen door de vele filosofische denkers die over deze moderne 'hersenschim' hun gedachten geven. Fichte, de Duitse geleerde, zegt daarover:

> Het moderne spiritisme bewijst vooral dat wat, heel vaag en misplaatst, 'geestverschijningen' worden genoemd, bestaan. Indien we het werkelijke bestaan van zulke verschijningen erkennen, dan worden ze een onbetwistbaar, praktisch bewijs voor de voortzetting van ons persoonlijke, bewuste bestaan [voorbij de poort van de dood]. En zo'n tastbaar, volledig aangetoond feit kan niet anders dan nuttig zijn in dit tijdperk waarin men, nadat men tot een treurige ontkenning van de onsterfelijkheid is vervallen, in de trotse arrogantie over

zijn grote verstandelijke vermogens denkt dat men al dit soort bijgeloof gelukkig al achter zich heeft gelaten.[1]

Indien zo'n tastbaar bewijs werkelijk werd gevonden, en dit ons onomstotelijk werd aangetoond, redeneert Fichte verder

> . . . indien de werkelijkheid van de voortzetting van ons leven na de dood met duidelijke bewijzen voor ons werd vastgesteld, strikt in overeenstemming met de logische beginselen van de experimentele natuurwetenschappen, dan zou dat zeker een resultaat zijn dat, door zijn aard en bijzondere betekenis voor de mensheid, met geen ander resultaat uit de hele geschiedenis van de beschaving vergeleken zou kunnen worden. Het oude vraagstuk van de bestemming van de mens op aarde zou zó worden opgelost, en het bewustzijn in de mensheid zou een stap verder zijn gekomen. Datgene wat de mens tot dusver slechts uit blind geloof, voorgevoelens en vurige hoop had begrepen, zou voor hem onomstotelijke kennis worden; hij zou de zekerheid hebben verkregen dat hij deel uitmaakt van een eeuwige, spirituele wereld, waarin hij verder zou leven, en dat zijn tijdelijk bestaan op deze aarde maar een klein onderdeel van een toekomstig eeuwig leven vormt, en dat hij alleen daar in staat zou worden gesteld om zijn werkelijke bestemming te zien en volledig te begrijpen. Wanneer de mensheid tot deze diepe overtuiging is gekomen, zal ze grondig doordrongen worden van een nieuw en bezielend inzicht in het leven, en zal haar denken openstaan voor een idealisme dat stevig is gebaseerd op onbetwistbare feiten. Dit zou neerkomen op een volledige reconstructie van de mens wat betreft zijn bestaan als entiteit en zijn opdracht op aarde; het zou zogezegd een 'nieuwe geboorte' zijn. . . . Hij die alle innerlijke overtuiging over zijn eeuwige bestemming, zijn geloof in het eeuwige leven, heeft verloren – of het nu een afzonderlijk individu betreft, of een heel volk, of de vertegenwoordiger van een bepaald tijdperk – heeft alle gevoel voor die bezielende kracht, die als enige aanspoort tot toewijding en vooruitgang, totaal vernietigd. Zo iemand wordt onvermijdelijk een egoïstisch, zinnelijk wezen, alleen gericht op zijn zelfbehoud. Zijn cultuur, verlichting en beschaving kunnen hem slechts dienen als hulpmiddel en verfraaiing voor dat leven van genotzucht, of, op zijn best, om hem te behoeden voor alles wat dat leven kan schaden.[2]

Dit is het enorme belang dat door prof. Fichte en prof. Butlerov uit

---

[1] I.H. von Fichte, *Der neuere Spiritualismus*, 1878, blz. 20-1.
[2] *Op.cit.*, blz. 31-2, 30.

Duitsland en Rusland aan de spiritistische verschijnselen wordt toegekend; en we kunnen zeggen dat dat gevoel even oprecht in Engeland wordt herhaald door A.R. Wallace, FRS. (Zie zijn *Miracles and Modern Spiritualism.*)

Een invloedrijk Amerikaans wetenschappelijk tijdschrift gebruikt even krachtige taal als het spreekt over de waarde die een wetenschappelijk bewijs van het voortleven van de menselijke ziel voor de wereld zou hebben. Het zegt:

> Indien het spiritisme waar blijkt te zijn, zal het bij uitstek de grootste gebeurtenis in de wereldgeschiedenis worden; het zal een onvergankelijke glans aan de 19de eeuw geven. Zijn ontdekker zal in roem ongeëvenaard zijn, en zijn naam zal hoog boven elke andere uitsteken. . . . Als de pretenties van het spiritisme een logische basis hebben, dan staat de wetenschappers geen belangrijker werk te doen dan de juistheid ervan te controleren.[1]

En nu zullen we zien wat de koppige Russische criticus (die slechts de woordvoerder van de Europese materialistische wetenschap schijnt te zijn) te zeggen heeft op de onweerlegbare argumenten en logica van Fichte en Butlerov. Als het scepticisme geen betere argumenten aanvoert om het spiritisme te bestrijden dan de volgende originele paradox, dan moeten we verklaren dat het in het dispuut verslagen is. In plaats van de goede gevolgen die Fichte heeft voorspeld in het geval van de uiteindelijke triomf van het spiritisme, voorziet de criticus een heel andere toestand. Hij zegt:

> Zodra zulke wetenschappelijke methoden boven elke twijfel of tegenwerping tot algemene voldoening zullen hebben aangetoond dat onze wereld stampvol is met mensenzielen die ons zijn voorafgegaan, en bij wie we ons allemaal op onze beurt zullen aansluiten; zodra zal zijn bewezen dat deze 'zielen van de overledenen' met stervelingen in contact kunnen komen, zal alle aardse natuurwetenschap van de voortreffelijke geleerden als een zeepbel vervliegen, en haar belang voor ons levende mensen hebben verloren. Waarom zou men zich bekommeren om dit naar verhouding korte leven op aarde, als men eenmaal de zekerheid en de vaste overtuiging heeft van een ander leven dat na de lichamelijke dood komt; een dood die bewuste betrekkingen met de wereld van de levenden, of zelfs een post-

---

[1] *Scientific American*, 1874, geciteerd in Olcotts *People from the other World*, voorwoord, blz. v.

> mortaal aandeel in al haar belangen, helemaal niet uitsluit? Wanneer zulke betrekkingen eenmaal met behulp van de wetenschap, gebaseerd op mediamieke experimenten en de ontdekkingen van het spiritisme duidelijk zullen zijn aangetoond, zullen ze natuurlijk voortdurend inniger worden; een bijzondere vriendschap tussen deze en de 'andere' werelden zal eruit voortkomen; die andere wereld zal beginnen met aan deze de meest verborgen mysteries van leven en dood, en de tot nog toe meest onbegrijpelijke wetten van het heelal – die welke nu de grootste inspanning van de verstandelijke vermogens van de mens vereisen – te onthullen. Ten slotte zal er voor ons in deze tijdelijke wereld niets te doen of te verlangen overblijven, behalve de wens om zo snel mogelijk naar de wereld van de eeuwigheid over te gaan. *Er zullen geen uitvindingen, waarnemingen en wetenschappen meer nodig zijn*!! Waarom zou men zijn hersenen inspannen om bijvoorbeeld de telegraaf te vervolmaken, wanneer er niets anders nodig is dan in goede verstandhouding met geesten te leven, om van hun diensten gebruik te maken voor de onmiddellijke overbrenging van gedachten en voorwerpen, niet alleen van Europa naar Amerika, maar zelfs naar de maan, als men dat wil? Hier volgen enkele resultaten waartoe feitelijk contact tussen deze en de 'andere' wereld, die sommige wetenschappers met behulp van het spiritisme tot stand hopen te brengen, onvermijdelijk zal leiden: de volledige ondergang van alle wetenschap, en zelfs van de mensheid, die steeds zal voortsnellen naar een beter leven. De geleerde *fantasten* die zo graag de wetenschap van het spiritisme willen bevorderen, d.w.z. een nauw contact tussen de twee werelden, zouden het bovenstaande in gedachte moeten houden.

Waarop de 'geleerde fantasten' met recht zouden kunnen antwoorden dat men zijn denken eerst zou moeten reduceren tot de uiterst geringe capaciteit die nodig is voor het ontwikkelen van zo'n theorie voordat men die theorie in overweging kan nemen. Moet het bovenstaande bezwaar serieus in overweging worden genomen? Vreemde logica! Men vraagt ons te geloven dat, omdat deze wetenschappers (die nu in niets anders dan stof geloven, en daarom proberen elk verschijnsel – zelfs van verstandelijke en spirituele aard – te laten passen binnen het procrustesbed van hun eigen vooropgezette stokpaardjes) zich door de omstandigheden gedwongen zouden zien om op hun beurt deze geliefde stokpaardjes te laten aansluiten bij de *waarheid*, hoe onwelkom ook, en bij de feiten, waar ook gevonden – dat de wetenschap daardoor al haar charme voor de mensheid zal verliezen. Niet alleen

dat, maar het leven zelf zal een last worden! Er zijn miljoenen en nog eens miljoenen mensen die, zonder enig geloof in het spiritisme, toch geloven in een andere en betere wereld. En als dat blinde geloof werkelijk onomstotelijke kennis werd, zou dat de mensheid alleen maar ten goede kunnen komen.

Onze recensent zendt, voordat hij zijn vernietigende kritiek op de 'goedgelovige wetenschappers' besluit, nog een bom in hun richting, die helaas zoals veel andere granaten de schuldigen niet treft, maar de hele groep van hun geleerde collega's verwondt. We vertalen het projectiel letterlijk, deze keer ter informatie van alle Europese en Amerikaanse academici. Over Butlerov en zijn artikel voegt hij eraan toe:

> Het vreemde feit dat het spiritisme elke dag meer en meer bekeerlingen maakt binnen de gemeenschap van onze grote wetenschappers wordt door de eminente professor uitgebuit. Hij somt een lange lijst van Engelse en Duitse namen op van beroemde wetenschappers die min of meer hebben erkend dat ze positief tegenover de spiritistische leringen staan. Onder deze namen vinden we heel gezaghebbende, die van de grootste vertegenwoordigers van de wetenschap. Zoiets is, op zijn minst gezegd, heel treffend en legt in elk geval voor het spiritisme veel gewicht in de schaal. Maar we hoeven er slechts rustig over na te denken om gemakkelijk tot de conclusie te komen dat *juist onder zulke grote wetenschappers de kans het grootst is dat het spiritisme zich zal verspreiden en bereidwillige bekeerlingen zal vinden*. Met al hun krachtige verstand en reusachtige kennis zijn onze grote wetenschappers in de eerste plaats mensen met honkvaste gewoonten en ten tweede zijn ze, bijna zonder uitzondering, *mensen met zieke en ondermijnde zenuwen, geneigd tot een abnormale ontwikkeling van een overspannen brein*. Zulke *honkvaste mensen zijn het gemakkelijkst voor de gek te houden*; een handige bedrieger *zal aan een wetenschapper een gemakkelijker prooi hebben en hem gemakkelijker kunnen beetnemen dan een onontwikkeld maar praktisch aangelegd mens*. Hallucinaties zullen veel eerder voorkomen bij mensen die een neiging vertonen tot nerveuze ontvankelijkheid, vooral indien ze zich eenmaal hebben geconcentreerd op uitzonderlijke denkbeelden of een geliefd stokpaardje. Dit is volgens mij de verklaring van het feit dat zoveel wetenschappers zich aansluiten bij het leger van de spiritisten.

We hoeven niet stil te staan bij de vraag hoe Tyndall, Huxley, Darwin, Herbert Spencer, Lewes en andere eminente wetenschappelijke en filosofische sceptici zullen staan tegenover zo'n vooruitzicht

van zwakke zenuwcentra, collectieve hersenverweking, en de daaruit voortvloeiende 'hallucinaties'. De redenering is niet alleen ongepast naïef, maar ook een literair misbaksel.

We zijn het helemaal niet eens met de inzichten van prof. Butlerov, of zelfs Wallace, over welke krachten aan het werk zijn achter de moderne verschijnselen. Tussen de uitersten van spirituele ontkenning en bevestiging zou echter een middenweg moeten zijn; alleen zuivere filosofie kan de waarheid op hechte beginselen vestigen, en geen filosofie kan volledig zijn, tenzij ze zowel fysica als metafysica omvat. Tyndall, die in zijn *Science and Man* verklaart dat 'metafysica welkom zal zijn wanneer ze haar aanspraken op wetenschappelijke ontdekking opgeeft, en erin toestemt te worden gerangschikt als een soort dichtkunst', stelt zich bloot aan kritiek van het nageslacht. Intussen moet hij het niet als een brutaliteit beschouwen als zijn spiritistische tegenstanders antwoorden dat 'fysica altijd welkom zal zijn wanneer ze haar aanspraak op psychologische ontdekking opgeeft'. De fysici zullen erin moeten toestemmen in een nabije toekomst als niet méér te worden beschouwd dan supervisors en analisten van fysieke resultaten, die de spirituele oorzaken moeten overlaten aan hen die daarin geloven. Wat ook de uitkomst van de huidige onenigheid zal zijn, toch zijn we bang dat het spiritisme een eeuw te laat is verschenen. Onze tijd is vooral een van uitersten. De ernstige filosofische en toch eerbiedwaardige twijfelaars zijn gering in aantal, en de naam voor hen die zich storten op het tegenovergestelde uiterste is – legio. We zijn de kinderen van onze eeuw. Dankzij diezelfde wet van atavisme schijnt ze van haar voorouder – de 18de eeuw, die van zowel Voltaire als Jonathan Edwards – al haar uiterste scepsis en, tegelijkertijd, religieuze goedgelovigheid en bekrompen onverdraagzaamheid te hebben geërfd. Spiritisme is een abnormale en voortijdige uitwas, die tussen beide instaat; en al bevindt ze zich op de grote weg naar de waarheid, haar niet duidelijk omschreven opvattingen zorgen ervoor dat ze afdwaalt naar zijpaden die allesbehalve tot filosofie leiden. Haar toekomst hangt geheel af van de tijdige hulp die ze van eerlijke wetenschap kan ontvangen, van die wetenschap die geen enkele waarheid minacht. Misschien was het toen hij nadacht over de tegenstanders van laatstgenoemde, dat Alfred de Musset het volgende mooie gedicht schreef waarin hij Voltaire toesprak:

Slaapt u gerust, Voltaire,
En zweeft uw afzichtelijke glimlach nog boven uw uitgemergelde

botten . . . ?
Uw eeuw zou te jong zijn om u te begrijpen.
Deze zal u beter bevallen. Uw mensen zijn geboren!
En het enorme bouwwerk dat door uw grote handen dag en nacht werd ondermijnd,
Is op ons gevallen. . . .[1]

Kerstmis vroeger en nu

['Christmas then and Christmas now', *The Theosophist*, december 1879, blz. 58-9; *CW* 2:162-7]

We naderen de tijd van het jaar waarin de hele christelijke wereld zich erop voorbereidt de bekendste van haar plechtige feestdagen te vieren – de geboorte van de stichter van haar religie. Wanneer dit tijdschrift zijn westelijke abonnees bereikt, zal er in elk huis feestelijkheid en blijdschap zijn. In Noordwest-Europa en in Amerika zullen hulst en klimop elk huis verfraaien, en de kerken zullen met dennentakken versierd zijn; een gewoonte die ontleend is aan de oude gebruiken van de heidense druïden 'opdat de bosgeesten zouden samenkomen bij het groen en daar, onberoerd door de vorst, tot een milder jaargetijde zouden blijven'. In rooms-katholieke landen gaan in de avond en nacht vóór Kerstmis veel mensen naar de kerk om wassen beelden van het goddelijke kind en zijn maagdelijke moeder, in haar kleed van 'koningin van de hemel', te begroeten. Dit vertoon van rijk goud-galon, met parels geborduurd satijn en fluweel, en de wieg met ingelegde juwelen is voor een analytisch verstand nogal tegenstrijdig. Als men aan de armoedige, wormstekige, vuile kribbe van de joodse herberg denkt, waarin, als we het evangelie moeten geloven, de toekomstige 'verlosser' bij zijn geboorte werd gelegd bij gebrek aan een beter onderdak, moeten we wel denken dat de stal in Bethlehem voor de verblinde ogen van de onontwikkelde toegewijde geheel verdwijnt. Op zijn zachtst gezegd komt deze opzichtige vertoning weinig overeen met de democratische gevoelens en de werkelijk goddelijke verachting voor rijkdom van de 'Mensenzoon', die geen plek heeft 'waar hij zijn hoofd te

[1] A. de Musset, gedicht *Rolla*, deel 4.

ruste kan leggen'. Het maakt het alleen maar moeilijker voor de gemiddelde christen om de uitdrukkelijke verklaring dat 'het gemakkelijker voor een kameel is door het oog van een naald te gaan dan voor een rijke om het koninkrijk van de hemel binnen te gaan', als iets meer dan een retorische uitspraak te beschouwen. De roomse kerk handelde wijs door haar parochianen streng te verbieden de evangeliën zelf te lezen of te interpreteren, en de waarheden van het Boek zo lang mogelijk in het Latijn – 'de stem van de roepende in de woestijn' – te verkondigen. Daarin volgde ze slechts de wijsheid van eeuwen – de wijsheid van de oude Indo-Europeanen, die ook 'als waar wordt aanvaard door haar kinderen'; want, evenals de hedendaagse toegewijde hindoe geen woord Sanskriet verstaat, noch de moderne pārsī een lettergreep van het Zend, zo is het Latijn voor de gemiddelde rooms-katholiek niet beter te begrijpen dan hiërogliefen. Het gevolg is dat alle drie – de brahmaanse hogepriester, de zoroastrische mobed en de rooms-katholieke paus – over onbegrensde mogelijkheden beschikken om nieuwe religieuze dogma's vanuit de diepten van hun eigen verbeelding te ontwikkelen voor het welzijn van hun respectieve kerken.

Om deze grote dag aan te kondigen worden om middernacht in Engeland en op het vasteland van Europa de klokken overal vrolijk geluid. In Frankrijk en Italië is het na de viering van de mis in prachtig versierde kerken 'de gewoonte voor de feestvierders deel te nemen aan een lichte maaltijd (réveillon), om beter in staat te zijn de vermoeienissen van de nacht te dragen', zegt een boek over pauselijke kerkelijke ceremoniën. Deze christelijke vastennacht herinnert aan de Śivarātri van de volgelingen van de god Śiva – de grote dag van droefheid en vasten in de elfde maand van het hindoejaar. Maar bij laatstgenoemde ceremonie wordt de lange nachtwake door een strikt en streng vasten voorafgegaan en gevolgd. Voor hen geen réveillons of compromissen. Ze zijn immers maar goddeloze 'heidenen', en daarom moet hun weg naar verlossing tien keer zo zwaar zijn.

Hoewel 25 december nu door de christelijke volkeren overal als de geboortedag van Jezus wordt gevierd, werd die dag oorspronkelijk niet algemeen erkend. In de eerste eeuwen werd Kerstmis, de meest veranderlijke van de christelijke feestdagen, vaak verward met driekoningen, en werd in de maanden april en mei gevierd. Omdat er nooit enig authentiek verslag of bewijs was om die datum vast te stellen, hetzij in de wereldse of in de kerkelijke geschiedenis, bleef de keuze van die dag lange tijd vrij; en het was pas in de 4de eeuw dat de paus (Julius I), aan-

gespoord door Cyrillus van Jeruzalem, aan de bisschoppen opdracht gaf om een onderzoek in te stellen en ten slotte tot *enige* overeenstemming te komen over de *vermoedelijke* datum van Christus' geboorte. Hun keuze viel op 25 december – en het is een heel ongelukkige keuze gebleken! Het was Dupuis, gevolgd door Volney, die de eerste aanvallen op deze geboortedag richtte. Ze bewezen dat bijna alle oude volkeren onnoemlijk lang vóór onze jaartelling op basis van heel duidelijke sterrenkundige gegevens de geboorten van hun zonnegoden op precies die dag hadden gevierd. 'Dupuis toont aan dat het sterrenbeeld de Maagd met het Kind enkele duizenden jaren voor Christus bestond', merkt Higgins op in zijn *Anacalypsis*.[1] Omdat Dupuis, Volney en Higgins voor het nageslacht zijn afgeschilderd als ongelovigen en vijanden van het christendom, kan het goed zijn in dit verband de bekentenissen van de christelijke bisschop van Ratisbone, 'de geleerdste man die de middeleeuwen hebben voortgebracht' – de dominicaan Albertus Magnus, te citeren. Hij zegt: 'Het teken van de hemelse maagd rijst boven de horizon op het moment waarop we de geboorte van de Heer Jezus Christus vaststellen.'[2] Zo werden Adonis, Bacchus, Osiris, Apollo, enz., allemaal op 25 december geboren. Kerstmis valt in de periode van de winterzonnestilstand; de dagen zijn dan het kortst, en duisternis ligt meer dan ooit op het aangezicht van de aarde. Men dacht dat alle zonnegoden jaarlijks in die tijd worden geboren; want vanaf dat moment wordt de duisternis met elke volgende dag steeds meer verdreven, en begint de kracht van de *zon* toe te nemen.

Hoe dan ook, de feestelijkheden van Kerstmis die door de christenen bijna 15 eeuwen lang zijn gevierd, hadden een bij uitstek heidens karakter. Ja, we zijn bang dat zelfs de tegenwoordige ceremoniën van de kerk nauwelijks aan het verwijt kunnen ontkomen dat ze bijna letterlijk zijn gekopieerd uit de mysteriën van Egypte en Griekenland, die ter ere van Osiris en Horus, Apollo en Bacchus werden gevierd. Zowel Isis als Ceres werden 'heilige maagden' genoemd, en een goddelijk kind kan in elke 'heidense' religie worden gevonden. We zullen nu twee schetsen van het vrolijke kerstfeest geven: de ene geeft de 'goede oude tijd' weer, en de andere de tegenwoordige toestand van de christelijke eredienst. Vanaf het begin dat Kerstmis werd ingesteld, werd die

---

[1] Deel 1, blz. 313.

[2] Noot vert.: Zie Godfrey Higgins, *Anacalypsis*, deel 1, blz. 314; hij citeert Albertus Magnus, *Lib. de Univers*.

dag gezien in het licht van zowel een heilige herdenking als een heel vrolijk feest: hij werd besteed aan toewijding en dwaze vrolijkheid. 'Tot de genoegens van de kersttijd behoorden de zogenaamde feesten van narren en ezels, groteske saturnalia, die 'december vrijheden' werden genoemd, waarin elke ernstige zaak belachelijk werd gemaakt, de maatschappelijke orde werd omgekeerd, en haar fatsoensnormen werden bespot', zoals een verzamelaar van oude kronieken zegt. 'Tijdens de middeleeuwen werd de dag gevierd door een vrolijk fantastisch schouwspel van dramatische mysteriën, uitgevoerd door personages met dwaze maskers en bijzondere kleding. Gewoonlijk stelde de vertoning een kind in een wieg voor, omringd door de maagd Maria en Jozef, door stierenkoppen, cherubijnen, oosterse magiërs (de mobeds van weleer) en talloze ornamenten.' De gewoonte om met Kerstmis kerstliederen te zingen was bedoeld om de gezangen van de schaapherders bij de geboorte in herinnering te brengen. 'De bisschoppen en de geestelijken zongen vaak met de bevolking mee, en de gezangen werden opgevrolijkt door dansen, en door muziek van tambourijnen, gitaren, violen en orgels. . . .' We kunnen eraan toevoegen dat zulke mysteriën tot op heden, tijdens de dagen die aan Kerstmis voorafgingen, met marionetten en poppen worden uitgevoerd in Zuid-Rusland, Polen en Galicië, en bekendstaan als de Koliadovki. In Italië dalen Calabrische minstrelen van hun bergen af naar Napels en Rome, waar ze zich om de heiligdommen van de Maagd-Moeder verdringen en haar opvrolijken met hun wilde muziek.

In Engeland begonnen de feesten altijd op kerstavond en duurden vaak tot Maria Lichtmis (2 febr.), waarbij elke dag een feestdag was tot driekoningenavond (6 jan.). In de huizen van voorname edelen werd een 'heer van de wanorde' of een 'abt van de redeloosheid' benoemd, wiens plicht het was de rol van komiek te spelen. 'De provisiekamer werd met kapoenen, kippen, kalkoenen, ganzen, eenden, rundvlees, schapenvlees, varkensvlees, pasteien, puddingen, noten, bonbons, suiker en honig gevuld.' . . . 'Een vlammend vuur van grote houtblokken waarvan het voornaamste het 'joelblok' of kerstblok werd genoemd, en dat kon blijven branden tot Maria Lichtmis, hield de kou buiten; en de overvloed werd gedeeld met de pachters van de edelman opgeluisterd door muziek, goochelarij, raadsels, blindemannetje en andere spelletjes, grappen, gelach, geestige opmerkingen over en weer, pandverbeuren en allerlei dansen.'

In onze moderne tijd sluiten de bisschoppen en geestelijken zich

niet meer aan bij de bevolking bij het zingen en dansen in het openbaar; en feesten van 'narren en ezels' worden meer in heilige afzondering gehouden dan voor de ogen van de gevaarlijke, scherp waarnemende verslaggever. Toch zijn de eet- en drinkfeesten in de hele christelijke wereld bewaard gebleven; en er zijn meer gevallen van plotselinge dood, ongetwijfeld veroorzaakt door gulzigheid en onmatigheid, tijdens Kerstmis en Pasen dan op enige ander moment in het jaar. Toch wordt de christelijke eredienst elk jaar meer en meer een schijnvertoning. De harteloosheid van deze lippendienst is heel vaak aan de kaak gesteld, maar volgens ons nooit met meer aangrijpend realisme dan in een mooi droomverhaal dat vorig jaar rond Kerstmis in *The New York Herald* verscheen. Een bejaarde man die een openbare bijeenkomst voorzat, zei dat hij van de gelegenheid wilde gebruikmaken om een visioen te vertellen dat hij de vorige avond had gezien.

> Hij dacht dat hij op de kansel van de schitterendste en prachtigste kathedraal stond die hij ooit had gezien. Vóór hem stond de priester of de pastoor van de kerk en naast hem een engel met een boekje en een potlood in de hand, wiens opdracht het was om elke daad van verering of gebed te noteren die in zijn aanwezigheid plaatsvond en als een aanvaardbaar offer naar de troon van God oprees. Elke kerkbank was met chic geklede gelovigen van beide seksen gevuld. De meest verheven en in vervoering brengende muziek die zijn oor had gehoord vervulde de lucht van melodie. Alle mooie onderdelen van een rituele kerkdienst, waaronder een weergaloze welsprekende preek door de begaafde predikant, hadden na elkaar plaatsgevonden, maar niettemin werd door de engel niets in zijn boekje opgetekend! Na een langdurig en door de pastoor prachtig verwoord gebed, gevolgd door een zegening, gingen de parochianen ten slotte uiteen, en nog altijd vertoonde de engel geen teken van activiteit!
>
> Vergezeld door de engel, verliet de spreker de kerkdeur na de chic geklede parochianen. Een arme, in lompen geklede, aan lager wal geraakte vrouw stond in de goot langs de stoeprand, met een bleke, magere, uitgestrekte hand, stilzwijgend smekend om een aalmoes. Toen de chic geklede gelovigen uit de kerk haar passeerden, schrokken ze terug voor de arme Magdalena, en de dames trokken hun zijden, met juwelen bedekte japonnen opzij, zodat deze door haar aanraking niet zouden worden besmeurd.
>
> Precies op dat moment liep een dronken zeeman al wankelend over de stoep aan de overkant van de weg. Toen hij tegenover het

> arme in de steek gelaten meisje stond, stak hij zwalkend de straat over en ging naar haar toe, haalde enkele stuivers uit zijn zak en duwde ze in haar hand met de woorden 'Hier, arme in de steek gelaten meid, pak aan!' Nu verscheen een hemelse glans op het gezicht van de optekenende engel die de daad van sympathie en liefdadigheid onmiddellijk in zijn boekje opschreef en ermee heenging als een mooi offer aan God.

Men zou het een andere vorm kunnen noemen van het bijbelverhaal van het oordeel over de vrouw die op overspel was betrapt. Het zij zo; maar toch schetst het een meesterlijk beeld van de toestand waarin onze christelijke maatschappij verkeert.

Volgens de traditie ziet men op kerstavond de ossen altijd geknield, alsof ze in gebed en toewijding verzonken waren; en 'er was een beroemde hagedoorn op het kerkhof van de abdij van Glastonbury, die op de 24ste altijd knoppen vertoonde, die uitbloeiden op 25 december'; wat, als we bedenken dat de dag door de kerkvaders op goed geluk was gekozen en de kalender van de oude in de nieuwe stijl is veranderd, op een opmerkelijke scherpzinnigheid van zowel dieren als planten wijst! Ook is er een overlevering van de kerk – voor ons door Olaus, aartsbisschop van Uppsala, bewaard – dat bij het kerstfeest 'mensen die in de koude noordelijke landen leven, plotseling en op onverklaarbare wijze in wolven worden veranderd; en dat een groot aantal van hen op een bepaalde plaats samenkomen en zo woest tegen de mensheid tekeergaan, dat ze meer van hun aanvallen te lijden heeft dan ooit van natuurlijke wolven'.[1] Figuurlijk gezien, ziet het ernaaruit dat dit bij mensen, en vooral bij christelijke volkeren, nu meer dan ooit het geval is. Men schijnt niet tot kerstavond te hoeven wachten om te zien dat hele volkeren in 'wilde beesten' zijn veranderd, vooral in oorlogstijd.

---

[1] Olaus Magnus, *A Compendious History of the Goths, Svvedes and Vandals, and other Northern Nations*. Engelse vertaling van het Latijnse origineel, Londen, 1653.

Het wijdverbreide denkbeeld van het voortbestaan van de ziel

[‘The popular idea of soul-survival’, *The Theosophist*, december 1879, blz. 60-2; *CW* 2:168-79]

Niemand kan zeggen op welk tijdstip het dagende verstand van de mens voor het eerst het denkbeeld van een toekomstig leven aannam. Maar we weten dat vanaf het allereerste begin die gedachte zo diep geworteld was, zo verstrengeld was met menselijke instincten, dat het geloof door alle generaties heen is blijven bestaan en in het bewustzijn van elk volk en elke stam, beschaafd, halfbeschaafd of primitief, is verankerd. De grootste denkers hebben daarover nagedacht; en de primitiefste volkeren hebben, al hadden ze geen naam voor de godheid, toch in het bestaan van geesten geloofd en ze vereerd. Terwijl de oosters-orthodoxe kerk in christelijk Rusland, Walachije, Bulgarije en Griekenland voorschrijft dat op de dag van Allerzielen offers van rijst en dranken op de graven moeten worden geplaatst; en in het ‘heidense’ India dezelfde zoenoffers van rijst aan de overledenen worden gebracht, zo brengt de arme primitieve bewoner van Nieuw Caledonië eveneens zijn offer van voedsel aan de schedels van zijn geliefde doden.

Volgens Herbert Spencer moet de verering van zielen en relikwieën worden toegeschreven aan ‘het primitieve denkbeeld dat elke eigenschap die een samengesteld geheel kenmerkt, eigen is aan elk van haar delen . . . De ziel, die aanwezig is in het volledig bewaard gebleven lichaam van een dode, is ook aanwezig in de bewaard gebleven delen van zijn lichaam. Vandaar het geloof in relikwieën.’[1] Tegen deze definitie – hoewel die logischerwijs zowel van toepassing is op de in goud gehulde en met juwelen behangen relikwie van de ontwikkelde rooms-katholieke toegewijde als op de stoffige, versleten schedel van de fetisj-aanbidder – zou eerstgenoemde toch bezwaren kunnen maken, omdat hij zou zeggen dat hij niet gelooft dat de ziel in het hele lijk, het geraamte of een deel ervan aanwezig is, en ook dat hij ze, strikt genomen, niet vereert. Hij eert de relikwie alleen als iets dat, omdat het

[1] Spencer, *The Principles of Sociology*, §154.

behoord heeft tot iemand die hij heilig acht, door dat contact een soort wonderbaarlijke deugd heeft verkregen. Spencers definitie bestrijkt daarom niet het hele terrein. En ook prof. Max Müller verklaart in zijn *Introduction to the Science of Religion* – na door talrijke voorbeelden te hebben aangetoond dat het menselijk denken vanaf het begin 'een vage hoop op een toekomstig leven' had – evenmin als Herbert Spencer waar die hoop vandaan kwam of op welke manier deze ontstond, maar wijst alleen op een inherent vermogen van *onontwikkelde* volkeren om de natuurkrachten in goden en demonen te veranderen. Hij besluit zijn lezing over de Turanische legenden en het algemeen voorkomen van dit geloof in geesten en spoken met de eenvoudige opmerking dat 'de verering van de geesten van de overledenen *misschien* de meest verspreide vorm van natuurlijk *bijgeloof* in de hele wereld is'.[1]

Waarheen we ons ook wenden voor een filosofische oplossing van het mysterie; of we een antwoord verwachten van de theologie, die zelf wel in wonderen moet geloven en het bovennatuurlijke moet onderwijzen; of dat we het vragen aan de nu toonaangevende scholen van het moderne denken – de grootste tegenstanders van het wonderbaarlijke in de natuur; ofwel, dat we ons voor een verklaring richten tot die filosofie van het extreme positivisme die, vanaf de dagen van Epicurus tot aan de moderne school van James Mill, als haar devies de in het oog springende schijnkennis 'nihil in intellectu quod non ante fuerit in sensu'[2] aanneemt, en het intellect ondergeschikt maakt aan de stof – van geen enkele van deze ontvangen we een bevredigend antwoord!

Indien dit artikel slechts bedoeld was om eenvoudig de feiten te vergelijken die door reizigers ter plaatse zijn bevestigd, en die alleen 'bijgeloof' betreffen dat in het denken van de primitieve mens is ontstaan en nu nog voortleeft onder de primitieve stammen van de mensheid, dan zouden de gezamelijke werken van filosofen zoals Herbert Spencer onze problemen kunnen oplossen. We zouden tevreden zijn met zijn verklaring dat door het ontbreken van een hypothese 'die vreemd was aan het denken in zijn vroegste stadium . . . primitieve denkbeelden ontstonden op basis van verschillende ervaringen die aan de anorganische wereld waren ontleend' – zoals de invloed van de wind, de echo en de schaduw van de mens zelf – die voor het onontwikkelde denken

---

[1] Müller, *Introduction to the Science of Religion*, 1873, blz. 211.

[2] Vertaling: Er is niets in ons verstand wat niet vooraf door een van onze zintuigen tot ons is gekomen.

aantoonden dat er 'een onzichtbare bestaansvorm was die macht blijkt te hebben', en die meer dan voldoende waren om zo'n 'onvermijdelijk geloof' te hebben geschapen.[1] Maar we hebben het nu over iets dat dichter bij ons staat, en hoger staat dan de primitieve mens van het stenen tijdperk – de mens die helemaal niets wist van 'die denkbeelden over fysieke verbanden die slechts door ervaring zijn geleerd en tijdens de voortgang van de beschaving langzaam zijn geordend'.[2] We hebben nu te maken met het geloof van 20.000.000 moderne spiritisten – onze medemensen die in het volle licht van de 19de eeuw leven. Deze mensen negeren geen enkele ontdekking van de moderne wetenschap; velen van hen behoren zelf tot de beste van die wetenschappelijke ontdekkers. Zijn ze, ondanks dat, ook maar iets minder toegewijd aan diezelfde 'vorm van bijgeloof', als het al bijgeloof is, dan de primitieve mens? Hun verklaringen van de fysieke verschijnselen, wanneer deze ook maar vergezeld gaan van die onverwachte gebeurtenissen die aan hun denken de overtuiging schenken dat er achter de fysieke kracht een intelligentie actief is – zijn in ieder geval vaak precies dezelfde als die welke opkwamen in het bevattingsvermogen van de onontwikkelde mens uit de vroegste tijden.

Wat is een schaduw? vraagt Herbert Spencer. Kinderen en primitieve mensen 'denken dat een schaduw een entiteit is'. Bastian zegt over de negers in Benin, dat 'ze de schaduw van de mens als zijn ziel beschouwen' . . . en denken 'dat deze . . . op al zijn daden toeziet en tegen hem getuigt'.[3] Volgens Crantz is onder de Groenlanders de schaduw van een mens 'één van zijn twee zielen – namelijk die welke 's nachts zijn lichaam verlaat'. Bij de bewoners van de Fiji-eilanden wordt de schaduw 'de duistere geest genoemd, die men duidelijk moet onderscheiden van een andere die ieder mens bezit'. Spencer verklaart dat 'verschillende niet verwante talen laten zien dat schaduw en geest een gemeenschappelijke betekenis hebben: dit wijst op hetzelfde feit'.[4]

Wat dit alles ons heel duidelijk toont is dat, hoe verkeerd en tegenstrijdig de conclusies misschien ook zijn, de vooronderstellingen waarop ze gebaseerd zijn toch geen verzinsels zijn. Er moet *iets* zijn vóór het menselijk verstand erover kan denken of het zich kan voorstel-

---

[1] Spencer, *Op.cit.*, §53-4.
[2] *Op.cit.*, §54.
[3] *Op.cit.*, §56.
[4] *Op.cit.*, §56.

len. Juist het vermogen om zich het bestaan van iets in te denken dat gewoonlijk onzichtbaar en ontastbaar is, bewijst dat het zich ooit moet hebben gemanifesteerd. Op zijn beurt schetst prof. Müller op zijn gebruikelijke artistieke manier de geleidelijke ontwikkeling van het denkbeeld van de ziel en geeft tegelijkertijd aan hoe 'mythologie niet alleen de sfeer van de religie doordringt . . . maar min of meer het hele gebied van het denken beïnvloedt'. Hij vertelt ons dat

> toen de mens voor het eerst het verschil tussen het lichaam en iets anders in zich wat van het lichaam verschilt wilde aangeven, de term *adem* bij hem opkwam . . . in de eerste plaats gekozen om het levensbeginsel mee uit te drukken, als iets dat verschilt van het vergankelijke lichaam, en later werd gebruikt voor het onlichamelijke . . . onsterfelijke deel van de mens – zijn ziel, zijn geest, zijn zelf. . . . Wanneer iemand sterft, zeggen we ook dat hij de geest geeft, en . . . geest betekende adem.[1]

Verhalen van verschillende zendelingen en reizigers worden als voorbeelden hiervan geciteerd. De indianen van Nicaragua, die kort na de verovering door de Spanjaarden door pater F. de Bobadilla werden gevraagd naar hun denkbeelden over de dood, zeiden hem dat 'wanneer iemand sterft, er iets uit hun mond tevoorschijn komt dat op die persoon lijkt en julio wordt genoemd (het Azteekse yuli betekent 'leven' – verklaart M. Müller). 'Dit wezen is als een persoon, maar sterft niet, en het lijk blijft hier . . .' Andrew Jackson Davis, vroeger beschouwd als de grootste Amerikaanse helderziende en bekend als de 'Poughkeepsie ziener', geeft ons in een van zijn talrijke boeken een uitstekende illustratie van het geloof van de indianen van Nicaragua. Dit boek (*Death and the After-Life*) bevat een gegraveerde titelplaat die het sterfbed van een oude vrouw voorstelt. De plaat wordt 'De vorming van het geestelijk lichaam' genoemd. Uit het hoofd van de overledene komt een lichtende verschijning tevoorschijn – haar eigen verjongde vorm.[2]

---

[1] Müller, *Op.cit.*, blz. 359-61.

[2] 'Stel dat iemand sterft,' zegt de Poughkeepsie ziener, 'dan ziet de helderziende vlak boven zijn hoofd wat men een magnetische halo zou kunnen noemen – een etherische emanatie, goudkleurig en trillend alsof ze bewust is. . . . De persoon heeft opgehouden te ademen, de pols klopt niet meer, en de emanatie wordt langer en *neemt de vorm van een mens aan*! Aan de onderkant is deze verbonden met de hersenen . . . als gevolg van de hersenactiviteit. Ik heb een stervende gezien die, zelfs bij de laatste zwakke polsslag, zich in bed impulsief verhief om te spreken, maar het volgende moment was hij overleden – waarbij de hersenen

Sommige hindoes denken dat de geest tien dagen lang blijft zitten op de dakrand van het huis waar hij van het lichaam scheidde. Twee schaaltjes, één gevuld met melk en een ander met water, worden op de dakrand geplaatst zodat hij kan baden en drinken. 'Men denkt dat de dode op de eerste dag zijn hoofd krijgt; op de tweede dag zijn oren, ogen en neus; op de derde zijn handen, borst en nek; op de vierde de middelste delen; op de vijfde zijn benen en voeten; op de zesde zijn edele delen: op de zevende zijn botten, merg, aderen en slagaderen; op de achtste zijn nagels, haar en tanden; op de negende alle overige ledematen, organen en mannelijke kracht: en op de tiende honger en dorst naar het hernieuwde lichaam.'[1]

De theorie van Davis wordt door alle spiritisten aangenomen, en naar dit voorbeeld beschrijven de helderzienden tegenwoordig de scheiding van het 'onvergankelijke van het vergankelijke'. Maar hier gaan de wegen van de spiritisten en Azteken uiteen; want terwijl eerstgenoemden beweren dat de ziel in elk geval onsterfelijk is en haar individualiteit door de eeuwigheid bewaart, zeggen de Azteken dat 'wanneer de overledene goed heeft geleefd, de julio opstijgt naar onze goden; maar wanneer hij slecht heeft geleefd, vergaat de julio met het lichaam en komt er een einde aan'.[2]

Sommige mensen zullen de logica van de 'primitieve' Azteken misschien consequenter vinden dan die van onze moderne spiritisten. De Lappen en Finnen beweren eveneens dat terwijl het lichaam vergaat, de doden een *nieuw* lichaam krijgen, dat alleen door de sjamaan kan worden gezien.

Vervolgens zegt prof. Müller:

---

als laatste de levensbeginselen opgaven. De goudkleurige emanatie . . . is met de hersenen door een zeer fijne levensdraad verbonden. Wanneer ze opstijgt, verschijnt er iets wits en stralends als een menselijk hoofd; daarna een zwakke omtrek van het hemelse gelaat; dan de fraaie hals en mooie schouders; dan volgen snel na elkaar alle delen van het nieuwe lichaam, tot aan de voeten toe – een helder stralend beeld, wat kleiner dan het fysieke lichaam, maar een volmaakt prototype . . . in alle opzichten, behalve zijn verminkingen. De fijne levensdraad blijft gehecht aan de oude hersenen. Dan volgt het terugtrekken van het elektrische beginsel. Wanneer deze draad knapt, is het geestelijk lichaam vrij (!) en gereed om zijn beschermer naar het Zomerland te vergezellen.' (*Death and the After-Life*, 4de druk, 1871, blz. 15-16.)

[1] 'The Pāthāri Prabhus' door Krishnanāth Raghunathji; in het staatsblad de *Bombay Gazetteer*, 1879.

[2] Müller, *Op.cit.*, blz. 362.

> Ook al zijn adem of geest de meest gebruikelijke namen . . . toch spreken we . . . over de *schimmen* van de overledenen, wat oorspronkelijk hun schaduwen betekende. Zij die deze term het eerst gebruikten (en we vinden deze in de verste uithoeken van de wereld) kozen blijkbaar de schaduw als de beste benadering van wat ze probeerden te verwoorden; iets dat onlichamelijk zou zijn en toch nauw verbonden met het lichaam. Het Griekse eidōlon betekent ook niet veel meer dan de kleinen, de kleine mensen. Maar het wonderlijke hiervan is . . . dat mensen die over het leven of de ziel spreken als de schaduw van het lichaam, zijn gaan geloven dat een dood lichaam geen schaduw werpt, omdat de schaduw eruit is vertrokken; dat het in feite een soort Peter Schlemihl wordt.[1]

Geloven alleen de Amazulu en andere stammen van Zuid-Afrika dat? Absoluut niet; het is een veel voorkomende gedachte onder de Slavische christenen. Een lijk dat in zonlicht een schaduw blijkt te werpen, wordt beschouwd als een ziel vol zonde, die door de hemel zelf is verworpen. Ze is vanaf dat moment gedoemd om voor haar zonden te boeten als een aan de aarde gebonden geest, tot de dag van de opstanding.

Zowel Lander als Catlin beschrijven hoe de primitieve Mandanen [indianen] de schedels van hun doden in een cirkel plaatsen. ‘Elke vrouw kent de schedel van haar vroegere man of kind, ‘en zelden gaat er een dag voorbij dat ze hem niet bezoekt, met een schotel van het beste voedsel . . . Op een mooie dag gaat er nauwelijks een uur voorbij, of men kan een aantal van deze vrouwen zien zitten of liggen bij de schedel van hun kind of echtgenoot, terwijl ze met de meest liefdevolle woorden die ze kennen tegen hem spreken (zoals ze dat vroeger gewend waren) en *antwoord schijnen te krijgen*.”[2]

Wat deze arme, primitieve Mandaanse moeders en vrouwen doen, wordt dagelijks door miljoenen beschaafde spiritisten gedaan, en bewijst te meer hoe universeel de overtuiging is dat onze doden luisteren en kunnen antwoorden. Vanuit een theosofisch, magnetisch – en daarom in zekere zin wetenschappelijk – standpunt kunnen eerstgenoemden bovendien veel betere redenen daarvoor aanvoeren dan de spiritisten. De schedel van de overledene, waaraan op die manier vragen worden gesteld, heeft ongetwijfeld nauwere magnetische verwant-

---

[1] *Op.cit.*, blz. 365-6.
[2] Spencer, *The Principles of Sociology*, §154.

schap en betrekkingen met de overledene dan een tafel waarop de doden door klopgeluiden de levenden antwoorden – een tafel die de geest toen hij nog belichaamd was in de meeste gevallen nooit heeft gezien of aangeraakt. Maar de spiritisten zijn niet de enigen die met de Mandanen wedijveren. Overal in Rusland gaan de boerenvrouwen en ook die uit de rijke koopmanskringen – wanneer ze treuren over het nog niet vergane lijk, of het vergezellen naar de begraafplaats, of in de zes weken na de dood – naar het graf om daar te roepen, of in de taal van de *Bijbel* 'hun stemmen te verheffen'. Als ze daar zijn, jammeren ze op de maat, noemen de overledene bij zijn naam, stellen hem vragen en wachten als het ware op een antwoord.

Niet alleen de oude en afgoden vererende Egyptenaren en Peruanen hadden het wonderlijke denkbeeld dat de 'geest' of de ziel van een dode óf in de mummie aanwezig was óf dat het lijk zelf bewust was, maar een soortgelijk geloof heerst nu onder de orthodoxe christenen van de Griekse en roomse kerken. We verwijten de Egyptenaren dat ze de gebalsemde doden aan tafel zetten; en de heidense Peruanen dat ze het uitgedroogde lijk van een ouder langs de velden dragen om het de stand van de gewassen te laten zien en erover te oordelen. Maar wat te zeggen over de christelijke Mexicanen van deze tijd, die onder leiding van hun priester hun lijken in mooie kleren steken, ze met bloemen bedekken en, als de overledene een vrouw is geweest, haar wangen zelfs met rouge opmaken. Dan wordt het lichaam in een stoel geplaatst aan een grote tafel, waar het afstotelijke kadaver als het ware aan het hoofd zit van de rouwklagers die rondom de tafel zitten, de hele avond eten en drinken, allerlei spelletjes met kaarten en dobbelstenen doen, en de overledene raadplegen over hun kansen. Aan de andere kant is het in Rusland algemeen gebruik om het voorhoofd van de gestorven persoon met een lange strook verguld en beschilderd papier te bekronen; deze heet ventchik (de kroon), waarop met opzichtige letters een gebed is gedrukt. Dit gebed is een soort introductiebrief die de pastoor het lijk meegeeft, gericht aan de patroonheilige, waarbij de overledene aan zijn bescherming wordt toevertrouwd.[1] De rooms-katholieke Basken schrijven brieven aan hun overleden vrienden en familieleden en sturen deze

[1] De tekst is als volgt: 'Heilige Nicolaas (of heilige Maria, enz.), beschermheilige van —, ontvang de ziel van Gods dienaar (hier volgt de volledige naam en titel van de overledene) en bemiddel voor de vergeving van zijn (of haar) zonden.'

respectievelijk naar het paradijs, het vagevuur of de hel, overeenkomstig de instructies van de biechtvader van de overleden geadresseerde; dan leggen ze ze in de kist van de overledene, vragen laatstgenoemde om ze veilig af te leveren in de andere wereld, en zeggen de boodschapper als beloning toe missen voor zijn zielenrust te zullen bijwonen.

Bij een seance die onlangs door een bekend medium in Amerika werd gehouden

> maakte Mercedes, de overleden koningin van Spanje, zich bekend, en kwam in volle bruidstooi tevoorschijn – een rijke overvloed van galon en juwelen – en sprak in vele verschillende talen, waarbij een taalkundige aanwezig was. Haar zus, prinses Christina, kwam direct daarna, maar veel eenvoudiger gekleed, en gedroeg zich als een verlegen schoolmeisje.[1]

Zo zien we dat de doden niet alleen brieven kunnen bezorgen, maar, als ze terugkeren uit hun hemelse verblijven, zelfs hun 'galon en juwelen' meebrengen. Zoals de oude heidense Grieken hun Olympische hemel met feestende en flirtende godheden bevolkten; en de Amerikaanse indianen hun eeuwige jachtvelden hadden waar de geesten van dappere opperhoofden hun spookpaarden berijden en hun schimmige wild najagen; en de hindoe zijn vele hogere loka's heeft, waar hun talrijke goden in gouden paleizen wonen, omringd door allerlei bronnen van zinnelijk genot; en de christen zijn Nieuw Jeruzalem heeft met straten van 'zuiver goud, als doorzichtig glas' en de fundamenten van de muur van de stad 'versierd zijn met allerlei edelstenen'; waar jubelende onstoffelijke cherubijnen en de uitverkorenen met gouden harpen lofzangen tot Jehovah zingen – evenzo heeft de hedendaagse spiritist zijn 'zomerland-gebied binnen de melkweg',[2] hoewel wat verder weg dan de hemelse streken van andere mensen.[3] Daar wordt een eeuwigheid doorgebracht in steden en dorpen, met een over-

---

[1] *Banner of Light*, Boston, 14 juni 1879.

[2] Andrew Jackson Davis, *Stellar Key to the Summer Land*, blz. tegenover titelpagina.

[3] In het boek van dezelfde schrijver, *The Present Age and Inner Life* (hfst. 'The Spiritual Congress'), zegt Galenus door bemiddeling van de helderziende: 'Er bevinden zich meer dan 400.000 planeten en 15.000 zonnen van geringere helderheid . . . verspreid over de ruimte tussen de aarde en het verblijf van de geesten.'

vloed aan paleizen, musea, villa's, scholen en tempels. De jongeren worden gevoed en onderwezen, de kinderen van de aarde worden volwassen, de ouderen verjongd, en aan ieders individuele smaak en verlangen wordt voldaan; geesten flirten, gaan trouwen en vormen families met kinderen.[1]

We kunnen dan terecht met Paulus (*1 Cor.* 15:55) uitroepen: 'Dood, waar is je overwinning? Dood, waar is je angel?' Geloof in het voortbestaan van de voorouders is de oudste en eerbiedwaardigste van alle geloofsvormen.

Reizigers vertellen ons dat alle Mongoolse, Tartaarse, Finse en Toengoezische stammen hun voorouderlijke geesten, evenals de natuurgeesten, vergoddelijken. De Chinese historici, die de Turaniërs, de Hunnen en de Tukui – de voorvaderen van de huidige Turken – beschrijven, geven aan dat ze 'de geesten van het uitspansel, van de aarde en van de overledenen' vereren. Medhurst geeft de volgende opsomming van de verschillende klassen van Chinese geesten: De belangrijkste zijn de hemelse geesten (tien shin); de aardse (ti-ki); en de voorouderlijke of dolende geesten (jin kwei). Onder deze worden de geesten van overleden keizers, grote filosofen en wijzen het meest geeerd. Ze zijn het algemeen eigendom van het hele volk, en maken deel uit van de staatsreligie, 'terwijl elke familie daarnaast haar eigen manes heeft, die met grote eerbied worden behandeld en met veel bijgelovige rituelen worden vereerd.'[2]

Maar terwijl alle volkeren evenzeer in hun doden geloven, en ze door velen van hen worden vereerd, lopen hun inzichten over de wenselijkheid van een rechtstreeks contact met deze overleden medeburgers sterk uiteen. Onder ontwikkelde mensen zijn het in feite alleen de hedendaagse spiritisten die voortdurend met hen in contact willen

---

[1] Het laatste nieuws uit Amerika is dat over het huwelijk van een geestdochter van kolonel Eaton uit Leavenworth, Kansas, een vooraanstaand lid van het National Democratic Committee. Deze dochter, die stierf toen ze drie weken oud was, heeft zich in het Zomerland in de loop van ruim 20 jaar ontwikkeld tot een knappe jongedame en is nu getrouwd met de geestzoon van Franklin Pierce, de gestorven President van de V.S. De bruiloft, bijgewoond door een beroemde helderziende uit New York, was schitterend. De 'geestbruid' was 'uitgedost in een zachtgroen gewaad'. Een bruiloftsmaal werd opgediend op bevel van de geest, met kaarsen en bloemstukken, en schotels voor het gelukkige paar. De gasten verzamelden zich en de gehuwde geesten 'materialiseerden' zich volledig en zaten met hen aan tafel (New York *Times*, 29 juni 1879).

[2] Geciteerd door Max Müller in *Introduction, etc.*, blz. 208-9.

komen. We zullen enkele voorbeelden noemen afkomstig van volkeren die ver van elkaar wonen. De hindoes zijn gewoonlijk van mening dat geen zuivere geest van iemand die stierf en zich met zijn lot had verzoend, ooit lichamelijk zal terugkeren om stervelingen lastig te vallen. Ze beweren dat het alleen de bhūta' s zijn – de zielen van hen die dit leven onvoldaan verlaten, en van wie de aardse begeerten niet bevredigd zijn, kortom slechte, zondige mannen en vrouwen – die 'aan de aarde gebonden' blijven. Omdat ze niet onmiddellijk naar moksha kunnen opstijgen, moeten ze op aarde voortleven tot hun volgende zielsverhuizing of volledige vernietiging; en zo grijpen ze elke gelegenheid aan om mensen te kwellen, vooral zwakke vrouwen. Voor hen is de terugkeer of het verschijnen van zulke geesten zo ongewenst dat ze elk middel gebruiken om dit te voorkomen. Zelfs in het geval van het heiligste gevoel – de liefde van de moeder voor haar kind – nemen ze maatregelen om haar terugkeer tot het kind te voorkomen. Sommigen van hen geloven dat wanneer een vrouw bij de bevalling sterft, ze zal terugkomen om haar kind te zien en erover te waken. Daarom strooien de rouwenden op de terugweg van de ghāṭa, na de verbranding van het lichaam, rijkelijk mosterdzaadjes over de weg die van de crematieplaats naar het huis van de overledene voert.

Om de een of andere onbegrijpelijke reden denken ze dat de 'geest' zich verplicht zal voelen om elk van deze zaadjes op de terugtocht op te rapen. En omdat dit werk veel tijd vergt, kan de arme moeder haar huis nooit bereiken vóór de haan kraait, waarop ze verplicht is – overeenkomstig de wetten voor 'geesten' – tot de volgende avond te verdwijnen en haar hele oogst moet laten vallen. Bij de Tsjoevasjen, een volk dat in Russische gebieden woont, gebruikt een zoon, wanneer hij offers brengt aan de geest van zijn vader, het volgende exorcisme: 'We eren u met een feest; kijk, hier is brood voor u, en verschillende soorten vlees; u heeft alles wat u zich kunt wensen; val ons niet lastig, kom niet bij ons terug.'[1] Lappen en Finnen beschouwen 'geesten' van overledenen die zichtbaar en tastbaar verschijnen als zeer schadelijk, en 'de ergsten zijn de geesten van priesters'. Alles wordt gedaan om ze uit de buurt van de levenden te houden. De overeenstemming die we aantreffen tussen dit blinde volksinstinct en de wijze conclusies van sommige van de grootste filosofen en zelfs van

[1] M.A. Castrén, *Vorlesungen über die Finnische Mythologie*, blz. 122. Geciteerd door Max Müller in *Introduction, etc.*, blz. 213.

hedendaagse specialisten, is heel opmerkelijk. 'Eer de geesten en – houd ze op een afstand', zei Confucius zes eeuwen v.Chr. Negen eeuwen later gaf Porphyrius, de beroemde anti-theürg, in een geschrift over de aard van verschillende geesten, zijn mening over de geesten van de overledenen, en zei dat hij *geen kwaad kende* dat deze verderfelijke demonen niet graag zouden doen. En in onze eeuw waarschuwt een kabbalist, de grootste nu levende magnetiseur, baron Du Potet, in zijn *La magie dévoilée* de spiritisten om de rust van de doden niet te verstoren. Want 'de opgeroepen schaduw kan zich aan u *vasthechten*, u volgen en vanaf dat moment altijd invloed op u uitoefenen; en we kunnen haar alleen tevredenstellen door een verbond dat ons aan haar zal binden – tot de dood!'

Maar dit alles is een zaak van individuele meningen: waar we ons nu alleen mee bezighouden is te weten te komen hoe het geloof in het voortbestaan van de ziel zich zo in elk op elkaar volgend tijdperk heeft kunnen wortelen – ondanks de uitwassen ervan – als het slechts een schaduwachtig en onwerkelijk verstandelijk denkbeeld zou zijn dat in het leven werd geroepen door de 'primitieve mens'. Onder alle moderne wetenschappers is prof. Max Müller de enige die een bevredigend antwoord geeft in zijn *Introduction to the Science of Religion*, ook al doet hij in het grootste deel van dit boek zijn best om het genoemde geloof als louter 'bijgeloof' voor te stellen. En aan zijn oplossing moeten we ons houden bij gebrek aan een betere. Hij kan haar echter alleen geven door de grenzen van de vergelijkende taalkunde te overschrijden en dapper het terrein van de zuivere metafysica binnen te dringen; kortom door een pad in te slaan dat de exacte wetenschap verbiedt. In één klap hakt hij de gordiaanse knoop door die Herbert Spencer en zijn school hebben vastgemaakt aan de wagen van het 'onkenbare'. Hij toont ons aan dat 'er een filosofische methode is die de voorwaarden voor zintuiglijke of intuïtieve kennis onderzoekt', en 'een andere filosofische methode die de voorwaarden voor rationele of op denkbeelden gebaseerde kennis onderzoekt'; en dan formuleert hij voor ons een derde vermogen . . .

> Het vermogen om het oneindige te peilen, niet alleen in de religie, maar in alle dingen; een vermogen dat onafhankelijk is van de zintuigen en het verstand, een vermogen dat in zekere zin strijdig is met de zintuigen en het verstand, maar toch een heel wezenlijk vermogen, dat heeft standgehouden vanaf het begin van de wereld, dat noch door de zintuigen noch door het verstand kan worden beteu-

geld, terwijl dit vermogen als enige in staat is zowel het verstand als de zintuigen te beteugelen.[1]

Het vermogen 'intuïtie', dat geheel buiten het gebied van onze hedendaagse biologen ligt, kan moeilijk beter worden gedefinieerd. En toch zegt onze grote filoloog aan het eind van zijn lezing over de bijgelovige rituelen van de Chinezen en hun tempels gewijd aan de verering van de overleden voorouders: 'Dit alles vindt zeer geleidelijk plaats; het begint met het plaatsen van een bloem op het graf; het eindigt met het vereren van de geesten . . .'[2]

---

[1] Müller, *Op.cit.*, blz. 20.
[2] *Op.cit.*, blz. 214.

1880

Een groot licht onder de korenmaat

[‘A great light under a bushel’, *The Theosophist*, februari 1880, blz. 125-9; *CW* 2:274-89]

Als de taal, volgens de ironische definitie van een Franse schrijver, niet aan de mens was gegeven ‘opdat hij des te beter zijn gedachten zou kunnen verbergen’, dan zouden we kunnen verwachten ergens in de toekomst in een catechismus van de wetenschap onder het hoofd fysiologie het volgende antwoord te zien:

Vraag: Wat is fysiologie?

Antwoord: De kunst om alles te ontkennen wat haar specialisten nog niet te weten zijn gekomen, en onbewust te verminken wat ze wel weten.

De toepasselijkheid van dit antwoord zal het nageslacht ten volle erkennen en waarderen; in het bijzonder wanneer mesmerisme of dierlijk magnetisme een erkende wetenschap zal zijn geworden, en generaties van halsstarrige artsen openlijk door de geschiedenis zullen zijn beschuldigd dat ze generaties van hun miljoenen lijdende tijdgenoten hebben opgeofferd aan hun wrede verwaandheid en koppigheid.

Voor diegenen onder onze lezers die misschien maar weinig van deze aloude wetenschap weten, die sinds de prehistorie in India, Egypte en Chaldea werd beoefend, en die nooit hebben gehoord dat ze de basis vormde voor de wonderbaarlijke ‘magische kunst’ van de Frygische dactylen en de ingewijde priesters van Memphis, zullen we haar geschiedenis kort schetsen, en aantonen wat ze tot stand kan brengen, zoals nu door de grootste wetenschappers wordt erkend.

‘DIERLIJK MAGNETISME, ook mesmerisme genoemd, is een kracht of fluïdum door middel waarvan een bijzondere invloed op het dierlijk gestel kan worden uitgeoefend’, zegt de *New American Cyclopaedia*. Sinds de vernietiging van de heidense tempels en na een tussentijd van enkele eeuwen werd het door Paracelsus, de grote mysticus en een van de school van de ‘vuurfilosofen’, in praktijk gebracht en onderwezen. Deze kracht had bij hen verschillende namen, zoals ‘levend vuur’, de ‘geest van licht’, enz.; de pythagoreeërs noemden haar de ‘ziel van de wereld’ (anima mundi), en de alchemisten ‘magnes’ en de ‘hemelse maagd’. Rond het midden van de 18de eeuw raadde Max Hell, profes-

sor in de astronomie in Wenen, en een vriend van dr. F. Anthony Mesmer, hem aan te proberen of hij niet, als een tweede Paracelsus en Kircher, ziekten zou kunnen genezen met een magneet. Mesmer werkte dit idee verder uit en verrichtte ten slotte de meest wonderbaarlijke genezingen – niet meer door het magnetisme van mineralen, maar volgens hem door *dierlijk* magnetisme. In 1778 ging Mesmer naar Parijs, veroorzaakte in deze stad de grootste opwinding, en de publieke opinie was vanaf het begin volledig in de ban van hem. Hij wilde zijn geheim echter niet afstaan aan de regering, maar vormde in plaats daarvan een groep, en bijna 4000 mensen studeerden op verschillende momenten onder zijn leiding; Lafayette, markies De Puységur en de beroemde dr. D'Eslon waren o.a. zijn leerlingen. Zijn methoden waren niet die van tegenwoordig, maar hij behandelde zijn patiënten door magneten op verschillende delen van hun lichaam te plaatsen, of doordat hij ze in een kring liet zitten in een afgesloten vat, met een deksel van waaruit naar ieder persoon een ijzeren staaf wees, terwijl ze allemaal verbonden waren door elkaars handen vast te houden. Hij maakte ook strijkbewegingen met zijn handen over hun lichaam. Terwijl Mesmer – die in het lichaam en de ledematen van de zieken een koude prikkelende gewaarwording, zenuwtrekkingen, slaperigheid en slaap tevoorschijn riep, en daarmee een verlichting van de ziekte en vaak volledige genezing bereikte – zich beperkte tot zenuwziekten, ontdekte markies De Puységur, zijn leerling, somnambulisme[1], het belangrijkste gevolg van dierlijk magnetisme. En het was Deleuze, de beroemde bioloog van de Jardin des Plantes, iemand die zeer geacht wordt om zijn oprechtheid en als schrijver, die in 1813 de *Histoire critique du magnétisme animal* uitgaf. In die tijd had het mesmerisme, ondanks het duidelijke succes en nut, bijna alle terrein verloren. In 1784 had de Franse regering de medische faculteit van Parijs opgedragen een onderzoek in te stellen naar Mesmers praktijken en theorie, en daarover te rapporteren.

Een commissie met figuren zoals de Amerikaanse filosoof Franklin, Lavoisier, Bailly en anderen, werd benoemd. Maar omdat Mesmer weigerde zijn geheim af te staan en openbaar te maken, was het resultaat dat, nadat de behandelwijze nauwkeurig was onderzocht, het rapport erkende dat op de patiënten grote invloed werd uitgeoefend, maar deze invloed werd door de commissie *hoofdzakelijk aan verbeelding* toegeschreven! Op de publieke opinie maakte het de indruk dat Mesmer

[1] Noot vert.: later hypnose genoemd.

een kwakzalver was waarvan zijn leerlingen de dupe waren.

Ondanks het algemene vooroordeel bloeide het magnetisme en werd over de hele wereld bekend. Het was het gebied van de medische praktijk binnengedrongen en baande zich stap voor stap al vechtende een weg. Na de hardnekkige vijandigheid van de Academie en de oude tradities van haar leden, deed het een beroep op het oordeel van het grote publiek, en beloofde zich te houden aan het besluit van de meerderheid. 'De voorstanders ervan werden door de medische faculteit en de meeste geleerden vergeefs als kwakzalvers behandeld', schrijft Deleuze; 'iemand die getuige is geweest van mesmerische experimenten onder zijn vrienden, zal erin geloven ondanks wat alle autoriteiten zeggen'. Ten slotte benoemde de Koninklijke Academie van Geneeskunde in Parijs, op aandrang van dr. Foissac, een bekende jonge arts en een enthousiaste bewonderaar van Mesmer, in 1825 een nieuwe geleerde commissie en stelde een grondig onderzoek in. Zou iemand haar geloven? Als gevolg van talrijke intriges bleef het oordeel van de geleerde onderzoekers vijf jaar uit; pas in 1831 verscheen het rapport, en toen bleek het, tot grote frustratie van de oude academische en beschimmelde hersenen, een *unanieme* conclusie te bevatten die op het volgende neerkomt:

Er werd gerapporteerd:

(1) *Mesmerisme* is een kracht die een grote invloed op het menselijk gestel kan uitoefenen; (2) deze invloed hangt niet af van de *verbeelding*; (3) ze werkt niet even goed bij alle personen, en op sommigen heeft ze helemaal geen effect; (4) ze veroorzaakt de slaaptoestand van een slaapwandelaar; (5) tijdens deze slaaptoestand veroorzaakt prikkeling van sensorische zenuwen geen enkel gevoel van pijn: (6) de slaper kan geen geluid horen, behalve de stem van de magnetiseur; (7) de gevoels- en reukzenuwen van de slaper geven geen indrukken door aan de hersenen, tenzij ze worden ingegeven door de magnetiseur; (8) sommige slapers kunnen met gesloten ogen zien, kunnen verschillende gebeurtenissen en in het bijzonder de tijden van terugkeer van een epileptische aanval en het herstel ervan nauwkeurig voorspellen, zelfs maanden tevoren (zoals uitvoerig werd bewezen), en ze kunnen de ziekten ontdekken van mensen met wie ze magnetisch in contact worden gebracht; en (9) dat mensen die lijden aan kwalen, pijnen, epilepsie en verlamming, door magnetische behandeling geheel of gedeeltelijk kunnen worden genezen.

Het rapport trok veel aandacht. Het mesmerisme breidde zich over

de hele wereld uit. Het aantal onderzoekers van de nieuwe wetenschap werd groter dan ooit; de knapste schrijvers volgden haar vooruitgang; en baron J.D. du Potet[1] stak als mesmerist en schrijver ver uit boven alle anderen. Rond het jaar 1840 ontdekte baron Karl von Reichenbach, een uitstekende Duitse scheikundige en ontdekker van creosoot, een nieuwe kracht, fluïdum of beginsel – dat wij eerder beschouwen als één van de werkingen van de anima mundi – dat hij od of odyle noemde. Dit agens is volgens zijn theorie 'niet beperkt tot het dierenrijk, maar doordringt het heelal, wordt op verschillende manieren door mediums waargenomen, heeft grote invloed op leven en gezondheid, heeft, evenals elektriciteit en galvanisme, twee tegengestelde polen, en kan in dierlijke lichamen worden opgehoopt, of daaruit worden weggeleid'. Vervolgens ontdekte dr. Braid uit Manchester dat hij bij patiënten slaap kon opwekken door hen te bevelen voortdurend naar een klein en schitterend voorwerp te kijken, op ongeveer 30 cm van hun ogen, en boven ooghoogte. Hij noemde dit proces hypnose, gaf zijn theorie de elegante naam neurypnologie, en beschouwde het als een mesmerisch tegengif.

Dit is in het kort de geschiedenis van dit verbazingwekkende beginsel in de natuur; een beginsel dat even weinig wordt begrepen als elektriciteit en galvanisme in vroegere tijden. En terwijl de laatstgenoemde, zodra hun werking was aangetoond, algemeen werden aangenomen en zelfs verwelkomd, wordt eerstgenoemde, hoe groot de mogelijkheden ervan ook zijn om de kwalen van de lijdende mensheid te verlichten, hoe vaak zijn werking ook is aangetoond, tegenwoordig even bitter ontkend en afgekeurd als in de dagen van Mesmer. Zullen we zeggen waarom? Omdat – terwijl elektriciteit en galvanisme in hun praktische toepassing door, en betekenis in, de wetenschap de grove manifestaties zijn van de universele proteus, de grote anima mundi – magnetisme in zijn ruimste en meest mysterieuze betekenis naast de puur fysieke resultaten zulke mysterieuze en uitgestrekte gebieden ontsluit dat de nuchtere en sceptische wetenschappers versteld staan en in hun bekrompen materialisme met alle macht zijn spirituele mogelijkheden afwijzen. Als ze zijn bestaan eenmaal erkennen en het zijn burgerrechten geven, moeten al hun scholen worden herzien. Aan de andere kant

[1] Naast veel moderne en degelijke tijdschriften zoals de *Chaîne magnétique*, geleid en gesteund door de eerbiedwaardige baron Du Potet, erelid van onze Society in Parijs, en de *Revue magnétique* door Donato, behoren de werken van H.G. Atkinson, dr. Elliotson en prof. William Gregory uit Edinburgh, tot de beste op het gebied van het magnetisme.

is de geestelijkheid er even fel tegen, want zijn resultaten werpen, in hun heilzame gevolgen, elke noodzaak omver om in goddelijke 'wonderen' te geloven, of de duivelse te vrezen, en tonen onmiddellijk aan dat hun oude laster niet waar is.

We zullen nu de vooruitgang bespreken van het magnetisme onder zijn verschillende moderne namen – mesmerisme, magnetisme, hypnotisme en andere ismen – bij de wetenschappers en mesmeristen die het, ieder op zijn eigen manier, verklaren.

Mesmerisme en hypnotisme in Frankrijk

Omdat we van plan zijn dat gevaarlijke schrikbeeld van de fysieke wetenschap – het mesmerisme – te behandelen, moeten we deze twistappels, die door ons vers geplukt zijn in de tuin van de wetenschappers, met de nodige voorzichtigheid en eerbied onderzoeken. We willen elke mogelijke terugtocht van de vijand afsnijden, en zullen ons daarom strikt houden aan de persoonlijke experimenten en verklaringen van enkele erkende leiders van de medische wetenschap.

Eén van hen is Naquet, gedeputeerde van het departement Vaucluse, professor aan de medische faculteit van Parijs, en schrijver van *Révélation antique et révélation moderne*. Deze man, die een starre materialist is, voor wie alleen al het idee van een ziel in de mens even onwelkom is als de geur van wierook voor de duivel uit de overlevering, geeft nu een reeks wetenschappelijke lezingen in Parijs, waarvan het hoofddoel schijnt te zijn om (eindelijk!) de verschijnselen van het mesmerisme te erkennen en – te strijden tegen de theorie dat de menselijke ziel daarmee iets te maken zou hebben. Nadat hij met succes de fundamenten onder de oude openbaring, namelijk de *Bijbel*, heeft weggeslagen, en de dwaasheid van het geloof in de hedendaagse katholieke 'wonderen' van Lourdes en Salette heeft aangetoond – en tegen dat standpunt zullen we niet protesteren – bespreekt hij het spiritisme en mesmerisme. Helaas schijnt de bekwame spreker de indruk te hebben dat zowel de aanhangers van het spiritisme als die van het mesmerisme noodzakelijkerwijs in het bovennatuurlijke – en dus in wonderen – geloven. Natuurlijk maakt hij er een warboel van. We citeren en vertalen gedeelten van zijn lezingen letterlijk:

> Naast deze personen (de spiritisten) die zulke zwakke argumenten naar voren brengen, vinden we niettemin enkele anderen (mesmeristen) van wie de denkbeelden overwogen en besproken zouden

moeten worden. Ze pretenderen [?] dat ze bij sommige mensen naar willekeur een bijzondere soort slaap – de magnetische – kunnen teweegbrengen. Ze verzekeren dat ze in staat zijn aan bepaalde proefpersonen het vermogen te verlenen om door ondoorschijnende voorwerpen heen te zien, en ze beweren dat zulke feiten onverklaarbaar blijven, tenzij we het bestaan van een ziel in de mens aannemen.

Om te beginnen: staan de feiten op basis waarvan deze mensen hun conclusies trekken wel vast?[1] Stel dat dit zo is, kunnen ze dan niet door middel van een andere hypothese dan het bestaan van de ziel worden verklaard?

De feiten die hier worden besproken, worden door verlichte en achtenswaardige personen bevestigd; zo vertonen ze in dit geval niet dat *alarmerende element van stommiteit en bedrog dat een wezenlijk kenmerk van het spiritisme* is.[2] Daarom zal ik me niet onmiddellijk uitspreken over de onwerkelijkheid van alles wat ze ons over het magnetisme vertellen, maar ik ben van plan om tevens aan te tonen dat voor de verklaring van deze feiten, hoe werkelijk ze ook zijn, de tussenkomst van een ziel helemaal niet nodig is.

Magnetische slaap kan op een heel natuurlijke manier worden verklaard. De verschijnselen van elektrische aantrekking die dagelijks voor onze ogen worden teweeggebracht, en die niemand ooit aan een bovennatuurlijke oorzaak probeerde toe te schrijven, zijn minstens zo bijzonder als de mesmerische invloed van de ene mens op de ander. De afgelopen jaren is slaap – gevolgd door volkomen ongevoeligheid, en in alle opzichten identiek met magnetische slaap – door puur mechanische middelen teweeggebracht. Om deze te verkrijgen hoeft men slechts een lichtje naar de neus van de patiënt te brengen. Wanneer hij zijn ogen op het lichtpuntje vestigt, ontstaat een hersenvermoeidheid die slaap tot gevolg heeft. Tegenwoordig kan niet langer eraan worden getwijfeld dat magnetisme een verschijnsel van dezelfde soort is, waarbij het licht wordt vervangen door andere middelen die dezelfde hersenvermoeidheid teweegbrengen, en ten slotte slaap.

Het vermogen om door ondoorschijnende voorwerpen heen te

---

[1] Toen deze voortreffelijke arts de lezing hield, geloofde hij maar half in de mesmerische verschijnselen. Sindsdien heeft hij herhaaldelijk experimenten van prof. Charcot met dierlijk magnetisme bijgewoond, en nu twijfelt hij niet langer; nee, hij gelooft erin, en toch probeert hij, terwijl hij inziet dat twijfel uitgesloten is, alles volgens zijn eigen materialistische hypothesen te verklaren. – Red. *Theosophist*

[2] Meer dan één spiritist zou naar het materialisme de bal kunnen terugkaatsen, en met rente. – Red. *Theosophist*

zien, schijnt nog twijfelachtiger te zijn dan eenvoudige magnetische slaap, en het wordt nog moeilijker daaraan geloof te hechten. Als we echter erkennen dat ze is aangetoond, dan zouden we ook dit verschijnsel kunnen verklaren zonder ons in te laten met de *geest*.

We weten dat licht en warmte slechts trillende bewegingen zijn; dat licht en warmte slechts verschillen in de lengte van hun golven; dat deze golven die voor het oog zichtbaar zijn verschillende lengten hebben, waardoor we verschillende kleuren waarnemen; dat er bovendien onder de golfbewegingen die we als warmte herkennen, golven van verschillende lengte zijn; kortom, dat er zoiets bestaat als een warmtespectrum. Aan de andere kant zijn er voorbij het rode licht trillingen die voor het oog onzichtbaar blijven maar voor het gevoel waarneembaar zijn als warmte, en voorbij het violette licht zijn er trillingen die we niet waarnemen als warmte of licht maar die we kunnen aantonen door de scheikundige invloed die ze op sommige stoffen hebben. Ten slotte laten experimenten ons zien dat er voorwerpen zijn die voor warmte doordringbaar maar voor licht volkomen ondoordringbaar zijn, en omgekeerd.

We kunnen dus het bestaan erkennen van trillingen of golven van verschillende lengten en die onbeperkt variabel zijn. Maar onder al zulke mogelijke bewegingen is er maar een beperkt aantal, binnen duidelijk afgebakende grenzen, dat door ons als licht, warmtestralen of ultraviolette stralen wordt waargenomen. Alle grotere en kleinere bewegingen gaan aan onze zintuigen voorbij, evenals met lichtgolven zou gebeuren als we geen gezichtsorgaan hadden. Ze ontgaan ons eenvoudig omdat we geen geschikte organen hebben om ze waar te nemen.

Laten we nu eens veronderstellen dat, als gevolg van een overgevoeligheid van de zenuwen, onze organen indrukken zouden kunnen ontvangen van stralen die buiten het gebied van warmte of licht vallen. DE FEITEN VAN MAGNETISCHE DOORSCHIJNENDHEID ZOUDEN DAARDOOR VOLLEDIG WORDEN VERKLAARD.

We danken de moderne wetenschap dat ze ons zulke waarheden leert en zo'n ingewikkeld onderwerp verklaart. Maar we kunnen nauwelijks nalaten de geleerde spreker eraan te herinneren dat hij slechts de verklaring herhaalt die bijna elke filosoof van de oudheid over helderziendheid heeft gegeven, en die veel hedendaagse schrijvers hebben herhaald.

De neoplatonisten verklaarden helderziendheid op dezelfde manier; Baptist van Helmont behandelt in zijn *Opera omnia*[1] dit tweede gezicht

[1] 1682, blz. 720.

op het gebied van het occulte heelal heel uitvoerig. De hindoe-yogī bereikt helderziendheid door zuiver fysiologische verrichtingen, wat hem niet verhindert vaak *werkelijke*, niet *denkbeeldige*, dingen te onderscheiden.

Onze wijze spreker zegt vervolgens:

> Licht, warmte en ultraviolette stralen planten zich voort door middel van trillingen, en overeenkomstig dezelfde wet; zo moet het ook zijn met de stralen die voor onze zintuigen niet waarneembaar zijn. Onze ogen hoeven alleen maar geschikt te worden om ze te zien, en het 'dubbele gezicht' zal niets verrassends voor ons inhouden. . . . *Op de dag dat deze feiten* (van het mesmerisme) *voldoende bewezen zullen zijn, zal onze hypothese aannemelijker worden dan die van de ziel. Ze zal elke verklaring toelaten zonder de wetten die in het heelal gelden te overtreden*.

We haasten ons de beschuldiging dat we in het bovennatuurlijke geloven te ontkennen, en protesteren hiertegen nadrukkelijk. Mocht de hypothese van Naquet, de fysioloog, ooit buiten de kleine minderheid van zijn collega's worden aanvaard, dan zal ze toch nooit 'aanvaardbaar' blijken te zijn. Wat zijn beschuldigingen van de grote groep spiritisten en mesmeristen betreft, dat ze bij hun verklaringen de wetten die in het heelal gelden hebben overtreden, deze zijn even onjuist als belachelijk. Dit bewijst eens te meer hoezeer onze tegenstanders, en vooral de fysiologen, geneigd zijn feiten te verdraaien, telkens wanneer ze met hun denkbeelden in strijd zijn. Hun argumenten waren uniek. Als kunstmatige slaap, zeiden ze, door puur *mechanische* middelen (hypnotisme) kan worden teweeggebracht, wat voor nut heeft het dan *geest* en *ziel* te hulp te roepen om dit verschijnsel te verklaren? Werkelijk geen enkel nut. Maar we beweerden ook nooit dit voorbereidende stadium tot een helderziende slaap – hetzij natuurlijk, hypnotisch of mesmerisch – met behulp van een theorie waarin de ziel of de geest een rol speelt te verklaren. Deze beschuldiging treft alleen onwetende spiritisten, die al zulke verschijnselen aan 'ontlichaamde geesten' toeschrijven. Maar kunnen zij – deze hogepriesters van het verstand – de werking van het spirituele *ego* buiten beschouwing gelaten – voor verschijnselen zoals somnambulisme, helderziendheid (die sommigen van hen, zoals we zien, gedwongen zijn te erkennen), of zelfs slaap en eenvoudige dromen, een meer rationele verklaring geven dan wij, niet 'wetenschappelijk getrainde' stervelingen? Zelfs over de gewone slaap met zijn eindeloze variaties weet de fysiologie zo goed als niets. Zelfs

als we toegeven dat de *wil van de mens* niet de directe oorzaak van magnetische invloeden is, 'werkt hij', zoals Donato, de beroemde magnetiseur uit Parijs, opmerkt, 'toch in op en leidt hij veel mysterieuze natuurkrachten, waarvan de wetenschap zelfs het bestaan niet kent'.

Dr. Charcot uit Parijs

(De beroemde ontdekker van de 'hysterische haan')

Intussen vist de wetenschap met de mesmeristen in hetzelfde water en naar dezelfde vissen – maar ze geeft ze, wanneer ze zijn gevangen, een nieuwe en, zoals ze denkt, meer wetenschappelijke naam. Deze bewering kan gemakkelijk worden aangetoond. Als bewijs kunnen we het geval van dr. Charcot aanvoeren. Het is dezelfde grote professor uit Parijs die – nadat hij tot zijn eigen voldoening had bewezen dat er alleen mesmerische resultaten met een proefpersoon kunnen worden verkregen als deze van nature hysterisch is – een haan mesmeriseerde en daarmee de oorspronkelijke ontdekker van de 'hysterische haan' werd.[1] Prof. Charcot is een autoriteit op het gebied van alle soorten zenuwziekten, een grote rivaal van Broca, Vulpian, Luys, enz., en behalve dat hij de beroemdste arts van de ziekenhuizen van Parijs is, is hij lid van de Academie voor Geneeskunde. Evenals de minder wetenschappelijke, maar even beroemde dr. W.A. Hammond uit New York gelooft hij in de kracht van de metalen schijven van dr. Bürck om verschillende ongeneeslijke ziekten te genezen, maar in tegenstelling tot die neuroloog schrijft hij geen van de genezingen of andere verschijnselen aan de verbeelding toe; want catalepsie kan volgens zijn eigen experimenten bij dieren worden teweeggebracht. Hij hecht ook op zijn eigen manier geloof aan de echtheid van somnambulisme en de grillen van catalepsie, waarbij hij aan laatstgenoemde alle mediamieke verschijnselen toeschrijft. Volgens een correspondent van Ragazzi, de redacteur van het *Journal du magnétisme* uit Genève, gaat hij als volgt te werk:

In het ziekenhuis La Salpêtrière in Parijs introduceert dr. Charcot bij zijn publiek een ziek meisje in een toestand van volledige gevoelloosheid. Spelden en naalden worden in haar hoofd en lichaam gestoken zonder enige reactie. Als een kraag met zinken schijven vijf minuten lang is aangebracht, keert het leven rond de keel terug. Daarna worden

[1] Zie *Revue magnétique*, februari 1879, geredigeerd door Donato in Parijs.

beide polen van een hoefmagneet met haar linkerarm verbonden, en die plek vertoont dan gevoeligheid, terwijl de rest van het lichaam in de vroegere toestand blijft. Wanneer dezelfde magneet in contact met het been wordt gebracht, veroorzaakt dit, in plaats van dit been tot leven te wekken, een heftige samentrekking van de voet, waarbij de tenen naar de hiel worden getrokken; dit houdt pas op wanneer elektriciteit wordt toegepast.

'Deze experimenten van metallotherapie en mineraal magnetisme herinneren ons aan een van de proeven van Mesmer in 1774, en zijn toepassingen van gemagnetiseerde voorwerpen bij gevallen van zenuwziekte', zegt Pony, een medische student die er ooggetuige van was, in zijn brief aan het *Journal du magnétisme*.

Een andere proefpersoon wordt binnengebracht. Ze is evenals de eerste hysterisch, en schijnt in een toestand van volkomen verdoving te verkeren. Een felle straal elektrisch licht wordt op haar gericht, en de patiënt verstijft onmiddellijk. Men laat haar de meest onnatuurlijke houdingen aannemen, en haar gezicht 'drukt', zegt dr. Charcot, in overeenstemming met de *bevolen* houding, 'door suggestie uit wat haar gebaren betekenen. Als haar handen dus over haar borst worden gekruist, volgt hierop een uitdrukking van extase op haar gezicht; als haar armen vooruit worden gestrekt, krijgt ze een smekende uitdrukking.'

Indien de lichtstraal, terwijl de proefpersoon in deze toestand verkeert, plotseling wordt verwijderd, zakt de patiënt in elkaar en vervalt weer tot somnambulisme – een woord dat prof. Charcot onbeschrijflijk ergert. De patiënt die geheel in de macht van de arts verkeert, die haar volkomen ongevoeligheid bewijst door spelden in elk deel van haar lichaam te steken, moet elk van zijn bevelen gehoorzamen. Hij dwingt haar op te staan, te lopen, te schrijven, enz.

Uit een brief van Aksakov, die verderop in dit artikel is opgenomen, zal men zien dat Donato, de beroepsmagnetiseur, door *wilskracht* alles teweegbrengt wat de sceptische geleerde door elektriciteit en *mechanische* middelen teweegbrengt. Bewijst laatstgenoemd experiment dat mesmerisme maar een naam is? Kunnen we in beide niet eerder een wederzijdse bevestiging zien; een bewijs bovendien van de aanwezigheid in de samengestelde mens van al die subtiele natuurkrachten, waarvan de grove manifestaties ons alleen bekend zijn als elektriciteit en magnetisme, terwijl de fijnere het onderzoek van de fysieke wetenschap geheel ontgaan?

Maar een van de merkwaardigste kenmerken van het verschijnsel

dat door dr. Charcots experimenten naar voren is gebracht, vindt men in de invloed op zijn patiënten van trillingen zoals men die in een trein voelt. Toen hij dat merkte, liet de beroemde professor een enorme stemvork, 40 cm lang, op een grote kist plaatsen. Zodra dit instrument tot trilling werd gebracht, verstijfden de patiënten onmiddellijk; en telkens als de trillingen plotseling ophielden verzonken de patiënten in een volledig somnambulisme.

Het lijkt er dus op dat dr. Charcot maar twee middelen gebruikt om de bovengenoemde gevolgen teweeg te brengen: *geluid* en *licht*. Zekerheid hierover kan van groot belang zijn voor alle Indo-Europese onderzoekers van de theosofie, in het bijzonder voor hen die het Sanskriet bestuderen en, dankzij svāmī Dayānanda, nu in staat worden gesteld de werkelijke en spirituele betekenis van bepaalde woorden te leren, waarover van mening wordt verschild. Die leden van de TS die de occulte betekenis van de woorden vāch en hiraṇyagarbha[1], toegepast op 'geluid' en 'licht', kennen, zullen met het bovenstaande een bewijs te meer hebben van de wijsheid van hun voorouders, en de diepzinnige en spirituele kennis die in de *Veda's* en zelfs in andere heilige brahmaanse boeken, wanneer deze op de juiste manier worden geïnterpreteerd, besloten liggen.

Bij het overdenken van de verschijnselen die door dr. Charcot, de kille materialist en wetenschapper, zijn voortgebracht, is het interessant om een brief te lezen van Alexander Aksakov, lid van de TS, en Russische keizerlijke staatsraad, over zijn persoonlijke ervaringen op het gebied van het magnetisme met de beroemde magnetiseur Donato uit Parijs, die onlangs door hem aan een Frans tijdschrift werd gestuurd.

---

[1] Door prof. Max Müller als 'goud' vertaald, terwijl het in feite 'goddelijk licht' betekent, precies zoals het door de middeleeuwse alchemisten werd opgevat. In zijn Sanskrietwerk, *Sāhitya Grantha*, maakt de geleerde filoloog, op grond van het feit dat het woord 'goud', hiraṇya, in de mantra 'Agniḥ pūrvebhiḥ' voorkomt, van de gelegenheid gebruik om de ouderdom van de *Veda's* te betwisten, en te bewijzen dat ze niet zo oud zijn als gewoonlijk wordt gedacht, omdat het zoeken naar goudmijnen van betrekkelijk recente datum is. Op zijn beurt toont svāmī Dayānanda Sarasvatī in zijn *Rig-vedādi-bhāshya Bhūmika* (boek 4, blz. 76) aan dat de professor helemaal ongelijk heeft. Het woord hiraṇya betekent niet 'goud', maar het gouden licht van goddelijke kennis, het eerste beginsel, in de schoot waarvan het licht van de eeuwige waarheid besloten ligt, dat de bevrijde ziel verlicht wanneer ze haar hoogste verblijf heeft bereikt. Het is kortom de 'steen der wijzen' van de alchemist, en het eeuwige licht van de vuurfilosoof. – Red. *Theosophist*

De verkregen resultaten verdienen des te meer de aandacht door het feit dat Donato niet eerder had geprobeerd 'gedachteoverbrenging' van de ene mens naar een andere door alleen de wil van de magnetiseur tot stand te brengen, en sterke twijfel had gevoeld en uitgesproken of zijn pogingen in die richting wel succes zouden hebben.

Twee Franse kranten, de *Rappel* en de *Voltaire*, hebben zich vleiend uitgesproken over het karakter en de talenten van Donato, en hij staat algemeen bekend als een van die mensen die het hebben aangedurfd de oude sleur van gewoonte en traditie te verlaten en, in zijn eigen woorden, 'de occulte motor die ons bezielt, de mysterieuze krachten die leven scheppen, de banden die ons onderling verbinden, onze wederzijdse verwantschap, en ons verband met de hoogste macht, de eeuwige hefboom van de wereld', te onderzoeken.

Dit wat betreft Donato. Wat Aksakov aangaat, hij is een hoogst intelligente en waarheidlievende man; hij heeft de reputatie dat hij bij zijn serieuze onderzoek op het gebied van magnetisme en psychologie niet alleen een voorzichtige onderzoeker maar ook nogal wantrouwend is. We geven hier de letterlijke vertaling van zijn artikel dat in de *Revue magnétique* van februari 1879 is gepubliceerd.

Donato en Mw. Lucile: Ervaringen met 'gedachteoverbrenging'

Nadat ik het genoegen had in Parijs kennis te maken met Donato en zijn vriendelijke en uitstekende proefpersoon, wilde ik niet de kans laten voorbijgaan om onder mijn eigen leiding een experiment te doen, om vast te stellen of het mogelijk is om gedachten van de ene op de andere mens over te brengen uitsluitend door middel van de wil. Een bekend en veel gebruikt aforisme van de moderne psychologie is: 'Psychische activiteit kan niet verder gaan dan de uiteinden van de zenuwen.' Indien dus kan worden bewezen dat de menselijke gedachten niet beperkt zijn tot het domein van het lichaam, maar dat ze op afstand op een ander lichaam kunnen inwerken, naar andere hersenen kunnen worden overgebracht zonder zichtbare en erkende communicatie, en weer tot uitdrukking kunnen worden gebracht door een woord, een beweging of op een andere manier, dan verkrijgen we een geweldig feit waarvoor de stoffelijke fysiologie het hoofd moet buigen, en dat door de psychologie en de filosofie zou moeten worden aangegrepen om nieuwe steun en een nieuwe ontwikkeling te geven

aan hun metafysische bespiegelingen. Dit feit is op vele manieren en in vele vormen door het dierlijk magnetisme bewezen; maar ik wilde dat het in de door mij geplande experimenten werd gepresenteerd in een vorm die direct overtuigend is en door iedereen die met magnetisme bekend is gemakkelijk is te herhalen.

Toen ik Donato vroeg of hij me een persoonlijk onderhoud zou willen toestaan over bepaalde experimenten die ik op het oog had, was hij daartoe bereid en beloofde dat ik over hem kon beschikken op de dag en het uur die ik zou aangeven. Dus ging ik, na voorafgaande aankondiging door een telegram, op 17 november om 2 uur naar zijn huis, en begonnen we na een bespreking van enkele minuten aan ons werk.

Eerste experiment. – Ik vroeg Donato om te beginnen zijn proefpersoon, Mw. Lucile, in slaap te brengen. Hij plaatste onmiddellijk een leunstoel tussen de twee ramen van de kamer en op enkele passen van de muur; daarin ging Mw. Lucile zitten, waarna ze binnen enkele ogenblikken (magnetisch) sliep. We stelden ons aan de andere kant van de kamer op, tegenover de slaapster, en daarna haalde ik een kaartenetui uit mijn zak, nam er een kaart uit en gaf deze aan Donato met het verzoek, eenvoudig door naar Mw. Lucile te kijken, haar ertoe te brengen de beweging te maken die op de kaart was aangegeven. Er stond op: 'Strek de linkerarm uit.' Donato stond op, bleef onbeweeglijk naast me staan, en keek naar Mw. Lucile; een moment later begon haar linkerarm te bewegen, strekte zich langzaam uit en bleef in die positie tot Donato haar weer de gewone houding liet aannemen.

Tweede experiment. – Ik gaf aan Donato een witte zakdoek die ik had meegebracht, en vroeg hem daarmee het gezicht en het hoofd van Mw. Lucile te bedekken. Toen dit was gedaan en de zomen van de zakdoek over haar schouders vielen, namen we onze plaatsen weer in, en stilzwijgend gaf ik Donato een tweede kaart, waarop geschreven stond: 'Hef de rechterarm loodrecht omhoog.' Donato fixeerde zijn blik op het onbeweeglijke lichaam van Mw. Lucile, en al snel volgde haar rechterarm, gehoorzaam aan de gedachte die haar leidde, de aangegeven beweging – langzaam en geleidelijk, en stopte telkens als Donato zijn hoofd van haar afwendde om naar mij te kijken. Ik wenste hem geluk met zijn succes en vroeg hem, om elk gevaar voor oververmoeidheid te voorkomen, de zakdoek weg te nemen en Mw. Lucile wakker te maken.

Derde experiment. – Na tien minuten praten is Mw. Lucile opnieuw in slaap, en is haar hoofd door de zakdoek bedekt; we hernemen onze plaatsen, en ik overhandig Donato een derde kaart, met de woorden:

'Breng beide handen op uw hoofd.' Ik vraag Donato dit keer achter Mw. Lucile te gaan staan. Hij drukt enige twijfel uit of er in deze positie kans op succes is, maar doet de poging en die mislukt; een feit dat me niet verraste, omdat het polaire verband tussen de proefnemer en zijn proefpersoon was omgekeerd. Op dat moment naderde ik Donato en deed zich een merkwaardig verschijnsel voor. Omdat ik de magnetiseur wilde vragen zijn wil op het achterhoofd van de slaapster te concentreren, maakte mijn hand een onwillekeurige beweging naar haar rug om de bedoelde plaats aan te duiden; en terwijl de hand er nog zo'n 10 cm vandaan was, bewoog Mw. Lucile plotseling naar voren. Zo verkreeg ik op een onverwachte en overtuigende manier de bevestiging van het verschijnsel van de polariteit, of van aantrekking en afstoting, dat ik bij openbare voorstellingen al had waargenomen, en dat heel duidelijk bewijst dat de slaap van Mw. Lucile noch natuurlijk noch voorgewend was. 'Als u me wilt toestaan mijn handen te gebruiken,' zei Donato, 'dan ben ik er zeker van dat ik zal slagen.' 'Doe dat', zei ik; en, terwijl hij nog achter Mw. Lucile stond, maakte hij enkele strijkbewegingen van de schouders naar de ellebogen, waarna de handen van de proefpersoon langzaam omhooggingen en zich op haar hoofd plaatsten.

Vierde experiment. – Terwijl Mw. Lucile nog in slaap is met het hoofd onder de zakdoek, geef ik Donato een kaart waarop geschreven staat: 'Voeg de handen samen alsof u bidt.' En ik ga op een sofa zitten links van Mw. Lucile, om de bewegingen van Donato des te beter te kunnen waarnemen. Hij blijft onbeweeglijk op vijf of zes passen van haar verwijderd en kijkt haar strak aan; haar handen nemen de verlangde houding aan en blijven in die positie tot Donato de zakdoek wegneemt en haar wakker maakt.

Vijfde experiment. – Na een rust van tien minuten keert Mw. Lucile terug naar de leunstoel en wordt opnieuw in slaap gebracht. De vijfde kaart beveelt haar een knoop in de zakdoek te maken, en, nadat Donato achter Mw. Lucile is gaan staan, strekt hij zijn hand uit boven haar hoofd zonder haar aan te raken. Ze staat op en hij leidt haar door zijn gedachten naar de tafel waarop de zakdoek, zonder dat ze dit wist, is gelegd. Ze gehoorzaamt de aantrekking van de hand en bereikt de tafel, terwijl Donato dezelfde positie achter haar behoudt en ik bij hem sta. Met groeiende belangstelling letten we op haar bewegingen, zien dat haar hand de zakdoek grijpt, een van de einden uitlegt en een knoop maakt. Donato was zelf verbaasd, want deze keer was het niet langer een eenvoudige wilsuitoefening, maar een

gedachte die werd overgebracht en uitgevoerd!

Zesde en laatste experiment. – Het had bijna geen zin om verder te gaan, maar, omdat Donato erop aandrong, gaf ik hem nog een kaart met de volgende opdracht: 'Raak uw linkeroor aan met uw rechterhand.' Mw. Lucile was al weer terug in haar leunstoel en nog steeds in slaap; Donato stond voor haar en ik zat weer op de sofa. Onbeweeglijk en stil keek de magnetiseur naar zijn proefpersoon; haar rechterarm voerde al snel de aangegeven opdracht uit door drie opeenvolgende bewegingen, waarbij de hand zich eerst naar de borst bewoog, toen naar het oor, en dit ten slotte aanraakte.

Deze experimenten waren voor mij volkomen overtuigend; Mw. Lucile voerde de gewenste bewegingen zonder de minste aarzeling uit. De gedachten die Donato aan haar moest overbrengen, verkreeg hij van mij uitsluitend op kaarten die ik vooraf had gemaakt, en in de meeste gevallen werkte hij op haar in vanaf een afstand waarop het moeilijk zou zijn een afgesproken teken te gebruiken, zelfs als haar gezicht niet met een zakdoek bedekt was geweest; en ik had me ervan overtuigd dat deze dik genoeg was om voor haar het geringste teken met de handen of het gezicht van Donato te verbergen. Afgezien daarvan zou het een heel ingewikkeld systeem van minutieuze telegrafie hebben vereist om de benodigde bewegingen aan te geven.

Ik vroeg Donato of hij ooit had geprobeerd iets dergelijks in het openbaar te doen, en hij antwoordde dat deze experimenten heel harmonische omstandigheden vereisen, die in grote bijeenkomsten moeilijk zijn te verkrijgen, en dat hij niet graag een mislukking wilde riskeren. Ik denk dat Donato, indien hij zijn proefpersoon vaker in deze richting zou oefenen, ten slotte in het openbaar een reeks van dit soort verschijnselen met hetzelfde gemak tot stand zou kunnen brengen als waarmee hij ze nu verricht. Het zou de moeite waard zijn, want niemand kan ontkennen dat deze experimenten in het bijzonder de verschijnselen van helderziendheid en van het vermogen om door ondoorschijnende dingen heen te zien, illustreren, en ze in hun eenvoudigste en duidelijkste vorm laten zien.

Omdat ik de dag na ons onderhoud Parijs verliet, kon ik mijn voldoening aan Donato alleen uitdrukken door een kort bericht dat in nr. 16 van de *Revue* werd afgedrukt. Met groot genoegen vervul ik nu mijn belofte om alle details van onze experimenten te publiceren, en grijp ik deze gelegenheid aan om openlijk aan Donato mijn grote waardering te betuigen voor de ijver, de kennis en de trouw waarmee hij zich aan de

verdediging en verbreiding van de hoogst interessante wetenschap van het menselijk magnetisme wijdt.

Alexander Aksakov[1]

15 januari 1879
St. Petersburg, Nevsky Prospect, nr. 6.

Een mysterieus land

H.P.B.

[‘A land of mystery’, *The Theosophist*, maart, april, juni en augustus 1880, blz. 159-61, 170-3, 224-7, 277-8; *CW* 2:303-38]

– 1 –

Of men nu de indrukwekkende ruïnes van Memphis of Palmyra onderzoekt, aan de voet van de grote piramide van Gizeh staat, langs de oevers van de Nijl zwerft, of nadenkt over de verlaten monumenten van het verloren gewaande en mysterieuze Petra, hoe duister en vaag de oorsprong van deze prehistorische overblijfselen misschien ook lijkt, toch vindt men ten minste enkele fragmenten die een goede basis vormen voor speculaties. Ook al ligt de geschiedenis van deze oudheden misschien verborgen achter een dik gordijn, toch zijn er hier en daar scheuren, waardoor men enig licht ziet. We zijn bekend met de afstammelingen van de bouwers ervan. En, hoe oppervlakkig ook, we kennen eveneens de geschiedenis van de volkeren waarvan de sporen om ons heen verspreid zijn. Dat geldt niet voor de oudheden van de beide Amerika’s. Daar bevinden zich langs de hele kust van Peru, en overal in Midden- en Noord-Amerika, in de canyons van de Cordilleras, de ontoegankelijke ravijnen van de Andes, en in het bijzonder aan de andere kant van de vallei van Mexico, honderden eens machtige steden, verwoest en verlaten, in vergetelheid geraakt en waarvan zelfs de naam niet meer bekend is. Ze liggen onder dichte wouden en in ontoeganke-

[1] Russische vertaler van *Magnétisme et magnétothérapie* van graaf Franz von Szapary, St. Petersburg, 1860; redacteur van het Duitse tijdschrift *Psychische Studien*.

lijke valleien begraven, soms 20 m onder de grond, en zijn vanaf de dag van hun ontdekking tot nu toe voor de wetenschap altijd een raadsel gebleven; ze hebben elk onderzoek getart, en zijn nog zwijgzamer dan de Egyptische Sfinx zelf.

We weten niets over het Amerika van vóór de verovering – helemaal niets. Er zijn geen kronieken, zelfs geen betrekkelijk moderne, bewaard gebleven; er zijn geen overleveringen over de gebeurtenissen in zijn verleden, zelfs niet onder de autochtone bevolking. We zijn even onwetend over de volkeren die deze cyclopische bouwwerken oprichtten als over de vreemde eredienst die de antediluviale beeldhouwers inspireerde, die op honderden kilometers muren, monumenten, monolieten en altaren deze mysterieuze hiërogliefen, deze groepen mensen en dieren, hebben uitgehouwen, beelden van een onbekend leven en van verloren kunsten – taferelen die soms zo fantastisch en excentriek zijn dat ze onbewust doen denken aan een koortsdroom, waarvan de fantasmagorische indrukken door een handgebaar van een of andere machtige magiër plotseling in graniet kristalliseerden om de komende generaties voor altijd te verbijsteren. In het begin van de 19de eeuw was zelfs het bestaan van zo'n overvloed aan oudheden nog onbekend. De kleingeestige, achterdochtige jaloezie van de Spanjaarden had vanaf het begin een soort Chinese muur tussen hun Amerikaanse bezittingen en al te nieuwsgierige reizigers opgericht, en de onwetendheid en het fanatisme van de veroveraars en hun onverschilligheid voor alles behalve de bevrediging van hun onverzadigbare hebzucht hadden wetenschappelijk onderzoek verhinderd. Zelfs de enthousiaste verslagen van Cortés en zijn leger van bandieten en priesters, en van Pizarro en zijn rovers en monniken, over de schitterende tempels, paleizen en steden van Mexico en Peru werden lange tijd niet geloofd. Dr. Robertson gaat in zijn *The History of America* zover dat hij zijn lezers meedeelt dat de huizen van de oude Mexicanen 'slechts hutten waren, gemaakt van plaggen of leem of boomtakken, evenals die van de primitiefste indianen';[1] hij durfde zelfs op getuigenis van sommige Spanjaarden te beweren dat er 'in heel het uitgestrekte rijk geen enkel monument of spoor van enig gebouw was dat ouder was dan de verovering'! Aan de grote Alexander Humboldt was het voorbehouden om de waarheid aan het licht te brengen. In 1803 wierp deze uitstekende en

[1] Zie J.L. Stephens, *Incidents of Travels in Central America, Chiapas and Yucatan*, 12de druk, 1845, deel 1, blz. 97.

geleerde reiziger een zee van licht op de wereld van de archeologie. In dit opzicht bleek hij alleen nog maar de pionier van toekomstige ontdekkers te zijn. Hij beschreef toen alleen Mitla, of de Vallei van de Dood, Xochicalco en de grote piramide-tempel van Cholula. Maar na hem kwamen Stephens, Catherwood en Squier, en in Peru D'Orbigny en dr. Tschudi. Sindsdien hebben talloze reizigers de oudheden bezocht en van vele daarvan nauwkeurige bijzonderheden gegeven. Maar niemand kan zeggen hoeveel meer er nog zijn die niet alleen niet bestudeerd zijn, maar zelfs nog onbekend blijven.

Wat prehistorische gebouwen betreft kunnen zowel Peru als Mexico wedijveren met Egypte. Terwijl ze laatstgenoemd land evenaren in de enorme omvang van zijn cyclopische bouwwerken, overtreft Peru het wat aantal betreft, terwijl Cholula de grootste piramide van Cheops in breedte, zo niet in hoogte overtreft. Openbare voorzieningen zoals muren, versterkingen, terrassen, waterkanalen, aquaducten, bruggen, tempels, begraafplaatsen, hele steden, en prachtig geplaveide wegen, honderden kilometers lang, strekken zich ononderbroken uit en overdekken het land als het ware met een net. Aan de kust zijn ze van in de zon gedroogde bakstenen gebouwd, in de bergen van porfier, graniet en kiezelhoudend zandsteen. De geschiedenis weet niets over de vele generaties van volkeren die ze hebben gebouwd, en zelfs de overlevering zwijgt erover. Het grootste deel van deze stenen overblijfselen is natuurlijk met een dichte vegetatie bedekt. Hele wouden zijn opgerezen uit het gebroken hart van de steden, en, op enkele uitzonderingen na, verkeert alles in verval. Maar toch kan men zich op basis van wat er nog staat een oordeel vormen over wat eens heeft bestaan.

De Spaanse historici schrijven met heel oneerbiedige onverschilligheid bijna elke ruïne toe aan de tijd van de Inca's. Men kan geen grotere fout maken. De hiërogliefen die soms hele muren en monolieten van top tot teen bedekken, zijn voor de moderne wetenschap nog steeds een dode letter. Maar ze waren evenzeer een dode letter voor de Inca's, al kan de geschiedenis van laatstgenoemde tot de 11de eeuw worden teruggevoerd. Ze hadden geen idee van de betekenis van deze inscripties, maar schreven ze allemaal toe aan hun *onbekende* voorgangers, en blokkeerden zo de veronderstelling dat zijzelf afstamden van degenen die hun land als eersten beschaving hadden gebracht. In het kort is de geschiedenis van de Inca's als volgt:

Inca is de Quechua-titel voor hoofd of keizer, en de naam van het heersende en meest aristocratische volk, of beter gezegd de kaste, van

het land dat door hen gedurende een onbekende periode vóór en tot de Spaanse verovering werd bestuurd. Sommigen dateren hun eerste verschijnen in Peru uit *onbekende* streken in 1021; anderen vermoeden vijf eeuwen na de bijbelse 'zondvloed', overeenkomstig de bescheiden opvattingen van de christelijke theologie. Toch ligt laatstgenoemde theorie ongetwijfeld dichter bij de waarheid dan eerstgenoemde. Te oordelen naar hun exclusieve voorrechten, macht en 'onfeilbaarheid', zijn de Inca's de antipodische tegenhanger van de brahmanenkaste van India. Evenals laatstgenoemde maken de Inca's aanspraak op directe afstamming van de godheid, die, evenals in het geval van de Sūrya-vaṃśa-dynastie in India, de zon was.

Volgens de enige maar algemene overlevering was er een tijd dat de hele bevolking van de nu Nieuwe Wereld uiteenviel in onafhankelijke, strijdende en barbaarse stammen. Ten slotte kreeg de 'hoogste' godheid – de zon – medelijden met hen en, om het volk uit de onwetendheid te redden, zond hij, om hen te onderrichten, zijn beide kinderen, Manco Capac en zijn zus en vrouw, Mama Ocllo Huaco, omlaag naar de aarde – de tegenhangers van de Egyptische Osiris en zijn zuster en vrouw Isis, evenals van de verschillende hindoegoden en -halfgoden en hun vrouwen. Deze twee verschenen op een prachtig eiland in het Titicacameer en gingen vandaar noordwaarts naar Cuzco, later de hoofdstad van de Inca's, waar ze onmiddellijk de beschaving begonnen te verspreiden. Toen ze de verschillende volkeren uit alle delen van Peru hadden verzameld, verdeelde het goddelijke paar hun werk. Manco Capac onderwees hun de landbouw, de wetgeving, de bouwkunst en andere vaardigheden; terwijl Mama Ocllo de vrouwen onderrichtte in het weven, spinnen, borduren en huishoudelijk werk.

De Inca's maken aanspraak op hun afstamming van dit hemelse paar; en toch wisten ze niets over het volk dat de verbazingwekkende en nu tot ruïnes vervallen steden bouwde die de hele oppervlakte van hun rijk bedekken, dat zich toen uitstrekte van de equator tot meer dan 37 graden zuiderbreedte en niet alleen de westelijke helling van de Andes omvatte, maar de hele bergketen met zijn oostelijke glooiingen naar de Amazone en Orinoco. Als directe afstammelingen van de zon waren alleen zij de hogepriesters van de staatsreligie en tegelijkertijd keizers en hoogste staatslieden in het land, op grond waarvan ze zich, opnieuw net zoals de brahmanen, een goddelijke superioriteit over de gewone stervelingen aanmatigden, en zo evenals de 'tweemaal geborenen' een exclusieve en aristocratische kaste stichtten – het Inca-volk.

Iedere regerende Inca, die als een zoon van de zon werd beschouwd, was de hogepriester, het orakel, de opperbevelhebber in de oorlog en absoluut heerser; hij vervulde dus het dubbele ambt van paus en koning, en liep dus ver vooruit op de droom van de pausen van Rome. Blinde gehoorzaamheid aan zijn bevel werd vereist; zijn persoon was heilig en hij was het voorwerp van goddelijke eerbewijzen. De hoogste ambtenaren van het land *mochten in zijn tegenwoordigheid niet geschoeid verschijnen*; dit teken van eerbied wijst nog eens op een oosterse oorsprong, terwijl de gewoonte om de oren van de jonge mensen van koninklijk bloed te doorboren om er gouden ringen aan te hangen, 'die in omvang toenamen naarmate ze een hogere rang bereikten, totdat het uitgerekte kraakbeen tot een duidelijke misvorming leidde',[1] een merkwaardige overeenkomst laat zien tussen gebeeldhouwde portretten van veel van hen die we in de meer recente ruïnes vinden, en de beelden van Boeddha en sommige hindoegodheden, om maar te zwijgen van onze tegenwoordige dandy's van Siam, Birma en Zuid-India. Niemand had daar het recht, weer zoals in India in de bloeitijd van de brahmaanse macht, om onderwijs te volgen of de religie te bestuderen behalve de jonge mensen uit de bevoorrechte Inca-kaste. En wanneer de regerende Inca stierf of, zoals het werd genoemd 'huiswaarts werd geroepen naar de woning van zijn vader',[2] moesten een groot aantal van zijn dienaren en zijn vrouwen met hem sterven tijdens de ceremonie van zijn uitvaart, precies zoals we in de oude annalen van Rajasthan vinden en later bij het pas kortgeleden afgeschafte gebruik van een satī.

Als een archeoloog dit alles in overweging neemt, kan hij niet tevreden zijn met de korte opmerking van sommige historici dat 'we in deze overlevering slechts een andere versie van de geschiedenis van de beschaving terugzien die alle primitieve volkeren eigen is, en dat bedrog van een hemelse verwantschap waardoor intrigerende vorsten en sluwe priesters hun overwicht op de mensen probeerden zeker te stellen'.[3] Evenmin vormt het een verklaring om te zeggen dat 'Manco Capac bijna precies de tegenhanger is van de Chinese Fohi, de hindoe Boeddha, de aardse Osiris van Egypte, de Quetzalcoatl van Mexico en de Votan van Midden-Amerika';[4] want dit alles is maar al te duidelijk.

---

[1] *The New American Cyclopaedia*, red. G. Ripley & Ch.A. Dana, 1858-63, deel 9, artikel 'Inca'.

[2] *Op.cit.*

[3] *Op.cit.*

[4] *Op.cit.*

Wat we zouden willen weten is hoe het komt dat deze volkeren, die zo ver uiteen liggen als India, Egypte en Amerika, zulke bijzondere punten van overeenkomst te zien gaven, niet alleen in hun algemene religieuze, politieke en sociale denkbeelden, maar soms tot in de kleinste details. Het is hard nodig om uit te zoeken welk volk voorafging aan het andere, en te verklaren hoe deze volkeren bijna identieke bouw- en kunstwerken over de hele aarde konden maken, tenzij er een tijd was waarin, zoals Plato ons verzekert, en meer dan één hedendaagse archeoloog gelooft, geen schepen voor zo'n contact nodig waren, omdat de twee werelden slechts één continent vormden.

Volgens het meest recente onderzoek zijn er alleen al in de Andes vijf afzonderlijke bouwstijlen, waarvan de zonnetempel in Cuzco de meest recente was. En misschien is dit het enige bouwwerk van belang dat volgens moderne reizigers gerust aan de Inca's kan worden toegeschreven, van wie men gelooft dat hun keizerlijke glorie de laatste glinstering is geweest van een beschaving die talloze eeuwen teruggaat. Dr. E.R. Heath uit Kansas (VS) denkt dat

> de Andes lang vóór Manco Capac een verblijfplaats van volkeren is geweest, die in hun oorsprong even oud zijn als de onbeschaafde stammen van West-Europa. De reusachtige architectuur wijst op de cyclopische familie, de stichters van de Tempel van Babel en de Egyptische piramiden. Het Griekse spiraalpatroon, dat op vele plaatsen is gevonden, is van de Egyptenaren geleend [?]; de manier van begraven en balsemen van de doden wijst op Egypte.[1]

Verder constateert deze geleerde reiziger dat de schedels die van de begraafplaatsen afkomstig zijn volgens craniologen drie verschillende volkeren vertegenwoordigen: de Chincha's, die het westelijke deel van Peru bewoonden, van de Andes tot de kust; de Aymara's, bewoners van de hoogvlakten van Peru en Bolivia, aan de zuidelijke oever van het Titicacameer; en de Huanca's, die op 'het plateau tussen de bergketens van de Andes, ten noorden van het Titicacameer tot de 9de graad zuiderbreedte woonden'.[2] Het is voor de archeologie een grote fout om de gebouwen uit de tijd van de Inca's in Peru, en van Montezuma en zijn Caciques in Mexico, met de monumenten van oudere volkeren te verwarren. Terwijl Cholula, Uxmal, Quiché, Pachacamac en Chichen vol-

---

[1] Heath, 'Peruvian antiquities', *Kansas City Review of Science and Industry*, nov. 1878, blz. 467.

[2] *Op.cit.*, blz. 468.

ledig bewaard en in gebruik waren in de tijd van de invasie van de Spaanse banditti, zijn er honderden verwoeste steden en bouwwerken die toen al in dezelfde vervallen toestand verkeerden, en waarvan de oorsprong voor de overwonnen Inca's en Caciques even onbekend was als voor ons; en die zonder twijfel de overblijfselen van onbekende en nu uitgestorven volkeren zijn. De vreemde vormen van de hoofden en profielen van de menselijke gedaanten op de monolieten van Copán zijn een bewijs voor de juistheid van de hypothese. Het duidelijke verschil tussen de schedels van deze volkeren en die van de Indo-Europeanen werd eerst toegeschreven aan mechanische middelen die moeders toepasten om een bijzondere vorm aan het hoofd van hun kinderen te geven tijdens hun vroegste jeugd, zoals andere stammen en volkeren vaak hebben gedaan. Maar, zoals dezelfde schrijver ons vertelt, 'wordt de zekerheid van dit feit door de vondst van een mummie van een foetus van zeven of acht maanden met diezelfde vorm van de schedel in twijfel getrokken'. En afgezien van deze hypothese hebben we een wetenschappelijk en onweerlegbaar bewijs van een beschaving die eeuwen geleden in Peru moet hebben bestaan. Als we het aantal duizenden jaren noemden dat sinds die tijd waarschijnlijk is verlopen, zonder eerst goede redenen te geven om dat aan te nemen, dan zou de lezer misschien het gevoel krijgen dat zijn adem stokte. Laten we dus een poging doen.

De Peruaanse guano (huano), die kostbare mest die bestaat uit de uitwerpselen van zeevogels, vermengd met hun vergane lichamen, eieren, overblijfselen van robben, enz., en opgehoopt ligt op de eilanden van de Grote Oceaan en langs de kust van Zuid-Amerika, is nu welbekend, evenals hoe deze wordt gevormd. Humboldt ontdekte deze als eerste en vestigde de aandacht van de wereld erop in 1804. En, terwijl hij de afzettingen die de granieten rotsen van de Chincha's en andere eilanden tot een diepte van 15 of 18 m bedekten, beschreef, stelde hij vast *dat de ophoping van de afgelopen 300 jaar, sinds de verovering, slechts enkele 'lines'*[1] *dik was*. Hoeveel duizenden jaren daarom nodig waren om deze afzetting tot 18 m diep te vormen, is een eenvoudig rekensommetje. In dit verband kunnen we nu iets citeren over een ontdekking waarover in het artikel 'Peruvian antiquities' wordt gesproken.

---

[1] Noot vert.: Een line (ongeveer 2 mm) is het 12de deel van een inch en het 144ste deel van een voet.

> Op de Chincha eilanden werden, 19 m onder de oppervlakte, stenen afgodsbeelden en waterpotten gevonden, en op 11 en 10 m diepte houten afgodsbeelden. *Onder de guano* op de Guanape eilanden ten zuiden van Trujillo, en op de Macabi eilanden ten noorden van Trujillo, werden *mummies, vogels, vogeleieren, gouden en zilveren sieraden tevoorschijn gehaald*. Op de Macabi vonden de arbeiders enkele grote waardevolle gouden vazen, die ze braken en onder elkaar verdeelden, ook al werd hun hetzelfde gewicht in gouden munten daarvoor aangeboden, en zo zijn overblijfselen die van groot belang zijn voor de wetenschap voor altijd verloren gegaan. Hij die kan vaststellen hoeveel eeuwen nodig zijn geweest om 9 en 18 m *guano* op deze eilanden af te zetten – en daarbij bedenkt dat sinds de verovering, 300 jaar geleden, geen waarneembare vermeerdering in dikte van de laag is opgemerkt – kan u een indruk geven van de ouderdom van deze overblijfselen.[1]

Als we ons beperken tot een strikt rekenkundige berekening en aannemen dat elk eeuw één 'line' wordt toegevoegd aan de laag guano, dan moeten we geloven dat het volk dat deze kostbare gouden vazen maakte, 864.000 jaar geleden leefde! Laten we een ruime foutmarge nemen en twee 'lines' op een eeuw rekenen, of (nog ruimer) laten we een inch voor elke 100 jaar stellen, dan zullen we toch nog 72.000 jaar terug een beschaving hebben die, te oordelen naar haar openbare werken, de duurzaamheid van haar bouwwerken en de grootsheid van haar gebouwen, onze eigen beschaving evenaarde en in sommige opzichten zeker overtrof.

Omdat we scherpomlijnde denkbeelden over de periodiciteit van cyclussen hebben, zowel voor de wereld als voor de volkeren, keizerrijken en stammen, zijn we ervan overtuigd dat onze huidige moderne beschaving niets anders is dan de meest recente dageraad van wat al ontelbare keren op deze planeet te zien is geweest. Het is misschien geen exacte wetenschap, maar het is zowel inductieve als deductieve logica, die is gebaseerd op theorieën die veel minder hypothetisch en veel duidelijker zijn dan allerlei andere theorieën die als strikt wetenschappelijk worden beschouwd. Om het uit te drukken in de woorden van prof. F.E. Nipher uit St. Louis: 'We zijn geen vrienden van een theorie, maar van waarheid' en, totdat de waarheid is gevonden, verwelkomen we elke nieuwe theorie, hoe impopulair die in het begin ook

---

[1] Heath, *Op.cit*., blz. 463.

is, uit angst dat we in onze onwetendheid de steen verwerpen die na verloop van tijd de hoeksteen van de waarheid zou kunnen worden. 'De fouten van wetenschappers zijn bijna ontelbaar, niet omdat ze wetenschappers zijn, maar omdat ze mensen zijn', zegt dezelfde wetenschapper; en verder citeert hij de edele woorden van Faraday – 'soms, en heel vaak, moet men bij het vellen van een oordeel dat oordeel in beraad houden. Het is misschien heel onaangenaam en heel vermoeiend om een conclusie uit te stellen, maar omdat we niet onfeilbaar zijn, moeten we voorzichtig zijn.'[1]

Het valt te betwijfelen of men, met uitzondering van enkele van de voornaamste ruïnes, ooit een gedetailleerde beschrijving van de zogenaamde Amerikaanse oudheden heeft geprobeerd te maken. Toch zou zo'n werk absoluut noodzakelijk zijn om vergelijkingsmateriaal te hebben voor de bekendste ruïnes. Als we de geschiedenis van religie en mythologie en – wat veel belangrijker is – de oorsprong, ontwikkeling en uiteindelijke indeling van de menselijke soort ooit willen ontrafelen, dan moeten we eerder op archeologisch onderzoek dan op hypothetische conclusies van de filologie vertrouwen. We moeten beginnen concrete feiten over de voorstellingswereld van het oude denken te verzamelen, die in haar vaste vorm meer zegt dan omschrijvingen in woorden, omdat laatstgenoemde in hun talloze interpretaties veel meer risico lopen om op duizend manieren verdraaid te worden. Dit zou ons een gemakkelijker en betrouwbaarder beeld geven. Archeologische verenigingen zouden een volledige encyclopedie van de overblijfselen in de wereld moeten hebben, met de belangrijkste speculaties over elke site. Want hoe fantastisch en wild sommige van deze hypothesen op het eerste gezicht misschien ook lijken, toch bestaat er een kans dat elk van deze op een of ander moment nuttig zou kunnen blijken. Het is vaak nuttiger te weten wat iets *niet is*, dan wat het *wel is*, zoals Max Müller terecht zegt.

Binnen de beperkte mogelijkheden van een artikel in ons blad zou zo'n doel niet kunnen worden bereikt. We zullen echter door gebruik te maken van de rapporten van regeringslandmeters, betrouwbare reizigers, wetenschappers en zelfs onze eigen beperkte ervaring, aan onze hindoelezers, die misschien nooit van deze oudheden hebben gehoord, proberen er een algemeen beeld van te schetsen. Onze meest recente informatie wordt aan elke betrouwbare bron ontleend, het overzicht

---

[1] *Experimental Researches*, 24ste reeks.

van de Peruaanse oudheden is hoofdzakelijk gebaseerd op het eerdergenoemde deskundige artikel van dr. Heath.

– 2 –

Blijkbaar zijn wij, theosofen, niet de enige beeldenstormers in deze wereld van wederzijdse misleiding en schijnheiligheid. We zijn niet de enigen die in cyclussen geloven en, tegen de bijbelse chronologie in, neigen tot die opvattingen die in het geheim door zo velen worden gedeeld, maar in het openbaar door zo weinigen worden erkend. Wij Europeanen zijn net begonnen op te klimmen vanuit het dieptepunt van een nieuwe cyclus, en gaan vooruit, terwijl de Aziaten – de hindoes in het bijzonder – de kwijnende resten zijn van de volkeren die de wereld in de vroegere en nu afgelopen cycli bevolkten. Of de Indo-Europeanen afstammen van de oude Amerikanen, of laatstgenoemden van de prehistorische Indo-Europeanen, is een vraag die geen levend mens kan beantwoorden. Maar dat er op een bepaald moment nauwe betrekkingen moeten hebben bestaan tussen de oude Indo-Europeanen, de prehistorische bewoners van Amerika – hoe ze ook werden genoemd – en de oude Egyptenaren, is iets dat gemakkelijker kan worden bewezen dan tegengesproken. En als er ooit zulke betrekkingen waren, moeten deze hebben bestaan in een tijd dat de Atlantische Oceaan de beide werelddelen nog niet scheidde zoals nu het geval is.

Dr. Heath van Kansas City – een 'witte raaf' onder de geleerden, een moedige onderzoeker, die de waarheid aanvaardt waar hij haar vindt, en niet bang is haar recht in het gezicht van de dogmatische oppositie te verkondigen – vat in zijn 'Peruvian antiquities' zijn indrukken van de Peruaanse overblijfselen als volgt samen:

> Drie keer zonken de Andes honderden meters beneden het niveau van de oceaan, en werden weer langzaam tot hun tegenwoordige hoogte opgeheven. Het leven van de mens zou te kort zijn om zelfs de eeuwen te tellen die daarmee gemoeid zijn. De kust van Peru is 25 m gerezen sinds Pizarro er was. Als we veronderstellen dat de Andes op overeenkomstige wijze en zonder onderbreking zijn gerezen, moeten er 70.000 jaar zijn verlopen tot ze hun huidige hoogte bereikten.
>
> Wie weet dan of Jules Verne's fantastische denkbeeld[1] over het

[1] Dit 'denkbeeld' wordt door Plato in zijn *Gastmaal* duidelijk aangegeven en als feit verkondigd; en door Francis Bacon aangenomen in zijn *New Atlantis*.

verloren werelddeel Atlanta niet dicht bij de waarheid komt? Wie kan zeggen of daar waar nu de Atlantische Oceaan is, vroeger niet een werelddeel heeft bestaan, met zijn dichte bevolking, gevorderd in kunst en wetenschap, die, toen ze merkten dan hun land onder water verzonk, zich voor een deel naar het oosten en voor een deel naar het westen begaven, en op die manier de beide halfronden bevolkten? Dit zou een verklaring kunnen geven van de overeenkomst van hun archeologische bouwwerken en volkeren en van hun verschillen, gewijzigd door en aangepast aan de aard van hun respectieve klimaten en landen. Zo zouden de lama en de kameel verschillen, hoewel ze tot dezelfde soort behoren; hetzelfde geldt voor de algoraba en espino bomen; zo gebruiken de Irokezen van Noord-Amerika en de oudste Arabieren voor het sterrenbeeld de 'Grote Beer' dezelfde naam; zo verdelen verschillende volkeren, die van elk contact en kennis over elkaar zijn afgesneden, de dierenriem in twaalf sterrenbeelden, geven er dezelfde namen aan, en de noordelijke hindoes passen de naam Andes toe op hun Himālaya, evenals de Zuid-Amerikanen op hun belangrijkste bergketen.[1] Moeten we tot de oude gedachtegroef vervallen en veronderstellen dat er geen ander middel was om het westelijk halfrond te bevolken dan 'via de Beringstraat'? Moeten we nog steeds een geografisch Eden in het Oosten situeren, en veronderstellen dat een land dat even geschikt voor de mens en geologisch even oud is, op de doelloze omzwervingen van de 'verloren stam van Israel' moet wachten om bevolkt te raken?[2]

Waar we ons bij het onderzoek naar de oudheden van Amerika ook op richten – hetzij in Noord-, Midden- of Zuid-Amerika – we raken in de eerste plaats onder de indruk van de omvang van deze eeuwenoude overblijfselen van onbekende volkeren, en vervolgens van de opmerkelijke overeenkomst die ze vertonen met de kunstmatige heuvels (mounds) en oude bouwwerken uit het oude India, uit Egypte en zelfs uit sommige delen van Europa. Wie één van deze heuvels heeft gezien, heeft ze allemaal gezien. Wie voor de cyclopische bouwwerken van

---

[1] In *Isis ontsluierd* (1:730) zei ik drie jaar geleden: 'Men ontdekt misschien ooit dat de naam *America* meer verband houdt met Meru, de heilige berg in het midden van de *zeven* continenten.' Toen Amerika voor het eerst werd ontdekt, bleken enkele inheemse stammen het Atlanta te noemen. In de landen van Midden-Amerika vinden we de naam *Amerih*, die, evenals Meru, een grote berg betekent. De oorsprong van de Kamas-indianen van Amerika is ook onbekend.

[2] Heath, *Op.cit*., blz. 468-9.

Serpent Mound, Ohio.[1]

één continent heeft gestaan, kan zich een vrij nauwkeurig beeld vormen van die van de andere. Alleen moet gezegd worden dat we nog minder van de ouderdom van de monumenten van Amerika weten dan zelfs van die in de Nijlvallei, waarvan we zo goed als niets weten. Maar hun symboliek – afgezien van hun uiterlijke vorm – is blijkbaar dezelfde als in Egypte, India en elders. Of men nu voor de grote piramide van Cheops bij Caïro staat of voor de grote kunstmatige heuvel, 30 m hoog, in de vlakte van Cahokia bij St. Louis (Missouri), die een basis heeft van 210 bij 240 m, en meer dan 3 ha grond bedekt, met een inhoud van 560.000 kubieke meter, ofwel voor de kunstmatige heuvel aan de oever van Brush Creek, Ohio, die door Squier en Davis zo nauwkeurig is beschreven – men weet niet wat men meer moet bewonderen: de meetkundige nauwkeurigheid die de wonderbaarlijke en mysterieuze bouwers bij de vorm van hun monumenten voorschreven, of de verborgen symboliek die ze blijkbaar tot uitdrukking wilden brengen.

De Ohio-heuvel stelt een slang voor, meer dan 300 m lang. Ze is sierlijk gekronkeld in grillige bochten met aan het uiteinde een drievoudige kronkel bij de staart. 'De aarden wal die de afbeelding vormt, is meer dan 1,5 m hoog, heeft een basis van 9 m bij het midden van het lichaam en wordt wat smaller bij de staart'.[2] De nek is uitgestrekt en haar bek is wijd open, en tussen haar kaken houdt ze een ovale figuur.

[1] http://worldheritageohio.org/serpent-mound.
[2] *The New American Cyclopaedia*, deel 1, artikel 'American antiquities'.

'Opgesteld op een verhoging, 1,2 m hoog, is deze ovale figuur volmaakt regelmatig in omtrek, met een lengte en breedte van resp. 4,8 en 2,4 m',[1] zeggen de onderzoekers. Het geheel stelt het universele kosmologische denkbeeld van de slang en het ei voor. Dit is gemakkelijk te raden. Maar *hoe kwam het* dat dit grote symbool van de hermetische wijsheid van het oude Egypte in Noord-Amerika werd weergegeven? Hoe is het te verklaren dat de heilige gebouwen die in Ohio en elders worden gevonden, deze vierkanten, cirkels, achthoeken en andere meetkundige figuren, waarin men zo gemakkelijk het gangbare denkbeeld van de pythagorische heilige cijfers herkent, gekopieerd schijnen te zijn uit het *Boek van de getallen*? Afgezien van het volledige stilzwijgen over de oorsprong ervan, zelfs onder de Indiaanse stammen, die overigens ieder hun eigen overleveringen hebben bewaard, wordt de ouderdom van deze ruïnes bewezen door het bestaan van de grootste en oudste bossen die op de begraven steden zijn gegroeid. De voorzichtige archeologen van Amerika hebben er royaal een ouderdom van 2000 jaar aan toegekend. Maar door wie ze zijn gebouwd, en of hun scheppers naar elders zijn vertrokken, of zijn verdwenen omdat ze in een veldslag werden overwonnen, of omkwamen door een vreselijke epidemie of algemene hongersnood, zijn vragen die, zoals ze zeggen, 'waarschijnlijk niet door menselijk onderzoek kunnen worden beantwoord'.[2]

De oudste bewoners van Mexico, waarvan de geschiedenis enige kennis bezit – meer hypothetisch dan bewezen – zijn de Tolteken. Men *veronderstelt* dat ze uit het noorden zijn gekomen, en *gelooft* dat ze in de 7de eeuw n.Chr. Anahuac zijn binnengekomen. Ze zouden ook in Midden-Amerika, waar ze zich in de 11de eeuw verspreidden, enkele van de grote steden hebben gebouwd waarvan de ruïnes nog bestaan. In dit geval zijn zij het die de hiërogliefen moeten hebben aangebracht die sommige van de overblijfselen bedekken. Hoe komt het dan dat het beeldschrift van Mexico, dat door het overwonnen volk werd gebruikt, en werd geleerd door de veroveraars en hun missionarissen, toch niet de sleutels verschaft tot de hiërogliefen van Palenque en Copán, om nog maar te zwijgen over die van Peru? Wie waren deze beschaafde Tolteken zelf, en waar kwamen ze vandaan? En wie zijn de Azteken die hen opvolgden? Zelfs onder de hiërogliefenstelsels van Mexico waren er enkele die de vertalers niet konden bestuderen. Dit waren de zo-

[1] *Op.cit.*
[2] *Op.cit.*

genaamde stelsels van astrologie en rechtspraak, 'die in de door lord Kingsborough uitgegeven collectie wel werden gegeven, maar niet werden verklaard', en als zuiver figuurlijk en symbolisch werden beschouwd, 'alleen bestemd voor de priesters en waarzeggers en die een esoterische betekenis hadden'. Veel hiërogliefen op de monolieten van Palenque en Copán hebben hetzelfde karakter. De 'priesters en wichelaars' werden allemaal door de katholieke fanatici gedood – en het geheim werd met hen begraven.

Bijna alle kunstmatige heuvels in Noord-Amerika zijn terrasgewijs aangelegd en zijn via brede trappen te beklimmen; ze zijn soms vierkant, vaak zeshoekig, achthoekig of afgeknot, maar in alle opzichten komen ze overeen met de teocalli's van Mexico en de tope's (stūpa's) van India. Zoals laatstgenoemde door dit hele land worden beschouwd als het werk van de vijf Pāṇḍava's van het maanras, evenzo worden de cyclopische monumenten en monolieten aan de oevers van het Titicacameer, in de republiek Bolivia, aan reuzen toegeschreven, de vijf verbannen broeders 'van over de bergen'. Ze vereerden de *maan als hun voorouder* en leefden vóór de tijd van de 'zonen en maagden van de zon'. Ook hierin is de overeenkomst tussen de Indo-Europese en de Zuid-Amerikaanse overlevering heel opvallend, en we constateren dat de zonne- en maanrassen – Sūryavaṃśa en Chandravaṃśa – ook in Amerika verschijnen.

Het Titicacameer, dat het midden vormt van een van de merkwaardigste bekkens van de hele aarde, is '260 km lang en 80 tot 130 km breed, en stort haar water door de vallei van El Desaguadero naar het zuidoosten uit in een ander meer, Aullagas genaamd, dat waarschijnlijk op een lager peil blijft door verdamping of filtratie, want het heeft geen bekend afvoerkanaal. Het oppervlak van het meer ligt 3915 m boven zee, en het is het hoogste waterbekken van zulke afmetingen in de wereld.'[1] Omdat het waterpeil in de historische periode sterk is verminderd, gelooft men op goede gronden dat ze vroeger de hogergelegen plaats omgaf waar zich de bijzondere ruïnes van Tiahuanaco bevinden.

Laatstgenoemde zijn zonder enige twijfel monumenten van oorspronkelijke volkeren die tot een periode behoorden die aan de Incaperiode voorafging, even ver terug als de Dravidiërs en andere oorspronkelijke volkeren die aan de Indo-Europeanen in India voorafgingen. Hoewel de overleveringen van de Inca's stellen dat de grote

[1] *The New American Cyclopaedia*, deel 15, artikel 'Titicaca'.

Tiahuanaco: Ingang van de Kalasasaya gezien vanaf de verzonken tempel.[1]

wetgever en leraar van de Peruanen, Manco Capac – de manu van Zuid-Amerika – zijn kennis en invloed vanuit dit centrum verspreidde, wordt die bewering niet door feiten gesteund. Als de oorspronkelijke zetel van de Aymara's of het 'Inca-volk' daar was, zoals sommigen beweren, hoe komt het dan dat zowel de Inca's als de Aymara's, die tot op heden aan de oevers van het meer wonen, en ook de oude Peruanen, niets wisten over de geschiedenis van deze monumenten? Behalve een vage overlevering die ons over 'reuzen' vertelt die deze enorme bouwwerken in één nacht hebben gebouwd, vinden we geen enkele aanwijzing. Bovendien is er alle reden om te betwijfelen dat de Inca's tot het Aymara-volk behoren. De Inca's beweren af te stammen van Manco Capac, de zoon van de zon, en de Aymara's beweren dat deze wetgever hun onderrichter en de stichter van het tijdperk van hun beschaving is geweest. Maar noch de Inca's uit de Spaanse periode, noch de Aymara's konden hun aanspraken bewijzen. De taal van laatstgenoemden is heel verschillend van het Inichua – de taal van de Inca's – en ze waren het enige volk dat weigerde om hun taal op te geven toen ze door de afstammelingen van de zon waren overwonnen, zoals dr. Heath ons meedeelt.

[1] http://nl.wikipedia.org.

De ruïnes leveren alle bewijzen van een hoge ouderdom. Sommige zijn volgens het model van een piramide gebouwd, zoals de meeste Amerikaanse heuvels (mounds), en hebben een omvang van enkele acres (een acre = 0,4 ha); terwijl de monolithische portalen, zuilen en stenen beelden, die zo zorgvuldig zijn afgewerkt, 'gehouwen zijn *in een stijl die volkomen verschilt* van alle andere kunstvoortbrengselen die tot nu toe in Amerika zijn gevonden'.[1] D'Orbigny spreekt heel enthousiast over de ruïnes:

> Deze monumenten bestaan uit een kunstmatige heuvel die bijna 30 m hoog is en met zuilen is omgeven; uit tempels van 180 tot 360 m lengte, waarvan de opening nauwkeurig naar het oosten gericht is en versierd met kolossale hoekige pilaren; uit portalen gehouwen uit een enkele steen en bedekt met bekwaam uitgevoerde, maar primitieve, reliëfs, die symbolische voorstellingen van de zon en zijn boodschapper, de condor, aanduiden; uit standbeelden van basalt, vol met bas-reliëfs, waarin het ontwerp van het gebeeldhouwde hoofd half Egyptisch is; en ten slotte uit het binnenplein van een paleis dat met enorme rotsblokken is gemaakt, die in hun geheel zijn uitgehouwen en waarvan de afmetingen vaak 6,3 m in lengte, 3,6 m in breedte en 1,8 m in dikte bedragen. In de tempels en paleizen zijn de ingangen niet hellend, zoals bij die van de Inca's, maar loodrecht; en hun enorme afmetingen en de ontzagwekkende rotsmassa's waaruit ze zijn samengesteld, overtreffen in schoonheid en grootsheid alles wat later door de heersers van Cuzco werd gebouwd.[2]

Evenals zijn mede-onderzoekers gelooft d'Orbigny dat deze ruïnes het werk zijn geweest van een volk dat veel ouder is dan de Inca's.

Twee verschillende bouwstijlen worden onder deze overblijfselen bij het Titicacameer aangetroffen. Die van het eiland Coati, bijvoorbeeld, lijken in elk opzicht op de ruïnes van Tiahuanaco. Dat geldt ook voor de reusachtige steenblokken, die minutieus bewerkt zijn, waarvan sommige volgens het rapport van de onderzoekers in 1846 '0,9 m lang, 5,4 m breed en 1,8 m dik zijn'. Op enkele eilanden in het Titicacameer staan andere monumenten van grote omvang, 'maar van het echte Peruaanse type, die overblijfselen schijnen te zijn van tempels die door de Spanjaarden zijn verwoest'. Het beroemde heiligdom Tiahuanaco, met daarin een menselijke figuur, behoort tot de eerste categorie. De

---

[1] *The New American Cyclopaedia*, deel 15, artikel 'Tiahuanaco'.
[2] *Op.cit.*, deel 1, artikel 'American antiquities'.

Oostkant van de zonnepoort van Tiahuanaco.[1]

poort ervan, 3 m hoog, 3,9 m breed, met een opening van 1,9 m bij 0,95 m, is uit één enkele steen gehouwen. 'De oostkant van deze poort heeft een fries; in het midden daarvan staat een menselijke figuur met een vreemde vorm, *gekroond met stralen* afgewisseld met slangen met gehelmde koppen. Aan beide kanten van deze figuur bevinden zich drie rijen met vierkante vakken, gevuld met menselijke en andere figuren, die blijkbaar een symbolische betekenis hebben.' Indien deze tempel zich in India bevond, zou hij ongetwijfeld aan Śiva worden toegeschreven; maar hij staat bij de tegenvoeters, waar, voor zover men weet, noch een Śaiva noch iemand van de Nāga-stam ooit voet heeft gezet, hoewel de Mexicaanse indianen hun Nagual, of belangrijkste tovenaar en slangenaanbidder, hebben. 'De ruïnes staan op een heuvel die, te oordelen naar de watersporen rondom, vroeger een eiland in het Titicaca-meer schijnt te zijn geweest, terwijl het peil van het meer nu 41 m lager is en de oevers er 20 km van verwijderd zijn. Dit feit, samen met andere, rechtvaardigt de opvatting dat deze overblijfselen ouder zijn dan alle andere die in Amerika zijn gevonden.'[2]

---

[1] http://nl.wikipedia.org.

[2] *The New American Cyclopaedia*, deel 15, artikel 'Tiahuanaco'. Dit betreft alle citaten in deze alinea.

Teotihuacan: Uitzicht vanaf de Piramide van de Zon op de Piramide van de Maan.[1]

Daarom worden al deze ruïnes eenstemmig toegeschreven aan hetzelfde 'onbekende en mysterieuze volk dat aan de Peruanen voorafging, zoals de Tulhuateca's of Tolteken de voorgangers van de Azteken waren. Het schijnt de zetel te zijn geweest van de hoogste en oudste beschaving van Zuid-Amerika, en van een volk dat enorme monumenten van zijn macht en kunnen heeft achtergelaten.' En al deze monumenten zijn óf dracontia's, tempels aan de slang gewijd, of tempels waarin de zon werd vereerd.

De ruïnes van de piramiden van Teotihuacan en de monolieten van Palenque en Copán hebben hetzelfde karakter. Eerstgenoemde liggen ongeveer 13 km van de stad Mexico op de vlakte van Otumla, en worden tot de oudste van het land gerekend. De belangrijkste twee zijn respectievelijk aan de zon en de maan gewijd. Ze zijn gemaakt van uitgehouwen stenen, vierkant, vier verdiepingen hoog met een platform erbovenop. De grootste, die van de zon, is 67 m hoog, 63 vierkante meter aan de basis, met een oppervlakte van 4,5 ha, bijna gelijk aan die van de grote piramide van Cheops. Maar de piramide van Cholula, die volgens Humboldt 3 m hoger is dan die van Teotihuacan, en 129 vierkante meter aan de basis, beslaat een oppervlakte van 18 ha!

[1] http://nl.wikipedia.org.

Het is interessant te vernemen wat de oudste schrijvers – de historici die ze gedurende de eerste verovering zagen – over zelfs enkele van de modernste onder deze gebouwen, onder andere over de grote tempel van Mexico, zeggen. Het bestond uit een enorme vierkante ruimte 'omringd door een muur van steen en kalksteen, 2,4 m dik, met kantelen, versierd met vele stenen figuren *in de vorm van slangen*', zegt één van hen. Cortés toont aan dat er gemakkelijk 500 huizen in deze ruimte zouden passen. Ze was met gepolijste stenen geplaveid, die zo glad waren dat 'de paarden van de Spanjaarden er niet over konden lopen zonder uit te glijden',[1] schrijft Bernal Díaz del Castillo. In verband hiermee moeten we bedenken dat niet de Spanjaarden de Mexicanen overwonnen, maar hun *paarden*. Omdat dit autochtone Amerikaanse volk nooit een paard had gezien vóór de Europeanen op de kust landden, waren ze, ook al waren ze heel dapper, 'zo met ontzag vervuld bij het zien van paarden en het horen van de donder van het geschut',[2] dat ze dachten dat de Spanjaarden van goddelijke oorsprong waren en brachten ze hun als offers mensen. Deze bijgelovige paniek is voldoende om te verklaren dat een handjevol mensen gemakkelijk vele duizenden krijgers kon overwinnen.

Volgens F. López de Gómara waren de vier muren van de omsloten tempelruimte naar de windstreken georiënteerd. 'In het midden van deze gigantische ruimte stond de grote tempel, een ontzaglijk piramidaal bouwwerk van 5 verdiepingen, met steen bekleed, 90 bij 90 m aan de basis en 36 m hoog, afgeknot, met bovenop een platform waarop twee torens stonden, de heiligdommen van de godheden aan wie ze waren gewijd'[3] – Tezcatlipoca en Huitzilopochtli. Hier werden de offers gebracht en werd *het eeuwige vuur in stand gehouden*. Clavijero vertelt ons dat er 'naast deze grote piramide . . . 40 andere kleinere soortgelijke bouwwerken waren, die aan andere goden waren gewijd. Eén, dat Tezcacalli, 'het huis met de schitterende spiegels', heette . . . was gewijd aan Tezcatlipoca, de licht-god, de wereldziel, de levenschenker, de spirituele zon.'[4] De woningen van de priesters, waarvan er volgens Zarate 5000 waren, bevonden zich in de buurt, evenals de seminaries en de scholen.

---

[1] *The New American Cyclopaedia*, deel 1, artikel 'American antiquities'.
[2] *Op.cit.*
[3] *Op.cit.*
[4] *Op.cit.*

Er was een overvloed aan 'vijvers en fonteinen, bosjes en tuinen, waarin bloemen en zoet geurende kruiden werden gekweekt om bij bepaalde heilige rituelen, en de versiering van altaren, te worden gebruikt'; en de binnenplaats was zo groot dat '8000 of 10.000 mensen voldoende ruimte hadden om er tijdens hun religieuze vieringen te dansen', zegt Solís.[1] Torquemada schat het aantal van zulke tempels in het Mexicaanse rijk op 40.000, maar Clavijero schat het aantal hoger, als hij spreekt over de majestueuze Teocalli's (letterlijk godshuizen) van Mexico.

De punten van overeenkomst tussen de oude altaren van de Oude en de Nieuwe Wereld zijn zo verbazingwekkend dat Humboldt zijn verwondering nauwelijks in woorden kan uitdrukken. 'Wat een treffende overeenkomsten bestaan er tussen de monumenten van de Oude Wereld en die van de Tolteken, die . . . verschillende van deze kolossale bouwwerken, afgeknotte piramiden, verdeeld in lagen, zoals de tempel van Belus in Babylon, tot stand brachten! Waaraan ontleenden ze het model van deze gebouwen?' roept hij uit.[2]

De eminente natuurwetenschapper had ook kunnen vragen waar de Mexicanen al hun *christelijke* deugden vandaan hadden, terwijl ze toch maar arme heidenen waren. Het wetboek van de Azteken, zegt Prescott, 'laat een diepe eerbied voor de hoge ethische beginselen zien, en een even helder begrip van deze beginselen als bij de meest beschaafde volkeren kan worden gevonden'.[3] Sommige van deze zijn heel opvallend omdat ze grote gelijkenis vertonen met enkele ethische voorschriften uit de evangeliën. 'Hij die al te nieuwsgierig naar een vrouw kijkt, pleegt overspel met zijn ogen', zegt een van deze voorschriften. Een ander verklaart: 'Bewaar vrede met iedereen; verdraag nederig het kwaad dat u is aangedaan; God, die het ziet, zal u wreken.' Ze erkenden slechts één hoogste macht in de natuur, en noemden deze de godheid 'door wie we leven, die alomtegenwoordig is, die alle gedachten kent, en alle gaven verleent, zonder wie de mens niets is; onzichtbaar, onlichamelijk . . . *volkomen perfect* en zuiver, onder wiens vleugels we rust en bescherming vinden'. En wanneer ze hun kinderen een naam gaven, zegt lord Kingsborough, volgden ze een ceremonie die sterk

---

[1] *Op.cit.*

[2] *Op.cit.*

[3] *Op.cit.*, deel 11, artikel 'Mexico'. De overige citaten in deze alinea zijn ook hieruit afkomstig.

overeenkomt met het christelijke ritueel van de doop; 'de lippen en de borst van het kind werden met water besprenkeld, en de Heer werd gesmeekt om de heilige druppels in staat te stellen *de zonde weg te wassen* die het vóór het ontstaan van de wereld werd gegeven, *opdat het kind opnieuw kan worden geboren*'. 'Hun wetten waren volmaakt; recht, tevredenheid en vrede heersten in het rijk van deze onwetende heidenen', toen de rovers en de jezuïeten van Cortés in Tabasco landden. Een eeuw van moorden, roof en gedwongen bekering was voldoende om dit rustige, vredelievende en wijze volk te veranderen in wat ze nu zijn. Ze hebben ten volle geprofiteerd van het dogmatische christendom. En hij die ooit in Mexico is geweest, weet wat dat betekent. Het land is vol bloeddorstige christelijke fanatici, dieven, schurken, dronkaards, losbandigen, moordenaars en de grootste leugenaars die de wereld ooit heeft voortgebracht! Laat uw as in vrede en heerlijkheid rusten, o Cortés en Torquemada! In *dit* geval zult u zich nooit kunnen veroorloven te pochen op de verlichting die *uw* christendom over de arme en eens deugdzame heidenen heeft uitgestort!

– 3 –

De ruïnes van Midden-Amerika zijn niet minder indrukwekkend. Ze zijn massief gebouwd, met muren die heel dik zijn, en worden meestal gekenmerkt door brede trappen die naar de hoofdingang leiden. Wanneer ze uit verschillende verdiepingen bestaan, is elke verdieping gewoonlijk kleiner dan die welke eronder ligt, waardoor het bouwwerk eruitziet als een piramide met verschillende stadia. De buitenmuren die van steen zijn gemaakt, of gepleisterd zijn, zijn met gedetailleerde gebeeldhouwde symbolische figuren bedekt; en het binnenste is verdeeld in gangen en donkere kamers, met gewelfde plafonds, waarbij de daken gesteund worden door over elkaar uitstekende steenlagen, 'die een gepunte boog vormen, waarvan de grondvorm overeenstemt met de oudste monumenten van de Oude Wereld'. Stephens ontdekte in verschillende kamers in Palenque stenen platen, vol beeldhouwwerk en hiërogliefen die fraai en artistiek zijn uitgevoerd. In Honduras, bij Copán, werd door Catherwood en Stephens in een oud woud een hele stad opgegraven – tempels, huizen, en grote monolieten met ingewikkelde gebeeldhouwde patronen. Het beeldhouwwerk en de algemene stijl van Copán zijn uniek, en zo'n stijl of zelfs iets dat er in de buurt komt, is nergens anders gevonden, behalve

bij Quirigua en op de eilanden in het Meer van Nicaragua. Niemand kan de vreemde hiërogliefen-inscripties op de altaren en monolieten ontcijferen. Met uitzondering van enkele monumenten van ongehouwen steen 'kunnen we aan Copán gerust een ouderdom toekennen die hoger is dan die van welke andere ons bekende monumenten van Midden-Amerika ook', zegt de *New American Cyclopaedia*.[1] In de periode van de Spaanse verovering was Copán al een vergeten ruïne waarover slechts de vaagste overleveringen bestonden.

Niet minder bijzonder zijn de overblijfselen uit verschillende perioden in Peru. De ruïnes van de zonnetempel in Cuzco zijn nog steeds indrukwekkend, ondanks dat de verwoestende hand van de Spaanse vandalen er zwaar op drukte. Als we de verhalen van de veroveraars zelf mogen geloven, vonden ze bij hun aankomst een soort sprookjeskasteel. Met zijn enorme cirkelvormige stenen muur, die de voornaamste tempel, de godshuizen en gebouwen geheel omringt, ligt het precies in het hart van de stad, en zelfs de overblijfselen ervan wekken terecht de bewondering van de reiziger. 'Aquaducten monden uit binnen de omsloten ruimte; en daarbinnen waren tuinen en lanen te midden van *struiken en bloemen van goud en zilver*, gemaakt naar het voorbeeld van de voortbrengselen van de natuur. Er waren daar 4000 priesters.' La Vega zegt: 'De grond rondom de tempel werd tot een afstand van 200 passen heilig geacht, en binnen die kring mocht men alleen op blote voeten komen.' Behalve deze grote tempel waren er 300 kleinere tempels in Cuzco. In schoonheid volgde op deze de beroemde tempel van Pachacamac. Humboldt vermeldt nog een andere grote tempel van de zon; en 'aan de voet van de heuvel van Cannar stond vroeger een beroemd heiligdom voor de zon, dat uit het universele symbool van die lichtbron bestond, en door de natuur was gevormd op het oppervlak van een grote rots'. Roman vertelt ons dat 'de tempels van Peru hooggelegen of op de toppen van heuvels werden gebouwd en omgeven waren door vier cirkelvormige aarden wallen, de ene binnen de andere'. Andere overblijfselen die ikzelf zag – in het bijzonder kunstmatige heuvels (mounds) – zijn door twee, drie en vier steenkringen omgeven. Bij de stad Cayambe, op dezelfde plaats waar A. de Ulloa een oude Peruaanse tempel zag en beschreef, 'die volmaakt cirkelvormig en open aan de top was', zijn verscheidene van zulke cromlechs.

---

[1] *The New American Cyclopaedia*, deel 1, artikel 'American antiquities'. Alle citaten uit deze en de volgende alinea zijn hieruit afkomstig.

J.H. Rivett-Carnac, die een artikel in de *Madras Times* van 1876 citeert, geeft in zijn *Archaeological Notes* de volgende informatie over enige eigenaardige kunstmatige heuvels in de buurt van Bangalore:

> Bij het dorp zijn er minstens honderd cromlechs duidelijk te zien. Deze worden door steenkringen omgeven; sommige van deze zijn drie- en viervoudige concentrische kringen. Eén, die er heel merkwaardig uitziet, heeft vier kringen van grote stenen om zich heen en wordt door de lokale bevolking 'Pandavari Gudi' of de tempels van de Pāṇḍava's genoemd. . . . Dit zou het eerste voorbeeld zijn van een bouwwerk waarvan de meeste Indiërs denken dat het een tempel is geweest van een vroeger, zo niet mythisch, volk. Veel van deze bouwwerken hebben drie steenkringen, sommige twee, en een paar maar één om zich heen.[1]

Op 35 graden noorderbreedte hebben de indianen in Arizona, Noord-Amerika, tot op de dag van vandaag hun primitieve altaren, die omringd zijn door precies zulke kringen, en hun heilige bron – die door majoor Alfred R. Calhoun, FGS, van de United States Army Survey Commission is ontdekt – is door eenzelfde symbolische stenen muur omgeven als in Stonehenge en elders wordt gevonden.

Verreweg het interessantste en meest volledige verslag dat we in lange tijd over de Peruaanse oudheden hebben gelezen, is dat van de hand van Heath uit Kansas, dat al werd genoemd. Terwijl hij het algemene overzicht van deze overblijfselen in de beperkte omvang van enkele bladzijden in een tijdschrift[2] samenvat, slaagt hij er toch in een meesterlijk en levendig beeld van de rijkdom ervan te geven. Meer dan één speculant is in enkele dagen rijk geworden door zijn ontwijdingen van de 'huaca's'. De resten van talloze generaties van onbekende volkeren, die daar ongestoord hebben geslapen – wie weet hoeveel eeuwen – zijn nu door de heiligschennende schattenjagers achtergelaten om onder de tropische zon tot stof te vergaan. De conclusies van Heath, die misschien nog opzienbarender zijn dan zijn ontdekkingen, zijn de moeite waard om te worden vastgelegd. We zullen zijn beschrijvingen in het kort herhalen:

---

[1] *Archaeological Notes on Ancient Sculpturings on Rocks in Kumaon, India, similar to those found on Monoliths and Rocks in Europe, with other papers*, door J.H. Rivett-Carnac, Bengal Civil Service, CIE, FSA, MRAS, FGS, enz., Calcutta, 1879.

[2] Zie *Kansas City Review of Science and Industry*, november 1878.

Neem bijvoorbeeld de Jequetepeque vallei. Op 7° 24′ zuiderbreedte vindt u op recente kaarten de haven van Pacasmayo. 6,5 km ten noorden daarvan, gescheiden door een dorre wildernis stroomt de Jequetepeque rivier uit in zee. . . . Vlakbij, langs de zuidelijke oever is een verhoogd platform van 400 bij 400 m en 12 m hoog, bestaande uit adobe-stenen. Een muur, 15 m breed, verbindt het met een ander platform een paar honderd meter ten zuidoosten ervan, 45 m hoog, 60 m breed op de top, en 150 m aan de basis die bijna vierkant is. Laatstgenoemde was opgebouwd uit kamerafdelingen, waarvan het grondvlak 3 bij 3 m, het plafond 1,8 m en de hoogte ongeveer 2,4 m was. Al dit soort kunstmatige heuvels – tempels om de zon te vereren, of forten, wat ze misschien ook zijn – hebben aan de noordkant een hellend vlak dat als ingang of toegang dient. Schatgravers hebben deze tot halverwege opengehakt, en men zegt dat 'er 150.000 dollar aan gouden en zilveren sieraden is gevonden'. In het zand dat achter de muur en heuvel was opgehoopt werden veel mensen begraven. Bij hen lagen veel sieraden van goud, zilver en koper, koralen, parels en kledingstukken. Op de noordelijke oever van de rivier bevinden zich de uitgebreide ruïnes van een ommuurde stad van 3 bij 10 km . . .

Volg de rivier naar de bergen. Onderweg komt u langs de ene na de andere ruïne, en de ene na de andere huaca. Bij Tolon, een stad aan de voet van de berg, ligt een andere verwoeste stad. . . . 8 km stroomopwaarts van Tolon staat een afzonderlijk granietblok, van 1,2 bij 1,8 m, dat met hiërogliefen is bedekt; 22 km verder is een rots waar twee ravijnen samenkomen tot een hoogte van meer dan 15 m met dezelfde soort hiërogliefen bedekt: vogels vissen, slangen, katten, apen, mensen, zon, maan en vele vreemde en nu onbegrijpelijke vormen. De rots waarin ze zijn uitgehakt is van een silicaatachtige zandsteen, en veel groeven zijn 3 mm diep. In één grote steen zitten drie gaten, 50 tot 75 cm diep, 15 cm in diameter bij de opening en 5 cm aan de top. . . .

In Anchi, aan de rivier de Rimac, zijn op het vlak van een loodrechte muur, 60 m boven de rivierbedding, twee hiërogliefen aangebracht, die een onvolmaakte B en een volmaakte D voorstellen. In een grot eronder, bij de rivier, vond men 25.000 dollar aan begraven goud en zilver. Wat deden de Inca's met het goud dat ze als losprijs meebrachten, toen ze over de moord van hun opperhoofd hoorden? Het gerucht gaat dat ze het hebben begraven. . . . Misschien willen deze merktekenen in Yonan iets zeggen, aangezien ze op de weg naar en dichtbij de stad van de Inca's staan.[1]

---

[1] Heath, *Op.cit.*, blz. 455-6.

Het bovenstaande werd in november 1878 gepubliceerd. Toen ik in oktober 1877 in mijn boek *Isis ontsluierd* (1:735-8) een legende beschreef die ik om redenen die te uitvoerig zijn om hier te verklaren volkomen betrouwbaar acht, en die betrekking heeft op deze zelfde begraven schatten die bedoeld waren als losprijs voor de Inca, rekende een meer satirisch dan beleefd tijdschrift dit tot de vertellingen zoals die van Baron von Münchhausen. Het geheim werd door een Peruaan aan mij onthuld. Van Lima komend, ziet men in Arica een enorme rots, waarvan de overlevering zegt dat ze de graftombe van de Inca's is. Wanneer de laatste stralen van de ondergaande zon op het rotsvlak vallen, kan men zien dat er merkwaardige hiërogliefen in zijn gegrift. Deze tekens vormen één van de aanwijzingen die aangeven hoe men bij de enorme schatten kan komen die in onderaardse gangen verborgen zijn. De bijzonderheden zijn in *Isis* gegeven, en ik zal ze hier niet herhalen. Sterke bevestigende bewijzen zijn nu in meer dan één recent wetenschappelijk werk te vinden, en de bewering kan nu minder gemakkelijk dan toen belachelijk worden gemaakt.

> 18 km voorbij Yonan, op een bergrug 210 m boven de rivier, zijn de muren van een andere stad. 10 en 20 km verderop bevinden zich uitgebreide muren en terrassen . . .
>
> 125 km van de kust verlaat u het dal en gaat zigzagsgewijs de bergwand op tot 2100 m en daalt daarna 600 m om Cajamarca, of in de tijd van Pizarro Cojamalca, te bereiken. Aan een binnenplaats, in een zijstraat en dichtbij het stadscentrum, staat tot op deze dag het huis dat bekend is geworden als de gevangenis van Atahualpa.[1]

Het is het huis dat de Inca in 1532 'beloofde met goud te vullen zo hoog hij kon reiken als prijs voor zijn vrijheid'; hij vulde het met goud ter waarde van 17.500.000 dollar en hield dus zijn belofte. Maar Pizarro, de vroegere varkenshoeder uit Spanje en de waardige helper van priester Hernando de Lugues, vermoordde hem ondanks zijn erewoord.

> Op 5 km afstand, en aan de andere kant van het dal, zijn er warmwaterbronnen, waar de Inca zijn kamp had opgeslagen toen Pizarro Cajamarca innam. Een deel van de muur is van onbekende makelij. De stenen zijn met cement met elkaar verbonden, maar het cement is harder dan de steen zelf . . . In Chepén is een berg met een muur

[1] Heath, *Op.cit.*, blz. 456-7.

> die op veel plaatsen 6 m hoog is, terwijl de top bijna geheel kunstmatig is.
>
> 80 km ten zuiden van Pacasmayo, tussen de zeehaven Huanchaco en Trujillo, op 14 km afstand, liggen de ruïnes van Chan-Chan, de hoofdstad van het Chimu-rijk. . . . De weg van de haven naar de stad gaat tussen deze ruïnes door als een verhoogde weg, ongeveer 1,2 m boven de grond die van de ene verwoeste ruïne naar de andere voert; eronder is een tunnel. Al deze ruïnes – of ze nu forten, kastelen, paleizen of grafheuvels (huaca's genoemd) zijn geweest – dragen de naam 'huaca'. Urenlange omzwervingen te paard tussen deze ruïnes geven slechts een onduidelijk beeld ervan, en vroegere onderzoekers hebben niet kunnen aangeven wat paleizen waren en wat niet. . . . De hoogste omwallingen moeten een enorme hoeveelheid werk hebben gekost.[1]

Om een idee te geven van de rijkdom die de Spanjaarden in dit land vonden, geven we hieronder weer wat door Heath ontleend is aan de verslagen van het bestuur van de stad Trujillo. Het is een kopie van rekeningen die gevonden zijn in het Boek van de Vijfden uit de schatkist in de jaren 1577 en 1578 betreffende de schatten die door slechts één man in de 'Huaca van Toledo' zijn gevonden:

> 1. In Trujillo kwam Don Gracia Gutierrez de Toledo op 22 juli 1577 bij de koninklijke schatbewaarder om een vijfde in de schatkist te storten. Hij bracht een goudstaaf van 19 karaat ley, die 2400 Spaanse dollars woog, waarvan het vijfde, zijnde 708 dollars, vermeerderd met 1½ procent aan de hoofdessayeur, in de schatkist werd gedeponeerd.
>
> 2. Op 12 december kwam hij met 5 goudstaven, 15 en 19 karaat ley, die 8918 dollars wogen.
>
> 3. Op 7 januari 1578 kwam hij met zijn vijfde aan grote gouden staven en platen, 115 in totaal, 15 tot 20 karaat ley, die 153.280 dollars wogen.
>
> 4. Op 8 maart bracht hij 16 goudstaven, 14 tot 21 karaat ley, die 21.118 dollars wogen.
>
> 5. Op 5 april bracht hij verschillende gouden sieraden, namelijk kleine gouden riemen, modellen van korenaren en andere dingen, van 14 karaat ley, die 6272 dollars wogen.
>
> 6. Op 20 april bracht hij 3 kleine goudstaven, 20 karaat ley, die 4170 dollars wogen.

---

[1] Heath, *Op.cit.*, blz. 457-8.

7. Op 12 juli kwam hij met 47 staven, 14 tot 21 karaat ley, die 77.312 dollars wogen.

8. Op dezelfde dag kwam hij terug met een andere hoeveelheid goud en sieraden van korenaren en afbeeldingen van dieren, die 4704 dollars wogen.

Het totaal van deze acht leveringen bedroeg 278.174 gouden dollars of Spaanse onsen. Met 16 vermenigvuldigd, wordt dit $4.450.784 zilveren dollars. Als we het vijfde deel dat de schatkist toekwam – $985.953,75 dollar – hiervan aftrekken, bleef er dus als aandeel voor Toledo $3.464.830,25 dollar over!

Zelfs na deze grote vangst werden van tijd tot tijd afbeeldingen van verschillende dieren in goud gevonden. Ook mantels die versierd waren met verschillende vierkante stukken goud, evenals gewaden die met veren van diverse kleuren waren gemaakt, werden opgegraven. Er is een overlevering dat in de huaca van Toledo twee schatten waren, bekend als de grote en de kleine vis. Alleen de kleinste is gevonden.

Tussen Huacho en Supe – laatstgenoemde plaats ligt 190 km ten noorden van Callao – werden nabij een plek die Atahuanqui wordt genoemd, twee enorme kunstmatige heuvels gevonden, die leken op de Campana en San Miguel van de Huatica vallei, die we hierna zullen beschrijven. Ongeveer 8 km van Patavilca (zuidelijk van en nabij Supe) is een plaats, genaamd 'Paramonga', of het fort. De ruïnes van een fort van grote omvang zijn hier zichtbaar; de muren zijn gemaakt van een kleimengsel, ongeveer 2 m dik. Het hoofdgebouw stond op een heuvel, maar de muren liepen door tot aan de voet ervan, als een regelmatige omwalling; de opgang slingerde om de heuvel als een labyrint, met vele hoeken, die waarschijnlijk als buitenwerken dienden om de plaats te verdedigen. In deze omgeving zijn veel schatten opgegraven, die allemaal verborgen moeten zijn door de prehistorische indianen, omdat we er geen bewijs van hebben dat de Inca's ooit dit deel van Peru hebben bezet, nadat ze het hadden onderworpen.

Kort vóór Ancón gaat de spoorlijn door een enorme begraafplaats of 'huaca'. Binnen een straal van 10 tot 13 km ziet men aan alle kanten schedels, benen, armen en hele skeletten, die in het zand verspreid liggen. . . .

In Pasamayo, 22 km verder naar het noorden, en aan de kust is een andere grote begraafplaats. Duizenden skeletten liggen hier verspreid, weggeworpen door de schatgravers. De Ancón en Chankay spoorweg moet zich meer dan 800 m hierdoorheen een weg banen. Ze strekt zich vanaf de kust langs de heuvel uit tot een hoogte van ongeveer 240 m. . . . Waar kwamen deze honderden en duizenden

mensen die bij Ancón begraven zijn vandaan? . . . Telkens weer komt de archeoloog voor zulke vragen te staan, waarbij hij alleen zijn schouders kan ophalen en met de lokale bevolking zeggen: '¿Quién sabe?' (Wie weet het?).

Dr. Hutchinson schrijft op 30 oktober 1872 aan de Callao en Lima *Gazette*, nu de *South Pacific Times*: 'Ik ben tot de conclusie gekomen dat Chankay een grote dodenstad is of een enorm knekelhuis van Peru is geweest; want waarheen u zich ook begeeft, naar een bergtop, naar een vlakte of naar de kust, overal liggen allerlei schedels en botten.'[1]

In de Huatica vallei, waarin zich uitgebreide ruïnes bevinden, zijn 17 kunstmatige heuvels, 'huaca's' genoemd, hoewel ze, zoals de schrijver opmerkt, 'meer op forten, woningen of kastelen lijken dan op begraafplaatsen'. Een drievoudige muur omringde de stad. Deze muren zijn vaak 3 m dik en 4,5 tot 6 m hoog.

Oostelijk daarvan ligt de enorme kunstmatige heuvel, die Huaca van Pando wordt genoemd; en naar het westen – met daartussen ongeveer 2,5 km – liggen de grote ruïnes van forten, die door de plaatselijke bevolking de Huaca van de Klok wordt genoemd. La Campana, de Huaca's van Pando, die uit een reeks grote en kleine kunstmatige heuvels bestaan, en zich over een enorm terrein uitstrekken waarvan de afmetingen niet bekend zijn, vormen een reusachtige verzameling. De 'Klok'-heuvel is 32 à 33 m hoog. Aan de westkant, in de richting van Callao staat een rechthoekig platform van 250 bij 86 m, dat op de top uit acht verschillende vlakken bestaat, elk 1 tot 2 m lager dan de voorafgaande, en die samen ongeveer de 250 m vormen. Voor de afmetingen van de Huatica-ruïnes heb ik me gebaseerd op de aantekeningen van J.B. Steere, professor in de biologie en curator van het museum in Ann Arbor, Michigan.

Het eerstgenoemde rechthoekige platform bestaat aan de voet uit twee delen . . . elk van deze is een volmaakt vierkant van 43 à 44 m; de twee samen vormen een rechthoek van 88 m. Daarnaast is een ander vierkant van 43 à 44 m. Keren we naar de top terug, dan vinden we dezelfde symmetrie in de maten . . . Bijna alle ruïnes in deze vallei vertonen hetzelfde patroon, wat merkwaardig is. Was dit toevallig of volgens plan? . . . De kunstmatige heuvel is een afgeknotte piramide en bevat naar schatting een massa van 409.970 kubieke meter aan materiaal . . . Het 'Fort' is een enorm bouwwerk, 24 m

[1] Heath, *Op.cit.*, blz. 458-60.

hoog en 135 m lang en breed. Bovenop zijn de contouren zichtbaar van grote rechthoekige kamers, maar ze zijn met aarde gevuld. Wie bracht deze aarde hier en met welk doel werden ze gevuld? Om alle ruimte in deze kamers met losse aarde op te vullen moet bijna evenveel werk zijn geweest als de constructie van het gebouw zelf. . . . 3 km zuidelijker zien we een soortgelijk gebouw, nog ruimer en met een groter aantal vertrekken. . . . Het is bijna 155 m lang, 153 m breed en 30 m hoog. Het geheel van deze ruïnes . . . was omsloten door hoge muren van adobe-stenen – grote stenen van gedroogde klei, sommige 1 tot 2 m dik, lang en breed. De 'huaca' van de 'Klok' bevat ongeveer 566.180 kubieke meter aan materiaal die van 'San Miguel' 718.220. Deze gebouwen – beide in dezelfde stijl, met hun terrassen, borstweringen en bastions, met een groot aantal kamers en pleinen – zijn nu met aarde opgevuld!

Ongeveer 1,5 km verderop, in de richting van 'Mira Flores', ligt Ocharan (Pucllana) – de grootste kunstmatige heuvel in de Huatica vallei. Hij is 29 m hoog en is op de top 50 m breed, met een totale lengte van 390 m. . . . Hij is omgeven door een dubbele muur van 745 bij 640 m, die dus 47 ha omsluit. Tussen Ocharan en de oceaan bevinden zich 15 tot 20 van dit soort ruïnes. . . .

De Inca tempel van de zon is, evenals die van Cholula in de vlakte van Mexico, een soort uitgestrekte aarden piramide in terrasvorm. Hij is 60 tot 90 m hoog, halvemaanvormig en strekt zich over meer dan 800 m uit. De top is ongeveer 4 ha groot. Veel muren zijn rood geschilderd, waarschijnlijk oker, en even fris en helder als toen de kleurstof eeuwen geleden erop werd aangebracht . . . In de Cañete vallei, tegenover de Chincha Guano eilanden, zijn uitgebreide ruïnes [die door Squier zijn beschreven]. . . . Van de heuvel, die de 'gouden heuvel' werd genoemd, zijn koperen en zilveren spelden gehaald, zoals die welke door dames worden gebruikt om hun omslagdoeken vast te maken; ook tangetjes om het haar van wenkbrauwen, oogleden en snorren uit te trekken, evenals zilveren bekers. . . .

De kust van Peru strekt zich uit van Tumbes tot de rivier de Loa, een afstand van 1987 km. Verspreid over dit hele gebied zijn er duizenden ruïnes naast die welke al zijn vermeld, terwijl er op of in de buurt van bijna elke heuvel en uitloper van een berg wel een of ander overblijfsel uit het verleden ligt; en in elk ravijn, van de kust tot het centrale plateau, bevinden zich resten van muren, forten, steden, begraafplaatsen en kilometerslange terrassen en waterkanalen. Men vindt ze zelfs voorbij het plateau van de Andes en langs de oostelijke helling naar beneden naar het leefgebied van de onbeschaafde indianen, en in het onbekende, ondoordringbare bos. . . . In de bergen,

Cuzco: Twaalfhoekige steen.[1]

waar regenbuien, sneeuw en hevige onweersbuien elk jaar maandenlang bijna onafgebroken voorkomen, zijn de ruïnes anders. Deze massieve, kolossale cyclopische bouwwerken van graniet, porfier, kalk- of kiezelsteen hebben aan de ontbinding door de tijd, geologische vervormingen, aardbevingen, en aan de heiligschennende, verwoestende hand van de krijger en schatgraver weerstand geboden.

Deze muren, tempels, huizen, torens, forten of graven worden niet door cement op hun plaats gehouden maar door naar binnen hellende muren en de aanpassing van elke steen aan de daarvoor bestemde plaats, waarbij de stenen, die zes- of meerzijdig zijn, zijn bewerkt en glad gemaakt, zodat ze zo nauwkeurig op elkaar aansluiten dat de scherpe kant van een klein zakmes niet in één van de voegen kan worden gestoken, niet in de binnenste delen die geheel verborgen zijn, en ook niet aan de oppervlakte aan de binnen- en buitenkant. Deze stenen, die zonder te letten op gelijkvormigheid of grootte zijn uitgezocht, variëren van 0,014 tot 42 kubieke meter massieve inhoud, en het zou heel toevallig zijn indien men onder de vele miljoenen stenen er één zou vinden die op de plaats van een ander paste. In 'Calle Triunfo' in de stad Cuzco bevindt zich in een deel van de muur van het oude huis van de Maagden van de Zon een

[1] http://nl.wikipedia.org. © 2002 Håkan Svensson.

Ollantaytambo: 6 monolieten.[1]

heel grote steen, die bekendstaat als 'de twaalfhoekige steen', omdat ze met twaalf vlakken, die elk onder een andere hoek liggen, aansluit op de omringende stenen. Behalve die twaalf vlakken heeft ze het vlak van de buitenkant, en niemand weet hoeveel vlakken ze aan de achterkant heeft, die in het metselwerk verborgen is. In de muur in het midden van het Cuzco fort zijn stenen die 4 m hoog, 4,5 m lang en 2,5 m dik zijn, en deze zijn allemaal kilometers ver weg uitgehakt. Bij deze stad is een langwerpig vlak rotsblok, waarvan de lange as 5,5 m, en de korte as 3,6 m lang is. Aan één kant zijn grote nissen uitgehouwen, waarin een mens kan staan en, door met zijn lichaam te zwaaien, de steen kan laten schommelen. Deze nissen werden blijkbaar alleen voor dit doel gemaakt. Eén van de wonderbaarlijkste en uitgebreidste van deze bouwwerken van steen is dat wat Ollantaytambo wordt genoemd, een ruïne 50 km ten noorden van Cuzco, in een smal ravijn aan de oever van de Urubamba-rivier. Het bestaat uit een fort dat op de top van een steile, ontoegankelijke heuvel is gebouwd. Een stenen trap leidt daarvandaan naar de vlakte

[1] http://de.wikipedia.org.

beneden. Boven aan de trap staan naast elkaar zes grote monolieten, 3,5 m hoog, 1,5 m breed en 1 m dik, met daartussen en aan de bovenkant smalle stenen stroken, ongeveer 15 cm breed, als het ware lijsten van de monolieten, en alles gemaakt van bewerkte steen. Aan de voet van de heuvel, waarvan een gedeelte door mensenhanden was gemaakt, en onderaan de trap strekte zich een stenen muur uit, 3 m dik en 3,6 m hoog, tot op enige afstand in de vlakte. Daarin waren veel nissen aangebracht, die allemaal naar het zuiden waren gericht.

De ruïnes op de eilanden in het Titicacameer waar de geschiedenis van de Inca's begint, zijn vaak beschreven.

In Tiahuanaco, enkele kilometers ten zuiden van het meer, zijn er stenen in de vorm van zuilen – gedeeltelijk bewerkt, op een rij geplaatst op vaste afstanden van elkaar, en met een hoogte vanaf de grond van 5,5 tot 6 m. In deze zelfde rij is een poort die uit één steen bestaat, maar nu gebroken is, 3 m hoog en 4 m breed. De ruimte die voor de deur is uitgehakt, is 2,16 m hoog en 0,96 m breed.[1] Het hele vlak van de steen boven de deur is bewerkt. Een tweede soortgelijke, maar kleinere poort ligt op de grond ernaast. Ze zijn van harde porfiersteen en verschillen geologisch van de rotsen er rondom, en dus moeten we de conclusie trekken dat ze van een andere plaats zijn aangevoerd.

In Chavín de Huántar, een stad in de provincie Huari, zijn enkele opmerkenswaardige ruïnes. Men kan erin via een gang, 1,8 m breed, 2,7 m hoog en overdekt met gedeeltelijk bewerkte zandsteen; elke steen is meer dan 3,6 m lang. Aan beide kanten zijn kamers, 3,6 m breed, die overdekt zijn met grote stukken zandsteen, 0,45 m dik en 1,8 tot 2,7 m breed. De wanden van de kamers zijn 1,8 m dik en bevatten enkele gaten, waarschijnlijk voor ventilatie. In de vloer van deze gang is een zeer nauwe entree naar een onderaardse gang die onder de rivier naar de andere oever loopt. Uit de vele huaca's aldaar werden stenen drinkvaten, koperen en zilveren werktuigen en het skelet van een zittende indiaan gehaald. Het grootste deel van deze ruïnes was op aquaducten gebouwd. De brug naar deze kastelen is van drie stenen van bewerkt graniet gemaakt, die 7,3 m lang, 0,6 m breed en 0,45 m dik zijn. Enkele granieten stenen zijn met hiëroglieven bedekt.

In Corralones, 39 km van Arequipa, zijn hiëroglieven gegraveerd op granietmassa's die eruitzien alsof ze gepleisterd zijn. Er zijn menselijke figuren, lama's, cirkels, parallellogrammen, letters die op een

[1] Noot vert.: Zie foto van de zonnepoort, blz. 244.

R en een O lijken, en zelfs resten van een sterrenkundig stelsel.

In Huaitará, in de provincie Castrovirreina, is een gebouw met dezelfde graveerkunst.

In Nazca, in de provincie Ica, bevinden zich enkele verbazingwekkende ruïnes van aquaducten, 1,2 tot 1,5 m hoog en 1 m breed, nauwkeurig recht, dubbelwandig, van ruwe steen, en met stenen afgedekt.

In Kuelap, niet ver van Chachapoyas, zijn onlangs enkele grote bouwwerken onderzocht. Er was een muur van bewerkte steen, 170 m breed, 1115 m lang en 45 m hoog. Het onderste deel is massief. Een andere muur daarboven is 180 m lang, 150 m breed en heeft dezelfde hoogte van 45 m. Er zijn nissen in beide muren, 1 m lang, 0,5 m breed en diep, die de resten bevatten van de vroegere inwoners, sommige naakt, anderen in katoenen doeken van verschillende kleuren gewikkeld, die mooi geborduurd zijn. . . .

Wanneer men de toegangspoorten van de tweede en hoogste muur volgt, vindt men andere graven, die op kleine ovens lijken, 1,8 m hoog en 7,3 m in omtrek; op het grondvlak zijn tegels, waarop enkele lijken liggen. Aan de noordkant is tegen de loodrechte rotswand van de berg een stenen muur, die kleine ramen heeft, 180 m vanaf de grond. Een reden hiervoor, of een toegangsweg, kan nu niet worden gevonden. Het vakmanschap van de gouden en zilveren gereedschappen die hier werden gevonden, en de vindingrijkheid en stevigheid van dit reusachtige bouwwerk van bewerkte steen, maken het waarschijnlijk dat ook deze uit de tijd van vóór de Inca's dateren. . . . Als er naar schatting 500 ravijnen in de 1930 km van Peru zijn, en 16 km aan terrassen met 50 verdiepingen in elk ravijn, of niet meer dan 8 km terrassen met 25 lagen aan beide kanten, dan hebben we 400.000 km stenen muur, gemiddeld 0,9 tot 1,2 m hoog – genoeg om deze aardbol tien keer te omcirkelen. Hoe verrassend deze schatting misschien ook lijkt, ik ben er volledig van overtuigd dat het feitelijk nameten ervan het getal nog ruim zou verdubbelen, want deze ravijnen variëren van 45 tot 150 km in lengte, en gemiddeld 16 km is een lage schatting. Toen ik in San Mateo was, een stad in de vallei van de rivier de Rimac . . . waar de bergen 450 tot 600 m boven de rivierbedding oprijzen, telde ik 200 lagen, waarvan geen enkele minder dan 6,5 km, en vele meer dan 10 km lang zijn. . . .

Wie waren deze mensen dan [vraagt Heath zich terecht af] die zich door 100 km graniet heenwerkten, die blokken harde porfiersteen, met Baalbek-achtige afmetingen, kilometers van de plek waar ze waren uitgehouwen, verplaatsten, langs 300 m diepe valleien, over bergen en vlakten, en geen spoor achterlieten van hoe en waar

> zij ze vervoerden; mensen die geen kennis [zouden] hebben van het gebruik van ijzer, met alleen de zwakke lama als lastdier; die, nadat ze deze stenen hadden aangevoerd, ze met mozaïsche nauwkeurigheid in muren inpasten; die terrassen aanbrachten langs duizenden kilometers bergwand; die heuvels van adobe en aarde bouwden, en enorme steden; die kunstwerken van klei, steen, koper, zilver en goud, en borduurwerk achterlieten, waarvan vele in deze tijd niet kunnen worden nagemaakt; mensen die schijnbaar met de rijke man uit het evangelie in rijkdommen, met Hercules in kracht en energie, en met de mier en de bij in vlijt wedijverden?
>
> Callao werd in 1746 overstroomd en volledig verwoest. Lima werd in 1678 verwoest; in 1746 bleven maar 20 van de 3000 huizen overeind, terwijl de oude steden in de Huatica en Lurin valleien nog in betrekkelijk goede staat bewaard zijn gebleven. San Miguel de Piura, door Pizarro in 1531 gesticht, werd in 1855 volledig verwoest, terwijl de oude ruïnes in de buurt maar weinig leden. Arequipa viel in puin in augustus 1868, maar de ruïnes vlakbij werden niet aangetast.[1]

Op het gebied van de bouwkunst kan de tegenwoordige mensheid van het grijze verleden nog wel wat leren. We hopen aan te tonen dat dit ook voor de meeste andere dingen geldt.

– 4 –

Wanneer men daarom beweert dat al deze cyclopische bouwwerken uit de tijd van de Inca's dateren, is dit, zoals we in het voorgaande hebben aangetoond, nog inconsequenter en zelfs een nog grotere onjuistheid dan, zoals vaak gebeurt, te denken dat elke rotstempel in India door boeddhisten is uitgehouwen. Zoals veel autoriteiten – o.a. dr. Heath – aantonen, gaat de geschiedenis van de Inca's slechts terug tot de 11de eeuw n.Chr., en de periode vanaf die tijd tot de verovering is niet lang genoeg om zulke grandioze en ontelbare bouwwerken te verklaren; en ook de Spaanse historici weten weinig over deze bouwwerken. We moeten ook niet vergeten dat de rooms-katholieke fanatici door hun bekrompenheid de tempels van het heidendom afstotelijk vonden, en dat zij, waar de gelegenheid zich maar voordeed, ze in christelijke kerken veranderden of met de grond gelijkmaakten. Een ander groot bezwaar tegen eerstgenoemde bewering is dat de Inca's

---

[1] Heath, *Op.cit.*, blz. 461-7.

geen geschreven taal hadden, en dat deze oude overblijfselen uit vervlogen eeuwen met hiërogliefen zijn bedekt. 'Men erkent dat de Tempel van de Zon in Cuzco door de Inca's werd gemaakt, maar die behoort tot de laatste van de vijf bouwstijlen die in de Andes te zien zijn, en waarvan elk waarschijnlijk een tijdperk van menselijke vooruitgang vertegenwoordigt.'[1]

De hiërogliefen van Peru en Midden-Amerika zijn voor onze cryptografen, evenals voor de Inca's, een dode letter gebleven, en ze zullen dat waarschijnlijk wel voor altijd blijven. De Inca's maakten, evenals de barbaarse oude Chinezen en Mexicanen, hun verslagen door middel van een quipu (Peruaans voor 'knoop') – een koord, een paar meter lang, dat uit verschillende gekleurde draden bestond, waaraan een veelkleurige franje hing; elke kleur betekende een waarneembaar voorwerp, en de knopen dienden als cijfers. 'De mysterieuze wetenschap van de quipu's', zegt Prescott, 'verschafte de Peruanen een middel om hun denkbeelden uit te wisselen, en ze aan latere generaties door te geven.'[2] Elke plaats had echter haar eigen manier om deze in detail uitgewerkte verslagen te interpreteren, zodat een quipu alleen op de plaats waar ze werd bewaard, kon worden begrepen. 'Veel quipu's zijn uit de graven gehaald en prachtig bewaard gebleven, wat kleur en weefsel betreft,' schrijft dr. Heath, 'maar de lippen die als enige de sleutel konden geven, zijn voor altijd gesloten, en de onderzoeker van de overblijfselen heeft niet de exacte plaats genoteerd waar alle quipu's werden gevonden, zodat de verslagen die ons zoveel konden vertellen over wat we zouden willen weten, verzegeld zullen blijven tot bij het laatste oordeel alles wordt geopenbaard'[3] – als er dan al iets wordt geopenbaard. Maar de onophoudelijke ontdekkingen van de archeologie, geologie, etnologie en andere wetenschappen zijn nu – terwijl onze hersenen werken en ons verstand zich scherp bewust is van enkele opmerkelijke en tot nadenken stemmende feiten – zeker even goed als een openbaring. Omdat de mens, voor zover we weten, miljoenen jaren op aarde heeft bestaan, hebben we de bijna niet te onderdrukken overtuiging dat de theorie van de cyclussen de enig aannemelijke theorie is om de grote vraagstukken van de mensheid, de opkomst en ondergang van talloze volkeren en rassen, en hun onderlinge etnische verschillen,

---

[1] Heath, *Op.cit.*, blz. 467.
[2] *History of the Conquest of Peru*, hfst. 4, blz. 792.
[3] Heath, *Op.cit.*, blz. 467.

op te lossen. Dit verschil – dat tussen een knappe en intellectuele Europeaan en een Australische aboriginal het meest uitgesproken is, maar de onwetende toch doet huiveren en luid laat protesteren bij de gedachte om de denkbeeldige 'wijde kloof tussen de beschaafde mens en primitieve volkeren' teniet te doen – kan door de theorie van de cyclussen goed worden verklaard. De aboriginals, samen met veel andere primitieve, hoewel ten opzichte van hem hoger staande, volkeren, die blijkbaar uitsterven om plaats te maken voor mensen en rassen van een meer beschaafde soort, zouden in hetzelfde licht moeten worden beschouwd als zoveel uitstervende diersoorten, en niet anders. Wie kan zeggen of de voorouders van deze primitieve mensen met een lage schedel – voorouders die misschien vóór de ijstijd in een bloeiende, hoge beschaving hebben geleefd – in kunst en wetenschap niet ver uitstaken boven de mensen van de huidige beschaving, maar misschien in een heel ander opzicht? Het is nu wetenschappelijk bewezen, en een niet te betwijfelen of te betwisten feit, dat er in Amerika ten minste 50.000 jaar geleden mensen hebben geleefd. In een lezing die H.A. Allbutt, erelid van de Royal Anthropological Society, in juni dit jaar in Manchester heeft gehouden, zei hij het volgende:

> Vlakbij New Orleans werd in een deel van de moderne delta bij graafwerkzaamheden voor een gasbedrijf een reeks lagen, die bijna uitsluitend uit plantaardige stoffen bestonden, doorgestoken. De arbeiders vonden bij het graven op een diepte van 5 m onder de oppervlakte, en onder vier begraven wouden, het ene bovenop het andere, wat houtskool en een menselijk skelet, waarvan de schedel van het type van de Amerikaanse indianen bleek te zijn. Dr. Dowler kende aan dit skelet een ouderdom van 50.000 jaar toe.

De onstuitbare cyclus bracht in de loop van de tijd de afstammelingen van de tijdgenoten van de mens van wie dit skelet werd gevonden, naar een lager peil, en ze zijn zowel verstandelijk als fysiek gedegenereerd, evenals de tegenwoordige olifant is gedegenereerd ten opzichte van zijn trotse en reusachtige voorvader, de antediluviale sivatherium, waarvan de fossielen nog in de Himālaya worden gevonden; of zoals de hagedis een degeneratie is van de plesiosaurus. Waarom zou de mens de enige soort op aarde zijn die nooit van vorm is veranderd sinds de eerste dag dat hij op deze planeet verscheen? De veronderstelde superioriteit van elke generatie van de mensheid boven de eraan voorafgaande is nog niet met zo'n zekerheid vastgesteld dat het onmogelijk

is dat we op een of andere dag zullen ontdekken dat, zoals alles, de theorie twee kanten heeft – onophoudelijke vooruitgang aan de ene kant van de cyclus en even onweerstaanbare achteruitgang aan de andere kant ervan. 'Zelfs met betrekking tot kennis en macht wordt de vooruitgang – die sommigen een kenmerk van de mensheid noemen – teweeggebracht door uitzonderlijke mensen die in sommige volkeren alleen onder gunstige omstandigheden naar voren komen, en dit is heel goed verenigbaar met lange tussenperioden van stilstand en *zelfs van achteruitgang*', zegt een van de huidige wetenschappers.[1] Dit punt wordt bevestigd door wat we zien bij de huidige gedegenereerde afstammelingen van de grote en machtige volkeren van het oude Amerika – de Peruanen en de Mexicanen.

> Wat zijn ze veranderd! Hoezeer moeten de Inca's van hun grootsheid zijn afgegleden, dat een kleine groep van 160 man hun huizen in de bergen kon binnendringen, zonder verwondingen op te lopen, hun aanbeden koningen en duizenden van hun krijgers kon vermoorden, en hun rijkdommen meeslepen, en dat nog wel in een land waar enkele mensen, met stenen gewapend, een leger met succes konden weerstaan! Wie zou in de huidige Inichua- en Aymara-indianen hun edele voorouders kunnen herkennen?[2]

Dit schrijft dr. Heath; en zijn overtuiging dat Amerika eens verbonden is geweest met Europa, Azië, Afrika en Australië, schijnt even sterk als de onze. Er moeten geologische en fysieke cyclussen bestaan even goed als verstandelijke en spirituele; bollen en planeten worden, evenals rassen en volken, geboren om te groeien, vooruit te gaan, te vervallen en te sterven. Grote volkeren vallen uiteen, worden in kleine stammen opgesplitst, verliezen elke herinnering aan hun zuiverheid, vervallen langzamerhand tot een primitieve staat en verdwijnen dan één voor één van de aarde. Zo gaat het ook met de grote werelddelen. Lang geleden moet Ceylon deel hebben uitgemaakt van India. Zo was Spanje waarschijnlijk eens met Afrika verbonden, en het nauwe kanaal tussen Gibraltar en laatstgenoemd continent was vroeger droog land. In Gibraltar leeft dezelfde soort grote apen als die welke in grote aantallen aan de tegenoverliggende Afrikaanse kust wordt gevonden. En de grotten van Gibraltar bevatten ook veel reusachtige menselijke botten, die

---

[1] *Journal of Science*, deel 1, 3de reeks, februari 1879, blz. 148-9, het artikel 'The alleged distinction between man and brute'.

[2] Heath, *Op.cit.*, blz. 468.

de theorie steunen dat ze tot een antediluviaal ras behoren.

Dezelfde dr. Heath maakt melding van de stad Eten op 7° zuiderbreedte in Amerika, waarvan de bewoners, die tot een onbekende stam behoren, een eenlettergrepige taal spreken die daarheen aangevoerde Chinese arbeiders vanaf de eerste dag van hun aankomst konden verstaan. Ze hebben hun eigen wetten, gewoonten en kleding en hebben geen betrekkingen met de buitenwereld, en staan die ook niet toe. Niemand kan zeggen vanwaar ze kwamen of wanneer; of het vóór of na de Spaanse verovering was. Ze zijn een levend mysterie voor iedereen die ze toevallig bezoekt.

Met zulke feiten voor ons, die voor de exacte wetenschap raadsels zijn, en die onze algehele onwetendheid over het verleden tonen, heeft niemand op aarde – of hij geograaf of etnoloog is, of een vertegenwoordiger van de exacte of abstracte wetenschap – het recht om tegen zijn buurman te zeggen: 'tot zover zult u gaan, en niet verder!'

Maar, terwijl we onze dankbaarheid erkennen aan dr. Heath uit Kansas, die ons door zijn deskundige en interessante artikel van een groot aantal feiten heeft voorzien, en ons allerlei mogelijkheden in overweging heeft gegeven, kunnen we niet beter doen dan de gedachten waarmee hij besluit te citeren:

> 13.000 jaar geleden was Vega of α Lyrae de noordelijke poolster; hoeveel veranderingen heeft ze sindsdien op onze planeet gezien! Hoeveel volkeren en rassen komen tot leven, verheffen zich tot het toppunt van glorie en vervallen daarna; en wanneer wij 13.000 jaar dood zullen zijn, en ze haar plaats in het noorden opnieuw inneemt, en een 'platonisch of groot jaar' voltooit, denkt u dan dat degenen die op dat moment onze plaatsen op aarde zullen innemen, beter op de hoogte zullen zijn van onze geschiedenis dan wij van die van hen die nu dood zijn? Waarlijk, we zouden kunnen uitroepen in woorden die haast als een psalm klinken: 'Grote God, schepper en bestuurder van het heelal, wat is de mens, dat u aan hem denkt!'[1]

Amen! zou het antwoord moeten zijn van mensen die nog geloven in een God die 'de schepper en bestuurder van het heelal' is.

---

[1] Heath, *Op.cit.*, blz. 469.

Opmerkingen over ‘Een mysterieus land’

[‘Notes on ‘A land of mystery’’, *The Theosophist*, augustus 1880, blz. 278-9; *CW* 2:431-5]

Aan de redactrice van *The Theosophist*:
Ik heb met veel genoegen uw uitstekende artikel ‘Een mysterieus land’ gelezen. Daarin toont u een geest van onderzoek en liefde voor de waarheid die werkelijk prijzenswaardig is, en die wel de goedkeuring en lof van alle onbevooroordeelde lezers moet afdwingen. Maar er staan enkele punten in waarover ik het met u oneens ben. U heeft, om de meest opvallende overeenkomsten te verklaren die in de gewoonten, gebruiken, het maatschappelijk leven en de overleveringen van de primitieve volkeren van de twee werelden bestonden, uw toevlucht genomen tot de oude platonische theorie van een landverbinding tussen beide. Maar het recente onderzoek in de *Novemyra*[1] heeft die theorie voor eens en altijd verworpen. Het bewijst dat er, met uitzondering van het afscheuren van Australië van Azië, nooit op zo’n reusachtige schaal land is verzonken om een Atlantische of Grote Oceaan te kunnen vormen; en dat de zeeën vanaf hun vorming nooit op zeer grote schaal hun oude bekkens hebben veranderd. Prof. Geikie beweert in zijn werken over fysische geografie dat de werelddelen altijd de plaats hebben ingenomen die ze nu innemen, behalve dat hun kust zich soms enkele kilometers in de richting van de zee naar voren of achteren heeft verplaatst.

U zou geen fouten hebben gemaakt, als u de theorie van De Quatrefages over de migraties over zee had aanvaard. Alle monogenisten nemen aan dat de vlakten van Centraal-Azië het centrum zijn geweest waar de mensheid verscheen. Vanuit deze plaats verspreidden opeenvolgende golven van emigranten zich naar de verste uithoeken van de wereld. Het is geen wonder dat de oude Chinezen, Indiërs, Egyptenaren, Peruanen en Mexicanen – mensen die eens dezelfde plaats bewoonden – op sommige punten van hun gebruiken sterke overeenkomsten vertonen. Doordat beide werelddelen aan de Beringstraat grenzen, konden emigranten van Azië naar Amerika reizen. Wat meer naar het zuiden is de zeestroom van Tassen, de Kuroshio of zwarte stroom van de Japanners, die een grote route voor Aziatische zeevaarders vormt. De Chinezen zijn al sinds de grijze oudheid een zeevarend volk geweest, en het is niet onmogelijk dat hun boten, evenals die van de Portugese zeevaarder Cabral, bij toeval naar de Amerikaanse kust zijn gedreven. Maar afgezien van alle mogelijkheden en toevalligheden weten

---

[1] Noot vert.: Misschien wordt de *Novoje Vremja* uit St. Petersburg bedoeld.

we dat de Chinezen de magneetnaald zelfs al in 2000 v.Chr. hadden ontdekt. Met behulp daarvan en van de stroom van Tassen was er voor hen geen onoverkomelijke moeilijkheid om naar Amerika over te steken. Ze vestigden daar een kleine kolonie, zoals Paz Soldan ons meedeelt in zijn *Geografía del Perú*; en boeddhistische missionarissen 'zonden tegen het einde van de 5de eeuw religieuze missies om de leringen van Boeddha naar Fou-Sang (Amerika) te brengen'. Veel Europese lezers zullen dit ongetwijfeld niet graag willen horen. Ze hechten liever geen geloof aan een bewering die hun de eer van de ontdekking van Amerika ontneemt en deze toekent aan wat ze zo vriendelijk zijn 'een halfbarbaars Aziatisch volk' te noemen. Niettemin is het een onbetwistbare waarheid. Hoofdstuk 18 van de *The Human Species* door A. de Quatrefages zal interessante lectuur zijn voor iedereen die graag wat over de Chinese ontdekking van Amerika wil weten, maar omdat hij weinig plaats daarvoor beschikbaar had, geeft hij er in zijn boek een heel kort verslag van. Ik hoop oprecht dat u uw interessante artikel wilt aanvullen door hieraan aandacht te schenken, en zoveel mogelijk bijzonderheden te geven van alles wat hierover bekend is. Licht te werpen op een punt dat tot nu toe in mysterieuze duisternis gehuld is geweest, zal een schrijfster niet onwaardig zijn van wie het enige levensdoel het zoeken naar waarheid is, en daaraan koste wat het kost vast te houden, wanneer deze gevonden is.

Amrita Lal Bisvas

Calcutta, 11 juli

Door gebrek aan tijd deze maand kunnen we geen gedetailleerd antwoord geven op de bezwaren tegen de hypothese over Atlantis, die onze abonnee op verstandige wijze naar voren heeft gebracht. Maar laten we eens kijken of ze – zelfs al zijn ze gegrond op 'recent onderzoek' dat 'die theorie voor eens en altijd heeft verworpen' – zo zwaarwegend zijn als ze op het eerste gezicht lijken.

Zonder al te diep op het onderwerp in te gaan, kunnen we ons tot slechts één korte opmerking beperken. Van meer dan één wetenschappelijk vraagstuk dat op een bepaald moment ogenschijnlijk voor eens en altijd was opgelost, werd de oplossing later verworpen, waarbij de theoretici waren vergeten dat het gevaarlijk is om een eenvoudige theorie tot een onfeilbaar dogma te verheffen. We hebben aan de bewering dat 'er nooit op zo'n reusachtige schaal land is verzonken om een Atlantische of Grote Oceaan te kunnen vormen' niet getwijfeld, want we hebben nooit beweerd nieuwe theorieën voor de vor-

ming van oceanen naar voren te brengen. De oceanen kunnen sinds hun eerste verschijning zijn geweest waar ze nu zijn, en toch kunnen hele werelddelen in stukken zijn gebroken die gedeeltelijk werden overstroomd, en ontelbare eilanden hebben achtergelaten, wat het geval schijnt te zijn geweest bij het verzonken Atlantis. Wat we bedoelden was dat in een prehistorische tijd en lang nadat de aarde krioelde van beschaafde volkeren, Azië, Amerika en misschien Europa delen waren van één grote continentale formatie, hetzij verbonden door smalle landstroken, zoals er duidelijk ooit één was waar nu de Beringstraat is (die de noordelijke Grote Oceaan met de Poolzee verbindt en een diepte heeft van nauwelijks meer dan 35 à 45 m), of door bredere landstroken. Ook zullen we de monogenisten die beweren dat Centraal-Azië de *enige* bakermat van de mensheid is, niet bestrijden; die taak laten we over aan de polygenisten, die dit veel beter kunnen dan wij. Maar voordat we de theorie van een monogenese kunnen aanvaarden, moeten haar aanhangers in elk geval ons de een of andere *onweerlegbare* hypothese aanbieden die de waargenomen verschillen in de menselijke typen beter verklaart dan 'vertakking veroorzaakt door klimaatverschillen, gewoonten en *religieuze cultuur*'. De Quatrefages is dan misschien een voortreffelijk natuurwetenschapper – natuurkundige, scheikundige en zoöloog – toch begrijpen we niet waarom we aan zijn theorieën boven alle andere de voorkeur zouden moeten geven. Amrita Lal Bisvas verwijst blijkbaar naar een verhaal over enkele wetenschappelijke reizen van deze eminente Fransman langs de kust van de Atlantische Oceaan en de Middellandse Zee, getiteld *Souvenirs d'un naturaliste*. Hij schijnt in De Quatrefages een onfeilbare paus te zien voor alle wetenschappelijke vragen; wij doen dat niet, ook al is hij een lid van de Franse Academie en professor in de etnologie. Zijn theorie over de migraties over zee kan worden tegengesproken door ongeveer honderd andere die er recht tegenin gaan. Juist omdat we ons hele leven aan het zoeken naar waarheid hebben gewijd – we danken onze criticus voor zijn complimenteuze erkenning hiervan – nemen we *nooit op goed geloof aan wat een of andere autoriteit* over welk onderwerp dan ook zegt; en omdat we de WAARHEID en vooruitgang nastreven door middel van volledig en onbevreesd onderzoek, niet belemmerd door welke overweging ook, zouden we al onze vrienden willen adviseren hetzelfde te doen.

Na deze toelichting willen we nu enkele redenen geven waarom we in de zogenaamde 'fabel' van het verzonken Atlantis geloven –

hoewel we het onderwerp in *Isis ontsluierd* (1:729ev) uitvoerig hebben besproken.

1. We hebben als bewijzen de oudste overleveringen van verschillende wijdverspreid wonende volkeren – legenden in India, in het oude Griekenland, Madagascar, Sumatra, Java en alle belangrijke eilanden van Polynesië, en ook de legenden van de beide Amerika's. De primitieve volkeren en de overleveringen van de rijkste literatuur in de wereld – de Sanskrietliteratuur van India – zijn het erover eens dat er eeuwen geleden in de Grote Oceaan een groot continent bestond, dat door een geologische ramp door de zee werd verzwolgen. En het is onze vaste overtuiging – die natuurlijk kan worden bijgesteld – dat de meeste, zo niet alle eilanden van de Maleise archipel tot Polynesië fragmenten zijn van dat eens enorme verzonken continent. Zowel Malakka als Polynesië, die aan de twee uiteinden van de oceaan liggen en die sinds mensenheugenis nooit enig verkeer met elkaar hadden of konden hebben, of zelfs kennis van elkaars bestaan, hebben toch een overlevering die alle eilanden en eilandjes met elkaar gemeen hebben, dat hun respectievelijke landen zich ver, ver in de zee uitstrekten; dat er in de wereld maar twee reusachtige continenten waren, het ene bewoond door gele mensen, het andere door mensen met een donkere huidskleur; en dat de oceaan op bevel van de goden en om hen te straffen voor hun onophoudelijke geruzie, hen verzwolg.

2. Ondanks het geografische feit dat Nieuw-Zeeland, de Sandwicheilanden en Paaseiland op een afstand van 2400 à 3000 zeemijl van elkaar liggen en dat volgens elk getuigenis, noch deze noch enig ander tussenliggend eiland, bijvoorbeeld de Marquesas, de Genootschapseilanden, Fiji, Tahiti, Samoa en andere eilanden, sinds ze eilanden werden en omdat hun bevolking niets wist van het kompas, verbindingen met elkaar konden onderhouden vóór de komst van de Europeanen, beweren ze toch allemaal dat hun respectieve landen zich aan de Aziatische kant ver naar het westen uitstrekten. Bovendien spreken ze, met heel kleine verschillen, allemaal dialecten die duidelijk van dezelfde taal zijn; ze hebben weinig moeite om elkaar te verstaan, huldigen dezelfde religieuze opvattingen en vormen van bijgeloof, en bezitten vrijwel dezelfde gebruiken. En omdat weinig Polynesische eilanden eerder dan een eeuw geleden zijn ontdekt, en de Grote Oceaan zelf tot de tijd van Columbus in Europa onbekend was, en deze eilandbewoners nooit zijn gestopt met dezelfde oude overleveringen te herhalen sinds de Europeanen voor het eerst op hun kusten voet aan wal

zetten, schijnt het ons een logische conclusie dat onze theorie dichter bij de waarheid staat dan enige andere. Het toeval zou zijn naam en betekenis moeten veranderen als dit alles uitsluitend aan toeval moest worden toegeschreven.

Schaalkuiltjes[1]

[‘Cup-mark inscriptions’, *The Theosophist*, maart 1880, blz. 163; *CW* 2:346-9]

H. Rivett-Carnac, ambtenaar van de Bengaalse Presidency, CIE, FSA, MRAS, FGS, enz., heeft zich aan ons verplicht door ons exemplaren te sturen van zijn verhandeling, *Archaeological Notes on Ancient Sculpturings on Rocks in Kumaon, India, etc.*, en andere recente monografieën die de laatste vruchten van zijn onvermoeibare oudheidkundige onderzoek belichamen. Een welsprekende en beroemde Amerikaanse predikant zei eens in een toespraak over kunst, dat hij, wanneer hij een Italiaanse beeldenverkoper de hut van een arme man zag binnengaan, altijd het gevoel had dat hij zijn hoed zou moeten afnemen om hem als een echte missionaris van de kunst te begroeten. Want hoe ruw en grof de beelden misschien ook waren die hij bij zich had, toch belichaamden ze op zijn minst een eerste aanzet tot beeldhouwkunst die in het denken van de zoon van de arme man lag te sluimeren. De predikant sprak hier een grote waarheid, en deze doet denken aan het oude vertrouwde spreekwoord: ‘Kijk niet neer op kleine dingen.’ Sommige van de grootste ontdekkingen van de wereld zijn het gevolg van de toevallige waarneming van een of ander onbeduidend feit waaraan men vroeger met onwetende onverschilligheid was voorbijgegaan. Wie weet bijvoorbeeld wat een vloed van licht op de geschiedenis van de mensheid kan worden geworpen door een recente ontdekking bekendgemaakt door Rivett-Carnac – een ontdekking die tot nu toe niet voldoende wordt gewaardeerd; zeker niet zoals ze zou moeten worden gewaardeerd. De beschrijving van Sir James Simpson, BA, van de schaalkuiltjes op stenen en rotsen in Schotland, Engeland en andere landen van het Westen vertoonden volgens hem een ‘opmerkelijke overeenkomst’

[1] Noot vert.: Dit onderwerp wordt ook besproken in *De geheime leer*, 2:391vn.

> met de tekens op de blokken trapgesteente die de grafheuvels bij Nagpur omringen . . . De overeenkomst van de vorm en constructie van de grafheuvels en van de resten die in de grafheuvels van beide landen werden gevonden, is al opgemerkt, en nu komt hier nog een derde en opmerkelijker punt bij, de ontdekking van tekens op deze grafheuvels die precies overeenkomen met de tekens op dezelfde soort grafheuvels in Europa. [blz. 33-4]

Hij kwam niet met een theorie gebaseerd op deze opvallende overeenkomst, maar bevestigde dat de schaalkuiltjes

> een verdere en heel bijzondere toevoeging vormden aan de massa bewijsmateriaal die reeds bestond ten gunste van de opvatting dat een tak van de nomadische stammen die in een vroeg tijdperk Europa doorkruisten, ook tot in India doordrong. [blz. 34]

Er speelt zoveel meer een rol bij de ontdekking van Rivett-Carnac en de theorie die hij verkondigt dan zou kunnen worden besproken in de ruimte die we hier tot onze beschikking hebben, dat we ervan afzien. De wereldgeschiedenis moet nog worden geschreven, en het is aan wetenschappers zoals Rivett-Carnac om het alfabet te verschaffen waarmee de bladzijden ervan moeten worden gevuld. We moeten eerst de ark van Noach tot zinken brengen en die mythische zonen laten verdrinken die voor de vrome etnografen – op zoek naar de voorouders van de rassen van de mensheid – zo'n nuttig doel hebben gediend, en dan zal voor de echte historicus het terrein worden vrijgemaakt om daarop te bouwen. Er kan geen echte archeologie bestaan onder christelijke volkeren vóór het laatste overblijfsel van een bijgelovig vertrouwen op de bijbelse chronologie en geschiedenis wordt weggevaagd. Deze twee hebben een verpestende theologische atmosfeer gevormd waarin de waarheid is gestikt.

De schaalkuiltjes die door Sir James Simpson en de heer Rivett-Carnac werden opgemerkt, worden door laatstgenoemde omschreven als

> uithollingen in het oppervlak van rotsen [of monumenten]. . . . Ze zijn van verschillende grootte, variërend van 15 tot 4 cm in doorsnee, en 2,5 tot 4 cm diep, en worden meestal loodrecht onder elkaar geplaatst, en zijn sterk wisselend in aantal, grootte en rangschikking. [blz. 2]
>
> Het Oghamschrift bestaat uit combinaties van lange en korte halen gegrift in zandsteen. In zandsteen zou het gemakkelijker zijn om lijnen te griffen, zogezegd overeenkomstig de textuur van de steen. Als men probeert een schaalkuiltje te maken loopt men het

Schaalkuiltjes, Kumaon, India.[1]

risico de plaat te splijten. Aan de andere kant zou het moeilijk zijn om een lijn te griffen op hard trapgesteente, terwijl het betrekkelijk eenvoudig is om met een ijzeren instrument steeds rondgaand een schaalkuiltje te maken. . . . Bij de Amerikaanse uitvinding waarbij de boodschap die door de elektrische telegraaf wordt verzonden door het instrument zelf wordt vastgelegd, werd noodzakelijkerwijs de meest primitieve stijl van tekens of schrift op papier, gebruikt. En brieven in morsecode zijn daarom samengesteld uit verschillende combinaties van lange en korte slagen. [blz. 9]

Rivett-Carnacs aandacht wordt gevraagd voor het feit dat stenen gegraveerd met vergelijkbare schaalkuiltjes in de Kaukasische steppen zijn te vinden; en door een vriendschappelijke samenwerking tussen archeologen in verschillende landen zal het misschien al snel mogelijk zijn om de voortgang van het oosten naar het westen van de veroverende nomaden te traceren, van wie Sir James Simpson de lithische monumenten op de Britse eilanden heeft beschreven, en die de eminente onderzoeker van de Colorado Canyon, majoor Powell, zonder twijfel heeft aangetroffen op het Noord-Amerikaanse continent. Zo'n samenwerking zou kunnen worden versneld als de ijverige onderzoekers in India nu de suggestie van kolonel Garrick Mallery van het Etnografisch Bureau van het Smithsonian Institution zouden aannemen om *The Theosophist* tot het voertuig te maken voor de onderlinge uitwisseling van Indiase, Europese en Amerikaanse gegevens over ontdekkingen.

---

[1] H. Rivett-Carnac, *Archaeological Notes on Ancient Sculpturings on Rocks in Kumaon, India, etc.*, 1879, plaat 2.

Ondergetekende is persoonlijk ook veel dank verschuldigd aan Rivett-Carnac voor het geschenk van zeven bijzonder waardevolle oude munten die onlangs in het Bareilly District werden gevonden. Dit is werkelijk een zeldzaam en zeer gewaardeerd geschenk; want, zoals onze grote Indiase archeoloog me in zijn brief van 9 februari vertelt:

> Het zijn munten van de Sūrya- of Mitra-dynastie (zie Prinsep., deel 2):
>
> Bhumi Mitra
> Agni Mitra } zijn eerder gevonden, maar zijn *zeldzaam*.
>
> Phaguni Mitra
> Bhadra Ghosha
> Bhami Mitra
> Suyd of Suzyd Mitra } zijn niet alleen *nieuwe munten*, maar *nieuwe namen* in de lijsten van Indiase koningen.

Zodra een beschrijving van deze munten zal verschijnen in de *Journal of the Asiatic Society*, geven we onze lezers uittreksels daaruit. Elke ware zoon van de grote Āryāvarta van weleer zou met belangstelling moeten uitkijken naar al deze nieuwe vondsten, omdat ze voortdurend materiaal toevoegen over de oude geschiedenis van India, en ons recht bevestigen om haar te beschouwen als het oudste, meest eerbiedwaardige en tegelijkertijd meest interessante overblijfsel uit de prehistorie. Intussen bedank ik Rivett-Carnac nogmaals persoonlijk.

H.P. Blavatsky,
Redactrice van *The Theosophist*
Bombay, 25 februari 1880

De geschiedenis van een 'boek'

[*The Pioneer*, Allahabad, 12 maart 1880; *CW* 2:351-61]

Omdat alle krantenberichten wijzen op een Russisch schrikbewind, hetzij voor of na het moment van de dood van de tsaar, zal een kort overzicht van de samenstelling van de hogere kringen in Rusland ons in staat stellen de gebeurtenissen zoals ze zich ontwikkelen beter te begrijpen.

Wat nu bekendstaat als de Russische aristocratie bestaat uit drie afzonderlijke elementen. Ze vertegenwoordigen ruwweg de oorspronkelijke Slavische en de oorspronkelijke Tartaarse bevolking, de gezamelijke tot Russen geworden immigranten uit andere landen, en onderdanen van onderworpen staten zoals de Baltische provincies. De bloem van de haute noblesse, zij die door hun erfelijke afkomst ontegenzeglijk tot de hoogste gelederen behoren, zijn de Rurikovitsj, of afstammelingen van groothertog Rurik en van de vroeger onafhankelijke vorstendommen Novgorod, Pskov, enz., die tot het Moskovische rijk werden samengevoegd. Dit zijn de vorsten Bariatinski, Dolgoroeki, Sjoejski (volgens mij nu uitgestorven), Sherbatov, Oeroessov, Viazemski, enz. Moskou is sinds de tijd van Catharina de Grote het centrum geweest van het grootste deel van deze klasse van vorsten; en hoewel in de meeste gevallen hun rijkdom verloren is gegaan, zijn ze toch even trots en exclusief als de Franse families met blauw bloed in het Quartier St. Germain. De namen van enkele van de meest vooraanstaanden zijn in feite onbekend buiten de grenzen van het rijk. Want terwijl ze ontevreden waren over de hervormingen van Peter en Catharina, en niet in staat waren een even goed figuur aan het hof te slaan als degenen die ze graag parvenu's noemden, beroemen ze zich erop dat ze nooit in een ondergeschikte rol hebben gediend, en niet in contact zijn gebracht met West-Europa en zijn politiek. Terwijl ze alleen op hun herinneringen leven, vormen ze een klasse apart en verblijven op een soort hoog sociaal tafelland, vanwaar ze op eenvoudiger stervelingen neerzien. Veel van de oude families zijn uitgestorven, en veel families die nog bestaan zijn vervallen tot stille armoede.

Zoals bekend was Rurik geen Slaaf van geboorte, maar een Varago-Rus, hoewel zijn nationaliteit, evenals die van zijn volk dat met hem naar Rusland kwam, enkele jaren een onderwerp van wetenschappelijke discussie is geweest tussen de beide bekende professoren in St. Petersburg, Kostomarov en Pogodin (die nu gestorven is). Men zegt dat Rurik, die door de Slaven werd gesmeekt over hun land te komen regeren, door de afgevaardigden met deze veelbetekenende woorden is toegesproken: 'Grote prins, sluit u bij ons aan, . . . want ons moederland is uitgestrekt, maar er heerst weinig orde in' – woorden die hun nageslacht nu heel goed met evenveel, zo niet meer, recht als toen zou kunnen herhalen. Rurik ging op de uitnodiging in en kwam met zijn twee broers in 861 n.Chr. aan in Novgorod, en legde de basis voor de Russische nationaliteit. De 'Rurikovitsj' zijn dus de afstammelingen

van deze vorst, van zijn beide broeders en zijn zoon Igor, waarbij de afstammingslijn over een lange opeenvolging van prinsen en hoofden van vorstendommen loopt. Het vorstelijk geslacht van Rurik stierf uit bij de dood van Fedor, de zoon van Iwan de Verschrikkelijke. Na een tijdperk van anarchie kwamen de Romanovs, een familie uit de kleine adel, aan de macht. Maar omdat dit pas in 1613 gebeurde, was het niet zonder reden dat vorst P. Dolgoroeki, een hedendaagse historicus over Catharina II (een boek dat in Rusland verboden is), die gebukt ging onder het gevoel dat hem persoonlijk onrecht was aangedaan, de huidige tsaar beschimpte met de opmerking:

> Alexander II moet niet vergeten dat het nog maar iets meer dan twee eeuwen geleden is dat de Romanovs de dienaren waren van de vorsten Dolgoroeki.

En dit schreef hij ondanks het huwelijk van Maria, prinses Dolgoroeki, met Michaël Romanov, nadat hij tsaar was geworden.

De Tartaarse vorstelijke families stammen af van de Tartaarse khans en de magnaten van de 'Zolotaya Orda' (gouden horde) en van Kazan, die Rusland lang aan zich hadden onderworpen, maar die in 1523-1530 schatplichtig werden gemaakt door Iwan III, de vader van Iwan de Verschrikkelijke. Onder de nog levende families van die geslachtslijn kunnen de vorsten Dondukov worden genoemd, van wie het hoofd eerst gouverneur-generaal van Kiev was, en later in een overeenkomstige functie in Bulgarije diende. Op hen wordt min of meer neergezien door de 'Rurikovitsj', evenals door de oude Litouwse en Poolse vorstelijke families, die de Russische afstammelingen van Rurik haten, zoals deze hun rooms-katholieke rivalen haten. En dan is er het derde element, de oude Letlandse en Estlandse baronnen en graven, de Koerlandse edelen en freiherrs, die zich beroemen op hun afstamming van de eerste kruisvaarders en op de Slavische aristocratie neerkijken; en verschillende buitenlandse families, die door opeenvolgende heersers waren uitgenodigd om zich in het land te vestigen, een westers element dat op de Russische stam werd geënt. De namen van laatstgenoemde immigranten zijn in enkele gevallen onherkenbaar verrussischt, bijvoorbeeld de Engelse Hamiltons, die nu de 'Homutovs' zijn geworden!

We hebben geen gegevens waardoor we de omvang van elk van de bovengenoemde categorieën zouden kunnen opgeven; maar een volkstelling uit het jaar 1842 gaf een totaal van 551.970 aan erfelijke adel, en 257.346 personen van stand. Deze aantallen omvatten iedereen in

het keizerrijk met een adellijke titel, waaronder de families van vorsten en de adel van lagere rang. Er is ook een adel zonder titel, de afstammelingen van de oude Boyaren van Rusland, die vaak trotser zijn op de reputatie van hun familie dan zij die als vorsten bekendstaan. Zo hebben bijvoorbeeld de Demidovs en de Narishkine's, hoewel hun herhaaldelijk de titel van vorst of graaf is aangeboden, altijd hooghartig voor de eer bedankt, en beweerden dat de tsaar op elk moment iemand tot vorst kon maken, maar nooit een Demidov of een Narishkine.

Nadat Peter de Grote de vorstelijke privileges van de Boyaren had afgeschaft, en de functies van ambtenaren in rijksdienst voor iedereen toegankelijk had gemaakt, schiep hij de tjin, of een kaste van gemeentelijke en staatsambtenaren, die in 14 klassen waren verdeeld; bij de eerste acht daarvan worden adellijke titels erfelijk overgedragen, en bij de laatste zes wordt slechts een persoonlijke titel toegekend aan de ambtsdrager, die niet op de kinderen overgaat. Het ambt verhoogt niet de adel van hen die reeds een titel dragen, maar verheft de ambtsdrager tot een hogere sociale rang (tjinovnik, staatsambtenaar, was jarenlang een term van minachting in de mond van de edelen). Pas toen Alexander de troon beklom, werd een oud edict nietig verklaard dat elke familie de adellijke titel ontnam en tot de boerenstand terugbracht als drie achtereenvolgende generaties ervan geen functie in rijksdienst hadden vervuld. Zulke families werden odnodvortzi genoemd, en in 1845, toen keizer Nicolaas een onderzoek naar de titels van de adel beval, bevonden zich onder hen enkele van de oudste families. Het fijne onderscheid tussen de bovenbedoelde 14 klassen is voor een buitenstaander even raadselachtig als de relatieve rang verbonden aan de verschillende knopen van de Chinese mandarijnen, of de paardenstaarten van de pasja's.

Naast deze tegenstrijdige elementen onder de hoge en lage adel, de directe afstammelingen van de oude Boyaren – de Slavische edelen uit de bloeitijd van Rusland, verdeeld over kleine onafhankelijke staatjes, die zelf de vorst uitkozen die ze wilden dienen, en die ze als ze dat wilden ook weer verlieten, die vazallen waren, maar geen onderdanen, die hun eigen militaire gevolg hadden, en zonder hun goedkeuring kon geen enkele groothertogelijke 'oekaze' iets uitrichten – en de in de adelstand verheven tjinovniks, zonen van priesters en kleine handelaren, moet men in deze opsomming nog 79.000.000 andere mensen in aanmerking nemen. Deze kunnen worden verdeeld in de miljoenen bevrijde lijfeigenen (22.000.000), boeren van de keizerlijke domeinen

(16.000.000), en stadsboeren (omstreeks 10.000.000), die steden bewonen, verschillende beroepen uitoefenen en in de landbouw actief zijn. De rest omvat 1) de meshtchanis, of kleinburgers, één stap hoger dan de boer; 2) het enorme aantal kooplieden en handelaren, onderverdeeld in drie gilden; 3) de erfelijke burgers, die niets met de adel te maken hebben; 4) de in het zwart geklede geestelijkheid, of de monniken en nonnen; en de wereldse geestelijkheid of getrouwde priesters – een afzonderlijke, erfelijke kaste; en 5) de militairen.

We zullen in onze classificatie niet de 3.000.000 moslims, de 2.000.000 joden, de 250.000 boeddhisten, de heidense Izors, de Savakots en de Karels opnemen, die heel tevreden schijnen te zijn over het Russische bestuur, dat volkomen verdraagzaam is ten opzichte van hun verschillende erediensten.[1] Met uitzondering van de hoger ontwikkelde joden en enkele fanatieke moslims, kan het hun weinig schelen wie over hen regeert. Maar we willen de lezer herinneren aan het feit dat er meer dan 100 verschillende volkeren en stammen zijn, die meer dan 40 verschillende talen spreken en verspreid over een oppervlak van 21.580.000 km² leven;[2] dat de bevolkingsdichtheid van Europees en Aziatisch Rusland samen niet groter is dan vier per km²; dat er heel weinig spoorwegen zijn, die gemakkelijk te beheren zijn, en dat de andere vervoersmiddelen schaars zijn. In hoeverre het mogelijk zou zijn door het hele Russische rijk een volledige revolutie tot stand te brengen, blijft giswerk. Waar er zo weinig is om de vele nationaliteiten in één beweging samen te brengen, lijkt dit voor een vreemdeling zo'n hopeloze onderneming dat ze zelfs een internationalist of een nihilist zou ontmoedigen. Voeg hierbij de ontegenzeglijke toewijding van de bevrijde lijfeigenen en boerenbevolking aan de tsaar, in wie ze zowel de weldoener van de verdrukten als de stadhouder van God, het hoofd van hun kerk zien, en de zaak lijkt nog problematischer. Aan de andere kant moeten we de lessen van de geschiedenis niet vergeten die ons meer dan eens hebben laten zien dat juist de grote uitgestrektheid van een rijk en het gebrek aan gemeenschappelijke saamhorigheid onder zijn onderdanen bij een grote crisis de sterkste factoren voor het uiteenvallen ervan bleken te zijn. Het hart van Rusland klopt in Moskou, hoe-

---

[1] Volgens de meest recente statistieken hebben de moslims 4189 moskeeën en 7940 mufti's en mullahs in het Russische rijk; de boeddhisten 389 tempels en 4400 priesters; de joden hebben 445 synagogen en 4935 rabbi's, enz.

[2] Volgens een berekening die in 1856 is gemaakt door G. Schweizer, directeur van het observatorium in Moskou.

wel zijn hersenen in St. Petersburg plannen smeden; en elke beweging die succes wil hebben, moet deze twee centra voor zich zien te winnen.

St. Petersburg is in werkelijkheid het aristocratische Parc aux Cerfs, een plaats van schaamteloze losbandigheid en verkwistende uitspattingen, met zo weinig nationaals dat zelfs haar naam Duits is. Ze is de natuurlijke toegangspoort voor alle continentale ondeugden, evenals voor de lichtzinnige denkbeelden over ethiek, religie en maatschappelijke plicht, die zo algemeen verspreid raken. Dezelfde verderfelijke invloed die Parijs op Frankrijk heeft, heeft St. Petersburg op Rusland. Een invloedrijk Russisch tijdschrift, *Russkaya Ryetsj*, gaf ons onlangs nog het volgende beeld van de hogere kringen in St. Petersburg:

> De Russische hogere kringen sluimeren, of, beter gezegd, voelen zich loom en slaperig. Lui knikkebollen ze, openen slechts nu en dan hun levenloze ogen, zoals iemand die na een stevig diner gedwongen is in een onnatuurlijke houding te zitten, een lome slaperigheid niet kan onderdrukken, en voelt dat hij óf zijn uniform moet losmaken en diep moet ademhalen, óf stikken. Maar het is een officieel diner en zijn lichaam is geperst in een staatsuniform dat te nauw voor hem is. De man wordt door een onweerstaanbare slaperigheid bevangen; hij voelt dat het bloed naar zijn hoofd stijgt, zijn benen trillen en zijn hand friemelt onwillekeurig aan de knopen van zijn uniform, want hij snakt naar adem die de onverdraaglijke kwelling zou kunnen onderbreken. Dit is tegenwoordig de toestand van onze hogere kringen.
>
> Maar terwijl ze gebukt gaan onder hun dreigende beroerte, door een overdaad aan onverteerbaar voedsel, slapen die vleesetende jakhalzen niet die altijd klaarstaan om te eten en te drinken en die alles wat ze opvreten kunnen verteren. De schending van het zevende gebod, zowel verstandelijk als lichamelijk, die lichaam, ziel en geest heeft verlaagd, nestelt zich in het hart van het publiek. Misbruikers van het lichaam, misbruikers van het denken, misbruikers van kennis en wetenschap en misbruikers van arbeiders – heersen in ons midden, komen van alle kanten naar voren als de vertegenwoordigers van de hogere kringen en het publiek. Ze beroemen zich op hun brutale meedogenloosheid, krijgen overal alles voor elkaar, en kennen geen enkele schaamte meer, schaamte om ten minste de grofheid van hun daden te verbergen, zelfs niet voor de ogen van hen die ze proberen te beïnvloeden, die ze alles afpersen wat maar kan worden afgeperst – dat kan alleen bij zo'n dwaas als de mens. Regerings- en schatkistdieven; verduisteraars van staats- en particulier bezit; oplichters en zwendelaars, die ingehuurd zijn door talloze nepfirma's,

> door maatschappijen op aandelen, en frauduleuze ondernemingen; bedriegers en verkrachters van vrouwen en kinderen, die ze verleiden en ruïneren; aannemers, geldschieters, omgekochte rechters en corrupte advocaten, houders van gokkantoren en valsspelers van allerlei nationaliteiten, van elke religie, van elke maatschappelijke klasse – zo ziet de macht in ons maatschappelijk leven eruit. Als roofdieren die in troepen jagen, durft deze macht – die zich verlustigt aan haar slachtoffers, die zich verzadigt, en luidruchtig met haar rusteloze, onvermoeibare kaken maalt, die van iedereen misbruik maakt – zich voor te doen als de beschermer van alles: van wetenschap, letterkunde en zelfs van het denken zelf. Zo is het koninkrijk van *deze* wereld, *vlees* van het *vlees*, bloed van bet bloed, gemaakt naar het beeld van het *dier* waaruit de eerste menselijke kiem zich ontwikkelde.

Dit is de maatschappelijke gedragscode van ons huidige Rusland, volgens Russisch getuigenis. Als dat zo is, dan moet hij dat uiterste punt hebben bereikt vanwaar hij óf in de modder van ontbinding moet wegzakken, zoals het oude Rome, óf door alle gruwelen en chaos van een 'schrikbewind' tot regeneratie moet worden aangetrokken. De kranten staan vol met bedekte klachten over de machteloosheid van haar vertegenwoordigers, over de chronische tekenen van een snel naderende maatschappelijke ontbinding, en de diepgaande apathie waarin het hele Russische volk schijnt te zijn vervallen. De enigen die te midden van deze verdoving door oververzadiging volop leven en activiteit vertonen, schijnen de alomtegenwoordige en altijd onzichtbare nihilisten te zijn. Het is duidelijk dat er verandering *moet* komen.

Uit al deze maatschappelijke verdorvenheid is de donkere paddestoel van het nihilisme voortgekomen. Zijn broeinest is jarenlang voorbereid door de geleidelijke ondermijning van ethiek en zelfrespect, en door de uitspattingen van de hogere klassen, die altijd de impuls tot goed of kwaad geven aan hen die onder hen staan. Het enige wat ontbrak was de juiste gelegenheid en de juiste man. Onder het paspoortstelsel van Nicolaas waren de kansen om door het leven in Parijs besmet te worden beperkt tot slechts een handjevol rijke edelen, die door een gril van de tsaar mochten reizen. Zelfs zij die bevoorrecht waren met gunsten en fortuin, moesten zes maanden tevoren toestemming vragen, en duizend roebels voor hun paspoort betalen, met een zware boete voor elke dag waarmee ze de toegestane tijd overschreden, en met het vooruitzicht van confiscatie van hun hele bezit als hun ver-

blijf in het buitenland langer dan drie jaar zou duren. Maar bij Alexander veranderde dit alles: de opheffing van de lijfeigenschap werd door talloze hervormingen gevolgd – het vrijmaken van de pers, berechting door een jury, het gelijkmaken van burgerrechten, vrije paspoorten, enz. Hoewel deze hervormingen op zichzelf goed waren, kwamen ze in zo'n stroom over een volk dat zelfs niet de geringste van deze privileges gewend was, dat het oververhit raakte. Toen kwam de Poolse revolutie in 1863, waaraan een groep Russische studenten deelnam. De reactie volgde, en onderdrukkende maatregelen werden, de ene na de andere, genomen; maar het was te laat. Het gekooide dier had, hoe kort ook, de vrijheid geproefd en kon vanaf dat moment niet meer zo volgzaam zijn als eerst. Terwijl onder het oude regime slechts een enkele Russische reiziger naar Parijs, Wenen en Berlijn was gegaan, waren er nu duizenden en tienduizenden; en er waren ook veel meer krachten aan het werk om populaire losbandigheid en wetenschappelijke scepsis te importeren. De namen van John Stuart Mill, Charles Darwin en Luise Büchner lagen op de lippen van elke baardeloze jongen en elk achteloos meisje aan de universiteiten en colleges. Eerstgenoemden predikten nihilisme, laatstgenoemde de rechten van de vrouw en vrije liefde. De een liet zijn haar groeien als een moezjiek en trok het rode nationale hemd en de kaftan van de boerenbevolking aan; de ander knipte het haar kort en droeg een blauwe bril. Vakverenigingen, besmet met de denkbeelden van de Internationale, schoten op als paddestoelen; en volksmenners oreerden in maatschappelijke verenigingen over de strijd tussen arbeid en kapitaal. De ketel begon te koken. Daarna verscheen de juiste man.

De geschiedenis van het nihilisme kan in twee woorden worden samengevat. De naam is te danken aan de grote romanschrijver Toergenjev, die Bazarov schiep en het type bestempelde als een nihilist. De beroemde schrijver van *Vaders en zonen* vermoedde op dat moment maar weinig tot wat voor een nationale verlaging zijn held het Russische volk 25 jaar later zou brengen. Maar 'Bazarov' – in wie de romanschrijver met satirische getrouwheid de kenmerken van sommige 'Boheemse' negativisten schilderde, die toen juist aan de horizon van het studentenleven begonnen te schijnen – had, behalve de naam en de materialistische neiging, weinig gemeen met de gemaskerde revolutionairen en terroristen van tegenwoordig. Deze student medicijnen, die oppervlakkig, humeurig en zenuwachtig is, is eenvoudig een onrustige geest die alles ontkent; doordrongen van die droevige en toch weten-

schappelijke scepsis die nu hoogtij viert in de gelederen van het hoogste intellect; een geest van materialisme waarin oprecht wordt geloofd, en dat even oprecht wordt gepredikt; het resultaat van lange overdenkingen over de vergane overblijfselen van mens en kikker in de ontleedkamer, waar de dode mens voor zijn geest niet méér betekende dan de dode kikker. Buiten het dierlijke leven is er voor hem helemaal niets; 'een distel', die uit een 'hoop modder omhoog groeit, is het enige waarnaar de mens na de dood kan uitkijken. En zo werd dit type – Bazarov – door de studenten aan de universiteit overgenomen als hun hoogste ideaal. De 'zonen' begonnen te vernietigen, wat de 'vaders' hadden opgebouwd . . . En nu wordt Toergenjev gedwongen de bittere vruchten van de boom die hij plantte, te proeven. Evenals Frankenstein, die het mechanische monster niet kon beheersen, dat zijn vindingrijkheid had opgebouwd uit de rottende resten van het kerkhof, merkt hij nu dat zijn 'type' – dat hij vanaf het begin haatte en verschrikkelijk vond – is uitgegroeid tot het bombastische schrikbeeld van het nihilistische delirium, de socialist met bloed aan zijn handen. De pers snijdt het onderwerp aan op initiatief van de *Moskovskiya Vjedomostj* – een honderd jaar oude krant – en beschuldigt het grootste literaire talent van Rusland – iemand van wie de sympathie altijd aan de kant van de 'vaders' lag en ligt – openlijk ervan dat hij de eerste is geweest die het giftige onkruid heeft gezaaid.

Als gevolg van de bijzondere overgangstoestand waarin de Russische maatschappij tussen 1850 en 1860 verkeerde, werd de naam toegejuicht en aanvaard, en de nihilisten kwamen aan alle kanten naar voren. Ze legden beslag op de nationale letterkunde, en hun nieuwe leringen werden snel door het hele keizerrijk verspreid. En nu is het nihilisme tot een macht uitgegroeid – een imperium in imperio. Rusland strijdt niet meer tegen het nihilisme, maar tegen de vreselijke gevolgen van de denkbeelden van 1850. *Vaders en zonen* moet voortaan een belangrijke plaats in de literatuur innemen, niet alleen omdat het ver boven het gewone schrijverspeil uitsteekt, maar ook als de schepper van een nieuwe bladzijde in de Russische politieke geschiedenis, waarvan niemand het einde kan voorzien.

De stille broeder

door graaf E—— A—— , lid van de TS

[‘The silent brother’, *The Theosophist*, april en mei 1880, blz. 166-8, 200-1; *CW* 2:366-77]

Het vreemde verhaal dat ik nu ga vertellen is afkomstig van een van de belangrijkste helden ervan. Aan de echtheid ervan kan niet worden getwijfeld, hoe sceptisch men ook kan staan tegenover de details ervan – en hiervoor zijn drie goede redenen: (a) de omstandigheden zijn goed bekend in Palermo, en enkele van de oudste inwoners herinneren zich het voorval nog steeds; (b) de schok die de verschrikkelijke gebeurtenis bij de verteller teweegbracht was zo hevig dat zijn haar – het haar van een jongeman van 26 – in één nacht zo wit als sneeuw werd, en hem de daaropvolgende zes maanden stapelgek maakte; (c) er is een officieel rapport van de bekentenis van de misdadiger op zijn sterfbed, en het is te vinden in de familiekronieken van vorst di R—— V——. Zelf heb ik in ieder geval geen twijfel over de juistheid van het verhaal.

Glauerbach was een gepassioneerde liefhebber van de occulte wetenschap. Een tijd lang was zijn enige doel om een leerling van de beroemde Cagliostro te worden, die toen in Parijs woonde, waar hij in brede kring aandacht trok; maar de mysterieuze graaf weigerde vanaf het begin om iets met hem te maken te hebben. Waarom hij weigerde een jongeman van een goede familie en heel intelligent als leerling te accepteren, was een geheim dat Glauerbach – de verteller van het verhaal – nooit kon doorgronden. Het volstaat te zeggen dat het enige wat hij van de ‘Grand Copt’ gedaan kon krijgen, was om hem tot op zekere hoogte te leren hoe hij de geheime gedachten van de personen waarmee hij omging te weten te komen, door ze zulke gedachten hoorbaar te laten spreken zonder te weten dat hun lippen enig geluid voortbrachten. En zelfs dit relatief eenvoudige magnetische aspect van de occulte wetenschap kon hij bijna niet machtig worden.

In die dagen had iedereen het over Cagliostro en zijn mysterieuze vermogens. Parijs was in een staat van grote opwinding over hem. Aan het hof, in de hogere kringen, in het parlement en op de Académie spraken ze alleen maar over Cagliostro. Er werden de meest bijzondere verhalen over hem verteld, en hoe bijzonderder ze waren des te meer

mensen ze maar al te graag wilden geloven. Ze zeiden dat Cagliostro in zijn magische spiegels beelden van toekomstige gebeurtenissen had laten zien aan een aantal grote Franse staatslieden, en dat deze voorspellingen allemaal waren uitgekomen. De koning en de koninklijke familie behoorden tot degenen die een blik mochten werpen in het onbekende. De 'tovenaar' had de schaduwen opgeroepen van Cleopatra en Julius Caesar, van Mohammed en Nero. Dzjengis Khan en Karel de Vijfde wisselden van gedachten met de minister van politie; en toen een uiterlijk vrome, maar in het geheim sceptische christelijke aartsbisschop verlangde dat zijn twijfels zouden worden weggenomen, werd een van de goden opgeroepen – maar deze verscheen niet, want hij had nooit in het vlees bestaan. Marmontel, die de wens had uitgesproken om Belisarius te ontmoeten, viel bewusteloos neer, toen hij de grote krijger uit de grond zag oprijzen. De jonge, moedige en hartstochtelijke Glauerbach, die het gevoel had dat Cagliostro nooit meer dan een paar kruimels van zijn grote geleerdheid met hem zou delen, sloeg een andere weg in, en vond ten slotte een uit de orde gestoten abt, die hem tegen betaling alles wilde leren wat hij wist. Na een paar maanden (?) had hij de vreemde geheimen van zwarte en witte magie geleerd, d.w.z. de kunst van handige dwaze oplichters. Hij had ook Mesmer en zijn helderzienden bezocht, waarvan het aantal in die periode heel groot was. De verdoemde Franse hogere kringen van 1785 voelden hun ondergang naderen; ze leden aan zwaarmoedigheid en grepen gretig alles aan wat hen afwisseling bracht in hun oververzadiging en lusteloze monotonie. Ze waren zo sceptisch geworden dat ze eerst helemaal niets meer geloofden en ten slotte zowat alles. Glauerbach leerde, onder de ervaren leiding van zijn abt, om misbruik te maken van de goedgelovigheid van de mens. Maar hij was nog geen acht maanden in Parijs, toen de politie hem vaderlijk adviseerde om naar het buitenland te gaan – voor zijn gezondheid. Men kan geen beroep aantekenen tegen zo'n advies. Hoe aantrekkelijk de Franse hoofdstad voor oude rotten in de kwakzalverij ook is, dat is minder het geval voor beginners. Hij verliet Parijs en ging, via Marseille, naar Palermo.

In die stad maakte de intelligente leerling van de abt kennis met markies Hector, de jongste zoon van vorst R—— V——, een van de rijkste adellijke families van Sicilië, en ze raakten bevriend. Drie jaar eerder was die familie getroffen door een grote ramp. De oudste broer van Hector, hertog Alfonso, was zonder enig spoor verdwenen, en de oude vorst, half dood van wanhoop, had zich uit de wereld teruggetrokken in

zijn prachtige villa in een buitenwijk van Palermo, waar hij het leven van een kluizenaar leidde.

De jonge markies verveelde zich dood. Omdat hij voor zichzelf niets beters kon bedenken, legde hij zich onder leiding van Glauerbach toe op de magie, of in ieder geval dat wat door de handige Duitser daaronder werd verstaan. De professor en de leerling werden onafscheidelijk.

Omdat Hector de tweede zoon van de vorst was, had hij, tijdens het leven van zijn oudere broer, geen andere keuze dan in het leger te gaan of om priester te worden. Alle rijkdom van de familie kwam in handen van hertog Alfonso R—— V—— die bovendien verloofd was met Bianca Alfieri, een rijke wees die, op tienjarige leeftijd erfgename was geworden van een enorm vermogen. Dit huwelijk verenigde de rijkdom van de twee families R—— V—— en Alfieri, en het was allemaal al geregeld toen Alfonso en Bianca nog maar kinderen waren, zonder ook maar enige aandacht te schenken aan de vraag of ze ooit van elkaar zouden houden. Het lot besliste echter dat dit wel het geval was, en deze jonge mensen waren hartstochtelijk aan elkaar gehecht.

Omdat Alfonso te jong was om te trouwen, werd hij op reis gestuurd, en bleef meer dan vier jaar weg van huis. Bij zijn terugkeer, werden voorbereidingen getroffen voor de viering van het huwelijk; de oude vorst had besloten dat dit een van de toekomstige sprookjes van Sicilië moest worden. De bruiloft moest een grootse magnifieke gebeurtenis zijn. De rijkste en edelste personen van het land waren twee maanden tevoren bijeengekomen en werden koninklijk vermaakt op het landgoed van de familie, dat een hele wijk van de oude stad omvatte, want iedereen was min of meer verwant met hetzij de familie R—— V—— of de familie Alfieri in de tweede, vierde, twintigste of zestigste graad. Een groot aantal hongerige dichters en improvisatori was onuitgenodigd gekomen om volgens de plaatselijke gewoonte van die tijd de schoonheid en de deugden van de jonggehuwden te bezingen. Livorno stuurde een scheepslading aan sonnetten, en Rome de zegening van de paus. Menigten nieuwsgierige mensen waren van verre naar Palermo gekomen om van de bruidsstoet getuige te zijn, en hele regimenten zakkenrollers bereidden zich voor om hun beroep bij de eerste de beste gelegenheid uit te oefenen.

De huwelijksceremonie was op een woensdag gepland. Op dinsdag verdween de bruidegom zonder enig spoor. De politie van het hele land werd eropuit gestuurd. Helaas vergeefs! Alfonso had een paar dagen op en neer gereisd tussen de stad en Monte Cavalli – een prachtig landhuis

van hem – om persoonlijk toezicht te houden op de voorbereidingen voor de ontvangst van zijn mooie bruid, met wie hij van plan was om zijn wittebroodsdagen door te brengen in dat vriendelijke dorp. Op dinsdagavond had hij zich zoals gewoonlijk alleen en te paard daarheen begeven, om de volgende ochtend vroeg weer naar huis terug te keren. Ongeveer tien uur 's avonds hadden twee contadini hem ontmoet en gegroet. Dat was de laatste keer dat iemand de jonge hertog had gezien.

Later werd vastgesteld dat op die avond een piratenschip de wateren rond Palermo had bevaren, dat de zeerovers aan land waren geweest, en verschillende Siciliaanse vrouwen hadden meegenomen. In het laatste deel van de 18de eeuw, werden Siciliaanse dames beschouwd als heel waardevolle goederen; er was een grote vraag naar op de markten van Smyrna, Constantinopel, en de kust van Barbarije; de rijke pasja's betalen voor hen enorme bedragen. Naast mooie Siciliaanse vrouwen ontvoerden de piraten vaak rijke mensen en vroegen dan om losgeld. Wanneer arme mensen werden meegenomen, deelden ze het lot van werkdieren, en werden afgeranseld. Iedereen in Palermo was ervan overtuigd dat de jonge Alfonso door de piraten was meegenomen, en dat had best het geval kunnen zijn. De hoge admiraal van de Siciliaanse marine stuurde onmiddellijk vier schepen achter de piraten aan die vooral bekendstonden om hun snelheid. De oude vorst beloofde gouden bergen aan hem die hem zijn zoon en erfgenaam zou terugbrengen. Toen het kleine eskader gereed was, rolde het zijn zeilen uit en verdween aan de horizon. Op een van de schepen bevond zich Hector R—— V——.

Tegen het vallen van de avond hadden de wachters op het dek nog niets gezien. Toen stak de wind op, en rond middernacht stond er een orkaan. Een van de schepen keerde onmiddellijk terug naar de haven, twee andere werden door de storm meegesleurd en er werd nooit meer iets van vernomen, en het schip waarop de jonge Hector voer, keerde na twee dagen terug in Trapani, ontmanteld en een wrak.

De avond ervoor hadden de wachters in een van de vuurtorens langs de kust in de verte een brik gezien, die, zonder mast, zeilen of vlag, door de woedende golven werd meegevoerd op de schuimkoppen van de boze zee. Ze concludeerden dat dit de brik van de piraten moest zijn. Hij ging in het volle zicht ten onder, en het gerucht ging dat iedere ziel aan boord, tot de allerlaatste man, was omgekomen.

Ondanks dit alles, werden er door de oude vorst in elke richting afgezanten gestuurd – naar Algiers, Tunis, Marokko, Tripoli, en

Constantinopel. Maar ze vonden niets; en toen Glauerbach in Palermo aankwam, waren er sinds die gebeurtenis drie jaar verstreken.

Hoewel de vorst een zoon had verloren, vond hij het geen fijne gedachte dat hij de rijkdom van de Alfieri's op de koop toe zou verliezen. Hij kwam tot de conclusie dat Bianca met zijn tweede zoon, Hector, zou moeten trouwen. Maar de mooie Bianca huilde, en liet zich niet troosten. Ze weigerde botweg, en verklaarde dat ze trouw zou blijven aan haar Alfonso.

Hector gedroeg zich als een echte ridder. 'Waarom zou men de arme Bianca nog ongelukkiger maken, door haar met verzoeken lastig te vallen. Misschien leeft mijn broer nog?' – Zei hij. 'Hoe zou ik dan, gezien deze onzekerheid, Alfonso, indien hij zou terugkeren, kunnen beroven van zijn grootste schat, en van degene die hem dierbaarder is dan het leven zelf?'

Omdat Bianca door deze uiting van edele gevoelens geroerd was, werd ze minder onverschillig tegenover de broer van haar Alfonso. De oude man verloor niet alle hoop. Trouwens, Bianca was een vrouw, en bij de vrouwen van Sicilië hebben de afwezigen, zoals overal, altijd ongelijk. Uiteindelijk beloofde ze dat ze, als ze ooit positieve zekerheid over de dood van Alfonso zou verkrijgen, met zijn broer zou trouwen – of met niemand. Dat was de stand van zaken toen Glauerbach – die zich erop beroemde de schaduwen van de doden te kunnen oproepen – op het vorstelijke en nu trieste en verlaten landgoed van de R—— V—— verscheen. Hij was er nog geen twee weken of hij had de genegenheid en bewondering van iedereen weten te winnen. Het mysterieuze en het occulte, en in het bijzonder contacten met een onbekende wereld, het 'stille land', hebben voor iedereen een bekoring, maar vooral voor mensen die door onheil zijn getroffen. De oude vorst vatte op een dag moed en vroeg de sluwe Duitser om hun wrede twijfels weg te nemen. Was Alfonso dood of leefde hij nog? Dat was de vraag. Glauerbach dacht enkele minuten na en gaf toen het volgende antwoord: 'Vorst, wat u van mij verlangt is voor u heel belangrijk . . . Ja, dat is zeker waar. Als uw ongelukkige zoon niet meer leeft, kan ik misschien zijn schaduw oproepen. Maar zal de schok voor u niet te hevig zijn? Geven uw zoon en uw oogappel – de charmante gravin Bianca – hiervoor toestemming?'

'Alles liever dan tergende onzekerheid', antwoordde de oude vorst. En dus werd besloten dat de oproeping een week na die dag zou plaatsvinden. Toen Bianca erover hoorde, viel ze flauw. Toen ze door

een flinke dosis versterkende middelen weer tot haar positieven was gekomen, won nieuwsgierigheid het van haar gewetensbezwaren. Ze was een dochter van Eva, zoals alle vrouwen. Hector begon zich met alle macht te verzetten tegen wat hij als heiligschennis beschouwde. Hij wilde de rust van de dierbare overledene niet verstoren; hij zei eerst dat als zijn geliefde broer werkelijk dood was, hij dat liever niet wilde weten. Maar ten slotte kregen zijn groeiende liefde voor Bianca en de wens om zijn vader tevreden te stellen de overhand, en stemde ook hij ermee in.

De week die Glauerbach nodig had om zich voor te bereiden en te zuiveren leek wel een eeuw voor het ongeduld van alle drie. Had het een dag langer geduurd, dan zouden ze allemaal gek zijn geworden. Intussen had de dodenbezweerder zijn tijd niet verspild. Omdat hij al verwachtte dat er op een dag een vraag in deze richting zou komen, had hij vanaf het begin stilletjes de kleinste bijzonderheden over de overleden Alfonso verzameld, en het levensgrote portret dat in de slaapkamer van de oude vorst hing heel zorgvuldig bestudeerd. Dit was voor zijn doel voldoende. Om het plechtige gehalte van de gebeurtenis te verhogen, had hij de familie bevolen de hele week streng te vasten en dag en nacht gebeden op te zeggen. Eindelijk was het moment waarnaar men had uitgekeken aangebroken, en de vorst, vergezeld van zijn zoon en Bianca, gingen het vertrek van de dodenbezweerder binnen.

Glauerbach was bleek en ernstig, maar beheerst. Bianca beefde van top tot teen en maakte voortdurend gebruik van haar flesje met prikkelende reukstoffen. De vorst en Hector leken op twee misdadigers die naar het schavot werden geleid. De grote kamer werd door slechts één enkele lamp verlicht, en zelfs dit zwakke licht werd plotseling gedoofd. In dichte duisternis hoorde men de lugubere stem van de bezweerder een korte kabbalistische formule in het Latijn uitspreken, en ten slotte bevelen dat de schaduw van Alfonso zou verschijnen – als deze zich inderdaad in het land van de schaduwen bevond.

Plotseling verscheen er in de duisternis van de verste uithoek van de kamer een zwak blauwachtig licht, waardoor voor de toeschouwers heel geleidelijk een grote magische spiegel zichtbaar werd, die gehuld leek te zijn in een dichte mist. Op zijn beurt trok deze mist geleidelijk op, en ten slotte verscheen de liggende vorm van een man voor de ogen van de aanwezigen. Het was Alfonso! Hij droeg dezelfde kleding als op de avond van zijn verdwijning; zware boeien omklemden zijn handen, en hij lag dood op het strand. Water droop van zijn lange haar en van

zijn gescheurde met bloed bevlekte kleren; toen naderde een enorme golf en overspoelde hem, en plotseling was alles verdwenen.

Tijdens de hele voortgang van dit vreselijke visioen heerste er een doodse stilte. De aanwezigen trilden hevig en probeerden hun adem in bedwang te houden; toen verkeerde iedereen weer in duisternis; Bianca liet een zwak gekreun horen en viel bewusteloos in de armen van haar beschermer.

De schok was haar te veel geworden. Het jonge meisje leed aan hersenkoorts waardoor ze wekenlang tussen leven en dood zweefde. De vorst voelde zich niet veel beter, en Hector kwam twee weken lang niet van zijn kamer. Geen twijfel aan – Alfonso was dood, hij was verdronken. De muren van het paleis werden behangen met zwarte doeken, bezaaid met zilveren tranen. Drie dagen lang luidden de klokken van de vele kerken in Palermo voor het ongelukkige slachtoffer van de piraten en de zee. Ook de binnenkant van de grote kathedraal werd bekleed met zwart fluweel, van de vloer tot de koepel. 2500 enorme kaarsen flikkerden rond de katafalk, en kardinaal Ottoboni, bijgestaan door vijf bisschoppen, droeg zes weken lang dagelijks de dodenmis op. 4000 dukaten werden uitgedeeld in liefdadigheid aan de armen op het portaal van de kathedraal, en Glauerbach, gekleed in zwart bont als een van de familie, vertegenwoordigde de afwezige leden ervan tijdens de begrafenisplechtigheid. Zijn ogen waren rood, en toen hij ze met zijn geparfumeerde zakdoek bedekte, hoorden de mensen naast hem zijn krampachtige snikken. Nooit werd een huichelachtige komedie beter opgevoerd.

Kort daarna werd in de St. Rosalia-kerk ter nagedachtenis aan Alfonso een prachtig monument van zuiver Carrara-marmer opgericht, gebeeldhouwd met twee allegorische figuren. Op de sarcofaag waren in opdracht van de oude vorst hoogdravende opschriften in het Grieks en Latijn aangebracht.

Drie maanden later verspreidde zich het nieuws dat Bianca ging trouwen met Hector. Glauerbach, die inmiddels door heel Italië was gaan reizen, keerde op de avond voor het huwelijk terug naar Monte Cavalli. Hij had zijn prachtige necromantische vermogens elders vertoond, en had de ‘heilige’ inquisitie op zijn hielen. Hij voelde zich alleen helemaal veilig in de schoot van de familie die hem aanbad en hem als een halfgod beschouwde.

De volgende ochtend begaven de talrijke gasten zich naar de kapel, die prachtig met goud en zilver was versierd als voor een koninklijk

huwelijk. Wat zag de bruidegom er gelukkig uit! Wat was de bruid mooi! De oude vorst huilde van vreugde, en Glauerbach had de eer om de getuige van Hector te zijn.

In de tuin stonden enorme bankettafels waar de vazallen van beide families werden vermaakt. De maaltijden van Gargantua waren minder rijk dan dit feest. Vijftig fonteinen spoten wijn in plaats van water, maar tegen zonsondergang kon niemand nog méér drinken, want helaas – voor sommige mensen – is de menselijke dorst niet oneindig. Geroosterde fazanten en patrijzen werden met tientallen tegelijk naar honden uit de buurt gegooid, maar ook zij lieten ze onaangeroerd, want ze hadden zich al vol geschrokt.

Plotseling verscheen er onder de vrolijke en opzichtig geklede menigte een nieuwe gast, die ieders aandacht trok. Het was een man, dun als een skelet, heel lang, en gekleed in de pij van de boetvaardige monniken of 'stille broeders', zoals ze in de volksmond worden genoemd. Deze pij bestaat uit een lang, loshangend, grijs, wollen gewaad, omgord met een touw waaraan aan de twee uiteinden menselijke botten hangen, en een puntkap die het gezicht volledig bedekt, behalve twee gaten voor de ogen. Onder de vele orden van boetvaardige monniken in Italië – de zwarte, grijze, rode en witte boetelingen – boezemen geen zo'n instinctieve angst in als deze. Trouwens, niemand heeft het recht om een boetvaardige broeder toe te spreken, zolang zijn kap naar beneden over zijn gezicht is getrokken, de boeteling heeft niet alleen het volste recht, maar ook de plicht om voor iedereen onbekend te blijven.

Daarom werd deze mysterieuze broeder, die zo onverwacht op het huwelijksfeest was verschenen, door niemand aangesproken, hoewel hij het pasgehuwde paar leek te volgen als hun schaduw. Zowel Hector als Bianca huiverden elke keer als ze zich omdraaiden om naar hem te kijken.

De zon ging onder, en de oude vorst deed, vergezeld van zijn kinderen, voor de laatste keer de ronde langs de bankettafels in de tuin. Hij hield stil bij een van deze, nam een beker wijn en riep uit: 'Mijn vrienden, laten we drinken op de gezondheid van Hector en zijn vrouw Bianca!' Maar juist op dit moment greep iemand zijn arm en hield deze tegen. Het was de 'stille broeder' met de grijze pij. Kalm was hij uit de menigte naar voren gekomen en was hij de tafel genaderd en nam ook een beker.

'En is er niemand, oude man, naast Hector en Bianca, op wiens

gezondheid u zou willen drinken?' vroeg hij met diepe keelklanken – 'Waar is uw zoon Alfonso?'

'Weet u niet dat hij dood is?' antwoordde de vorst bedroefd.

'Ja! . . . Dood . . . dood!' herhaalde de boeteling. 'Maar als hij slechts de stem zou horen die hij hoorde op het moment van zijn wrede dood, dan denk ik dat hij misschien zou reageren . . . ja . . . zelfs vanuit zijn graf . . . Oude man, roep uw zoon Hector bij u!'

'Goede God! Wat bedoelt u, wat kunt u bedoelen!' riep de vorst, bleek van onbeschrijflijke angst.

Bianca stond op het punt om flauw te vallen. Hector, zag nog witter dan zijn vader, kon nauwelijks op zijn benen staan, en zou zijn gevallen als Glauerbach hem niet had ondersteund.

'Op de nagedachtenis van Alfonso!' sprak dezelfde mistroostige stem langzaam. 'Laat iedereen die woorden na mij herhalen! Hector, hertog van R—— V——, ik nodig u uit om ze uit te spreken!'

Hector deed een krachtige poging en, terwijl hij zijn trillende lippen afveegde, probeerde hij ze te openen. Maar zijn tong kleefde aan zijn gehemelte en hij kon geen klank uitbrengen. Elk oog was gericht op de jongeman. Hij was bleek als de dood en zijn mond schuimde. Eindelijk, na een bovenmenselijke strijd met zijn zwakte, stamelde hij: 'Op de nagedachtenis van Alfonso!'

'De stem van mijn moordenaar!' riep de boeteling op een lage maar duidelijke toon.

Met deze woorden wierp hij zijn kap naar achteren, sloeg hij zijn pij open, en voor de ogen van de geschokte gasten verscheen de *dode* vorm van Alfonso, met vier diepe gapende wonden op zijn borst, waaruit vier stromen bloed druppelden!

De kreten van angst en de schrik van de toeschouwers kan men zich gemakkelijker indenken dan dat ze kunnen worden beschreven. In een oogwenk was de tuin leeg; de hele menigte gooide de tafels omver en vluchtte weg alsof hun leven op het spel stond. . . . Maar vreemder nog was het feit dat Glauerbach, ondanks zijn grote bekendheid met de doden, het meest in paniek was. Toen de dodenbezweerder, die de doden naar wens had opgewekt, een echte geest zag en deze hoorde spreken als een levend wezen, viel hij bewusteloos op een bloembed, en laat op die avond werd hij overeind geholpen, volkomen krankzinnig, en dat bleef hij maandenlang.

Een half jaar later kwam hij pas te weten wat er na die verschrikkelijke beschuldiging was gebeurd. Na deze te hebben uitgesproken ver-

dween de boeteling voor iedereen uit het oog, en Hector werd naar zijn kamer gedragen onder hevige stuiptrekkingen, waar hij een uur later, na zijn biechtvader bij zijn bed te hebben geroepen, hem zijn verklaring liet opschrijven, en, na deze te hebben ondertekend, dronk hij, vóór hij kon worden tegengehouden, de giftige inhoud van een holle zegelring, en stierf bijna onmiddellijk. De oude vorst volgde hem twee weken later naar het graf, en liet zijn hele vermogen na aan Bianca. Maar het ongelukkige meisje, van wie het jonge leven gedoemd was tot twee van zulke tragedies, zocht toevlucht in een klooster, en haar enorme rijkdom kwam in handen van de jezuïeten. Geleid door een droom had ze een afgelegen hoek van de grote tuin van Monte Cavalli uitgezocht als locatie voor een prachtige kapel, die ze had laten bouwen als een verzoeningsmonument voor de vreselijke misdaad die een einde maakte aan de oude familie van de vorsten van R—— V——. Tijdens het graven van de fundering ontdekten de werklieden een oude opgedroogde put, en daarin het skelet van Alfonso, met vier steken in zijn halfvergane borst, en de trouwring van Bianca om zijn vinger.

Een tafereel zoals op die trouwdag is voldoende om de meest ongevoelige scepticus overstuur te maken. Nadat hij was hersteld, verliet Glauerbach Italië voorgoed, en keerde terug naar Wenen, waar geen van zijn vrienden in eerste instantie de jongeman van nauwelijks 26 jaar in deze oude afgeleefde gedaante met sneeuwwit haar konden herkennen. Hij zweerde het oproepen van geesten en kwakzalverij voorgoed af, maar was vanaf die tijd overtuigd van het voortbestaan van de menselijke ziel en haar occulte vermogens. Hij stierf in 1841, een eerlijk en beter mens, die over deze vreemde geschiedenis zelden sprak. Het was pas in zijn laatste levensjaren dat een bepaald persoon, die zijn volle vertrouwen won door een dienst die hij hem kon bewijzen, van hem de details over de onechte geestverschijning en de echte tragedie van de familie de R—— V—— te weten kwam.

Een geval van bezetenheid

[‘A case of obsession’, *The Theosophist*, april 1880, blz. 174, en mei 1880, blz. 207-8; *CW* 2:390, 395-400]

Een heel interessante en leerzame brief is aan de Society gestuurd door een achtenswaardige arts in Engeland, waarin advies wordt gevraagd voor de behandeling van een man die, sinds hij enkele spiritistische seances bijwoonde om van het vreemde verschijnsel van ‘materialisatie’ getuige te zijn, door een kwaadwillige invloed of ‘kwade geest’ bezeten is, ondanks zijn inspanning om die van zich af te schudden. Het geval is zo belangrijk dat er in het volgende nummer van *The Theosophist* een speciale beschrijving van zal worden gegeven.

De bijzonderheden van het geval van ‘bezetenheid’, waarop in het aprilnummer van dit tijdschrift werd gedoeld, worden in de volgende brief van een achtenswaardige Engelse arts, die het slachtoffer behandelt, gegeven:

> Ik neem de vrijheid mij in het belang van de mensheid tot u te richten, met de bedoeling uw medeleven op te wekken en alle hulp te verkrijgen die u kunt geven voor een geval van ‘controle’. U moet begrijpen dat deze man tegen zijn wens *tot een medium is gemaakt*, doordat hij enkele seances heeft bijgewoond met het doel getuige te zijn van ‘materialisatie’.
>
> Vanaf die tijd is hij min of meer onderworpen aan een reeks achtervolgingen door de ‘controlegeest’ en, ondanks al zijn inspanningen om die invloed van zich af te schudden, heeft hij op heel veel manieren en onder de meest benarde en bezwarende omstandigheden schandelijk moeten lijden, in het bijzonder omdat zijn gedachten gedwongen worden in verboden richtingen te gaan, zonder dat uiterlijke oorzaken daartoe aanleiding geven – waarbij de lichamelijke functies door de ‘controlegeest’ worden overheerst, zelfs zodanig dat hij daardoor bij het eten hevig op zijn tong en wangen bijt, enz., en dat hij onderworpen is aan allerlei kleine kwellingen, die voor de (onbekende) ‘controle’ als een middel dienen om de verbinding te maken en gaande te houden. De bijzonderheden zijn in hun meest pijnlijke kenmerken zodanig dat ik ze niet aan u kan schrijven; maar als u een manier weet waardoor de invloed kan worden afgewend, en als u het nodig acht dat ik in mijn beschrijving van

dit geval meer bijzonderheden vermeld, zal ik u graag alle informatie sturen waarover ik beschik.

In India is zo weinig bekend over de laatste en meest opzienbarende fase van de westerse mediamieke verschijnselen – 'materialisatie' – dat hier een korte toelichting nodig is om dit geval begrijpelijk te maken. Kort samengevat: men heeft al enkele jaren in het bijzijn van sommige mediums, vaak onder goede experimentele omstandigheden, verschijningen van overleden personen gezien, die in elk opzicht levende mensen schijnen te zijn. Ze lopen rond, schrijven boodschappen aan aanwezige en afwezige vrienden, spreken hoorbaar in de talen die ze tijdens hun leven kenden, ook als het medium deze taal misschien niet kende, en dragen kleding die ze tijdens hun leven droegen. Vele gevallen van bedrog waarbij een overleden persoon werd uitgebeeld, zijn ontmaskerd; zogenaamde mediums hebben soms jarenlang de goedgelovigen bedrogen, en echte mediums, van wie de paranormale vermogens duidelijk boven alle twijfel zijn bewezen, zijn erop betrapt dat ze op een slecht moment streken uithaalden om toe te geven aan de zucht naar geld of roem. Maar zelfs als we met al deze gevallen rekening houden, resteert er een aantal werkelijke gevallen van materialisatie, of het zichtbaar, tastbaar en hoorbaar maken van het beeld van overleden mensen. Deze wonderbaarlijke verschijnselen zijn door de onderzoekers verschillend opgevat. De meeste spiritisten hebben ze beschouwd als heel waardevolle bewijzen van het voortbestaan van de ziel; terwijl theosofen, die bekend zijn met de opvattingen van de oude theürgen, en de nog oudere Indo-Europese filosofen, ze op hun best zien als bedrieglijke misleidingen van de zintuigen, vol gevaar voor de fysieke en morele aard van zowel het medium als de toeschouwer – indien laatstgenoemde toevallig vatbaar is voor bepaalde psychische invloeden. Deze occultisten hebben opgemerkt dat de gezondheid van de mediums die materialisaties teweegbrengen maar al te vaak is verwoest doordat ze te veel van hun gestel eisen, en dat ze zich moreel te gronde hebben gericht. Ze hebben het spiritistische publiek keer op keer gewaarschuwd dat mediumschap een hoogst gevaarlijke gave is, die alleen onder grote voorzorgsmaatregelen toelaatbaar is. En hiervoor hebben ze veel scheldwoorden en weinig dank geoogst. Toch moeten we tot elke prijs onze plicht doen, en het geval dat we hier bespreken, biedt ons een waardevolle gelegenheid om nog wat vriendschappelijke raad te geven.

We hoeven niet stil te staan bij de vraag of de zogenaamde gematerialiseerde vormen die hierboven zijn beschreven, al of niet die zijn van de overledenen waarop ze lijken. Dit kan wachten tot de basisfeiten van de oosterse psychologie beter worden begrepen. Ook hoeven we niet erover te twisten of er ooit een authentieke materialisatie heeft plaatsgevonden. De ervaringen van William Crookes, FRS, in Londen en die van kol. Olcott in Amerika, die overal bekend zijn en heel overtuigend van aard, geven ons voldoende feitenmateriaal om erover te spreken. We gaan ervan uit dat de materialisaties werkelijk bestaan en zullen als voorbeeld het door de Engelse arts genoemde geval aan een diagnose onderwerpen.

Volgens de beschrijving wordt de patiënt 'gecontroleerd' sinds hij seances heeft bijgewoond waar materialisaties plaatsvonden, en is hij de slaaf geworden van kwaadwillige krachten die hem dwingen pijnlijke en zelfs walgelijke dingen te zeggen en te doen ondanks dat hij zich hiertegen verzet. Hoe komt dit? Hoe kan iemand gedwongen worden op die manier tegen zijn wil te handelen? Wat is bezetenheid? Dit zijn drie korte vragen die voor een niet-ingewijd publiek heel moeilijk zijn te beantwoorden. De wetten van bezetenheid kunnen alleen goed worden begrepen door iemand die de diepten van de Indiase filosofie heeft gepeild. De enige sleutel tot het geheim, die het Westen bezit, is te vinden in die zeer heilzame wetenschap van het magnetisme of mesmerisme. Deze onderwijst het bestaan van een levensfluïdum in en rondom de mens; het feit van verschillende menselijke polariteiten; en de mogelijkheid dat de ene mens dit fluïdum of deze kracht met zijn wil uitzendt naar en over een ander mens met een andere polarisatie. Baron Reichenbachs theorie over odyle of odische kracht maakt ons duidelijk dat ditzelfde fluïdum in het mineralen- en plantenrijk en ook in het dierenrijk bestaat. Om de reeks bewijzen af te ronden: Buchanans ontdekking van het psychometrische vermogen in de mens stelt ons in staat om met behulp van dit vermogen te bewijzen dat er door mensen een subtiele invloed wordt uitgeoefend op de huizen en zelfs op de plaatsen waarin ze wonen, op het papier waarop ze schrijven, op de kleren die ze dragen, op het gedeelte van de universele aether (het ākāśa) waarin ze bestaan – en dat dit een permanente invloed is die zelfs waarneembaar is op tijdstippen die ver afliggen van de tijd waarop die persoon leefde en deze invloed uitoefende. Kortom, we kunnen zeggen dat de ontdekkingen van de westerse wetenschap de hints die door Griekse wijzen zijn gegeven, en de meer omlijnde theo-

rieën van bepaalde Indiase filosofen, volledig bevestigen.

Zowel hindoes als boeddhisten geloven dat een gedachte en een daad allebei stoffelijk zijn, dat ze voortbestaan, dat slechte en goede verlangens van een mens hem omringen in een wereld die hijzelf heeft gemaakt, dat deze verlangens en gedachten vormen aannemen die na de dood werkelijkheden voor hem worden, en dat moksha in het ene geval, en nirvāṇa in het andere, niet kunnen worden bereikt zolang de ontlichaamde ziel deze schaduwwereld van hem achtervolgende gedachten niet volledig achter zich heeft gelaten en van het laatste vlekje van aardse besmetting is bevrijd. De vooruitgang van de westerse ontdekkingen in deze richting gaat heel geleidelijk en dat zal altijd zo zijn. De moeilijke weg die vereist wordt door de voorschriften van Aristoteles, gaat van de verschijnselen van grove tot die van meer verfijnde stof, en vandaar verder naar de mysteries van de geest. De westerse wetenschap stelde eerst vast dat de door ons uitgeademde lucht verzadigd is met koolzuur, en dat een overmaat hiervan voor het menselijk leven noodlottig is; vervolgens dat bepaalde gevaarlijke ziekten van mens op mens overgaan in de kiemen die uit het zieke lichaam de lucht in worden gestoten; verder dat de mens op iedereen en op alles wat hij tegenkomt, een magnetische aura werpt, die hem eigen is; en ten slotte wordt beweerd dat het proces van gedachteontwikkeling een fysieke verstoring in de ether veroorzaakt. Een andere stap vooruit zal zijn het magische scheppende vermogen van het menselijk verstand te beseffen, en het feit dat morele besmetting evengoed overdraagbaar is als fysieke. Dan zal men begrijpen dat de 'invloed' van slecht gezelschap een verlagend persoonlijk magnetisme met zich meebrengt, subtieler dan de indrukken die aan het oog en het oor worden overgebracht door de aanblik en de geluiden van zulke verdorven mensen. Laatstgenoemde kunnen worden afgehouden door vastberaden het zien en horen van wat slecht is te vermijden; maar eerstgenoemde invloed wikkelt zich om de gevoelige mens en doordringt zijn hele wezen, zodra hij maar even stilstaat waar het morele vergif in de lucht zweeft. Gregory's *Animal Magnetism*, Reichenbachs *Researches* en Dentons *The Soul of Things* zullen de westerse onderzoeker veel hiervan duidelijk maken, hoewel geen van deze schrijvers het verband tussen zijn geliefde tak van wetenschap en de moeder-stam – de Indiase psychologie – beseft.

Wanneer we nu het aan ons voorgelegde geval beschouwen, zien we een man die heel gevoelig is voor magnetische indrukken, onbekend

met de aard van de 'materialisaties' en daarom niet in staat om zich te beschermen tegen slechte invloeden, die in contact is gebracht met kringen bestaande uit allerlei soorten mensen, waar het ontvankelijke medium lange tijd het onbewuste centrum van slecht magnetisme is geweest met een gestel dat doortrokken is van de emanaties van de voortlevende gedachten en verlangens van hen die nog leven en van hen die al dood zijn. Voor een heldere uiteenzetting over dit onderwerp van aan de aarde gebonden zielen, of piśācha's, verwijzen we de lezer naar een interessant artikel van rechter Gadgil van Baroda: 'Hindoe-denkbeelden over contact met de doden'.[1] 'Men is van mening', zegt die schrijver, 'dat de ziel, die in deze toestand beroofd is van de middelen om door middel van haar eigen fysieke lichaam zinnelijke genoegens te ervaren, voortdurend gekweld wordt door honger, lust en andere lichamelijke begeerten, en dat ze deze alleen indirect kan ervaren door de levende lichamen van anderen binnen te gaan, of door de fijne essences van plengoffers en andere offergaven die ter ere van hen worden gebracht, in zich op te nemen.'[2] Wat is er voor verrassends aan het feit dat een negatief gepolariseerd mens, iemand met een gevoelig temperament, die plotseling in een stroom van immorele emanaties van een verderfelijk mens, die nog leeft of misschien dood is, wordt gebracht, het verraderlijke gif even snel in zich opneemt als ongebluste kalk vocht absorbeert, totdat hij ervan doortrokken is? Zo zal een lichaam met een zwak immuunsysteem het virus van pokken of cholera of tyfus opnemen, en als we hieraan denken, kunnen we de vergelijking maken die volgens de occulte wetenschap gerechtvaardigd is.

Dichtbij het aardoppervlak hangt als het ware een zwoele morele mist over ons, die samengesteld is uit de samengepakte uitwasemingen van menselijke ondeugden en hartstochten. Deze mist doordringt de gevoelige mens tot in de kern van zijn ziel; zijn psychische zelf neemt hem op zoals een spons water opneemt, of verse melk dampen uit de lucht. Hij verlamt zijn gevoel voor ethiek, zet zijn lagere instincten aan tot activiteit, en doet zijn goede teniet. Evenals de uitwasemingen van een wijnkelder de hersenen in een roes brengen, of het mijngas iemand in een mijn verstikt, zo voert deze zware wolk van immorele invloeden de gevoelige mens voorbij de grenzen van zijn zelfbeheersing, en

---

[1] Zie 'Hindu ideas about communion with the dead', *The Theosophist*, dec. 1870, blz. 68-9.

[2] *Op.cit.*, blz. 68.

wordt hij 'bezeten', zoals onze Engelse patiënt.

Welke remedie kunnen we aanraden? Geeft onze diagnose zelf dit niet aan? De gevoelige mens moet ervoor zorgen dat zijn gevoeligheid wordt tenietgedaan; de negatieve polariteit moet in een positieve worden omgezet; hij moet actief in plaats van passief worden. Hij kan geholpen worden door een magnetiseur die de aard van bezetenheid begrijpt, en die moreel zuiver en fysiek gezond is; het moet een krachtige magnetiseur zijn, een man met gebiedende wilskracht. Maar de strijd om de vrijheid zal ten slotte door de patiënt zelf moeten worden gestreden. Zijn wilskracht moet worden opgewekt. Hij moet het vergif uit zijn gestel drijven. Stap voor stap moet hij het verloren terrein herwinnen. Hij moet beseffen dat het een zaak van leven of dood is, redding of ondergang, en naar de overwinning streven als iemand die een laatste heldhaftige poging doet om zijn leven te redden. Zijn dieet moet zo eenvoudig mogelijk zijn, hij moet geen dierlijk voedsel eten en geen opwekkende middelen gebruiken, en zich niet in gezelschap begeven waar ook maar de geringste kans bestaat dat er onzuivere gedachten worden opgewekt. Hij moet zo weinig mogelijk alleen zijn, maar hij moet zijn vrienden zorgvuldig uitkiezen. Hij moet lichaamsbeweging nemen en veel in de open lucht zijn; voor zijn vuur hout gebruiken in plaats van kolen. Elke aanwijzing dat de kwade invloed nog in hem werkt, moet worden aangegrepen als een uitdaging om zijn gedachten te beheersen en ze te dwingen zich op zuivere, verheffende, spirituele zaken te richten, koste wat het kost, en met het vaste besluit liever alles te verdragen dan toe te geven. Indien deze man zo'n spirituele instelling kan verwerven, en zijn arts de welwillende hulp van een krachtige, gezonde magnetiseur met een zuiver karakter weet te krijgen, dan kan hij worden gered. Een geval dat hieraan bijna gelijk is, behalve dat de patiënt een vrouw was, trok mijn aandacht in Amerika; hetzelfde advies als het bovenstaande werd gegeven en gevolgd, en de 'duivel' die bezit van haar had genomen werd uitgedreven, en is sindsdien steeds op een afstand gehouden.

Het getal zeven

[‘The number seven’, *The Theosophist*, juni 1880, blz. 232-3; *CW* 2:408-14]

In de grijze oudheid werd aan getallen een diepe betekenis gehecht. Er was geen volk met iets dat op filosofie leek, of het hechtte een groot belang aan getallen in hun toepassing op religieuze gebruiken, de vaststelling van feestdagen, symbolen, dogma’s en zelfs de geografische verspreiding van wereldrijken. Het mysterieuze getallenstelsel van Pythagoras was niets nieuws toen het veel eerder dan in 600 v.Chr. verscheen. De occulte betekenis van cijfers en hun combinaties maakten deel uit van de overdenkingen van de wijzen van ieder volk; en de dag is niet veraf dat ons nu sceptische ongelovige Westen, gedwongen door de gebeurtenissen die zich eeuwig cyclisch afwisselen, zal moeten erkennen dat er in die regelmatige periodiciteit van steeds terugkerende gebeurtenissen iets meer zit dan alleen maar blind toeval. Onze westerse geleerden beginnen dit al op te merken. De laatste tijd hebben ze de oren gespitst en zijn ze gaan nadenken over cyclussen, getallen, en alles wat ze slechts enkele jaren geleden hadden verbannen naar de vergetelheid van de oude geheugenkamers, die alleen af en toe worden geopend om over het eigenaardige en dwaze bijgeloof van onze *onwetenschappelijke* voorouders te glimlachen.

Als een teken van dat nieuwe inzicht heeft het oude en nuchtere Duitse blad *Die Gegenwart* een serieus en geleerd artikel opgenomen over ‘de betekenis van het getal zeven’, dat de lezers als een ‘cultureel-historische verhandeling’ wordt aangeboden. Nadat we er enkele fragmenten uit hebben geciteerd, zullen we er misschien nog iets aan toevoegen. De schrijver zegt:

> Het getal zeven werd niet alleen door alle beschaafde volkeren van de oudheid en van het Oosten heilig geacht, maar werd zelfs door de meer recente volkeren van het Westen met de grootste eerbied beschouwd. De sterrenkundige oorsprong van dit getal is zonder enige twijfel bewezen. De mens, die zich sinds onheuglijke tijden van de hemelse machten afhankelijk voelt, beschouwde de aarde altijd en overal als ondergeschikt aan de hemel. De grootste en helderste hemellichamen werden daarom in zijn visie de belangrijkste

> en hoogste machten; dat waren de planeten, waarvan er in de hele oudheid zeven werden geteld. In de loop van de tijd werden ze in zeven godheden omgezet. De Egyptenaren hadden zeven oorspronkelijke en hogere goden; de Feniciërs zeven kabiren; de Perzen zeven heilige paarden van Mithra; de pārsī's zeven engelen met daartegenover zeven demonen, zeven hemelse verblijven en ook zeven lagere regionen. Om dit denkbeeld nog duidelijker in zijn concrete vorm weer te geven, werden de zeven goden vaak als één zevenkoppige godheid voorgesteld. De gehele hemel stond onder de invloed van de zeven planeten; daarom vinden we in bijna alle religieuze stelsels zeven hemelen.

Het geloof in de saptaloka van de brahmaanse religie is trouw gebleven aan de oude filosofie; en – wie weet – misschien had het denkbeeld zelf zijn oorsprong in Āryāvarta, deze bakermat van alle filosofieën en de moeder van alle latere religies! Het is waar dat het Egyptische dogma van de metempsychose of zielsverhuizing onderwees dat er zeven toestanden van zuivering en voortgaande volmaking waren, maar de boeddhisten ontleenden aan de Indo-Europeanen in India, en niet aan Egypte, hun denkbeeld van de zeven stadia van steeds verder gaande ontwikkeling van de ontlichaamde ziel, gesymboliseerd door de zeven verdiepingen en baldakijnen die naar de top van hun pagode's geleidelijk kleiner worden.

Bij de mysterieuze verering van Mithra waren 'zeven poorten', zeven altaren, zeven mysteriën. De priesters van veel oosterse volkeren waren in zeven graden onderverdeeld; zeven treden leidden naar de altaren, en in de tempels brandden kaarsen in zevenarmige kandelaars. Verschillende maçonnieke loges hebben tot op de dag van vandaag zeven en veertien treden.

De zeven planeetbollen dienden als model voor staatsindelingen en -organisaties. China was in zeven provincies verdeeld; het oude Perzië in zeven satrapieën. Volgens de Arabische legende verkoelen zeven engelen de zon met ijs en sneeuw, opdat hij de aarde niet tot as zou verbranden; en 7000 engelen hijsen elke ochtend de zon op en brengen hem in beweging. De oudste twee rivieren van het Oosten – de Ganges en de Nijl – hadden elk zeven mondingen. Het Oosten had in de oudheid zeven hoofdrivieren (de Nijl, de Tigris, de Eufraat, de Oxus, de Jaxartes, de Arax en de Indus); zeven beroemde schatten; zeven steden vol met goud; zeven wereldwonderen, enz. Het getal zeven speelde ook een belangrijke rol in de architectuur van tempels en paleizen. De

beroemde pagode van Churingham[1] wordt omgeven door zeven vierkante muren, in zeven verschillende kleuren geschilderd, en in het midden van elke muur is een piramide met zeven verdiepingen; precies zoals in de antediluviale tijden de tempel van Borsippa, nu de Birs-Nimrud, zeven verdiepingen had – de symbolische voorstelling van de zeven concentrische cirkels van de zeven sferen, waarvan elk was gebouwd met tegels en metalen die overeenkwamen met de kleur van de heersende planeet van de gesymboliseerde sfeer.

Men zegt ons dat dit allemaal 'overblijfselen van het heidendom' zijn, sporen 'van oud bijgeloof, die, zoals de uilen en vleermuizen in een donkere onderaardse ruimte, wegvliegen om niet terug te keren vóór het schitterende licht van het christendom' – een bewering die heel gemakkelijk kan worden weerlegd. Terwijl de schrijver van het geciteerde artikel honderden voorbeelden heeft verzameld om aan te tonen dat niet alleen de vroege christenen maar zelfs de moderne christenen het getal zeven hebben bewaard, en op even heilige manier als het vroeger altijd werd gebruikt, zouden er in werkelijkheid wel *duizenden* kunnen worden gevonden. We noemen als eerste de sterrenkundige en religieuze berekening uit de tijd van de heidense Romeinen, die de week in zeven dagen verdeelden, en de zevende dag als de heiligste beschouwden, de Sol- of zon-dag van Jupiter; en alle christelijke volkeren – vooral de protestantse – bewijzen tot op heden eer daaraan. Indien ons misschien wordt geantwoord dat we deze niet van de heidense Romeinen, maar van de monotheïstische joden hebben overgenomen, waarom wordt dan niet de zaterdag of de werkelijke 'sabbat' in ere gehouden, in plaats van de zondag of dag van Sol?

Terwijl het *Rāmāyaṇa* zeven binnenplaatsen vermeldt in de verblijven van de Indiase koningen, en gewoonlijk zeven poorten naar de beroemde tempels en oude steden leidden, waarom zouden dan de (Oost-)Friezen in de 10de eeuw van de christelijke jaartelling strikt aan een zevenvoudige indeling van hun provincies hebben vastgehouden en erop hebben gestaan dat zeven 'pfennig' aan schatplicht zou worden betaald? Het heilige roomse en christelijke keizerrijk had zeven keurvorsten. De Hongaren emigreerden onder leiding van zeven hertogen en stichtten zeven steden, die nu Semigradye (nu Transylvanië) worden genoemd. Terwijl het heidense Rome op zeven heuvels was gebouwd, had Constantinopel zeven namen – Byzantium, Antonia, Nieuw-Rome,

[1] Noot vert.: Cunningham?

de stad van Constantijn, de Scheider van Werelddelen, de Schat van de Islam, Stamboul – en werd ze ook de stad op de zeven heuvels genoemd, en als toevoegsel aan de andere namen de stad van de zeven torens. Ze werd door de moslims 'zeven keer belegerd en na zeven weken door de zevende van de Ottomaanse sultans ingenomen'. In het denken van de oosterse volkeren worden de zeven planeetbollen voorgesteld door zeven ringen die de vrouwen op zeven plaatsen van het lichaam dragen – het hoofd, de nek, de handen, de voeten, in de oren, in de neus en rond het middel – en deze zeven ringen of cirkels worden tot op de dag van vandaag door de oosterse minnaars aan hun bruiden aangeboden; terwijl de schoonheid van de vrouw in de Perzische gezangen gebaseerd is op zeven charmes.

Omdat de zeven planeten steeds op dezelfde afstand van elkaar blijven, en in dezelfde baan ronddraaien, doet deze beweging denken aan de eeuwige harmonie van het heelal. In dit verband was het getal zeven bijzonder heilig voor de astrologen en behield dit voor hen altijd zijn betekenis. De pythagoreeërs beschouwden het cijfer zeven als het beeld en model van de goddelijke orde en harmonie in de natuur. Het was het getal dat tweemaal het heilige getal drie of de 'triade' bevatte, waaraan de 'één' of goddelijke monade werd toegevoegd: 3 + 1 + 3. Zoals de harmonie van de natuur op het klavier van de ruimte weerklinkt tussen de zeven planeten, evenzo is er de harmonie van hoorbaar geluid op een kleiner plan binnen de toonschaal van de steeds terugkerende zeven tonen. Vandaar zeven pijpen in de fluit van de god Pan (of natuur) – waarbij hun geleidelijk kleiner wordende vormen de afstanden tussen de planeten, en tussen laatstgenoemde en de aarde, voorstellen – en de zevensnarige lier van Apollo. Aangezien het getal zeven uit de vereniging van het getal drie (bij alle volkeren, zowel christelijke als heidense, het symbool van de goddelijke triade) en het getal vier (het symbool van de kosmische krachten of elementen) bestaat, wijst het symbolisch op de vereniging van de godheid met het heelal; dit pythagorische denkbeeld werd door de christenen vooral in de middeleeuwen toegepast, die het getal zeven op grote schaal gebruikten in de symboliek van hun heilige architectuur. Zo vertonen bijvoorbeeld de beroemde kathedraal van Keulen en de dominicanenkerk in Regensburg dit getal in de kleinste architectonische details.

In de wereld van het intellect en de filosofie is dit mystieke getal niet minder belangrijk. Griekenland had zeven wijzen, de christelijke middeleeuwen zeven vrije kunsten (grammatica, retoriek, dialectiek,

rekenkunde, meetkunde, muziek en astronomie), De (islamitische) Sheikh ul-Islam roept voor elke belangrijke bijeenkomst de hulp in van zeven 'oelama'. In de middeleeuwen moest een eed worden afgelegd in het bijzijn van zeven getuigen, en degene van wie ze werd afgenomen werd zeven keer met bloed besprenkeld. De processies rondom de tempels vonden zevenmaal plaats, en de gelovigen moesten zevenmaal knielen, vóór ze een gelofte aflegden. De islamitische pelgrims lopen bij hun aankomst zeven keer rond de Kaäba. De heilige vaten werden van goud en zilver gemaakt, dat zevenmaal was gezuiverd. De plaatsen van de oude Duitse rechtbanken werden door zeven bomen gemarkeerd, waaronder zeven 'Schöffen' (rechters) moesten zitten die zeven getuigen nodig hadden. De misdadiger werd met een zevenvoudige straf bedreigd, en een zevenvoudige zuivering werd vereist, terwijl een zevenvoudige beloning aan de deugdzamen werd beloofd. Iedereen weet dat in het Westen groot belang wordt gehecht aan de zevende zoon van een zevende zoon. Alle mythische figuren zijn gewoonlijk met zeven zonen begiftigd. In Duitsland kan de koning, en nu de keizer, niet weigeren als peetvader op te treden voor een zevende zoon, zelfs al is deze het kind van een bedelaar. Wanneer in het Oosten een ruzie wordt bijgelegd of een vredesverdrag wordt getekend, wisselen de leiders óf zeven óf negenenveertig (7 × 7) geschenken uit.

Er zou een bibliotheek voor nodig zijn om te proberen alles op te noemen waarbij dit mystieke getal een rol speelt. We besluiten met nog enkele voorbeelden te geven op het gebied van het demonische. Volgens de autoriteiten voor die zaken – de oude christelijke geestelijkheid – moest een contract met de duivel zeven alinea's omvatten, voor zeven jaar worden afgesloten en door de contractant zeven keer worden ondertekend; alle magische dranken die met hulp van de vijand van de mens werden bereid, bestonden uit zeven kruiden; in een loterij wint dát lot dat door een kind van zeven wordt getrokken. Legendarische oorlogen duurden zeven jaar, zeven maanden en zeven dagen; en het aantal strijdende helden bedraagt zeven, zeventig, zevenhonderd, zevenduizend en zeventigduizend. De betovering van prinsessen in sprookjes duurde zeven jaar, en de laarzen van de beroemde kat – de markies de Carabas – waren zevenmijlslaarzen. De Ouden verdeelden het menselijk lichaam in zeven delen: het hoofd, de borst, de buik, twee handen en twee voeten; en het leven van de mens werd in zeven perioden ingedeeld. Een baby krijgt tanden in de zevende maand; een kind gaat zitten na veertien maanden (2 × 7); begint te lopen na eenentwin-

tig maanden (3 × 7); begint te spreken na achtentwintig maanden (4 × 7); houdt met zuigen op na vijfendertig maanden (5 × 7); op zijn veertiende jaar (2 × 7) begint hij zich definitief te vormen; op eenentwintigjarige leeftijd (3 × 7) houdt de groei op. De gemiddelde lengte van een mens, vóór de mensheid degenereerde, was zeven voet; daarom bevolen de oude westerse wetten dat tuinmuren zeven voet hoog moesten zijn. Bij de Spartanen en de oude Perzen begon de opleiding van de jongens op zevenjarige leeftijd. En in de christelijke religie – bij de rooms- en Grieks-katholieken – wordt het kind niet verantwoordelijk geacht voor welke misdaad ook tot hij zeven is, en het is voor hem de juiste leeftijd om te gaan biechten.

Wanneer de hindoes aan hun Manu denken en zich herinneren wat er in de oude śāstra's staat, zullen ze ongetwijfeld de oorsprong van al deze symboliek vinden. Nergens speelde het getal zeven zo'n belangrijke rol als bij de oude Indo-Europeanen in India. We hoeven maar te denken aan de zeven wijzen – de saptarshi; de saptaloka – de zeven werelden; de saptapura – de zeven heilige steden; de saptadvīpa – de zeven heilige eilanden; de saptasamudra – de zeven heilige zeeën; de saptaparvatta – de zeven heilige bergen; de saptāraṇya – de zeven woestijnen; de saptavriksha – de zeven heilige bomen, enz., om de waarschijnlijkheid van de hypothese in te zien. De Indo-Europeanen leenden *nooit* iets, de brahmanen evenmin, die daarvoor te trots en exclusief waren. Waar komt het mysterie en de heiligheid van het getal zeven dan vandaan?

De theorie van de cyclussen

[‘The theory of cycles’, *The Theosophist*, juli 1880, blz. 242-4; *CW* 2:418-26]

Deze theorie, die het eerst werd verkondigd in de oudste religie van de wereld, het vedaïsme, daarna door verschillende Griekse filosofen werd onderwezen, en later door de theosofen uit de middeleeuwen werd verdedigd, maar die vierkant werd ontkend door de wijzen uit het Westen, evenals al het andere in deze wereld van ontkenning, heeft de laatste tijd weer geleidelijk bekendheid gekregen. Deze keer zijn het, tegen de regel in, de wetenschappers zelf die zich ervoor gaan interesseren.

In alle ernst die belangrijke wetenschappelijke vraagstukken vereisen, worden snel statistieken van gebeurtenissen van heel uiteenlopende aard verzameld en geverifieerd. Statistieken van oorlogen en van de perioden (of cyclussen) van het verschijnen van grote figuren – tenminste van diegenen die als zodanig door hun tijdgenoten zijn erkend, zonder rekening te houden met latere opvattingen; statistieken van de tijdperken van ontwikkeling en vooruitgang van grote handelscentra; van de opkomst en het verval van kunsten en wetenschappen; van grote rampen, zoals aardbevingen en epidemieën; perioden van uitzonderlijke koude en hitte; cyclussen van revoluties, en van de opkomst en het verval van grote rijken, enz.; al deze worden achtereenvolgens aan de analyse van uiterst nauwkeurige wiskundige berekeningen onderworpen. Ten slotte wordt zelfs aan de occulte betekenis van getallen in namen van personen en steden, in gebeurtenissen en soortgelijke zaken, bijzondere aandacht besteed.

Terwijl aan de ene kant een groot deel van het beschaafde publiek tot atheïsme en scepticisme vervalt, zien we aan de andere kant een duidelijke stroming van mystiek die zich een weg baant naar de wetenschap. Het is een teken van een niet te onderdrukken behoefte in de mensheid zich ervan te overtuigen dat er een macht is die hoger is dan de stof; een occulte en mysterieuze wet die de wereld beheerst, en die we beter kunnen bestuderen en nauwkeurig gadeslaan – waarbij we proberen ons daaraan aan te passen – dan haar blindelings te ontkennen, en ons hoofd te stoten aan de rots van het lot.

Meer dan één oplettende geest die de momenten van voor- en tegenspoed van volkeren en grote rijken bestudeerde, is diep getroffen door één identiek kenmerk van hun geschiedenis, namelijk de onvermijdelijke terugkeer van soortgelijke historische gebeurtenissen die elk volk op zijn beurt treffen, en na het verstrijken van een even lange periode. Deze analogie van de gebeurtenissen blijkt in het algemeen in hoofdlijnen te gelden, al kunnen er kleinere of grotere verschillen zijn in de uiterlijke vorm van de details. Zo zou de juistheid van het geloof van de Ouden in hun astrologen, waarzeggers en profeten kunnen worden bevestigd door veel van hun belangrijkste voorspellingen te verifiëren, zonder dat deze voorspellingen van toekomstige gebeurtenissen zelf noodzakelijkerwijs iets wonderbaarlijks inhouden. De waarzeggers en zieners namen in de oude beschavingen precies dezelfde plaats in als onze historici, astronomen en meteorologen nu, zodat het niet wonderlijker was dat eerstgenoemden de ondergang van een keizerrijk of het

verlies van een veldslag voorspelden, dan dat laatstgenoemden de terugkeer van een komeet, een verandering van temperatuur of misschien de uiteindelijke verovering van Afghanistan voorspelden. Afgezien van de noodzaak dat beide groepen scherpe waarnemers waren, moesten bepaalde wetenschappen *toen* evenzeer als *nu* worden bestudeerd.

De hedendaagse wetenschap zal over duizend jaar een 'oude' wetenschap zijn geworden. Wetenschappelijke studie is nu voor iedereen mogelijk en openbaar, terwijl ze toen tot de weinigen beperkt was. Toch kunnen beide, hetzij oud of modern, exacte wetenschappen worden genoemd; want terwijl de hedendaagse astronoom zijn waarnemingen uit wiskundige berekeningen verkrijgt, baseerde de astroloog in de oudheid zijn voorspellingen op niet minder scherpe en wiskundig juiste waarnemingen van de altijd terugkerende cyclussen. En is het, omdat het geheim van deze wetenschap nu verloren is, in enig opzicht gerechtvaardigd te zeggen dat ze nooit bestond, of dat men, om erin te geloven, bereid moet zijn 'magie', 'wonderen' en dat soort zaken te slikken?

Een schrijver in de *Novoje Vremja*, de beste krant voor literatuur en politiek van St. Petersburg, zegt:

> Als we, gezien het hoge niveau dat de moderne wetenschap heeft bereikt, de aanspraak op het voorspellen van toekomstige gebeurtenissen als kinderspel of als opzettelijk bedrog moeten beschouwen, dan kunnen we naar de wetenschap wijzen die op haar beurt, met betrekking tot vroegere gebeurtenissen, de vraag heeft opgeworpen en vastgelegd of de geregelde herhaling van gebeurtenissen al dan niet een zekere periodiciteit vertoont; met andere woorden, of deze gebeurtenissen bij elk volk na een vast en bepaald tijdvak terugkeren; en als er een periodiciteit is, of deze het gevolg is van blind toeval of afhangt van dezelfde natuurwetten als die waarvan veel verschijnselen van het menselijk leven min of meer afhankelijk zijn.

Natuurlijk is het laatste het geval. En de schrijver heeft het beste wiskundige bewijs hiervan in de op het juiste moment verschenen artikelen zoals dat van dr. E. Zasse, dat we zullen bespreken, en van enkele anderen.

Verschillende geleerde artikelen die dit mystieke onderwerp behandelen, zijn de laatste tijd verschenen, en enkele van deze werken en berekeningen zullen we nu behandelen; en we doen dat graag, omdat ze in de meeste gevallen door uitstekende geleerden zijn geschreven. Nadat we in het juni-nummer van *The Theosophist* al aandacht hebben

besteed aan een artikel van dr. Blochvitz over 'de betekenis van het getal zeven' bij elk volk – een geleerd essay dat onlangs in het Duitse blad *Die Gegenwart* verscheen – zullen we nu de meningen van de pers in het algemeen over een meer tot nadenken stemmend werk van een bekende Duitse wetenschapper, E. Zasse, samenvatten, aangevuld met enkele eigen gedachten daarover. Het is onlangs verschenen in het *Zeitschrift des Königlich Preussischen Statistischen Bureaus* en bevestigt heel krachtig de oude theorie van de cyclussen. Deze perioden, die telkens terugkerende gebeurtenissen met zich meebrengen, beginnen met heel kleine cyclussen – zeg van tien jaar – en gaan tot cyclussen die 250, 500, 700 en 1000 jaar nodig hebben om de eigen cyclus, en die binnen elkaar, te voltooien. Alle liggen besloten binnen het mahāyuga, de 'grote eeuw' of cyclus van Manu, die zelf verloopt tussen twee eeuwigheden in – de 'pralaya's', of nachten van Brahmā. Zoals in de objectieve stoffelijke wereld, of het stelsel van gevolgen, de kleinere sterrenbeelden en planeten zich alle om de zon bewegen, evenzo bewegen in de wereld van het subjectieve, of het stelsel van oorzaken, al deze ontelbare cyclussen zich voort in dat wat het eindige intellect van de gewone sterveling als eeuwigheid beschouwt, en de eveneens eindige, maar diepzinniger intuïtie van de wijze en filosoof ziet als een eeuwigheid binnen DE EEUWIGHEID. 'Zo boven, zo beneden', luidt het oude hermetische axioma.

Als experiment op dat gebied koos dr. Zasse het statistische onderzoek van alle oorlogen die in de geschiedenis zijn opgetekend, als een onderwerp dat zich gemakkelijker tot wetenschappelijke verificatie leent dan enig ander. Om zijn onderwerp op de eenvoudigste en gemakkelijkst te begrijpen wijze toe te lichten geeft dr. Zasse de tijdperken van oorlog en van vrede weer in de vorm van kleine en grote golflijnen die zich over het gebied van de Oude Wereld verplaatsen. Dit denkbeeld is niet nieuw, want het werd ter illustratie van vergelijkbare zaken door meer dan één oude en middeleeuwse mysticus, hetzij in woord of in beeld, gebruikt – bijvoorbeeld door Heinrich Khunrath. Maar het beantwoordt goed aan zijn doel en geeft ons de feiten die we nu wensen. Vóór hij echter de cyclussen van oorlogen behandelt, komt de schrijver met de feiten over de opkomst en het verval van de grootste (keizer)rijken van de wereld en wijst op de rol die ze in de wereldgeschiedenis hebben gespeeld. Hij wijst op het feit dat als we de kaart van de Oude Wereld in vijf stukken verdelen – in Oost-, Centraal- en West-Azië, Oost- en West-Europa, en Egypte – we dan gemakkelijk zullen zien dat er elke 250 jaar een enorme golf over deze gebieden

strijkt die in elk op zijn beurt de gebeurtenissen brengt die ze in het direct daaraan voorafgaande gebied heeft gebracht. Deze golf kunnen we 'de historische golf' van de cyclus van 250 jaar noemen. De lezer wordt verzocht dit mystieke aantal jaren na te gaan.

De eerste van deze golven begon in China, 2000 v.Chr. – 'het gouden tijdperk' van dit rijk, de eeuw van filosofie, ontdekkingen en hervormingen.

> In 1750 v.Chr. vestigden de Mongolen van Centraal-Azië een machtig rijk. In 1500 herstelt Egypte zich van zijn tijdelijke inzinking en strekt zijn macht uit over vele delen van Europa en Azië; en omstreeks 1250 bereikt de historische golf Oost-Europa, trekt over dit gebied, en vervult het met de geest van de expeditie van de Argonauten, en sterft uit in 1000 v.Chr. bij de belegering van Troje.

Een tweede historische golf verschijnt omstreeks die tijd in Centraal-Azië.

> De Scythen verlaten hun steppen en overstromen tegen het jaar 750 v.Chr. de naburige landen naar het zuiden en het westen; omstreeks het jaar 500 begint in West-Azië een glorieus tijdperk voor het oude Perzië; en de golf gaat verder naar Oost-Europa, waar ongeveer in 250 v.Chr. Griekenland zijn hoogtepunt van cultuur en beschaving bereikt – en verder naar het westen, waar bij Christus' geboorte het Romeinse rijk tot zijn toppunt van macht en grootsheid komt.

Dan zien we op dit tijdstip dat een derde historische golf in het Verre Oosten opkomt. Na langdurige revoluties in die tijd, vormt China opnieuw een machtig rijk, en zijn kunsten, wetenschappen en handel bloeien opnieuw op. De Hunnen verschijnen 250 jaar later vanuit de diepten van Centraal-Azië; in het jaar 500 n.Chr. wordt een nieuw en krachtig Perzisch koninkrijk gevormd; in 750 – in Oost-Europa – het Byzantijnse rijk; en in het jaar 1000 komt – ten westen ervan – in Rome een tweede macht op, het rijk van het pausdom, dat al snel een bijzondere ontwikkeling in rijkdom en glorie bereikt.

Op hetzelfde moment nadert de vierde golf uit het Oosten. China bloeit opnieuw; in 1250 heeft de Mongoolse golf uit Centraal-Azië een enorme landstreek overstroomd en bedekt, waaronder Rusland. Omstreeks 1500 komt in West-Azië het Ottomaanse rijk op met al zijn macht en verovert het Balkanschiereiland; maar tegelijkertijd werpt Rusland in Oost-Europa het tartaarse juk van zich af en omstreeks 1750 bloeit het gedurende de regering van keizerin Catharina tot een onver-

wachte grootsheid op en overlaadt zich met roem. Zonder ophouden beweegt de golf zich verder naar het westen, en vanaf het midden van de 18de eeuw ondergaat Europa een tijdperk van revoluties en hervormingen en, volgens de schrijver, 'zal dan, als een voorspelling mag worden gedaan, West-Europa omstreeks het jaar 2000 een van die tijdperken van cultuur en vooruitgang hebben doorgemaakt die in de geschiedenis zo zelden voorkomen'. De Russische pers, die de draad oppakt, gelooft dat 'tegen die tijd het oosterse vraagstuk definitief zal zijn opgelost, er aan de nationale meningsverschillen tussen de Europese volkeren een einde zal zijn gekomen, en de dageraad van het nieuwe duizendjarige rijk getuige zal zijn van de afschaffing van legers en van een verbond tussen alle Europese rijken'. De tekenen van een nieuwe opleving groeien ook snel in Japan en China, alsof ze wijzen op de nadering van een nieuwe historische golf in het Verre Oosten.

Als we na de cyclus van 250 jaar ons richten op die welke zijn indruk elke eeuw achterlaat, en de gebeurtenissen van de oude geschiedenis verzamelen die de ontwikkeling en opkomst van de rijken kenmerken, dan zullen we ervan overtuigd raken dat de honderdjarige golf vanaf het jaar 700 v.Chr voorwaarts gaat en na elkaar de volgende volkeren op de voorgrond plaatst: de Assyriërs, de Meden, de Babyloniërs, de Perzen, de Grieken, de Macedoniërs, de Carthagers, de Romeinen en de Germanen.

De opvallende periodiciteit van de Europese oorlogen is ook door dr. E. Zasse opgemerkt. Te beginnen met 1700 n.Chr. zijn elke tien jaar gekenmerkt door óf een oorlog óf een revolutie. De perioden van het sterker en zwakker worden van de oorlogsstemming van de Europese landen vertegenwoordigen een golf die in zijn op- en neergang opvallend regelmatig is en onophoudelijk doorgaat, alsof ze werd voortgedreven door een onzichtbare onveranderlijke wet. Diezelfde mysterieuze wet schijnt daarbij deze gebeurtenissen te laten samenvallen met de sterrenkundige golf of cyclus die bij elke nieuwe omwenteling vergezeld gaat van het heel opvallende verschijnsel van de zonnevlekken. De perioden waarin de Europese machten de meest vernietigende energie hebben getoond, worden gekenmerkt door een cyclus van 50 jaar. Het zou te lang duren en eentonig worden om ze vanaf het begin van de geschiedenis op te sommen. Laten we daarom onze studie beperken tot de cyclus die bij het jaar 1712 begint, toen *alle* Europese landen op hetzelfde moment met elkaar streden – de noordelijke en de Turkse oorlogen en de oorlog om de troon van Spanje.

Omstreeks 1761, de 'zevenjarige oorlog'; in 1810 de oorlogen van Napoleon I. Tegen 1861 is de golf enigszins afgeweken van zijn regelmatige loop, maar lieten de jaren die direct eraan voorafgingen, zowel als die welke erop volgden, als het ware om hiervoor te compenseren, of misschien gedreven door uitzonderlijke krachten, in de geschiedenis de herinnering achter aan de wreedste en bloedigste oorlog – de Krimoorlog – in de eerste periode, en de Amerikaanse burgeroorlog in de tweede. De regelmaat in de oorlogen tussen Rusland en Turkije is bijzonder opvallend en vertegenwoordigt een heel karakteristieke golf. Aanvankelijk duren de intervallen tussen de cyclussen die elkaar opvolgen 30 jaar – 1710, 1740, 1770; dan worden die intervallen korter en hebben we een cyclus van 20 jaar – 1790, 1810, 1829-30, daarna worden de intervallen weer ruimer – 1853 en 1878. Maar wanneer we de gehele duur van golven van deze oorlogszuchtige cyclus bekijken, hebben we in het midden daarvan – van 1768 tot 1812 – drie oorlogen die elk zeven jaar duren, en aan beide einden oorlogen van twee jaar.

Ten slotte komt de schrijver tot de conclusie dat het gezien de feiten geheel onmogelijk wordt het bestaan van een regelmatige periodiciteit in de opwekking van zowel mentale als fysieke spanningen bij de volkeren van de wereld te ontkennen. Hij bewijst dat de cyclussen die gekenmerkt worden door een duur van 1000, 100, evenals de kleinere van 50 en 10 jaar in de geschiedenis van alle volkeren en rijken van de Oude Wereld de belangrijkste zijn, omdat deze in de geschiedenis van het volk dat door deze historische golven wordt getroffen zonder uitzondering een of andere min of meer treffende gebeurtenis met zich meebrengen.

De geschiedenis van India is de vaagste en minst bevredigende van alle. Toch zou, wanneer zijn opeenvolgende grote gebeurtenissen werden opgeschreven, en zijn annalen met zorg werden geraadpleegd, de wet van de cyclussen hier wat betreft zijn oorlogen, hongersnoden, politieke crises en andere zaken even duidelijk blijken te gelden als in elk ander land.

In Frankrijk nam een meteoroloog uit Parijs de moeite om de statistieken van de koudste jaargetijden te verzamelen, en hij ontdekte toen dat die jaren die het cijfer 9 bevatten, gekenmerkt waren door de strengste winters. Zijn cijfers luiden aldus: In 859 n.Chr. was het noordelijk deel van de Adriatische Zee bevroren en drie maanden lang met ijs bedekt. In 1179 was de grond in de meest gematigde zones met vele decimeters sneeuw bedekt. In 1209 veroorzaakte de hoogte van de

sneeuw en de bittere kou in Frankrijk zo'n schaarste aan voer dat het grootste deel van het vee in dat land omkwam. In 1249 bleef de Baltische Zee tussen Rusland, Noorwegen en Zweden vele maanden bevroren en het verkeer ging per slee. In 1339 was er zo'n vreselijke winter in Engeland dat grote aantallen mensen van honger en kou stierven. In 1409 was de Donau van de oorsprong tot de monding in de Zwarte Zee bevroren. In 1469 werden alle wijn- en boomgaarden als gevolg van de vorst vernietigd. In 1609 moesten de mensen in Frankrijk, Zwitserland en Noord-Italië hun brood en andere voedselvoorraden ontdooien vóór ze deze konden opeten. In 1639 was de haven van Marseille tot ver in zee met ijs bedekt. In 1659 waren alle rivieren in Italië bevroren. In 1699 was de winter in Frankrijk en Italië de strengste en langste van alle. De prijzen voor voedingsmiddelen liepen zo hoog op dat de halve bevolking van honger omkwam. In 1709 was de winter niet minder streng. De grond in Frankrijk, Italië en Zwitserland was vele decimeters diep bevroren, en de zee was in zowel het zuiden als het noorden bedekt met een compacte en dikke ijskorst, meters dik, en over een breedte van kilometers in de anders open zee. Grote aantallen wilde dieren die door de kou uit hun holen in de bossen waren gedreven, zochten een toevlucht in de dorpen en zelfs in de steden; en vogels vielen met honderden tegelijk dood neer. In 1729, 1749 en 1769 (cyclussen van 20 jaar) waren alle rivieren en beken in heel Frankrijk vele weken bevroren, en alle fruitbomen gingen dood. In 1789 werd Frankrijk opnieuw door een zeer strenge winter bezocht. In Parijs gaf de thermometer 19 graden vorst aan. Maar de strengste van alle winters was die van 1829. Vierenvijftig achtereenvolgende dagen waren alle wegen van Frankrijk met meters sneeuw bedekt, en alle rivieren waren bevroren. Hongersnood en ellende bereikten dat jaar een hoogtepunt in het land. In 1839 was er in Frankrijk weer een vreselijke en zware winter. En nu heeft de winter van 1879 zijn statistisch recht laten gelden en blijkt de waarheid van de noodlottige invloed van het cijfer 9. De meteorologen van andere landen worden uitgenodigd eenzelfde onderzoek te doen, want het onderwerp is ongetwijfeld heel boeiend en leerzaam.

Er is echter genoeg gezegd om te bewijzen dat noch de denkbeelden van Pythagoras over de mysterieuze invloed van getallen, noch de theorieën van oude wereldreligies en filosofieën zo oppervlakkig en zonder betekenis zijn als sommige arrogante vrijdenkers de wereld willen laten geloven.

Het getal zeven en onze Society

[‘The number seven and our Society’, *The Theosophist*, september 1880, blz. 311-2; *CW* 2:448-53]

De serieuze lezer moet wel hebben nagedacht over de mysterieuze betekenis die het getal *zeven* bij de Ouden altijd schijnt te hebben gehad, zoals in ons juninummer in het kort is uiteengezet, en ook over de theorie van de cyclussen, die in het julinummer werd besproken. Er werd daarin gezegd dat Duitse wetenschappers nu aandacht besteden aan dit optreden van harmonie in getallen en de periodiciteit van de werking van de natuur. Een reeks statistische waarnemingen die enkele eeuwen van historische gebeurtenissen omvat, toont aan dat de Ouden zich volkomen bewust waren van deze wetmatigheid toen ze hun filosofische stelsels opbouwden. Wanneer de statistische wetenschap volledig zal zijn vervolmaakt, zoals waarschijnlijk zal gebeuren, dan zullen er in feite steeds sterkere bewijzen zijn dat de evolutie van helden, dichters, militaire leiders, filosofen, theologen, grote kooplieden en alle andere opmerkelijke figuren evenzeer wiskundig is te berekenen op basis van de mogelijkheden die in getallen besloten liggen, als de terugkeer van een komeet op basis van sterrenkundige berekeningen. Het relatief moderne stelsel van levensverzekering berust op de berekende verwachte levensduur voor bepaalde leeftijden; en terwijl niets zo onzeker is als de levensduur van één enkel individu in een gemeenschap, is niets zekerder dan dat iemands verwachte levensduur kan worden gekend op basis van de gemiddelde levensduur van de mens.

Zoals De Cazeneuve in het *Journal du magnétisme* terecht opmerkt, wordt de wet van de getalsverhoudingen in elke afdeling van de natuurwetenschap feitelijk bevestigd. We zien haar in de scheikunde als de wet van de vaste proporties [wet van Proust] en de wet van de multipele proporties; in de natuurkunde als de wet van de optica, de geluidsleer, de elektriciteit, enz.; in de mineralogie in de wonderbaarlijke verschijnselen van kristallisatie; in de astronomie, in de hemelmechanica. Bovengenoemde schrijver merkt terecht op: ‘De natuurwetten en de ethische wetten hebben zo oneindig veel punten van contact dat het, al hebben we tot dusver nog niet het punt bereikt waar we kunnen aantonen dat ze identiek zijn, niettemin zeker is dat ze grote overeenstemming vertonen.’

We hebben geprobeerd aan te tonen hoe alle volkeren, door een soort gemeenschappelijk instinct, in alle tijden aan het getal *zeven* een bijzondere waarde en mystieke betekenis hebben gegeven. Nu moeten we nog enkele feiten naar voren brengen uit de ervaring van de Theosophical Society, die aangeven hoe zijn kracht zich bij ons heeft gemanifesteerd. Onze ervaringen hebben voortdurend in verband gestaan met het getal *zeven* of een combinatie of veelvoud ervan. En men moet bedenken dat het in geen enkel geval onze bedoeling was dat het getal in onze zaken een rol zou spelen; integendeel, wat er gebeurde was in veel gevallen precies het tegengestelde van wat we wensten. Pas onlangs begonnen we de opvallende keten van omstandigheden op te merken, en sommige zijn ons pas op het moment van schrijven te binnen geschoten.

De twee hoofdstichters van onze Society waren de voorzitter, kol. Olcott, en de redactrice van dit tijdschrift. Toen ze kennis met elkaar maakten (in 1874), was het kantoornummer van eerstgenoemde *zeven*, en het huisnummer van laatstgenoemde *zeven*tien. De inaugurele rede van de voorzitter van de Society werd op 17 november 1875 gehouden; het hoofdkwartier was gevestigd in 47th Street (alle straten die buiten het centrum van New York liggen worden door getallen aangegeven), en kol. Olcotts kantoor werd verplaatst naar 71 Broadway. Onze afgevaardigden met bestemming India vertrokken op 17 december 1878 naar Londen; de zeereis duurde wegens stormen en mist *zeven*tien dagen; op 17 januari 1879 verlieten we Londen om naar Liverpool te gaan en de stoomboot naar Bombay te nemen; we gingen de volgende dag aan boord, maar lagen de hele nacht in de Mersey, en op de 19de – de *zeven*tiende dag na onze aankomst in Engeland – kozen we zee. Op 2 maart – *zeven*tien dagen nadat we Bombay bereikten – verhuisden we naar het huis waar we sindsdien wonen. Op 23 maart, *vijfendertig* (7 × 5) dagen na onze aankomst, gaf kol. Olcott zijn eerste openbare lezing over theosofie in het Framji Cowasji Institute, Bombay. Op 7 juli werd de eerste prospectus geschreven, waarin de geplande oprichting van *The Theosophist* werd aangekondigd; op 27 september werd in de drukkerij de eerste 'matrijs' gemaakt, en op 1 oktober – onze 227ste dag in India – verscheen het tijdschrift.

Maar we lopen op de gebeurtenissen vooruit. Begin april vorig jaar gingen kol. Olcott en de redactrice van dit tijdschrift naar de N.W. Provinces om svāmī Dayānanda te ontmoeten; we waren *zeven*endertig dagen afwezig van het hoofdkwartier, en bezochten tijdens de reis

zeven verschillende steden. In december van dat jaar gingen we opnieuw naar het noorden, en op de 21ste (3 × 7) van die maand werd een speciale bijeenkomst van de vereniging van pandits in Benares gehouden om kol. Olcott te begroeten en hem tot erelid te benoemen als teken van de gevoelens van vriendschap van de orthodoxe hindoepandits voor onze Society – een heel belangrijke gebeurtenis.

Wanneer we onze aandacht richten op de reis naar Ceylon, zien we, als we het dagboek raadplegen, dat ons gezelschap op 7 mei uit Bombay vertrok en de machines 's morgens om 7.07 uur werden gestart. We bereikten Point de Galle op de 17de. Op de eerste bijeenkomst in Ceylon met kandidaten voor inwijding bood een groep van *zeven* personen zich aan. In Panadure werden er de eerste keer ook *zeven* ingewijd; het weer was die avond zo onstuimig en stormachtig dat de anderen hun huis niet konden verlaten. In Colombo werden er de eerste avond *veertien* (7 × 2) ingewijd, terwijl bij de voorbereidende bijeenkomst om de plaatselijke afdeling tijdelijk te organiseren, *zeven*entwintig aanwezig waren. In Kandy bestond de eerste groep kandidaten uit *zeven*tien personen. Nadat we in Colombo waren teruggekeerd, werd door ons de 'Lanka Theosophical Society' opgericht, een wetenschappelijke afdeling, op de 17de van de maand, en op de avond toen de afdeling in Panadure werd gevormd, werden *vijfendertig* (7 × 5) namen als leden ingeschreven. *Zeven* priesters werden hier ingewijd tijdens dit tweede bezoek; en in Bentota, waar we ons niet haastten om een afdeling op te richten, werden opnieuw *zeven* priesters toegelaten. *Vijfendertig* (7 × 5) leden vormden de afdeling in Matara; en ook hier traden *zeven* priesters als leden toe. In Galle waren *zeven*entwintig personen aanwezig op de avond van de oprichting – de anderen konden niet komen; en in Welitara was het aantal *eenentwintig* of drie keer *zeven*. Wanneer we in onze *zeven* afdelingen in Ceylon het totale aantal leken boeddhisten, die toegewijd zijn aan de belangen van dat geloof, tellen, zien we dat het mystieke getal *zeven* de plaats van de eenheden inneemt, en wat het geval nog eigenaardiger maakt, is dat hetzelfde het geval is met het totale aantal priesters die lid werden van onze Society.

Ons met zeven samenhangende lot volgde ons op de hele terugreis naar Bombay. Twee leden van onze delegatie namen wegens urgente zaken een eerdere boot uit Colombo, waardoor ons aantal tot *zeven* werd teruggebracht. Twee anderen waren van plan vanuit Galle naar huis terug te keren met de boot van 7 juli, maar het bleek dat ze die

plaats niet aandeed en zo kwam noodgedwongen onze groep van *zeven* bijeen op de 12de – de *zeven*envijftigste dag na onze aankomst. Men kan zeggen dat de zeereis van Ceylon naar Bombay pas begint met het verlaten van Colombo, omdat de tocht van Galle naar Colombo over de wateren van Ceylon gaat. We vernamen van vrienden – vijf leken en twee priesters, opnieuw *zeven* – die in Colombo aan boord kwamen om ons vaarwel te zeggen, dat het julinummer van de *Theosophist* daar was aangekomen; en omdat we natuurlijk een exemplaar wilden inzien, vroegen we dringend ons er een te brengen om dit zo mogelijk voor 5 uur 's middags in te kijken, want dit was het uur waarop men dacht dat we de haven zouden verlaten. Dit werd ons beloofd, en nadat onze vrienden waren vertrokken, letten we op elk vaartuig dat van de kust kwam. Het werd vijf uur, toen zes uur en half zeven, maar er kwam geen boodschapper of tijdschrift voor ons. Ten slotte, precies om *zeven* uur, zagen we een kleine kano die op de zware zee die er stond, heen en weer werd geslingerd; hij kwam dichterbij, en legde langszij aan; op zijn boeg was tegen een witte achtergrond het getal *zeven* geschilderd; een man klauterde over de reling van het schip, en in zijn hand had hij het tijdschrift waarop we hadden gewacht! Toen het anker was gelicht en de bel van de loods luidde om de machines te starten, renden twee van ons gezelschap naar de klok van het schip; het was *zeven* minuten over *zeven*.

In Tuticorin ging Padshah, iemand van ons gezelschap, aan wal, omdat hij per trein naar Bombay wilde terugkeren, om op die manier Zuid-India te zien; we zagen dat de kleine boot waarmee hij aan land ging, nadat ze vrij was gekomen van de groep vaartuigen die langszij lagen, het nummer *zeven*enveertig droeg. Toen we op onze heenreis langs de kust voeren, deed onze boot *veertien* (7 × 2) havens aan; op de thuisreis bezocht ze er wegens het moessonweer en de hevige branding op de Malabarkust slechts *zeven*. En ten slotte, als om ons te laten zien dat onze door zeven gekenmerkte lotsbestemming niet vermeden kon worden, was het precies *zeven* uur – zoals het scheepsjournaal van het s.s. Chanda toont – toen we de loods van de haven van Bombay in zicht kregen; om 7.27 uur luidde de bel om de machines langzamer te laten draaien, om 7.47 uur stapte de loods op de brug en nam het gezag over het schip over, en om 9.37 uur lieten we het anker vallen ter hoogte van Apollo Bandar; en zo eindigde onze reis op 24 juli, de *zevenenzeventigste* dag nadat we naar Ceylon waren vertrokken. Het zou dwaas zijn deze vreemde, zo niet ongekende aaneenschakeling van gebeurtenis-

sen, waarbij het getal *zeven*, zoals astrologen zouden zeggen, domineerde, aan puur toeval toe te schrijven. Een heel oppervlakkig onderzoek van de waarschijnlijkheidsrekening zal volstaan om dit aan te tonen. En als we moeten erkennen dat er duidelijk een of andere mysterieuze wet van getalswaarden aan het werk is bij de vorming van het lot van de Theosophical Society, waar anders zullen we dan naar een verklaring zoeken dan in die oude Aziatische filosofieën die op de occulte wetenschap zijn gebaseerd?

De pralaya van de moderne wetenschap

[‘The pralaya of modern science’, *The Theosophist*, oktober 1880, blz. 11-12; *CW* 2:483-6]

Als de wetenschap gelijk heeft, dan biedt de toekomst van ons zonnestelsel – en dus van wat we het heelal noemen – maar weinig hoop of troost voor onze nakomelingen. Twee van haar aanhangers, Thomson en Clausius, zijn tegelijkertijd tot de conclusie gekomen dat het heelal op een moment in de niet zo verre toekomst tot volledige vernietiging gedoemd is. Dat is ook de theorie van verschillende andere astronomen, die allemaal de geleidelijke afkoeling en de uiteindelijke ontbinding van onze planeet beschrijven met woorden die bijna identiek zijn aan die welke door de grootste hindoewijzen, en zelfs sommige Griekse wijzen, zijn gebruikt. Men zou bijna denken dat men opnieuw Manu, Kaṇāda, Kapila en anderen aan het lezen was. Hieronder volgen enkele van de nieuwste theorieën van onze westerse pandits.

‘Alle weegbare massa’s die zich bij de evolutie of het eerste verschijnen op aarde van de oorspronkelijke massa van de stof moeten hebben gescheiden, zullen zich herenigen tot een gigantisch en grenzeloos hemellichaam; elke zichtbare beweging in deze massa zal tot stilstand komen, en alleen de moleculaire beweging blijft bestaan, die zich gelijkmatig door dit massieve lichaam zal verspreiden in de vorm van warmte . . .’, zeggen onze wetenschappers. Kaṇāda, de atomist, de oude hindoewijze, zei iets wat op hetzelfde neerkomt: ‘Bij de schepping beginnen twee atomen in beweging te komen, totdat ze ten slotte gescheiden raken van hun vroegere homogene verzameling, en dan verenigen ze zich, waardoor een nieuwe stof wordt gevormd, die beschikt over de eigenschappen van de dingen waaruit ze is ontstaan.’

Lohschmidt, de Oostenrijkse professor in de wiskunde en astronomie, en de Engelse astronoom Proctor behandelen hetzelfde onderwerp, en zijn beide uitgekomen op een andere opvatting over de oorzaak van de toekomstige ontbinding van de wereld. Ze schrijven het toe aan de geleidelijke en langzame afkoeling van de zon, die op een dag moet leiden tot de uiteindelijke vernietiging van deze planeet. Alle planeten zullen dan, overeenkomstig de wet van de zwaartekracht, neerstorten op de levenloze, koude ster, en zich samenvoegen tot één enorm groot lichaam. Als dit gebeurt, zegt de Duitse geleerde, en zo'n periode aanbreekt, dan is het onmogelijk dat deze eeuwig voortduurt, want zo'n toestand is er niet een van absoluut evenwicht. Gedurende een verbazingwekkend lange tijd zal de zon, die geleidelijk een vaste vorm krijgt, de stralingswarmte van de universele ruimte blijven absorberen, en deze rond zichzelf concentreren.

Maar laten we horen wat prof. Tay over dit onderwerp te zeggen heeft. Volgens hem zal de totale afkoeling van onze planeet onvermijdelijk de dood met zich meebrengen. Het dierlijke en plantaardige leven, dat zijn leefgebied voorafgaand aan die gebeurtenis van de noordelijke en reeds bevroren streken naar de evenaar zal hebben verschoven, zal dan ten slotte en voor altijd van het aardoppervlak verdwijnen, zonder enig spoor van zijn bestaan achter te laten. De aarde zal worden gehuld in diepe duisternis en kou; de nu onophoudelijke atmosferische beweging zal zijn veranderd in volledige rust en stilte; de laatste wolken zullen hun laatste regen op de aarde hebben uitgegoten; het stromen van beken en rivieren zal, beroofd van hun levenschenker en motor – de zon – tot stilstand komen, en de zeeën zullen tot één massa bevriezen. Onze wereld zal geen ander licht kennen dan af en toe een glinstering van de vallende sterren, die nog niet zullen zijn opgehouden om onze atmosfeer binnen te dringen en daarin te verbranden. Misschien zal ook de zon, onder invloed van de ramp van de zonnemassa, nog een tijd lang enige tekenen van vitaliteit vertonen, en zo zal warmte en licht haar voor korte tijd opnieuw binnengaan, maar de reactie zal niet nalaten zich opnieuw te laten gelden; de zon, machteloos en stervende, zal opnieuw uitdoven en deze keer voorgoed. Zo'n verandering werd opgemerkt, en vond in feite plaats, in de nu niet meer bestaande sterrenbeelden de Zwaan, de Kroon, en de Ophiuchus in de periode van hun afkoeling. En hetzelfde lot zal alle andere planeten treffen, die, terwijl ze intussen gehoorzamen aan de wet van de traagheid, zullen blijven draaien rond de dode zon . . .

Verderop schildert de geleerde astronoom het laatste jaar van de stervende wereld in dezelfde bewoordingen als een hindoefilosoof die pralaya beschrijft: 'Kou en dood waaieren uit vanaf de noordpool, en verspreiden zich over het hele aardoppervlak, negen tiende is al gestorven. Het leven, dat nog maar nauwelijks waarneembaar is, is helemaal geconcentreerd in haar hart – de evenaar, in de enkele gebieden die nog bewoond zijn, en waar een complete verwarring van talen en volkeren heerst. De overlevende vertegenwoordigers van de mensheid worden al snel vergezeld door exemplaren van de grootste dieren die eveneens daarheen worden gedreven door de intense kou. Één doel, één aspiratie brengt deze hele gevarieerde verzameling wezens bijeen – de strijd om het bestaan. Groepen dieren, ongeacht hun soort, drommen samen in één kudde in de hoop wat warmte te vinden in hun snel bevriezende lichamen; slangen dreigen niet meer met hun giftanden, noch leeuwen en tijgers met hun scherpe klauwen; het enige waar ze allemaal om smeken is – leven, niets dan leven, leven tot de laatste minuut! Ten slotte komt die laatste dag, en de zwakke laatste stralen van de zon verlichten het volgende mistroostige tafereel; de bevroren lichamen van de laatsten van de menselijke familie, dood van de kou en door gebrek aan lucht, aan de oever van een eveneens snel bevriezende, bewegingloze zee'! . . .

De woorden zijn misschien niet precies die van de geleerde professor, want ze zijn gebaseerd op aantekeningen in een vreemde taal, maar de ideeën zijn feitelijk de zijne. Het beeld is inderdaad mistroostig. Maar de ideeën, gebaseerd op wetenschappelijke, wiskundige deducties zijn *niet* nieuw, en we hebben in het werk van een hindoeschrijver van vóór de christelijke jaartelling Manu's beschrijving gelezen van dezelfde catastrofe in een taal die veel beter is dan deze. Lezers in het algemeen worden uitgenodigd om ze te vergelijken, en hindoelezers om hierin nog eens een bevestiging te zien van de grote wijsheid en kennis van hun voorvaderen, die in bijna alles vooruitliepen op het moderne onderzoek.

'Vreemde geluiden worden gehoord, die van alle kanten komen . . . Dit zijn de voorboden van de nacht van Brahmā; de schemering valt aan de horizon, en de zon verdwijnt . . . Geleidelijk verflauwt het licht, de warmte vermindert, de onbewoonbare plaatsen op aarde worden talrijker, de lucht wordt steeds ijler, de waterbronnen drogen op, de grote rivieren zien hun golven zwakker worden, de oceaan toont zijn zandige bodem, en planten sterven. . . . Leven en beweging verliezen hun kracht,

planeten kunnen zich nauwelijks in de ruimte bewegen; ze doven één voor één uit . . . Sūrya [de zon] flikkert en gaat uit, de stof valt uiteen, en Brahmā [de scheppende kracht] gaat weer op in Dyaus, de ongeopenbaarde God, en omdat zijn taak is volbracht, valt hij in slaap. . . . Voor het heelal is de nacht aangebroken! . . .' (door Vāmadeva).[1]

Wat is theosofie?

['Qu'est-ce que la théosophie?', *La revue spirite*, Parijs, november 1880, blz. 450-7; *CW* 2:493-500]

Bombay, 5 augustus 1880

Aan de heer Charles Fauvety, president van de Société des études psychologiques, in Parijs.

Zeer geëerde heer en president,

Uw gewaardeerde brief van 25 juni is zo serieus en belangrijk dat de hoogste raad van de Theosophical Society na rijp beraad me heeft opgedragen u even serieus en op alle punten te antwoorden.

U zegt ons dat u – en verschillende andere leden van uw geleerde vereniging – zich niet bij ons heeft aangesloten omdat 'de esoterie als beginsel is ingesteld' in onze statuten.

Sta me toe u te zeggen dat u zich hierin vergist.

Het is waar dat er in onze Society een sectie is die *volledig esoterisch* is. Maar ze is slechts een sectie, een heel klein deel van de Society, die misschien het best kan worden gedefinieerd als niet alleen de stam van de theosofische boom, of zijn kern – want onze Society dankt haar oorsprong aan deze sectie – maar de levenskracht die haar doet leven en bloeien. Zonder deze sectie, die uitsluitend uit oosterse adepten bestaat, zou de Theosophical Society, waarvan de vertakkingen de vijf werelddelen beginnen te bedekken, niets anders dan een dood en onvruchtbaar lichaam zijn, een lichaam zonder ziel. En toch zouden de theosofen die tot nu toe daarin zijn toegelaten, op de vingers van één

[1] Noot vert.: In *Isis ontsluierd* (2:321-2) en in *De geheime leer* (1:411-2) komt dit citaat ook voor; het fragment is daar langer en vollediger, en wordt toegeschreven aan Vāmadeva Mudaliyar; vgl. ook L. Jacolliot, *Les fils de Dieu*, blz. 229-30.

hand kunnen worden geteld. Iemand wordt niet daarin toegelaten omdat hij dat wenst. Wat de andere theosofen betreft, ze hebben, met uitzondering van de wachtwoorden die men verandert bij elke uitzetting van een slechte en onoprechte broeder, geen enkel geheim te bewaren en niets te verbergen.

De statuten zeggen over dit onderwerp het volgende:

'11. – De Society heeft drie secties. De eerste bestaat uitsluitend uit ingewijden in de occulte wetenschap of esoterische filosofie. Omdat ze een diepe belangstelling koesteren voor de bestuurszaken van onze Society, staan ze voortdurend in contact met de president-stichter, maar voor het overgrote deel van de leden blijven ze altijd onbekend. Alleen diegenen die zijzelf uitkiezen[1] ontvangen het recht hen te kennen en met hen in contact te staan.

(g) Maar *geen van deze leden* (die op die manier bevoorrecht zijn) *heeft het recht de geheimen van de occulte wetenschap die hem misschien worden meegedeeld, openbaar te maken*. En voordat hij in direct of indirect contact wordt gebracht met de adepten van de eerste sectie, moet hij de plechtigste eed afleggen om nooit bekend te maken wat hij te weten komt of te zien krijgt, of zijn kennis voor persoonlijke en egoistische doeleinden te gebruiken, of zelfs erop te zinspelen, tenzij hij daartoe van zijn meester zelf toestemming krijgt.'

Al het andere wordt in het volle daglicht gedaan. Zeker, het is waar dat onze leden nog andere voorrechten hebben dan zij die niet tot onze Society behoren. Elke afdeling van de Society (er zijn er 53) heeft haar bibliotheek met meer of minder zeldzame boeken en ongepubliceerde manuscripten, waartoe het publiek geen toegang heeft. Ze hebben elke week bijeenkomsten en maken hun zaken niet openbaar door ze van de daken te verkondigen. Maar hierin vertonen ze geen grotere exclusiviteit of geheimzinnigheid dan een wetenschappelijke vereniging waar wetenschappelijke discussies worden gehouden of experimenten worden gedaan. Als we geen bezoekers op onze wekelijkse bijeenkomsten toelaten, dan is dat niet omdat we iets te verbergen hebben, maar eenvoudig om niet in ons werk gestoord te worden en om dwaze praatjes

[1] Tot op heden zijn er slechts *vijf* leden van de derde sectie, die hen hebben gezien, en met enkelen van hen hebben gesproken; en slechts twee die raad en enkele lessen in de occulte wetenschap hebben ontvangen; en we zijn met 45.000! Hieruit kunt u zien hoe gemakkelijk het is om onze 'broeders' van de eerste sectie te leren kennen of te benaderen!

en voorbarig commentaar van sceptici te vermijden. Elke keer dat we, na geëxperimenteerd te hebben, erin slagen een ontdekking te doen met betrekking tot de occulte krachten, wordt het feit gepubliceerd, en meer dan eens kunt u in *The Theosophist* het verslag lezen over dit of dat verschijnsel in de natuurkunde, de fysiologie of de psychologie, dat we naar believen kunnen reproduceren.

Afgezien van deze zeer bijzondere tak van esoterische studies, is onze Society, zoals de naam aangeeft, niets anders dan 'de universele broederschap; de *broederschap van de mensheid*'.

Onze Society brengt tot stand wat de vrijmetselarij belooft, maar nooit in praktijk brengt. Alle *broeders, zonder onderscheid van maatschappelijke positie, ras of huidskleur* reiken elkaar de hand. Een hooggeplaatste rijke heer van adel die, als hij geen theosoof was, niet vaak een arme hindoe of Chinees de drempel van zijn hal zou laten passeren, behandelt zijn arme en eenvoudige broeder als zijn gelijke.

Dag en nacht werken we gezamenlijk aan de spirituele wedergeboorte van mensen die moreel blind zijn, en eveneens aan de verheffing van volkeren die in verval verkeren.

Dit is een programma waarin u misschien moeilijk kunt geloven, en u bent misschien geneigd het als zuiver utopisch te beschouwen, en toch hebben we de bewijzen ervan. Lees *The Theosophist* en de verslagen van de Society, en u zult er vele brieven in vinden, geschreven door hindoes, Singalezen, moslims, om ons voor onze pogingen te bedanken en ons het nieuws te brengen over de verkregen resultaten. Een jonge Engelsman, een rechter die op dit moment in de Central Provinces verblijft, Scott Esq., bekent ons dat hij, sinds hij lid van onze Society is geworden, veel aandachtiger naar de klachten van de lokale bevolking luistert dan vroeger. Hij denkt niet meer, zoals hij jarenlang gewend was, dat in elk proces of meningsverschil tussen een Europeaan en een hindoe *het altijd de hindoe is die ongelijk moet hebben*; hij is er opgetogen over bij de Indiërs zoveel ontwikkeling en inzicht aan te treffen. Hij beschouwt ze nu als mensen, als 'broeders', terwijl ze vroeger in zijn ogen slechts *honden* of *nikkers* waren. De vrouw van een generaal, Mw. Murray, die 18 jaar in India heeft gewoond, heeft na haar inwijding vriendschappelijke gesprekken gevoerd met ontwikkelde brahmanen van onze Society, en ze schudde hun de hand toen ze vertrok. 'Het was de eerste keer in mijn leven', zei ze, 'dat ze hindoes aanraakte of enkele woorden met hen wisselde!' Ze had nooit met iemand van dit volk gesproken in de 18 jaar die ze te midden van hen had doorge-

bracht; ze was er opgetogen over zoveel edele mensen onder hen aan te treffen! Dit zijn de vruchten van de theosofie als 'universele broederschap'. Tot onze leden behoren een groot aantal Engelsen; het zijn allemaal bestuursambtenaren. Denkt u niet dat de gevolgen van onze theosofische beginselen over ongeveer tien jaar veel goeds zullen hebben gebracht aan dit volk dat tot dusver zo onrechtvaardig werd veracht, onderdrukt en miskend?

Geloof me, de Theosophical Society is een harp met meer dan één snaar; en van deze snaren is er niet één die niet ten slotte in harmonie gaat meetrillen in antwoord op onze onophoudelijke inspanningen. Er is bij ons plaats voor iedereen, en voor elke aspiratie. Alles hangt af van wat men wil doen. Bent u christen, boeddhist, brahmaan, jood of zoroastriër? Dan hoeft u zich slechts aan te sluiten bij de afdeling die bestaat uit aanhangers van de religie die u belijdt. Bent u spiritist? Sluit u dan aan bij de afdeling van de spiritisten. Vrijdenker? Word dan lid van de Theosophical Society van Lanka, enz. Bent u geen van alle, maar alleen een denker, een zoeker naar waarheid en niets dan de waarheid; een historicus, een etnoloog, een geleerde die zich wijdt aan de natuurwetenschappen, een archeoloog, een filoloog, een oudheidkundige? U zult onder de namen van onze leden de geleerdste, de meest beroemde figuren aantreffen. U zult niet langer alleen en in afzondering werken; als lid van een academie, van een van de koninklijk erkende 'geleerde' verenigingen, zult u niet langer hoeven te beven als u aankomt met een ontdekking in een van de bespotte wetenschappen, die beschouwd worden als de voortvloeisels van dromen en onmogelijke hallucinaties, want het zal niet meer nodig zijn om u tot hen te wenden om deze ontdekking te bewijzen. Terwijl een 'Royal Society' u zou wegsturen of u zou willen laten doorgaan voor een gek of een charlatan (zoals in het geval van Crookes), zult u bij ons een dozijn andere collega's en ware geleerden vinden, die u zullen steunen en helpen, omdat ze evenals u lid van de Theosophical Society zijn, omdat ze hebben gezworen elkaar wederzijds te helpen en te onderrichten. (Zie uw *Religion laïque*; wordt ze niet doodgezwegen?)

Om dit onderwerp te besluiten: onze Society is precies het tegenovergestelde van alle andere bestaande verenigingen. We laten de schaduw van het dogmatisme niet toe, noch in religie noch in wetenschap. Iedereen handelt – in zijn eigen afdeling – naar beste weten, maar niemand haalt het in zijn hoofd om in onze algemene bijeenkomsten zijn denkbeelden aan anderen op te leggen. Een lid dat tegen zijn 'broeder'

van een andere religie zou zeggen: 'Je moet geloven zoals ik, anders ben je verdoemd', of die zou proberen hem te laten geloven dat alleen hij de waarheid bezit, of die het geloof van die ander zou beledigen, zou onmiddellijk uit de Society worden gezet. De centrale Society beschermt elk geloof, elke persoonlijke opvatting, zoals ze de portemonnee van een van haar leden zou bewaken. Niemand heeft het recht aan het heilige of persoonlijke gedachtegoed van een van zijn broeders te komen, tenzij dit met eerbied en met toestemming van laatstgenoemde gebeurt. Daarom werkt onze Society in harmonie, en werd nog onlangs een delegatie van negen leden, waaronder twee boeddhisten, twee vrijdenkers, een christen, twee zonaanbidders (pārsī's) en twee brahmanen met een opdracht naar Ceylon gestuurd om de rechten van de boeddhisten (vroeger hun verbeten vijanden; men haatte elkaar wederzijds) te verdedigen, om theosofische societies van boeddhisten op te richten, en bijeenkomsten en besprekingen te organiseren ten gunste van de religie van laatstgenoemden.

Ik stuur u *The Theosophist* vanaf het eerste nummer, en we zullen u regelmatig nummers toesturen, met het verzoek aan u en uw vereniging ze in ontvangst te nemen met onze oprechte en broederlijke groeten. Ik verzoek u in het augustusnummer een of twee artikelen te lezen die ik heb aangestreept; dan ziet u wat de *Ceylon Examiner*, een christelijk blad, zegt over onze Society, haar plannen en het praktische werk dat ze in de wereld doet. We zijn allemaal mensen en kunnen gemakkelijk fouten maken; we hebben allemaal onze opvattingen en voorkeuren, en ook onze eigen smaak en verschillende manieren om de dingen te zien. Laten we dus elkaar helpen met het licht dat we hebben, en nooit iets dogmatiseren, tenzij de hypothese in de ogen van de hele wereld een onbetwistbaar feit wordt – zoals het bestaan van de zon of de oceanen. Waarom zouden we ons druk maken over de persoonlijke meningen van onze leden over religie! Als iemand zich in het algemeen gesproken in de belangrijkste punten van de statuten van onze *broederschap* kan vinden, en als hij eerlijk, zuiver en oprecht is, en bereid is om zijn medemens te helpen, wat doet het er dan toe of die persoon dit doet in naam van Christus of van Boeddha! U hoeft slechts de mooie woorden van Spinoza nog eens te lezen, die u citeert in de *Religion laïque*, om deze wederzijdse verdraagzaamheid, deze onverschilligheid voor *namen* en bijzaken, te begrijpen: 'Het is helemaal niet noodzakelijk om de persoon Christus . . . (We zullen eraan toevoegen – of Boeddha, of Zarathoestra, of Parabrahman) te kennen, maar wel de *ideale* Christus,

d.w.z. deze eeuwige zoon van God, *deze goddelijke wijsheid die in alle dingen is gemanifesteerd* . . . want alleen zij kan ons naar de volmaakte staat brengen, door ons te onderrichten wat waar en onwaar, goed of slecht is.' De Theosophical Society heeft haar naam dus niet te danken aan de letterlijke betekenis van het Griekse woord theosophia, dat uit twee woorden 'God' en 'wijsheid' is samengesteld, maar veeleer aan de spirituele betekenis van die term. Ze is de society die op zoek is naar de *goddelijke wijsheid*, de occulte of spirituele wijsheid die, hoewel ze zich bijna niet leent voor experimenten van de puur stoffelijke wetenschap, of voor het onderzoek van de materialist, toch ten grondslag ligt aan alle materiële en immateriële zaken, want ze is de omega of het laatste woord over de schepping, of beter gezegd over de evolutie van elke vorm, over elk denkbeeld, zelfs het meest abstracte.

Edison, de theosoof, heeft deze *goddelijke wijsheid* ontdekt in de eeuwigheid van het geluid, dat nooit verdwijnt, zelfs niet wanneer zijn instrument, de loodplaat, verdwijnt; en Robert Fludd, de grote rozenkruiser, heeft haar ontdekt en onderzocht in de vlam en het vuur, waarvan de officiële wetenschap noch de essentie noch de oorsprong kent, en ook nooit zal kennen, tenzij ze zich niet te goed voelt om de weg te volgen die de vuurfilosofen uit de middeleeuwen hebben gebaand – deze 'dromers' en 'idioten' zoals Littré ze noemt. Maar bevindt deze *goddelijke wijsheid* zich niet evenzeer in de *harmonie* van de sferen als in de harmonie tussen volkeren en mensen? Als leden van de grootse *universele broederschap*, de broederschap van wetenschappen, religies en denkbeelden, hebben we *niets te verbergen*; we doen alles in het volle daglicht, want harmonie kan nooit schadelijk werken en men kan er geen misbruik van maken.

De enkele bevoorrechten onder ons die de drempel van de occulte wetenschap (dat tweesnijdend zwaard dat *redt*, maar ook *doodt*) hebben overschreden of zouden kunnen overschrijden, hebben niet het recht deze waarheden aan het volle daglicht prijs te geven, noch om het grote geheim te verraden. Dit geheim behoort niet aan ons, het behoort niet aan onze eeuw; het is het erfdeel van de martelaren, van de filosofen en heiligen van het grootse *verleden*. Als de bewaarders van deze geheimen, die alleen zij bezitten, het om een zekere reden juist achten dat ze goed bewaakt blijven en nooit in handen mogen vallen van niet-ingewijden, van mensen die genoegen scheppen in tweedracht en elke gedachte aan harmonie tussen de rassen die zogenaamd 'superieur' zijn en die welke ze als 'inferieur' behandelen zouden verachten, dan is het

aan ons om hun voorwaarden te verwerpen, of ze te accepteren en deze geheimen 'met ons leven' te verdedigen.

U ziet dus dat de esoterie bij ons alleen 'als beginsel is ingesteld' als men als neofiet tot de afdeling van de yogī's, van de sannyāsī's, wil worden toegelaten.

Zoals ik de eer had u te zeggen, telt deze afdeling slechts *vijf* leden. Zelfs hun namen zijn onbekend aan de andere theosofen die, met uitzondering van wachtwoorden, niets hebben te verbergen, noch iets hebben te onthullen wat niet in ons tijdschrift is gepubliceerd.

En tot slot mijn excuses voor mijn lange brief en voor mijn slechte Frans, een taal die ik hier volkomen vergeet. Ik heb u alles duidelijk gemaakt, en verzoek u het op uw beurt aan uw geachte leden duidelijk te maken, en met deze brief te doen wat u wenselijk vindt.

Hoogachtend,

H.P. Blavatsky
Correspondentie-secretaresse van de
Theosophical Society van New York

1881

Een jaar theosofie

[‘A year of theosophy’, *The Theosophist*, januari 1881, blz. 85-6; *CW* 3:1-8]

De wijzer van de tijd sluit weer één van de uren van de wereld af. . . . En wanneer het oude jaar in de eeuwigheid overgaat, zoals een regendruppel in de oceaan valt, wordt zijn lege plaats op de kalender door een opvolger ingenomen die – als men de oude profetische waarschuwingen van Mother Shipton[1] en andere zieners mag geloven – voor sommige delen van de wereld onheil en rampen zal brengen. Laat het oude jaar met zijn vreugden en triomfen, zijn slechtheid en verbittering, los, als het voor ons maar de herinnering aan onze ervaring en de lessen van onze fouten achterlaat om van te leren. Wijs is degene die ‘het verleden met rust laat’, en moedig het hoofd biedt aan de plichten van het nieuwe jaar; slechts de zwakken en dwazen jammeren over het onherroepelijke. Het is goed om kort terug te blikken op die gebeurtenissen in het jaar 1880 n.Chr. die voor de leden van de Theosophical Society van belang zijn. Vooral omdat de verjaardag van de Society niet openlijk is gevierd, aangezien de voorzitter en de correspondentiesecretaresse niet in Bombay waren.

Het zal niet nodig zijn om in te gaan op die bestuurlijke details die, hoe belangrijk ze op zich ook zijn als zwakke of sterke schakels in de algemene keten van vooruitgang, en hoe ze ook het geduld, de zenuwen en andere beperkte middelen van de belangrijkste functionarissen op de proef hebben gesteld, het publiek helemaal niet interesseren. Het zijn niet zozeer verklaringen als wel *resultaten* waarom wordt gevraagd, en deze zijn in ons geval overvloedig. Zelfs onze ergste vijand moet wel erkennen, als hij nauwkeurig onze verrichtingen zou nagaan, dat de Society in moreel opzicht, in aantal leden en wat betreft haar mogelijkheden voor toekomstig nut, onmetelijk sterker is dan een jaar geleden. Haar naam is wijd en zijd bekend geworden; haar ledental is verrijkt door de toetreding van enkele vooraanstaande mensen; ze heeft nieuwe afdelingen in India, Ceylon en elders gevestigd; aanvragen zijn nu in behandeling voor de organisatie van nog andere afdelingen in

[1] Noot vert.: Ursula Southell (1488-1561), een Engelse waarzegster.

New South Wales, Sydney, Californië, India en Australië; haar tijdschrift is met succes een tweede jaargang ingegaan; de plaatselijke geschilpunten met de regering van India zijn definitief en eervol geregeld; een kwaadaardige poging door een handjevol ontevreden mensen in Bombay om haar te ontwrichten, is jammerlijk mislukt.[1] De Society is officiële overeenkomsten aangegaan met de Sanskriet Samāj van Benares, d.w.z. met de meest hoogstaande organisatie van orthodoxe Sanskriet-pandits in de wereld, met de andere Sabhā waarvan pandit Rama Misra Shastri de leider is, en met de hindoe-Sabhā van Cochin State; terwijl ze tegelijkertijd haar broederlijke betrekkingen met de Ārya Samājes van de Punjab en de North-Western Provinces heeft versterkt. Afgezien van dit alles kunnen we blij en trots wijzen op de resultaten van de recente reis naar Ceylon, waar binnen de tijdsruimte van 57 dagen zeven afdelingen van boeddhistische leken, één geestelijke raad van boeddhistische priesters, en één wetenschappelijke vereniging werden gevormd, en enige honderden nieuwe leden aan onze lijst werden toegevoegd.

Al dit werk kon niet worden volbracht zonder veel inspanning, zorgen en fysiek ongemak. Als daarbij ook nog de druk komt van een correspondentie met veel verschillende landen, en de tijd die nodig was voor twee reizen naar Noord-India en één naar Ceylon, dan zullen onze verre vrienden zien dat, welke verdere kritiek ook terecht kan worden geleverd op de stichters die nooit beweerd hebben in enig opzicht onfeilbaar te zijn, die van luiheid hun beslist niet voor de voeten kan worden geworpen. En wanneer ze vernemen dat het werk dat sinds hun vertrek uit Amerika is verricht, voor reizen en voor de inrichting en het onderhoud van het hoofdkwartier, ongeveer 20.000 rupees heeft gekost, terwijl de kasontvangsten van de penningmeester (behalve die van Ceylon, Rs. 2440, een bedrag dat opzij is gelegd als een speciaal fonds dat in het belang van het boeddhisme zal worden gebruikt) in totaal maar 1240 rupees waren, waaronder een donatie van 200 van de algemeen gerespecteerde Maharani Surnomoyi, en een andere van 20 rupees van een vriend in Bengalen – zullen degenen die de zaken van

---

[1] Geheime brieven van vroegere leden die de stichters beschuldigden en naar Parijs en andere theosofen waren gestuurd met de bewering dat de Bombay Society feitelijk dood was (haar *beste* leden hadden bedankt), werden aan ons teruggezonden met nieuwe betuigingen van vriendschap en trouw en uitdrukkingen van verachting voor de samenzweerders. – Red. *Theosophist*

de Society leiden door hen dan worden beschouwd als mensen die geld verdienen met hun werk? En deze cijfers, die heel gemakkelijk kunnen worden geverifieerd, zijn ons enige antwoord op de laster die kwaadwillig is verspreid door enkelen die niet, en anderen die wél de waarheid kenden.

De reis naar Ceylon duurde in totaal 77 dagen, de tweede naar Noord-India 125 dagen. De stichters werkten dus 29 van de 52 weken niet in Bombay; hun reizen strekten zich over 25 breedtegraden uit, van Lahore in het uiterste noorden van India, tot Matara, de zuidelijkste punt van het oude Lanka. Elk van de drie bestuursdistricten van India heeft een evenredig aantal nieuwe leden bijgedragen; en in de vroegere hoofdstad van wijlen de heldhaftige Runjeet Singh werd onlangs een afdeling door Sikhs en Punjabi's opgericht onder de naam 'Punjab Theosophical Society.' In het afgelopen jaar gaf voorzitter Olcott 79 lezingen en toespraken, waarvan de meeste in het Hindī, Urdū, Gujarātī en Singalees werden vertaald.

Er bestaan veel misvattingen over de aard en doeleinden van de Theosophical Society. Sommigen, bijvoorbeeld Sir Richard Temple, denken dat ze een religieuze sekte is; velen geloven dat ze uit atheïsten bestaat; een derde groep is ervan overtuigd dat haar enige doel de studie van occulte wetenschap en de inwijding van nieuwelingen in de heilige mysteriën is. Eén duidelijke misvatting blijkt uit het feit dat zeker honderd belangstellenden ons te kennen hebben gegeven dat ze bereid waren om zich direct bij ons aan te sluiten als ze er zeker van konden zijn dat ze kort daarop met siddhi's zouden worden begiftigd of met het vermogen om occulte verschijnselen teweeg te brengen. Het begin van een nieuw jaar is een goed moment om nog eens een poging te doen – hopelijk de laatste – om deze misvattingen uit de weg te ruimen. Laten we herhalen: (1) De Theosophical Society onderwijst geen nieuwe religie, streeft niet naar de vernietiging van oude religies, heeft geen eigen geloofsovertuiging, volgt geen religieuze leider, en is beslist en nadrukkelijk *geen sekte*, en was dat ook nooit. Mensen van elke religie kunnen lid worden, op voorwaarde van wederzijdse verdraagzaamheid en het verlenen van wederzijdse hulp om waarheid te ontdekken. De stichters hebben nooit toegestaan dat ze als religieuze leiders worden beschouwd, ze verwerpen elk idee in die richting, en ze hebben geen discipelen aangenomen en zullen dat ook niet doen. (2) De Society bestaat niet uit atheïsten, en werkt evenmin in het belang van atheïsme als in dat van deïsme of polytheïsme. Ze heeft leden uit bijna

elke religie, en onderhoudt broederlijke betrekkingen met elke religie. (3) Veruit de meeste leden zijn geen onderzoekers van de occulte wetenschap en verwachten niet dat ze ooit een adept worden. Aan iedereen die om informatie vraagt, is verteld welke offers noodzakelijk zijn om hogere kennis te verwerven, en maar weinig mensen bevinden zich in een positie om aan een tiende daarvan te kunnen voldoen. Wie lid wordt van onze Society krijgt daardoor geen siddhi's, en er is geen enkele zekerheid dat hij ooit verschijnselen zal zien, laat staan een adept ontmoeten. Enkelen hebben beide kansen gekregen, en dus berusten de mogelijkheid van verschijnselen en het bestaan van 'siddha's' niet op onze ongeverifieerde beweringen. Aan hen die bepaalde dingen hebben gezien, werd dat misschien toegestaan op grond van persoonlijke verdienste die opgemerkt werd door hen die hun de siddhi's verleenden, of om andere redenen die zij kennen en waarover wij geen controle hebben.

Duizenden jaren lang zijn deze dingen, terecht of onterecht, als heilige mysteries bewaakt, en Aziaten hoeven in ieder geval niet eraan herinnerd te worden dat de leerlingen van een yogī vaak zelfs na maanden of jaren van zeer trouwe en toegewijde persoonlijke dienstverlening geen 'wonderen' werden getoond of met vermogens werden begiftigd. Wat een dwaasheid is het daarom om zich te verbeelden dat men door tot een organisatie toe te treden een kortere weg naar adeptschap inslaat! De vermoeide reiziger op een vreemde weg is zelfs al dankbaar als hij een wegwijzer vindt die de weg naar zijn bestemming aangeeft. Al zou onze Society niets anders doen, ze verricht in ieder geval die vriendelijke taak voor de zoeker naar waarheid. En dat is veel.

Voordat we besluiten, moet iets worden gezegd ter verbetering van een ongelukkige indruk die zich aan het verspreiden is. Omdat onze brochure met onze statuten een verband vermeldt tussen onze Society en bepaalde meesters in de occulte wetenschap, of 'mahātma's', denken veel mensen dat deze grote figuren persoonlijk betrokken zijn bij de praktische leiding van haar dagelijkse werk; en dat ze in dat geval, omdat ze in de eerste plaats verantwoordelijk zijn voor verschillende fouten die gemaakt zijn bij de toelating van onwaardige leden en bij andere zaken, niet zo wijs, zo zorgvuldig of zo ver vooruitziend kunnen zijn als van hen wordt beweerd. Men neemt ook aan dat de voorzitter en de correspondentie-secretaresse (vooral laatstgenoemde), als ze al niet zelf yogī's en mahātma's zijn, dan toch ten minste personen met ascetische gewoonten zijn, die een hoge graad van ethiek hebben

bereikt. Geen van deze veronderstellingen is juist, en beide zijn duidelijk absurd. De leiding van de Society wordt, behalve bij bijzonder belangrijke crises, aan de erkende functionarissen overgelaten, en zij zijn volkomen verantwoordelijk voor alle fouten die worden gemaakt. Er zijn ongetwijfeld veel fouten gemaakt, en onze leiding is misschien heel gebrekkig, maar het is een wonder dat er niet méér zijn gemaakt, als de hoeveelheid taken die noodzakelijkerwijs aan de twee hoofdfunctionarissen is opgelegd en de wereldwijde omvang van activiteiten in aanmerking worden genomen. Kol. Olcott en Mw. Blavatsky doen zich niet voor als asceten. Het zou voor hen ook niet mogelijk zijn om ascetisme te beoefenen, zolang ze zich midden in de strijd bevinden om ervoor te zorgen dat de Society vaste voet aan de grond krijgt terwijl een egoïstische, op sensatie beluste wereld alle mogelijke obstakels op haar weg plaatst. Wat ieder van hen vroeger is geweest, of wat ieder van hen of beiden in de toekomst misschien worden, is een heel andere zaak. Momenteel beweren ze alleen dat ze proberen eerlijk en serieus, voor zover hun natuurlijke zwakheden dat toelaten, de denkbeelden die belichaamd zijn in het programma en de statuten van de Theosophical Society, door hun voorbeeld en leringen kracht bij te zetten. Eén of twee keer hebben kwaadaardige mensen ons openlijk verweten dat we geen praktische bewijzen hebben gegeven van onze zogenaamde genegenheid voor India. Onze uiteindelijke rehabilitatie moet aan het nageslacht worden overgelaten, dat altijd die rechtvaardigheid verschaft die het heden ons te vaak ontzegt. Maar als we mogen oordelen naar de geest van onze correspondentie en ook naar het enthousiasme waarmee we op onze reizen overal zijn begroet, heeft het beroep dat we doen op het ontwikkelde Indiase publiek zelfs nu al duidelijk goede resultaten opgeleverd. De morele wederopleving van India en het herstel van haar oude spirituele glorie *moet uitsluitend het werk van haar eigen zonen zijn*. Het enige wat we kunnen doen is de lont in het kruit werpen, het smeulende vuur tot een aangename warmte aanwakkeren. En dit proberen we te doen. Eén stap in de goede richting – dit zal men ongetwijfeld erkennen – is het verbond dat we hebben gesloten met de pandits in Benares en waarvan het onderstaande document getuigt:

Bepalingen van het verbond tussen de Sanskriet-Sabhā van Benares en de Theosophical Society, in het belang van de Sanskrietliteratuur en de vedische filosofie.

Tijdens een speciale bijeenkomst die heden werd gehouden, aan-

vaardde de Sanskriet Samāj – voorgezeten door pandit Bapu Deva Shastri – nadat ze had geluisterd naar een toespraak van kol. H.S. Olcott, voorzitter van de Theosophical Society, waarin het voorstel werd gedaan tot samenwerking tussen de beide organisaties, unaniem de volgende inleidende overwegingen en de resolutie:

1. Aangezien de belangen van de Sanskrietliteratuur en de vedische filosofie en wetenschap in hoge mate zullen worden bevorderd door een broederlijk verbond van alle vrienden van de Indo-Europese wetenschap over de hele wereld; en

2. Aangezien het duidelijk is dat de Theosophical Society zich oprecht wijdt aan het verwezelijken van dit zeer waardevolle doel, en over mogelijkheden beschikt waarvan we graag gebruik willen maken, wordt daarom

3. Besloten, dat deze Samāj het aanbod dat door de Theosophical Society is gedaan, aanvaardt en verklaart dat ze een vriendschappelijk verbond heeft gesloten met de genoemde Society voor het aangegeven doel, en dat ze aanbiedt alle mogelijke hulp te geven om de plannen die worden overeengekomen tussen de leidende functionarissen van de twee Samājas uit te voeren.

Onder voorwaarde, echter, dat het aangaan van dit verbond niet zal worden uitgelegd als zou één van beide organisaties ondergeschikt zijn aan de leiding of de jurisdictie van de andere.

Benares, Margashirsha Shuddha, 13de Samvat 1937, overeenkomend met 30 november 1880, dinsdag.

(get.) Bapu Deva Shastri, voorzitter
Bal Shastri, vice-voorzitter
Gangadhar Shastri, secretaris
Dhundhiraja Shastri, lid
Rama-Krishna Shastri, lid
Damodar Shastri, lid
Pandit Yageshwar Shad, lid
Babu Shastri, lid
Keshava Shastri, lid
Govind Shastri, lid
Pramada Dasa Mitra, erelid

Hoofdkwartier van de Theosophical Society, Bombay, 25 december 1880. Met algemene stemmen goedgekeurd door de Algemene Raad, en namens deze getekend en bekrachtigd door de voorzitter-

stichter overeenkomstig een besluit dat heden is genomen.

H.S. Olcott,
Voorzitter van de Theosophical Society

Deze bewaarders van de Sanskrietkennis hebben beloofd de kostbare schatten van de Indo-Europese filosofie op schrift te stellen en met ons samen te werken om de feiten wereldwijd bekend te maken.

De Londense *Spiritualist* merkte onlangs op dat we veel voor het spiritisme in India deden. Men zou beter kunnen zeggen dat we veel doen om de betekenis van de mesmerische wetenschap bekend te maken, want we hebben, overal waar we kwamen, ons geen moeite gespaard om aan te tonen dat er tussen onze moderne ontdekkingen op het gebied van het mesmerisme, de psychometrie en de odische kracht, en de oude Indiase wetenschap yogavidyā een nauw verband bestaat. Vol vertrouwen zien we uit naar de dag waarop het volledige bewijs van dat verband zowel in Azië als Europa de basis zal leggen voor een volmaakte, want empirische, psychologie.

Transcendente fysica[1]

['Transcendental physics', *The Theosophist*, februari 1881, blz. 95-7; *CW* 3:14-20]

Zoals vorige maand werd opgemerkt, is het nu wereldbekende boek van prof. Zöllner over zijn experimenteel onderzoek naar de theorie van een vierde dimensie van de ruimte, met medewerking van dr. Henry Slade, het Amerikaanse spiritistische medium, een van de meest waardevolle boeken die ooit over mediamieke verschijnselen zijn verschenen. Het moderne spiritisme heeft bijna evenveel boeken voortgebracht als een vrouwelijke haring eieren; en op een paar na hadden ze allemaal net zo goed niet hoeven te verschijnen. Maar zo nu en dan brengt het onderzoek naar dit onderwerp een werk voort dat een blij-

[1] *Transcendental Physics*, Londen 1880. Een verslag van experimenteel onderzoek uit de wetenschappelijke verhandelingen van Johann Karl Friedrich Zöllner, professor in de fysische astronomie aan de universiteit van Leipzig; lid van de Royal Saxon Soc. of Sciences, enz., uit het Duits vertaald, met een voorwoord en appendices, door Charles Carleton Massey van Lincoln's Inn, advocaat (vice-voorzitter van de Theosophical Society).

vende bijdrage levert aan de vooruitgang van de wetenschap. En prof. Zöllners boek behoort tot die categorie. Het is het verslag van een reeks zittingen of seances met een van de meest begaafde 'mediums' van onze tijd.

Slade is iemand die omgeven schijnt te zijn door een aura of magnetische sfeer waarvan de voorwerpen om hem heen zo doordrenkt raken dat ze uiteen kunnen vallen en zich ook weer tot een geheel kunnen verenigen afhankelijk van de wensen van een of andere intelligente macht die hoort, toestemt, wil en uitvoert. Hij gelooft dat het de om hem heen zwevende ziel van zijn overleden vrouw is, die echter haar plaats tijdelijk aan andere 'geesten' zou afstaan om hun eigen boodschappen aan hun eigen (nog levende) vrienden in hun eigen respectieve talen te geven – talen die noch Slade noch zij ooit heeft gekend. De meeste mediums brengen een of twee soorten verschijnselen voort die karakteristiek voor hen zijn. Zo bracht William Eddy wandelende en soms sprekende figuren van overleden mensen voort; de dames Thayer uit Amerika en Guppy-Volckmann uit Engeland produceren bloemenregens; de gebroeders Davenport lieten losse handen uit het raam van hun kabinet verschijnen, en muziekinstrumenten die door de lucht vlogen; Foster laat met bloed geschreven namen verschijnen onder de huid van zijn arm, en pikt dezelfde namen uit een aantal beschreven briefjes die op een tafel zijn uitgestrooid, enz.

Slade's belangrijkste specialiteit is om automatisch schrift op een lei voort te brengen onder de strengste testomstandigheden; maar soms is hij ook helderziend, laat etherische figuren in de kamer verschijnen, en in het bijzijn van prof. Zöllner bracht hij een reeks ongewone en verbazingwekkende verschijnselen teweeg die aantonen dat stof door stof heen kan gaan. Hierbij moet worden opgemerkt dat deze geleerde uit Leipzig een van de meest eminente astronomen en natuurkundigen is. Hij is ook een diepzinnig metafysicus, de vriend en gelijke van de knapste Duitse denkers van deze tijd. Hij heeft lang het vermoeden gehad dat er, naast lengte, breedte en dikte, een vierde dimensie van de ruimte zou kunnen zijn, en dat, als dit zo is, dit een andere bestaanswereld zou betekenen die verschilt van onze driedimensionale wereld, met haar eigen bewoners die passen bij haar vierdimensionale wetten en omstandigheden, zoals wij bij de onze van drie dimensies. Hij was niet de grondlegger van deze theorie; Kant en later Gauss, de metafysische meetkundige, hadden eerder op de mogelijkheid ervan gewezen. Maar zolang het niet experimenteel was aangetoond, bleef het

zuiver verstandelijke speculatie, totdat het Zöllner lukte om het vraagstuk op te lossen en zijn prominente collega's Weber, Fechner en Scheibner te overtuigen. De publicatie van de resultaten van deze experimenten heeft in de hele wetenschappelijke wereld grote belangstelling gewekt, en de discussie tussen de groepen vooruitstrevende en conservatieve denkers wordt druk en zelfs fel voortgezet. Onze ruimte laat niet toe dat we prof. Zöllners boek uitgebreid bespreken, en omdat het in de bibliotheek van iedereen die beweert verstand te hebben van de onderwerpen kracht, stof en geest niet mag ontbreken, kan het aan de lezer worden overgelaten om het grootste deel van de verbazingwekkende inhoud van het boek daarin zelf te vinden.

Samengevat zijn dit de feiten: Zöllner begint met de stelling dat als we ter wille van de redenering uitgaan van het bestaan van een wereld met vier dimensies en vierdimensionale bewoners, laatstgenoemden in staat moeten zijn het eenvoudige experiment te verrichten om stevige knopen in een touw zonder einde te leggen. Want de vierde dimensie van de ruimte – of, laten we zeggen, de vierde eigenschap van de stof – moet doordringbaarheid zijn. Daarom nam hij, toen hij wist dat het medium Slade naar Leipzig zou komen, een touw, bond de twee uiteinden samen, en verzegelde ze met was waarop hij zijn eigen zegel stempelde. Slade kwam en de professor ging met hem aan een tafel zitten, in helder daglicht, met hun vier handen op de tafel. Slade's voeten waren in het zicht, en het touw 'zonder einde' met het verzegelde uiteinde lag op de tafel onder de duimen van de professor, en de lus ervan hing naar beneden en rustte op zijn schoot. Het was de eerste keer dat Slade van dit soort experimenten had gehoord, en niemand had ze ooit met een medium gedaan. Binnen enkele seconden voelde de professor een lichte beweging in het touw – dat niemand aanraakte – en toen hij ernaar keek, zag hij tot zijn verrassing en vreugde dat zijn wens was vervuld. Maar in plaats van één waren er vier knopen in zijn touw gelegd. Voor een wetenschapper zoals hij was dit resultaat, hoewel veel minder sensationeel dan honderden mediamieke verschijnselen, een even definitief en belangrijk bewijs voor de theorie van vier dimensies, als de val van een appel voor Newton om zijn onsterfelijke theorie over de zwaartekracht te bevestigen. Hier was duidelijk een voorbeeld van stof die door stof heen gaat, kortom, de hoeksteen van een heel stelsel van kosmische filosofie. Dit experiment heeft hij vaak en in het bijzijn van verschillende getuigen herhaald. Als extra proef bedacht hij om twee ringen te maken uit twee soorten massief hout – één van eiken-

hout en één van elzenhout – die hij reeg aan een darmsnaar. Hij reeg er ook een bandje zonder einde aan, dat hij als ring uit een blaas had gesneden. Daarna verzegelde hij de einden van zijn snaar zoals in het vorige experiment, en net als toen hield hij het zegel op de tafel onder zijn beide duimen, en liet de lus met de beide houten ringen en het bandje of de ring, die van de blaas afkomstig was, tussen zijn knieën hangen. Slade en hij zaten – ook nu in het volle daglicht – aan twee kanten van de tafel, met alle handen in het zicht, en de voeten van het medium waren waar de professor ze kon zien. Vlakbij de achterkant van de tafel stond een theetafeltje waarvan het ronde blad rustte op een stevige middenpoot die uitliep in drie pootjes. Na een paar minuten hoorde hij gerammel bij de kleine drievoet, alsof hout tegen hout aansloeg; dit geluid werd drie keer herhaald. Ze stonden op van hun stoel en keken rond; de houten ringen waren verdwenen uit de darmsnaar zonder einde; men ontdekte dat er in de snaar zelf *twee losse knopen waren gelegd waardoorheen het bandje zonder einde van de blaas onbeschadigd hing*. En waar waren de twee massief houten ringen? Ze zaten om de middenpoot van de drievoet, zonder enige scheuren in hun vezels of in die van de tafelpoot zelf! Hier was een blijvend, onomstotelijk bewijs dat stof door stof heen kon gaan; kortom, voor de gewone mens een 'wonder'.

Talrijke andere soortgelijke verschijnselen werden verricht tijdens de 30 zittingen die prof. Zöllner met Slade hield. Hiertoe behoren munten die uit een hermetisch verzegelde doos worden gehaald, en die door het tafelblad heen op een lei komen te liggen, die horizontaal tegen de onderzijde van het tafelblad werd gehouden; terwijl tegelijkertijd twee griffels die bij het begin van het experiment op de lei waren gelegd, na afloop in de verzegelde doos werden teruggevonden. Ook gebeurde het dat twee afzonderlijke leren banden zonder einde die losjes onder de handen van prof. Zöllner op de tafel waren gelegd, onder zijn eigen handen in elkaar werden gevlochten, zonder dat de zegels werden verbroken of enige schade aan de vezels van het materiaal werd toegebracht. Een boek uit zijn bibliotheek dat op een lei werd geplaatst die Slade half onder de rand van de tafel hield, verdween; en nadat de aanwezigen vijf minuten lang vergeefs in de hele kamer ernaar hadden gezocht en weer aan de tafel waren gaan zitten, viel het onmiddellijk met een smak van het plafond van de kamer op de tafel. De kamer was verlicht, de seance was om acht uur 's ochtends, en het boek viel uit de tegenovergestelde richting van die waar Slade zat; een menselijke hand

kon het dus niet hebben neergegooid. Het tafeltje dat eerder werd genoemd, begon bij één gelegenheid, terwijl niemand het aanraakte, langzaam heen en weer te schommelen. Wat er verder gebeurde, zullen we dr. Zöllner zelf laten beschrijven:

> De bewegingen werden al snel groter, en het hele tafeltje dat zich in de richting van de speeltafel bewoog, ging daaronder liggen, met de drie pootjes naar mij toegekeerd. Noch ik, noch Slade leken te weten hoe het verschijnsel zich verder zou ontwikkelen,[1] want een minuut lang gebeurde er helemaal niets. Slade stond op het punt om de lei en griffel te pakken om de 'geesten' te vragen of we nog iets mochten verwachten, toen ik nog eens beter wilde bekijken hoe het tafeltje onder de speeltafel lag. Tot mijn eigen en Slade's grote verbazing zagen we dat de ruimte onder de speeltafel volkomen leeg was, en we konden het tafeltje dat slechts een minuut eerder voor onze zintuigen aanwezig was, ook niet in de rest van de kamer terugvinden. In de verwachting dat het weer zou verschijnen, gingen we weer aan de speeltafel zitten. Slade zat vlak naast mij aan dezelfde kant van de tafel tegenover de kant waar het ronde tafeltje eerst had gestaan. We hadden daar misschien vijf of zes minuten gespannen zitten wachten op wat er zou gebeuren, toen Slade plotseling opnieuw zei dat hij lichten in de lucht zag. Hoewel ik zoals gewoonlijk niets van dien aard kon zien, volgde ik toch automatisch met mijn blik de richtingen waarin Slade zijn hoofd wendde, en al die tijd bleven onze handen voortdurend op tafel liggen, over elkaar (über einander liegend); onder de tafel rustte mijn linkerbeen bijna voortdurend over de hele lengte tegen Slade's rechterbeen aan, wat geheel onopzettelijk gebeurde en kwam doordat we zo dicht naast elkaar zaten aan dezelfde kant van de tafel. Toen ik vol verwachting en verbazing in verschillende richtingen de lucht inkeek, vroeg Slade me of ik de grote lichten niet zag. Ik antwoordde duidelijk ontkennend; maar toen ik mijn hoofd draaide om Slade's blik naar het plafond van de kamer achter me te volgen, nam ik plotseling op een hoogte van ongeveer 1,5 m de tot dusver onzichtbare tafel met zijn poten omhoog waar, die snel door de lucht naar beneden schoot bovenop de speeltafel. Hoewel we instinctief ons hoofd opzij bogen, Slade naar links en ik naar rechts, om niet door het vallende tafeltje te

[1] Het gebeurde zo vaak dat zware voorwerpen in beweging kwamen terwijl Slade ze onmogelijk kon aanraken, dat we de beweging van het tafeltje beschouwden als slechts het begin van meer verschijnselen [voetnoot van Zöllner].

> worden verwond, kregen we beiden toch, vóór het ronde tafeltje bovenop de speeltafel landde, zo'n harde klap aan de zijkant van ons hoofd dat ik de pijn aan de linkerkant vier uur na de gebeurtenis, die om ongeveer half twaalf plaatsvond, nog voelde.

Het Engels sprekende publiek is veel verplicht aan Massey voor zijn vertaling en samenvatting van de Duitse uitgave van dr. Zöllners werk. Zijn zelfopgelegde en geheel belangeloze taak (hij heeft er geen financieel voordeel bij) was des te moeilijker omdat hij het Duits bijna volledig zelfstandig had aangeleerd, en zijn goede vertaling van het werk van die schrijver is daarom nog bewonderenswaardiger. In een voorwoord van 40 bladzijden introduceert Massey de verschillende personen die bij de gedenkwaardige experimenten in Leipzig betrokken waren, en toont duidelijk aan dat ze oprecht en betrouwbaar zijn; terwijl hij in een aanhangsel van nog eens 20 bladzijden helder en duidelijk het punt behandelt van de twee kanten van de stelling dat bewijsmateriaal, voordat het aanvaard wordt, in verhouding moet staan tot de waarschijnlijkheid of onwaarschijnlijkheid van het te bewijzen feit.

Het zal onze lezers, en misschien het publiek, interesseren de omstandigheden te vernemen die aanleiding gaven tot Slade's bezoek aan Europa in 1877, dat zulke opzienbarende resultaten heeft opgeleverd. In de winter van 1876-77 besloten de professoren aan de Keizerlijke Universiteit van St. Petersburg – op aandringen van een hoge autoriteit – een commissie te vormen voor wetenschappelijk onderzoek van mediamieke verschijnselen. De Russische keizerlijke staatsraad, Alexander Aksakov, die nu een officiële functie in de Theosophical Society vervult, en het onderwerp lange tijd had bestudeerd, werd uitgenodigd om hen daarbij te helpen. Daarom vroeg hij aan kol. Olcott en de redactrice van dit tijdschrift, die toen beiden in Amerika waren, om uit de beste Amerikaanse mediums iemand te kiezen die ze aan de commissie konden aanbevelen. Een zorgvuldig onderzoek vond toen plaats, en Slade werd om de volgende redenen uitgekozen: (1) Al zijn verschijnselen vonden plaats in het volle licht; (2) Ze waren van zodanige aard dat ze wetenschappers konden overtuigen dat daarbij feitelijk een kracht optreedt, en dat er geen bedrog en goochelarij in het spel was; (3) Slade was bereid om aan alle redelijke testomstandigheden te voldoen en aan wetenschappelijke experimenten mee te werken, en hij was intelligent genoeg om zich bewust te zijn van de waarde daarvan. Nadat hij zich drie maanden lang had onderworpen aan een onderzoek door een bijzondere commissie van onze leden, spe-

ciaal voor dat doel door voorzitter Olcott gekozen uit de sceptici in onze Society, en nadat de commissie een gunstig rapport had uitgebracht, werd hij aan Aksakov aanbevolen. Na enige tijd werd de keuze goedgekeurd, het geld voor Slade's reis werd ons toegestuurd, en het medium vertrok vanuit New York via Engeland naar Rusland. Zijn verdere avonturen, waaronder zijn arrestatie en terechtstelling in Londen na een kwaadwillige beschuldiging van een poging tot bedrog, zijn vrijlating en de triomfantelijke bevestiging van zijn paranormale vermogens in Leipzig en verschillende Europese hoofdsteden – zijn alle welbekend. Het is niet overdreven te zeggen dat in dit ene geval de bemiddeling van de Theosophical Society gevolgen had voor de relatie tussen de exacte wetenschap en het psychologisch onderzoek, waarvan de betekenis nog vele jaren zal worden gevoeld. Niet alleen werd Slade oorspronkelijk door theosofen voor het Europese experiment uitgekozen en uitgezonden, maar bij het Londense verhoor werd hij door Massey, een theosofische advocaat, verdedigd; in St. Petersburg werd hij aan een andere theosoof, Aksakov, toevertrouwd; en nu heeft Massey aan toekomstige generaties van Engelse lezers het volledige verslag over zijn verbazingwekkende paranormale gaven nagelaten.

Elektrische en magnetische affiniteit tussen mens en natuur

[‘The electric and magnetic affinities between man and nature’, *The Theosophist*, februari 1881, blz. 98-9; *CW* 3:21-6]

Zonder al te diep in te gaan op bepaalde hete hangijzers die gebaseerd zijn op wat de orthodoxe wetenschappers graag de ‘hypothetische’ conclusies van de psychologische school noemen, denken we telkens wanneer we wetenschappelijke ontdekkingen aantreffen die volkomen overeenstemmen met de leringen van de psychologische school, dat we het recht hebben ze bekend te maken aan de wereld van sceptici. Bijvoorbeeld, volgens deze psychologische of spirituele school is ‘elk wezen en natuurlijk gevormd voorwerp in zijn oorsprong een spirituele of monadische entiteit’, die, omdat ze haar oorsprong heeft in het spirituele of monadische bestaansgebied, noodzakelijkerwijs evenveel betrekkingen met laatstgenoemde moet hebben als met het stoffelijk

gebied, of het gebied van de zintuigen, waarin ze zich fysiek ontwikkelt. Deze school beweert dat

> iedere entiteit, overeenkomstig de soort, enz., vanuit haar monadische centrum een etherische aura ontwikkelt, die positieve en negatieve magnetische betrekkingen heeft met de etherische aura van iedere andere entiteit. *Mesmerische* aantrekking en afstoting vertonen een sterke overeenkomst met *magnetische* aantrekking en afstoting. Analoge aantrekking en afstoting bestaan niet alleen tussen individuen van dezelfde maar ook van verschillende soort, niet alleen in de bezielde maar ook in de onbezielde natuur.[1]

Alleen al door aandacht te besteden aan de elektrische en magnetische fluïden in mensen en dieren, en de bestaande mysterieuze, maar onmiskenbare wederzijdse betrekking tussen deze twee, en ook tussen deze beide en planten en mineralen, zullen we een onuitputtelijk terrein van onderzoek hebben waardoor we misschien beter leren begrijpen hoe bepaalde verschijnselen worden teweeggebracht. De verandering van de zenuwuiteinden in de huid, waardoor bij sommige soorten vissen elektriciteit wordt opgewekt en zich ontlaadt, is heel wonderbaarlijk van aard, en toch blijft deze aard tot op de dag van vandaag voor de exacte wetenschap een mysterie. Want wanneer ze ons vertelt dat de elektrische organen van de vis de elektriciteit opwekken, die door zenuwinvloeden wordt geactiveerd, geeft ze ons een verklaring die even hypothetisch is als die van de psychologen van wie ze de theorieën volledig verwerpt. Het paard heeft evenals de vis zenuwen en spieren, en zelfs in ruimere mate; het bestaan van dierlijke elektriciteit is een vaststaand feit, en de aanwezigheid van elektrische stroom in het spierstelsel is zowel in doorgesneden als niet-doorgesneden spieren van alle dieren gevonden, en zelfs in die van de mens. En toch velt een kleine elektrische vis door een klap met zijn zwakke staart een sterk paard! Waar komt deze elektrische kracht vandaan, en wat is de uiteindelijke aard en essentie van het elektrische fluïdum? Of ze nu werkt als oorzaak of als gevolg, als oorspronkelijke kracht of als wisselwerking – de oorsprong van elk van haar manifestaties is nog hypothetisch. Hoeveel, of hoe weinig heeft ze te maken met levenskracht? Dit zijn de telkens terugkerende en altijd onbeantwoordbare vragen. Eén ding weten we echter, en dat is dat de elektriciteitsverschijnselen, evenals

---

[1] Jacob Dixon, LSA, *Hygienic Clairvoyance*, 1859, blz. 20-1.

die van warmte en fosforescentie, in het dierlijk lichaam afhangen van scheikundige werkingen; en dat deze in het lichaam net zo goed plaatsvinden als in een laboratorium van een scheikundige; maar steeds gewijzigd door en onderworpen aan deze zelfde proteus – het levensbeginsel, waarover de wetenschap ons *niets* kan vertellen.

De strijd tussen Galvani en Volta is welbekend. De ene werd door niemand minder dan Alexander von Humboldt gesteund, de andere door de opeenvolgende ontdekkingen van Matteucci, Du Bois-Reymond, Brown-Séquard en anderen. Door hun gezamenlijke inspanningen werd onomstotelijk vastgesteld dat er voortdurend elektriciteit wordt geproduceerd in alle weefsels van het dierlijk lichaam; dat elke elementaire bundel vezels in een spier werkt als een koppel in een galvanische batterij; en dat de lengterichting van een spier als de positieve pool van een galvanisch element of batterij werkt, terwijl het loodrecht daarop staande vlak (de dwarsdoorsnede) werkt als de negatieve pool. Dit laatste werd ontdekt door een van de grootste fysiologen van onze eeuw, Du Bois-Reymond, die niettemin de grootste tegenstander was van baron Reichenbach, de ontdekker van de odische kracht, en altijd de felste en meest onverzoenlijke vijand van transcendentale beschouwingen bleek te zijn, of wat de studie van de occulte, d.w.z. de nog niet ontdekte, krachten in de natuur wordt genoemd.

Elke pas ontdekte kracht, elk tot nu toe onbekend verband met die grote en onbekende kracht of oorspronkelijke oorzaak van alles, die voor de sceptische wetenschap niet minder hypothetisch is dan voor gewone goedgelovige stervelingen, was vóór haar ontdekking een *occulte natuurkracht*. Wanneer de wetenschap eenmaal op het spoor van een nieuw verschijnsel is, geeft ze een uiteenzetting van de feiten – eerst zonder enige hypothese over de oorzaak van dit verschijnsel; daarna beginnen haar beoefenaars, die hun verslag voor het publiek onvolledig en onbevredigend vinden, generalisaties uit te denken, en hypothesen aan te bieden die gebaseerd zijn op een zekere kennis van beginselen die zouden moeten gelden, door de wetten van hun onderlinge verband en samenhang nog eens te benadrukken. Ze hebben het verschijnsel niet *verklaard*; ze hebben alleen in overweging gegeven hoe het zou kunnen zijn teweeggebracht, en min of meer geldige redenen aangeboden om aan te tonen hoe het niet kan zijn teweeggebracht, en toch wordt een hypothese uit het kamp van hun tegenstanders, dat van de transcendentalisten, de spiritisten en psychologen, door hen gewoonlijk weggelachen bijna nog vóór laatstgenoemden hun mond

hebben geopend. We noemen enkele pas ontdekte elektromagnetische verschijnselen die nog op een verklaring wachten.

In het lichaam van sommige mensen kan onder bepaalde omstandigheden de ophoping en ontlading van elektriciteit een grote omvang bereiken. Dit verschijnsel wordt in het bijzonder waargenomen in koude en droge streken, zoals Canada; en ook in warme maar tegelijkertijd droge landen. Zo komt men – op gezag van het bekende medische tijdschrift *The Lancet* – regelmatig mensen tegen die maar met hun wijsvinger bij een gaskraan, waaruit gas stroomt, hoeven te komen, om het gas aan te steken, alsof er een brandende lucifer bij werd gehouden. De bekende Amerikaanse fysioloog dr. J.H. Hammond bezit dit abnormale vermogen, dat hij in zijn wetenschappelijke artikelen uitvoerig beschrijft. De Afrikaanse onderzoeker en reiziger Mitchison bericht ons over een nog verbazingwekkender feit. Toen hij in het westelijke deel van Centraal-Afrika was, heeft hij in een vlaag van woede en ergernis ten opzichte van de lokale bevolking, een paar keer een neger hard geslagen met zijn zweep. Tot zijn grote verbazing bracht de zweepslag een regen van vonken tevoorschijn uit het lichaam van het slachtoffer; de verbazing van de reiziger werd nog groter toen hij ontdekte dat dit verschijnsel bij de andere autochtonen, die van het feit getuige waren, tot geen enkele reactie of verbazing leidde. Ze leken het heel gewoon te vinden en een normale gang van zaken. Ten slotte stelde hij door een reeks experimenten vast, dat het onder bepaalde atmosferische omstandigheden en vooral bij de geringste mentale spanning mogelijk was om aan het ebbenhout-zwarte lichaam van bijna elke neger uit deze streken een hoeveelheid elektrische vonken te onttrekken; om het verschijnsel teweeg te brengen was het voldoende om zachtjes over zijn huid te strijken of alleen maar met de hand aan te raken. Als de negers kalm en rustig bleven, konden er geen vonken aan hun lichaam worden onttrokken.

In het *American Journal of Science* toont prof. Loomis aan dat

> personen, vooral kinderen, die droge pantoffels met dunne zolen en zijden of wollen kleding dragen, in een kamer die tot minstens 20 graden is verwarmd en bedekt is met een dik fluwelen tapijt, vaak zo elektrisch worden geladen, wanneer ze door de kamer huppelen en met hun pantoffels over het tapijt wrijven, dat vonken ontstaan wanneer ze met andere lichamen in contact komen; en wanneer ze een vinger bij een gasbrander houden, kan het gas ontbranden. Diëthylether is op die manier ontbrand, en bij droog, koud weer zijn

door jongedames die hadden gedanst, vonken verspreid die een centimeter lang waren, en fijngestampte hars is daarmee ontvlamd.

Tot zover over elektriciteit die door mensen wordt opgewekt. Maar deze kracht is in de hele natuur altijd aan het werk; en Livingstone vertelt ons in zijn *Travels and Researches in South Africa* dat de hete wind die in het droge jaargetijde over de woestijn van noord naar zuid waait,

in zo'n elektrische toestand verkeert, dat een bos struisvogelveren, die er enkele seconden in wordt gehouden, even sterk geladen wordt als wanneer ze aan een elektriseermachine wordt verbonden, en ze grijpt de uitgestoken hand met een scherp knetterend geluid . . . Het bont van mantels die door de autochtonen worden gedragen, vertoont al bij geringe wrijving een lichtschijnsel. Het wordt zelfs teweeggebracht door de beweging die het gevolg is van het rijden; en door het wrijven met de hand worden vonken en duidelijke knettergeluiden voortgebracht.

Uit enkele feiten die J. Jones uit Peckham meedeelt, blijkt dat deze overeenkomen met de experimenten van dr. Reichenbach. We merken op dat er 'een magnetisch verband bestaat tussen mensen met een nerveuze aard en schelpen – het product van levende entiteiten die vanzelfsprekend de dynamische eigenschappen van hun natuurlijke bedekkingen bepaalden'. De onderzoeker verifieerde de resultaten bij vier verschillende ontvankelijke proefpersonen. Hij zegt dat hij

de zaak ging onderzoeken nadat een vrouw, aan wie zijn zoon zijn collectie schelpen liet zien, over pijn klaagde toen ze er een vasthield. Zijn onderzoeksmethode bestond eenvoudig uit het plaatsen van een schelp in de hand van de proefpersoon; de purpura chocolatum veroorzaakte na ongeveer vier minuten samentrekking van de vingers, en pijnlijke verstijving van de arm, welke invloeden door snelle strijkbewegingen, zonder aanraking, van de schouders naar de vingers, werden weggenomen.[1]

Hij experimenteerde nogmaals met ongeveer 30 schelpen, waarvan hij er twaalf op 9 mei 1853 uitprobeerde; één van deze veroorzaakte hevige pijn in arm en hoofd, gevolgd door bewusteloosheid.

Daarna plaatste hij de proefpersoon op een sofa en de schelpen op een dressoir. Dixon zegt in zijn boek dat we over het experiment citeren, het volgende:

---

[1] Dixon, *Op.cit.*, blz. 21-2.

> Na korte tijd hief de proefpersoon, die nog bewusteloos was, tot zijn verbazing langzaam haar samengevouwen handen omhoog, en richtte ze naar de schelpen op het dressoir, met de armen geheel uitgestrekt en ernaar wijzend. Hij bracht haar handen omlaag; ze hief ze weer omhoog, terwijl haar hoofd en lichaam langzaam volgden. Hij liet haar naar een andere kamer overbrengen, die van de kamer met de schelpen gescheiden was door een 23 cm dikke muur, een gang, en een muur met latten en pleisterwerk; maar vreemd genoeg herhaalde het verschijnsel van het opheffen van de handen en het buigen van het lichaam in de richting van de schelpen zich. Daarna liet hij de schelpen in een achterkamer brengen, en daarna naar drie andere plaatsen, waarvan één buitenshuis. Na elke verplaatsing veranderde de positie van de handen in overeenstemming met de nieuwe plaats van de schelpen. De proefpersoon bleef . . . vier dagen bewusteloos. Op de derde dag zwol de arm van de hand die de schelpen had vastgehouden, op, kreeg vlekken en werd donker van kleur. Op de ochtend van de vierde dag waren deze verschijnselen verdwenen, en bleef er op de hand alleen een gele tint over. De uitstraling, die bij dit experiment het sterkst had gewerkt, ging uit van de cinder murex en de chama macrophylla, die het krachtigst was; de andere tien waren purpurata cookia, cerethinum orth., pyrula ficordis, een zee-egel (Australië), voluta castanea, voluta musica, purpura chocolatum, purpura hyppocastanum, melanatria fluminea en monodonta declives.[1]

In een boek, getiteld *The Natural and the Supernatural* beschrijft Jones dat hij de magnetische werking van verschillende stenen en hout met analoge resultaten heeft onderzocht; maar, omdat we dit boek niet hebben, kunnen we over deze experimenten niets zeggen. In het volgende nummer zullen we proberen meer feiten te geven, en dan zullen we de 'hypothesen' van zowel de exacte wetenschap als de psychologie over de oorzaken van deze wisselwerking tussen mens en natuur, de microkosmos en de macrokosmos, vergelijken.

---

[1] Dixon, *Op.cit.*, blz. 22-3.

Vragen over yogavidyā beantwoord

[‘Questions answered about yoga-vidyā’, *The Theosophist*, februari 1881, blz. 103-4; *CW* 3:26-30]

Een hindoe van de afdeling in Madras legt ons over occulte wetenschap een aantal vragen voor die we in dit tijdschrift beantwoorden, omdat die informatie ons vaak wordt gevraagd, en we op deze manier iedereen tegelijk kunnen bereiken.

Vraag – Geeft u of kol. Olcott onderricht over deze schitterende vidyā aan iedereen die dat graag wil?

Antwoord – Nee, de correspondent wordt voor opmerkingen daarover verwezen naar het januarinummer.[1]

Vr. – Zou u bewijzen willen geven van het bestaan van occulte vermogens in de mens aan iedereen die hierover sceptisch is, of die wil dat zijn overtuiging wordt versterkt, zoals u dat voor dhr. en mw. — heeft gedaan, en voor de redacteur van *The Amrita Bazar Patrika*?

Antw. – We zouden ‘willen’ dat iedereen die deze bewijzen nodig heeft, ze kreeg, maar omdat de wereld nogal vol met mensen is – alleen al in India leven er ongeveer 240 miljoen – is dat onmogelijk. Toch zijn zulke bewijzen vanaf de vroegste oudheid tot nu altijd gevonden door hen die serieus ernaar zochten. Wij vonden ze – in India. Maar we hebben dan ook tijd noch moeite noch kosten gespaard om de wereld rond te reizen.

Vr. – Kunt u zulke bewijzen geven aan iemand die, zoals ik, zich op grote afstand bevindt; of moet ik daarvoor naar Bombay komen?

Antw. – Dit is hierboven beantwoord. We zouden dit niet doen, zelfs als we het konden, want we zouden van de duizenden nieuwsgierigen uitgeput raken, en ons leven zou ons slechts tot last worden.

Vr. – Kan een gehuwde man de vidyā verkrijgen?

Antw. – Niet zolang hij een grihastha is. De onveranderlijke regel was dat een jongen op jonge leeftijd voor deze training bij zijn guru werd geplaatst; hij bleef bij hem tot hij 25 à 30 jaar was; daarna leefde hij 15 tot 20 jaar als gehuwd man; ten slotte trok hij zich terug in het bos om zijn spirituele studie weer op te vatten. Het gebruik van alco-

---

[1] Zie ‘Een jaar theosofie’, blz. 327.

holische drank, rundvlees, bepaalde andere soorten vlees en sommige groenten, en de huwelijksbanden verhinderen spirituele ontwikkeling.

Vr. – Openbaart God zich door inspiratie aan een yogī?

Antw. – Ieder mens heeft zijn eigen ideeën over 'God'. Voor zover we het begrepen hebben, ontdekt de yogī zijn God in zijn innerlijk zelf, zijn ĀTMAN. Wanneer hij dat punt bereikt, is hij geïnspireerd – door vereniging van zichzelf met het universele, goddelijke beginsel – parabrahman. We kennen geen persoonlijke god – een god die denkt, plannen maakt, beloont, straft en berouw heeft. Evenmin denken we dat een yogī ooit zo'n god heeft gezien – tenzij het waar is, zoals een zendeling onlangs bij het einde van een lezing van kol. Olcott in Lahore verzekerde, dat Mozes, die in Egypte een man had vermoord, en de overspelige moordenaar (David) christelijke yogī's waren!

Vr. – Als iedere adept het vermogen heeft alles te doen wat hij wil, zoals kol. Olcott in zijn lezing in Simla zei,[1] kan hij dan van mij, die hongert en dorst naar vidyā, geen volledige adept maken zoals hij?

Antw. – Kol. Olcott is *geen* adept en heeft nooit beweerd er een te zijn. Denkt onze vriend dat iemand ooit een adept werd zonder zichzelf tot adept te ontwikkelen, zonder elke belemmering te overwinnen door pure WILSKRACHT en ZIELSKRACHT? Zo'n adeptschap zou slechts een schijnvertoning zijn. 'DE ADEPT ONTWIKKELT ZICH, HIJ WORDT NIET GEMAAKT', was het motto van de oude rozenkruisers.

Vr. – Hoe komt het dat de meest beschaafde landen ondanks zulke duidelijke bewijzen nog sceptisch blijven?

Antw. – De volkeren waarop hier gedoeld wordt, zijn christenen, en hoewel Jezus verklaarde dat iedereen die in hem gelooft de macht zou bezitten om allerlei wonderen te verrichten (*Marcus* 16:17-18), zoals een hindoeyogī, heeft het christendom 18 eeuwen vergeefs gewacht om ze te zien. En omdat ze nu totaal niet geloven in de mogelijkheid van zulke siddhi's, moeten ze naar India komen om hun bewijzen te krijgen, als ze er al belangstelling voor hebben.

Vr. – Waarom zegt kol. Olcott dat occulte verschijnselen vanaf 1848 begonnen plaats te vinden?

Antw. – Onze vriend moet zorgvuldiger lezen en ons niet extra werk geven met vragen die volkomen zinloos zijn. Wat kol. Olcott zei, was dat het moderne spiritisme uit 1848 dateert.

Vr. – Zijn er in India mediums zoals William Eddy, in wiens bijzijn

---

[1] Kol. Olcott heeft zoiets nooit gezegd.

gematerialiseerde gedaanten kunnen worden gezien?

Antw. – We weten het niet, maar vermoeden van wel. We hoorden over een geval in Calcutta, waar een overleden meisje op klaarlichte dag het huis van haar ouders opnieuw bezocht en bij haar moeder zat en verschillende keren met haar sprak. Mediumschap kan overal gemakkelijk worden ontwikkeld, maar we geloven dat het iets gevaarlijks is en weigeren instructies te geven voor de ontwikkeling ervan. Zij die er anders over denken, kunnen wat ze zoeken vinden in elk nummer van de Londense *Spiritualist*, de *Medium and Daybreak*, de *Harbinger of Light* uit Melbourne, de Amerikaanse *Banner of Light*, of in elk ander gerespecteerd spiritistisch blad.

Vr. – Hoe krijgen deze mediums hun vermogens – door een bepaalde training, of als resultaat van een toevallige eigenschap van hun gestel?

Antw. – Mediums zijn dit gewoonlijk vanaf de geboorte; ze hebben een bijzonder psychofysiologisch gestel. Maar sommige van de bekendste mediums van onze tijd zijn dit geworden door seances bij te wonen. Veel mensen hebben een latent mediamiek vermogen dat door oefening en onder de juiste voorwaarden kan worden ontwikkeld. Dezelfde opmerking geldt voor het adeptschap. We hebben allemaal de latente kiemen van adeptschap in ons, maar in sommige individuen kunnen ze oneindig veel gemakkelijker worden geactiveerd dan bij anderen.

Vr. – Kol. Olcott verwerpt het denkbeeld dat de tussenkomst van geesten noodzakelijk is voor het teweegbrengen van verschijnselen; toch heb ik gelezen dat een bepaalde wetenschapper geesten naar de planeten zond om verslag te doen van wat ze daar zagen.

Antw. – Misschien wordt hier gedoeld op prof. William Denton, de Amerikaanse geoloog, schrijver van het interessante boek *The Soul of Things*. Zijn onderzoek werd door middel van psychometrie gedaan, waarbij zijn vrouw – een zeer intellectuele dame, maar heel sceptisch wat betreft geesten – als psychometriste optrad. Onze correspondent zou dat boek moeten lezen.

Vr. – Wat gebeurt er met de geesten van de overledenen?

Antw. – Er is maar één 'geest' – parabrahman, of met welke andere naam men het eeuwige beginsel ook wil aanduiden. De 'zielen' van de overledenen doorlopen veel andere stadia van bestaan nadat ze het aardse lichaam hebben verlaten, zoals ze ook vóór hun geboorte hier als mannen en vrouwen veel andere stadia hebben doorgemaakt. De volle

waarheid over dit mysterie is alleen aan de hoogste adepten bekend; maar zelfs de jongste neofiet weet dat ieder van ons invloed heeft op zijn toekomstige wedergeboorten en elke volgende beter of slechter maakt al naar gelang van zijn huidige inspanningen en verdiensten.

Vr. – Is ascetisme noodzakelijk voor yoga?

Antw. – Yoga vereist bepaalde voorwaarden, die op 'blz. 47 van ons decembernummer [1880] zijn beschreven [het artikel 'Swami Dayanand's views about yoga']. Eén van deze voorwaarden is afzondering op een plaats waar de yogī vrij is van alle onzuiverheden – zowel fysieke als morele. Kortom, hij moet de immorele atmosfeer van de wereld verlaten. Indien iemand door zo'n studie vermogens heeft verkregen, kan hij niet lang in de wereld blijven zonder het grootste deel van zijn vermogens te verliezen – en wel het hogere en edeler deel. Wanneer men dus ziet dat zo iemand vele jaren lang in het openbaar zijn werk doet, noch voor geld noch voor roem, dan moet men beseffen dat hij zich opoffert voor het welzijn van zijn medemensen. Op zekere dag schijnen zulke mensen plotseling te sterven, en hun zogenaamde stoffelijk overschot wordt vernietigd; maar toch zijn ze misschien niet dood. 'Schijn bedriegt' – zoals het spreekwoord zegt.

De ontbrekende schakel

['The missing link', *The Theosophist*, februari 1881, blz. 111; *CW* 3:38-42]

Een groot aantal westerse kranten is erg opgewonden over een nieuwsbericht dat zojuist in Europa uit Saigon is ontvangen. De radicaalste en meest vrijdenkende daarvan zijn juichend over het feit – en dat mag natuurlijk, in het belang van de waarheid – alsof de dichtste en tot nu toe ondoordringbare sluier die de werkwijze van moeder natuur bedekt, voor altijd was weggenomen, en er voor de antropologie geen geheimen meer bestonden. De opwinding is te danken aan een klein gedrocht, een zevenjarig jongetje, dat nu in Saigon wordt vertoond. Het kind is geboren in Cambodja, heel flink en gezond, maar vertoont in zijn anatomie heel waardevolle en zeldzame fysieke kenmerken – een echte staart, 25 cm lang en aan de basis 4 cm dik!

Dit oorspronkelijke exemplaar van de mensheid – volgens ons *uniek* in zijn soort – wordt nu door de volgelingen van Darwin en Haeckel

uitgemaakt voor de bona fide ontbrekende schakel. Laten we, ter wille van de redenering, veronderstellen dat de evolutionisten (en dat zijn wij ook) gelijk hebben met hun hypothese, en dat de geliefde theorie dat onze voorouders bavianen waren, juist blijkt te zijn. Zal *elke* moeilijkheid op onze weg dan zijn weggenomen? Helemaal niet: want dan zullen we meer dan ooit het tot nu toe onoplosbare probleem moeten proberen op te lossen: wie kwam het eerst, de mens of de aap? Het is weer het aristotelische kip-en-ei-probleem van de schepping. We kunnen nooit de waarheid weten, totdat de wetenschap door een of andere gelukstreffer op verschillende momenten en onder uiteenlopende klimatologische omstandigheden er getuige van kan zijn dat vrouwen het leven schenken aan apen met een staart, of dat orang-oetan vrouwtjes moeders worden van staartloze en bovendien halfmenselijke kinderen, begiftigd met een spraakvermogen dat ten minste even ver ontwikkeld is als dat van een matig slimme papegaai of beo.

De wetenschap is in dit opzicht niet erg standvastig, want ze is evengoed van haar stuk gebracht, zo niet meer, als alle andere gewone stervelingen. Zo weinig is ze in staat om licht te werpen op het mysterie, dat de grootste geleerden ons in sommige opzichten juist het meest in verwarring brengen. Zoals het heliocentrische stelsel, nadat het ruim drie eeuwen een onbetwist feit was gebleven, in het laatste deel van onze [19de] eeuw een serieuze tegenstander kreeg in dr. Schöppfer, professor in de astronomie aan de Universiteit te Berlijn, evenzo heeft de darwinistische theorie over de evolutie van de mens uit een mensaap onder haar geleerde tegenstanders er een, die, hoewel zelf een evolutionist, erop gebrand is om Darwin te bestrijden en een eigen school probeert te vestigen.

Deze nieuwe 'perfectionist' is een professor uit de Hongaarse stad Fünfkirchen, die op dit moment in Duitsland een reeks lezingen geeft. 'De mens,' zegt hij, 'van wie de oorsprong moet worden gezocht in de silurische klei, vanwaar hij zich begon te ontwikkelen uit een kikker, moet noodzakelijkerwijs op een dag terug-evolueren tot hetzelfde dier!' Alles goed en wel. Maar de verklaringen die deze hypothese, die prof. Charles Deezy aanneemt als een vaststaand feit, moeten bewijzen, zijn veel te vaag om er zoiets als een onweerlegbare theorie op te kunnen baseren. 'In de vroegste evolutieperiode', vertelt hij ons, 'leefde er een groot, kikkerachtig zoogdier, dat de zeeën bewoonde, maar dat, omdat het een amfibie was, eveneens op het land leefde en daar de lucht even gemakkelijk inademde als in het water; zijn belangrijkste

leefgebied was echter het zoute zeewater. Dit kikkerachtige wezen is nu wat we de mens [!] noemen, en zijn oorsprong in de zee wordt bewezen door het feit dat *hij niet zonder zout kan leven*.' De mens heeft nog andere kenmerken, die bijna even indrukwekkend zijn als het bovenstaande, waardoor zijn oorsprong kan worden vastgesteld, als we deze nieuwe profeet van de wetenschap mogen geloven. Bijvoorbeeld 'een duidelijk zichtbaar overblijfsel van vinnen, tussen duim en vinger, evenals zijn onbedwingbare neiging tot het element water': een neiging, merken we tussen twee haakjes op, die meer opvalt bij de hindoe dan bij de Hooglander!

De Hongaarse wetenschapper gaat al even stellig de confrontatie aan met Darwins theorie dat de mens van de aap afstamt. Volgens zijn nieuwe leer 'is het niet de mensaap die de mens voortbracht, maar is laatstgenoemde de voorouder van de aap. De aap is slechts een mens die is teruggekeerd tot zijn primitieve, wilde toestand.' De inzichten van onze professor over geologie en de uiteindelijke verwoesting van onze aardbol, samen met zijn opvattingen over de toekomstige toestand van de mensheid, zijn niet minder origineel en zijn beslist de zoetste vruchten van zijn boom van wetenschappelijke kennis. Hoewel ze algemene hilariteit wekken, worden ze niettemin door de 'geleerde' spreker in alle ernst verkondigd, en zijn boeken worden gerekend tot de leerboeken voor universiteiten. Als we vertrouwen hebben in zijn verklaring, dan moeten we geloven dat 'de maan langzaam maar zeker de aarde nadert'. Het resultaat van zo'n onbezonnenheid van de kant van onze schone Diana is ongetwijfeld als volgt! 'De zeegolven zullen op een dag onze aardbol overspoelen en langzamerhand alle continenten onder water zetten. Dan zal de mens, die niet langer op het droge land kan leven, moeten terugkeren tot zijn oorspronkelijke vorm, d.w.z. hij zal weer een waterdier worden – een mens-kikker.' En de levensverzekeringsmaatschappijen zullen hun kantoren moeten sluiten en bankroet gaan – had hij eraan kunnen toevoegen. Speculanten wordt aangeraden tijdig hun voorzorgsmaatregelen te nemen.

Nadat we ons wat oneerbiedig over de wetenschap hebben uitgelaten – of beter gezegd over hen die misbruik maken van hun betrekkingen daarmee – kunnen we hier ook enkele meer aannemelijke theorieën over de ontbrekende schakel geven. Deze zijn helemaal niet zo schaars als bekrompen mensen ons zouden willen doen geloven. Schweinfurth en andere grote Afrika-reizigers staan in voor de waarheid van deze beweringen en geloven dat ze rassen hebben gevonden,

die tenslotte de ontbrekende schakels tussen mens en aap kunnen zijn. Een voorbeeld daarvan zijn de Aka's van Afrika, die door Herodotus[1] pygmeeën werden genoemd; en tot voor kort werd het verhaal over hen – hoewel het van de pen van de vader van de geschiedenis zelf kwam – voor onjuist gehouden, en werden de rassen zelf beschouwd als mythen over een volk uit een fabel. Maar nu het publiek heel betrouwbare verslagen heeft gehad van Europese reizigers, weten we beter, en niemand denkt meer dat Herodotus in zijn verslag mensen en Afrikaanse apen met hondenkoppen met elkaar heeft verward.

We hoeven slechts de beschrijving van de orang-oetan en de chimpansee te lezen om te zien dat deze dieren – afgezien van de harige huid – in bijna elk opzicht overeenkomen met deze Aka's. Men zegt dat ze grote cilindervormige hoofden op een smalle nek hebben; en een lichaam met een lengte van ongeveer 1,20 m; heel lange armen, buitenproportioneel, omdat ze tot veel lager komen dan hun knieën; een borstkas die smal is bij de schouders en veel breder wordt bij de buik, die altijd enorm groot is; dikke knieën, en bijzonder mooi gevormde handen (een kenmerk van de handen van apen, die met uitzondering van de korte duimen wonderlijk elegante en slanke vingers hebben, die naar de einden spits toelopen en altijd mooi gevormde nagels hebben). De manier van lopen van de Aka's is schommelend, wat is toe te schrijven aan hun abnormaal grote buik, evenals bij de chimpansee en de orang-oetan. Hun schedel is breed, diep ingedrukt bij de neuswortel, met daarboven een smaller wordend voorhoofd dat direct schuin naar achteren afloopt; een vooruitstekende mond met zeer dunne lippen en een baardeloze kin – of eigenlijk helemaal geen kin. Het haar op hun hoofd groeit niet, en hoewel ze minder luidruchtig zijn dan de orang-oetan, zijn ze dat wel vergeleken met andere mensen. Men zegt dat ze – wegens het lange gras dat in de streken die ze bewonen vaak twee keer hun lengte heeft – springen zoals veel sprinkhanen, met grote passen lopen en alle uiterlijke bewegingen maken van de grote mensapen.

Sommige wetenschappers denken – ditmaal om een heel goede reden – dat de Aka's, nog meer zelfs dan de Matimba's, van wie d'Escayrac de Lauture zulke interessante beschrijvingen geeft, de Kimosa's en de bosjesmannen van Zuid-Afrika allemaal overblijfselen van de *ontbrekende schakel* zijn.

---

[1] *Historiën*, 2:32.

Het jaar 1881

[‘The year 1881’, *Bombay Gazette*, Bombay, 30 maart 1881; *CW* 3:84-5]

Aan de redactie van de *Bombay Gazette*:

Ik geloof dat maar weinig van de miljoenen mensen die drie maanden geleden begonnen hun brieven met ‘1881’ te dateren ooit hebben nagedacht over het vreemde van deze nieuwe groepering van cijfers? Toch zal een soortgelijke combinatie zich in de christelijke tijdrekening niet voordoen vóór het jaar 11811, dus pas over 9930 jaar. Afgezien van de bekende profetie van Mother Shipton – die een meer occulte betekenis kan hebben dan gewoonlijk wordt aangenomen – vertoont ons jaartal 1881 het vreemde en tot nu toe onopgemerkte feit dat, van welke van de vier kanten men ook naar zijn cijfers kijkt – van links of rechts wanneer ze horizontaal worden geschreven, van boven of van beneden als ze verticaal worden gerangschikt – u altijd hetzelfde mysterieuze en kabbalistische getal 1881 voor u heeft. Het is werkelijk kabbalistisch en is het juiste getal van de drie cijfers dat mystici meer dan 16 of 17 eeuwen lang heeft verbijsterd. Onder hen de grote Newton die vele jaren aan dit onderwerp heeft besteed. Kortom, het jaar 1881 is het getal van het grote Beest uit de *Openbaring*, het getal 666 van de *Apocalyps* van Johannes – dat kabbalistische boek bij uitstek.

Zie maar: 1 + 8 + 8 + 1 is 18; 18, verdeeld in drieën, geeft driemaal zes, of, in een rij geplaatst, 666, het ‘getal van de mens: en zijn getal is zeshonderdzesenzestig’.[1]

En nu ‘Hier komt het aan op wijsheid. Laat ieder die inzicht heeft’ dan proberen te ontdekken wat ‘een naam met een geheime betekenis: Het grote Babylon, de moeder . . .’[2] – van allerlei lelijke dingen – te maken heeft met 1881 n.Chr. Zij die goed thuis zijn in de *Openbaring* weten even weinig als de ‘heiden’, want ze konden nooit vertellen wat het raadsel betekende. En toch begrepen de Hebreeuwse kabbalisten de ‘yogī uit Patmos’. Ze wisten goed wat hij bedoelde met zijn 666. Rabbi Gorodek, die reeds in 1791 verzekerde dat de *Openbaring* veel ouder was dan het christendom en probeerde te bewijzen dat Johannes nie-

---

[1] *Openbaring* 13:18.
[2] *Op.cit.*, 13:18; 17:5.

mand anders was dan Oannes – de Chaldeeuwse Dagon of mens-vis – heeft bij ons verwachtingen gewekt over de betekenis van dit jaar.

H.P. Blavatsky
Bombay, 29 maart

Menselijke magneten van de natuur

[‘Nature’s human magnets’, *The Theosophist*, april 1881, blz. 154-6; *CW* 3:92-102]

Indien iemand van ons het tegenwoordig waagt om een ongewone ervaring of schijnbaar onbegrijpelijk verschijnsel mee te delen, proberen twee soorten bezwaarmakers zijn mond te snoeren met dezelfde knevel. De wetenschapper roept uit – ‘Ik heb alle geheimen van de natuur ontrafeld, en wat u zegt is onmogelijk; dit is geen tijd voor wonderen!’ De hindoefanaticus zegt – ‘Dit is het kaliyuga, de spirituele nacht voor de mensheid; wonderen zijn niet langer mogelijk.’ Zo komt de ene uit verwaandheid, de andere uit onwetendheid tot dezelfde conclusie, namelijk dat iets dat naar het bovennatuurlijke riekt, in deze tijd onmogelijk is. Maar de hindoe gelooft dat wonderen vroeger plaatsvonden, terwijl de wetenschapper ook dit ontkent. Voor de fanatieke christenen is dit geen kaliyuga, maar – als men hun woorden mag geloven – een gouden tijdperk van licht, waarin de schittering van het evangelie de mensheid verlicht en haar voorwaarts stuwt naar grotere triomfen van het verstand. En omdat ze hun hele geloof op wonderen baseren, beweren ze dat wonderen nu door God en de Heilige Maagd – vooral laatstgenoemde – worden teweeggebracht, evenals vroeger.

Onze eigen gezichtspunten zijn welbekend – we geloven niet dat er ooit een ‘wonder’ is gebeurd of zal gebeuren; we geloven dat vreemde verschijnselen, die ten onrechte wonderbaarlijk worden genoemd, altijd plaatsvonden, ook nu plaatsvinden, en tot het einde der tijden zullen plaatsvinden; dat deze natuurlijk zijn; en dat, wanneer dit feit in het bewustzijn van materialistische sceptici doordringt, de wetenschap met sprongen vooruit zal gaan naar de uiteindelijke *waarheid*, waarnaar ze al zo lang op zoek is. Het is een vermoeiende en ontmoedigende ervaring iemand te vertellen over verschijnselen van de minder bekende kant van de natuur. De glimlach van ongelovigheid wordt te vaak

gevolgd door een beledigende aanval op iemands eerlijkheid, of een poging iemands karakter in twijfel te trekken. Honderd onmogelijke theorieën zullen naar voren worden gebracht om het aanvaarden van de enig juiste te vermijden. Uw hersenen moeten overwerkt zijn, uw zenuwen hallucineren, u verkeert onder een betovering. Als het verschijnsel duidelijke, tastbare, niet te ontkennen bewijzen heeft achtergelaten, komt de scepticus met het laatste redmiddel – een *complot* waarvoor elk motief ontbreekt en dat een hoeveelheid kosten, tijd en moeite zou betekenen die totaal niet in verhouding staan tot het gewenste resultaat.

Wanneer we de stelling opperen dat alles het gevolg is van de combinatie van kracht en stof, dan zal de wetenschap haar goedkeuren; maar wanneer we verder gaan en zeggen dat we verschijnselen hebben gezien en deze met diezelfde wet verklaren, dan ontkent deze aanmatigende wetenschap die uw verschijnsel nooit gezien heeft zowel uw uitgangspunt als uw conclusie, en begint u grof uit te schelden. Zo komt alles neer op een kwestie van persoonlijke geloofwaardigheid als getuige, en tenzij een of ander gelukkig toeval het nieuwe feit overtuigend onder de aandacht van de wetenschapper brengt, is hij als een kind dat schreeuwt om een gesluierde figuur die het voor een spook houdt, maar die tenslotte niemand anders dan zijn oppas is. Als we maar geduldig wachten, zullen we zien dat op een goede dag de meeste professoren de kant zullen kiezen waar Hare, De Morgan, Flammarion, Crookes, Wallace, Zöllner, Weber, Wagner en Butlerov zich hebben opgesteld. Hoewel men dan nog steeds zal vinden dat 'wonderen' onmogelijk zijn, zullen occulte verschijnselen toch redelijkerwijs worden opgenomen binnen het domein van de exacte wetenschap, en de mensen zullen verstandiger zijn. De grenzen die dat domein bepalen worden op dit moment in St. Petersburg hevig aangevallen. Een jong meisje dat een medium is, is bezig alle wijsneuzen van de universiteit te choqueren.

Jarenlang schijnt het mediumschap in de Russische metropolis slechts vertegenwoordigd te zijn geweest door Amerikaanse, Engelse en Franse mediums tijdens vluchtige bezoeken, tegen grote sommen geld en – met uitzondering van dr. Slade, het Amerikaanse medium – met vermogens die reeds afnamen. Vanzelfsprekend zagen de vertegenwoordigers van de wetenschap hierin een goed voorwendsel om het af te wijzen. Maar nu is elk excuus nutteloos. Niet ver van St. Petersburg, in een klein gehucht dat door drie families van Duitse kolonisten wordt bewoond, nam enkele jaren geleden een weduwe, Margaret Beetch

genaamd, een klein meisje uit het vondelingenhuis bij haar in dienst. De kleine Pelagueja was vanaf het begin zeer geliefd bij de familie wegens haar vriendelijke aard, haar bijzondere ijver en haar grote oprechtheid. Ze voelde zich heel gelukkig in haar nieuwe thuis, en jarenlang sprak niemand ooit een kwaad woord over haar. Pelagueja werd tenslotte een knap meisje van zeventien, maar haar aard veranderde nooit. Ze hield veel van haar meesters en was op haar beurt geliefd. Hoewel ze er mooi uitzag en sympathiek was, had geen jongen uit het dorp ooit eraan gedacht haar echtgenoot te worden. De jongemannen zeiden dat ze hen 'ontzag' inboezemde. Ze beschouwden haar zoals mensen in die streken naar de afbeelding van een heilige kijken. Dit zeggen tenminste de Russische kranten en de *Gazette* van de politie waaruit we het rapport van de districtschef citeren, die bepaalde feiten van zwarte kunst moest onderzoeken. Want dit onschuldige jonge schepsel was volgens het rapport onlangs het slachtoffer geworden van 'de eigenaardige handelingen van een of andere onbegrijpelijke, onzichtbare macht'.

Vergezeld door een ander dienstmeisje op de boerderij daalde ze op 3 november 1880 af in de kelder onder het huis om aardappelen te halen. Nauwelijks hadden ze de zware deur geopend, of ze werden met aardappelen bekogeld. Pelagueja dacht dat een jongen uit de buurt zich op de grote plank waar de aardappelen opgehoopt lagen, moest hebben verborgen, plaatste de mand op haar hoofd, en riep lachend uit: 'Wie je ook bent, vul haar met aardappelen en help me zo!' In een ommezien was de mand tot de rand gevuld. Toen probeerde het andere meisje hetzelfde, maar de aardappelen bleven liggen. Eenmaal op de plank geklommen, troffen de meisjes daar tot hun verbazing niemand aan. Nadat ze de weduwe Beetch hadden verteld wat er was gebeurd, ging deze zelf naar beneden en, nadat ze de kelderdeur had opengemaakt die de meisjes bij het verlaten goed op slot hadden gedaan, trof ze daar niemand aan die zich daar verstopt hield. Deze gebeurtenis was slechts een voorbode van een reeks andere. Ze volgden elkaar in een periode van drie weken met zo'n snelheid op dat, als we alle officiële rapporten zouden vertalen, dit hele nummer van *The Theosophist* ermee gevuld zou kunnen worden. We zullen er enkele noemen.

Vanaf het moment dat ze de kelder verliet, begon de onzichtbare 'macht' die haar mand met aardappelen had gevuld, haar aanwezigheid onophoudelijk en op de meest uiteenlopende manieren te laten gelden. Als Pelagueja Nikolajev bezig is om hout in het fornuis te leg-

gen, dan stijgen de stukken hout op in de lucht en springen als levende dingen rond in de stookplaats: nauwelijks heeft ze een lucifer aangestoken, of ze branden al alsof een onzichtbare hand het vuur had aangewakkerd. Wanneer ze de put nadert, begint het water te stijgen, en al snel overstroomt het de rand van het reservoir en krijgt ze een stortvloed over haar voeten; loopt ze vlak langs een emmer water, dan gebeurt hetzelfde. Als het meisje haar hand uitstrekt om een of ander stuk aardewerk van de plank te pakken dat ze nodig heeft, dan beginnen de bekers, terrines en borden – al het aardewerk – alsof ze door een wervelwind van hun plaats worden gerukt, op te springen en te trillen en vallen dan met een smak voor haar voeten. Nauwelijks is een invalide buurvrouw op het bed van het meisje gaan zitten om even te rusten, of men ziet dat het zware ledikant oprijst naar het plafond, dan ondersteboven draait en de brutale indringster eraf gooit; waarna het rustig zijn oude plaats weer inneemt. Op een dag, toen Pelagueja naar de schuur was gegaan om zoals elke avond het vee te voeren, en daarna klaarstond om met twee andere dienstmeisjes weg te gaan, gebeurde er iets heel bijzonders. Alle koeien en varkens schenen plotseling bezeten te worden. Eerstgenoemde, die het hele dorp met een woest geloei angst aanjoegen, probeerden op de troggen te klimmen, terwijl laatstgenoemde met hun koppen tegen de muren sloegen en rondrenden alsof ze door een of ander wild dier werden achtervolgd. Hooivorken, schoppen, banken en troggen, die van hun plaats werden gerukt, achtervolgden de doodsbange meisjes, die maar net konden ontsnappen door de deur van de stal snel dicht te slaan en op slot te doen. Maar zodra ze dit hadden gedaan, hield elk geluid daarbinnen als bij toverslag op.

Al zulke verschijnselen vonden niet in het donker of 's nachts plaats, maar overdag en in het volle zicht van de bewoners van het kleine gehucht; bovendien werden ze altijd ingeluid door een uitzonderlijk lawaai, als van een huilende wind, een gekraak van de muren, en geklop tegen de raamlijsten en het glas. Het huisgezin en de bewoners van het gehucht werden door een hevige paniek bevangen, die met elke nieuwe manifestatie toenam. Natuurlijk werd een priester geroepen – alsof priesters iets weten van magnetisme! – maar zonder resultaat; een paar potten dansten op de plank de horlepijp; een ovengaffel bewoog zich al stampend en springend over de vloer en een zware naaimachine deed hetzelfde. Het nieuws over de jonge heks en haar strijd met de onzichtbare duiveltjes verspreidde zich over de hele

streek. Mannen en vrouwen uit naburige dorpen stroomden samen om de wonderen te zien. Dezelfde verschijnselen, vaak nog heviger, vonden in hun bijzijn plaats. Eens, toen een groep mannen bij binnenkomst hun mutsen op de tafel plaatste, sprong elk van deze van de tafel op de vloer, en een zware leren handschoen, die rondcirkelde, trof de eigenaar met een flinke klap in zijn gezicht en voegde zich daarna bij de gevallen mutsen. Hoewel de weduwe Beetch echt veel van Pelagueja hield, werd de arme wees ten slotte met haar bagage begin december op een kar gezet, en na veel tranen en warme spijtbetuigingen werd ze weggestuurd naar de directeur van het vondelingenhuis – het instituut waarin ze was grootgebracht. Deze man, die de volgende dag met het meisje terugkeerde, was getuige van enkele streken van dezelfde kracht, riep de politie te hulp, die na een zorgvuldig onderzoek een proces-verbaal opmaakte, getekend door de autoriteiten, en vertrok.

Toen dit geval aan een spiritist, een rijke edelman die in St. Petersburg woonde, werd meegedeeld, begaf hij zich onmiddellijk naar het jonge meisje en nam haar mee naar de stad.

Bovenstaande officieel vastgestelde feiten worden overgenomen in elke Russische krant van enige betekenis. Nu de proloog is geëindigd, zijn we in staat de verdere ontwikkeling van het vermogen in dit wonderbaarlijke medium te volgen, zoals die besproken wordt in alle serieuze en officiële kranten van de metropolis.

‘Een nieuwe ster aan de horizon van het spiritisme is plotseling in St. Petersburg verschenen – een zekere mej. Pelagueja’, zegt een hoofdartikel in de *Novoje Vremja* van 1 januari 1881. ‘De manifestaties die in haar bijzijn hebben plaatsgevonden, zijn zo bijzonder en krachtig dat meer dan één toegewijde spiritist daardoor van zijn stuk is gebracht – letterlijk en door toedoen van een zware tafel.’ ‘Maar’, voegt de krant eraan toe, ‘de spiritistische slachtoffers schijnen zich helemaal niet geërgerd te hebben aan zulke *treffende* bewijzen. Integendeel, nauwelijks hadden ze zich van de grond opgericht (één van hen moest, voordat hij zijn verticale houding kon hernemen van onder een sofa tevoorschijn komen, waarheen hij door een zware tafel was geslingerd), of ze vergaten hun blauwe plekken, en begonnen elkaar van hartstochtelijke vreugde te omhelzen en met betraande ogen elkaar geluk te wensen met deze nieuwe manifestatie van de mysterieuze kracht.’

In de *St. Petersburg Gazette* geeft een uitgelaten verslaggever de volgende details:

> Mej. Pelagueja is een jong meisje van ongeveer 19, de dochter van arme, maar gemene ouders (die haar in het vondelingenhuis hadden gestopt, zoals reeds aangegeven), niet heel knap, maar met een sympathiek gezicht, weinig geschoold maar intelligent, klein van postuur maar met een goed hart, welgevormd maar zenuwachtig. Mej. Pelagueja heeft plotseling heel verbazingwekkende mediamieke vermogens geopenbaard. Ze is een 'eersteklas spiritistische ster', zoals men haar noemt. En het jonge meisje schijnt in haar handen en voeten inderdaad een geweldig sterk magnetisch aura geconcentreerd te hebben; door middel daarvan laat ze de voorwerpen die haar omringen ogenblikkelijk allerlei tot nu toe onbekende en niet eerder vertoonde bewegingen maken. Ongeveer vijf dagen geleden gebeurde het volgende bij een seance, waarbij de meest bekende spiritisten en mediums van de hogere klasse[1] van St. Petersburg aanwezig waren. Nadat ze zich met Pelagueja rond een tafel hadden verzameld, hadden ze (de spiritisten) nauwelijks tijd om te gaan zitten, toen ieder van hen een soort elektrische schok kreeg. Plotseling wierp de tafel met geweld stoelen en al ondersteboven, en joeg het enthousiaste gezelschap behoorlijk uiteen. Het medium kwam met de rest op de vloer terecht, en haar stoel begon een reeks van zulke wonderbaarlijke luchtsprongen te maken dat de doodsbange spiritisten moesten vluchten en de kamer haastig verlieten.

Terwijl we aan het bovengenoemde geval aandacht besteden, komt net uit Amerika het verslag van een jongen met een lichaamsgestel dat eveneens abnormaal geladen is met levensmagnetisme. Het verslag uit de *Catholic Mirror* zegt dat de jongen de zoon is van dhr. en mevr. John C. Collins uit St. Paul, Minnesota. Hij is tien jaar oud, en de magnetische toestand heeft zich pas kortgeleden ontwikkeld – een eigenaardig feit om te onthouden. Hij is helder van geest, zijn gezondheid is uitstekend, en hij doet ijverig mee aan alle jongenssporten. Zijn linkerhand is

> een verbazingwekkend sterke magneet geworden. Metalen voorwerpen die weinig wegen, hechten zich zo sterk aan zijn hand dat er veel kracht voor nodig is om ze eraf te halen. Messen, pennen, naalden, knopen, enz., genoeg om zijn hand te bedekken, hechten zich zo stevig vast dat ze niet losgeschud kunnen worden. Erger nog, de aan-

---

[1] We betwijfelen zeer of er ooit onder de midden- en lagere klassen van Rusland méér gelovigen in het spiritisme dan nu zullen worden aangetroffen. Deze zijn te oprecht toegewijd aan hun geloof, en geloven te vurig in de duivel om enig geloof in 'geesten' te hebben.

> trekking is zo sterk dat een gewone kolenkit erdoor kan worden opgetild, en zwaardere gereedschappen zijn opgetild door sterkere personen die zijn arm vasthouden. De jongen klaagt echter over hevige pijn die door zijn arm schiet bij het oplichten van zware voorwerpen. Zijn linkerarm en de hele linkerkant van de jongen oefent in mindere mate dezelfde kracht uit, maar ze werkt helemaal niet aan zijn rechterkant.

Wijlen baron Von Reichenbach uit Wenen, een beroemde scheikundige en de ontdekker van een nieuwe kracht die hij odyle noemde, is de enige die veel licht heeft geworpen op de natuurlijke en abnormale magnetische toestanden van het menselijk lichaam. Ruim vijf jaar voerde hij experimenten uit en hij ontzegde zich kosten noch tijd of moeite om tot duidelijke conclusies te kunnen komen. Fysiologen hadden al lang waargenomen, vooral onder ziekenhuispatiënten, dat een groot deel van de mensen duidelijk een bijzondere invloed of aura, die uitgaat van een magneet, kunnen voelen, wanneer neerwaartse strijkbewegingen over die personen worden gemaakt, zonder dat men hen aanraakt. En ook was waargenomen dat bij zulke ziekten als St. Vitus' dans (chorea), verschillende vormen van verlamming, hysterie, enz., de patiënten deze gevoeligheid in bijzondere mate vertoonden. Maar hoewel de grote Berzelius en andere autoriteiten in de wetenschap erop hadden aangedrongen dat wetenschappers dit zouden onderzoeken, is dit belangrijke onderzoeksterrein toch nauwelijks betreden totdat baron Von Reichenbach zijn grote taak verrichtte. Zijn ontdekkingen waren zo belangrijk dat ze alleen volledig naar waarde kunnen worden geschat door zijn boek, *Researches on Magnetism, Electricity, Heat, Light, Crystallization, and Chemical Attraction, in their Relations to the Vital Force*, zorgvuldig te lezen – helaas uitverkocht, maar waarvan men in Londen soms tweedehands exemplaren kan verkrijgen.

Voor het doel dat we nu op het oog hebben, hoeft alleen te worden gezegd dat hij bewijst dat het menselijk lichaam gevuld is met een aura, 'dynamide', 'fluïde', damp, invloed, of welke naam men eraan wil geven; dat ze dezelfde is in beide seksen; dat ze in het bijzonder uitgestraald wordt aan het hoofd, de handen en de voeten; dat ze, evenals de aura van een magneet, polair is; dat de hele linkerzijde positief is, en een warm gevoel opwekt bij een gevoelig persoon aan wie we de linkerhand geven, terwijl de hele rechterzijde van het lichaam negatief is en een koud gevoel opwekt. In sommige mensen is deze vitaal-magnetische (of zoals hij het noemt, odische) kracht bijzonder sterk. Daarom

kunnen we alle verschijnselen zoals de twee bovengenoemde gerust overwegen en geloven, zonder bang te zijn de grenzen van de exacte wetenschap te overschrijden of beschuldigd te kunnen worden van bijgeloof of goedgelovigheid. Tegelijkertijd moet worden opgemerkt dat baron Von Reichenbach niet één patiënt vond van wie de aura een opgehangen magneetnaald deed afwijken of ijzeren voorwerpen als een magneet aantrok. Daarom bestrijken zijn proeven niet het hele terrein; en hij was zich hiervan volkomen bewust.

Personen die sterk magnetisch geladen zijn, zoals het Russische meisje en de Amerikaanse jongen, treft men zo nu en dan aan, en onder hen waren enkele beroemde mediums. Zo zal de vinger van het medium Slade, wanneer hij willekeurig over een kompas wordt bewogen, de naald altijd naar zich toe trekken. Het experiment werd uitgevoerd door de professoren Zöllner en W. Weber (professor in de natuurkunde, grondlegger van de leer van de trilling van krachten) in Leipzig. Prof. Weber 'plaatste een kompas op de tafel, door glas omsloten, waarvan we de naald allemaal heel duidelijk konden zien bij het heldere kaarslicht, terwijl we onze handen in die van Slade legden', die ruim 30 cm van het kompas verwijderd waren. De magnetische aura die zich vanuit Slade's handen ontlaadde was echter zo groot dat 'na ongeveer vijf minuten de naald hevig begon te slingeren in bogen van 40 tot 60 graden, tot ze ten slotte verschillende keren helemaal ronddraaide.' Bij een volgende proef slaagde prof. Weber erin om van een gewone breinaald, die vlak voor het experiment bij het kompas was getest en totaal niet magnetisch bleek te zijn, een permanente magneet te maken.

> Slade legde deze naald op een lei, hield laatstgenoemde onder de tafel . . . en na ongeveer vier minuten, toen de lei met de breinaald weer op de tafel werden gelegd, was de naald zo sterk gemagnetiseerd aan één kant (en *alleen* aan één kant), dat ijzervijlsel en kleinere naalden zich aan dit uiteinde hechtten; de kompasnaald kon gemakkelijk in een cirkel worden rondgedraaid. De voortgebrachte pool was een zuidpool, want de noordpool van de kompasnaald werd aangetrokken en de zuidpool afgestoten.[1]

Baron Von Reichenbachs eerste onderzoeksterrein betrof dat van het effect van een magneet op een dierlijke zenuw; daarna ging hij het effect op een dierlijke zenuw van een overeenkomstige aura of kracht

---

[1] J.K.F. Zöllner, *Transcendental Physics*, 1880, blz. 47.

die hij bij kristallen aantrof, bestuderen. Zonder in details te treden – die echter alle nagelezen behoren te worden door iedereen die zegt de occulte wetenschap te onderzoeken – somt hij zijn conclusies als volgt op: 'die kracht ['odyle' – de nieuwe kracht, die hij ontdekte] waarmee we in kristallen vertrouwd zijn geraakt kan in verband worden gebracht met de magneetkracht, zoals we die kennen in een magneet en een magneetnaald.' Daarom . . . 'is de magneetkracht niet, zoals tot nu toe werd aangenomen, één enkele kracht, maar ze bestaat uit twee krachten, omdat aan die welke reeds lang bekend is, een nieuwe, tot dusver onbekende en duidelijk daarvan verschillende, kracht moet worden toegevoegd, namelijk die welke in kristallen huist.'[1]

Een van zijn proefpersonen was mej. Nowotny, en haar gevoeligheid voor aura's van magneten en kristallen was uitzonderlijk scherp. Wanneer een magneet bij haar hand werd gehouden, werd deze onweerstaanbaar ertoe aangetrokken, zodat ze deze volgde waarheen de baron die ook maar bewoog. Het effect op haar hand 'was hetzelfde als wanneer iemand haar hand had gegrepen en door middel daarvan haar lichaam naar haar voeten had voorovergebogen'.[2] (Ze lag ziek in bed en de magneet werd in die richting bewogen.) Wanneer de magneet dicht bij haar hand werd gebracht, 'hechtte deze zich zo krachtig eraan vast, dat, wanneer hij omhoog, of zijwaarts, achterwaarts of in welke richting ook werd bewogen, haar handen ertegenaan bleven zitten alsof ze eraan vastzaten zoals een stuk ijzer'.[3] We zien dat dit precies het tegenovergestelde is van het verschijnsel bij de Amerikaanse jongen Collins, want in plaats dat zijn hand door iets werd aangetrokken, werden ijzeren voorwerpen, lichte en zware, onweerstaanbaar tot zijn hand aangetrokken, en alleen tot zijn linkerhand. Reichenbach dacht er natuurlijk aan om mej. Nowotny's magnetische toestand te toetsen. Hij zegt: 'Om dit na te gaan nam ik ijzervijlsel en leidde haar vinger daarover. Zelfs het kleinste deeltje hechtte zich niet aan de vinger, ook niet wanneer het net in contact was geweest met een magneet . . . Ik liet haar vinger beurtelings de polen van een gevoelige magneetnaald naderen, en in verschillende posities, maar de naald vertoonde niet de geringste neiging tot afwijking of schommeling.'[4]

---

[1] Reichenbach, *Researches on Magnetism, etc.*, 1850, blz. 46.
[2] *Op.cit.*, blz. 25.
[3] *Op.cit.*, blz. 24-5.
[4] *Op.cit.*, blz. 27.

Als de ruimte het toeliet, dan zou deze hoogst interessante analyse van verzamelde feiten betreffende de soms abnormale magnetische geladenheid van mensen veel verder kunnen worden uitgebreid zonder de intelligente lezer te vermoeien. Maar we kunnen direct zeggen dat, aangezien Von Reichenbach bewijst dat magnetisme een samengestelde in plaats van een enkelvoudige kracht is, en ieder mens met een van deze krachten geladen is, die hij odyle noemt; en omdat de experimenten met Slade, en de verschijnselen in Rusland en St. Paul, aantonen dat ook het menselijk lichaam soms een echte magnetische aura voortbrengt, zoals een magneet dat doet – de verklaring daarom is dat in laatstgenoemde abnormale gevallen de betrokken persoon eenvoudig een overmaat van één van beide krachten heeft ontwikkeld, die samen wat gewoonlijk bekendstaat als magnetisme, vormen. Er is daarom helemaal niets bovennatuurlijks aan deze gevallen. Waarom dit gebeurt, is volgens ons heel goed verklaarbaar, maar omdat dit ons te ver zou voeren op het minder bekende terrein van de occulte wetenschap, kunnen we daar nu beter aan voorbijgaan.

Peripateticus versus de logica

[‘Logic versus peripatetic’, *The Theosophist*, april 1881, blz. 159-60; *CW* 3:109-15]

Het is nauwelijks de taak van ons tijdschrift om te letten op de vluchtige meningen van incidentele correspondenten in kranten, tenzij een artikel toevallig enige nuttige of zeer interessante en heel neutrale informatie bevat. We hebben ons tot nu toe aan deze goede regel gehouden, en hopen dat te blijven doen. Volgens dit beginsel zouden we nauwelijks aandacht hebben besteed aan een bepaalde passage in de *Bombay Gazette* (16 maart 1881) ondertekend ‘uw peripateticus’, en met als kop ‘Huidige filosofie’, als deze ons niet een duidelijk beeld had gegeven van die perverse geest die ‘grote eerbied voor de publieke opinie’ heet, maar die wij kortweg hypocrisie noemen.

De schrijver ervan werpt stenen in onze tuin, en als we niet intussen enigszins onverschillig waren geworden voor dat soort dingen, zouden we alleen al in zijn persoonlijkheid een goed genoeg excuus vinden om hem van repliek te dienen. Maar we hebben een veel serieuzer doel voor ogen, en deze ene keer zullen de speculatieve nachtelijke pennen-

vruchten van de 'huidige' filosoof ons een betere dienst bewijzen dan zijn groep misschien had verwacht. Want voor ons vertegenwoordigt 'peripateticus' onmiskenbaar een groep. Hij is de spreekbuis van die meerderheid in onze hedendaagse samenleving die voor zichzelf een uitgebreid beleid vol drogredenen en paradoxen heeft uitgewerkt, waarachter ieder van hen onhandig zijn eigen persoonlijke opvattingen verbergt. De woorden uit hun *Openbaring* (3:15), 'Was u maar koud of warm' zijn veel meer van toepassing op onze moderne samenleving dan op de geloofsgemeenschap van Laodicea. En omdat we *hun* werken kennen en weten dat ze 'koud noch warm' zijn, maar als een nauwkeurige thermometer de veranderende morele temperatuur van de dag volgen, zullen we nu enkele van de enthousiaste maar onsamenhangende betogen van de schrijver over 'Huidige filosofie' analyseren.

Als we dat hebben gedaan, is hij vrij om zich te blijven verkneukelen over zijn pen waarmee hij zijn nogal afgezaagde veroordeling van de 'onnozelheid' van de heer —— en van de 'occultisten' in Simla heeft beschreven! Wanneer de 'peripateticus' over de 'onnozelheid' spreekt van die heer die hij in de *Gazette* bij zijn volledige naam noemt – een voorbeeld van slechte manieren dat we zeker niet zullen volgen – dan gebruikt hij dit woord voor een man met een heel scherp en opmerkelijk verstand, en iemand van wie de bekwaamheid en talenten in heel India en Europa algemeen worden erkend; daaruit blijkt, tussen twee haakjes, dat zijn eigen onderscheidingsvermogen tekortschiet. Wanneer iemand zijn stuk met 'peripateticus' ondertekent, zou hij zijn klassieke pseudoniem recht moeten doen door voor de gelegenheid tenminste enige logica van anderen te lenen, als hij daarover zelf totaal niet beschikt. Na kort de aandacht te hebben gevestigd op de armzalige aanvallen op de 'dwazen' van Simla, zullen we nu aan onze lezers een voorbeeld voorleggen van de logica van die zogenaamde leerling van Aristoteles, die 'peripateticus' paradoxaal genoeg pretendeert te zijn.

Nadat de criticus de beroemde stelling van Carlyle heeft geciteerd (die misschien zulke 'peripatetici' in gedachten had) dat de bevolking van Groot-Brittannië uit 'dertig miljoenen mensen, overwegend dwazen' bestaat, en nadat hij bij wijze van zelfbewieroking op het altaar van patriottisme zijn eigen postulaat heeft gelegd, dat 'het verstand van de gemiddelde Brit beslist groter is dan het verstand van de gemiddelde mensheid', begint hij vervolgens de mensen die in verschijnselen geloven te scalperen – als ons deze Amerikaanse uitdrukking kan worden vergeven. De onnozelheid van de 'occultisten in Simla', bekent hij,

'wordt echter overtroffen door de onschuld van een aantal 'mensen met titels' die, volgens het bewijs van een getuige in de Fletcher-rechtszaak, 'alles zouden geloven' – een uitspraak die helemaal juist schijnt te zijn'.

Fletcher and Company, samen met twee derde van de beroepsmediums, kunnen we aan zijn meedogende behandeling overlaten. Omdat we deze de laatste zes jaar aan de kaak hebben gesteld, zijn we het in sommige opzichten van harte eens met de schrijver, bijvoorbeeld als hij degenen bekritiseert die 'alles zouden geloven'. Niemand van de lichtgelovigen die op donkere seances in elke schaduw op de muur of in de zakdoek van het medium zo gemakkelijk hun 'tante, of oom, of iemand anders' herkennen, heeft enig recht van klagen als ze als 'dwazen' worden beschouwd, hoewel het zelfs in die gevallen eervoller is om een eerlijke dwaas te zijn dan een bedriegend medium. Ook nemen we het de schrijver niet kwalijk dat hij lacht om mensen die zo vol vertrouwen geloven 'dat wanneer het medium de muziekdoos wilde laten spelen, iemand uit zijn onderlegde publiek beweerde dat hij voelde dat de kracht van hem was uitgegaan, en dat dit magnetisme de muziekdoos op gang bracht'; en hoewel het onvriendelijk is om hierom te lachen, is het niettemin begrijpelijk. En als 'peripateticus' zijn filosofische uiteenzettingen zou beëindigen met de gerechtvaardigde opmerking . . . 'En toch zouden deze 'dwazen met een titel' maar al te graag spreken over het duistere bijgeloof van de onwetende hindoe, of zelfs, als ze toevallig fanatieke protestanten waren, over het bijgeloof van hun katholieke medemens, terwijl ze ongetwijfeld geloven dat zijzelf wetenschappelijk onderzoek deden', dan zou deze bespreking van zijn 'Huidige filosofie' nooit hoeven zijn verschenen. We zouden niet eens de belachelijke blunder hebben gemerkt die hij maakt, evenals zoveel andere critici, om verschijnselen die door 'lichaamloze geesten' zouden zijn teweeggebracht, te verwarren met *natuurlijke* verschijnselen waaraan niets bovennatuurlijks is. We hadden misschien zijn onwetendheid over het hoofd gezien, omdat hem misschien nooit was verteld dat *natuurlijke* verschijnselen de *enige* verschijnselen zijn die door theosofen worden aanvaard, en de enige zijn waarmee ze het mysterie proberen te doorgronden; en dat het juist hun doel is om een einde te maken aan elk element van bijgeloof of geloof in het wonderbaarlijke of het bovennatuurlijke, in plaats van ermee in te stemmen zoals hij gelooft.

Maar wat moeten we denken van een filosoof, een zogenaamde peripateticus, die na zijn scherpe kritiek op de 'dwaasheid' van de *bijgelovige* overtuigingen van de spiritisten en de occultisten, zijn argu-

menten besluit met de meest onverwachte retorische bokkensprongen. De stelling die hij in een adem daarmee verkondigt lijkt zo belachelijk onlogisch en krom, dat we haar slechts kunnen karakteriseren in de treffende woorden van Southey, namelijk, als 'een van de meest onhoudbare die ooit door een pervers, paradoxaal brein naar voren werd gebracht'. Logici en ware discipelen van Aristoteles, luister naar hem en oordeel zelf: 'Nee, nee!' roept onze filosoof. . . . 'Religieuze overtuigingen die ons met de paplepel zijn ingegeven, en die de meesten om ons heen aanvaarden, kunnen niet als bijgeloof worden beschouwd. Voor de menselijke geest is het vanzelfsprekend om leringen die met het gezag van vroegere generaties aan hem zijn voorgelegd als waarschijnlijk en natuurlijk te beschouwen. Oprecht geloof van deze aard *dwingt misschien niet altijd ons respect af*, maar het zal altijd onze sympathie wekken. De bijgelovige dwaasheden van 'mensen die tafels laten dansen' en 'spiritisten' van allerlei aard kunnen slechts onze nadrukkelijke minachting oproepen. Hoeveel ontmaskering is er nodig om dit soort mensen te leren dat de geheimen van de natuur die voor onderzoekers zoals Newton, Davy, Faraday, en Tyndall verborgen zijn, voor hen waarschijnlijk niet worden blootgelegd?'

Neem het ons niet kwalijk dat we hem zeggen dat hij die niet in spiritisme gelooft, niet in het christendom kan geloven, want de basis van dat geloof is de *materialisatie van hun verlosser*. Als een christen al enig recht heeft om spiritistische verschijnselen te bekritiseren, dan kan hij dit alleen doen op grond van de dogma's van zijn godsdienst. Hij kan zeggen, 'zulke manifestaties zijn van de duivel', maar hij mag niet zeggen 'ze zijn onmogelijk, en *bestaan niet*'. Want als het spiritisme en occultisme een bijgeloof en een leugen zijn, dan geldt dat ook voor het christendom, hetzelfde christendom met zijn mozaïsche wonderen en heksen van Endor, zijn opstandingen en materialisatie van engelen, en honderden andere spiritistische en occulte verschijnselen.

Is 'peripateticus' vergeten dat – hoewel er onder bekende wetenschappers, zoals Wallace, Crookes, Wagner, Butlerov, Zöllner, Hare, Fichte, en Camille Flammarion, veel echte onderzoekers zijn die de verschijnselen, die tot een betere naam wordt gevonden 'spiritistisch' worden genoemd, grondig hebben onderzocht en daarin dus vast geloven en in sommige gevallen zelfs zelf spiritisten zijn – geen Tyndall, geen Huxley, geen Faraday, geen onderzoeker sinds de wereld werd geschapen er ooit in is geslaagd het bestaan van een God of van de ziel te bewijzen, laat staan een van de religieuze menselijke dogma's? We

zijn geen 'spiritisten,' en spreken daarom onpartijdig. Als 'oprecht religieus geloof altijd onze sympathie wekt, zelfs als het niet ons respect afdwingt', waarom zou dan een even oprecht geloof in spiritistische verschijnselen – die meest troostrijke en heiligste hoop op het voortbestaan van de mensen van wie we toen ze op aarde waren het meest hebben gehouden – 'niet eveneens onze sympathie' wekken? Is het omdat het onwetenschappelijk is en omdat de exacte wetenschap het niet altijd kan bewijzen? Maar religie is nog veel onwetenschappelijker. Is geloof in de Heilige Geest, vragen we, minder *blind* dan geloof in de 'geesten' van onze overleden vaders en moeders? Verdient het geloof in een abstract en nooit wetenschappelijk te bewijzen beginsel meer 'respect' of sympathie dan dat andere geloof van mensen – die even oprecht als de christenen zijn – dat de geesten van degenen van wie ze op aarde het meest hielden, hun moeders, kinderen, vrienden, hen altijd nabij zijn, hoewel hun lichaam er niet meer is? Met de paplepel wordt ons ongetwijfeld evenveel liefde voor onze moeder ingegeven als voor een mythische 'moeder van God'. En als men laatstgenoemde liefde *niet* als een bijgeloof moet beschouwen, hoeveel meer geldt dat dan voor eerstgenoemde!

We denken dat als prof. Tyndall of Huxley werden gedwongen te kiezen tussen geloof in de materialisatie van de Maagd Maria in Lourdes of Knokke, en die van hun eigen moeders in een seancekamer, ze liever het risico lopen om op laatstgenoemde plaats als 'dwazen' te worden beschouwd. Want van verschijnselen is toch, hoe zelden ook, meer dan eens bewezen dat ze echt zijn, en als zodanig zijn aangemerkt door mensen aan wiens gezag in de wetenschap niet wordt getwijfeld. Verschijnselen zijn gebaseerd op wetenschappelijke gronden; op feiten met betrekking tot de *exacte* wetenschap – op fysiologie, pathologie, magnetisme, die alle een rol spelen bij paranormale manifestaties. Zowel fysieke als paranormale verschijnselen laten zich in met experimenten en het onderzoek van de wetenschap; terwijl de *bovennatuurlijke* godsdienst deze vreest en vermijdt. Eerstgenoemde maken geen aanspraak op wonderen of het bovennatuurlijke om een geloof op te baseren, terwijl de godsdienst eist dat men daarin gelooft, en altijd uiteenvalt wanneer die overtuiging wordt opgegeven. Persoonlijk geloven we niet in de tussenkomst van 'ontlichaamde geesten' bij de fysieke mediamieke verschijnselen, maar dat geeft ons nog niet het recht om te dogmatiseren en te proberen anderen te dwingen om hun geloof te verwerpen. Het enige wat we nu kunnen zeggen is dat het laatste woord

over deze verschijnselen nog niet is gezegd, en dat we als theosofen, dat wil zeggen zoekers naar de waarheid die niet beweren onfeilbaar te zijn, zeggen dat de spiritisten tenslotte op hun manier gelijk kunnen hebben zoals wij denken dat wij op onze manier gelijk hebben.

Dat geen spiritist ooit in 'wonderen' of bovennatuurlijke tussenkomst heeft geloofd, blijkt goed uit hun immense literatuur. Kan 'peripateticus' zoveel zeggen over het christelijk geloof? Hoor de bisschop van Bombay in het openbaar zijn geloof belijden: 'Wij', zegt hij tegen zijn geestelijken, 'die door onze beroepseer gebonden zijn om de suprematie van het bovennatuurlijke over het natuurlijke te verkondigen . . . hebben ons maatschappelijk bestaansrecht gebaseerd op de werkelijkheid en de aanspraken van het bovennatuurlijke. Onze kleding, onze status, ons werk, onze hele dagelijkse omgeving, vormen een aanhoudend protest tegen de wereld om het belang aan te geven van spirituele zaken die, althans in onze ogen, het uiterlijk vertoon van wat tijdelijk is te boven gaan. We zijn dus uit zelfrespect verplicht om waar te maken wat we dagelijks verkondigen.' En zo is elke gelovige verplicht datgene waarin hij gelooft te doen, als hij maar *eerlijk* is. Maar de hele stand van zaken van het hedendaagse geloof wordt weerspiegeld in deze jezuïtische woorden van 'peripateticus'. Het geloof in het 'bovennatuurlijke' dwingt misschien niet zijn respect af, maar hij voelt zich verplicht om er positief tegenover te staan, want het is het geloof van de mensen om hem heen, en wordt als respectabel beschouwd; kortom, het is de alledaagse staatsgodsdienst, en misschien die van zijn opdrachtgevers en superieuren. En toch heeft hij voor een eerlijk en oprecht geloof zoals het spiritisme 'slechts minachting'. Waarom? Omdat het niet populair is, omdat belangrijke figuren in de maatschappij die tot zo'n overtuiging werden gedwongen door feitelijke bewijzen, dit voor anderen verbergen, en als een Nicodemus bezoeken ze de spiritisten alleen in het geheim. Het is niet in de mode.

Religie en spiritisme zijn in de samenleving ongeveer zoals een borreltje drinken en sigaretten roken. Een dame die zonder blozen voor iedereen zichtbaar een groot glas brandewijn met soda leegdrinkt, staart, geschokt en vol verbazing, naar een andere vrouw die een onschuldige sigaret rookt! Dat is ook de reden waarom de schrijver in de *Gazette*, die zich een 'sofist' had moeten noemen, ondertekent met 'peripateticus'. Hij is beslist *geen* christen, want als hij dat was, zou hij nooit de fout hebben gemaakt om te bekennen dat het christendom 'niet altijd ons respect afdwingt'; maar toch wil hij doorgaan voor een

christen. Dat is de neiging van onze 19de eeuw, dat een man van de ontwikkelde, beschaafde wereld liever de meest onlogische, absurde spitsvondigheid uitspreekt dan eerlijk voor de een of de andere geloofsovertuiging uit te komen! 'Het is natuurlijk', vindt hij, 'voor de menselijke geest om leringen die met het gezag van vroegere generaties aan hem zijn voorgelegd als waarschijnlijk en natuurlijk te beschouwen.' Als dat zo is, dan nodigen we alle peripatetici uit het verleden, het heden en de toekomst uit om een lering te noemen die ook maar half zo levenskrachtig is, of waarin door talloze 'vroegere generaties' meer algemeen werd geloofd, in alle uithoeken van de wereld, dan het geloof in 'spoken' en 'geesten'. Werkelijk, we hebben duizend keer liever een eerlijke, beledigende, compromisloze fanaticus dan een spottende, mooie woorden sprekende hypocriet.

Graaf Saint-Germain

['Count Saint Germain', *The Theosophist*, mei 1881, blz. 168-70; *CW* 3:125-9]

Met lange tussenpozen zijn er in Europa bepaalde figuren verschenen die met hun uitzonderlijke verstandelijke gaven, schitterende conversatie en mysterieuze levenswijze de publieke opinie hebben geschokt en verbijsterd. Het artikel dat hier wordt geciteerd uit *All the Year Round*,[1] vertelt over één van deze mensen – graaf Saint-Germain. In Hargrave Jennings' eigenaardige boek, *The Rosicrucians*, wordt een andere beschreven, een zekere Signor Gualdi, die eens het onderwerp van gesprek in de hogere kringen van Venetië was. Een derde was de historische figuur die bekendstond als Alessandro Cagliostro, wiens naam door een vervalste katholieke biografie synoniem is geworden voor schandelijk gedrag. We zijn niet van plan deze drie personen hier met elkaar of met gewone mensen te vergelijken. We nemen het artikel van onze Londense collega over om een hele andere reden. We willen laten zien hoe iemands persoonlijke karakter laaghartig wordt belasterd zonder dat daarvoor enige aanleiding is, tenzij het feit dat iemand helderder van geest is en beter op de hoogte is van de geheimen van de

[1] Deel 14, 5 juni 1875, blz. 228-34. Dit tijdschrift werd geredigeerd door Charles Dickens.

Graaf Saint-Germain 1710(?) – 1784(?)

natuurwetten, kan worden opgevat als voldoende provocatie om de pen van de lasteraar en de tong van de roddelaar in beweging te brengen. Laat de lezer aandacht schenken aan het volgende:

Over graaf Saint-Germain zegt de schrijver in *All the Year Round*:

> Men veronderstelt dat deze bekende avonturier van geboorte een Hongaar is, maar het eerste deel van zijn leven werd door hemzelf zorgvuldig in nevelen gehuld. Zijn persoon en ook zijn titel wekten nieuwsgierigheid. Zijn leeftijd was onbekend en zijn afkomst was evenzeer duister. Het eerste spoor van hem vangen we op in Parijs, 125 jaar geleden, toen hij het hof en de stad met zijn roem vervulde. Het verbaasde Parijs zag een man – schijnbaar van middelbare leeftijd – die in pracht en praal leefde, die naar diners ging, waar hij niets at, maar voortdurend op heel briljante wijze over elk denkbaar onderwerp sprak. Zijn toon was misschien al te beslist – de toon van iemand die volkomen weet waarover hij spreekt. Hij was geleerd, sprak elke beschaafde taal bewonderenswaardig goed, hij was een groot musicus, een uitstekende scheikundige, en speelde de rol van een wonderkind, en deed dat op volmaakte wijze. Hij beschikte over

een uitzonderlijk zelfvertrouwen, of was volkomen schaamteloos, en vertelde niet alleen op meesterlijke wijze hoe de zaken in deze tijd in elkaar steken, maar sprak zonder aarzeling over gebeurtenissen die 200 jaar oud waren. Zijn anecdotes over voorvallen van lang geleden werden zeer gedetailleerd verteld. Hij sprak over taferelen aan het hof van Frans I alsof hij ze gezien had, waarbij hij het uiterlijk van de koning precies beschreef, zijn stem, manieren en taal imiteerde, en in elk opzicht de indruk wekte alsof hij er ooggetuige van was geweest. Op eenzelfde manier onderhield hij zijn toehoorders met aardige verhalen over Lodewijk XIV, en trakteerde ze op levendige beschrijvingen van plaatsen en personen. Terwijl hij niet met zoveel woorden zei dat hij werkelijk bij deze gebeurtenissen aanwezig was, slaagde hij met zijn sterk beeldende vermogen er toch in die indruk te vestigen. Het was zijn bedoeling verbazing te wekken, en hij slaagde daarin volkomen. Wilde verhalen deden over hem de ronde. Men vertelde dat hij 300 jaar oud was, en dat hij zijn leven had verlengd door gebruik te maken van een beroemd elixer.

Parijs raakte helemaal opgewonden over hem. Voortdurend werd hij ondervraagd over zijn geheim om lang te kunnen leven, maar hij was heel handig in zijn antwoorden, ontkende alle macht om oude mensen weer jong te maken, maar verzekerde kalm dat hij het geheim bezat om het *verval van het menselijk lichaam tegen te gaan*. Hij verklaarde dat een bepaald dieet samen met zijn wonderbaarlijke elixer, het ware geheim van een lang leven was, en hij weigerde beslist enig ander voedsel te gebruiken dan wat speciaal voor hem bereid was – havermout, gort en het witte vlees van kuikens. Bij bijzondere gelegenheden dronk hij een beetje wijn, bleef op zolang iemand naar hem wilde luisteren, maar nam bijzondere voorzorgsmaatregelen tegen de kou. Aan dames gaf hij mysterieuze cosmetica, om hun schoonheid ongeschonden te bewaren; met mannen sprak hij openlijk over zijn methode om metalen om te zetten, en over een bepaald proces om een dozijn kleine diamanten tot één grote steen om te smelten. Deze verbazingwekkende beweringen werd kracht bijgezet door het bezit van schijnbaar onbegrensde rijkdom en een collectie juwelen van zeldzame grootte en schoonheid.

Van tijd tot tijd verscheen dit vreemde wezen in verschillende hoofdsteden van Europa onder verschillende namen: markies Montferrat; graaf Bellamarre in Venetië; chevalier Schöning in Pisa: chevalier Weldon in Milaan; graaf Soltikov in Genua: graaf Tzarogy in Schwalbach, en ten slotte graaf Saint-Germain in Parijs; maar na de catastrofe in Den Haag schijnt hij niet meer zo rijk te zijn geweest als tevoren, en soms leek het of hij zijn fortuin zoekt.

In Tournai wordt hij 'geïnterviewd' door de vermaarde chevalier Seingalt, die hem in een Armeens gewaad en een puntmuts aantreft, met een lange baard die tot het middel reikt en een ivoren staf in de hand – de volledige outfit van een dodenbezweerder. Saint-Germain is omringd door talloze flessen, en is bezig een productieproces van hoeden op basis van scheikundige beginselen te ontwikkelen. Als Seingalt ziek is, biedt de graaf aan hem gratis te genezen en een elixer toe te dienen dat ether schijnt te zijn geweest; maar Seingalt weigert met vele beleefdheidsbetuigingen. Het is het toneel van twee auguren. Omdat hem niet wordt toegestaan als arts op te treden, besluit Saint-Germain zijn vermogens van een alchemist te demonstreren; hij neemt een muntstuk van twaalf stuivers van de andere augur, plaatst het op het roodgloeiende houtskool en gebruikt zijn blaaspijp. Het geldstuk smelt en wordt daarna afgekoeld. 'Neem nu uw geldstuk terug', zegt Saint-Germain. 'Maar het is goud.' 'Van het zuiverste gehalte.' De tweede augur gelooft niet in de omzetting en beschouwt de hele handeling als een truc; maar hij steekt het geldstuk niettemin in zijn zak, en schenkt het ten slotte aan de beroemde maarschalk Keith, toen bestuurder van Neuchâtel.

Dan duikt Saint-Germain opnieuw op in St. Petersburg, Dresden en Milaan, bezig met het verven van stoffen en andere productieplannen. Eens kwam hij in moeilijkheden en werd in een stadje in de gemeente Piedmont gearresteerd omdat een wissel werd geweigerd; maar hij bracht juwelen ter waarde van 100.000 kronen tevoorschijn, betaalde direct en maakte de bestuurder van de stad uit voor zakkenroller en werd met de eerbiedigste verontschuldigingen vrijgelaten.

Er bestaat heel weinig twijfel over dat hij tijdens een van zijn verblijven in Rusland een belangrijke rol speelde in de revolutie die Catharina II op de troon bracht. Ter ondersteuning van deze opvatting vermeldt baron Gleichen de bijzondere aandacht die in Leghorn in 1770 door graaf Alexis Orlov aan Saint-Germain werd besteed, en een opmerking die vorst Gregorius Orlov tegen de markgraaf van Anspach maakte tijdens zijn oponthoud in Nürnberg.

Wie was hij per slot van rekening? – de zoon van een Portugese koning, of van een Portugese jood? Of vertelde hij op hoge leeftijd de waarheid aan zijn beschermer en enthousiaste bewonderaar, vorst Karel van Hessen-Kassel? Volgens het verhaal dat zijn laatstgenoemde vriend vertelde, was hij de zoon van vorst Rákóczi van Transsylvanië en zijn eerste vrouw, een Thököly. Als jong kind werd hij onder de bescherming van de laatste van de Medici geplaatst. Toen hij opgroeide en hoorde dat zijn beide broers, zonen van prin-

> ses Hessen-Rheinfels-Rotenburg, de namen hadden gekregen van St. Karel en St. Elizabeth, besloot hij de naam Sanctus Germanus (heilige broeder) aan te nemen. Wat was de waarheid? Één ding staat vast, namelijk dat hij een protégé was van de laatste van de Medici. Vorst Karel, die zijn dood in 1783 schijnt te hebben betreurd, vertelt ons heel oprecht dat hij ziek werd tijdens zijn experimenten met kleurstoffen in Eckernförde, en kort daarna *stierf*, ondanks de talloze medicamenten die in zijn eigen privé-apotheek waren bereid. Frederik de Grote, die, ondanks zijn scepsis, een uitzonderlijke belangstelling voor astrologen toonde, zei over hem: 'Dit is een mens die niet sterft.' Mirabeau voegt er kort en bondig aan toe: 'Hij was altijd een zorgeloze man, en ten slotte vergat hij, anders dan zijn voorgangers, niet te sterven.'

En nu vragen we, waar wordt hierin ook maar het geringste bewijs geleverd dat Saint-Germain een 'avonturier' was, dat het zijn bedoeling was 'de rol te spelen van een wonderkind', of dat hij geld probeerde te verdienen door mensen te bedriegen. Er is geen enkele aanwijzing dat hij iets anders was dan hij scheen te zijn, namelijk een gentleman met schitterende talenten en grote kennis, die over ruime middelen beschikte om eerlijk zijn positie in de maatschappij te handhaven. Hij beweerde te weten hoe je kleine diamanten kan samensmelten tot grote, en hoe metalen kunnen worden omgezet, en zette zijn beweringen kracht bij 'door het bezit van schijnbaar onbegrensde rijkdom en een collectie juwelen van zeldzame grootte en schoonheid'. Lijken 'avonturiers' hierop? Genieten charlatans vele jaren lang het vertrouwen en de bewondering van de knapste staatslieden en edellieden van Europa, en blijkt zelfs bij hun dood dat ze zich in geen enkel opzicht onwaardig hebben gedragen? Sommige encyclopedisten zeggen: 'Men denkt dat hij het grootste deel van zijn leven werkte als spion voor de hoven waar hij verbleef!'[1]

Maar op welk bewijs wordt deze *veronderstelling* gebaseerd? Heeft iemand het gevonden in een van de staatspapieren in de geheime archieven van een van deze hoven? Geen woord, geen spoor van bewijs waarop deze gemene laster is gebaseerd, is ooit gevonden. Het is eenvoudig een kwaadaardige leugen. De manier waarop de nagedachtenis van deze grote man, deze leerling van Indiase en Egyptische hiërofanten, deze meester in de geheime wijsheid van het Oosten, door westerse

---

[1] *The New American Cyclopaedia*, artikel 'Saint Germain', deel 14, blz. 266.

schrijvers is behandeld, is een smet op de menselijke natuur. En zo heeft de domme wereld gehandeld tegenover ieder ander persoon die, zoals Saint-Germain, haar weer heeft opgezocht na een lange afzondering die aan studie was gewijd, met zijn grote voorraad verzamelde esoterische wijsheid, in de hoop haar te verbeteren en wijzer en gelukkiger te maken.

Er is nog een punt waarop moet worden gewezen. Het bovenstaande verslag geeft geen details over de laatste uren van de mysterieuze graaf of over zijn begrafenis. Is het niet absurd te veronderstellen dat hij, indien hij werkelijk op de aangegeven tijd en plaats stierf, zou zijn begraven zonder de praal en ceremonie, het officiële toezicht en de registratie van de politie, die de begrafenissen van mensen van zijn rang en bekendheid vergezellen? Waar zijn deze gegevens? Hij verdween meer dan een eeuw geleden uit het openbare leven, maar geen verslag maakt er melding van. Iemand, die zo in het volle licht van de openbaarheid leefde, kon niet zijn verdwenen – *als hij daar toen werkelijk was gestorven* – en geen spoor hebben achtergelaten. Bovendien staat tegenover dit negatieve het positieve bewijs dat hij enkele jaren na 1784 nog in leven zou zijn. Men zegt dat hij in 1785 of 1786 een heel belangrijke persoonlijke bespreking met de keizerin van Rusland heeft gehad, en dat hij aan prinses Lamballe is verschenen toen ze voor de rechtbank stond, enkele ogenblikken vóór ze met een kogel werd gedood en een slagersjongen haar hoofd afsneed; en aan Jeanne du Barry, de maîtresse van Lodewijk XV, toen ze in de dagen van de Terreur in 1793 op het schavot in Parijs de klap van de guillotine afwachtte. Een gerespecteerd lid van onze Society dat in Rusland woont, bezit enkele heel belangrijke documenten over graaf Saint-Germain, en het is te hopen dat voor de rehabilitatie van de nagedachtenis van een van de grootste figuren uit de moderne tijd de reeds lang ontbeerde, maar ontbrekende schakels in de keten van zijn veelbewogen geschiedenis snel door middel van dit tijdschrift aan de wereld kunnen worden gegeven.

Oude leringen bevestigd door hedendaagse voorspellingen

[‘Ancient doctrines vindicated by modern prophecy’, *The Theosophist*, mei 1881, blz. 183-4; *CW* 3:147-51]

Duitse kranten hebben onlangs in talrijke hoofdartikelen geprobeerd de oplossing te geven van wat voor het gewone en sceptische publiek een mysterie schijnt te zijn. Ze hebben het gevoel dat ze door iemand uit hun eigen kamp – een materialist van de exacte wetenschap – duidelijk worden verraden. Terwijl ze uitvoerig de nieuwe theorieën bespreken van dr. Rudolf Falb – redacteur van het ‘populaire sterrenkundige tijdschrift’ uit Leipzig, *Sirius* – worden ze getroffen door de volmaakte nauwkeurigheid van zijn wetenschappelijke voorspellingen, of om ons duidelijker uit te drukken, van zijn meteorologische en kosmologische voorspellingen. Het is een feit dat de opeenvolging van gebeurtenissen hebben aangetoond dat deze voorspellingen veeleer onfeilbare profetieën zijn dan wetenschappelijke speculaties. Dr. Falb, die zich baseert op enkele bijzondere verbanden en op een eigen methode, die hij, zoals hij zegt, na jarenlang onderzoek en inspanning heeft uitgewerkt, is nu in staat om elke aardbeving, grote storm of overstroming maanden en zelfs jaren tevoren te voorspellen.

Zo voorspelde hij bijvoorbeeld de aardbeving van vorig jaar in Zagreb. In het begin van 1868 profeteerde hij dat er op 13 augustus in Peru een aardbeving zou plaatsvinden, en dit gebeurde precies op die dag. In mei 1869 publiceerde hij een wetenschappelijk werk, getiteld *Gründzüge zu einer Theorie der Erdbeben und Vulcanausbrüche*, waarin hij onder andere hevige aardbevingen in Marseille, in Utah, langs de oostkust van de Adriatische Zee, in Columbia en op de Krim voorspelde, die vijf maanden later, in oktober, werkelijk plaatsvonden. In 1873 voorspelde hij een aardbeving in Belluno, Noord-Italië, welke gebeurtenis plaatsvond in aanwezigheid van dr. Falb zelf, die erheen was gegaan om getuige ervan te zijn, zo zeker was hij dat het zou gebeuren. In 1874 berichtte hij de wereld over de toen onvoorziene en geheel onverwachte uitbarstingen van de Etna; en ondanks de spot van zijn wetenschappelijke collega’s, die hem zeiden dat er geen reden was om zo’n geologische verstoring te verwachten, ging hij naar Sicilië en

kon ter plaatse de door hem gewenste aantekeningen maken, toen het gebeurde. Eveneens voorzag hij de hevige stormen en wind tussen 23 en 26 februari 1877 in Italië, en ook die voorspelling werd door de feiten bevestigd. Kort na zijn terugkeer uit Sicilië ging dr. Falb naar Chili om de vulkanische uitbarstingen in de Andes waar te nemen, die hij twee jaar tevoren had voorspeld en – hij nam ze inderdaad waar.

Direct na zijn terugkeer in 1875 verscheen zijn opmerkelijke boek dat bekendstaat als *Gedanken und Studien über den Vulcanismus, etc.* – en dat onmiddellijk in het Spaans werd vertaald en in Valparaiso in 1877 werd uitgegeven. Nadat de voorspelde gebeurtenis in Zagreb had plaatsgevonden, werd dr. Falb meteen uitgenodigd om in die stad te spreken, waar hij verschillende bijzondere lezingen gaf waarin hij de bewoners nog eens waarschuwde voor andere te verwachten kleine aardschokken, die, zoals bekend, werkelijk plaatsvonden.

Het is een feit dat hij, zoals onlangs in de *Novoje Vremja* werd opgemerkt, werkelijk '*iets* heeft *uitgewerkt*, *aanvullende kennis* heeft naast dat wat anderen weten, en dat hij méér over deze mysterieuze gebeurtenissen op onze aarde weet dan elke andere deskundige op de wereld'.

Hoe luidt dan zijn verbazingwekkende theorie en wat zijn die nieuwe verbanden? Er zou een boekdeel met toelichtingen en verklaringen voor nodig zijn om er een goed beeld van te geven. Het enige wat we eraan kunnen toevoegen is dat Falb alles wat hij over het onderwerp kon zeggen, heeft uiteengezet in een groot werk, getiteld *Von den Umwälzungen im Weltall*, ingedeeld in drie afdelingen. In afdeling 1 behandelt hij de omwentelingen in de sterrenwereld; in afdeling 2 de omwentelingen op het gebied van de wolken, d.w.z. meteorologische verschijnselen; en in afdeling 3 de omwentelingen in de diepten van de aarde, d.w.z. aardbevingen. Volgens Falbs theorie is ons heelal noch onbegrensd noch eeuwig, maar beperkt tot een zekere tijd en beschreven binnen een zekere ruimte. Hij ziet de mechanische bouw van ons planetenstelsel en zijn verschijnselen in een heel ander licht dan andere wetenschappers. 'Hij is heel origineel en heel interessant (excentriek) in sommige opzichten, hoewel we niet in alles op hem kunnen vertrouwen' – schijnt de eensgezinde mening van de pers te zijn. Blijkbaar is de doctor te veel wetenschapper om als een 'ziener' of een 'enthousiasteling die aan hallucinaties lijdt' te worden behandeld; en daarom wordt er voorzichtig *de spot met hem gedreven*. Een minder geleerde sterveling zou zeker zo worden behandeld, als hij de ongetwijfeld

occulte en kabbalistische denkbeelden over de kosmos die hij heeft, zou uiteenzetten. Daarom voegen de kranten, terwijl ze stilzwijgend aan zijn theorieën voorbijgaan als om te vermijden dat hun goede naam wordt aangetast omdat ze zijn 'ketterse' inzichten zouden verspreiden, in het algemeen eraan toe: 'We verwijzen de lezer die de leringen van dr. Rudolf Falb graag zou willen doorgronden, naar het laatste werk van deze opmerkelijke man en profeet.' Enkelen voegen bij de gegeven informatie het feit dat dr. Falbs theorie de 'universele' zondvloed terugvoert tot 4000 v.Chr., en er nog een voorspelt voor het jaar 6500 van de christelijke jaartelling.

Het schijnt dat de theorieën en leer van dr. Falb op dit gebied van de wetenschap niets nieuws zijn, want 200 jaar geleden werd de theorie naar voren gebracht door een Peruaan, Jorie Baliri genaamd, en een eeuw geleden door een Italiaan, die Toaldo heette. We hebben daarom tot op zekere hoogte het recht te concluderen dat dr. Falbs inzichten kabbalistisch zijn, of beter gezegd die van de middeleeuwse mystici en vuurfilosofen, want zowel Baliri als Toaldo waren beoefenaars van de 'geheime wetenschappen'. Zijn berekening met betrekking tot de zondvloed van Noach en de periode van 6500 n.Chr., toegekend aan de herhaling ervan, laat ons tegelijkertijd (zo duidelijk als cijfers kunnen spreken) zien – ook al hebben we helaas zijn boek nog niet gelezen – dat de geleerde doctor voor onze bol het 'zonnejaar' of grote jaar aanneemt, of de cyclus van zes sarossen, aan het einde of keerpunt waarvan onze planeet altijd aan een grondige fysieke omwenteling wordt onderworpen. Deze leer is sinds onheuglijke tijden verkondigd en komt uit Chaldea door middel van Berosus, een astroloog van de tempel van Belus in Babylon. Zoals bekend, was Chaldea het universele centrum van magie bij uitstek, van waaruit de stralen van occulte kennis zich naar elk ander land waar de mysteriën werden opgevoerd en onderwezen, verspreidden. Volgens deze leer – waarin Aristoteles geloofde, als we Censorinus mogen geloven – bestond het 'grote jaar' uit ongeveer 21.000 jaar of zes Chaldeeuwse sarossen, die elk 3500 jaar omvatten. Deze periode van 21.000 jaar wordt op een natuurlijke manier in twee helften verdeeld; de eerste periode van 10.500 jaar brengt ons naar het toppunt van de cyclus en een kleine ramp; terwijl de laatste 10.500 jaar ons voeren naar een vreselijke en universele geologische catastrofe. Tijdens deze 21.000 jaar nemen het poolklimaat en equatoriale klimaat geleidelijk elkaars plaats in, 'waarbij eerstgenoemde zich langzaam naar de equator beweegt, en de tropische zone . . . in de plaats

komt van de afschrikwekkende woestenij van de ijzige polen. Deze verandering van klimaat gaat noodzakelijkerwijs gepaard met overstromingen, aardbevingen en andere kosmische rampen. Doordat de oceaanbeddingen aan het eind van elke 10.000 jaar en ongeveer één neros (600 jaar) worden verplaatst, wordt zo een bijna algemene watervloed teweeggebracht, zoals de legendarische zondvloed van Noach.'[1]

Er moet worden nagegaan in hoeverre dr. Falbs theorie en de oude antediluviale leer, die door de schrijfster van *Isis ontsluierd* wordt vermeld, met elkaar overeenstemmen. In elk geval was de theorie, omdat laatstgenoemd werk drie jaar ouder is dan *Von den Umwälzungen im Weltall* dat in 1881 (slechts twee maanden geleden) werd gepubliceerd, niet ontleend aan het boek van de Leipziger astronoom. We kunnen eraan toevoegen dat de voortdurende verificatie van zulke geologische en meteorologische voorspellingen, naast hun wetenschappelijke waarde, van het grootste filosofische belang is voor de onderzoeker van de theosofie. Want ze toont aan: (a) dat er weinig geheimen in de natuur zijn die volstrekt ontoegankelijk zijn voor de pogingen van de mens om ze te ontdekken; en (b) dat de werkplaats van de natuur één reusachtig uurwerk is, dat door onveranderlijke wetten wordt geleid, waarin geen plaats is voor de grillen van een bijzondere voorzienigheid van God.

Maar hij die de diepste geheimen van de proteus-natuur – die verandert en toch steeds dezelfde blijft – heeft doorgrond, kan, zonder de WET te verstoren, gebruikmaken van de nog onbekende wisselwerkingen van natuurkrachten om gevolgen teweeg te brengen die alleen aan hen die onbekend zijn met hun oorzaken wonderbaarlijk en onmogelijk toeschijnen. 'De wet die een traan vormt, maakt ook een planeet rond.' Er bestaat een rijkdom aan scheikundige kracht – in warmte, licht, elektriciteit en magnetisme – waarvan de mogelijkheden tot bewegingsenergie nog lang niet allemaal worden begrepen. Waarom zou dan een theosoof, die in de natuurlijke (hoewel occulte) wet gelooft, óf als charlatan óf als een lichtgelovige dwaas worden beschouwd, wanneer hij probeert haar geheimen te doorgronden? Verschillen de methoden die hij heeft gekozen alleen van die van de moderne wetenschap, omdat hij de tradities van de wetenschappers van de oudheid volgt?

---

[1] Zie *Isis ontsluierd*, 1:81-2.

Een paranormale waarschuwing

[‘A psychic warning’, *The Theosophist*, juni 1881, blz. 187-8; *CW* 3:171-4]

[A. Constantine uit Agra schreef aan de redactrice om een verklaring van het volgende paranormale verschijnsel. Hij en een goede vriend hadden afgesproken om samen in de eerstvolgende vakantie een bezoek aan Meerut te brengen, maar op het laatste moment kon zijn vriend niet mee omdat zijn familie gezondheidsproblemen had en hij ze naar een sanatorium moest brengen. Bij vertrek gaf hij Constantine een hand en benadrukte hoe jammer hij het vond, en zei dat hij in gedachte en geest bij hem zou zijn. Constantine vertrok toen naar Meerut. Op de ochtend van de derde dag van zijn verblijf in Meerut kwam plotseling een vreemd gevoel over hem; hij voelde zich mat en neerslachtig, en vertelde zijn zwager, in wiens huis hij logeerde, dat hij onmiddellijk naar Agra moest terugkeren. Ondanks de protesten van zijn familieleden bleef hij erop staan direct naar huis terug te keren. Toen hij in Agra terugkwam, hoorde hij dat zijn vriend plotseling aan een beroerte was gestorven, precies dezelfde ochtend rond de tijd dat de drang om terug te keren voor het eerst in hem was opgekomen. – Vertaler]

Aantekening van de redactrice:

Er is geen reden om bovengenoemde ‘waarschuwing’ aan iets bovennatuurlijks toe te schrijven. Er vinden veel en verschillende soorten paranormale verschijnselen plaats, die onbewust worden toegeschreven aan de tussenkomst van ontlichaamde ‘geesten’, of volledig en bewust worden *genegeerd*. Door dit te zeggen hebben we helemaal niet de bedoeling de spiritistische theorie van haar bestaansreden te beroven. Maar afgezien van die theorie bestaan er andere manifestaties van dezelfde paranormale kracht in het dagelijks leven van de mens, die in het algemeen worden genegeerd of die ten onrechte worden beschouwd als het resultaat van puur toeval of een samenloop van omstandigheden. Dit komt omdat we niet in staat zijn er onmiddellijk een logische en begrijpelijke oorzaak voor aan te wijzen, hoewel de manifestaties ongetwijfeld wetenschappelijke feiten zijn en duidelijk behoren tot die categorie van psychofysiologische verschijnselen waarmee nu zelfs grote wetenschappers en specialisten zoals dr. Carpenter zich bezighouden.

De oorzaak voor dit specifieke verschijnsel moet worden gezocht in de occulte (maar daarom niet minder onbetwistbare) invloed die door de actieve wil van de ene mens op die van een ander wordt uitgeoefend, telkens wanneer de wil van laatstgenoemde op een moment van rust of in een toestand van passiviteit wordt verrast. We spreken nu over *voorgevoelens*. Als ieder mens nauwkeurig aandacht schonk – natuurlijk op een experimentele en wetenschappelijke manier – aan zijn dagelijkse activiteiten, en zijn gedachten, gesprekken en daaruit voortvloeiende daden nauwkeurig gadesloeg en deze analyseerde, zonder details over te slaan, hoe onbelangrijk deze misschien ook lijken, dan zou hij voor de meeste van deze handelingen en gedachten samenvallende oorzaken vinden die gebaseerd zijn op de psychische invloed die belichaamde denkende wezens op elkaar hebben.

Verschillende voorbeelden zouden kunnen worden gegeven, waarmee iedereen door *persoonlijke* ervaring min of meer vertrouwd is. We zullen er slechts twee geven. Twee vrienden, of eenvoudig bekenden, zijn jarenlang gescheiden. Plotseling denkt één van hen – hij die thuis bleef en jarenlang misschien nooit aan de afwezige heeft gedacht – aan die persoon. Hij herinnert zich hem zonder enige mogelijke oorzaak of reden, en het lang vergeten beeld dat door de stille gangen van het GEHEUGEN snelt, verschijnt zo duidelijk voor zijn ogen alsof hij voor hem stond. Enkele minuten later, misschien een uur later, brengt de afwezige *de ander een onverwacht bezoek*.

Een ander voorbeeld – A leent aan B een boek. Als B het gelezen heeft en opzijlegt, denkt hij er niet meer aan, hoewel A hem verzocht het boek onmiddellijk na lezing terug te geven. Dagen, misschien maanden later, komen B's gedachten, die bezig waren met belangrijke zaken, plotseling op dat boek terug, en hij herinnert zich zijn nalatigheid. Zonder na te denken staat hij op en pakt het boek uit de kast, met de gedachte het nu onmiddellijk terug te sturen. Op hetzelfde moment gaat de deur open, en A komt binnen met de mededeling dat hij komt voor zijn boek, omdat hij het nodig heeft. Toeval? Helemaal niet. In het eerste geval was het de gedachte van de reiziger, die, toen hij besloten had een oude vriend of bekende op te zoeken, *op die andere persoon was geconcentreerd*, en die gedachte bleek krachtig genoeg om het *toen passieve* denken van de ander te overstemmen. Dezelfde verklaring geldt voor het geval van A en B.

Constantine redeneert misschien als volgt: 'de gedachte van mijn gestorven vriend kon de mijne niet beïnvloeden, aangezien hij reeds

overleden was toen ik onweerstaanbaar naar Agra werd aangetrokken.' Daarvoor hebben we de volgende verklaring. Waren de schrijver en de overledene niet de grootste vrienden? Had laatstgenoemde niet beloofd in 'gedachte en geest' bij hem te zijn? En dat leidt tot de duidelijke conclusie dat zijn gedachten vóór zijn dood zich intensief bezighielden met hem die hij onopzettelijk had teleurgesteld. Ook al vond die dood plotseling plaats, gedachten zijn ogenblikkelijk en nog sneller. Ja, ze werden op het ogenblik van de dood zelfs honderd keer sterker. Het denken is het laatste dat sterft of, beter gezegd, in de menselijke hersenen van een stervend persoon langzaam wegebt, en gedachten zijn, zoals door de wetenschap is aangetoond, stoffelijk, want ze zijn niets anders dan een vorm van energie, die zelf van vorm verandert, maar eeuwig is. Daarom werden die gedachten waarvan de kracht altijd evenredig is aan haar intensiteit, bij wijze van spreken, concreet en tastbaar en, door de sterke sympathie tussen de beide vrienden, omwikkelden en overmanden ze het hele gevoels- en gedachtebeginsel in Constantine, onderwierpen het volkomen, en dwongen de wil van laatstgenoemde om in overeenstemming met zijn verlangen te handelen. De denker was overleden, en het instrument was voorgoed vernietigd. Maar de laatste klank ervan bleef bestaan en kon in de ethergolven niet geheel zijn weggestorven. De wetenschap zegt dat de trilling van een enkele muziektoon als beweging voortgaat in de gangen van de eeuwigheid; en de theosofie zegt dat de laatste gedachte van de stervende verandert in die mens zelf; ze wordt zijn eidōlon.

Constantine zou ons niet verrast hebben, en ook zou hij het niet verdiend hebben om door de sceptici te worden beschuldigd van bijgeloof of dat hij aan hallucinaties zou hebben geleden, als hij zelfs het *beeld*, of de zogenaamde 'geest', van zijn overleden vriend voor zich had gezien. Want die 'geest' zou noch de bewuste geest noch de ziel van de overledene zijn geweest, maar eenvoudig zijn kortstondige – voor één ogenblik – *gematerialiseerde* gedachten, die onbewust en alleen door de kracht van hun eigen intensiteit waren uitgezonden in de richting van hem op wie die gedachten betrekking hadden.

Apollonius van Tyana en Simon Magus

[‘Apollonius Tyaneus and Simon Magus’, *The Theosophist*, juni 1881, blz. 188-9; *CW* 3:174-5]

History of the Christian Religion to the Year Two Hundred door Charles B. Waite, AM, aangekondigd en besproken in de *Banner of Light* (Boston), bevat gedeelten die betrekking hebben op de grote wonderdoener van de tweede eeuw n.Chr., Apollonius van Tyana, die in het Romeinse Rijk door niemand werd geëvenaard.

> Het tijdvak waaraan in dit boek aandacht wordt geschonken is verdeeld in zes perioden; de tweede daarvan, 80 tot 120 n.Chr., omvat het ‘tijdperk van wonderen’ waarvan de geschiedenis interessant is voor spiritisten om de manifestaties van onzichtbare intelligenties in onze tijd te kunnen vergelijken met soortgelijke gebeurtenissen in de dagen die onmiddellijk volgden op de invoering van het christendom. Apollonius van Tyana was de meest opmerkelijke figuur van die periode, en was getuige van het bewind van een dozijn Romeinse keizers. Vóór zijn geboorte verscheen Proteus, een Egyptische god, aan zijn moeder en kondigde aan dat hij zou incarneren in het kind waarvan ze in verwachting was. Overeenkomstig de aanwijzingen die haar in een droom waren gegeven, ging ze naar een weiland om bloemen te verzamelen. Toen ze daar was, vormde een groep zwanen zich rondom haar, en terwijl ze met hun vleugels klapwiekten, zongen ze in koor. Terwijl ze daarmee bezig waren, en er een zachte westenwind waaide, werd Apollonius geboren.

Dit is een legende die in de dagen van weleer van iedere opmerkelijke figuur een ‘zoon van God’ maakte die op wonderbaarlijke wijze uit een maagd werd geboren. En wat volgt is geschiedenis.

> In zijn jeugd vertoonde hij verbazingwekkende verstandelijke vermogens en persoonlijke schoonheid, en was het gelukkigst tijdens zijn gesprekken met de leerlingen van Plato, Chrysippus en Aristoteles. Hij at geen dierlijke producten maar leefde van vruchten en de voortbrengselen van de aarde. Hij was een enthousiaste bewonderaar en volgeling van Pythagoras, en als zodanig bewaarde hij vijf jaar lang het stilzwijgen. Overal waar hij kwam hervormde hij de religieuze eredienst en verrichtte wonderbaarlijke daden. Op feesten verbaasde hij de gasten door brood, vruchten, groenten en

allerlei lekkernijen op zijn bevel te laten verschijnen. Standbeelden werden bezield met leven, en bronzen figuren kwamen van hun voetstuk en gingen fungeren en werken als bedienden. Door het uitoefenen van dezelfde kracht vond dematerialisatie plaats; gouden en zilveren vaten verdwenen, met hun inhoud, zelfs de bedienden verdwenen in een oogwenk uit het gezicht.

In Rome werd Apollonius beschuldigd van verraad. Tijdens het verhoor kwam de aanklager naar voren, ontvouwde zijn rol waarop de aanklacht was geschreven, en was verbaasd toen hij ontdekte dat deze blanco was.

Toen hij een begrafenisstoet tegenkwam, zei hij tegen de aanwezigen: 'Zet de lijkbaar neer, en ik zal de tranen die jullie om haar storten laten opdrogen.' Hij raakte de jonge vrouw aan, sprak een paar woorden, en de dode kwam tot leven. Toen hij in Smyrna was, heerste er in Efeze een epidemie, en hij werd daarheen geroepen. 'De reis mag niet worden uitgesteld', zei hij, en nauwelijks had hij die woorden gesproken of hij was in Efeze.

Toen hij bijna honderd was, werd hij voor de keizer in Rome gebracht en ervan beschuldigd een tovenaar te zijn. Hij werd in de gevangenis geworpen. Toen hij daar was, werd hem gevraagd wanneer hij weer vrij zou zijn. Hij antwoordde: 'Morgen, als het van de rechter afhangt, ogenblikkelijk als het van mij afhangt.' Terwijl hij dit zei, trok hij zijn been uit de boeien, en sprak: 'Je ziet de vrijheid waarover ik beschik.' Daarna deed hij het terug in de boeien.

Op het tribunaal werd hem gevraagd: 'Waarom noemen mensen u een god?'

'Omdat', zei hij, 'ieder mens die goed is recht heeft op die benaming.'

'Hoe kon je de epidemie in Efeze voorspellen?'

Hij antwoordde: 'Door op een lichter dieet te leven dan andere mensen.'

Uit zijn antwoorden op deze en andere vragen van zijn aanklagers sprak zo'n kracht dat de keizer er sterk door werd geraakt, en hem vrijsprak van de aanklacht, maar zei dat hij hem zou vasthouden om een persoonlijk gesprek met hem te voeren. Hij antwoordde: 'U kunt mijn lichaam vasthouden, maar niet mijn ziel, en ik zal eraan toevoegen, zelfs niet mijn lichaam.' Na deze woorden te hebben gesproken verdween hij van het tribunaal, en ontmoette diezelfde dag zijn vrienden in Puteoli, op drie dagen reizen van Rome.

Uit de geschriften van Apollonius blijkt dat hij een geleerde was, met een volmaakte kennis van de menselijke natuur, vervuld van edele gevoelens en de beginselen van een diepzinnige filo-

sofie. In een brief aan Valerius zegt hij:

'Er is geen dood van iets behalve in schijn, en dus ook geen geboorte van iets behalve in schijn. Dat wat van de essentie overgaat in de natuur lijkt de geboorte te zijn, en dat wat van de natuur overgaat in de essentie lijkt de dood te zijn; maar er is niets dat werkelijk ontstaat, en ook niets dat ooit vergaat; maar het ene moment wordt het slechts zichtbaar, en dan verdwijnt het weer. Het verschijnt op grond van de dichtheid van de stof, en verdwijnt op grond van de ijlheid van de essentie, maar het is altijd hetzelfde en verschilt slechts wat betreft beweging en toestand.'

De grootste eer werd Apollonius bewezen door keizer Titus. Nadat de filosoof hem kort na zijn troonsbestijging had geschreven en adviseerde om met gematigdheid te regeren, antwoordde Titus:

'In mijn eigen naam en in de naam van mijn land dank ik u, en ik zal die dingen in gedachte houden. Ik heb Jeruzalem ingenomen, maar u heeft mijn ziel veroverd.'

In de tweede eeuw, en nog honderden jaren daarna, geloofden zowel christenen als anderen op grote schaal in de verbazingwekkende dingen die Apollonius heeft gedaan, en deze werden als wonderen beschouwd; de oorsprong en de voortbrengende oorzaak daarvan worden door het moderne spiritisme duidelijk onthuld. Simon Magus was een andere prominente wonderdoener van de tweede eeuw, en niemand ontkende zijn macht. Zelfs christenen waren gedwongen te erkennen dat hij wonderen verrichtte. Er wordt op hem gedoeld in de *Handelingen van de Apostelen*, 8:9-10. Zijn roem was wereldwijd, hij had volgelingen in elk land, en in Rome werd ter ere van hem een standbeeld opgericht. Hij hield regelmatig een tweekamp met Petrus, wat we tegenwoordig een wedstrijd in wonderen zouden noemen, om te bepalen wie over de grootste vermogens beschikte. In *Handelingen van Petrus en Paulus* staat dat Simon een koperen slang liet bewegen, stenen standbeelden liet lachen, en zich in de lucht verhief, waaraan wordt toegevoegd 'dat Petrus, op zijn beurt, door een woord de zieken genas, de blinden liet zien, etc.' Toen Simon bij Nero werd gebracht, veranderde zijn gedaante: opeens werd hij een kind, en daarna een oude man; op andere momenten een jongeman. 'En toen Nero dit zag, dacht hij dat Simon de Zoon van God was.'

In *Erkenningen*, een petrinisch werk uit de eerste eeuwen, wordt een verslag gegeven van een openbaar gesprek tussen Petrus en Simon Magus, dat in dit boek is opgenomen.

Verslagen van veel andere wonderdoeners worden gegeven, waaruit heel duidelijk blijkt dat de kracht waarmee ze werden ver-

richt, niet beperkt bleef tot één of een aantal personen, zoals de christelijke wereld ons vertelt, maar dat toen, evenals nu, veel mensen over mediamieke gaven beschikten. Uitspraken van schrijvers uit de eerste twee eeuwen over wat er heeft plaatsgevonden, zullen zelfs in deze tijd van wonderen voor goedgelovige mensen moeilijk te geloven zijn. Veel van deze verslagen zijn misschien sterk overdreven, maar het is onredelijk om te veronderstellen dat ze allemaal pure verzinsels zijn, die geen enkele kern van waarheid bevatten; zeker niet na de onthullingen aan de mens sinds de komst van het moderne spiritisme. Men kan zich enig idee vormen van de grondigheid waarmee elk onderwerp in dit boek wordt behandeld, wanneer we verklaren dat er in de index 213 verwijzingen zijn naar passages die betrekking hebben op 'Jezus Christus'. Hieruit kan men ook met recht concluderen dat wat er wordt gegeven van grote waarde moet zijn voor iemand die informatie zoekt om te kunnen bepalen of Jezus 'mens, mythe of God' was. 'De oorsprong en geschiedenis van de christelijke leringen' en ook 'De oorsprong van de kerk van Rome en het vestigen van haar gezag over andere kerken' worden volledig beschreven, en veel licht wordt geworpen op vele duistere en betwiste zaken. Kortom, het is voor ons onmogelijk, binnen de beperkte ruimte die voor dit artikel beschikbaar is, om volledig recht te doen aan dit zeer leerzame boek; maar we denken dat er genoeg is gezegd om onze lezers ervan te overtuigen dat het meer dan de gebruikelijke belangstelling verdient, en een aantrekkelijke aanwinst is voor de literatuur van deze vooruitstrevende tijd.

Sommige schrijvers hebben geprobeerd om Apollonius als een legendarische figuur af te schilderen, terwijl vrome christenen hem een bedrieger blijven noemen. Indien het bestaan van Jezus van Nazareth door de geschiedenis even goed werd bevestigd en hij bij de klassieke schrijvers maar half zo bekend was geweest als Apollonius, dan zou geen scepticus nu kunnen betwijfelen dat er zo iemand als de zoon van Maria en Jozef heeft bestaan. Apollonius van Tyana was de vriend en correspondent van een Romeinse keizerin en van verschillende keizers, terwijl van Jezus niet méér op de bladzijden van de geschiedenis overbleef dan wanneer zijn leven op woestijnzand was geschreven. Zijn brief aan Abgarus, de vorst van Edessa, waarvan de authenticiteit alleen door Eusebius[1] – de baron Von Münchhausen in de hiërarchie van de kerkvaders – wordt bevestigd, wordt in *A View of the Evidences of*

[1] *Kerkgeschiedenis*, 1:13.

Christianity 'een poging tot vervalsing' genoemd, zelfs door Paley die door zijn rotsvaste geloof de meest ongelooflijke verhalen aanvaardt. Apollonius is dus een historisch persoon, terwijl zelfs veel apostelen, wanneer ze aan de kritische blik van de historicus worden onderworpen, beginnen te flikkeren, en velen van hen verbleken en verdwijnen als dwaallichtjes, of ignis fatuus.

Lama's en druzen

['Lamas and druses', *The Theosophist*, juni 1881, blz. 193-6; *CW* 3:175-89]

Het nieuwe boek *Land of Gilead* van L. Oliphant trekt veel aandacht. Enige tijd geleden zijn er besprekingen van verschenen, maar we moesten het onderwerp tot nu toe laten rusten wegens plaatsgebrek. We moeten nu wat zeggen, niet over het boek zelf – hoewel men de geschriften van die knappe schrijver nauwelijks voldoende recht kan doen – maar over wat hij ons zegt over de druzen, die mystici van het Libanon gebergte over wie zo weinig bekend is. Misschien kunnen we nieuw licht op hen werpen.

> De druzen hebben [volgens Oliphant] de vaste overtuiging dat het einde van de wereld nabij is. Recente gebeurtenissen kloppen in zoverre met de raadselachtige profetieën van hun heilige boeken, dat ze uitzien naar de spoedige wederopstanding van al-Hakim, de stichter en goddelijke incarnatie van de sekte. Om dit te begrijpen moet men denken aan het verband tussen China en de theologie van de druzen. Men veronderstelt dat de zielen van alle vrome druzen in groten getale incarneren in bepaalde steden in het westen van China. Het einde van de wereld zal worden aangekondigd door de nadering van een groot leger uit het Oosten tegen de wedijverende machten van de islam en het christendom. Dit leger zal onder het bevel staan van het universele denkvermogen, en zal bestaan uit miljoenen Chinese unitariërs. Christenen en moslims zullen zich overgeven en voor dit leger uit naar Mekka optrekken. Dan zal al-Hakim verschijnen; op zijn bevel zal de Kaäba door vuur uit de hemel worden vernietigd, en de wederopstanding van de doden zal plaatshebben. Nu Rusland in conflict is gekomen met China, zien de druzen daarin de vervulling van heilige profetieën en wachten ze vol verlangen op een

Armageddon en ze denken dat daarbij voor henzelf een belangrijke rol is weggelegd. – *The Pioneer*

Volgens ons is Lawrence Oliphant een van de beste schrijvers van Engeland. Hij is ook beter bekend met het innerlijke leven van het Oosten dan de meeste schrijvers en reizigers die daarover geschreven hebben, zelfs Captain en Mw. Burton niet uitgezonderd. Maar zelfs zijn scherp waarnemend verstand kon het geheim van het diep mystieke geloof van de druzen niet doorgronden. In de eerste plaats is al-Hakim *niet* de stichter van hun sekte. Hun rituelen en dogma's werden *nooit* bekendgemaakt, behalve aan hen die tot hun broederschap werden toegelaten. Hun oorsprong is vrijwel onbekend. Hun uiterlijke religie, of beter gezegd wat ervan aan het licht is gekomen, kan in een paar woorden worden weergegeven. Men gelooft dat de druzen een mengeling zijn van Koerden, Mardi-Arabieren en andere halfbeschaafde volkeren. We beweren dat ze de afstammelingen en een mengeling zijn van mystici *van alle volkeren* – mystici die als gevolg van de wrede en onverbiddelijke vervolging door de orthodoxe christelijke kerk en de orthodoxe islam, vanaf de eerste eeuwen van de islamitische propaganda zich verzameld hebben, en langzamerhand zich permanent hebben gevestigd in vestingen in Syrië en in het Libanon gebergte, waar ze van begin af aan een schuilplaats hadden gevonden. Vanaf die tijd hebben ze het diepste stilzwijgen over hun overtuigingen en werkelijk occulte rituelen bewaard. Later vormden ze – dankzij hun krijgshaftige aard, hun grote dapperheid en hun eensgezinde samenwerking, waardoor ze door hun vijanden, zowel moslims als christenen, werden gevreesd – een onafhankelijke gemeenschap of, zoals we ze zouden kunnen noemen, een imperium in imperio.[1] Ze zijn de sikhs van Klein-Azië, en hun gemeenschap vertoont veel punten van overeenkomst met het vroegere 'rijk' van de volgelingen van Guru Nanak – zelfs in hun mystiek en ontembare dapperheid. Maar beide zijn nog nauwer verbonden met een derde en nog mysterieuzer gemeenschap van religieuze fanatici, over wie niets, of bijna niets, aan buitenstaanders bekend is: we bedoelen die broederschap van Tibetaanse lama's, die de Broederschap van Khe-lang wordt genoemd, die maar weinig omgaan met andere lama's. Zelfs Csoma de Kőrös, die vele jaren bij de lama's doorbracht, vernam nauwelijks méér van de religie van deze chakravartins (draaiers van het wiel) dan wat zij hem lieten weten over hun exoteri-

[1] Noot vert.: imperium in imperio betekent een staat binnen een staat.

sche rituelen; en over de Khe-langs kwam hij helemaal niets te weten.

Het mysterie dat de geschriften en de religie van de druzen omgeeft, is veel ondoordringbaarder dan dat van de 'discipelen' uit Amritsar en Lahore, van wie de *Granth* goed bekend is en meer dan eens in Europese talen is vertaald. Geen enkele van de 45 heilige boeken[1] van de mystici van de Libanon die er zouden zijn, is ooit door een Europese geleerde gezien, laat staan onderzocht. Veel manuscripten hebben de ondergrondse khalwehs (plaatsen voor religieuze bijeenkomsten), die onveranderlijk onder de ruimte voor samenkomsten op de begane grond waren gebouwd, nooit verlaten, en de openbare bijeenkomsten van de druzen op donderdagen zijn eenvoudig sluiers die bestemd zijn voor al te nieuwsgierige reizigers en omwonenden.

Een eigenaardige sekte vormen de 'discipelen van Hamza', zoals ze zich noemen. Behalve dat hun uqqals of spirituele leraren, evenals de akāli's van de sikhs, de plicht hebben om de zichtbare plaats van hun eredienst te verdedigen (die slechts een grote, ongemeubileerde ruimte is), zijn ze ook de bewakers van de Mystieke Tempel, en de 'wijzen' of ingewijden van hun mysteriën, wat ook blijkt uit de naam uqqal; want het Arabische aql betekent 'verstand' of 'wijsheid'. Het is niet juist ze druzen te noemen, wat ze als een belediging beschouwen; ook zijn ze in feite niet de volgelingen van Darazi, een ketterse leerling van Hamza, maar de ware discipelen van laatstgenoemde. De oorsprong van die persoon die in de 11de eeuw onder hen verscheen, afkomstig uit Centraal-Azië, en wiens geheime of 'mysterie'-naam 'al-Hamma' is, is onze Europese geleerden volkomen onbekend. Zijn spirituele titels zijn 'universele bron of denkvermogen', 'oceaan van licht' en 'absolute of goddelijke intelligentie'. Kortom, ze zijn herhalingen van de titels van de Tibetaanse dalai lama; deze naam betekent 'pad naar de

[1] Het boek dat door Nasr-Allah aan de Franse koning als onderdeel van de geschriften van de druzen werd aangeboden, en dat door Pétis de la Croix in 1701 was vertaald – wordt een vervalsing genoemd. Niet één van de exemplaren die nu in het bezit zijn van de Bodleian Library, of van de bibliotheken van Wenen of het Vaticaan, is echt, en bovendien is elk van deze een kopie van de andere. De nieuwsgierigheid van de reizigers was altijd groot, en nog groter waren de inspanningen van de onbedwingbare en zich overal mee bemoeiende zendelingen om achter de sluier van de eredienst van de druzen door te dringen, maar ze hadden geen van allen succes. De striktste geheimhouding over de aard van hun geloof, de eigenaardige rituelen die in hun onderaardse khalwehs werden gehouden, en de inhoud van hun kanonieke boeken werd door Hamza en Baha'uddin, de voornaamste en eerste discipel van Hamza, aan hun volgelingen opgelegd.

oceaan',[1] pad of 'weg naar de oceaan van licht' (intelligentie) of goddelijke wijsheid – beide titels zijn identiek. Het is wonderlijk dat het Hebreeuwse woord lamad ook 'de door God onderwezene' betekent.

Een Engelse oriëntalist ontdekte onlangs dat de religie van Nanak heel wat boeddhisme bevatte (het artikel 'Diwali' in de *Calcutta Review*). Dit is heel normaal, omdat Hindoestan het land van boeddha's en bodhisattva's is. Maar dat dit ook geldt voor de religie van de druzen – die geografisch en etnologisch ver van de hindoes af staan – is veel onbegrijpelijker en vreemder. Toch is het een feit. Ze zijn in hun overtuigingen en in bepaalde rituelen meer lamaïstisch dan enig ander volk op aarde. Het feit kan worden tegengesproken, maar dit zal alleen gebeuren omdat Europa van beide zo goed als niets afweet. Hun regeringsstelsel wordt omschreven als feodaal en patriarchaal, terwijl het even theocratisch is als dat van de lama's – of als dat van de sikhs – zoals dit vroeger was. De mysterieuze vertegenwoordiging van de godheid verschijnt in Hamza, van wie men zegt dat zijn geest hen leidt, en incarneert periodiek in de persoon van de belangrijkste uqqal van de druzen, evenals dit gebeurt bij de guru-koningen van de sikhs van wie sommigen, zoals guru Govind, beweren reïncarnaties van Nanak te zijn, terwijl de dalai lama's van Tibet beweren die van Boeddha te zijn. Laatstgenoemden worden tussen twee haakjes door abbé Huc en anderen willekeurig shaberons en khubilkhans genoemd (beide in verschillende mate reïncarnaties, niet van Boeddha, de MENS, maar van zijn boeddha-achtige goddelijke geest), zonder zich te bekommeren om het verschil in de benaming. Al-Hamma of Hamza kwam van het 'land van het woord van God'. Waar was dat land?

Swedenborg, de ziener uit het noorden, raadde zijn volgelingen aan om naar het VERLOREN WOORD te zoeken onder de hiërofanten van Tartarije, Tibet en China. We kunnen enkele feiten noemen die deze

---

[1] 'Lama' betekent in het alledaagse Tibetaans pad of weg, maar figuurlijk verwijst het naar de 'weg naar wijsheid of verlossing'. Vreemd genoeg betekent het ook 'kruis'. Het is het Romeinse cijfer X, of tien, het symbool van volmaking of het volmaakte getal, en betekende tien bij de Egyptenaren, Chinezen, Feniciërs, Romeinen, enz. Het wordt ook op de Mexicaanse burgerlijke kalenders aangetroffen. De Tartaren noemen het *lama* naar het Scytho-Turanische woord lamh, 'hand' (naar het aantal vingers aan beide handen), en het is synoniem met de yod van de Chaldeeën 'en zo werd het de *naam van een kruis* van de hogepriester van de Tartaren en van de lamaïstische boodschapper van God', zegt de schrijver [E.V.H. Kenealy] van *The Book of God: An Introduction to the Apocalypse* (blz. 458). Bij de Ieren betekent luam het *hoofd van de kerk*, een spiritueel hoofd.

gedachte bevestigen en verhelderen. Lhasa, de theocratische hoofdstad van Tibet, wordt gewoonlijk als 'god-land' vertaald, d.w.z. dit is het enige (Engelse) equivalent dat we kunnen vinden.[1] Hoewel het gescheiden wordt door de Karakoram-keten en Klein Tibet, ligt het grote Tibet op hetzelfde Aziatische plateau als het tafelland van Pamir[2] dat onze bijbelgeleerden aanwijzen als de bakermat van de mensheid, de geboorteplaats van de mythische Adam. Tibet of Ti-Boutta geeft etymologisch de woorden Ti, wat in het Chinees het equivalent is voor God, en buddha, of wijsheid: het land dus van de godheid van wijsheid, of van de incarnaties van wijsheid. Het wordt ook 'Bod-Yid' genoemd. Nu zijn 'Yid' en 'Yod' synonieme apocalyptische en fallische namen voor de godheid – Yod is de Hebreeuwse naam voor God. G. Higgins toont in zijn *Celtic Druids* aan dat de druïden van Wales de naam Bod-Yid veranderen in Budd-ud, dat bij hen de 'wijsheid van Yid' betekende, of wat het volk nu 'God' noemt.[3]

De religie van de druzen zou zijn samengesteld uit het jodendom, de islam en het christendom, en sterk gekleurd zijn door het gnosticisme en het stelsel van de magiërs van Perzië. Als men de dingen bij hun naam zou noemen, en alle arrogantie aan de waarheid zou opofferen, zou men iets anders moeten erkennen. Men zou dan bijvoorbeeld kunnen zeggen dat, terwijl de islam een mengsel is van de religie van de Chaldeeën, het christendom en het jodendom; het christendom een mengsel is van jodendom, gnosticisme en heidendom; en het jodendom grotendeels een Egyptisch-Chaldeeuws kabbalisme is, dat verborgen gaat achter verzonnen namen en fabels, aangepast aan de stukjes wer-

---

[1] En het is een hoogst onbevredigende term, omdat de lamaïsten het denkbeeld van een antropomorfe godheid zoals door het woord 'God' wordt weergegeven, niet kennen. Fo of Boeddha (laatstgenoemde naam is geheel onbekend bij het gewone volk) is hun equivalente uitdrukking voor dat alomvattende, hoogste goed, of wijsheid, waaruit alles voortkomt, zoals het licht van de zon, welke oorzaak niets persoonlijks heeft, maar eenvoudig een abstract beginsel is. En het is dit beginsel dat we in al onze theosofische geschriften, bij gebrek aan een beter woord, 'God-achtig' of 'goddelijk' moeten noemen.

[2] Er zijn verschillende Pamirs in Centraal-Azië. Er is de Alichur Pamir, die noordelijker ligt dan de Grote Pamir met het Victoriameer (Zorkul) in zijn nabijheid, de Taghdumbash Pamir en de Kleine Pamir, iets zuidelijker; en verder oostwaarts is een andere Pamir-keten die tussen de Muztagh Pas en de Kleine Guhjal in ligt. We zouden willen weten in welke van deze we de Hof van Eden moeten zoeken?

[3] Het Hebreeuwse woord voor heiligdom is thebah, dat ook een 'vaartuig' betekent – de 'ark' van Noach en het biezen mandje van Mozes.

kelijke geschiedenis van de Israëlitische stammen – het religieuze stelsel van de druzen een van de laatste overblijfselen van de oude wijsheid-religie blijkt te zijn. Het is volledig gebaseerd op dat element van praktische mystiek waaruit van tijd tot tijd vertakkingen zijn ontstaan. Ze zijn bekend onder de impopulaire namen kabbalisme, theosofie en occultisme. Elke religie, waaronder de joodse en de islam, erkent de waarde van bovengenoemde takken, behalve het christendom dat door de betekenis die het aan de belangrijkste steunpilaar van zijn verlossingsleer hecht (we bedoelen het dogma van Satan), de theürgische praktijken in de ban moest doen. Waar de beschaving met haar materialistische, allesnivellerende en vernietigende hand zelfs India en Turkije heeft aangeraakt, sterft, te midden van het tumult en de chaos van afbrokkelende geloofsovertuigingen en oude wetenschappen, de herinnering aan de oude waarheden snel uit. Het is nu normaal en in de mode om 'het oude en stoffige bijgeloof van onze voorouders' af te keuren, zelfs onder de natuurlijke bondgenoten van de onderzoekers van de theürgie en het occultisme – de spiritisten.

Veel geloofsovertuigingen die ernaar streven met de cyclische stroom mee te gaan en die zelf meehelpen om de kennis van het oude weg te vagen, zijn wonderlijk blind voor het feit dat dezelfde krachtige golf van het materialisme en de moderne wetenschap ook hun eigen grondslagen wegvaagt. Alleen die religies die zich vanaf het begin strikt afzijdig hebben gehouden van de andere, zijn nog even ontvankelijk als altijd voor deze oude vergeten waarheden. Terwijl de druzen zich uiterlijk begeven onder moslims en christenen, en altijd bereid zijn op hun openbare bijeenkomsten op donderdagen zowel de *Koran* als de evangeliën te lezen, hebben ze nooit toegestaan dat een niet-ingewijde vreemdeling tot de mysteriën van hun eigen leringen kon doordringen. Alleen intelligentie[1] schenkt aan de ziel (die bij hen sterfelijk is, al overleeft ze het lichaam) de levenwekkende en goddelijke vonk van de hoogste wijsheid of tamimi – zeggen ze – maar deze moet beschermd worden tegen allen die niet in Hamza geloven. Het werk van de ziel is om wijsheid te zoeken, en het belangrijkste van aardse wijsheid is om universele wijsheid te kennen, of 'God', zoals mensen van andere religies dat beginsel noemen. Dit is de leer van de boeddhisten en lamaisten die 'buddha' zeggen, waar de druzen 'wijsheid' zeggen – woorden

[1] De druzen verdelen de mens in drie beginselen: lichaam, ziel en intelligentie – de 'goddelijke vonk', die theosofen 'geest' noemen.

met dezelfde betekenis. 'Hoewel ze uiterlijk de religieuze gebruiken van de moslims overnemen, bereid zijn hun kinderen onderwijs op christelijke scholen te laten volgen, de Arabische taal gebruiken en vrij omgaan met vreemdelingen, blijven de druzen, meer nog dan de joden, een eigenaardig volk' – zegt een schrijver. Ze worden hoogst zelden, zo ooit, bekeerd; ze trouwen binnen hun eigen volk; ze houden heel hardnekkig vast aan hun overleveringen, en *verijdelen alle pogingen om hun dierbare geheimen te ontdekken*. Toch zijn ze niet fanatiek, noch proberen ze bekeerlingen te maken.

Huc spreekt in zijn *Travels in Tartary, Thibet and China*[1] met grote verwondering over de uiterste verdraagzaamheid en zelfs uiterlijke eerbied die de Tibetanen tegenover andere religies tonen. Een hoge lama, of 'levende boeddha', zoals hij hem noemt, die de twee missionarissen in Choang-Long, bij Kumbum, ontmoetten, was ongetwijfeld hun meerdere in goede manieren, evenals in tact en respect voor hun gevoelens. De beide Fransen begrepen noch waardeerden zijn handelwijze, want ze waren heel trots op de belediging die ze de khubilkhan aandeden. Huc schept erover op: 'We wachtten op hem . . . gezeten op de kang . . . en *we stonden met opzet niet op om hem te ontvangen*, maar brachten slechts een vluchtige groet'. De hoge lama 'bleek echter niet van de wijs gebracht'; toen hij zag dat ze zich 'met opzet' ervan onthielden hem 'uit te nodigen om te gaan zitten', keek hij hen slechts 'verbaasd' aan, waartoe hij alle recht had. Toen hun brevier zijn aandacht had getrokken, vroeg hij 'toestemming om het in te zien'; daarna zei hij, terwijl hij het 'plechtig naar zijn voorhoofd' bracht: 'Het is *uw* gebedenboek; we moeten altijd de gebeden van andere mensen eren en eerbiedigen.' Het was een goede les, maar toch begrepen ze die niet. We zouden een christelijke missionaris willen zien die eerbiedig de *Veda's*, de *Tripiṭaka* of de *Granth* naar zijn voorhoofd bracht en openlijk de gebeden van andere mensen eerde! Terwijl de Tibetaanse 'wilde', de heidense khubilkhan, één en al minzaamheid en beleefdheid was, gedroegen de beide Franse 'lama's van Jehovah', zoals abbé Huc zijn collega en zichzelf noemde, zich als twee onopgevoede bullebakken. En dan te bedenken dat ze er in hun boek nog over opschepten ook!

De lamaïsten probeerden evenmin als de druzen bekeerlingen te maken. Beide volkeren hebben hun 'scholen van magie'; die in Tibet

---

[1] C.M. Évariste Régis Huc, *Travels in Tartary, Thibet and China*, 1851, deel 1, blz. 283-4.

zijn verbonden aan een of andere la-khang (lamaklooster), en die van de druzen bevinden zich in de zorgvuldig bewaakte inwijdingscrypten, waarin geen vreemdeling wordt toegelaten. Terwijl de Tibetaanse khubilkhans de incarnaties zijn van Boeddha's geest, zijn de uqqals van de druzen – door sommige schrijvers ten onrechte 'spiritisten' genoemd – de incarnaties van Hamza. Beide volkeren hebben een geordend stelsel van wachtwoorden en herkenningstekens onder de neofieten, en we weten dat ze bijna identiek zijn, omdat ze gedeeltelijk die van de theosofen zijn.

In het mystieke stelsel van de druzen zijn er vijf 'boodschappers' of 'uitleggers' van het 'woord van hoogste wijsheid', die dezelfde plaats innemen als de vijf belangrijkste bodhisattva's of khubilkhans van Tibet – ieder van hen is de lichamelijke tempel van de geest van een van de vijf boeddha's. Laten we bekijken wat er over beide groepen kan worden bekendgemaakt. De namen van de belangrijkste vijf druzen-'boodschappers', of eigenlijk hun titels – want deze namen zijn soortnamen, zowel in de hiërarchie van de druzen als in die van de Tibetanen, en de titel gaat bij de dood van de één over op zijn opvolger – zijn:

(1) Hamza[1], of 'al-Hamma', (spirituele wijsheid) beschouwd als de Messias, door wie geïncarneerde wijsheid spreekt.

(2) Ismail al-Tamimi (de universele ziel). Hij maakt de druzen vóór hun inwijding gereed om 'wijsheid' te ontvangen.

(3) Muhammad – (het Woord). Zijn plicht is om over het gedrag en de behoeften van de broeders te waken – een soort bisschop.

(4) Salama (de 'voorafgaande'), die de 'rechtervleugel' wordt genoemd.

---

[1] Het is heel merkwaardig dat de druzen hun Hamza identificeren met Hemsa, de oom van de profeet Mohammed, die, toen hij genoeg had van de wereld en haar bedrieglijke verleidingen, zich zou hebben dood gehouden in de slag van Ohod, 625 n.Chr., en zich terugtrok in de vestingen op een hoge berg in Centraal-Azië, waar hij een heilige werd. Hij stierf *nooit* in de geest. Toen hij enkele eeuwen later onder hen verscheen, was het in zijn tweede spirituele lichaam, en toen hun Messias, na de broederschap te hebben gesticht, was heengegaan, waren Salama en Baha'uddin de enigen die het verblijf van hun meester kenden. Alleen zij kenden de lichamen waarin hij voortleefde en achtereenvolgens incarneerde – want hem wordt niet toegestaan te sterven tot de terugkeer van de hoogste boodschapper, de laatste van de *tien* avatāra's. Hij alleen – de nu onzichtbare maar verwachte boodschapper – staat hoger dan Hamza. Maar hij is niet zoals ten onrechte wordt gedacht, 'al-Hakim', de kalief van de Fatimiden die een slechte naam had.

(5) Al-Muqtana Baha'uddin, (de 'volgende') die de 'linkervleugel' wordt genoemd.

De twee laatstgenoemden zijn boodschappers tussen Hamza en de Broederschap. Boven deze *levende middelaars die aan iedereen behalve de voornaamste uqqals* altijd onbekend blijven, staan de tien incarnaties van de 'hoogste wijsheid', van wie de laatste zal terugkeren aan het einde van de cyclus, dat snel nadert, hoewel niemand behalve al-Hamma het moment daarvan kent; die laatste 'boodschapper' is, in overeenstemming met de cyclisch terugkerende gebeurtenissen, ook de eerste die met Hamza kwam, dus Baha'uddin. De namen van de druzen-incarnaties zijn Ali A-llal, die in India verscheen (als Kabir, denken we); Albar in Perzië; Alya in Yemen; Moill en Kahim in Oost-Afrika; Moessa en Had-di in Centraal-Azië; Albou en Manssour in China; en Buddea, d.w.z. Baha'uddin[1] in Tartarije, vanwaar hij kwam en waarheen hij terugkeerde. Sommigen zeggen dat laatstgenoemde op aarde tweeslachtig was. Nadat hij in al-Hakim – de kalief, een monster van verderf – was getreden, bracht hij hem ertoe vermoord te worden, en zond toen Hamza om te prediken en de Broederschap van de Libanon te stichten. Al-Hakim is dus maar een masker. Het is Buddea, d.w.z. Baha'uddin die ze verwachten.[2]

En nu de hiërarchie van de lama's. Er zijn ook vijf levende of geïncarneerde boeddha's, van wie de belangrijkste de dalai lama of talai lama is – van tale, 'oceaan' of zee; hij wordt de 'Oceaan van wijsheid' genoemd. Boven hem, evenals boven Hamza, is er slechts de 'hoogste wijsheid' – het abstracte beginsel, waaruit de vijf boeddha's emaneerden – onder wie Maitreya-boeddha (de laatste bodhisattva, of Vishṇu in de kalki-avatāra), de tiende 'boodschapper' die op aarde wordt verwacht. Maar dit zal de ene wijsheid zijn, die in de mensheid als geheel zal incarneren, niet in één enkel individu. Maar over dit mysterie zal nu niet méér worden gezegd.

---

[1] Een van de namen van Minerva, de godin van wijsheid, was Budea.

[2] In het stelsel van de druzen is geen plaats voor een persoonlijke godheid, tenzij een deel van de goddelijke onpersoonlijke en abstracte wijsheid in een sterfelijk mens incarneert. Bij hen is het goddelijke beginsel de essentie van leven, het Al, en even onpersoonlijk als het parabrahman van de Vedānta of de toestand van nirvāṇa van de boeddhisten, altijd onzichtbaar, allesdoordringend en onbegrijpelijk, alleen kenbaar door de af en toe voorkomende incarnaties van zijn geest in menselijke vorm. Deze tien incarnaties of menselijke avatāra's worden, zoals hierboven vermeld, de 'Tempels van al-Tamimi' (universele geest) genoemd.

Achtste jebtsundamba (1870-1924), één van de khubilkhans.[1]

Deze vijf 'khubilkhans' zijn als volgt ingedeeld:

(1) Dalai lama van Lhasa, de incarnatie van de 'spirituele passieve wijsheid' – die uitgaat van Gautama of Siddārtha-Boeddha, of Fo.

(2) Panchen lama, in Tashilhunpo. Hij is 'de *actieve* aardse wijsheid'.

(3) Sakya-Fo of de 'spreekbuis van Boeddha', ook het 'woord' in Samba.

(4) Jebtsundamba – de 'voorloper' (van Boeddha) in Gandantegchinlen in Ulaanbaatar.

(5) Changkya-Fo, in de Altai-bergen. Hij wordt de 'opvolger' (van Boeddha) genoemd.

De 'shaberons' zijn één graad lager. Ze zijn, evenals de belangrijkste uqqals van de druzen, de ingewijden van de grote wijsheid of bodhi, esoterische religie. Deze dubbele lijst van de 'vijf' vertoont grote overeenkomst, tenminste tussen de structuur van de twee stelsels. De lezer moet bedenken dat ze bijna tegelijkertijd in hun huidige zichtbare toe-

[1] Wikipedia.org.

stand tevoorschijn zijn gekomen. Het was tussen de negende en de vijftiende eeuw dat het moderne lamaïsme zijn volksreligie van rituelen ontwikkelde, die de khubilkhans en shaberons als een sluier gebruiken, zelfs tegen de nieuwsgierigheid van de doorsnee Chinees en Tibetaan. Het was in de elfde eeuw dat Hamza de Broederschap van de Libanon stichtte; en tot nu toe heeft niemand haar geheimen verkregen!

Het is bijzonder eigenaardig dat de lama's en de druzen met dezelfde mystieke statistische cijfers komen. Ze schatten de omvang van de mensheid op 1332 miljoen. Wanneer goed en kwaad volgens hen een evenwicht hebben bereikt op de weegschaal van menselijke handelingen (nu is het kwaad veel zwaarder), dan zal de adem van 'wijsheid' in een oogwenk precies 666 miljoen mensen vernietigen. In de overblijvende 666 miljoen zal de 'hoogste wijsheid' incarneren.[1] Dit heeft misschien, en hoogstwaarschijnlijk, een symbolische betekenis. Maar welk verband zou het kunnen hebben met het getal van het 'grote beest' uit de *Openbaring*?

Indien er meer bekend zou zijn, dan in feite het geval is, over de religies van Tibet en van de druzen, dan zouden de wetenschappers inzien dat er meer verwantschap is tussen de Turanische lamaïsten en de Semitische 'al-Hammieten' of druzen, dan ooit werd vermoed. Maar telkens wanneer de schrijvers het over de ene of de andere groep hebben, is alles duisternis, speculatie en giswerk. Het weinige wat over hun geloof bekend is geworden, is gewoonlijk zo vervormd door vooroordeel en onwetendheid dat geen enkele geleerde lama of druus in deze speculatieve fantasieën ook maar een spoor van overeenkomst met zijn geloof zou herkennen. Zelfs de veel te denken gevende conclusie, waartoe Godfrey Higgins is gekomen, is – hoe juist ook – toch maar de halve waarheid. Hij schrijft: 'Het is duidelijk dat er ergens een geheime wetenschap was in het bezit [van de Ouden], die door plechtige geloften moet zijn bewaakt . . . en ik moet wel vermoeden dat er

[1] De hindoes geloven hetzelfde. In het 'devayuga' zullen ze allen deva's of goden zijn. Zie *Lam-rim-chen-mo*, of 'Grote weg naar volmaking'; een boek uit de 15de eeuw. De schrijver van dit boek is de grote hervormer van het lamaïsme, de beroemde Tsongkhapa, uit wiens haren de bekende kumbum-boom met letters voortkwam – een boom waarvan alle bladeren volgens de overlevering heilige Tibetaanse inscripties dragen. Deze boom heeft abbé Huc ongeveer veertig jaar geleden en de Hongaarse reiziger graaf Béla Széchenyi vorig jaar gezien; laatstgenoemde *kon* echter gezien de fysieke toestand ervan – hij moet ons deze correctie vergeven – *niet* een tak ervan hebben meegenomen, zoals hij beweert te hebben gedaan.

nog steeds een geheime leer bestaat die alleen in de verborgen schuilhoeken van de crypten van Tibet bekend is.'[1]

Om met de druzen te besluiten: Zoals Salama en Baha'uddin – twee namen die veel doen denken aan de woorden 'lama' en 'boeddha' – de enigen zijn die het geheim van Hamza's verblijf kennen en hun meester kunnen raadplegen om van tijd tot tijd zijn aanwijzingen en bevelen voor de broederschap te verkondigen, zo reizen zelfs tot op heden de uqqals met die naam elk zevende jaar via Basra en Perzië naar Tartarije en Tibet in het uiterste westen van China, en keren na afloop van het elfde jaar terug om nieuwe orders van 'al-Hamma' mee te brengen. Wegens de oorlogsdreiging tussen China en Rusland reisde een boodschapper van de druzen vorig jaar nog via Bombay, op weg naar Tibet en Tartarije. Dit kan het 'bijgeloof' verklaren, dat 'de zielen van alle vrome druzen in groten getale in bepaalde steden in het westen van China zouden incarneren'. Rond het plateau van de Pamirs – zeggen ze met de bijbelgeleerden – moet zich de plaats van de bakermat van de ware mens bevinden: maar alleen die van de *ingewijde* mensheid, van hen die voor de eerste keer van de vrucht van kennis hebben geproefd, en deze bevinden zich in Tibet, Mongolië, Tartarije, China en India, en daarheen verhuizen ook de zielen van hun vrome en ingewijde broeders en worden weer 'zonen van God'. Wat deze woorden betekenen zou iedere theosoof moeten weten. Ze geloven niet in de fabel van Adam en Eva, en zeggen dat zij die het eerst van de verboden vrucht aten, en daardoor 'elohim' werden, Henoch of Hermes (die de vader van de vrijmetselarij zou zijn) en Seth of Satan, de vader van geheime wijsheid en wetenschap, waren, wiens verblijfplaats volgens hen nu op de planeet Mercurius[2] is, en die de christenen zo vriendelijk waren in een belangrijke duivel, de 'gevallen engel', te veranderen. Voor hen is de Boze een abstract beginsel en wordt de 'tegenstander' genoemd.

---

[1] Higgins, *Anacalypsis*, 1836, deel 1, blz. 101.

[2] Boeddha is de zoon van Māyā; en (volgens brahmaanse begrippen) van Vishṇu; 'Maia' is moeder van Mercurius door Jupiter. Boeddha betekent de 'wijze', en Mercurius is god van wijsheid (Hermes); en de planeet die gewijd is aan Gautama Boeddha is Mercurius. Venus en Isis heersten over de scheepvaart, evenals Maria, de Madonna, nu daarover heerst. Wordt laatstgenoemde door de kerk niet tot op de dag van vandaag als volgt bezongen:

'Ave Maris Stella. . . .

Dei Mater Alma?'

of 'Gegroet, Ster van de Zee, Moeder van God' – en is ze dus niet identiek met Venus?

De 'miljoenen Chinese unitariërs' kunnen Tibetaanse lama's, hindoes en andere oosterlingen betekenen, evengoed als Chinezen. Het is waar dat de druzen in Armageddon geloven en daarin hun wederopstandingsdag verwachten; ze spreken die naam echter anders uit. Omdat het woord in de *Apocalyps* voorkomt, zouden sommige mensen kunnen geloven dat ze het denkbeeld uit de *Openbaring* van Johannes hebben verkregen. Dat is helemaal niet het geval. Op die dag, waarop volgens de lering van de druzen 'het grote spirituele plan in vervulling zal gaan – zullen de lichamen van de wijzen en getrouwen worden opgenomen in de absolute essentie, en overgaan van de velen in de ENE'. Dit is bij uitstek het boeddhistische begrip nirvāṇa en het denkbeeld in de Vedānta van de uiteindelijke opneming in parabrahman. Door hun 'Perzische magianisme en gnosticisme' beschouwen ze Johannes als Oannes, de Chaldeeuwse mens-vis, en verbinden hun geloof dus onmiddellijk met de Indiase Vishṇu en de lamaïstische symboliek. Hun 'Armageddon' is eenvoudig 'Ramdagon'[1] en hier volgt de verklaring.

---

[1] Rāma, of het zonneras, is een incarnatie van Vishṇu – een zonnegod. In 'Matsya', of de eerste avatāra, verschijnt die God, om de mensheid voor de totale ondergang te behoeden (zie *Vishṇu-Purāṇa*), aan koning Satyavrata en de zeven heiligen die hem op het vaartuig vergezellen om aan de algehele zondvloed te ontkomen, als een enorme vis met een geweldige hoorn. De koning krijgt het bevel van Hari om het schip vast te maken aan deze hoorn met een slang (het symbool van de eeuwigheid), in plaats van met een kabel. De dalai lama heeft, naast de naam 'Oceaan', ook die van Sha-ru, wat in het Tibetaans 'eenhoorn' betekent. Hij draagt op zijn muts een uitstekende hoorn, geplaatst over een yungdang of mystiek kruis: de swastika van de jains en hindoes. De 'vis' en de zee, of het water, zijn de oudste symbolen van de messiassen of de incarnaties van goddelijke wijsheid onder alle oude volkeren. Vissen spelen een belangrijke rol op oude christelijke medaillons; en in de catacomben van Rome staat het 'mystieke kruis' of het 'anker' tussen twee vissen als begeleiders. 'Dagh-dae', de naam van Zarathoestra's moeder, betekent de 'goddelijke vis' of heilige wijsheid. De 'Beweger over de wateren', of we die 'Nārāyaṇa' noemen of Abatur (de kabbalistische hogere vader en 'Oude van de wereld') of 'Heilige Geest', is een en dezelfde. Volgens de *Codex Nazaraeus* [*Ginza Raba*], de kabbala en *Genesis* weerspiegelde de Heilige Geest zich toen hij over de wateren bewoog – en 'Adam-Kadmon werd geboren'. Mare in het Latijn is de zee. Water wordt in verband gebracht met *elk* geloof. Maria en Venus zijn beiden beschermheiligen van de zee en van de zeelieden – en beiden moeders van goden van de liefde, hetzij goddelijk of aards. De moeder van Jezus wordt Maria of Mariah genoemd – dit woord betekent in het Hebreeuws spiegel, datgene waarin we slechts de weerkaatsing in plaats van een werkelijkheid vinden, en 600 jaar vóór het christendom heette Boeddha's moeder, Māyā, wat illusie betekent – precies hetzelfde. Een

De zin in de *Openbaring* wordt door christenen niet beter verklaard dan zovele andere dingen, terwijl zelfs de niet-kabbalistische joden niets van zijn ware betekenis afweten. Armageddon wordt ten onrechte aangezien voor een geografische plaats, namelijk het tafelland van Esdraelon of Armageddon, 'de berg Megiddo', waar Gideon over de Midianieten triomfeerde.[1] Dit is een onjuiste gedachte, want de naam in de *Openbaring* heeft betrekking op een mythische plaats, die in een van de oudste tradities van het heidense Oosten wordt vermeld, vooral onder de Turanische en Semitische volkeren. Het is eenvoudig een soort van purgatorisch Elysium, waarin de heengegane geesten worden verzameld om de dag van het laatste oordeel af te wachten. Dat dit zo is, wordt bewezen door de tekst in de *Openbaring* (16:16-17): 'Hij verzamelde hen op de plaats die Armageddon wordt genoemd. En de zevende engel goot zijn schaal leeg in de lucht.' De druzen spreken de naam van die mysterieuze plaats uit als 'Ramdagon'. Daarom is het hoogstwaarschijnlijk dat het woord een anagram is, zoals werd aangetoond door de schrijver (E.V.H. Kenealy) van *An Introduction to the Apocalypse*. Het betekent 'Rāma-Dagon'[2], waarvan het eerste deel de zonnegod van die naam aangeeft, en het tweede 'Dagon', of de Chaldeeuwse heilige wijsheid die is geïncarneerd in hun 'boodschapper' Oannes, de mens-vis, en neerdaalt op de 'zonen van God', of de ingewijden van welk land dan ook; kortom diegenen door wie de goddelijke wijsheid zich zo nu en dan in de wereld openbaart.

---

andere wonderlijke 'toevallige overeenkomst' ziet men bij het selecteren van nieuwe dalai lama's in Tibet. De nieuwe incarnatie van Boeddha komt men te weten door een eigenaardige voorspelling met behulp van drie goudvissen. Terwijl de khubilkhans zich in de Boeddha-La (Tempel) opsluiten, plaatsen ze drie goudvissen in een urn, en op één van deze oude symbolen van de hoogste wijsheid verschijnt kort daarop de naam van het kind waarin de ziel van de overleden dalai lama zou zijn overgegaan.

[1] Het is niet de 'Vallei van Megiddo', want zo'n vallei is onbekend. Dr. Robinsons topografische en bijbelse opvattingen zijn slechts hypothesen.

[2] Ram betekent ook baarmoeder, en vallei; en in het Tibetaans 'geit'. 'Dag' is vis; van Dagon, de mens-vis, of volmaakte wijsheid.

Sterren en getallen

[‘Stars and numbers’, *The Theosophist*, juni 1881, blz. 199-201; *CW* 3:192-203]

Oude beschavingen beschouwden de aanspraken van de astrologie niet als onzin, evenmin als veel ontwikkelde mensen en echte wetenschappers van nu. De astrologie, waardoor het lot en de handelingen van mensen en volkeren vooraf kunnen worden gekend, werd toen (evenals zelfs nu) niet minder filosofisch of wetenschappelijk gevonden dan de astronomie, waardoor gebeurtenissen van de zogenaamde woeste en onbezielde natuur (weersveranderingen, enz.) kunnen worden voorspeld. Want de aanhangers van die diepzinnige en werkelijk edele wetenschap maakten zelfs geen aanspraak op profetisch inzicht, maar eenvoudig op een grote bedrevenheid in die methoden die een astroloog in staat stellen bepaalde gebeurtenissen in het leven van een mens te voorzien op basis van de plaats van de planeten op het moment van zijn geboorte.

Als men eenmaal de waarschijnlijkheid, of zelfs maar de mogelijkheid, erkent van een occulte invloed die de sterren op de lotsbestemming van de mens uitoefenen – en waarom zou dit feit onwaarschijnlijker lijken in het geval van sterren en de mens dan in dat van zonnevlekken en aardappelen? – dan wordt de astrologie een wetenschap die niet minder exact is dan de astronomie. Prof. Balfour Stewart, FRS, zegt ons dat de aarde ‘heel sterk wordt beïnvloed door wat er in de zon plaatsvindt’ . . . een verband ‘tussen epidemieën en verschijnselen aan de oppervlakte van de zon’ wordt sterk vermoed.[1]

En indien, zoals die wetenschapper ons vertelt, ‘men een *sterk ver-*

---

[1] ‘Een van de best bekende epidemieën bij planten is die van de aardappelziekte. De jaren 1846, 1860 en 1872 waren slechte jaren voor de aardappelziekte. Die jaren liggen niet ver af van de jaren van een maximum in het aantal zonnevlekken . . . [er is een] wonderlijk verband tussen deze ziekten die planten aantasten en de toestand van de zon. . . . Een ziekte van een periodiek en zeer heftig karakter, die ongeveer drie eeuwen geleden uitbrak en de ‘zweetziekte’ werd genoemd . . . trad op rond het einde van de 15de en het begin van de 16de eeuw. Dit gebeurde in de volgende jaren: 1485, 1506, 1517, 1528 en 1551, waarbij er tussen de uitbraken steeds ongeveer 11 jaar lag . . . en dit komt nauwkeurig overeen met de periode van de zonnevlekken.’ (‘The sun and the earth’, lezing door prof. Balfour Stewart.)

moeden heeft dat er een mysterieus verband tussen de zon en de aarde bestaat' . . . en het heel belangrijk is om dit vraagstuk 'op te lossen', hoeveel belangrijker is dan de oplossing van dat andere mysterie – de ontwijfelbare band tussen de mens en de sterren – een band waarin talloze eeuwen werd geloofd en door de geleerdste mensen! De lotsbestemming van de mens verdient toch zeker evenveel aandacht als die van een knol of een aardappel. . . . En als een ziekte van laatstgenoemde *wetenschappelijk* kan worden voorspeld, telkens als dat gewas geoogst wordt tijdens een 'periode van veel zonnevlekken', waarom zou een leven van ziekte, of van gezondheid, met een natuurlijke of gewelddadige dood, dan niet even *wetenschappelijk* kunnen worden voorspeld door de positie en het verschijnen van het sterrenbeeld waarmee een mens evenzeer verbonden is en die in dezelfde verhouding tot hem staat als de zon tot de aarde?

In haar bloeitijd stond de astrologie in hoog aanzien, want als ze in bekwame handen was, werd vaak aangetoond dat ze even nauwkeurig en betrouwbaar in haar voorspellingen was als sterrenkundige voorspellingen in onze tijd zijn. Voortekenen werden in het keizerlijke Rome door iedereen bestudeerd, evenveel zo niet meer dan nu in India. Tiberius beoefende die wetenschap; en de Saracenen in Spanje hadden de grootste eerbied voor waarzeggerij door middel van de sterren, en brachten de astrologie naar West-Europa; ze waren de eersten die ons beschaving brachten. Alfons, de wijze koning van Castilië en Leon, maakte zich in de 13de eeuw beroemd door zijn 'Astrologische tabellen' (Alfonsinische tafels genoemd), en zijn wetboek *Las Siete Partidas*; en de grote astronoom Kepler in de 17de eeuw, de ontdekker van de drie grote wetten over de beweging van planeten (bekend als de wetten van Kepler), geloofde in astrologie en verkondigde haar als een *echte wetenschap*. Kepler – de wiskundige van keizer Rudolph – aan wie Newton al zijn latere ontdekkingen te danken heeft, is de schrijver van *De fundamentis astrologiae certioribus*, waarin hij het vermogen van bepaalde harmonische constellaties van planeten *om menselijke impulsen te beheersen*, aantoont. Het is *historisch* bekend dat hij aan Wallenstein, in zijn functie van keizerlijk astronoom, uit de stand van de sterren de afloop van de oorlog heeft voorspeld, waarin die ongelukkige generaal toen was gewikkeld. Zijn vriend, beschermer en leraar, de grote astronoom Tycho Brahe, geloofde niet minder dan hijzelf in astrologie en werkte haar verder uit. Hij werd bovendien geheel tegen wil en dank, en puur op grond van voortdurende verificatie van *feiten*,

gedwongen de invloed van de sterrenbeelden op het aardse leven en de handelingen op aarde te erkennen.

Nauw verbonden met de astrologie is de kabbala en haar stelsel van getallen. De geheime wijsheid van de oude Chaldeeën, die door hen als een erfenis aan de joden werd overgedragen, heeft in de eerste plaats betrekking op de mythologische wetenschap van de hemelen, en bevat de leringen van de verborgen of occulte wijsheid over cyclussen. In de filosofie van de oudheid begon de heiligheid van de getallen met de grote EERSTE, de ENE, en eindigde met de nul of zero, het symbool van de oneindige en grenzeloze cirkel die het heelal voorstelt. Alle tussenliggende getallen, in welke combinatie ook, of hoe ook vermenigvuldigd, geven filosofische denkbeelden weer die óf op een ethisch óf op een fysiek natuurfeit betrekking hebben. Ze zijn de sleutel tot de oudste inzichten over kosmogonie, in ruime zin – daartoe behoren ook mensen en andere wezens – en houden verband met de mensheid en met individuen, zowel spiritueel als fysiek. 'De getallen van Pythagoras', zegt Porphyrius, 'waren hiëroglifische symbolen, door middel waarvan hij *alle* denkbeelden over de aard van alle dingen verklaarde'.[1] De symbolische kabbala – het oudste stelsel dat ons door de Chaldeeën is nagelaten – maakte gebruik van getallen om de letters, woorden en zinnen te onderzoeken op hun verborgen betekenis. De gematria (een van de drie methoden) is zuiver reken- en wiskundig, en bestaat daarin dat aan de letters van een woord de betekenis wordt toegekend die ze *als getallen* hebben; in het Hebreeuws en Grieks worden letters ook voor cijfers gebruikt. De metaforische gematria baseert haar mysterieuze verklaringen op de vorm van letters die in occulte manuscripten en de *Bijbel* worden gebruikt.

Zo betekent de letter beth in *Numeri* (10:35), zoals Cornelius Agrippa aantoont, de nederlaag van vijanden. De heilige anagrammen, die als zeruf bekendstaan, geven hun mysterieuze betekenis prijs door de tweede methode, die themura heet, en die bestaat in het verplaatsen van letters en de ene voor de andere in de plaats te stellen, en ze daarna in rijen te rangschikken overeenkomstig hun getalswaarde. Terwijl er van alle bewerkingen in de occulte wetenschappen niet één is die niet geworteld is in astrologie, maken rekenkunde en in het bijzonder meetkunde deel uit van de eerste beginselen van de magie. De meest ver-

---

[1] Porphyrius, *Pythagorae vita*. Vgl. H. Jennings, *The Rosicrucians*, 1870, blz. 49.

borgen mysteries en vermogens in de natuur zijn onderworpen aan de macht van getallen. En laat men dit niet beschouwen als een sprookje. Alleen hij die de getallen kent – hun respectieve waarden en verhoudingen – of de zogeheten overeenkomst tussen oorzaken en gevolgen, zal in staat zijn het verlangde gevolg met zekerheid te verkrijgen. Een kleine fout, een nietig verschil in een sterrenkundige berekening – en de juiste voorspelling van een hemelverschijnsel wordt onmogelijk. Zoals Severinus Boethius zegt, worden alle dingen gevormd op basis van de verhouding van bepaalde getallen. 'God gaat meetkundig te werk',[1] zegt Plato, waarmee hij de scheppende natuur bedoelt. Indien er zoveel occulte krachten in natuurlijke dingen zijn, 'is het dan een wonder als er in getallen, die zuiver en alleen met denkbeelden vermengd zijn, grotere en meer occulte krachten worden gevonden?' vraagt Agrippa. Zelfs tijd moet het mysterie van het getal bevatten; en dat geldt ook voor beweging of handeling, en dus ook voor alle dingen die bewegen, handelen of aan tijd onderworpen zijn. Maar 'het mysterie ligt in de abstracte macht van het getal, in zijn rationele en formele functie, niet in de uitdrukking ervan door de stem, zoals onder mensen die kopen en verkopen'.[2] De pythagoreeërs beweerden in de getallen van namen veel dingen te kunnen onderscheiden. En als mensen met inzicht door de schrijver van de *Openbaring* werden uitgenodigd 'het getal (en de naam) van het beest te berekenen', is dat omdat die schrijver een kabbalist was.

De betweters van onze generaties roepen dagelijks luid uit dat wetenschap en metafysica niet met elkaar zijn te verzoenen; en *feiten* tonen dagelijks aan dat ook dit weer een misvatting is onder de vele die worden verkondigd. De heerschappij van de exacte wetenschap wordt van de daken verkondigd, en Plato, van wie gezegd wordt dat hij op zijn verbeelding vertrouwde, wordt bespot, terwijl de methode van Aristoteles, die op zuivere rede berust, de enige is die door de wetenschap wordt aanvaard. Waarom? Omdat 'de filosofische methode van Plato het tegenovergestelde was van die van Aristoteles. Haar uitgangspunten waren algemene begrippen, waarvan het bestaan zelf een kwestie van geloof is', zegt dr. Draper, 'en daaruit daalde de methode af tot bijzonderheden. Aristoteles, daarentegen, redeneerde op basis van bijzonderheden tot algemene begrippen en deed dit door middel van

[1] Zie Plutarchus, *Ethica*, Tafelgesprekken, 8:2:1.
[2] *De occulta philosophia libri tres*, hfst. 3, blz. cii.

inducties.'[1] We antwoorden hier eenvoudig op dat wiskunde, *de enige exacte en onfeilbare wetenschap* in de wereld van wetenschappen, uitgaat van algemene begrippen.

Het is vooral dit jaar, het jaar 1881, dat de nuchtere wetenschap schijnt te trotseren en uit te dagen, en door zijn bijzondere gebeurtenissen, zowel boven als beneden, in de hemel en op aarde, discussie uitlokt over zijn vreemde 'toevalligheden'. Zijn uitzonderlijke verschijnselen op het gebied van meteorologie en geologie werden door de astronomen voorspeld, en niemand kan daar omheen. Men zag dit jaar een bepaalde driehoek aan de horizon, gevormd door de schitterendste sterren; dit was door hen voorzien, maar niettemin onverklaard gelaten. Het is een eenvoudige meetkundige combinatie van hemellichamen, zeggen ze. Over het denkbeeld dat die driehoek, gevormd door de drie grote planeten – Venus, Jupiter en Saturnus – iets te maken heeft met de lotsbestemming van mensen en volkeren – wel, dat is zuiver bijgeloof. 'Het ambtskleed van de astrologen is verbrand, en de voorspellingen van sommigen van hen moeten, telkens als ze juist blijken te zijn, aan eenvoudig en blind toeval worden toegeschreven.'

We zijn daar niet zo zeker van, en zullen later, als ons dat wordt toegestaan, vertellen waarom; intussen moeten we de lezer in herinnering brengen dat Venus, de schitterendste van de drie genoemde planeten, zoals in Europa werd opgemerkt, en voor zover we weten ook in India, plotseling afscheid nam van haar beide metgezellen en zich langzaam vooruit bewoog en boven hen tot stilstand kwam, vanwaar ze de aardbewoners blijft verblinden met een haast bovennatuurlijke glans.

De conjunctie van *twee* planeten vindt maar zelden plaats; die van drie is nog zeldzamer, terwijl de conjunctie van vier en vijf planeten een bijzondere gebeurtenis is. Laatstgenoemd verschijnsel vond in historische tijden maar één keer plaats, in 2449 v.Chr., toen het werd waargenomen door Chinese astronomen, en is sindsdien niet meer voorgekomen. Die bijzondere samenstand van vijf grote planeten voorspelde allerlei rampen voor het Hemelse Rijk en zijn volkeren, en de paniek die toen werd veroorzaakt door de voorspellingen van de Chinese astrologen was niet zonder reden. In de volgende 500 jaar betekende een reeks interne geschillen, revoluties, oorlogen en wisselingen van dynastie het einde van de gouden eeuw van nationale voorspoed in het Rijk dat door de grote Fuxi was gesticht.

---

[1] *History of the Conflict between Religion and Science*, 1875, blz. 26.

Het is bekend dat net voor het begin van de christelijke jaartelling een andere conjunctie heeft plaatsgevonden. In dat jaar waren drie grote planeten elkaar zo dicht genaderd dat ze door velen voor één enkele ster van enorme omvang werden aangezien. Bijbelgeleerden waren meer dan eens geneigd deze 'drie in één' met de drie-eenheid te vereenzelvigen, en tegelijkertijd met de 'Ster van de wijzen uit het Oosten'. Maar ze werden in hun vrome wensen gedwarsboomd door hun erfvijanden – de oneerbiedige wetenschappers, die bewezen dat deze conjunctie van planeten één jaar vóór het tijdstip van de veronderstelde geboorte van Jezus had plaatsgevonden. Of het verschijnsel goed of kwaad aangaf, wordt het best beantwoord door de latere geschiedenis en ontwikkeling van het christendom dat als geen andere religie zoveel menselijke slachtoffers kostte, zoveel bloed vergoot en het merendeel van de mensheid zo liet lijden onder wat nu 'de zegeningen van het christendom en de beschaving' wordt genoemd.

Een derde conjunctie vond plaats in het jaar 1563, dichtbij de grote nevelvlek in het sterrenbeeld Kreeft. Ze betrof drie grote planeten, en volgens de astronomen van die tijd waren ze heel verdorven: Mars, Jupiter en Saturnus. Het sterrenbeeld Kreeft heeft altijd een slechte naam gehad. Alleen al het feit dat in haar nabijheid een drievoudige conjunctie van kwaadaardige planeten plaatsvond, zorgde ervoor dat de astrologen grote en zich snel voltrekkende rampen voorspelden. Deze kwamen ook. Een vreselijke epidemie brak uit, heerste in heel Europa en maakte duizenden slachtoffers.

En nu in 1881 hebben we opnieuw bezoek van drie andere 'dwaalsterren'. Waar zijn ze een voorbode van? Niet veel goeds; en het lijkt wel of de noodlottige inleiding van alle grote rampen die ze waarschijnlijk over het hoofd van de ongelukkige mensheid zal uitstorten, al aan de gang is. Laten we ze opsommen en zien hoever we naast de waarheid zitten. De bijna gelijktijdige en in sommige gevallen beslist onverwachte sterfgevallen van grote en opmerkelijke figuren van onze tijd. Onder de regeringsleiders vinden we de keizer van Rusland, Lord Beaconsfield en Aga Khan[1]; onder de schrijvers, Carlyle en George

[1] Z.H. Aga Khan was een van de opmerkelijkste figuren van deze eeuw. Voor alle moslims, sjiieten of soennieten, die een groene tulband dragen, berustten de aanspraken van de Aga op rechtstreekse afstamming van Mohammed via Ali op onmiskenbare bewijzen. Verder vertegenwoordigde hij de historische 'moordenaars' van de Oude Man op de Berg. Hij was getrouwd met een dochter van wijlen de sjah van Perzië, maar politieke geschillen dwongen hem zijn geboorteland

Eliot; onder kunstenaars, Rubinstein, het grootste muzikale genie. Op het gebied van de geologie: aardbevingen, die de stad Casamicciola op het eiland Ischia, en een dorp in Californië al hebben verwoest, en ook het eiland Chios, waar de meeste huizen volledig met de grond gelijk werden gemaakt – een ramp die door de astroloog Raphaël tot op de dag nauwkeurig werd voorspeld. Op het gebied van oorlogen werd het tot nu toe onoverwinnelijke Groot-Brittannië aan de Kaap door een handvol boeren verslagen; Ierland is in beroering en ziet er dreigend uit; een epidemie heerst nu in Mesopotamië; een nieuwe oorlog wordt voorbereid tussen Turkije en Griekenland; grote aantallen socialisten en nihilisten met bloed aan hun handen verduisteren de zon aan de politieke horizon in Europa; en dit werelddeel, dat in hevige beroering verkeert, is ademloos in afwachting van de meest onverwachte gebeurtenissen die haar meest alerte politieke leiders, ondanks hun scherpzinnigheid, niet zien aankomen. In religieuze sferen richtte de hemelse driehoek haar twee horens op de kloostergemeenschappen en er volgde in Frankrijk een algemene exodus van monniken en nonnen, aangevoerd door de zonen van Loyola. Er is een opleving van ongeloof en verstandelijke opstand, en deze gaan gepaard met een overeenkomstige toename van werkers (niet van werk) in de zending, die evenals de horden van Attila veel vernietigen, en weinig opbouwen.

Zullen we aan de lijst van de tekenen van deze ongeluksdagen de geboorte van de *New Dispensation* in Calcutta toevoegen? Dit blad heeft, hoewel het slechts van gering en zuiver lokaal belang is, toch een rechtstreeks verband met ons onderwerp, d.w.z. met de astrologische betekenis van de planetenconjunctie. Evenals het christendom in Jezus en zijn apostelen voorlopers had, kan de *New Dispensation* zich voortaan erop beroemen dat het een voorloper in de sterrenhemel heeft – de huidige drievoudige conjunctie van planeten. Bovendien bewijst dit onze kabbalistische theorie van de periodieke cyclische terugkeer van gebeurtenissen. Evenals de Romeinse sceptische wereld van 1881 jaar geleden, worden we verrast door een nieuwe opleving van bedelende ebionieten, vastende essenen, en apostelen op wie 'gespleten tongen als van vuur' neerdalen en over wie we zelfs niet kunnen zeggen zoals over

---

te verlaten en zijn toevlucht te zoeken bij het Britse Gouvernement in India. In Bombay had hij talrijke religieuze volgelingen. Hij was een levendige, edelmoedige man en een held. Een opmerkelijk feit over zijn leven was dat hij geboren werd in 1800, en in 1881 stierf, op 81-jarige leeftijd. Ook in zijn geval kwam de occulte invloed van het jaar 1881 duidelijk tot uiting.

de twaalf van Jeruzalem 'dat deze mannen vol zoete wijn zijn', omdat hun inspiratie volledig aan water kan worden toegeschreven.

Het jaar 1881, waarvan we nog maar een derde hebben doorgemaakt, belooft daarom volgens de voorspellingen van astrologen en astronomen een lange en droevige lijst van rampen te brengen, zowel op het land als op zee. We hebben elders aangetoond[1] hoe bijzonder in elk opzicht de groepering van de cijfers van dit jaar is, en eraan toegevoegd dat een volgende soortgelijke combinatie in de christelijke tijdrekening niet zal plaatsvinden voor het jaar 11811, dus pas over 9930 jaar, wanneer er, vrezen we, geen 'christelijke' tijdrekening meer zal zijn, maar iets anders. We zeiden: 'Ons jaartal 1881 vertoont het vreemde feit dat, van welke van de vier kanten men ook naar zijn cijfers kijkt – van links of rechts, van boven of van beneden, van achteren, door het papier tegen het licht te houden – of zelfs *ondersteboven*, men altijd hetzelfde mysterieuze en kabbalistische getal 1881 voor zich heeft. Het is het juiste getal van de drie cijfers, dat mystici meer dan 18 eeuwen lang heeft verbijsterd. Kortom, het jaar 1881 is het getal van het grote Beest uit de *Openbaring*, het getal 666 van de *Apocalyps* van Johannes – dat kabbalistische boek bij uitstek. Zie maar: 1 + 8 + 8 + 1 is 18; 18, verdeeld in drieën, geeft driemaal zes of, in een rij geplaatst, 666, het 'getal van de mens'!

Dit getal is eeuwenlang voor het christendom een raadsel geweest, en werd op duizend verschillende manieren uitgelegd. Newton werkte zelf jarenlang aan het vraagstuk, maar faalde, omdat hij onbekend was met de geheime kabbala. Vóór de Hervorming nam men in de kerk algemeen aan dat het betrekking had op de komst van de antichrist. Daarna begonnen de protestanten het, in die geest van christelijke naastenliefde die het calvinisme zo kenmerkt, toe te passen op de Latijnse kerk van de paus, die ze de 'Hoer', het 'grote Beest' en de 'scharlaken vrouw' noemden, en deze beantwoordde het compliment onmiddellijk in dezelfde broederlijke en vriendschappelijke geest. De veronderstelling dat het op het Romeinse volk betrekking heeft – de getalswaarden van Griekse letters van het woord Latinus zijn, opgeteld, precies 666 – is absurd.

Er bestaan bij het volk overtuigingen en overleveringen waarvan niemand weet waar ze vandaan komen en die van de ene generatie op de andere overgaan als een mondelinge profetie, en als onontkoombare

---

[1] *Bombay Gazette*, 30 maart 1881; zie blz. 352-3 van dit boek.

feiten. Een correspondent van de *Moscow Gazette* hoorde toevallig over één van zulke overleveringen van de bergbewoners van de Tiroler Alpen en later van oude mensen in Bohemen. Die overlevering luidt: 'Vanaf de eerste dag van 1876 zal er voor de hele wereld een droevige, zware periode beginnen die *zeven opeenvolgende jaren zal duren.* Het ongunstigste en noodlottigste jaar zal voor iedereen 1881 zijn. Wie het overleeft, moet wel een hoofd van ijzer hebben.'

Een interessante nieuwe combinatie van de cijfers van het jaar 1881 kan uit de volgende datums, met betrekking tot het leven van de vermoorde tsaar, worden gevonden, waarvan elk een meer of minder belangrijke periode in zijn leven kenmerkte. In elk geval bewijst het wat een belangrijke en mysterieuze rol de cijfers 1 en 8 in zijn leven speelden. 1 en 8 maken 18; en de keizer werd geboren op 17 april (l + 7 = 8) 1818. Hij stierf in 1881; de cijfers van de jaren van zijn geboorte en dood zijn dus dezelfde en komen bovendien overeen met de datum van zijn geboorte 17 (1 + 7 = 8). De cijfers van het geboorte- en sterfjaar zijn dus dezelfde; omdat daaruit vier keer 18 kan worden gevormd, terwijl het totaal van de getallen voor elk jaar 18 bedraagt. De aankomst in St. Petersburg van wijlen de keizerin – de bruid van de tsaar – vond plaats op 8 september; hun huwelijk op 16 april (8 + 8 = 16); hun oudste dochter, groothertogin Alexandra, werd op 18 augustus geboren; wijlen de tsarevitsj Nicolas Alexandrovitsj op 8 september 1843 (1 + 8 + 4 + 3 = 16, dus tweemaal 8). De tegenwoordige tsaar, Alexander III, werd op 26 februari geboren (2 + 6 = 8); de proclamatie van de troonsbestijging van wijlen de keizer werd op 18 februari getekend; de openbare proclamatie betreffende de kroningsdag vond plaats op 17 april (1 + 7 = 8). Zijn aankomst in Moskou voor de kroning was op 17 augustus (1 + 7 = 8); de kroning zelf vond plaats op 26 augustus (2 + 6 = 8); het jaar van de bevrijding van de lijfeigenen was 1861; de som van deze cijfers is 16 = tweemaal 8!

Tot besluit kunnen we hier een veel eigenaardiger ontdekking vermelden, die in verband met en als toevoeging aan de bovenstaande berekening door een joodse rabbi in Rusland werd gedaan; blijkbaar een kabbalist, te oordelen naar het gebruik dat hij maakt van de rekenwijze van de gematria. Ze werd in een krant in St. Petersburg gepubliceerd. Zoals aangegeven, hebben de Hebreeuwse letters allemaal hun getalswaarde of overeenstemming met getallen. Het getal 18 wordt in het Hebreeuwse alfabet weergegeven door de letters heth = 8, en jod = 10, samen 18. Heth en jod vormen samen het woord khai of hai, dat let-

terlijk vertaald de gebiedende wijs 'leef' en ook 'levend' betekent. Iedere orthodoxe jood is verplicht om tijdens de vasten- en feestdagen een geldbedrag dat bestaat uit 18, of dat getal bevat, te doneren aan een of ander edel doel. Zo zal hij bijvoorbeeld 18 kopeken of 18 stukken van tien kopeken geven, 18 roebels of 18 × 18 kopeken of roebels – afhankelijk van de middelen waarover hij beschikt en van zijn geloofsijver. Het jaar 1818 – dat van de geboorte van de keizer – betekent, als het in het Hebreeuws wordt gelezen, khai of 'leef'; leef, met nadruk twee keer uitgesproken; terwijl het jaar 1881 van zijn dood, op dezelfde manier gelezen, de noodlottige woorden khai-tse oplevert, waarvan de vertaling is: 'u levende, ga heen'; of met andere woorden 'het leven is afgelopen'. . . .

Natuurlijk zullen mensen met een sceptische instelling opmerken dat dit alles het gevolg is van blind toeval en een 'samenloop van omstandigheden'. We zouden niet erg aandringen op het tegenovergestelde, als zo'n opmerking afkomstig was van onbuigzame atheïsten en materialisten die, door het bovenstaande te ontkennen, slechts logisch aan hun ongeloof vasthouden, en evenveel recht hebben op hun mening als wij op de onze. Maar we kunnen niet dezelfde mate van toegeeflijkheid beloven wanneer we door orthodoxe religieuze fanatici worden aangevallen. Want de categorie mensen die niets wil weten van bespiegelende metafysica en zelfs van astrologie – een stelsel dat op strikt wiskundige berekeningen is gebaseerd en evenzeer tot de exacte wetenschap behoort als biologie of fysiologie, en openstaat voor proefneming en verificatie – is tegelijkertijd ervan overtuigd dat aardappelziekte, cholera, spoorwegongelukken, aardbevingen en dergelijke, allemaal een *goddelijke oorsprong* hebben en, omdat ze rechtstreeks van God afkomstig zijn, een bedoeling en betekenis hebben voor het menselijk leven in zijn hoogste aspecten. Tot deze laatste categorie van theïsten zeggen we: bewijs ons het bestaan van een *persoonlijke* God, hetzij buiten of binnen de fysieke natuur, toon aan dat hij de uiterlijke middelaar, de heerser van het heelal, is; laat zien dat hij zich bezighoudt met menselijke zaken en hun bestemming, en dat hij op hen een invloed uitoefent die ten minste even groot en redelijkerwijs aannemelijk is als die welke door de zonnevlekken op het lot van planten wordt uitgeoefend – en lach ons dan uit. Tot dat moment, en zolang niemand zo'n bewijs en oplossing kan geven, kunnen we met Tyndall zeggen: 'Laten we ons hoofd buigen en onze onwetendheid erkennen, priester en filosoof – allemaal, zonder uitzondering.'

Stenenregens

[‘Stone-showers’, *The Theosophist*, augustus 1881, blz. 231-3; *CW* 3:244-8]

[HPB heeft in *The Theosophist* een brief opgenomen van A.J. Riko uit Den Haag. Deze was verschenen in de *Revue spirite* en door HPB uit het Frans vertaald. De brief bevat interessante bijzonderheden en een officieel rapport uit Nederlands-Indië, getekend door majoor W. Michiels, over het verschijnsel ‘vallende stenen’, afzonderlijk of in een regen. Riko geeft verschillende voorbeelden, waarbij de stenen door onzichtbare handen lijken te worden geleid, want niemand werd geraakt, hoewel de stenen soms zo groot als een ei waren en wekenlang vlakbij bepaalde personen neervielen. Aan het eind van zijn brief vraagt Riko naar de aard van de onzichtbare wezens die zulke stenenregens veroorzaken. HPB geeft dan het volgende commentaar. – Vertaler]

Misschien wil de heer Riko ons toestaan dat we hierover iets zeggen. De laatste zin uit zijn brief laat duidelijk zien dat zelfs hij, een spiritist, niet in staat is zo’n onveranderlijk zinloos en absurd verschijnsel – dat periodiek in elk deel van de wereld optreedt en zonder de geringste aanleiding, en zonder enig *moreel* effect op de aanwezigen – aan ontlichaamde menselijke geesten toe te schrijven. Toch zullen de meeste spiritisten het aan kwaadaardige ontlichaamde geesten toeschrijven, terwijl de rooms-katholieken en veel vrome protestanten – tenminste diegenen die zich ervan hebben kunnen overtuigen dat het feiten betreft – het aan de duivel zullen toeschrijven.

Stel dat we aannemen dat wezens zoals de ‘kwaadaardige menselijke zielen’ van de spiritist en de ‘demonen’ van de christelijke theologie niet alleen in de verbeelding bestaan, hoe verklaren beide groepen gelovigen dan de tegenstrijdigheden die dit met zich meebrengt? Het zijn wezens die, of ze nu duivels of kwaadaardige ex-menselijke kabouters zijn, blijkbaar schadelijk zijn. Hun wrede doel – als ze er al een hebben – is dus om te genieten van het kwellen van stervelingen. Ze kunnen niet minder op kattenkwaad belust zijn, of zich meer bewust zijn van de mogelijke gevolgen, dan gewone ondeugende schooljongens. Toch zien we dat de stenen, of wat voor projectielen het ook zijn, *zorgvuldig contact met de aanwezigen vermijden*. Ze vallen alle-

maal rondom het kleine Javaanse meisje – zelfs zonder haar te schampen – dat blijkbaar het *medium* is in het geval dat door majoor Michiels werd waargenomen. Ze vallen dicht opeen in de gelederen van de soldaten in 'Fort Victoria'; en enkele dagen lang passeren ze onophoudelijk vlak voor de ogen van de politieagenten in Parijs en Den Haag, zonder dat iemand wordt geraakt, laat staan verwond! Wat betekent dit? *Kwaadaardige* menselijke geesten, laat staan duivels, zouden zeker niet zo voorzichtig zijn met mensen die ze wilden kwellen. Wat zijn deze onzichtbare kwellers dan? Gewone menselijke 'geesten'? In dat geval zou menselijke intelligentie slechts een naam zijn: een woord dat geen betekenis heeft zodra ze gescheiden raakt van haar fysieke organen. Ze zou een blinde kracht worden, een overblijfsel van wat vroeger verstandelijke energie was, en we zouden aan iedere bevrijde ziel krankzinnigheid moeten toeschrijven!

Nu we op grond van de zinloosheid en het volkomen ontbreken van kwaadaardigheid in de handelingen hebben afgedaan met de theorie van 'geesten', 'kabouters' en 'duivels', kunnen we de oorzaak of oorsprong van het verschijnsel, waarvan de echtheid bewezen is, toch alleen nog maar toeschrijven aan een *blinde*, hoewel levende kracht? Een kracht die onderworpen is aan een onschendbare wet van aantrekking en afstoting – in haar werking en *gevolgen* – een wet die de exacte wetenschap nog moet ontdekken; want ze is een van de ontelbare wisselwerkingen die het gevolg zijn van magnetische toestanden die alleen tot stand komen wanneer zowel dierlijk als aardmagnetisme aanwezig zijn. Intussen zal die wet maar moeizaam erkenning verkrijgen, want de wetenschap zal de psychische werking ervan niet erkennen – wat haar voorstanders ook zeggen.

De spiritisten beschouwen de stenenregens als onregelmatige verschijnselen. Wij theosofen antwoorden dat, ook al lijkt het verschijnsel op een bepaalde plaats heel onregelmatig voor te komen, toch uit een vergelijking van zulke gebeurtenissen in alle delen van de wereld kan worden opgemaakt, als ze zorgvuldig zijn geregistreerd, dat ze tot nu toe op bijna dezelfde manier plaatsvinden. Misschien kunnen ze goed worden vergeleken met de onregelmatigheden in het aardmagnetisme die door de wetenschap 'grillig' worden genoemd, en vroeger door haar duidelijk werden onderscheiden van een andere klasse, die ze 'periodiek' noemde; maar nu is ontdekt dat de 'grillige' even regelmatig voorkomen als de andere soort. De oorzaak van deze veranderingen van de magneetnaald is even onbekend aan de natuurwetenschap als de

verschijnselen van stenenregens aan hen die de psychologie bestuderen; toch zijn beide nauw verbonden. Indien men ons vraagt wat we bedoelen met deze vergelijking – en die vraag kan door zowel de wetenschap als het spiritisme verontwaardigd worden gesteld – dan zullen we eenvoudig antwoorden dat dit de leer van de *occulte* wetenschap is.

Beide groepen tegenstanders moeten nog veel leren, en de spiritisten moeten bovendien eerst nog veel *afleren*. Hebben onze vrienden die in 'geesten' geloven ooit de moeite genomen eerst het 'mediumschap' te bestuderen om pas daarna hun aandacht te richten op de verschijnselen die door middel van mediums plaatsvinden? Wij hebben in ieder geval nooit gehoord dat dit is gebeurd, zelfs niet bij het meest wetenschappelijke onderzoek van mediamieke vermogens dat ooit is gedaan: de experimenten van prof. Hare en van Crookes. En toch, als ze dat hadden gedaan, dan hadden ze misschien ontdekt hoe nauw de verschijnselen van mediamieke of dierlijk magnetische aard samenhangen met, en afhankelijk zijn van, veranderingen in het aardmagnetisme.

Telkens wanneer een echt medium geen verschijnselen kan teweegbrengen, wordt dit onmiddellijk door de spiritisten, en vaker nog door de 'geesten' zelf, toegeschreven aan 'ongunstige omstandigheden'. Laatstgenoemde omstandigheden worden op één hoop gegooid; maar nooit hebben we de werkelijke wetenschappelijke en voornaamste reden daarvoor horen geven: de ongunstige variaties in het aardmagnetisme. Het gebrek aan harmonie in de 'kring' van onderzoekers, het verschillende en botsende magnetisme van de 'aanwezigen' zijn alle van ondergeschikt belang. De kracht van een werkelijk sterk *geladen* medium[1] zal het altijd winnen van het dierlijke magnetisme dat het misschien tegenwerkt; maar ze kan alleen verschijnselen voortbrengen als ze een nieuwe voorraad moleculaire kracht ontvangt, een afdruk

[1] Wij denken dat een zogenaamd 'fysiek medium' slechts een organisme is dat gevoeliger is voor aardse elektromagnetische inductie dan de meeste andere. Het is een door de proeven van Crookes bewezen feit dat de vermogens van een medium om verschijnselen teweeg te brengen van uur tot uur fluctueren, en, al geloven we in het bestaan van ontelbare andere zogenaamd spirituele krachten naast, en geheel onafhankelijk van, menselijke geesten, toch zijn we ervan overtuigd dat *fysieke* mediums heel weinig, of niets, daarmee te maken hebben. Hun krachten zijn zuiver fysiek en voorwaardelijk; d.w.z. deze krachten hangen bijna geheel af van de mate van ontvankelijkheid en de toevallige polarisatie van het lichaam van het medium door de elektromagnetische en atmosferische stromen. Zuiver psychische manifestaties zijn iets heel anders.

van het onzichtbare lichaam van diegenen die we blinde 'elementalen' of natuurkrachten noemen, en die de spiritisten in alle gevallen als de 'geesten van de overledenen' beschouwen. Het is bekend dat er stenenregens vielen waar geen levende ziel te bekennen was – en dus ook geen medium. Het medium dat geladen is met het atmosferische leger van 'wisselwerkingen', zal stenen aantrekken die binnen zijn bereik liggen, maar zal ze tegelijkertijd afstoten, omdat de polaire toestand van zijn lichaam voorkomt dat de projectielen het zullen raken. En zijn eigen moleculaire toestand zal tijdelijk zijn eigenschappen overbrengen op alle andere menselijke en zelfs anorganische lichamen in de omgeving. Soms kan er een uitzondering op de regel zijn als gevolg van een of andere toevallige omstandigheid.

Dit verklarende naschrift kan worden besloten met de opmerking aan Riko dat we de elementalen van de kabbalisten niet als echte 'wezens' beschouwen. Ze zijn de actieve krachten en wisselwerkingen van vuur, water, aarde en lucht, en hun vorm is als de schakeringen van de kameleon, die geen eigen vaste kleur heeft. De visie van bijna elke *helderziende* kan door de interplanetaire en interstellaire ruimten heen reiken. Maar alleen het getrainde oog van de meester in het oosters occultisme weet wat de snel heen en weer bewegende schaduwen zijn en kan ze benoemen.

De vijfpuntige ster

['The five-pointed star', *The Theosophist*, augustus 1881, blz. 240-1; *CW* 3:250-4]

[H.P. Blavatsky schreef onderstaande reactie op een brief van S.T. Venkatapaty, die beweerde met succes de vijfpuntige ster, die hij met zijn vingers op een stuk papier had getekend, bij genezing of bij verlichting van de gevolgen van schorpioenbeten te hebben gebruikt. – Vertaler]

De laatste tijd heeft het kantoor van *The Theosophist* talrijke brieven ontvangen over de kracht van het mysterieuze pentagram. Onze oosterse lezers weten misschien niet hoeveel waarde westerse kabbalisten aan dat teken hechten, en daarom kan het nuttig zijn iets erover te zeggen, nu het zo duidelijk onder de aan-

dacht van onze lezers komt. Evenals de zespuntige ster, die het symbool is van de macrokosmos, heeft de vijfpuntige ster haar eigen diepzinnige symbolische betekenis, want ze stelt de microkosmos voor. De zespuntige ster, de 'dubbele driehoek' bestaande uit twee driehoeken, respectievelijk wit en zwart, gekruist en vervlochten (het symbool van onze Society) – in Europa bekend als 'Salomo's zegel' en in India als het 'teken van Vishṇu' – symboliseert de universele geest en de stof. Een *wit* punt dat naar de hemel opstijgt, symboliseert eerstgenoemde, en het onderste punt van de *zwarte* driehoek neigt naar de aarde.[1] Ook het pentagram geeft geest en stof weer, maar alleen wanneer ze op aarde zijn gemanifesteerd. Als symbool van de microkosmos (of het 'kleine heelal') dat in zichzelf getrouw de macrokosmos (of de grote kosmos) weerspiegelt, is het het teken van de macht van het verstand of de geest van de mens over de grove stof.

De meeste mysteries van de kabbalistische of *ceremoniële* magie, de gnostische symbolen en al de kabbalistische sleutels om voorspellingen te doen zijn samengevat in dat vlammende pentagram, dat door de beoefenaren van de Chaldeeuws-joodse kabbala als het krachtigste magische instrument wordt beschouwd. Bij magische oproepingen, waarbij de geringste aarzeling, fout of nalatigheid noodlottig is voor degene die dit doet, staat de ster altijd op het altaar, waarop zich ook de wierook en andere offers bevinden, en onder de drievoet van invocatie. De kabbalist vertelt ons dat ze, in overeenstemming met de positie van haar punten, 'goede of kwade geesten oproept, en ze uitdrijft, tegenhoudt of vangt'. 'Occulte eigenschappen zijn toe te schrijven aan de werking van elementale geesten', zegt de *New American Cyclopaedia* in het artikel 'Magic', en maakt zo gebruik van het adjectief 'elementaal' voor bepaalde geesten – een woord dat, tussen twee haakjes, volgens de beschuldiging van de spiritisten door de theosofen zou zijn bedacht, terwijl de *N.A. Cyclopaedia* twintig jaar vóór de geboorte van de Theosophical Society werd uitgegeven. 'Deze mysterieuze figuur [de vijfpuntige ster] moet worden gewijd door de vier elementen, er moet op worden geademd, ze moet met water worden besprenkeld, in

[1] De dubbele driehoek op de voorkant van *The Theosophist* werd door een fout van de graveur omgekeerd geplaatst, d.w.z. ondersteboven. De Egyptische tau met de slang eromheen stond ook verkeerd afgebeeld in de andere hoek van de omslag van ons tijdschrift. Laatstgenoemd dubbel teken bevat, als het op de juiste manier wordt getekend, het anagram van de Society – de TS – en de kop van de slang moet naar rechts wijzen.

de rook van kostbare parfums worden gedroogd; en dan worden de namen van grote geesten, zoals Gabriël, Rafaël, Orifiël en de letters van het heilige tetragram en andere kabbalistische woorden ertegen gefluisterd, en in gedachte erop geschreven', voegt de *Cyclopaedia* eraan toe, die haar informatie ontleent aan de boeken van middeleeuwse kabbalisten, en aan het meer recente werk van Éliphas Lévi – *Dogme et rituel de la haute magie*.

Een hedendaagse Londense kabbalist, die zich een 'adept' noemt, een correspondent van een Londens spiritistisch blad, bespot de oosterse theosofie en zou haar – als hij kon – ondergeschikt willen maken aan de joodse kabbala met zijn Chaldeeuws-Fenicische engelen- en demonenleer. Die nieuwe Cagliostro zou waarschijnlijk de kracht en doeltreffendheid van de 'vijfpuntige ster' alleen willen verklaren door de tussenkomst van de goede 'genii' die door hem zijn opgeroepen; die djinns die hij blijkbaar als een Salomo heeft opgesloten door de opening van het vat te verzegelen met koning 'Salomo's zegel', dat slaafs door die mythische machthebber is gekopieerd van het Indiase Vaishṇava-teken, samen met andere dingen die hij meebracht uit het niet minder mythische Ofir, als zijn schepen ooit daarheen gingen.

Maar de verklaring die theosofen geven voor het nu en dan behaalde succes om door middel van het pentagram de pijn te verlichten (zoals bij schorpioenbeten) – een succes, tussen twee haakjes, dat door kennis van de oorzaak ervan bij sommige mensen permanent en volkomen kan worden – is een beetje minder *bovennatuurlijk*, en verwerpt elke theorie van een tussenkomst van 'geesten', ongeacht of deze *menselijk* of *elementaal* zijn. De vijfpuntige vorm heeft er zeker iets mee te maken, zoals nu zal worden verklaard, maar de werking hangt af van, en is volledig ondergeschikt aan de belangrijkste middelaar in het proces, de alfa en omega van de 'magische' kracht – de MENSELIJKE WIL.

Alle attributen van de ceremoniële magie – geuren, gewaden, gegraveerde hiërogliefen en allerlei poppenkast – zijn goed voor de beginneling, de neofiet die zijn vermogens moet ontwikkelen, die zijn mentale houding tijdens de magische handelingen moet bepalen en zijn wil moet oefenen door zich op zulke symbolen te concentreren. Het kabbalistische axioma, dat de magiër alleen meester over de elementale geesten kan worden door ze in moed en onverschrokkenheid op het gebied van hun eigen elementen te overtreffen, heeft een allegorische betekenis. De vreselijke beproevingen van de inwijding in de oude mysteriën waren door de hiërofanten alleen uitgedacht om de innerlijke kracht en

durf van de kandidaat te toetsen; en zo werd de neofiet die had bewezen geen angst te kennen in water, vuur, lucht en te midden van de verschrikkingen van een Egyptische duisternis, erkend als de meester van de undinen, salamanders, sylfen en gnomen. Hij had hen 'tot gehoorzaamheid gedwongen' en 'kon de geesten oproepen', want nadat hij de diepste essentie van de occulte of verborgen aard en de respectieve eigenschappen van de elementen had bestudeerd en zich ermee vertrouwd had gemaakt, kon hij naar wens de wonderbaarlijkste manifestaties of 'occulte' verschijnselen teweegbrengen door combinaties van zulke eigenschappen. Combinaties die de niet-ingewijde tot nu toe niet kent, omdat de huidige exoterische wetenschap, die langzaam en voorzichtig vooruitgaat, haar ontdekkingen slechts één voor één en in de juiste volgorde kan doen, want tot nu toe heeft ze het beneden zich geacht om van hen te leren die alle natuurgeheimen al vele eeuwen geleden hebben doorgrond. Ze heeft veel occulte geheimen ontdekt en aan de oude magie ontwrongen, en toch zal ze haar geen erkenning geven zelfs niet voor datgene waarvan bewezen is dat het bekend was aan de oude esoterische wetenschappers of 'adepten'. Maar we moeten niet van ons onderwerp afdwalen, en zullen ons nu richten op de mysterieuze invloed van het pentagram.

'Wat is de betekenis van een teken?' zullen onze lezers vragen. 'Niets anders dan die van een naam', antwoorden we – het helpt alleen, zoals boven aangegeven, om de aandacht te concentreren, en dus om de WIL van degene die het teken gebruikt op een bepaalde plaats te vestigen. Het is het magnetische of mesmerische fluïdum dat vloeit uit de vingertoppen van de hand die de figuur maakt, dat geneest of tenminste de acute pijn stopt door de zenuwen te verlammen, en niet de figuur zelf. Toch zijn er op dit gebied sommige experts die kunnen aantonen dat een eenvoudige tracering (vingertoppen zijn daarbij veel doeltreffender dan inkt, krijt of potlood) van de vijfpuntige ster – waarvan de punten de vijf primaire ledematen van de mens symboliseren (het hoofd, de twee armen en benen) van waaruit de sterkste mesmerische stromen komen – ondersteund door een groot verlangen om pijn te verlichten, heel vaak onbewust het genezende fluïdum krachtiger uit al deze ledematen zal laten stromen dan anders het geval zou zijn. *Vertrouwen* in de figuur wordt omgezet in intense wil, en laatstgenoemde in energie; en energie, uit welk soort gevoel of oorzaak ze ook voortkomt, zal zeker ergens neerkomen en de plaats met meer of minder kracht treffen; en die plaats zal zich natuurlijk daar bevinden waar de

aandacht van degene die de figuur gebruikt op dat moment op is gericht; en zo wordt de genezing door de onbewuste mesmerist aan het PENTAGRAM toegeschreven.

Schelling merkt terecht op dat 'hoewel magie niet langer een onderwerp is dat serieuze aandacht krijgt . . . ze een geschiedenis heeft die haar enerzijds in verband brengt met de verhevenste onderwerpen uit de symboliek, uit de theosofie en de vroege wetenschap, en anderzijds met de belachelijke of tragische misleidingen van de vele vormen van demonomanie. . . . In de Griekse mythologie kunnen de overblijfselen van een voortreffelijke kennis en zelfs van een volmaakt stelsel worden gevonden, die veel verder reiken dan de horizon die de oudste geschreven verslagen ons bieden . . . en *gedeelten* van datzelfde stelsel kunnen in de joodse kabbala worden ontdekt.'[1] Dat 'volmaakte stelsel' is nu in handen van enkele experts op dat gebied in het Oosten.

De deugdelijkheid van de 'magie' wordt door bekrompen mensen misschien betwist, maar haar werkelijke bestaan als een kunst en in het bijzonder als een wetenschap kan nauwelijks worden betwijfeld. Ook wordt ze in het geheel niet betwijfeld door de hele rooms-katholieke geestelijkheid, maar haar angst dat ze een hele goede getuige wordt tegen de rechtmatigheid van haar eigen machtspositie, dwingt haar de bewering te ondersteunen dat de wonderen van de magie te danken zijn aan kwaadaardige geesten of 'gevallen engelen'. In Europa heeft ze nog 'enkele geleerde en eerbiedwaardige beoefenaars en adepten', erkent dezelfde *Cyclopaedia*. En in de hele 'heidense' wereld, kunnen we eraan toevoegen, wordt haar werkelijke bestaan bijna algemeen erkend en zijn haar experts talrijk, hoewel deze de aandacht van de sceptische wereld proberen te vermijden.

---

[1] Geciteerd in *The New American Cyclopaedia*, deel 11, artikel 'Magic', blz. 55.

Madame Blavatsky over ‘De broeders van de Himālaya’

[‘Madame Blavatsky on ‘The Himalayan brothers’, *The Spiritualist*, Londen, 12 augustus 1881, blz. 80-2; *CW* 3:262-8]

Meneer. ‘*Op gezag van een adept*’ (?) ‘*zijn zij*’ (de theosofen en Madame Blavatsky) ‘*allemaal mediums die onder de invloed staan van de lagere geesten*’. Die zin gebruikt u in een door de redactie geschreven recensie van Sinnetts *Occult World* (*Spiritualist*, 17 juni). Hoe twijfelachtig de relevantie ervan misschien ook lijkt, ik vond er persoonlijk niet veel bezwaarlijks in, dit te meer omdat u mij elders de eer aandoet uw overtuiging tot uitdrukking te brengen dat ik (beheerst door hetzij goede of kwade geesten) toch een ‘krachtig fysiek medium’ ben – waarbij die term ten minste de verdenking uitsluit dat ik een regelrechte bedriegster zou zijn. Daarom is deze brief niet tegen u gericht, maar eerder tegen de pretenties van een zogenaamde ‘adept’. Er is nog een ander punt waaraan ik, vóór ik verderga, aandacht moet schenken om de situatie zo duidelijk mogelijk te kunnen omschrijven.

Omdat ik bijna zeven jaar lang een van de meest belasterde personen op aarde ben geweest, ben ik dat soort dingen wel gewend. Daarom ben ik eigenlijk niet van plan om nu de pen op te nemen om mijn eigen persoon te verdedigen. Indien men, behalve dat men vergeet dat ik een vrouw ben, en een oude vrouw, dom genoeg is om niet in te zien dat als ik had verklaard dat ik in de schepping iets anders ben dan een theosoof en een van de stichters van onze Society, ik in de ogen van de wereld – zowel financieel als maatschappelijk – beter af zou zijn geweest, en dat ik, omdat ik ondanks alle vervolging en tegenstand mijzelf een theosoof blijf noemen, dus onmogelijk die charlatan en huichelaar kan zijn die sommige mensen in mij zien – dan kan ik dit echt niet helpen. Dwazen zijn niet in staat, en geleerden zijn niet bereid om de belachelijkheid van zo’n beschuldiging in te zien, want, zoals Shakespeare zegt:

> Dwaasheid is niet zo erg voor dwazen
> Als voor geleerden wanneer het vernuft gaat razen.[1]

[1] *Love’s Labour’s Lost*, 5de bedrijf, 2de toneel.

Het is dus niet om mijzelf te verdedigen dat ik om plaatsruimte in uw blad verzoek, maar om iemand te antwoorden van wie de ex cathedra uitspraken het rechtsgevoel van meer dan één van onze theosofen in India in opstand hebben gebracht, en hen te verdedigen die mijn grootste eerbied verdienen.

Een nieuwe correspondent, één van die gevaarlijke, quasi-anonieme personen die misbruik maken van hun literaire voorrecht om hun ware persoonlijkheid achter één of twee initialen te verbergen en zich zo aan hun verantwoordelijkheid te onttrekken, heeft de laatste tijd een opvallende plaats in de kolommen van uw blad veroverd. Hij noemt zichzelf een 'adept'; dat is gemakkelijk genoeg, maar bewijst hij het, of beter gezegd kan hij het bewijzen? Om te beginnen is in de ogen van het spiritisme en in die van sceptici in het algemeen iedere 'adept' hetzelfde, of hij nu uit Tibet, India of Londen komt. Sceptici zullen hem een bedrieger blijven noemen; en spiritisten zien in hem, zelfs al zou hij zijn vermogens bewijzen, óf een medium óf een goochelaar. Nu loopt uw 'J.K.' het risico, nee hij kan er zeker van zijn, dat hij beide bovengenoemde benamingen naar zijn hoofd geslingerd zal krijgen door de twee vermelde groepen, wanneer hij in de *Spiritualist* van 24 juni verklaart, dat 'de verschijnselen die met werkelijk adeptschap gepaard gaan, totaal verschillen van die van het spiritisme'.

Kon hij slechts aantonen waarop hij aanspraak maakt, namelijk over de vermogens te beschikken die iemand de titel van ingewijde verlenen, dan zou hij zulke benamingen minachtend kunnen afwijzen. Maar ik vraag opnieuw: is hij bereid zijn aanspraak waar te maken? De taal die hij gebruikt is om te beginnen niet die welke een echte adept ooit zou gebruiken. Ze is door en door dogmatisch en autoritair en te vol met beledigende laster tegen hen van wie nog niet aangetoond is dat ze slechter of minder zijn dan hijzelf; en hij slaagt er helemaal niet in om overtuigend over te komen op zowel de niet-ingewijden als hen die wel iets weten over adepten en ingewijden – en het is een van laatstgenoemden die zich nu tot hem richt.

Terwijl hij zich een adept noemt, wiens 'hiërofant een westerse heer is', geeft hij slechts enkele regels verder blijk van zijn algehele onwetendheid over het bestaan van een organisatie die door geen enkele echte adept over het hoofd kan worden gezien! Ik zeg dat dit niet kan, want er is geen aangenomen neofiet op de hele aardbol die niet tenminste afweet van de Broederschap van de Himālaya. De goedkeuring om de laatste en hoogste inwijding te ontvangen, het werke-

lijke 'woord, zacht uitgesproken', kan alleen komen door middel van die broederschappen in Egypte, India en Tibet, en tot een daarvan behoort 'Kuthumi Lal Singh'.

Er bestaan 'adepten' en adepten, en ze verschillen, want er zijn adepten in meer dan één kunst en wetenschap. Ik ken bijvoorbeeld in Amerika een schoenmaker die zichzelf 'een adept in de grote kunst om Parijse toneellaarzen te vervaardigen' noemt. J.K. spreekt over broeders van 'het gebied van de ziel', van 'goddelijke kabbala die in God het hoogtepunt bereikt', over 'slavenmagie', enz. Dit is een manier van uitdrukken die me heel overtuigend bewijst dat hij niets anders dan een van die beunhazen in het westers occultisme is, die enkele jaren geleden zo goed werden vertegenwoordigd door 'Egyptenaren' en 'Algerijnen' van Franse geboorte die de mensen hun lot voorspelden door de tarot, en hun bezoekers in een betoverde kring plaatsten waarin in het midden een tetragrammaton was geschreven. Ik zeg niet dat J.K. tot laatstgenoemden behoort, ik hoop dat hij dat begrijpt. Al is hij mij geheel onbekend en al verbergt hij zich achter zijn beide initialen, ik wil zijn grove voorbeeld niet volgen en hem om dit alles beledigen. Maar ik zeg en herhaal dat zijn taal hem droevig verraadt. Als hij al een kabbalist is, dan zijn hijzelf en zijn 'hiërofant' slechts leerlingen door zelfonderricht van de middeleeuwse, en zogenaamde christelijke, kabbalisten; van adepten die, zoals Agrippa, Khunrath, Paracelsus, Vaughan, Robert Fludd en verschillende anderen, hun kennis aan de wereld alleen bekendmaakten *om haar zo beter te kunnen verbergen*, en die in hun geschriften nooit de sleutel tot die kennis gaven. Bombastisch verkondigt hij zijn eigen kennis en macht, en begint dan een oordeel te vellen over mensen van wie hij niets weet en kan weten. Over de 'broeders' zegt hij: 'indien ze ware adepten zijn, hebben ze niet veel wereldse wijsheid getoond, en de organisatie die de mensen van hun leer moet doordringen, is een volslagen mislukking, want zelfs de allereerste psychische en fysieke beginselen van ware theosofie en occulte wetenschap zijn volkomen onbekend aan en worden niet beoefend door de leden van die organisatie – de Theosophical Society'.

Hoe weet hij dat? Namen de theosofen hem in vertrouwen? En als hij iets weet van de Britse TS, wat *kan* hij dan weten over die in India? Als hij tot één van deze behoort, dan speelt hij vals spel tegenover de hele organisatie en zou hij een verrader zijn. En als hij er niet toe behoort, wat kan hij dan zeggen over haar leden, want de Society in het algemeen, en in het bijzonder haar esoterische secties, die slechts

enkele 'uitverkorenen' tellen, zijn geheime groepen?

Hoe aandachtiger ik zijn artikel lees des te meer krijg ik de neiging om te lachen om de dogmatische toon die erin wordt aangeslagen. Als ik een spiritist was, zou ik geneigd zijn er een goede 'zet' van John King achter te zoeken, wiens initialen worden weergegeven in de ondertekening J.K. Laat deze broeder van de 'westerse hermetische kring op het gebied van de ziel' eerst enkele feiten leren over de adepten in het algemeen, voordat hij zich nog verder belachelijk maakt.

(1) Elke echte adept zal zichzelf onder geen beding als zodanig bekendmaken aan een niet-ingewijde, en hij zou nooit met zulke minachtende woorden spreken over mensen die zeker niet dommer, en in veel gevallen veel verstandiger, zijn dan hijzelf. Maar zelfs al waren theosofen de arme misleide schepselen zoals hij ze afschildert, dan zou een echte adept hen eerder helpen dan bespotten.

(2) Er was nooit een echte ingewijde die de geheime broederschappen in het Oosten niet kende. Éliphas Lévi zou hun bestaan nooit ontkennen, want we hebben zijn authentieke ondertekening als bewijs van het tegendeel. Zelfs P.B. Randolph, dat verbazingwekkende, hoewel excentrieke genie uit Amerika, die halfingewijde ziener, die zijn kennis in het Oosten verwierf, had goede redenen om hun werkelijke bestaan aan te nemen, zoals zijn geschriften kunnen bewijzen.

(3) Iemand die altijd oreert over zijn occulte kennis, zegt dat hij *zijn* vermogens in de naam van een of andere bijzondere profeet, godheid of avatāra uitoefent, is hooguit een sektarische mysticus. Hij kan geen adept in de oosterse zin zijn, een mahātma, want zijn oordeel zal altijd worden beïnvloed door zijn eigen dogmatische godsdienst.

(4) De grote wetenschap die door het volk 'magie' en door haar oosterse beoefenaars guptavidyā wordt genoemd, die elke wetenschap omvat, omdat ze het hoogtepunt van kennis en de volmaking van filosofie is, is universeel; daarom kan ze, zoals terecht is opgemerkt, niet beperkt zijn tot één bepaald land of één geografische streek. Maar omdat de waarheid *één* is, moet de methode om het hoogste meesterschap te verwerven noodzakelijkerwijs ook *één* zijn. Ze kan niet worden onderverdeeld, want, als ze eenmaal tot onderdelen is teruggebracht, zal elk van deze, aan zichzelf overgelaten, zich als een lichtstraal verwijderen van, in plaats van samenkomen in, dat middelpunt, het uiteindelijke doel van kennis; en deze onderdelen kunnen alleen opnieuw het *geheel* worden, door ze weer te verzamelen, anders zal elke stukje slechts een stukje blijven.

Deze waarheid als een koe, die elementaire wiskunde voor kinderen kan worden genoemd, moet in herinnering worden geroepen, om het geheugen van zulke 'adepten' op te frissen, die al te zeer geneigd zijn te vergeten dat 'christelijk kabbalisme' slechts een stukje is van de *universele* occulte wetenschap. En als ze denken dat ze niets meer hebben te leren, dan geldt: hoe minder ze bij 'oosterse adepten' om inlichtingen vragen des te beter en des te minder overlast voor beiden. Er is slechts één koninklijke weg naar 'goddelijke magie'; indien u deze verwaarloost en verlaat, om u specifiek te wijden aan één van de paden die ervan afwijken, zult u als een eenzame zwerver verdwalen in een ingewikkeld doolhof.

Magie bestond volgens mij al duizenden jaren vóór het christelijke tijdperk; en als dat zo is, moeten we dan, met onze al te geleerde vrienden, de moderne 'westerse kabbalisten', denken dat het allemaal *zwarte* magie was, beoefend door de 'oude firma duivel & co.'? Maar samen met ieder ander persoon die iets weet van de dingen waarover hij of zij spreekt, zeg ik dat ze niets van dat alles is; en dat J.K. zelfs volkomen onbekend schijnt te zijn met het enorme verschil dat er tussen een kabbalist en een occultist bestaat. Weet hij wel dat de kabbalist zich verhoudt tot de occultist als een kleine losstaande heuvel aan de voet van de Himālaya tot de Mount Everest? Dat wat bekendstaat als de joodse kabbala van Shimon ben Yochai, reeds de verminkte versie is van haar oorspronkelijke bron, het grote Chaldeeuwse *Boek van de getallen*. Dat zoals eerstgenoemde, met haar aanpassing aan de joodse bedeling, haar verwarde internationale engelen- en demonenleer, haar Orifiëls en Rafaëls, en Griekse tetragrammen, een verbleekte kopie is van de Chaldeeuwse leer, de kabbala van de christelijke alchemisten en rozenkruisers op haar beurt niets anders is dan een verwrongen versie van de joodse kabbala. Doordat de kabbalist de occulte macht en de loop van haar werkingen centraliseert in een of andere nationale God of avatāra, of het nu in Jehovah of Christus, Brahmā of Mohammed is, wijkt hij nog verder af van de ene centrale waarheid.

Alleen de occultist, de oosterse adept, is een vrij mens, almachtig door middel van zijn eigen goddelijke geest, voor zover de mens dit op aarde kan zijn. Hij heeft zich bevrijd van alle menselijke opvattingen en godsdienstige bijzaken. Hij is tegelijkertijd een Chaldeeuwse wijze, een Perzische magiër, een Griekse theürg, een Egyptische hermetist, een boeddhistische rahat en een Indiase yogī. Hij heeft alle afzonderlijke stukjes van de waarheid die over alle volkeren verspreid zijn,

samengebundeld en heeft de ene waarheid in handen, een toorts van licht die geen tegenwind kan afbuigen, uitdoven of zelfs kan doen flikkeren. Hij is geen Prometheus die slechts een deel van het heilige vuur steelt en daarvoor geketend wordt aan de Kaukasus, waar zijn ingewanden door gieren worden verslonden, want hij heeft God in zichzelf verankerd en is niet langer afhankelijk van de grillen van goede of kwade godheden.

Het is waar, 'Kuthumi' vermeldt de Boeddha. Maar dat is niet omdat de broeders hem in het licht van God of zelfs van 'een god' beschouwen, maar eenvoudig omdat hij de beschermheer van de Tibetaanse occultisten is, de grootste van de *illuminati* en adepten, die door zijn eigen goddelijke geest, of 'god-zelf', zichzelf heeft ingewijd in alle mysteriën van het onzichtbare heelal. Als men daarom spreekt over het navolgen van 'het leven van Christus', of dat van Boeddha, of van Zarathoestra of van enig ander mens op aarde, die door een of ander volk als zijn God en leider is uitverkoren en aangenomen, vertoont men sektarische kenmerken, zelfs in het kabbalisme, dat stukje van de ene 'universele wetenschap' – het occultisme. Laatstgenoemde is prehistorisch en even oud als het verstand. De zon schijnt voor zowel de heidense Aziaat als de christelijke Europeaan, en voor eerstgenoemde nog schitterender, kan ik tot mijn genoegen zeggen.

Om te besluiten is het voldoende een blik te werpen op die zin van meer dan twijfelachtige gepastheid, en waarvan men verwacht dat die eerder door de pen van een jezuïet dan door die van een kabbalist zou zijn geschreven, en die de veronderstelling inhoudt dat de 'broeders' slechts een vertakking van de oude gevestigde firma 'duivel & co.' zijn, om ervan overtuigd te zijn dat J.K. *niets weet* afgezien van enig 'abracadabra' opgediept uit een oud beschimmeld manuscript van het christelijke kabbalisme. Alleen bij onwetende mensen of naïeve spiritisten kan hij enig opzien baren met zijn bombastische zinnen, die allemaal ruiken naar het anch'io son' pittore.[1] Het is waar dat het niet strikt noodzakelijk is naar Tibet of India te gaan om *enige* kennis en vermogens te verkrijgen, 'die in elke menselijke ziel sluimeren'; maar het verkrijgen van de hoogste kennis en vermogens vereist niet alleen vele jaren van de zwaarste studie, verlicht door een hoogstaand verstand, en een moed die geen enkel gevaar uit de weg gaat, maar ook vele jaren van afzon-

[1] Noot vert.: 'Ook ik ben een schilder' – een uitdrukking toegeschreven aan Correggio bij het zien van een schilderij van Rafaël.

dering in relatieve eenzaamheid, en alleen in samenwerking met studerenden die hetzelfde doel nastreven, in een streek waar de natuur zelf evenals de neofiet een absolute en ononderbroken rust, zo niet stilte, bewaart! Waar de lucht honderden kilometers ver vrij is van elke verpestende invloed, waar de atmosfeer en het menselijk magnetisme volstrekt zuiver zijn en geen dierlijk bloed wordt vergoten. Komen zulke omstandigheden in Londen voor, of zelfs in het meest landelijk gelegen dorp in Engeland?

H.P. Blavatsky
Bombay, 20 juli 1881

Enkele gedachten over de dood en Satan

[‘Stray thoughts on death and Satan’, *The Theosophist*, oktober 1881, blz. 12-15; *CW* 3:287-300]

Aan de redactrice van *The Theosophist*:

Mevrouw. Omdat u een nagelaten brief van mijn meester en dierbare vriend, wijlen Éliphas Lévi, heeft gepubliceerd, denk ik dat u bereid zult zijn enkele fragmenten te publiceren, als ze geschikt worden bevonden, uit de vele manuscripten die in mijn bezit zijn en door mijn betreurde meester speciaal aan mij en voor mij zijn geschreven. Om te beginnen zend ik u ‘Enkele gedachten over de dood en Satan’ van zijn hand.

Ik kan deze brief niet besluiten zonder uitdrukking te geven aan mijn diepe verontwaardiging over de lage aanvallen op uw Society en haar leden die in de Londense *Spiritualist* zijn gepubliceerd. Ieder eerlijk mens ergert zich aan zo’n onrechtvaardige behandeling, vooral wanneer die plaatsvindt via een eervol man zoals Harrison (redacteur van de *Spiritualist*) die in zijn blad anonieme bijdragen toelaat die gelijkstaan met laster.

Met de grootste eerbied, hoogachtend, uw toegewijde

baron J. Spedalieri

Marseille, 29 juli 1881

Aantekening van de redactrice:

Met gevoelens van oprechte erkentelijkheid bedanken we baron

Spedalieri voor zijn hoogst waardevolle bijdrage. Wijlen Éliphas Lévi was de geleerdste kabbalist en occultist van onze tijd in Europa, en alles van zijn hand is voor ons van grote waarde, voor zover het ons helpt zijn bevindingen te vergelijken met de oosterse occulte leringen en, door het licht dat op beide wordt geworpen, aan de wereld van spiritisten en mystici te bewijzen dat de belangrijkste metafysische leringen van beide stelsels, het oosterse van de ārya's en het westerse of de Chaldeo-joodse kabbala, één zijn. Maar terwijl de oosterse occultisten nooit de sleutel tot hun esoterie hebben verloren, en hun leringen dagelijks door persoonlijk onderzoek en door het aanvullende licht van de moderne wetenschap verifiëren en verder uitwerken, hebben de westerse of joodse kabbalisten, behalve dat ze eeuwenlang door de invoering van vreemde elementen zoals christelijke dogma's, interpretaties naar de dode letter van de *Bijbel*, enz., zijn misleid, zonder enige twijfel de werkelijke sleutel op de esoterische betekenis van Shimon ben Yochai's kabbala verloren, en proberen ze het verlies te compenseren door interpretaties die voortkomen uit de diepten van hun verbeelding en innerlijk bewustzijn. Dit is duidelijk het geval met J.K., de zogenaamde Londense 'adept', wiens anonieme en krachteloze kwaadsprekerij over de Theosophical Society en haar leden door baron Spedalieri terecht beschouwd wordt als 'gelijkstaand met laster'. Maar we moeten welwillend zijn.

Die arme afstammeling van de bijbelse Levieten – we weten dat hij dat is – heeft bij zijn onbetekenende pogingen om de theosofen van hun stuk te brengen, duidelijk hersenbeschadiging opgelopen door één van zijn eigen 'occulte' uitspraken. In het bijzonder is er één in *The Spiritualist* (22 juli) waarop de aandacht van de mystiek aangelegden verderop wordt gevestigd, want die alinea is hoogstwaarschijnlijk de oorzaak van het treurige ongeluk dat zo'n knap hoofd overkwam. Hoe dan ook, hierdoor is de vermaarde J.K. niet meer in staat om 'zijn kennis wetenschappelijk' mee te delen, en is hij tegelijkertijd gedwongen om in 'een onbeschrijflijke extatische toestand' te blijven, zoals hij het uitdrukt. Want in geen andere 'toestand' had onze grote moderne adept – een geletterd man van zo'n kaliber[1] dat om hem van 'onwetendheid'

[1] 'Een *geletterd man van mijn kaliber* van onwetendheid te beschuldigen, is een even vermakelijke fout als het zou zijn geweest om Porson te beschuldigen van onbekendheid met het Grieks', schrijft hij in *The Spiritualist* van 8 juli. . . . 'Het occulte is mijn specifieke onderwerp en . . . *er is maar weinig* . . . *dat ik niet weet*', voegt hij eraan toe. Door deze zin is de zaak voor ons uitgemaakt. Geen

te verdenken gelijk zou staan met de brutaliteit om aan de deugdzaamheid van Caesars vrouw te twijfelen – de volgende regels kunnen schrijven, die volgens ons door hem bedoeld waren als een heldere uiteenzetting van zijn eigen psychokabbalistische leer, gesteld tegenover de 'harde woorden', het 'uitzonderlijke woordgebruik', de 'morele en filosofische gemeenplaatsen' en 'moeilijke woorden' van 'de geleerde theosofen'.

Dit zijn de 'juwelen van occulte wijsheid' van de vermaarde joodse kabbalist, die als een verlegen viooltje zijn occulte geleerdheid achter twee bescheiden initialen verbergt.

> In elk menselijk schepsel is in het niet door de wil beheerste deel van het wezen een voldoende hoeveelheid van het alwetende, het absolute, latent aanwezig. Om het latent absolute, dat het niet door de wil beheerste deel van ons door de wil beheerste bewuste wezen *is*, ertoe te brengen zich te manifesteren, is het essentieel dat het door de wil beheerste deel van ons wezen latent wordt. Na de voorafgaande zuivering van aangekweekte verdorvenheid moet een soort naarbinnen richten plaatsvinden; het niet door de wil beheerste moet door de wil beheerst worden, doordat het door de wil beheerste niet door de wil beheerst wordt. Wanneer het bewuste halfonbewust wordt, wordt het voor ons eerst onbewuste volledig bewust. Wanneer het stukje alwetendheid dat in ons is, het levende en groeiende, slapeloze, niet door de wil beheerste, occulte of vrouwelijke beginsel, wordt toegestaan zich uit te drukken in het door de wil beheerste, verstandelijke, gemanifesteerde of mannelijke deel van de mens, terwijl laatstgenoemde in een toestand van volkomen passiviteit blijft, worden deze twee eerst gescheiden delen herenigd als één heilig (totaal) volmaakt wezen, en dan is de goddelijke manifestatie onvermijdelijk.

'adept' en zelfs geen leek of niet-ingewijde met een alom gerespecteerd verstand en inzicht zou ooit gewaagd hebben, op straffe van voortaan en voor altijd als de meest belachelijk verwaande held van Aesopus te worden beschouwd, om zoiets te schrijven als hij het over zichzelf heeft! Verscholen achter het schild van zijn initialen heeft hij aan mensen die veel beter en waardiger zijn dan hijzelf laten zien dat hij zo dom arrogant en lafhartig brutaal is bij zijn doorzichtige aanvallen op hen in de bovengenoemde *Spiritualist*, dat het de eerste en zeker de laatste keer is, dat we hem de eer bewijzen in deze kolommen aandacht aan hem te schenken. Ons tijdschrift heeft volgens ons een edeler taak dan een pennenstrijd te voeren met hen die door de wereld in het algemeen bullebakken worden genoemd.

Gelukkig geeft J.K. zelf ons de sleutel tot deze bombastische ontboezeming:

> . . . noodzakelijkerwijs [voegt hij eraantoe] is dit alleen veilig uitvoerbaar als men vastberaden in zuiverheid leeft, want anders is er gevaar voor *onevenwichtigheid – krankzinnigheid*, of een twijfelachtige vorm van *mediumschap*.

De cursivering is van ons. Blijkbaar werd bij onze zuivere 'adept' het 'niet door de wil beheerste, occulte of *vrouwelijke* beginsel' *niet* toegestaan zich 'uit te drukken in het door de wil beheerste, verstandelijke, gemanifesteerde of mannelijke deel' van zijn wezen en – ziedaar het resultaat!!

Ter informatie van onze hindoelezers, die conservatief genoeg zijn om te weigeren de wijsneuzige stukken van 'J.K.' te lezen of de verstandelijke 'acrobatische toeren' te volgen die deze opmerkelijke 'adept' in de kolommen van *The Spiritualist* verricht, kunnen we eraan toevoegen dat hij in hetzelfde artikel zijn Engelse lezers bericht dat door de invloed van 'hindoemisleiding' op 'westerse lichtgelovigheid' de 'Theosophical Society tot stand kwam'. 'Hindoefilosofie' is volgens dat grote licht van de 19de eeuw geen 'filosofie', maar 'veeleer mystiek'.

> Zij (de theosofen), die het spoor volgen van de misleidende en misleide hindoes, denken dat zij (wij) de vier genoemde vermogens (siddhi's van Krishṇa) – aṇima, mahima, laghima en garima – moeten nastreven. Wat een belachelijke verwarring van oorzaak en gevolg!

Zijn hersenbeschadiging moet ernstig zijn geweest. Laten we hopen dat tijdig en herhaaldelijk gebruik van lotions van de 'toverhazelaar' of 'het universele magische balsem' een goede uitwerking zullen hebben. Intussen vestigen we de aandacht van onze hindoelezers en onderzoekers van het occultisme op het feit dat de leringen van Éliphas Lévi (die door de 'adept' eveneens met verachting wordt bespot en naar het gezelschap van de 'broeders', yogī's en 'fakirs' wordt verwezen) op elk essentieel punt identiek zijn met die van onze oosterse ingewijden.

1
De dood[1]
door wijlen Éliphas Lévi

De dood is de noodzakelijke ontbinding van onvolmaakte combinaties.[2] Ze is de wederopneming van de ruwe schets van het individuele[3] leven in het grote werk van universeel leven; slechts het volmaakte[4] is onsterfelijk.

Ze is het zich baden in vergetelheid.[5] Ze is de bron van de jeugd, waarin aan de ene kant de ouderdom zich stort en waaruit aan de andere kant de jeugd tevoorschijn treedt.[6]

De dood is de metamorfose van de levenden; lijken zijn niets anders dan dode bladeren van de levensboom, die in de lente nog al zijn bladeren zal hebben.[7] De opstanding[8] van mensen lijkt eeuwig op deze bladeren.

Vergankelijke vormen worden bepaald door onsterfelijke prototypen.

Alle wezens die op aarde hebben geleefd, leven daar nog in nieuwe exemplaren van hun prototypen, maar de zielen, die hun prototype zijn ontstegen, ontvangen elders een nieuwe vorm, gebaseerd op een meer volmaakt prototype, naarmate ze de ladder van de werelden beklimmen;[9] de slechte exemplaren worden afgebroken, en hun stof

---

[1] Noot vert.: Uit een brief van meester KH aan A.P. Sinnett, ontvangen 2 februari 1883 (*De mahatma brieven aan A.P. Sinnett*, blz. 215) blijkt dat KH na het verschijnen van deze fragmenten van Éliphas Lévi enige opmerkingen en toelichtingen heeft geprecipiteerd op de desbetreffende bladzijden van *The Theosophist*. Deze opmerkingen van KH zijn in de voetnoten opgenomen. De fragmenten en KH's opmerkingen zijn ook gepubliceerd in *The Letters of H.P. Blavatsky to A.P. Sinnett*, appendix 1, blz. 369-75.

[2] Van het 1ste, 2de, 3de, 4de, 5de. – KH

[3] De persoonlijkheid van het persoonlijke ego. – KH

[4] Het 6de en 7de beginsel. – KH

[5] Tot het moment van herinnering. – KH

[6] Wedergeboorte van het ego na de dood. De oosterse, en in het bijzonder boeddhistische leer van de evolutie van het nieuwe uit het oude ego. – Red. *Theosophist*

[7] In de taal van de kabbalist betekent 'lente' het begin van die toestand waarin het *ego* alwetendheid bereikt. – KH

[8] De Chaldeeuwse 'opstanding tot het eeuwige leven' die door de christenen werd overgenomen betekent opstanding in nirvāṇa. – KH

[9] Van de ene loka naar de andere; van een positieve wereld van oorzaken en

keert terug naar het algemene reservoir.[1]

Onze zielen zijn als het ware muziek, waarvan onze lichamen de instrumenten zijn. De muziek bestaat zonder de instrumenten, maar ze kan zich niet hoorbaar maken zonder een stoffelijke middelaar;[2] het onstoffelijke kan niet uitgedrukt of begrepen worden.

In zijn huidige leven behoudt de mens slechts bepaalde neigingen uit zijn vorige levens.[3]

Oproepingen van de doden zijn slechts verdichtingen van het geheugen, de denkbeeldige kleuring van de schaduwen. Door diegenen op te roepen die er niet langer zijn, zorgt men er slechts voor dat hun prototypen weer tevoorschijn treden uit de verbeelding van de natuur.[4]

Om in direct contact met de verbeelding van de natuur te staan, moet men of in slaap, of dronken, in extase, in cataleptische toestand, of krankzinnig zijn.[5]

Het eeuwige geheugen bewaart alleen het onvergankelijke; alles wat in de tijd voorbijgaat, behoort rechtens tot de vergetelheid.

Het conserveren van lijken is een overtreding van de natuurwetten; het doet het onopvallende proces van de dood geweld aan, dat de werken van vernietiging verbergt, zoals wij die van voortplanting zouden verbergen. Conservering van lijken betekent het scheppen van spookbeelden in de verbeelding van de aarde;[6] de spoken van een nachtmerrie, van hallucinatie, en angst zijn niets anders dan de rond-

---

activiteit naar een negatieve wereld van gevolgen en passiviteit. – Red. *Theosophist*

[1] Naar de kosmische stof, waar ze noodzakelijkerwijs hun zelfbewustzijn of individualiteit [Het 6de en 7de beginsel van hun monade. – KH] verliezen of vernietigd worden, zoals de oosterse kabbalisten zeggen. – Red. *Theosophist*

[2] Dus *geest* kan niet communiceren. – KH

[3] Karma. – KH

[4] Vurig verlangen om een dode te zien betekent het beeld van die persoon *oproepen*, het tevoorschijn roepen uit het astrale licht of de ether waarin de beelden van het *verleden* gelijk foto's bewaard blijven. Dat is gedeeltelijk wat er in de seancekamers wordt gedaan. De spiritisten zijn onbewuste dodenbezweerders. – Red. *Theosophist*

[5] En om in direct contact te komen met de *intelligentie* van de natuur moet men een adept worden. – KH

[6] Het versterken van deze beelden in het astrale of siderische licht. – Red. *Theosophist*

We begraven onze doden nooit. Ze worden verbrand of worden boven de grond achtergelaten. – KH

zwervende foto's van geconserveerde lijken.[1] Deze geconserveerde of onvolledig vernietigde lijken verspreiden onder de levenden pest, cholera, besmettelijke ziekten, droefheid, scepsis en afkeer van het leven.[2] De dood wordt door de dood uitgewasemd. De kerkhoven vergiftigen de atmosfeer van de steden, en het miasma van lijken heeft een vernietigende uitwerking op de kinderen, zelfs in de schoot van hun moeder.

Bij Jeruzalem werd in het dal van Hinnom een continu brandend vuur onderhouden voor de verbranding van afval en van de lijken van dieren; en op dit eeuwige vuur doelde Jezus toen hij zei dat verdorven mensen in Hinnom zullen worden geworpen, wat betekent dat dode zielen als lijken zullen worden behandeld.

De talmud zegt dat de zielen van hen die niet in onsterfelijkheid hebben geloofd niet onsterfelijk zullen worden. Alleen geloof verleent persoonlijke onsterfelijkheid;[3] wetenschap en rede kunnen de algemene onsterfelijkheid alleen maar bevestigen.

De doodzonde is de zelfmoord van de ziel. Deze zelfmoord zou plaatsvinden indien de mens zich met de volle kracht van zijn verstand aan het kwade wijdde met volmaakte kennis van goed en kwaad en volledige vrijheid van handelen, wat praktisch onmogelijk lijkt, maar in theorie mogelijk is, omdat de essentie van een onafhankelijke persoonlijkheid onvoorwaardelijke vrijheid is. De goddelijkheid legt de mens niets op, zelfs het bestaan niet. De mens heeft het recht zich zelfs aan de goddelijke goedheid te onttrekken, en het dogma van de eeuwige hel is slechts de bevestiging van eeuwige vrije wil.

God stort niemand in de hel. Het is de mens die vrijelijk daarheen kan gaan, en omdat hij zelf duidelijk daarvoor kiest.

---

[1] Hun weerspiegelingen in het astrale licht. – KH

[2] Mensen beginnen deze grote waarheid intuïtief te beseffen, en verenigingen om lichamen in crematoria te verbranden worden nu op veel plaatsen in Europa opgericht. – Red. *Theosophist*

[3] Geloof en *wilskracht*. Onsterfelijkheid is aan voorwaarden gebonden, zoals we altijd hebben verklaard. Ze is de beloning van het zuivere en het goede. De slechte mens, de materialistische genotzoeker, blijft alleen maar bestaan. Hij die alleen fysieke genoegens waardeert, zal niet en *kan niet* als een zelfbewuste entiteit in het hiernamaals leven. – Red. *Theosophist*

In devachan ziet en voelt het ego alleen dat waarnaar het verlangd heeft. Wie niets geeft om een voortzetting van een bewust persoonlijk leven na de fysieke dood zal die niet krijgen. Hij zal worden wedergeboren en onbewust blijven van de overgang. – KH

Zij die in de hel zijn, d.w.z. te midden van de duisternis van het leed[1] en het leed van de noodzakelijke straf, zonder het absoluut zo te hebben gewild, worden geroepen om daaruit vandaan te komen. Deze hel is voor hen slechts een vagevuur. De volledig verdoemde, absoluut en zonder respijt, is Satan, die geen rationeel bestaand wezen is, maar een noodzakelijke hypothese.

Satan is het laatste woord van de schepping. Hij is het einde, oneindig vrijgemaakt. Hij wilde zoals God zijn, van wie hij het tegengestelde is. God is de hypothese die noodzakelijk is voor de rede. Satan is de hypothese die noodzakelijk is voor de redeloosheid die zich doet gelden als vrije wil.[2]

Teneinde onsterfelijk[3] in het goede te zijn moet men zich vereenzelvigen met God; om onsterfelijk in het kwade te zijn, met Satan. Dit zijn de twee polen van de wereld van de zielen; tussen deze twee polen vegeteert en sterft het nutteloze deel van de mensheid zonder herinnering.

Aantekening van de redactrice:

Voor de gemiddelde lezer lijkt dit misschien onbegrijpelijk, want het is een van de diepzinnigste stellingen van de occulte[4] leer. De natuur is tweevoudig: ze heeft een fysieke en materiële kant, en ook een spirituele en ethische kant; en er is zowel goed als kwaad in de natuur, waarbij het kwaad de noodzakelijke schaduw van haar licht is. Om de stroom van onsterfelijkheid in te gaan, of beter gezegd voor zichzelf

---

[1] D.w.z., ze worden wedergeboren in een 'lagere wereld' die noch 'hel' noch enig theologisch vagevuur is, maar een wereld van bijna absolute stof en een die voorafgaat aan de laatste in de 'kringloop van noodzakelijkheid', waaruit 'geen verlossing is, want daar heerst absolute spirituele duisternis' (*Boek van Kiute*). – Red. *Theosophist*

[2] Wat ik met rood potlood heb onderstreept zijn allemaal *schijnbare tegenstrijdigheden*, maar zijn dat niet. – KH (Noot vert.: Deze hele alinea is onderstreept door KH.)

[3] Wanneer hermetici het woord 'onsterfelijk' gebruiken, beperken ze gewoonlijk de duur ervan tot de periode van een kleine cyclus. De tekortkomingen van hun respectieve talen kan hen niet worden aangerekend. Men zou niet goed van een semi-onsterfelijkheid kunnen spreken. De Ouden noemden het een 'paneonische eeuwigheid', van de woorden πᾶν, 'de hele natuur' en αἰών, 'een tijdsperiode die geen duidelijke grens heeft', behalve voor de ingewijden. Zie de woordenboeken: een eon is de tijdsperiode gedurende welke een mens leeft, de periode die een heelal duurt, en ook '*eeuwigheid*'. Het was een 'mysteriewoord' en werd opzettelijk *versluierd*. – KH

[4] Westerse. – KH

een eindeloze reeks wedergeboorten als bewuste entiteit te verzekeren, moet men – volgens het *Boek van Kiu-te*, deel 31,[1] – een medewerker met de natuur worden, ten *goede* of ten *kwade*, in haar werk van schepping en herschepping, of in dat van vernietiging.[2] Alleen van de nutteloze luilakken ontdoet ze zich, door hen met geweld uit te werpen en ze met miljoenen[3] tegelijk als zelfbewuste entiteiten[4] te vernietigen.

Dus, terwijl de goeden en zuiveren ernaar streven nipang – nirvāṇa, of die toestand van *absoluut* bestaan en *absoluut* bewustzijn, die in de wereld van eindige inzichten *niet*-bestaan en *niet*-bewustzijn betekent – te bereiken, zullen de verdorven mensen daarentegen een reeks levens zoeken als bewuste, duidelijk afgebakende bestaansvormen of wezens, die liever steeds lijden onder de wet van vergeldende rechtvaardigheid[5] dan hun levens op te geven als delen van het allesomvattende, universele geheel. Terwijl ze zich goed bewust zijn dat ze nooit kunnen verwachten uiteindelijke rust in zuivere geest of nirvāṇa te bereiken, hechten ze zich liever aan het leven in elke vorm,[6] dan dat ze afstand doen van dat 'verlangen naar het leven,' of taṇhā, dat ervoor zorgt dat een nieuwe verzameling skandha's, of individualiteit, wordt wedergeboren.

De natuur is evengoed een moeder voor de wrede roofvogel als voor de onschuldige duif. Moeder natuur zal haar kind bestraffen, maar omdat het haar medewerker bij de vernietiging is geworden, kan ze het niet uitwerpen.[7] Er zijn door en door slechte en verdorven mensen die toch even verstandelijk en spiritueel op het kwade zijn gericht, als spirituele mensen op het goede.[8] De ego's van zulke mensen kunnen de wet van algehele vernietiging nog eeuwenlang ontlopen.[9] Dat is wat

---

[1] Hoofdstuk 3. – KH

[2] Deze zin verwijst naar de twee soorten ingewijden – de adepten en de tovenaars. – KH

[3] Een van haar gebruikelijke overdrijvingen. – KH

[4] Twee nutteloze woorden. – KH

[5] Karma. – KH

[6] Door middel van mediums die in elk tijdperk hebben bestaan. – KH

[7] Niet gedurende de eon, als ze maar weten hoe ze haar kunnen dwingen. Maar het is een leven van marteling en eeuwige haat. Als u in ons gelooft, hoe kunt u dan niet in hen geloven? – KH

[8] De broeders van de schaduw. – KH

[9] De meerderheid *moet* deze planeet verlaten en naar de 8ste sfeer gaan, zoals deze wordt genoemd. Maar de hoogsten van hen zullen leven tot op de drempel van het uiteindelijke nirvāṇa. – KH

Éliphas Lévi bedoelt met 'onsterfelijk in het kwade', door vereenzelviging met Satan. 'Ik wenste dat u *koud* of *warm* was', zegt de *Openbaring van Johannes* (3:15-16). 'Maar nu u lauw bent in plaats van warm of koud, zal ik u uitspuwen.' De *Openbaring* is een puur kabbalistisch boek. Warmte en koude zijn de twee polen, namelijk goed en kwaad, *geest* en *stof*. De natuur spuwt het 'lauwe' of 'nutteloze deel van de mensheid' uit, d.w.z. vernietigt het.

Deze opvatting dat een belangrijk deel van de mensheid toch misschien geen onsterfelijke ziel heeft, zal zelfs voor Europese lezers niet nieuw zijn. Coleridge vergeleek dit met een eikenboom, die in feite miljoenen eikels draagt, maar eikels waarvan onder nominale[1] omstandigheden niet één op de duizend zich ooit tot een boom ontwikkelt, en bracht de gedachte naar voren dat evenals de meerderheid van de eikels niet erin slaagde zich tot een nieuwe levende boom te ontwikkelen, de meerderheid van de mensen misschien niet erin slaagt zich na dit aardse bestaan te ontwikkelen tot een nieuwe levende entiteit.

2
Satan

Satan is slechts een symbool, geen werkelijk personage.

Hij is het symbool dat tegengesteld is aan het goddelijke symbool, het noodzakelijke contrast daarmee in onze verbeelding. Hij is de kunstmatige schaduw die het oneindige licht van het goddelijke voor ons zichtbaar maakt.

Indien Satan een werkelijk personage was, dan zouden er twee goden zijn, en het geloof van de manicheeërs zou waar zijn.

Satan is het denkbeeldige begrip van het absolute kwaad; een begrip dat noodzakelijk is voor de volledige bevestiging van de vrijheid van de menselijke wil, die met behulp van dit denkbeeldig absolute in staat schijnt te zijn om zelfs alle kracht van God in evenwicht te houden. Hij is de meest gedurfde, en misschien wel de grootste droom van menselijke trots.

'Jullie zullen als goden zijn die kennis hebben van goed en kwaad', zegt de allegorische slang in de *Bijbel*. Om van het kwaad een wetenschap te maken, betekent een God van het kwaad te schep-

[1] Normale. – KH

pen, en indien een geest God eeuwig kan weerstaan, is er niet langer één God, maar zijn er twee goden.

Om het oneindige te weerstaan is oneindige kracht nodig; en twee oneindige krachten die tegengesteld aan elkaar zijn, moeten elkaar opheffen.[1] Indien weerstand van de kant van Satan mogelijk is, bestaat de macht van God niet langer; God en duivel vernietigen elkaar, en de mens blijft alleen over; hij blijft alleen over met het schijnbeeld van zijn goden, de hybride sfinx, de gevleugelde stier, die in zijn menselijke hand een zwaard balanceert waarvan de flikkerende bliksemschichten de menselijke verbeelding van de ene misvatting naar de andere voeren, en van het despotisme van het licht naar het despotisme van de duisternis.

De geschiedenis van het lijden van deze wereld is niets anders dan het verhaal over de oorlog van de goden, een oorlog die nog niet is afgelopen, terwijl de christelijke wereld nog steeds een god in de duivel en een duivel in God vereert.

Het antagonisme van de machten betekent anarchie voor de dogma's. Zo antwoordt de wereld de kerk die bevestigt dat de duivel bestaat, met een schrikbarende logica: dan bestaat God niet; en het is zinloos om te proberen aan dit argument te ontkomen door de opperheerschappij te bedenken van een god die zou toelaten dat een duivel de verdoemenis van de mens teweegbrengt; die toestemming zou iets monsterlijks zijn en zou neerkomen op medeplichtigheid, en de god die een medeplichtige van de duivel zou kunnen zijn, kan niet God zijn.

De duivel van de dogma's is een verpersoonlijking van het atheisme. De duivel van de filosofie is het overdreven ideaal van de menselijke vrije wil. De werkelijke of fysieke duivel is het magnetisme van het kwaad.

Het oproepen van de duivel is niets anders dan deze denkbeeldige persoonlijkheid een moment tot werkelijkheid te maken. Dit betekent dat men, door de meest zinloze misdaden, in zichzelf de verdorvenheid van krankzinnigheid tot een toppunt opvoert.

---

[1] En omdat het kwaad oneindig en eeuwig is, want het bestaat zolang als de stof, zou de logische gevolgtrekking zijn dat er noch God, noch duivel is – als persoonlijke entiteiten, maar alleen één ongeschapen, oneindig, onveranderlijk en absoluut beginsel of wet: KWAAD of DUIVEL hoe dieper het in de stof valt, GOED of GOD zodra het van laatstgenoemde wordt gezuiverd en opnieuw zuivere onvermengde geest of het ABSOLUTE wordt in zijn eeuwigdurende, onveranderlijke subjectiviteit. – Red. *Theosophist* [Waar. – KH]

Het gevolg van deze handeling is de dood van de ziel door krankzinnigheid, en vaak zelfs de dood van het lichaam, als het ware door de bliksem getroffen door een kortsluiting in de hersenen.

De duivel dringt zich altijd aan ons op, maar geeft niets daarvoor terug.

Johannes noemt hem 'het beest' (la bête), omdat zijn essentie menselijke dwaasheid is (la bêtise humaine).

Éliphas Lévi's (*Bonae Memoriae*) geloofsbelijdenis, en die van zijn discipelen:

We geloven in een God-Beginsel, de essentie van alle bestaan, van al het goede en van alle rechtvaardigheid, onafscheidbaar van de natuur die zijn wet is en die zich openbaart door middel van intelligentie en liefde.

We geloven in de mensheid, dochter van God; al haar leden zijn onlosmakelijk onderling verbonden, zodat iedereen moet samenwerken voor de redding van ieder van hen, en een ieder voor de redding van allemaal.

We geloven dat om de goddelijke essentie te dienen het noodzakelijk is de mensheid te dienen.

We geloven in het weer goedmaken van het kwaad, en in de triomf van het goede in het eeuwige leven.

Zo zij het.

De zes- en vijfpuntige sterren

Ons antwoord

['The six-pointed and five-pointed stars', *The Theosophist*, november 1881, blz. 31-3; *CW* 3:312-23]

['Ons antwoord' werd geschreven naar aanleiding van een artikel van K. Lalshankar, getiteld 'The six-pointed and five-pointed stars'. Het kan als een opzichzelfstaand artikel worden gelezen.
– Vertaler]

Onze autoriteiten om de microkosmos voor te stellen door het pentagram of de vijfpuntige ster, en de macrokosmos door de zespuntige dub-

bele driehoek, zijn alle bekende westerse kabbalisten – middeleeuwse en hedendaagse. Éliphas Lévi (abbé Constant) en volgens ons ook Khunrath, een van de grootste occultisten van de afgelopen eeuwen, geven daarvoor hun redenen aan. In Hargrave Jennings' *Rosicrucians* wordt de juiste afbeelding van de microkosmos gegeven met de mens in het midden van het pentagram. Er is één bezwaar tegen het publiceren van hun bespiegelingen: gebrek aan plaats in ons tijdschrift, omdat er heel veel verklaringen nodig zouden zijn om de betekenis van hun esoterische leringen duidelijk te maken. Maar er zal altijd plaats zijn om enkele begrijpelijke misvattingen te verbeteren die in het denken van sommige van onze lezers kunnen ontstaan als gevolg van de onvermijdelijke beknoptheid van onze redactionele aantekeningen. Zolang de opgeworpen vraag geen discussie uitlokt waaruit belangstelling voor dit onderwerp blijkt, gaan deze aantekeningen op elk punt slechts oppervlakkig in. De voortreffelijkheid van het hiervóór gepubliceerde artikel, en de vele waardevolle opmerkingen daarin, geven ons nu de gelegenheid enkele fouten in de gedachten van de schrijver te verbeteren.

Zoals het in het Westen wordt begrepen, hebben *geest* en *stof* voor de ware kabbalisten hun voornaamste symbolische betekenis *in de respectieve kleuren* van de twee vervlochten driehoeken en hebben in geen enkel opzicht betrekking op een van de lijnen die de figuren zelf vormen. Volgens de kabbalist en de hermetische filosoof heeft alles in de natuur een drie-enig aspect; elk ding is een veelvoud en drievoud in één, en wordt door hem in verschillende meetkundige figuren symbolisch zo weergegeven. 'God gaat meetkundig te werk', zegt Plato. De 'drie kabbalistische gezichten' zijn de 'drie lichten' en de 'drie levens' van ain sof (het parabrahman van de westerlingen), ook 'de centrale onzichtbare zon' genaamd. Het 'heelal is zijn geest, ziel en lichaam', zijn 'drie emanaties'.

Deze drie-enige aard – de zuiver spirituele, de zuiver stoffelijke en de tussennatuur (of onweegbare stof, waaruit de astrale ziel van de mens is samengesteld) – wordt weergegeven door de gelijkzijdige driehoek, waarvan de drie zijden gelijk zijn, omdat deze drie beginselen door het heelal in gelijke verhoudingen verspreid zijn; en omdat de ENE WET in de natuur volmaakt EVENWICHT is, bestaan ze eeuwig en gelijktijdig. Daarom is de westerse symboliek, met een onbetekenend verschil, identiek met die van de oude Indo-Europeanen. Namen kunnen verschillen, en onbelangrijke details kunnen zijn toegevoegd, maar de basisdenkbeelden zijn dezelfde. De dubbele driehoek, die symbolisch de MACRO-

KOSMOS, of het grote heelal, voorstelt, bevat naast het denkbeeld *dualiteit* (zoals te zien is in de *twee* kleuren en de *twee* driehoeken – het heelal van GEEST en dat van STOF) ook de denkbeelden EENHEID, DRIEEENHEID, de pythagorische TETRAKTIS – het volmaakte vierkant – tot en met de dodecagoon en de dodecaëder. De oude Chaldeeuwse kabbalisten – de leraren en bezielers van de joodse kabbala – waren niet de antropomorfisten van het Oude Testament of die van deze tijd. Hun ain sof – het eindeloze en grenzeloze – 'heeft een vorm en bovendien heeft hij geen vorm', zegt de *Zohar*[1] en verklaart het raadsel onmiddellijk door eraan toe te voegen: 'Het onzichtbare *nam een vorm aan toen hij het heelal tot bestaan riep*', d.w.z. de godheid kan alleen gezien en gekend worden in de objectieve natuur – zuiver pantheïsme.

De drie zijden van de driehoeken symboliseren voor zowel de occultisten als de oude Indo-Europeanen *geest*, *stof* en *tussennatuur* (de betekenis van laatstgenoemde is identiek met *ruimte*), en dus ook de *scheppende*, *instandhoudende* en *vernietigende* energieën, weergegeven door de 'drie lichten'. Het *eerste* licht doordringt het hele universum met verstandelijk, *bewust* leven, en komt dus overeen met de *scheppende* energie; het *tweede* licht brengt onophoudelijk vormen voort uit kosmische voorafbestaande stof en binnen de kosmische cyclus, en is daarom de *instandhoudende* energie; het *derde* licht brengt het hele universum van grove fysieke stof voort; en omdat laatstgenoemde zich geleidelijk terugtrekt uit het centrale spirituele licht, neemt zijn helderheid af en wordt het *duisternis*, of het KWAAD, die tot de dood leidt. Daarom wordt het de *vernietigende* energie, die we bij vormen – het tijdelijke en veranderende – overal aan het werk zien.

De drie kabbalistische gezichten van de 'Oude der Ouden', die 'geen gezicht heeft', zijn de Indo-Europese godheden die respectievelijk Brahmā, Vishṇu en Rudra of Śiva worden genoemd. De dubbele driehoek van de kabbalisten is ingeschreven binnen een cirkel die wordt voorgesteld door een slang die zijn eigen staart opslokt (het Egyptische symbool van de eeuwigheid) en soms door een gewone cirkel (zie het theosofische zegel). Het enige verschil dat we tussen de oude Indo-Europese en de westerse symboliek van de dubbele driehoek kunnen zien, ligt – te oordelen naar de verklaring van de schrijver – in zijn verzuim de diepe en bijzondere betekenis op te merken van wat hij

[1] *Zohar*, het Boek van Schittering, geschreven door Shimon ben Yochai, in de 1ste eeuw v.Chr.; volgens anderen in het jaar 80 n.Chr.

'het zenit en de nul' noemt, als we hem goed begrijpen. Bij de westerse kabbalisten verdwijnt de top van de witte driehoek (de betekenis ervan is dezelfde bij de Egyptische piramide)[1] in het zenit, de wereld van zuivere onstoffelijkheid of onvermengde geest, terwijl de onderste hoek van de zwarte driehoek[2], die omlaag wijst naar het nadir, aangeeft dat – om een heel prozaïsche uitdrukking van de middeleeuwse hermetici te gebruiken – zuivere of beter gezegd 'onzuivere stof' (de 'grove louteringen van het hemelse vuur' – geest) in de draaikolk van vernietiging wordt getrokken, die lagere wereld waar vormen en het bewuste leven verdwijnen om uiteen te vallen en terug te keren tot de moederbron – kosmische stof. Hetzelfde geldt voor het centrale punt, en de centrale holte, die volgens de purāṇische leer 'beschouwd wordt als de zetel van het avyaktabrahma – of de ongemanifesteerde godheid'. De occultisten, die de figuur meestal als volgt tekenen, zetten vaak in plaats van een eenvoudig centraal, meetkundig punt (dat, omdat het geen lengte, breedte en dikte heeft, de onzichtbare 'centrale zon', het licht van de 'ongemanifesteerde godheid' voorstelt), de crux ansata (het kruis met een handvat, of de Egyptische TAU), die aan de top in plaats van een rechte lijn omhoog een cirkel kreeg – symbool van de grenzeloze, ongeschapen ruimte; en het op die manier gewijzigde kruis had nagenoeg dezelfde betekenis als het 'wereldkruis' van de oude Egyptische hermetici, een kruis binnen een cirkel. Daarom is het onjuist om te zeggen dat de dubbele driehoek volgens de aantekening van de redactrice '*alleen* geest en stof' voorstelde, want ze vertegenwoordigt zoveel symbolen dat een boekdeel niet voldoende zou zijn om ze te verklaren.

---

[1] Een bekende Franse archeoloog, dr. Rebold, geeft een beeld van de grote beschaving van de Egyptenaren in 5000 v.Chr. door op grond van verschillende autoriteiten te verklaren dat er in die tijd niet minder dan '30 of 40 colleges waren voor ingewijde priesters die occulte wetenschappen en praktische magie bestudeerden'.

[2] In het augustusnummer (1881) van *The Theosophist* is een fout geslopen, die nu moet worden hersteld. Op blz. 240 (tweede kolom, 16de regel van de 'aantekening van de redactrice') wordt gezegd 'de *twee* punten van de *zwarte* driehoek die naar de aarde neigen', terwijl gelezen moet worden – het '*onderste* punt van de *zwarte* driehoek', want de beide hoeken, die de basis van de zwarte driehoek vormen, bevinden zich bovenin die driehoek. (Noot vert.: Deze fout is in de Nederlandse vertaling van het artikel over de vijfpuntige ster hersteld. Zie blz. 413.)

Onze criticus zegt: 'Indien, zoals u zegt, de 'dubbele driehoek' alleen dient om de universele geest en de stof voor te stellen, verklaart dit nog niet het bezwaar dat twee zijden – of twee willekeurige dingen – geen driehoek kunnen vormen, of dat *een driehoek niet kan dienen om één ding voor te stellen* – alleen *geest*, of alleen *stof* – zoals u schijnt te hebben gedaan door een onderscheid te maken in wit en zwart.' We denken dat we sommige moeilijkheden nu voldoende hebben verklaard, en hebben aangetoond dat de westerse kabbalisten altijd spraken over het 'drievoud in de één', en omgekeerd, en kunnen eraan toevoegen dat de pythagoreeërs het 'bezwaar' waaraan de schrijver van de bovenstaande woorden vasthoudt, ongeveer 2500 jaar geleden hebben weggeredeneerd. Het getal *twee* of de *duade* werd niet gerekend tot de heilige getallen van die school, die als centrale gedachte had dat er een blijvend beginsel van eenheid achter alle krachten en uiterlijke veranderingen in het heelal bestond. De pythagoreeërs weigerden dat getal te erkennen, zelfs als een abstract denkbeeld, juist omdat het in de meetkunde onmogelijk is een figuur uit slechts twee rechte lijnen te construeren. Het is duidelijk dat het getal voor symbolische doeleinden niet kan worden geïdentificeerd met enige begrensde figuur, hetzij een vlakke of een stereometrische figuur; en omdat het daarom niet een eenheid in een veelvoud kan voorstellen, zoals elke veelhoekige figuur dit kan, kan het niet als een heilig getal worden beschouwd. Omdat het getal *twee* in de meetkunde door een dubbele horizontale lijn ═ werd weergegeven, en onder de Romeinse getallen door een dubbele loodrechte lijn ||, en door een lijn die lengte maar geen breedte of dikte heeft, moet er een ander getal aan worden toegevoegd voordat het kan worden aanvaard. Alleen in combinatie met het getal *één*, kan het, wanneer het een gelijkzijdige driehoek wordt, een figuur worden genoemd. Zó wordt duidelijk waarom de hermetici, als ze *geest* en *stof* wilden symboliseren (de alfa en omega in de kosmos), twee vervlochten driehoeken moesten gebruiken (beide een 'drievoud in één') waarbij de ene 'geest' voorstelt – wit, van krijt – en de andere 'stof' – zwart, van houtskool.

Op de vraag wat de twee andere *witte* punten betekenen, als het ene 'witte punt dat naar de hemel opstijgt, geest symboliseert', antwoorden we dat de twee lagere punten volgens de kabbalisten 'de geest die tot voortplanting vervalt' betekenen, d.w.z. de zuivere goddelijke vonk die al met de stof van de wereld van verschijnselen is vermengd. Dezelfde verklaring is van toepassing op de twee zwarte hoeken van de horizon-

tale lijn. De twee derde punten (tegenover de basis van de driehoeken) tonen ons respectievelijk de toenemende zuivering van de geest, en de toenemende grofheid van de stof. Wanneer verder gezegd wordt dat 'elke gedachte aan boven of beneden' bij het 'verheven denkbeeld van de kosmos niet alleen stuitend, maar onwerkelijk' schijnt te zijn, betekent dit dat men er bezwaar tegen heeft dat iets abstracts in een concreet beeld wordt gesymboliseerd. Waarom zou men dan niet alle symbolen overboord gooien, waaronder dat van Vishṇu samen met alle geleerde purāṇische verklaringen die daarover door de schrijver worden gegeven? En waarom zou het kabbalistische denkbeeld stuitender zijn dan dat van 'dood-verslinder-tijd', waarbij laatstgenoemd woord een synoniem is van eindeloze eeuwigheid, voorgesteld door een cirkel die de dubbele driehoek omgeeft. Dit is een vreemde inconsequentie, en bovendien een die volkomen ingaat tegen de rest van het artikel! Indien de schrijver 'nergens het denkbeeld van een driehoek die wit en een andere die zwart is' is tegengekomen, komt dit eenvoudig doordat hij de geschriften van de westerse kabbalisten en hun illustraties nooit heeft bestudeerd, en ze waarschijnlijk zelfs nooit heeft gezien.

De toelichting die we hierboven hebben gegeven bevat de sleutel tot de pythagorische algemene formule van eenheid in verscheidenheid, de ÉÉN die de vele ontwikkelt, en de vele en het totaal doordringt. Hun mystieke DECADE 1 + 2 + 3 + 4 = 10 geeft het hele denkbeeld weer; het is niet alleen verre van 'stuitend', maar het is beslist verheven. De ÉÉN is de godheid; de TWEE is stof (het cijfer dat door hen zo werd veracht, omdat stof op zich nooit een bewust geheel kan zijn);[1] de DRIE (of driehoek), die monade en duade verenigt en iets heeft van de aard van beide, wordt de triade of de wereld van verschijnselen. De tetrade of heilige tetraktis, de volmaakte vorm bij de pythagoreeërs, drukt tegelijkertijd de leegte van alles uit – MĀYĀ; terwijl de DECADE, of de som van alle, de hele kosmos omvat. 'Het heelal is de combinatie van duizend elementen, en toch de uitdrukking van één enkel element – absolute harmonie of geest – chaos voor de zintuigen, een volmaakte kosmos voor het verstand', zeiden we in *Isis ontsluierd*.[2] Pythagoras leerde zijn filosofie in India. Vandaar dat de basisdenkbeelden van de oude brah-

[1] Zie in Kapila's Sāṅkhya – purusha en prakriti; alleen wanneer deze twee gecombineerd zijn en een volmaakte eenheid vormen, kunnen ze zich in de wereld van de zintuigen manifesteren.

[2] Vgl. *Isis ontsluierd*, 1:16.

maanse ingewijden en de pythagoreeërs overeenkomen. En wanneer de schrijver het shaṭkoṇa definieert en zegt dat het 'het grote heelal – Brahmāṇḍa, het gehele eindeloze mahākāśa – met alle planeten en sterren die het bevat' voorstelt, herhaalt hij slechts met andere woorden de verklaring die Pythagoras en de hermetische filosofen geven over de zespuntige ster of de 'dubbele driehoek', zoals hierboven aangetoond.

Ook lijkt het ons niet erg moeilijk om de leemte aan te vullen die onze korte aantekening in het augustusnummer vertoont voor wat betreft de 'resterende drie punten van de twee driehoeken' en de drie zijden van elke driehoek van de 'dubbele driehoeken' of van de cirkel die de figuur omgeeft. Omdat de hermetici al het zichtbare en onzichtbare symboliseerden, konden ze dit voor de macrokosmos als geheel niet anders doen. De pythagoreeërs, van wie de decade de hele kosmos omvatte, vereerden het getal 12 nog veel meer, omdat het de heilige tetraktis vermenigvuldigd met drie voorstelde, wat een drietal volmaakte vierkanten, tetraden genoemd, opleverde. De hermetische filosofen of occultisten, die in hun voetstappen traden, gaven dit getal 12 weer door de 'dubbele driehoek' – het grote heelal of de macrokosmos, dat door deze figuur wordt aangeduid; dit omvatte bij hen ook het pentagram, of de microkosmos, die ze het kleine heelal noemden.

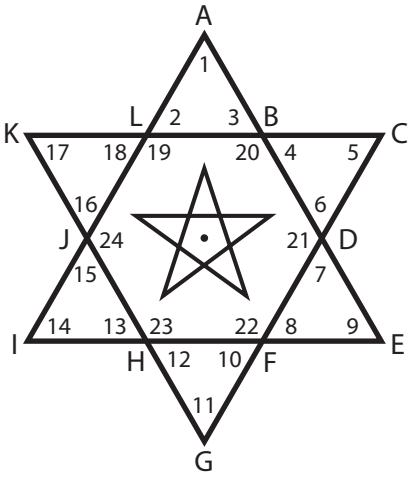

Met de twaalf letters van de buitenhoeken, verdeeld in vier groepen van triaden of drie groepen van tetraden, verkregen ze het dodecagoon, de regelmatige meetkundige veelhoek die begrensd is door twaalf gelijke zijden en twaalf gelijke hoeken bevat, die bij de oude Chaldeeën de 12 'grote goden'[1] symboliseerde, en bij de Hebreeuwse kabbalisten de tien sefiroth, of scheppende machten van de natuur, die emaneerden uit sefira (goddelijk licht), die zelf de belangrijkste van de sefiroth is en een emanatie van chokhmah, de hoog-

[1] Volgens Haugs *Aitareya Brāhmaṇam* schept het manas (denkvermogen) of de Bhagavant van de hindoes net zomin als de pythagorische monas. Hij treedt

ste wijsheid (de *ongemanifesteerde* wijsheid), en ain sof, het oneindige. Zo krijgen we drie groepen van triaden van de sefiroth en een vierde triade, samengesteld uit sefira, ain sof en 'chokhmah', de hoogste wijsheid, 'die niet door overdenking kan worden begrepen', en die 'verborgen ligt binnen en buiten de schedel van het lange gezicht';[1] het toppunt van de bovenste driehoek vormde de 'drie kabbalistische gezichten', die het *twaalftal* volledig maken. Bovendien geven de twaalf figuren twee vierkanten of de dubbele tetraktis, die in de pythagorische symboliek de twee werelden voorstelt – de spirituele en de fysieke; de 18 binnenhoeken en 6 kernhoeken geven, naast 24, tweemaal het heilige macrokosmische getal, of de 24 'goddelijke ongemanifesteerde machten'. Het zou onmogelijk zijn deze kort op te sommen. Trouwens, het is in onze tijd van scepsis veel zinvoller de wenk van Iamblichus te volgen, die zegt dat 'de goddelijke machten zich altijd ergerden aan degenen die de constructie van de icosagoon openbaar maakten', d.w.z. die de methode bekendmaakten om de dodecaëder binnen een bol te beschrijven – één van de *vijf* regelmatige lichamen in de meetkunde, omsloten door *twaalf* gelijke en regelmatige vijfhoeken, waarvan de geheime kabbalistische betekenis door onze tegenstanders goed zou moeten worden bestudeerd.

Naast dit alles geeft het pentagram in het midden, zoals hierboven in de 'dubbele driehoek', de sleutel tot de bedoeling van de hermetische filosofen en kabbalisten. Dat dubbele teken is zo welbekend en wijdverbreid dat het boven de ingang van de lha-khang (tempel die boeddhistische voorstellingen en standbeelden bevat) in elke gompa (klooster) kan worden gevonden, en vaak boven de kast met relikwieën, die in Tibet doeng-ten (gdung-rten) wordt genoemd. De middeleeuwse kabbalisten geven ons in hun geschriften de sleutel tot de betekenis ervan. 'De mens is een kleine wereld binnen het grote heelal', onderwijst Paracelsus. 'Als een microkosmos binnen de macrokosmos,

---

in het wereldei en emaneert daaruit als Brahm, omdat hijzelf (Bhagavant) geen eerste oorzaak heeft (apūrva). Als Prajāpati manifesteert Brahm zich – zoals de androgyne sefira dat in de eerste plaats doet als de tien sefiroth – als twaalf lichamen of eigenschappen die worden voorgesteld door de twaalf goden die symbool staan voor: (1) vuur, (2) de zon, (3) Soma, (4) alle levende wezens, (5) Vāyu, (6) dood, Śiva, (7) aarde, (8) hemel, (9) Agni, (10) Āditya, (11) denkvermogen, (12) de grote oneindige cyclus die niet kan worden tegengehouden. Dit is, met enkele wijzigingen, zuiver het kabbalistische denkbeeld van de sefiroth.

[1] *Idra Rabba*, 6:58.

als een foetus, hangt hij aan zijn drie belangrijkste geesten in de schoot van het heelal.' Deze drie geesten worden als tweevouden beschreven: (1) de geest van de elementen (het aardse lichaam en het levensbeginsel); (2) de geest van de sterren (het siderische of astrale lichaam, en de wil die het beheerst); (3) de geest van de spirituele wereld (de dierlijke en de spirituele zielen) – terwijl het *zevende* beginsel een bijna onstoffelijke geest is of de goddelijke augoeides, ātman, voorgesteld door het centrale punt, dat overeenkomt met de menselijke navel. Dit zevende beginsel is de persoonlijke god van ieder mens, zeggen de oude westerse en oosterse occultisten.

De verklaringen die onze criticus geeft van het shaṭkoṇa en pañchakoṇa, bevestigen dus onze theorie in plaats van haar teniet te doen. Als hij spreekt over de vijf driehoeken, die bestaan uit 'vijf maal *vijf*' of 25 punten, merkt hij over het pentagram op dat het 'een getal is dat overigens overeenkomt met de 25 *elementen* die een levend menselijk schepsel vormen'. We nemen aan dat de schrijver met 'elementen' precies hetzelfde bedoelt als wat de kabbalisten omschrijven als de emanaties van de 24 goddelijke 'ongemanifesteerde machten' – waarbij het niet-bestaande of 'middelpunt' de 25ste is – die een volmaakt mens vormen. Maar in welk ander opzicht is de bovenstaande zin – zonder te twisten over de relatieve waarde van de woorden 'element' en 'emanatie' – en gezien de opmerking van de schrijver dat 'de hele figuur de microcosmos voorstelt . . . de innerlijke wereld van het individuele levende wezen . . . een figuur die het teken van Brahmā is, de vergoddelijkte *scheppende* energie' – in welk opzicht, vragen we, is ze zozeer in strijd met onze verklaring dat sommige experts (in de hermetische filosofie) en kabbalisten de vijf punten van het pentagram beschouwen als een voorstelling van de vijf belangrijkste ledematen van het menselijk lichaam? We zijn geen vurige discipel of volgeling van de *westerse* kabbalisten; toch beweren we dat ze op dit punt gelijk hebben. Indien de 25 elementen, weergegeven door de vijfpuntige ster, een 'levend menselijk schepsel' vormen, dan zijn al deze elementen onmisbaar, hetzij verstandelijk of fysiek, en de figuur, die '*scheppende* energie' symboliseert, zet het kabbalistische denkbeeld des te meer kracht bij. Elk van de vijf grove elementen – aarde, water, vuur, lucht (of 'wind') en ether – maakt deel uit van de menselijke samenstelling; en of we nu zeggen 'vijf organen van handeling' of de 'vijf ledematen' of misschien 'de vijf zintuigen', is een kwestie van haarkloverij, want het betekent allemaal hetzelfde. Zonder enige twijfel zouden de 'experts' ten minste

even bevredigend *hun bewering* kunnen verklaren als de schrijver, die ze weerlegt en ontkent, de zijne verklaart.

In de *Codex Nazaraeus*, het meest kabbalistische van alle boeken, brengt de hoogste koning van het licht en de belangrijkste eon, Mano, de vijf eonen voort, terwijl hijzelf met de Heer Ferho (het 'onbekende vormloze leven', waarvan hij een emanatie is) de zeven vormt die de zeven beginselen in de mens voorstellen, waarvan vijf zuiver stoffelijk en halfstoffelijk zijn, en de hogere twee bijna *onstoffelijk* en *spiritueel*.[1]

Vijf schitterende lichtstralen gaan uit van elk van de zeven eonen; vijf daarvan schieten uit het hoofd, de beide uitgestrekte handen, en de beide voeten van de *mens*, weergegeven door de vijfpuntige ster, terwijl één hem als het ware met een mist omgeeft, en de zevende de vorm aanneemt van een heldere ster boven zijn hoofd. De illustratie is in verschillende oude boeken over de *Codex Nazaraeus* en de kabbala te zien. Elektriciteit of dierlijk magnetisme stroomt heel krachtig uit de vijf belangrijkste ledematen van de mens; en de verschijnselen van wat nu 'mesmerische' kracht wordt genoemd, werden in de tempels van het oude Egypte en Griekenland bestudeerd en beheerst tot een niveau dat we in onze tijd van dwaze en a priori ontkenning nooit kunnen hopen te bereiken. Is het dan verwonderlijk dat de oude kabbalisten en filosofen die elke natuurkracht symboliseerden, om redenen die volkomen duidelijk zijn voor hen die iets weten van de geheime wetenschappen en de mysterieuze betrekkingen die tussen getallen, figuren en denkbeelden bestaan, ervoor gekozen hebben om 'de vijf belangrijkste lichaamsdelen' – het hoofd, de beide armen en benen – door de vijf punten van het pentagram weer te geven?

Éliphas Lévi, de hedendaagse kabbalist, gaat even ver, zo niet verder dan zijn oude en middeleeuwse broeders; want, zegt hij in zijn *Dogme et rituel de la haute magie* (blz. 175): 'Het kabbalistische gebruik van het pentagram kan de gelaatstrekken van ongeboren kinderen bepalen, en een ingewijde vrouw zou aan haar zoon evengoed de trekken van Nereus of Achilles, of van Lodewijk XIV of Napoleon kunnen geven.' Het *astrale licht* van de westerse occultisten is het ākāśa van de hindoes. Veel hindoes zullen de mysterieuze invloeden

---

[1] Noot vert.: Zie 'Fragments of occult truth', een reeks artikelen in *The Theosophist*. De eerste drie (oktober 1881, maart 1882, september 1882) werden geschreven door Alan O. Hume. Latere afleveringen werden door A.P. Sinnett geschreven.

ervan niet bestuderen, noch onder leiding van ingewijde kabbalisten noch onder die van hun eigen ingewijde brahmanen, omdat ze trots hun eigen opvatting verkiezen boven prajñā-pāramitā. En toch bestaan beide en zijn identiek, ondanks de dwaze en onwetende ontkenningen van J.K., de 'adept' uit Londen.

De heldere lichtplek

['The bright spot of light', *The Theosophist*, november 1881, blz. 45-6; *CW* 3:327-8]

Aan de redactrice van *The Theosophist*:

Mevrouw. In het laatste nummer van uw waardevolle tijdschrift vraagt een lid van de Theosophical Society in New York om opheldering over de oorzaak van een heldere lichtplek die hij vaak heeft gezien. Ik ben eveneens benieuwd naar een verklaring hiervoor. Ik schrijf haar toe aan de hoogste *concentratie* van de ziel. Zodra ik me in *die* voorgeschreven geestesgesteldheid breng, verschijnt vóór me plotseling een heldere plek die mijn hart met vreugde vervult. Een gelovige Indiër beschouwt dit in feite als een duidelijk teken dat hij op de goede weg is die uiteindelijk tot succes in de yogabeoefening leidt, en als een teken dat hij gezegend wordt door de bijzondere genade van de Almachtige.

Toen ik op een avond met gekruiste benen op de grond zittend mij in die toestand van innerlijke concentratie bevond waarin de ziel zich verheft naar hogere regionen, werd ik gezegend met een regen van bloemen – een prachtig gezicht, dat ik graag opnieuw zou willen zien. Ik maakte een beweging om zulke zeldzame bloemen te grijpen, maar ze ontsnapten aan mijn greep en verdwenen plotseling; hierover was ik erg teleurgesteld. Tot slot vielen twee bloemen op me, een op mijn hoofd en de andere op mijn rechterschouder, maar ook dit keer was de poging om ze te grijpen niet succesvol. Wat kan dat anders zijn dan een antwoord dat God tevreden is over zijn vereerder, waarbij meditatie volgens mij een unieke manier van spirituele verering is?

– P.

18 september 1881

Aantekening van de redactrice:

Dat hangt ervan af. Diegenen van onze orthodoxe autochtone schrij-

vers die een of andere specifieke God vereren – of, als ze daaraan de voorkeur geven, de ene Īśvara, onder een bepaalde naam – zijn te zeer geneigd om elk psychisch effect dat door verstandelijke concentratie gedurende de uren van religieuze meditatie wordt teweeggebracht, aan hun specifieke godheid toe te schrijven, terwijl in 99 van de 100 gevallen zulke gevolgen eenvoudig aan psychofysiologische effecten zijn toe te schrijven. We kennen een aantal mystiek aangelegde mensen die zulke 'lichten' zien zodra ze hun gedachten concentreren. Spiritisten schrijven ze toe aan de bemiddeling van hun overleden vrienden; boeddhisten – die geen persoonlijke God hebben – aan een pre-nirvāṇische toestand; pantheïsten en aanhangers van de Vedānta aan māyā – zinsbegoocheling; en christenen aan een vooruitblik op de heerlijkheden van het paradijs. Hedendaagse occultisten zeggen dat deze lichten, wanneer ze niet een direct gevolg zijn van de hersenactiviteit die in haar normale functies door zo'n onnatuurlijke manier van diepe concentratie ongetwijfeld wordt belemmerd, glimpen zijn van het astrale licht, of, om een meer *wetenschappelijke* uitdrukking te gebruiken, van de 'universele ether' waarin meerdere wetenschappers vast geloven, zoals door Balfour Stewarts *Unseen Universe* wordt bewezen. Zoals de zuivere blauwe hemel op een mistige dag achter dichte dampen verborgen gaat, zo is het astrale licht gedurende de uren van ons normale dagelijkse leven verborgen voor onze fysieke zintuigen. Maar wanneer we al onze spirituele vermogens concentreren, slagen we er tijdelijk in hun vijand – de fysieke zintuigen – te verlammen, en scheidt de innerlijke mens zich, bij wijze van spreken, van de mens van stof; dan vaagt de werking van de altijd levende geest – als een bries die de lucht vrijmaakt van haar belemmerend wolkendek – de mist weg die tussen ons normale zicht en het astrale licht hangt, en we verkrijgen een vluchtige blik in en glimp van dat licht.

De dagen van 'rokende vuurhaarden' en 'brandende lampen' die deel uitmaken van de bijbelse visioenen, liggen ver achter ons – en zullen niet terugkeren. Maar iedereen die natuurlijke verklaringen weigert en aan *bovennatuurlijke* de voorkeur geeft, is natuurlijk vrij zich te verbeelden dat een 'almachtige God' ons vermaakt met visioenen van bloemen, en brandende lichten zendt, voordat hij 'verbonden' sluit met zijn vereerders.

Is schepping voor de mens mogelijk?

[‘Is creation possible for man?’, *The Theosophist*, december 1881, blz. 79-80; *CW* 3:377-80]

Aan de redactrice van *The Theosophist*:

Madame. Toen ik onlangs met een vriend sprak, die, net als ik, zonder een theosoof te zijn, veel belangstelling heeft voor de ontwikkelingen in uw Society, maakte ik zomaar de opmerking dat aan de ‘Broeders van de eerste afdeling’ zulke grote krachten worden toegeschreven dat zelfs *schepping* voor hen soms niet onmogelijk is. Ter ondersteuning van mijn stelling geef ik het voorbeeld van hun eigen kop en schotel verschijnsel, dat Sinnett in zijn *Occult World* beschrijft, een verschijnsel dat volgens mij meer scheen te zijn dan alleen maar de reproductie, verplaatsing of het uit zijn schuilplaats tevoorschijn brengen van een verloren of gestolen artikel, zoals de broche. Mijn vriend maakte echter hevig bezwaar tegen mijn bewering – en merkte op dat schepping voor de mens niet mogelijk was, welke andere dingen hij misschien ook zou kunnen verrichten.

Er was een tijd in de geschiedenis van mijn veelbewogen leven (veelbewogen wat betreft de enorme zee van twijfel en ongeloof waarop ik al meer dan twintig jaar heen en weer word geslingerd) dat ik nog geloofde in het christendom als de meest volmaakte vanuit de hemel afgedaalde ethische code op aarde, toen ik me even hevig, zelfs verontwaardigd, zou hebben verzet tegen het idee dat schepping voor de mens mogelijk is, maar door regelmatig uw tijdschrift te lezen, en het boek van Sinnett en dat wonder van geleerdheid en noeste arbeid, uw eigen *Isis ontsluierd*, te bestuderen, heeft zich in mijn gedachten een hele revolutie voltrokken (of het nu ten goede of ten kwade is moet nog worden bezien), en sinds enige tijd begin ik te geloven in de mogelijkheid van verschijnselen die buiten het bereik van mijn eigen beperkte visie liggen.

Wilt u zo vriendelijk zijn mij te vertellen wie van ons gelijk heeft, mijn vriend of ik? Omdat ik niet de eer heb gehad u persoonlijk te kennen, besluit ik deze brief met alleen mijn eerste initiaal.

H.

Ons antwoord:

De vraag waar het hier om gaat is eigenlijk niet of onze correspondent of zijn vriend gelijk heeft, want we begrijpen dat hij de voor-

zichtige houding aanneemt van een zoeker naar waarheid die ervoor terugschrikt om dogmatisch te beweren dat schepping voor de mens mogelijk is, ook al is hij niet bereid om de dogmatische ontkennende bewering van zijn vriend te accepteren dat 'het onmogelijk is'. Voor we ingaan op de kern van de vraag, moeten we letten op de voorbeelden die deze brief verschaft van de manier waarop zo'n vraag kan worden beschouwd.

Als de vriend van onze correspondent ontkent dat schepping voor de mens mogelijk is, kunnen we nauwelijks aannemen dat hij dit doet vanuit een overtuiging dat hij alle geheimen van de natuur heeft doorgrond, en alles over het heelal weet – en alle verschijnselen daarvan kan verklaren – en zich ervan heeft overtuigd dat het proces, wat dat ook is, dat hij als schepping beschouwt nergens plaatsvindt in gehoorzaamheid aan de wil of invloed van de mens, en bovendien heeft vastgesteld dat er iets in de mens is dat het onmogelijk maakt dat zo'n proces kan worden uitgevoerd. En zonder dit alles te hebben gedaan, is hij toch zo vrij om te zeggen dat schepping onmogelijk is. Als we ervan uitgaan dat hij geen student van de occulte wetenschap is – en uit de toon van de brief krijgen we die indruk – dan heeft de vriend van onze vriend, toen hij zijn dogmatische uitspraak deed, waarschijnlijk gebruikgemaakt van de methode die maar al te vaak door de gemiddelde mens en zelfs door enkele wetenschappers wordt gehanteerd – de methode die een grote groep vooropgezette meningen neemt als standaard waaraan elk nieuw idee moet voldoen. Als het nieuwe idee daarin past, en de oude lijkt te steunen, prima, en zijn ze het goed gezind. Als het botst met sommige ervan dan keuren ze het af, en wordt het zonder meer geëxcommuniceerd.

De geesteshouding van onze correspondent, voor wie veel oude overtuigingen zijn verbrijzeld door nieuwe ideeën, waarvan hij door morele eerlijkheid de kracht moet erkennen, en die daarom van mening is dat hij gezien de enorme mogelijkheden van de natuur heel voorzichtig te werk moet gaan, en steeds op zijn hoede moet zijn voor valse lichten die door aloude vooroordelen en overhaaste conclusies worden aangereikt – lijkt ons een houding die veel meer respect verdient dan die van zijn overmoedige vriend. En we willen nadrukkelijk de superioriteit daarvan erkennen, want als we ingaan op de werkelijke vraag die moet worden besproken, zal de strekking van wat we te zeggen hebben meer in het voordeel van de opvatting van onze 'vriend' over 'schepping' uitvallen, tenminste als we aan die enigszins

afgezaagde term allemaal dezelfde betekenis hechten.

Na wat we zojuist hebben gezegd is het niet nodig om erop te wijzen dat als we nu enige uitspraken doen over wat wel en wat niet het geval is, met betrekking tot sommige omstandigheden van het heelal, we daardoor geen inbreuk maken op de regels van het denken die we zojuist hebben beschreven. We geven eenvoudig een uiteenzetting van ons kleine fragment van occulte filosofie zoals dat is onderwezen door meesters die in staat zijn om over het onderwerp duidelijke uitspraken te doen. De geloofwaardigheid daarvan zal nooit in gevaar komen door een van die schijnbaar onverklaarbare gebeurtenissen waarover wordt verteld in de boeken waarnaar onze correspondent verwijst, en die hoogstwaarschijnlijk, zoals hij terecht denkt, veel van de orthodoxe overtuigingen verstoorden die hij om hem heen heeft zien afbrokkelen.

We zouden een heel boek moeten schrijven en niet een korte verklarende opmerking, als we zouden proberen om onze overtuiging toe te lichten dat bovengenoemde meesters van de occulte filosofie het recht hebben om te zeggen wat wel en wat niet het geval is. Het volstaat om nu te zeggen wat volgens ons zou worden gezegd in antwoord op de hier gestelde vraag, door *degenen die weten*.

Maar we moeten goed begrijpen wat er met schepping wordt bedoeld. De gangbare gedachte over dit onderwerp is waarschijnlijk dat toen de wereld werd 'geschapen', de schepper aan zichzelf een ontheffing verleende, of op een of andere manier verkreeg, van de regel 'ex nihilo nihil fit',[1] en de wereld in feite uit het niets maakte. Als dat het denkbeeld over schepping is waarmee we ons nu moeten bezighouden, zou het antwoord van de filosofen zijn dat zo'n schepping niet alleen voor de mens onmogelijk is, maar dat ze ook onmogelijk is voor goden of God, kortom absoluut onmogelijk. Maar een stap in de richting van een filosofische opvatting wordt bereikt als mensen zeggen dat de wereld werd 'geschapen' (wij zeggen vormgegeven) – uit chaos. Misschien hebben ze geen duidelijk idee van wat ze bedoelen met chaos, maar het is in dit geval een beter woord om te gebruiken dan 'niets'. Want stel dat we ons chaos proberen voor te stellen als de stof van het heelal in een ongemanifesteerde toestand, dan zal men onmiddellijk inzien dat hoewel zulke stof door de gewone menselijke zintuigen helemaal niet kan worden waargenomen, en in zoverre gelijkstaat met 'niets', schepping uit dat soort materialen niet het voortbrengen be-

[1] Vertaling: Er komt niets voort uit het niets.

tekent van iets dat vooraf niet bestond, maar een verandering van toestand opgelegd aan een deel van de universele stof die in de vorige toestand onzichtbaar, ongrijpbaar en onmeetbaar was, maar daarom niet niet-bestaand.[1] In feite gebruiken theosofen-occultisten het woord 'schepping' helemaal niet en vervangen het door de term evolutie.

Hier beginnen we te begrijpen wat de gang van zaken kan zijn geweest bij het voortbrengen van de mysterieuze kop en schotel zoals beschreven in het boek van Sinnett. Het is helemaal niet ondenkbaar dat de menselijke wil, hoewel het manifesteren in de stof gewoonlijk een scheppingsdaad wordt genoemd, in sommige van zijn transcendente ontwikkelingen aan de ongemanifesteerde stof of chaos de verandering kan opleggen waardoor deze door de gewone menselijke zintuigen kan worden waargenomen.

---

[1] Dit is een van de vele redenen waarom de boeddhistische filosofie weigert het bestaan te erkennen van een directe schepper of god, en zijn tussenkomst bij het voortbrengen van het heelal. Als we nu eens, ter wille van de redenering, aannemen dat de wereld werd geschapen door zo'n wezen, dat, om dat te hebben kunnen doen, almachtig moet zijn geweest, dan blijft het oude probleem bestaan – wie schiep dan de voorafbestaande stof, dat eeuwige, onzichtbare, ongrijpbare en onmeetbare iets of de chaos? Als ons wordt verteld dat het, omdat het 'eeuwig' en onvergankelijk is niet hoefde te worden 'geschapen', dan is ons antwoord dat er in dat geval twee 'eeuwigen' en twee 'almachtigen' zijn; of als onze tegenstanders beweren dat de almachtige nummer 1, of God, het heeft geschapen, dan zijn we weer terug bij af – de schepping van *iets* uit *niets* – wat voor de wetenschap en logica zo'n absolute absurditeit is dat de laatste onbeantwoordbare vraag 'en wie schiep God?', waartoe sommige vroeg wijze kinderen hun toevlucht nemen, niet meer nodig is.

1882

Esoterische axioma's en spiritistische speculaties

[‘Esoteric axioms and spiritual speculations’, *The Theosophist*, januari 1882, blz. 92-3; *CW* 3:396-9]

In een uitgebreide recensie van het boek van A. Lillie, *Buddha and Early Buddhism*, door M.A. (Oxon.), maakt onze gewaardeerde vriend, de criticus, van de gelegenheid gebruik om nog eens rustig uit te halen naar degenen die hem het beste toewensen, de theosofen. Op gezag (?) van Lillie, die er alles van schijnt te weten, spreekt de recensent de beweringen en theorieën van de theosofen tegen. We citeren nu uit zijn recensie ‘Buddhism and Western Thought’, gepubliceerd in het oktobernummer van de *Psychological Review*:

> Het zal voor iedere lezer die mij tot zover heeft gevolgd, duidelijk zijn dat het boeddhistische geloof doordrongen is van wat ik heb beschreven als een duidelijk, ‘typisch kenmerk van het moderne spiritisme – *het bestaan van en de bescherming door de geesten van overledenen*’ [!?][1] Ik moet bekennen dat ik hierover nogal verbaasd was, en, ik mag wel zeggen, blij verrast, want ik was gaan denken dat er op dit punt een duidelijke tegenstelling tussen oosterse en westerse denkwijzen en opvattingen bestond. *We hebben veel ten nadele gehoord van dit bijzondere geloofsartikel van sommige vrienden die ons veel over de theosofische opvattingen van de hindoes hebben verteld, en die de lof hebben gezongen van het boeddhistische geloof ten opzichte van het christelijk geloof met grote lofprijzingen voor het ene, en met overvloedige minachting voor het andere.* . . . Hoe dan ook, ons is dit zó vaak verteld dat we het zijn gaan aannemen als een les van mensen die beter weten dan wij dat ons westerse geloof in de activiteit van overleden menselijke geesten in deze wereld van ons een dwaze misvatting is. *We dachten dat dit de oosterse opvatting was.* Zelf geven we (althans sommigen van ons) de voorkeur aan onze eigen ervaring boven de instructies van iemand van wie de dogmatische uitspraken zo radicaal zijn als die

[1] De cursivering en de uitroeptekens zijn van ons. We zouden graag willen weten wat de geleerde priesters van Ceylon, de lichten van het boeddhisme, zoals Sumangala Unnanse, hierop te zeggen hebben? – Red.

> afkomstig van kenners van het Oosten. De uitspraken en beweringen die worden gedaan leken ons veel te ver gaan. We zijn hierdoor geneigd te denken dat de overleden geesten misschien in het Oosten niet actief zijn, maar we constateren in ieder geval dat ze in het Westen wél actief zijn. En terwijl we de waarheid die veel van het spiritisme van het Oosten doordringt helemaal niet willen afwijzen, en ons best hebben gedaan om onze vrienden ertoe te bewegen hun opvattingen te verruimen door dit feit tot op zekere hoogte te aanvaarden, waren we teleurgesteld dat het zozeer in tegenspraak zou zijn met de ervaring van het Westen.
>
> Lillie biedt me enige troost. Overal in zijn boek vind ik niet alleen een heel leerzame verscheidenheid van opvattingen, die ik kan vergelijken met mijn eigen overtuigingen en theorieën, en waar ik van kan leren, maar ik concludeer ook dat het geloof in de tussenkomst van overleden menselijke geesten, waarvan we allemaal dachten dat het in het Oosten anathema was, volgens hem een ingeworteld beginsel van het boeddhisme is! – deel 2, blz. 174

De schrijver spreekt vervolgens over 'boeddhistisch spiritisme'. . . een 'basisbeginsel' daarvan is 'de overtuiging dat de levenden in contact kunnen worden gebracht met hun overleden vrienden'; over adepten die 'hoogontwikkelde mediums' zijn; en citeert een interessante passage uit een hoofdstuk van het boek van Lillie. Laatstgenoemde autoriteit zegt:

> Ik heb wat langer stilgestaan bij dit geloof in het bovennatuurlijke, omdat het van groot belang is voor ons onderwerp. *Boeddhisme was duidelijk een in detail uitgewerkt instrument om de werking van boze geesten teniet te doen met behulp van goede geesten die hun hoogste kracht ontwikkelen door middel van het lijk, of een deel van het lijk, van de belangrijkste helpende geest*. De boeddhistische tempel, de boeddhistische rituelen, de boeddhistische liturgie lijken allemaal gebaseerd te zijn op dit ene idee dat daarvoor een heel lijk, of delen van een lijk, nodig was. Wat waren deze helpende geesten? Elke vroegere of hedendaagse boeddhist zal onmiddellijk toegeven dat een geest die nog niet de bodhi, of spirituele ontwaking heeft bereikt, geen goede geest kan zijn. Hij verkeert nog steeds op het gebied van kāma (dood, hebzucht, begeerte).[1] Hij kan geen goede

[1] We hebben Lillie's boek niet gelezen: maar als hij daarin veel andere dingen verkondigt die even onwaar zijn als zijn idee dat kāma 'dood' betekent, dan blijkt dat zijn gezag heel fragiel is. Kāma heeft nooit 'dood' betekent, maar lust, verlangen; in de zin van een hartstochtelijk verlangen om opnieuw te leven. – Red.

> dingen doen, sterker nog, hij *moet* slechte dingen doen. . . . Het antwoord van het noordelijk boeddhisme, als we boeken zoals de *Saddharmapuṇḍarīka* en de *Lalitavistara* raadplegen, is dat de goede geesten de boeddha's zijn, de dode profeten. Ze komen uit de bepaalde 'gebieden van de boeddha's.[1]

Over dit alles verheugt M.A. (Oxon.) zich, omdat hij denkt dat het de spiritistische theorieën bevestigt en de theosofen in verlegenheid zal brengen. We zijn echter bang dat het uiteindelijk alleen Lillie in verlegenheid zal brengen. 'Het leven van Boeddha', zegt de recensent: 'is doordrongen met wat volgens mij een ondubbelzinnig spiritisme is'; en hij voegt triomfantelijk eraan toe: 'Het is een belangrijk feit dat we in deze toelichting van het boeddhistische spiritisme niet één keer een elementale of elementaire geest zijn tegengekomen.'

Geen wonder omdat ze in de boeddhistische en brahmaanse esoterie hun eigen specifieke en technische termen hebben, en Lillie is – als hij hun betekenis even goed heeft begrepen als die van het woord kāma – precies de persoon die de betekenis daarvan over het hoofd zal zien, of ze zal laten vallen onder de algemene term 'geesten'. We zullen niet proberen om zelf over deze netelige zaak met onze vriend, M.A. (Oxon.) in discussie te gaan, omdat onze stem voor hem misschien niet méér gezag heeft dan die van Lillie voor ons. Maar we zullen hem vertellen wat we hebben gedaan. Zodra zijn knappe recensie ons bereikte, hebben we deze overal van aantekeningen voorzien, en beide nummers van het tijdschrift dat ze bevatte opgestuurd, om op hun beurt te worden besproken en gecorrigeerd door twee autoriteiten. We hebben de zwakte te geloven dat deze specialisten op het gebied van esoterisch boeddhisme als veel geleerder kunnen worden beschouwd dan Lillie of een andere Europese autoriteit waarschijnlijk ooit zullen zijn; deze twee zijn: – (1) H. Sumangala Unnanse, boeddhistische hogepriester van Adam's Peak, Ceylon, de leraar van Rhys Davids, een lid van onze Algemene Raad en de meest geleerde vertolker van het zuidelijk boeddhisme, en (2) de chohan-lama van Rin-chen-rtse (Tibet) het hoofd van de archivarissen van de geheime bibliotheken van de dalai- en tashilhunpo-lama's-rinpoche – ook een lid van onze Society. Laatstgenoemde is bovendien een 'pan-chen', of grote leraar, een van de meest geleerde theologen van het noordelijk boeddhisme en het esoterisch lamaïsme. Van laatstgenoemde hebben we al de belofte ontvan-

---

[1] *Buddha and Early Buddhism*, blz. 47-8.

gen dat hij zal laten zien hoe onjuist, in elk van de gevallen, de standpunten van zowel de schrijver als zijn recensent zijn; het bericht bevatte ook enkele weinig vleiende opmerkingen over eerstgenoemde als auteur. De hogepriester Sumangala geeft hopelijk eveneens zijn ideeën over het 'boeddhistische *spiritisme*', zodra hij daarvoor de tijd vindt – wat tussen twee haakjes niet gemakkelijk is gezien zijn vele verplichtingen. Als het gezag en de kennis van Lillie daarna nog steeds hoger worden geacht dan die van de twee geleerdste boeddhistische vertolkers van het zuidelijk en het noordelijk boeddhisme van onze tijd, dan zullen we niets meer te zeggen hebben.

Intussen zal niemand ontkennen dat het esoterisch boeddhisme en brahmanisme *één* zijn, want eerstgenoemde is afgeleid van laatstgenoemde. Het is bekend dat het belangrijkste aspect van boeddha's hervorming misschien was dat hij het adeptschap of de *verlichting* (door middel van de dhyāna-beoefeningen van iddhi) openstelde voor iedereen, terwijl de brahmanen alle mensen die niet tot hun eigen arrogante kaste behoorden, angstvallig uitsloten van dit voorrecht om de volmaakte waarheid te leren kennen. Daarom geven we in dit verband de ideeën van een geleerde brahmaan over het spiritisme, gezien vanuit het esoterische standpunt. De auteur van het artikel dat volgt [T. Subba Row] – buiten de vertrouwelijke kring van de adepten is in India misschien niemand beter thuis in de brahmaanse occulte wetenschappen dan hij – bespreekt daarin het zevenvoudige beginsel in de mens, zoals vermeld in 'Fragments of occult truth', en maakt voor dat doel een volledige vergelijking tussen de twee esoterische leringen – de brahmaanse en boeddhistische – die hij als 'in essentie identiek' beschouwt. Zijn brief werd geschreven op ons eigen verzoek, en is niet bedoeld als polemiek; de schrijver zelf dacht er waarschijnlijk helemaal niet aan, toen hij aan het verzoek voldeed, dat het ooit zou worden gepubliceerd. Nadat we echter zijn toestemming daarvoor hebben verkregen, maken we nu graag van die gelegenheid gebruik. Behalve dat het waarschijnlijk het beste overzicht is dat we ooit over zo'n diepzinnig onderwerp zouden kunnen verkrijgen, zal het M.A. (Oxon.), en onze andere vrienden, de spiritisten, laten zien hoeveel auteurs zoals Lillie van het 'basisbeginsel' van de Aziatische religies en filosofie hebben begrepen. In ieder geval zullen de lezers in staat worden gesteld om te beoordelen in hoeverre het moderne spiritisme, zoals het nu wordt verkondigd, 'een ingeworteld beginsel' is van het brahmanisme, de oudere zuster van het boeddhisme.

De esoterische leringen van de Indo-Europese arhats over het zevenvoudige beginsel in de mens

T. Subba Row[1]

['The aryan-arhat esoteric tenets on the sevenfold principle in man', *The Theosophist*, jan. 1882, blz. 93-9; *CW* 3:400-424; de aantekeningen in de appendix en de voetnoten zijn van H.P. Blavatsky]

Waarschijnlijk zijn de Indo-Europese (we zullen ze voorlopig met die naam aanduiden) en de Chaldeeuws-Tibetaanse esoterische leringen in essentie identiek, en is de geheime leer van de joodse kabbalisten slechts daarvan afgeleid. Voor een onderzoeker van de occulte filosofie is misschien niets zo interessant als een vergelijking tussen deze belangrijkste twee stelsels van leringen. Uw brief schijnt te wijzen op twee richtingen in de Chaldeeuws-Tibetaanse leer: (1) die van de zogenaamde lamaïsten; en (2) die van de zogenaamde arhats (in het boeddhisme, arahats of rahats) die door de Tibetaanse Broederschap, of Broederschap van de Himālaya, wordt aangenomen. Wat is het verschil tussen deze twee stelsels? Sommige van onze oude brahmaanse schrijvers hebben verslagen van de belangrijkste leringen van het boeddhisme en de religie en filosofie van de arhats aan ons nagelaten – zoals de twee takken van de Tibetaanse esoterische leer door hen worden genoemd. Omdat deze verslagen gewoonlijk voorkomen in verhandelingen van polemische aard, kan ik er niet veel vertrouwen in stellen.

Het is nu heel moeilijk te zeggen wat de werkelijke oude Indo-Europese leer inhield. Als een onderzoeker die vraag zou willen beantwoorden door analyse en onderlinge vergelijking van alle verschillende esoterische stelsels die in India wijdverspreid zijn, zou hij al snel de weg kwijtraken in een doolhof van onduidelijkheid en onzekerheid. Er kan geen vergelijking worden gemaakt tussen onze werkelijke brahmaanse leringen en de Tibetaanse esoterische leringen, tenzij men te weten komt wat de leringen van de zogenaamde 'Indo-Europese leer'

[1] We geven slechts fragmenten uit zijn lange brief.

zijn, . . . en de reikwijdte van de oude Indo-Europese filosofie volledig begrijpt. Kapila's Sāṅkhya, Patañjali's yogafilosofie, de verschillende stelsels van de Śāktya-filosofie, de verschillende *Āgama's* en *Tantra's* zijn slechts vertakkingen ervan. Er is echter een leer die hun werkelijke bron is, en die toereikend is om de geheimen van deze verschillende filosofische stelsels te verklaren en hun leringen met elkaar in harmonie te brengen. Waarschijnlijk bestond ze reeds lang vóór de *Veda's* werden samengesteld, en werd ze in de oudheid door onze rishi's samen met de hindoegeschriften bestudeerd. Ze wordt toegeschreven aan een mysterieuze persoon genaamd mahā. . . .[1]

De *Upanishads* en die delen van de *Veda's* die niet hoofdzakelijk gewijd zijn aan de openbare rituelen van de oude Indo-Europeanen zijn nauwelijks te begrijpen zonder enige kennis van *die leer*. Zelfs de ware betekenis van de verheven rituelen, waarnaar in de *Veda's* wordt verwezen, zal niet volledig worden begrepen als het licht van deze leer niet daarop wordt geworpen. . . . Hoewel de *Veda's* misschien hoofdzakelijk werden samengesteld als gids voor de priesters die de openbare rituelen leidden, worden daarin toch de edelste conclusies van onze echte geheime leer vermeld. Van mensen die daarover kunnen oordelen heb ik vernomen dat de *Veda's* duidelijk een tweeledige betekenis hebben – één wordt door de letterlijke betekenis van de woorden weergegeven en de andere wordt *aangeduid door het metrum en de svara* (intonatie), die als het ware het leven van de *Veda's* zijn. . . . Geleerde pandits en filologen ontkennen natuurlijk dat svara iets te maken heeft met filosofie of oude esoterische leringen, maar het mysterieuze verband tussen svara en licht is een van de meest diepzinnige geheimen ervan.

Het is heel moeilijk om aan te tonen dat de Tibetanen hun leer hebben afgeleid van de oude rishi's van India, of dat de oude brahmanen hun occulte wetenschap hebben geleerd van adepten uit Tibet, of misschien dat de adepten van beide landen oorspronkelijk dezelfde leer hebben verkondigd die ze aan een gemeenschappelijke bron hebben ontleend.[2] Als u naar Sravanabelagola zou gaan, en daar de jain-pandits zou vragen wie de schrijvers waren van de *Veda's* en wat de oorsprong is van de brahmaanse esoterische leer, dan zullen ze u waarschijnlijk

---

[1] De titel voor het huidige hoofd van de esoterische Broederschap van de Himālaya.

[2] Zie de appendix, aantekening 1, blz. 474ev.

zeggen dat de *Veda's* werden samengesteld door rākshasa's[1] of daitya's, en dat de brahmanen hun geheime kennis van hen hebben ontvangen.[2] Duiden deze stellingen erop dat de *Veda's* en de esoterische leer van de brahmanen haar oorsprong vonden in het verzonken Atlantis – het continent dat eens een aanzienlijk deel van de oppervlakte van de Indische en de Grote Oceaan besloeg? Op basis van uw bewering in *Isis ontsluierd* dat het Sanskriet de taal was van de bewoners van het genoemde continent, kunnen we veronderstellen dat de *Veda's* waarschijnlijk daar hun oorsprong hadden – waar zou de geboorteplaats van de Indo-Europese esoterie zich anders kunnen bevinden?[3] Maar de werkelijke esoterische leer, en ook de mystieke allegorische filosofie van de *Veda's* kwamen uit een andere bron, welke die ook is, misschien wel van de goddelijke bewoners (de goden) van het Heilige Eiland dat – zoals u zegt – eens lag in de zee die in de oudheid golfde boven de zandvlakte die nu de Gobi-woestijn heet. Hoe dan ook, de kennis van *de occulte krachten van de natuur*, die de bewoners van het verzonken Atlantis bezaten, werd door de oude adepten van India geleerd en werd door hen gekoppeld aan de esoterische leer die werd onderwezen door de bewoners van het Heilige Eiland.[4] De Tibetaanse adepten hebben echter deze toevoeging aan hun esoterische leer niet aangenomen, en in dit opzicht zou men dus verschillen tussen beide leringen kunnen verwachten.[5]

De brahmaanse occulte leer bevat waarschijnlijk alles wat over de *natuurkrachten* en hun wetten werd onderwezen, zowel op het myste-

---

[1] Een soort demonen, duivels.

[2] Ook de christen-padri's zullen dat beweren, maar die zullen nooit erkennen dat hun 'gevallen engelen' aan de rākshasa's zijn ontleend, dat hun duivel de onwettige zoon is van Dewel, de Singalese vrouwelijke demon, of dat de 'oorlog in de hemel' van de *Openbaring* – de basis van het christelijke dogma van de 'gevallen engelen' – werd overgenomen uit het hindoeverhaal over Śiva die, volgens de śāstra's van de brahmanen, de tārakāsura's die in opstand kwamen tegen Brahmā, in de Andhakāra, het gebied van duisternis, wierp.

[3] Dit is niet noodzakelijk het geval (zie appendix, aantekening 2). Op basis van zeldzame manuscripten die we onlangs hebben ontvangen, zullen we aantonen dat Sanskriet sinds de grijze oudheid werd gesproken op Java en omliggende eilanden.

[4] Een plaats waarover tot op de dag van vandaag door de Tibetanen wordt gesproken, en die door hen Śambhala, het Gelukkige Land, wordt genoemd. (Zie appendix, aantekening 3.)

[5] Om deze passage volledig te begrijpen wordt de lezer verwezen naar *Isis ontsluierd*, 1:728-35.

rieuze Eiland in het noorden als op het even mysterieuze continent in het zuiden. Als u een vergelijking wilt maken tussen de Indo-Europese en de Tibetaanse leer, wat betreft hun leringen over de occulte natuurkrachten, dan moet men eerst de hele indeling van die krachten onderzoeken, haar wetten, hoe ze zich manifesteren, en de werkelijke betekenis van de verschillende namen die daaraan in de Indo-Europese leer worden toegekend. Het brahmaanse stelsel omvat onder andere de volgende indelingen:

Indeling van de occulte krachten

1. Met betrekking tot parabrahman en die bestaan in de macrokosmos.
2. Met betrekking tot de mens en die bestaan in de microkosmos.
3. Voor de doeleinden van tārakayoga of praṇavayoga.
4. Voor de doeleinden van sāṅkyayoga (waar ze als het ware de inherente eigenschappen van prakriti zijn).
5. Voor de doeleinden van haṭhayoga.
6. Voor de doeleinden van *Kula-Āgama*.
7. Voor de doeleinden van *Śakta-Āgama.*
8. Voor de doeleinden van *Śiva-Āgama.*
9. Voor de doeleinden van śrīchakra (de śrīchakra waarnaar *Isis ontsluierd* verwijst, is niet de echte esoterische śrīchakra van de oude adepten van Āryāvarta).[1]
10. In de *Atharva-Veda*, enz.

Al deze indelingen zijn onbeperkt verder onderverdeeld door nieuwe combinaties te bedenken van de oorspronkelijke krachten in verschillende verhoudingen. Maar ik moet dit onderwerp nu laten rusten en het artikel 'Fragments of occult truth' bespreken, dat in het oktobernummer van *The Theosophist* staat.

Ik heb het zorgvuldig bestudeerd, en stel vast dat de conclusies die worden getrokken (in de boeddhistische leer) niet veel verschillen van de conclusies van onze Indo-Europese filosofie, hoewel onze manier van redeneren misschien wat vorm betreft daarvan verschilt. Ik zal het onderwerp nu vanuit mijn eigen standpunt behandelen, maar om vergelijking en bespreking te vereenvoudigen zal ik de volgorde aanhouden

---

[1] Heel juist, maar wie zou de 'echte esoterische' bekend mogen maken? Noot vert.: In *Isis ontsluierd* (2:310) gebruikt HPB de term śrīyantra, een term die als synoniem wordt gebruikt voor śrīchakra.

van de indeling van de zeven samenstellende entiteiten of beginselen van de mens die in uw artikel wordt gebruikt. De volgende vragen moeten worden besproken: (1) Zijn het *ontlichaamde geesten* van mensen (zoals ze door de spiritisten worden genoemd) die zich op seances, enz., manifesteren? (2) Vinden de manifestaties geheel of gedeeltelijk door hun tussenkomst plaats?

Het is niet goed mogelijk deze vragen bevredigend te beantwoorden, tenzij de betekenis die men wil overbrengen met de uitdrukking 'ontlichaamde geesten van mensen' nauwkeurig wordt omschreven. De woorden spiritisme en spirit [geest] zijn erg misleidend. Tenzij westerse schrijvers in het algemeen, en spiritisten in het bijzonder, eerst duidelijk de betekenis vastleggen die ze aan het woord *geest* willen hechten, zal er aan de verwarring geen einde komen, en kan de ware aard van deze zogenoemde spiritistische verschijnselen en hoe ze plaatsvinden nooit scherp worden omschreven. Christelijke schrijvers spreken gewoonlijk over slechts *twee* entiteiten in de mens – het lichaam en de *ziel* of *geest* (die voor hen dezelfde betekenis schijnen te hebben). Europese filosofen spreken in het algemeen over *lichaam* en *denkvermogen*, en beweren dat de ziel of geest niets anders kan zijn dan het denkvermogen. Ze zijn van mening dat elk geloof in een liṅgaśarīra[1] volkomen onfilosofisch is. Deze opvattingen zijn beslist onjuist, en berusten op ongegronde veronderstellingen over de mogelijkheden van de natuur, en een onvolledig begrip van haar wetten. Ik zal nu (vanuit het standpunt van de brahmaanse esoterische leer) de spirituele samenstelling van de mens onderzoeken, de verschillende entiteiten of beginselen die in hem bestaan, en ik zal nagaan of elk van die entiteiten die tot zijn samenstelling behoren na zijn dood op aarde kan verschijnen. En zo ja, wat verschijnt er dan in dat geval?

Prof. Tyndall geeft in zijn uitstekende artikel over wat hij de 'kiemtheorie' noemt, feiten die hij op basis van zijn experimenten heeft vastgesteld. Zijn conclusies kunnen beknopt als volgt worden omschreven: Zelfs in een minuscuul deel van de ruimte zijn er myriaden protoplasma-kiemen, die in de ether zweven. Indien bijvoorbeeld water (zuiver water) daaraan wordt blootgesteld, en ze erin vallen, zal daaruit een of andere vorm van leven worden ontwikkeld. Wat zijn de middelen om dit leven tot bestaan te brengen? Kennelijk:

---

[1] Het zogenaamde astrale lichaam.

1. *Het water*, dat als het ware het veld is voor de groei van het leven.

2. De protoplasma-kiem, waaruit het leven of een levend organisme moet worden geëvolueerd of ontwikkeld, en ten slotte:

3. De macht, energie, kracht of neiging, die actief wordt na aanraking of door het samenbrengen van de protoplasma-kiem en het water, en die het leven met zijn natuurlijke eigenschappen evolueert of ontwikkelt.

Evenzo zijn er drie oorspronkelijke oorzaken die een mens tot bestaan brengen. Ik zal ze hier de volgende namen geven:

1. Parabrahman – universele geest.

2. Śakti (de kroon van het astrale licht, die alle natuurkrachten in zich verenigt).

3. Prakriti, die in haar oorspronkelijke en vroegste gedaante wordt weergegeven door ākāśa (eigenlijk is elke vorm van stof uiteindelijk terug te voeren op ākāśa).[1]

Gewoonlijk wordt gesteld dat prakriti of ākāśa het kshetra of de basis is die in het door ons gegeven voorbeeld overeenkomt met water, terwijl brahman dan de *kiem*, en śakti de kracht of de energie is die tot bestaan komt bij hun vereniging of contact.[2]

---

[1] De Tibetaanse esoterische boeddhistische leer zegt dat prakriti kosmische stof is, waaruit alle zichtbare vormen worden voortgebracht, en ākāśa diezelfde kosmische stof, maar nog verfijnder – haar geest, als het ware. Prakriti is dan het lichaam of de *substantie*, en ākāśa-śakti, haar ziel of energie.

[2] Of, met andere woorden: prakriti, svabhavat of ākāśa is RUIMTE, zoals de Tibetanen die opvatten, ruimte gevuld met welke substantie dan ook of met helemaal geen substantie; d.w.z. met een substantie die zo verfijnd is dat ze alleen metafysisch is op te vatten. Brahmā zou dan de kiem zijn, die in de bodem van dat veld wordt gezaaid, en śakti de mysterieuze energie of kracht die hem tot ontwikkeling brengt, en die door de boeddhistische arahats van Tibet FOHAT wordt genoemd. 'Dat wat we vorm (rūpa) noemen verschilt niet van wat we ruimte (śūnyatā) noemen. . . . Ruimte verschilt niet van vorm. Vorm is hetzelfde als ruimte; ruimte is hetzelfde als vorm. Zo is het ook met de andere skandha's, hetzij vedanā, saṃjñā, saṃskāra of vijñāna; ze zijn allemaal hetzelfde als hun tegenhanger' (*Sin-king* of *Hart-sūtra* – de Chinese vertaling van het *Mahā-prajñā-pāramitā-hridaya-sūtra* – het hoofdstuk over Avalokiteśvara, of de gemanifesteerde boeddha). Hier zien we dus dat de Indo-Europese en de Tibetaanse of arhat-leringen in essentie volkomen overeenstemmen, en alleen verschillen in de benaming en de manier van voorstellen, een verschil dat voortkomt uit het feit dat de brahmanen die de Vedānta aanhangen, geloven in parabrahman, een *goddelijke* kracht, al is die misschien

Maar deze opvatting vindt men niet in de *Upanishads*. Daar is brahman[1] het kshetra of de basis, ākāśa of prakriti de kiem of het zaad, en śakti de kracht die wordt ontwikkeld door hun vereniging of contact. En dit is de werkelijke wetenschappelijke, filosofische manier om het uit te drukken.

Volgens de adepten van het oude Āryāvarta ontstaan uit deze drie oorspronkelijke entiteiten zeven beginselen. De algebra leert ons dat het aantal mogelijke combinaties van n dingen, als we ze eerst alleen nemen, dan in combinaties van twee, van drie, enz., gelijk is aan $2^n - 1$.

Als we deze formule op het huidige geval toepassen, zal het aantal entiteiten ontwikkeld uit verschillende combinaties van deze drie oorspronkelijke oorzaken $2^3 - 1 = 8 - 1 = 7$ bedragen.[2]

Als algemene regel kunnen we zeggen dat, telkens wanneer in de oude occulte wetenschap van India wordt gesproken over zeven *entiteiten*, in welk verband ook, men moet veronderstellen dat die zeven entiteiten zijn ontstaan uit *drie oorspronkelijke entiteiten*, en dat die drie entiteiten op hun beurt zijn ontwikkeld uit een *enkele* entiteit of *monade*. Om een vertrouwd voorbeeld te nemen: de *zeven* stralen van het spectrum zijn ontstaan uit *drie hoofdkleuren*; en de drie hoofdkleuren bestaan samen met de vier secundaire kleuren in de witte straal van het zonlicht. Evenzo bestaan de drie oorspronkelijke entiteiten, die de mens tot aanzijn riepen, in hem samen met de *vier secundaire* entiteiten, die ontstonden uit verschillende combinaties van de drie oorspronkelijke entiteiten.

De zeven entiteiten die als geheel de mens samenstellen, zijn de volgende. Ik zal ze opnoemen in de volgorde die in uw artikel [‘Fragments’] wordt gegeven, voor zover de twee opsommingen (de brahmaanse en de Tibetaanse) samenvallen (zie ommezijde).

Voor we de aard van deze zeven entiteiten zullen onderzoeken, zijn enkele algemene verklarende opmerkingen beslist noodzakelijk.

1. De secundaire beginselen, die ontstaan uit de combinatie van de oorspronkelijke beginselen, verschillen van aard volledig van de entiteiten waaruit ze door combinatie tot bestaan kwamen. De hier bedoelde combinaties zijn niet ontstaan door entiteiten alleen maar naast

---

onpersoonlijk, terwijl de boeddhisten deze volledig verwerpen.

[1] Zie appendix, aantekening 4.

[2] Noot vert.: Als men de 3 entiteiten A, B en C noemt, dan zijn de 7 combinaties: A; B; C; AB; AC; BC; ABC.

Brahmaans	Overeenkomstige namen in uw classificatie
1. Prakriti	Sthūlaśarīra (fysiek lichaam)
2. De entiteit ontstaan uit de combinatie van prakriti en śakti	Sūkshmaśarīra of liṅgaśarīra (astraal lichaam)
3. Śakti	Kāmarūpa (périsprit)
4. De entiteit ontstaan uit de combinatie van brahman, śakti en prakriti	Jīvātman (leven-ziel)
5. De entiteit ontstaan uit de combinatie van brahman en prakriti	Fysieke intelligentie (of dierlijke ziel)
6. De entiteit ontstaan uit de combinatie van brahman en śakti	Spirituele intelligentie (of ziel)
7. Brahman	De emanatie uit het ABSOLUTE, enz. (of zuivere geest)

elkaar te plaatsen. Ze komen zelfs niet overeen met scheikundige verbindingen. Daarom kan men geen conclusies trekken over de aard van zulke combinaties naar analogie van de aard [verscheidenheid?] van die verbindingen.

2. De algemene stelling dat het opheffen van een oorzaak haar gevolgen doet verdwijnen, gaat niet overal op. Neem bijvoorbeeld het volgende geval. Als u een bepaalde impuls geeft aan een kogel, heeft dit een bepaalde snelheid in een bepaalde richting tot gevolg. De oorzaak van deze beweging houdt op te bestaan zodra de plotselinge, ogenblikkelijke impact of stoot, die de beweging teweegbracht, is afgelopen. Volgens de eerste bewegingswet [van Newton] zal de kogel zich echter voor altijd met onverminderde snelheid in dezelfde richting voortbewegen, tenzij deze beweging wordt gewijzigd, verminderd, opgeheven of tegengewerkt door oorzaken van buitenaf. Zo zal, als de kogel tot stilstand komt, dit niet komen door de afwezigheid van de oorzaak van de beweging, maar als gevolg van het bestaan van oorzaken van buitenaf die het genoemde resultaat teweegbrengen.

Of neem het voorbeeld van *subjectieve verschijnselen*.

De aanwezigheid van de inktfles vóór mij veroorzaakt in mij of in mijn denkvermogen het mentale beeld van zijn vorm, grootte, kleur, enz. Men kan die fles wegnemen, maar toch zal het mentale beeld daar-

van blijven bestaan. Ook hier ziet men dus dat het gevolg de oorzaak overleeft. Bovendien kan het gevolg op elk later tijdstip in mijn bewustzijn tot leven worden geroepen, ongeacht of de oorspronkelijke oorzaak aanwezig is of niet.

In het geval van het bovenvermelde vijfde beginsel – de entiteit ontstaan uit de combinatie van brahman en prakriti – zou dit beginsel dat overeenkomt met de fysieke intelligentie, indien de algemene bewering (in 'Fragments of occult truth') juist is, moeten ophouden te bestaan, wanneer brahman, het zevende beginsel, voor dat specifieke individu zou ophouden te bestaan; de feiten zijn beslist heel anders. U[1] heeft die algemene bewering gedaan ter ondersteuning van uw stelling dat zodra het zevende beginsel voor een specifiek individu ophoudt te bestaan, ook het zesde beginsel voor hem ophoudt te bestaan. De stelling is ongetwijfeld waar, hoewel ik bezwaar maak tegen de manier waarop ze wordt geformuleerd en de redenen die daarvoor worden opgegeven.

U heeft gezegd dat in gevallen waarin het denken van de mens geheel op het stoffelijke is gericht, en elke spirituele aspiratie of gedachte daarin ontbreekt, het zevende beginsel die mens, hetzij vóór of op het moment van zijn sterven, verlaat, en het zesde beginsel daarmee eveneens verdwijnt. De veronderstelling dat de neigingen in het denken van die mens geheel *stoffelijk* zijn, sluit hier de verzekering in dat er geen spirituele intelligentie of spiritueel *ego* in hem is. U had dan moeten zeggen dat telkens wanneer de spirituele intelligentie in een specifiek individu ophoudt te bestaan, het zevende beginsel voor dat individu in alle opzichten ophoudt te bestaan. Natuurlijk vliegt het niet ergens naartoe. Met betrekking tot brahman kan men nooit spreken over een verandering van plaats.[2] De bewering betekent slechts dat wanneer er geen enkele erkenning is van het bestaan van brahman, of geest, of een spiritueel leven of een spiritueel bewustzijn, het zevende beginsel heeft opgehouden enige invloed of enige controle uit te oefenen op het lot van het individu.

---

[1] Noot vert.: Subba Row richt zich hier tot de schrijver van 'Fragments of occult truth'.

[2] Juist – vanuit het standpunt van de Indo-Europese esoterie, en dat van de *Upanishads*; maar het is niet helemaal juist volgens de arahat of Tibetaanse esoterische leer. En voor zover we weten is dit het enige punt waarop de twee leringen het oneens zijn. Het verschil is echter onbeduidend, en berust alleen op verschillende manieren om een en hetzelfde ding vanuit twee verschillende gezichtspunten te bekijken. (Zie appendix, aantekening 4.)

Ik zal nu meedelen wat er (in de Indo-Europese leer) met de bovengenoemde zeven beginselen wordt bedoeld.

1. Prakriti. Dit is de basis van het sthūlaśarīra en vertegenwoordigt het in de bovenstaande indeling.

2. Prakriti en śakti. Dit is het liṅgaśarīra, of astraal lichaam.

3. Śakti. Dit beginsel komt overeen met uw kāmarūpa. Deze kracht of macht is door de oude occultisten in de nābhichakra gelokaliseerd. Deze kracht kan ākāśa of prakriti verzamelen, en elke gewenste vorm laten aannemen. Ze heeft zeer veel affiniteit met het vijfde beginsel, dat haar door zijn invloed of controle kan laten werken.

4. Brahman, śakti en prakriti. Dit komt overeen met uw tweede beginsel, jīvātman. Deze kracht vertegenwoordigt het universele levensbeginsel in de natuur. Haar zetel is het anāhatachakra (hart). Het is een kracht of macht die datgene tot stand brengt wat jīva, of leven, wordt genoemd. Ze is, zoals u zegt, onverwoestbaar, en bij de dood gaat haar werking slechts over op een ander stel atomen, om een ander organisme te vormen. Maar het wordt in onze filosofie niet jīvātman genoemd. De term jīvātman wordt door onze filosofen gewoonlijk gebruikt voor het zevende beginsel, wanneer dit wordt onderscheiden van paramātman of parabrahman.[1]

5. Brahman en prakriti. Dit komt in onze Indo-Europese filosofie overeen met uw vijfde beginsel, dat de *fysieke intelligentie* wordt genoemd. Volgens onze filosofen is dit de entiteit waarin het *denkvermogen* zijn zetel of basis heeft. Van alle beginselen is dit het moeilijkst te verklaren, en de huidige bespreking hangt volledig af van het standpunt dat we over dit beginsel innemen.

Wat is het denkvermogen? Het is iets mysterieus dat beschouwd wordt als de zetel van bewustzijn, van gewaarwordingen, emoties, wilsuitingen en gedachten. Psychologische analyse toont aan dat het een verzameling is van mentale toestanden en mogelijke mentale toestanden, verbonden door wat geheugen wordt genoemd, en er wordt verondersteld dat het een afzonderlijk bestaan heeft los van enige van zijn specifieke toestanden of denkbeelden. In welke entiteit heeft dit mysterieuze iets zijn potentiële of feitelijke bestaan? Het *geheugen* en de

[1] Het onpersoonlijke parabrahman dat men zo laat opgaan in, of zich afscheiden tot, een persoonlijke 'jīvātman', of persoonlijke god van ieder mens. Dit is weer een verschil dat nodig wordt door het brahmaanse geloof in een god, hetzij persoonlijk of onpersoonlijk, terwijl de boeddhistische arahats, die deze gedachte volledig verwerpen, *geen* godheid erkennen los van de mens.

verwachting die als het ware de werkelijke basis vormen van wat we de *persoonlijkheid*, of ahaṃkāra, noemen, moeten toch ergens hun zetel en bestaan hebben. De psychologen van Europa zeggen nu gewoonlijk dat de stoffelijke hersensubstantie de zetel is van het denkvermogen, en dat de vroegere *subjectieve ervaringen*, die door het geheugen kunnen worden herinnerd, en die als geheel de zogeheten *persoonlijkheid* vormen, daarin bestaan in de vorm van bepaalde onverklaarbare mysterieuze indrukken en wijzigingen in de zenuwen en zenuwknopen van de beide hersenhelften. Daarom, zeggen ze, wordt het denkvermogen – het individuele denkvermogen – vernietigd als het lichaam wordt vernietigd, en dus is een bestaan na de dood onmogelijk.

Er zijn echter enkele door die filosofen erkende feiten die voor ons voldoende zijn om hun theorie te weerleggen. In elk deel van het menselijk lichaam vindt voortdurend en onophoudelijk verandering plaats. Elk weefsel, elke spiervezel en zenuwcel, en ook elke zenuwknoop in de hersenen ondergaat onophoudelijk verandering. Gedurende de levensloop van een mens kan er een reeks *volledige veranderingen van de hersensubstantie* plaatsvinden. Niettemin blijft de herinnering aan zijn vroegere mentale toestanden ongewijzigd. Er kunnen toevoegingen van nieuwe subjectieve ervaringen zijn gekomen en sommige mentale toestanden kunnen volledig zijn vergeten, maar geen enkele individuele mentale toestand wordt veranderd. Iemands besef van zijn persoonlijkheid blijft hetzelfde gedurende die voortdurende veranderingen in de hersensubstantie.[1] Dit besef kan al deze veranderingen overleven, en kan ook de volledige vernietiging van de stoffelijke hersensubstantie overleven.

Deze persoonlijkheid die voortkomt uit mentaal bewustzijn heeft volgens onze filosofen haar zetel van bestaan in een *occulte macht of kracht* die als het ware een register bijhoudt van al onze mentale indrukken. Die macht is zelf onvernietigbaar, hoewel de indrukken daarin door het scheppen van bepaalde tegenwerkende oorzaken na verloop van tijd geheel of gedeeltelijk kunnen worden uitgewist.

In dit verband kan ik vermelden dat onze filosofen zeven *occulte* machten in verband brengen met de zeven bovengenoemde beginselen of entiteiten. Deze zeven occulte machten in de microkosmos komen overeen met, of zijn de tegenhangers van, de occulte machten in de

[1] Dit is ook zuivere boeddhistische filosofie, omdat de hier besproken transformatie bekend is als de verandering van de skandha's.

macrokosmos. Het mentale en spirituele bewustzijn van het individu wordt het universele bewustzijn van brahman wanneer de barrière van de persoonlijkheid volledig wordt verwijderd, en wanneer de zeven machten in de microkosmos in overeenstemming worden gebracht met de zeven machten in de macrokosmos.

Er is niets vreemds aan een macht, kracht of śakti die indrukken van gewaarwordingen, denkbeelden, gedachten of andere subjectieve ervaringen met zich meedraagt. Het is tegenwoordig een bekend feit dat elektrische of magnetische stromen op mysterieuze wijze de indrukken van geluid of spraak kunnen overbrengen met al hun persoonlijke bijzonderheden; u weet heel goed dat ik door een overdracht van energie of kracht eveneens mijn gedachten naar u kan overbrengen.

Dit vijfde beginsel vertegenwoordigt in onze filosofie het *denkvermogen*, of, beter gezegd, de bovengenoemde macht of kracht, de indrukken van de mentale toestanden daarin, en ahaṃkāra of het besef van een persoonlijkheid, dat door hun gezamenlijke werking wordt voortgebracht. Dit beginsel wordt in uw artikel slechts de *fysieke intelligentie* genoemd. Ik begrijp niet echt wat met die uitdrukking wordt bedoeld. Men kan haar opvatten als die intelligentie die in een zeer lage graad van ontwikkeling in de lagere dieren bestaat. Het denkvermogen kan in verschillende stadia van ontwikkeling bestaan, vanaf de laagste vorm van organisch leven, waar nauwelijks enig teken ervan kan worden onderscheiden, tot aan de mens, in wie het zijn hoogste staat van ontwikkeling bereikt.

Vanaf het eerste verschijnen van leven[1] tot aan turīya avasthā, of de toestand van nirvāṇa, gaat deze ontwikkeling onafgebroken door. Van dit beginsel stijgen we op naar het zevende door nauwelijks te onderscheiden gradaties. Maar er worden in die ontwikkeling vier stadia onderscheiden waarin een bijzonder soort verandering plaatsvindt die zodanig is dat deze de aandacht van de waarnemer trekt. Die vier stadia zijn:

1. Waar het leven (het vierde beginsel) verschijnt.
2. Waar het denkvermogen zich in combinatie met leven heeft ontwikkeld.
3. Waar de hoogste staat van mentale abstractie ophoudt, en *spiritueel*

[1] In de Indo-Europese leer die brahman, śakti en prakriti tot één samensmelt, is het dus het vierde beginsel; in de boeddhistische esoterie het tweede in combinatie met het eerste.

bewustzijn begint.

4. Waar spiritueel bewustzijn verdwijnt, en het zevende beginsel overblijft in de volmaakte toestand van nirvāṇa, of naaktheid.

Volgens onze filosofen moet het vijfde hier besproken beginsel dus *het denkvermogen in elke mogelijke graad van ontwikkeling weergeven, van het tweede tot het derde stadium*.

6. Brahman en śakti. Dit beginsel komt overeen met uw 'spirituele intelligentie'. Het is in feite buddhi (ik gebruik het woord buddhi niet in de gewone betekenis, maar in de zin zoals het door onze oude filosofen wordt gebruikt); met andere woorden, het is de zetel van bodha of ātmabodha. Iemand die ātmabodha volledig bezit, is een boeddha. De boeddhisten weten heel goed wat deze term betekent. In uw artikel wordt dit beginsel beschreven als een entiteit die tot bestaan komt door de combinatie van brahman en prakriti. Nu weet ik niet in welke specifieke betekenis het woord prakriti in dit verband wordt gebruikt. Volgens onze filosofen is het een entiteit die ontstaat door het verenigen van brahman en śakti. De betekenis die onze filosofen hechten aan de woorden prakriti en śakti, heb ik al uitgelegd.

Ik heb gezegd dat prakriti in haar oorspronkelijke toestand ākāśa is.[1]

Indien ākāśa door theosofen wordt beschouwd als śakti of kracht,[2] dan zal mijn uitspraak over de uiteindelijke staat van prakriti waarschijnlijk aanleiding geven tot verwarring en misverstand, tenzij ik het verschil uitleg tussen ākāśa en śakti. Ākāśa is, strikt genomen, niet de 'kroon van het astrale licht', noch vormt het *op zichzelf* een van de *zes*

---

[1] Volgens de boeddhisten bevindt zich in ākāśa die eeuwige potentiële energie die als taak heeft om alle zichtbare dingen uit zichzelf te ontwikkelen.

[2] Zo werd het, zoals we al aantoonden, nooit beschouwd. Maar, omdat de 'Fragments' in het Engels zijn geschreven – een taal zonder de vele metafysische termen die men in het Sanskriet vindt om elke minieme verandering van vorm, substantie en toestand uit te drukken – werd het nutteloos geacht de westerse lezer die geen ervaring heeft met de oosterse manier van uitdrukken, onnodig in verwarring te brengen door de verfijnde onderscheidingen van de juiste technische termen. Omdat 'prakriti in zijn oorspronkelijke toestand ākāśa is', en śakti 'een eigenschap van ākāśa is', is het heel natuurlijk dat het voor niet-ingewijden allemaal hetzelfde is. In feite is het niet erger om te spreken over de vereniging van 'brahman en prakriti' in plaats van 'brahman en śakti', dan het voor een theïst is om te schrijven dat 'de mens tot bestaan kwam door de vereniging van geest en stof', terwijl zijn woorden in orthodoxe vorm zouden moeten luiden: 'De mens als levende ziel werd geschapen door de *macht* (of adem) van God over de stof.'

oorspronkelijke krachten. Maar in het algemeen gesproken is het zo dat telkens wanneer een *uiterlijk verschijnsel* wordt teweeggebracht, śakti in *combinatie* met ākāśa optreedt. Ākāśa dient bovendien als basis of adhishṭhāna voor de overdracht van krachtstromen en om wisselwerkingen van krachten tot stand te brengen.[1]

In het *Mantraśāstra* wordt ākāśa door de letter 'ha' gesymboliseerd, en u zult zien dat deze lettergreep voorkomt in de meeste heilige formules die dienen om uiterlijke verschijnselen teweeg te brengen. Op zichzelf echter vertegenwoordigt ze geen enkele śakti. U kunt, als u wilt, śakti een eigenschap van ākāśa noemen.

Ik geloof niet dat er wat betreft de aard van dit beginsel in feite enig verschil van mening kan bestaan tussen de boeddhistische en brahmaanse filosofen.

Zowel de boeddhistische als brahmaanse ingewijden zijn goed bekend met die mysterieuze bolronde spiegel van de twee halve hemelbollen, die als het ware de stralen weerkaatst die emaneren uit het 'brandende braambos' en de vlammende ster – de spirituele zon die schijnt in CHIDĀKĀŚA.

De spirituele indrukken waaruit dit beginsel is samengesteld, hebben hun bestaan in een occulte kracht die verband houdt met de entiteit die we beschouwen. De opeenvolgende incarnaties van boeddha betekenen in feite de opeenvolgende overdrachten van deze mysterieuze kracht, of de indrukken daarvan. De overdracht is alleen mogelijk wanneer de mahātma[2] die haar overbrengt, zich volledig met zijn zevende beginsel heeft vereenzelvigd, zijn ahaṃkāra heeft vernietigd, het tot as heeft gereduceerd in chīdāgnikuṇḍa, en erin geslaagd is zijn gedachten in overeenstemming te brengen met de eeuwige wetten van de natuur, en zo een medewerker van de natuur te worden. Of met andere woorden: wanneer hij *de staat van nirvāṇa heeft bereikt, de toestand waarin hij volledig beseft dat er geen individueel of opzichzelfstaand bestaan is*.[3]

7. Ātman. De emanatie van het absolute, overeenkomend met het zevende beginsel. Wat deze entiteit betreft, bestaat er beslist geen echt

---

[1] Dat wil zeggen dat het Indo-Europese ākāśa een ander woord is voor de boeddhistische RUIMTE (in haar metafysische betekenis).

[2] De hoogste adept.

[3] In de woorden van een gātha in het *Mahā-parinirvāṇa-sūtra*:
'We bereiken een toestand van rust
Die al het menselijk kennen te boven gaat.'

verschil van mening tussen de Tibetaanse boeddhistische adepten en onze oude rishi's.

We moeten nu nagaan welke van deze entiteiten na iemands dood in seancekamers kunnen verschijnen, en de zogenaamde spiritistische verschijnselen teweegbrengen.

De stelling van de spiritisten dat de 'ontlichaamde geesten' van bepaalde mensen in seancekamers verschijnen, houdt noodzakelijkerwijs in dat de entiteit die zo verschijnt, het kenmerk draagt van de *persoonlijkheid* van een bepaald individu.

We moeten dus eerst vaststellen in welke entiteit of in welke entiteiten de persoonlijkheid haar zetel van bestaan heeft. Ze schijnt te bestaan in iemands specifieke lichamelijke structuur en in zijn subjectieve ervaringen (die als geheel zijn denkvermogen worden genoemd). Na iemands dood wordt zijn lichaam ontbonden. Als zijn liṅgaśarīra uiteenvalt, vermengt de daarmee samenhangende kracht zich met de overeenkomstige krachtstromen in de macrokosmos. Evenzo worden het derde en het vierde beginsel met hun overeenkomstige krachten vermengd. Deze entiteiten kunnen ook onderdeel worden van de samenstelling van andere organismen. Omdat deze entiteiten niet het kenmerk van een persoonlijkheid dragen, hebben de spiritisten niet het recht te zeggen dat de '*ontlichaamde geest*' van de mens in de seancekamer is verschenen als een van deze entiteiten zich daar manifesteert. In feite bezitten ze geen middel om vast te stellen dat ze tot een specifiek persoon hebben behoord.

Daarom moeten we alleen onderzoeken of een van de laatste drie entiteiten in de seancekamers verschijnt om daar de spiritisten te amuseren of te onderrichten. Laten we drie specifieke gevallen van individuen nemen, en zien wat er na de dood met deze drie beginselen gebeurt.

1. Iemand in wie spirituele gehechtheden sterker zijn dan de aardse gehechtheden.

2. Iemand die spirituele aspiraties heeft, maar die voor hem slechts op de tweede plaats komen, omdat zijn aardse belangen het grootste deel van zijn aandacht in beslag nemen.

3. Iemand die geen enkele spirituele aspiratie heeft, van wie het spirituele ego dood is of in zijn bewustzijn niet bestaat.

Het geval van een *volmaakte adept* hoeven we in dit verband niet te beschouwen. In de eerste twee gevallen zijn er volgens onze veronderstelling spirituele én mentale ervaringen. Als er spiritueel bewustzijn

bestaat, en het bestaan van het zevende beginsel wordt erkend, zal dit de verbinding met het zesde en het vijfde beginsel handhaven. Het bestaan van aardse gehechtheden schept echter de noodzaak van punarjanman (wederbelichaming), wat de ontwikkeling betekent van een nieuw stel objectieve en subjectieve ervaringen, gevormd door een nieuwe combinatie van omstandigheden, met andere woorden een nieuwe wereld. De periode tussen de dood en de daaropvolgende geboorte wordt in beslag genomen door de voorbereiding die nodig is voor de ontwikkeling van die nieuwe ervaringen. Gedurende die incubatietijd, zoals u het noemt, zal de geest nooit uit eigen beweging in de wereld verschijnen, *en kan dat ook niet*.

Er heerst in dit heelal een grote wet die subjectieve ervaringen herleidt tot objectieve verschijnselen en zulke ervaringen ontwikkelt op basis van die verschijnselen. Dit wordt ook wel 'de cyclus van de noodzakelijkheid' genoemd. De mens is aan deze wet onderworpen als hij het gewone lot of de lotsbestemming niet een halt toeroept en neutraliseert, en hij kan alleen aan haar macht ontsnappen door zijn aardse gehechtheden volledig te beteugelen. De nieuwe combinatie van omstandigheden waarin hij dan wordt geplaatst, kan beter of slechter zijn dan de aardse omstandigheden waaronder hij heeft geleefd. Maar u kunt er zeker van zijn dat hij bij zijn vooruitgang naar een nieuwe wereld zich nooit zal omkeren om zijn spiritistische vrienden terug te zien.[1]

In het derde hierboven genoemde geval is er geen erkenning van een spiritueel bewustzijn of van een geest. Dus bestaan ze voor zo iemand niet. Het geval komt overeen met dat van een orgaan of vermogen dat lange tijd ongebruikt blijft. Het zal dan praktisch ophouden te bestaan.

Deze entiteiten blijven als het ware van hem of in zijn bezit, wanneer ze het stempel van erkenning krijgen. Wanneer dit niet het geval is, is zijn hele individualiteit geconcentreerd in zijn vijfde beginsel. Na de dood is dit vijfde beginsel dan de *enige vertegenwoordiger* van het betreffende individu.

Op zichzelf kan het geen nieuw stel objectieve ervaringen ontwikkelen; met andere woorden, het heeft geen punarjanman. Zo'n entiteit kan in seancekamers verschijnen; maar het is absurd om dit een ont-

---

[1] Zoals M.A. (Oxon.) zal inzien, maken de spiritisten nog minder kans dat hun beweringen door brahmanen worden erkend dan door boeddhistische occultisten.

lichaamde geest[1] te noemen. Het is slechts een macht of kracht die de indrukken van gedachten of denkbeelden vasthoudt van het individu van wie het een samenstellend deel was. Soms roept het de hulp in van het kāmarūpa en schept voor zichzelf een bijzondere etherische (niet noodzakelijk menselijke) vorm.

Zijn neigingen tot bepaalde handelingen zullen vergelijkbaar zijn met die van het bewustzijn van dat individu toen het nog leefde. Deze entiteit handhaaft zijn bestaan zolang de indrukken op de kracht die verband houdt met het vijfde beginsel intact blijven. Na verloop van tijd vervagen ze, en de betreffende kracht gaat dan op in de stroom van haar overeenkomstige kracht in de macrokosmos, zoals een rivier die zich in zee stort. Zulke entiteiten kunnen tekenen vertonen die wijzen op aanzienlijke verstandelijke vermogens bij het individu waartoe ze behoren; want hoogontwikkelde verstandelijke kracht kan samengaan met het volledig ontbreken van spiritueel bewustzijn. Uit deze omstandigheid kan echter niet worden geconcludeerd dat hetzij de geest of het spirituele ego van overleden personen in seancekamers verschijnen.

Er zijn sommige mensen in India die de aard van zulke entiteiten (piśācha's genoemd) grondig hebben bestudeerd. Ik weet weinig over hen op basis van experimenten, omdat ik me nooit met dit weerzinwekkende, nutteloze en gevaarlijke onderzoeksgebied heb beziggehouden.

De spiritisten weten eigenlijk niet waarmee ze bezig zijn. Hun onderzoek heeft grote kans na verloop van tijd uit te lopen op kwade tovenarij of de volledige spirituele ondergang van duizenden mannen en vrouwen.[2]

De gezichtspunten die ik hier heb uiteengezet, zijn door onze oude schrijvers vaak verduidelijkt door de levensloop van een mens te vergelijken met de baan van een planeet om de zon. De middelpuntzoekende kracht is de spirituele aantrekking en de middelpuntvliedende kracht vertegenwoordigt de aardse aantrekking. Als de middelpuntzoekende kracht toeneemt vergeleken met de middelpuntvliedende kracht nadert de planeet de zon – het individu bereikt een hoger bestaansgebied. Als daarentegen de middelpuntvliedende kracht groter wordt dan de middelpuntzoekende kracht, komt de planeet op grotere afstand van de zon te

---

[1] Vooral op dit punt komen de Indo-Europese- en de arahat-leer volledig overeen. De leringen en de redenering die hierna volgen, zijn in elk opzicht die van de boeddhistische Broederschap van de Himālaya.

[2] We zijn het hiermee volkomen eens.

staan, en beweegt ze zich in een nieuwe baan op die afstand – het individu komt op een lager bestaansniveau. Deze gedachten worden geïllustreerd door de eerste twee door mij genoemde gevallen.

We hoeven slechts de twee extremen te beschouwen.

Wanneer een planeet bij haar *nadering* tot de zon de lijn overschrijdt waar de middelpuntzoekende en de middelpuntvliedende kracht elkaar volledig opheffen, en alleen de werking ondervindt van de middelpuntzoekende kracht, stormt ze met een geleidelijk toenemende snelheid op de zon af, en wordt ten slotte in het lichaam van de zon opgenomen. Dit is het geval van een volmaakte adept.

Wanneer een planeet die zich van de zon *verwijdert* daarentegen een punt bereikt waar de middelpuntvliedende kracht allesoverheersend wordt, zal ze volgens een raaklijn aan haar baan wegvliegen en in de diepte van de lege ruimte verdwijnen. Wanneer ze niet meer onder de macht van de zon valt, geeft ze geleidelijk al haar voortbrengende warmte en scheppende energie af die ze oorspronkelijk aan de zon had ontleend, en blijft er slechts een koude massa stof over die door de ruimte vliegt totdat ze volledig uiteenvalt in atomen. Deze koude massa is te vergelijken met het vijfde beginsel onder bovengenoemde omstandigheden, en de warmte, het licht en de energie die haar verlieten, zijn te vergelijken met het zesde en zevende beginsel.

Nadat een planeet in een nieuwe baan is gekomen, of wanneer ze zich van de oude naar de nieuwe baan beweegt, kan ze nooit terugkeren naar enig punt in haar oude baan, omdat de verschillende banen in verschillende vlakken liggen en elkaar nooit snijden.

Deze metaforische beschrijving geeft een juiste verklaring van de oude brahmaanse theorie over dit onderwerp. Het is slechts een onderdeel van wat door de mystici van de oudheid de grote wet van het heelal wordt genoemd.

Appendix van de redactrice bij het bovenstaande

Aantekening 1

In dit verband is het goed de aandacht van de lezer te vestigen op het feit dat het land dat door de Chinezen ‘Xizang’ en door westerse geografen Tibet wordt genoemd, in de oudste boeken die in de provincie Fukien (het belangrijkste centrum van de autochtone Chinezen)

worden bewaard, vermeld wordt als de grote zetel van occulte kennis in de oudheid. Volgens deze verslagen werd het bewoond door de 'leraren van het licht', de 'zonen van wijsheid' en de 'broeders van de zon'. Men gelooft dat keizer Yu de 'Grote' (2207 v.Chr.), een vrome mysticus, zijn occulte wijsheid en het stelsel van theocratie dat hij invoerde – want hij was de eerste in China om spirituele macht en werelds gezag te verenigen – uit Xizang heeft verkregen. Dat stelsel was hetzelfde als dat van de oude Egyptenaren en Chaldeeën; dat waarvan we weten dat het in de brahmaanse periode in India heeft bestaan, en nu in Tibet bestaat: alle kennis en macht, zowel de wereldse als de geheime wijsheid, waren namelijk samengebracht in de hiërarchie van de priesters en tot hun kaste beperkt. Wie de oorspronkelijke bewoners van Tibet waren, is een vraag die geen antropoloog op dit moment correct kan beantwoorden. Ze brengen de bön-religie in praktijk, hun geloof is vóór- en anti-boeddhistisch, en ze wonen vooral in de provincie Kham – dat is het enige wat over hen bekend is. Maar zelfs dat rechtvaardigt de veronderstelling dat ze de sterk ontaarde afstammelingen zijn van machtige en wijze voorouders. Hun etnische soort wijst erop dat ze geen zuivere Turaniërs, zijn, en hun rituelen (nu die van tovenarij, bezweringen en animisme) doen veel meer denken aan de volksrituelen van de Babyloniërs, zoals die worden beschreven in de verslagen die bewaard zijn op de opgegraven cilinders, dan aan de religieuze praktijken van de Chinese taoïsten (een religie die gebaseerd is op gezond verstand en spiritualiteit), zoals door sommigen wordt beweerd. In het algemeen wordt weinig of geen verschil gemaakt – zelfs door de Khe-lang zendelingen die veel contact hebben met deze volkeren aan de grenzen van het Britse Lahul, en beter moesten weten – tussen de böns en de twee rivaliserende boeddhistische sekten, de geelkappen en de roodkappen. Laatstgenoemden hebben zich vanaf het begin verzet tegen de hervorming van Tsongkhapa, en zijn altijd trouw gebleven aan het oude boeddhisme dat nu zo sterk vermengd is met praktijken van de böns. Indien de oriëntalisten meer over hen wisten, en de oude Babylonische Bel- of Baäl-verering met de rituelen van de böns vergeleken, zouden ze een onweerlegbaar verband tussen beide ontdekken. Het is hier niet mogelijk een discussie te beginnen om te bewijzen dat de oorsprong van de oorspronkelijke bewoners van Tibet verband houdt met één van de drie grote volkeren die elkaar opvolgden in Babylonië, of we deze de Akkadiërs (een term bedacht door F. Lenormant) noemen of de primitieve Turaniërs, Chaldeeën en Assy-

riërs. Hoe dan ook, er is reden om de esoterische leer van de overkant van de Himālaya Chaldeeuws-Tibetaans te noemen. En als we bedenken dat de *Veda's* – volgens alle overleveringen – van het Manasarovar meer in Tibet kwamen, en de brahmanen zelf uit het verre noorden, dan kunnen we met recht zeggen dat de esoterische leringen van elk volk dat ze ooit had of nog heeft, zijn voortgekomen uit één en dezelfde bron; en we kunnen ze daarom de 'Indo-Europese-Chaldeeuws-Tibetaanse' leer, of de universele WIJSHEID-RELIGIE, noemen. 'Zoek naar het VERLOREN WOORD onder de hiërofanten van Tartarije, China en Tibet', was het advies van de ziener Swedenborg.

Aantekening 2

Dit is niet noodzakelijkerwijs het geval – zeggen we. De *Veda's*, het brahmanisme, en daarmee het Sanskriet, werden ingevoerd in wat nu India wordt genoemd. Ze zijn op haar bodem nooit ontstaan. Er was een tijd dat de oude volkeren van het Westen onder de algemene naam India veel landen van Azië lieten vallen die nu met andere namen worden aangeduid. Zelfs in de relatief recente periode van Alexander was er een Boven-, Beneden-, en een Westelijk India; en Perzië-Iran wordt in enkele oude klassieke geschriften West-India genoemd. De landen die nu Tibet, Mongolië en Groot Tartarije heten, werden door hen beschouwd als delen van India. Wanneer we daarom zeggen dat India de wereld beschaving heeft gebracht en de Alma Mater was van de beschavingen, kunsten en wetenschappen van alle andere landen (waaronder Babylonië en misschien zelfs Egypte), bedoelen we het oude, prehistorische India, het India uit de tijd toen de grote Gobi een zee was, en het verzonken 'Atlantis' deel uitmaakte van een ononderbroken continent dat bij de Himālaya's begon en doorliep over Zuid-India, Ceylon en Java, tot aan het verafgelegen Tasmanië.

Aantekening 3

Om zulke omstreden punten te kunnen nagaan, moet men de Chinese heilige en historische verslagen naslaan en goed bestuderen – een volk waarvan de tijdrekening bijna 4600 jaar geleden begint (2697 v.Chr.). Een volk dat zo nauwkeurig was, en dat vooruitliep op enkele van de belangrijkste *uitvindingen* van het moderne Europa en de moderne wetenschap waarop het zich zo beroemt – zoals het kompas, het buskruit, porselein, papier, boekdrukkunst, enz., die ze kenden en

in praktijk brachten duizenden jaren vóór ze door de Europeanen opnieuw werden uitgevonden – heeft recht op enig vertrouwen in zijn verslagen. En van Lao-tzu tot Hsüan-tsang staat hun literatuur vol toespelingen op en verwijzingen naar dat eiland en de wijsheid van de adepten van de Himālaya. In *A Catena of Buddhist Scriptures from the Chinese*, door Eerw. Samuel Beal, staat een hoofdstuk 'Over de Tian-ta'i school van het boeddhisme' (blz. 244-58), die onze tegenstanders zouden moeten lezen. Als hij de voorschriften van die beroemdste en heilige school en sekte in China, die gesticht is door Chi-kai, ook wel Chi-i (de wijze) genoemd, in het jaar 575 van onze tijdrekening, vertaalt en bij de zin komt die luidt: 'Dat wat betrekking heeft op het ene [naadloze] gewaad dat gedragen wordt door de *grote leraren van de besneeuwde bergen* (de school van de haimavata's)' (blz. 256), plaatst de Europese vertaler achter de laatste zin een vraagteken, wat te begrijpen is. De statistieken van de school van de 'haimavata's' of van onze Broederschap van de Himālaya kunnen niet gevonden worden in de verslagen van algemene volkstellingen in India. Verder vertaalt Beal een voorschrift dat betrekking heeft op 'de grote leraren van de hogere orde, die diep in de bergen wonen, ver weg van de mensen', de āraṇyaka's, of kluizenaars.

Met betrekking tot de overleveringen over dit eiland, en los van de (voor hen) *historische* verslagen hierover die in de Chinese en Tibetaanse heilige boeken zijn bewaard, is de legende onder het volk van Tibet tot op deze dag nog springlevend. Het mooie Eiland is er niet meer, maar het land waar het ooit zijn bloei kende, bestaat nog, en de plek is goed bekend aan enkele van de 'grote leraren van de besneeuwde bergen', hoezeer zijn topografie door de ontzaglijke ramp ook is verstoord en veranderd. Men gelooft dat deze leraren om de zeven jaar bijeenkomen in Śambhala, het 'gelukkige land'. Algemeen wordt gedacht dat het in het noordwesten van Tibet ligt. Sommigen geven het een plaats in de onverkende centrale streken, die zelfs voor de onverschrokken nomadenstammen ontoegankelijk zijn; volgens anderen ligt het tussen het Gangdisi-gebergte[1] en de noordelijke rand van de Gobi-woestijn, in het zuiden en het noorden, en tussen de dichter bevolkte streken van Kunduz en Kashmir – van de Gya-Pheling (Brits-India) – en China, naar het westen en oosten, waardoor voor een nieuwsgierige geest een behoorlijk groot gebied overblijft om de plaats

[1] Noot vert.: Kailash-gebergte.

ervan vast te stellen. Weer anderen situeren het tussen Namur-Nor[1] en de Kunlun bergen, maar iedereen gelooft vast in Śambhala, en spreekt erover als een vruchtbaar, sprookjesachtig land, eens een eiland, nu een oase van onvergelijkelijke schoonheid, de plaats van samenkomst van de erfgenamen van de esoterische wijsheid van de goddelijke bewoners van het legendarische eiland.

Is het in verband met de oude legende van de zee in Azië en het Atlantische werelddeel niet nuttig een feit te vermelden dat nu aan alle geologen bekend is – namelijk dat de hellingen van de Himālaya het geologische bewijs leveren dat de substantie van die hoge toppen eens deel uitmaakte van een oceaanbodem?

Aantekening 4

We hebben al aangegeven dat volgens ons het hele verschil tussen de filosofie van de boeddhisten en die van de Vedānta daarin bestond dat eerstgenoemde een *rationalistische* vorm van Vedānta was, terwijl laatstgenoemde zou kunnen worden beschouwd als *transcendentaal* boeddhisme. De Indo-Europese esoterie past de term jīvātman toe op het zevende beginsel, de zuivere en als zodanig onbewuste geest, omdat de Vedānta – die uitgaat van drie soorten bestaan: (1) het pāramārthika (het ware, het enig werkelijke); (2) het vyāvahārika (het praktische); en (3) het pratibhāsika (het schijnbare of bedrieglijke leven) – het eerste leven of de eerste jīva tot het enige werkelijk bestaande maakt. Brahma of het ENE ZELF is zijn enige vertegenwoordiger in het heelal, omdat het het universele leven als geheel is, terwijl de andere twee slechts zijn 'uiterlijke verschijningsvormen' zijn, bedacht en geschapen door onwetendheid, en complete illusies die ons worden ingegeven door onze verblinde zintuigen.

De boeddhisten, daarentegen, kennen zelfs aan dat ene ZELFBESTAAN noch subjectieve, noch objectieve werkelijkheid toe. Boeddha verklaarde dat er noch een schepper noch een ABSOLUUT wezen is. Het boeddhistische rationalisme was altijd te zeer doordrongen van de onoverkomelijke moeilijkheid om een absoluut bewustzijn te erkennen, want in de woorden van Flint: 'waar bewustzijn is, daar is een betrekking, en waar een betrekking bestaat, daar is dualisme.' Het ENE LEVEN is óf 'MUKTA' (absoluut en onvoorwaardelijk) en kan niet in betrekking

[1] Noot vert.: Waarschijnlijk Aru-tso, ook als Alu-co geschreven. Een meer in het noordwesten van Tibet.

staan tot iets of iemand; óf het is 'baddha' (gebonden en voorwaardelijk), en dan kan het niet het ABSOLUTE worden genoemd; zo'n beperking vereist bovendien een andere godheid, even machtig als de eerste, om al het kwaad in deze wereld te verklaren. Daarom erkent de geheime leer van de arahats over het ontstaan van het heelal slechts één absoluut, onvernietigbaar, eeuwig en ongeschapen ONBEWUSTZIJN (om het zo te vertalen), een element (dit woord wordt bij gebrek aan een betere term gebruikt) dat volstrekt onafhankelijk is van al het andere in het heelal; een iets dat altijd aanwezig of overal is, een tegenwoordigheid die altijd was, is en zal zijn, ongeacht of er een god, goden of geen god is; ongeacht of er een heelal is of niet; en dat bestaat gedurende de eeuwige cyclussen van mahāyuga's, zowel tijdens de pralaya's als tijdens de perioden van manvantara. En dit is RUIMTE, het werkterrein voor de eeuwige krachten en de natuurwet, de basis (zoals onze correspondent haar terecht noemt) waarop de eeuwige wisselwerkingen van ākāśa-prakriti plaatsvinden, geleid door de onbewuste regelmatige hartslag van śakti – de adem of macht van een bewuste godheid, zouden de theïsten zeggen – de eeuwige energie van een eeuwige, onbewuste Wet, zeggen de boeddhisten. Dus ruimte, of Fan, Bar-nang (mahāśūnyatā) of, zoals het door Lao-tzu wordt genoemd, de 'leegte', is de aard van het boeddhistische absolute. (Zie Confucius' 'lof van de afgrond'.) Het woord jīva kon door de arahats dus nooit worden toegepast op het *zevende* beginsel, omdat fohat (de boeddhistische actieve energie) alleen door middel van zijn wisselwerking of contact met de stof actief *bewust* leven kan ontwikkelen; en omdat op de vraag 'hoe kan onbewustzijn bewustzijn voortbrengen?' het antwoord zou zijn: 'Was de kiem die een Bacon of Newton voortbracht, zelfbewust?'

Aantekening 5

Voor onze Europese lezers: Men moet niet misleid worden door de fonetische overeenkomst, en denken dat de naam 'brahman' in dit verband identiek is met Brahmā of Īśvara – de persoonlijke God. De *Upanishads,* de geschriften van de Vedānta, vermelden zo'n God niet, en men zou daarin vergeefs zoeken naar enige toespeling op een bewuste godheid. Het brahman, of parabrahman, het ABSOLUTE van de Vedānta, is onzijdig en onbewust, en heeft geen verband met de mannelijke Brahmā van de hindoetriade, of trimūrti. Sommige oriëntalisten geloven terecht dat de naam afgeleid is van het werkwoord 'brih',

groeien of vermeerderen, en in die zin de universele zich ontvouwende natuurkracht is, het leven gevende en spirituele beginsel, of vermogen, dat door het gehele heelal verspreid is, en dat in zijn collectiviteit het ene absolute, het ene leven en de enige werkelijkheid is.

De invloed van gedachten van mensen die gestorven zijn[1]

[*The Theosophist*, januari 1882, blz. 100; *CW* 3:425-6]

Een man sterft aan een besmettelijke ziekte; maanden, zelfs jaren, na zijn dood kan een kledingstuk of een voorwerp dat hij tijdens zijn ziekte heeft aangeraakt, de ziekte overbrengen op een persoon die fysiologisch gevoeliger is dan de mensen om hem heen, terwijl ze op laatstgenoemden geen invloed heeft. En waarom zou een idee, een *gedachte*, niet dezelfde invloed hebben? Gedachten zijn *niet minder stoffelijk of objectief* dan de onweegbare en mysterieuze kiemen van verschillende besmettelijke ziekten waarvan de oorzaken voor de wetenschap zo'n raadsel zijn. Als het denken van een levende persoon op die manier het denken van een ander kan beïnvloeden, zodat eerstgenoemde de ander kan dwingen om te denken en te geloven wat hij wil, kortom een ander te hypnotiseren, dan kunnen de gedachten van een reeds gestorven persoon dat ook. Als die gedachten eenmaal zijn voortgebracht en uitgezonden, dan zullen ze door hun eigen energie blijven leven. Ze zijn onafhankelijk geworden van de hersenen en de geest die ze het leven schonk. Zolang de geconcentreerde energie nog niet is verbruikt, kunnen ze als een potentiële invloed werken wanneer ze in contact komen met de levende hersenen en het zenuwstelsel van een persoon die daarvoor ontvankelijk is. De op die manier veroorzaakte ongezonde werking kan het medium tijdelijk krankzinnig maken waarbij het zichzelf misleidt en het gevoel van zijn eigen individualiteit vervaagt. Als dit morbide proces eenmaal op gang is gebracht, stort de hele groep rondzwevende gedachten van de dode man zich op de hersenen van het medium, dat dan het ene na het andere

[1] Noot vert.: Deze tekst staat in een voetnoot van Blavatsky bij het artikel 'Lakshmibai (The authentic story of a bhūt)' door Piarai Lall Chachondia, FTS.

bewijs van de aanwezigheid van de overledene kan geven, en de onderzoeker ervan kan overtuigen dat de individualiteit van de geest, 'gids', of communicerende intelligentie nauwkeurig is vastgesteld.

Het heelal in een notendop

['The universe in a nutshell', *The Theosophist*, januari 1882, blz. 102-4; *CW* 3:427-32]

Het artikel over dromen waarnaar in de volgende brief wordt verwezen, wordt hier nog eens afgedrukt met de verlangde toelichting ter informatie van onze lezers:

> Aan de redactrice:
>
> Het bijgesloten fragment komt uit een artikel in een recente uitgave van *Chambers' Journal*. Ik hoop dat u dit wilt afdrukken en zo vriendelijk zou willen zijn de volgende onderwerpen volledig toe te lichten:
>
> (1) Zijn dromen altijd echt? Zo ja, waardoor worden ze teweeggebracht; zo niet, kunnen ze dan niet toch op zichzelf een diepe betekenis hebben?
> (2) Vertel ons iets over de prenatale toestand en de transmigratie van de ziel.
> (3) Geef ons enige kennis over de psychologie die de moeite waard is, zoals in dit artikel wordt voorgesteld.
>
> Jehangir Cursetji Tarachand, lid van de TS
> Bombay, 10 november 1881

Antwoord van de redactrice:

Om het verzoek van onze correspondent duidelijker te formuleren: hij wil dat *The Theosophist* binnen de grenzen van één of twee kolommen de feiten op een rijtje zet over het hele scala van alle mysteries op aarde en deze 'volledig toelicht'. Hiertoe zouden behoren:

(1) De volledige filosofie over dromen zoals die kan worden geformuleerd op basis van de fysiologische, biologische, psychologische en occulte aspecten ervan.

(2) De boeddhistische jātaka's (verhalen over vorige levens van onze Heer Śākyamuni) met een filosofisch essay over de transmigra-

ties van de 387.000 boeddha's die 'het wiel van het geloof' hebben laten draaien tijdens de opeenvolgende openbaringen aan de wereld van de 125.000 andere boeddha's, de heiligen, die 'de duizendvoudig geknoopte draden van de morele keten van oorzaak en gevolg kunnen overzien en ontrafelen'. Daaraan toegevoegd een verhandeling over de nidāna's, de keten van twaalf oorzaken met een volledige lijst van hun twee miljoen resultaten, en omvangrijke appendices geschreven door sommige arhats, 'die de stroom die naar nirvāṇa voert, hebben bereikt'.

(3) De gecombineerde overdenkingen van de wereldberoemde psychologen: van de Egyptische Hermes en zijn *Dodenboek*, Plato's definitie van de ziel in de *Timaeus*, enz., tot aan de *Drawing-Room Nocturnal Chats with a Disembodied Soul*, door Eerw. Adramelech Romeo Tiberius Toughskin uit Cincinnati.

Dit is de bescheiden taak die hij van ons verlangt. We stellen voor eerst het artikel te geven dat zo'n grote honger naar filosofische informatie heeft gewekt, en vervolgens zullen we proberen te doen wat we kunnen. Het is een merkwaardig geval – zo niet geheel een literair verzinsel:

Droomland en slaapwandelen

De schrijver van dit artikel heeft een zwager, die het gevoel heeft dat een aantal van zijn dromen opmerkelijk en belangrijk zijn, en uit zijn ervaring blijkt dat er een vreemd en onverklaarbaar verband bestaat tussen deze dromen en de toestand van slaapwandelen. Voordat ik in detail een aantal gevallen van slaapwandelen geef die hij en ook zijn dochter hadden meegemaakt, zal ik verslag doen van een van zijn dromen die zich – met zijn opvallende en frappante details – vier keer heeft herhaald op verschillende momenten tijdens de afgelopen dertig jaar. Hij was in zijn actieve jonge jaren een boer, maar is nu gepensioneerd. Zijn hele leven was hij broodmager, actief, vrolijk, erg gezellig, en in geen enkel opzicht wat men een boekenwurm zou noemen. Zijn droom ging als volgt: Hij was alleen en stond voor een monument van heel stevig metselwerk, keek wezenloos naar de noordkant ervan, toen tot zijn verbazing de middelste stenen op ooghoogte zich geleidelijk loswerkten en de een na de ander naar beneden gleden, totdat er een opening was ontstaan die groot genoeg was om er een mens in te laten staan. Plotseling verscheen er in de opening een kleine man, gekleed in het zwart, met een groot kaal hoofd, die daar vast scheen te zitten omdat zijn voeten en benen begraven waren in het metselwerk. Zijn gezicht had

een vriendelijke en intelligente uitdrukking. Ze keken elkaar een schijnbaar lange tijd aan zonder dat een van hen probeerde te spreken, en al die tijd groeide de verbazing van mijn broer. En, zoals de dromer het zelf verwoordde, uiteindelijk zei 'de kleine man in het zwart met het kale hoofd en serene gezicht: Ken je me niet? Ik ben de man die je hebt vermoord in een prenatale *bestaanstoestand*, en ik wacht tot je komt en zal wachten zonder te slapen. Er is geen bewijs van die gemene daad in jouw toestand van het menselijk bestaan, dus hoef je je in je sterfelijke leven geen zorgen te maken – sluit me weer op in de duisternis.'

De dromer begon, terwijl hij nadacht, de stenen weer in hun oorspronkelijke positie te plaatsen, en maakte toen tegen de kleine man de volgende opmerking: 'Dit is allemaal een droom van jou, want er is geen prenatale bestaanstoestand.' De kleine man, die steeds kleiner leek te worden, zei: 'Bedek mij en ga heen.' Op dat moment werd de dromer wakker.

Jaren verstreken, en de droom werd vergeten in de gebruikelijke zin van het woord; en zie! zonder enige voorafgaande gedachte eraan, droomde hij dat hij in de zon stond, voor een oude tuinmuur die hoorde bij een groot onbewoond landhuis, toen de stenen aan de voorkant ervan met een zacht glijdende beweging eruit begonnen te vallen, en al snel werd dezelfde mysterieuze persoon zichtbaar, en alles met betrekking tot hem – waaronder zijn verbale uitingen – was hetzelfde als bij de eerste gelegenheid, hoewel een onbekend aantal jaren waren verstreken. Precies dezelfde droom heeft zich sindsdien op onregelmatige momenten nog twee keer voorgedaan; maar er was geen verandering in de gelaatsuitdrukking van de *kleine man in het zwart*.

Aantekening van de redactrice:

We voelen ons niet bevoegd om deze specifieke droom te verklaren. De interpretatie ervan kan gerust worden overgelaten aan de Daniels van de fysiologie, die evenals W.A. Hammond, MD, uit New York, dromen en slaapwandelen uitleggen als het gevolg van een *verheven toestand van het ruggenmerg.* Het kan een betekenisloze, toevallige droom zijn geweest, veroorzaakt door een aaneenschakeling van gedachten die het denken automatisch bezighouden tijdens de slaap

Die vage schemering van het denken,
Wanneer de stralen van het verstand, halfverborgen achter
De wolken van de zintuigen, elke schimmige vorm
Die door de verbeelding wordt gemaakt, vaag laat glinsteren.

– wanneer onze mentale activiteit doorgaat, onafhankelijk van onze bewuste wil.

Onze fysieke zintuigen zijn de instrumenten door middel waarvan de astrale geest of het 'bewuste iets' binnenin ons, door contact met de uiterlijke wereld, kennis verkrijgt van het feitelijke bestaan; terwijl de spirituele zintuigen van de astrale mens de middelen zijn, de telegraafdraden, door middel waarvan hij contact heeft met zijn hogere beginselen, en daaraan de vermogens ontleent tot heldere waarneming van, en inzicht in, de gebieden van de onzichtbare wereld.[1] De boeddhistische filosoof is van mening dat door het beoefenen van de dhyāna's 'die verlichte staat van het denkvermogen kan worden bereikt die wordt gekenmerkt door *onmiddellijke herkenning van heilige waarheid, zodat bij het opslaan van teksten* [of welk boek dan ook?] *hun werkelijke betekenis onmiddellijk in het hart doordringt*.'[2]

Als de bovengenoemde droom de eerste keer zonder betekenis was, dan kan deze de drie keer daarna zijn teruggekomen door het plotseling ontwaken van dat gedeelte van de hersenen waaraan deze is toe te schrijven. Want tijdens het dromen of bij het slaapwandelen zijn de hersenen slechts gedeeltelijk in slaap, en worden geactiveerd door de werking van de uiterlijke zintuigen, als gevolg van een of andere oorzaak. Een gesproken woord, een gedachte, of een beeld dat sluimerend is blijven hangen in een van de geheugencellen, ontwaakt door een plotseling geluid, het vallen van een steen, die in de half-dromerige verbeelding van de slaper onmiddellijk de gedachte oproept van metselwerk, enz. Wanneer iemand plotseling in zijn slaap wordt gestoord, zonder helemaal wakker te worden, begint en eindigt hij zijn droom niet met dit ene geluid dat hem gedeeltelijk deed ontwaken, maar ervaart hij in zijn droom vaak een lange reeks gebeurtenissen, samengeperst in de korte tijd die het geluid duurt en die alleen aan dat geluid kunnen worden toegeschreven.

Dromen komen gewoonlijk tot stand door associaties in de waaktoestand die eraan voorafgaan. Sommige van deze maken zo'n indruk dat de vaagste gedachte in de richting van een onderwerp dat met een bepaalde droom in verband staat, jaren later een herhaling daarvan kan veroorzaken. Tartini, de beroemde Italiaanse violist, was geïnspireerd

---

[1] Zie het volgende artikel: 'Zijn dromen slechts zinloze beelden?'

[2] Samuel Beal, *A Catena of Buddhist Scriptures from the Chinese*, 1871, blz. 255.

door een droom toen hij zijn 'duivelssonate' componeerde. Tijdens zijn slaap dacht hij dat de duivel aan hem verscheen en hem uitdaagde om een proeve van bekwaamheid af te leggen op zijn eigen persoonlijke viool die hij uit de regionen van de hel had meegebracht, welke uitdaging Tartini aannam. Toen hij wakker werd, was de melodie van de 'duivelssonate' zo levendig op zijn denkvermogen afgedrukt, dat hij haar onmiddellijk op papier zette; maar toen hij bij de finale was gekomen, was alle verdere herinnering eraan plotseling uitgewist, en hij legde het onvolledige muziekstuk opzij. Twee jaar later droomde hij precies hetzelfde, en probeerde zich in zijn droom voor te nemen zich de finale bij het ontwaken te herinneren. De droom herhaalde zich doordat een blinde straatmuzikant zijn instrument bespeelde onder het venster van de kunstenaar. Coleridge maakte op dezelfde manier in een droom zijn gedicht *Kublai Khan*, dat bij het ontwaken zo levendig op zijn denkvermogen bleek te zijn afgedrukt dat hij de beroemde regels neerschreef, die nog steeds bewaard zijn gebleven. De droom was ontstaan doordat de dichter in zijn stoel in slaap was gevallen bij het lezen van de volgende woorden in Purchas' *Pilgrimage*: 'Toen beval de Khan Kublai dat hier een paleis moest worden gebouwd . . . omsloten door een muur.'

Het volksgeloof dat er onder het grote aantal zinloze dromen sommige zijn waarin vaak voorspellingen van komende gebeurtenissen worden gedaan, wordt door veel goed ingelichte personen gedeeld, maar niet door de wetenschap. Toch zijn er talloze voorbeelden van officieel vastgelegde dromen die door latere gebeurtenissen werden bevestigd, en daarom profetisch kunnen worden genoemd. De Griekse en Romeinse klassieken staan vol met verslagen van opmerkelijke dromen, waarvan sommige historisch zijn geworden. Geloof in de spirituele aard van dromen was even wijdverspreid onder de heidense filosofen als onder de christelijke kerkvaders. En geloof in waarzeggerij en droomuitleggingen (oneiromantie) was niet beperkt tot de heidense Aziatische volkeren, want de *Bijbel* staat er vol mee. Éliphas Lévi, de grote hedendaagse kabbalist, zegt over zulke voorspellingen, visioenen en profetische dromen het volgende:

> Somnambulisme, voorgevoelens en het tweede gezicht zijn slechts een gesteldheid om – door toeval of als gewoonte – te dromen in de waaktoestand, of tijdens een vrijwillige, zelf teweeggebrachte of ook wel natuurlijke slaap – d.w.z. om de overeenkomstige beelden uit het astrale licht waar te nemen [en door intuïtie te raden]. . . .

De attributen die bij waarzeggerij worden gebruikt, zijn slechts middelen voor [magnetische] communicatie tussen de waarzegger en degene die hem raadpleegt: ze dienen om twee wilscentra [in dezelfde richting werkend] te vestigen en te concentreren op hetzelfde teken of voorwerp; waarbij de vage, complexe, bewegende figuren een hulpmiddel zijn om de spiegelbeelden uit het astrale fluïdum te verzamelen. Op die manier is men soms in staat om in koffiedik, in de wolken, of in het wit van een ei, enz., voorspellende vormen waar te nemen, die slechts bestaan in het *translucide*, of de verbeeldingskracht van de ziener. Het waarnemen van visioenen in het water wordt veroorzaakt door de vermoeidheid van de verblinde oogzenuw, die uiteindelijk zijn functies overdraagt aan het *translucide*, en een droombeeld teweegbrengt in de hersenen, dat de spiegelbeelden van het astrale licht voor werkelijke beelden houdt. Daarom zijn de geschiktste personen voor dit soort waarzeggerij mensen met een gevoelig zenuwstelsel, die een zwak waarnemingsvermogen en een levendige verbeelding hebben; kinderen zijn hiervoor het meest geschikt. Maar *we willen hier niet dat men een verkeerde indruk krijgt over de aard van de functie die door ons wordt toegeschreven aan de verbeelding in de kunst van het waarzeggen*. We zien ongetwijfeld door middel van onze verbeelding, en dat is het natuurlijke aspect van het *wonder*; maar *we zien werkelijke en echte dingen*, en hierin ligt het wonderbaarlijke van het natuurlijke verschijnsel. En ter bevestiging van wat we beweren, beroepen we ons op het getuigenis van alle echte adepten.[1]

En nu bieden we ruimte aan een tweede brief die ons vertelt over een droom die werd bevestigd door onweerlegbare feiten.

---

[1] *Dogme et rituel de la haute magie*, deel 1, blz. 356-7.

Zijn dromen slechts zinloze beelden?

[‘Are dreams but idle visions?’, *The Theosophist*, januari 1882, blz. 104-5; *CW* 3:433-8]

[In een brief aan *The Theosophist* wordt gevraagd een verklaring te geven voor twee dromen waarin een hindoe, toen hij ver van huis was, zag dat zijn vrouw leed aan cholera; het beeld in zijn dromen werd enkele uren later bevestigd door een brief. – Vertaler]

‘Dromen zijn slechts intermezzi die door verbeeldingskracht worden gemaakt’,[1] zegt Dryden ons; misschien om te laten zien dat zelfs een dichter af en toe zijn muze ondergeschikt maakt aan pseudo-wetenschappelijke vooroordelen.

Het door de vraagsteller gegeven voorbeeld behoort tot een categorie van uitzonderlijke gevallen van het droomleven; de meeste dromen zijn, inderdaad, slechts ‘intermezzi die door verbeeldingskracht worden gemaakt’. Het is het beleid van de materialistische, nuchtere wetenschap om zulke uitzonderingen volledig te negeren, misschien omdat de uitzondering de regel bevestigt – maar we denken dat het eerder is om de lastige taak te vermijden om zulke uitzonderingen te verklaren. Sterker nog, als één enkel geval zich moeilijk laat indelen bij de ‘vreemde toevalligheden’ – wat sceptici zo graag doen – dan zouden profetische, of geverifieerde, dromen een volledige herstructurering van de fysiologie nodig maken. Evenals bij de frenologie zouden de erkenning en aanvaarding door de wetenschap van profetische dromen – en dus de erkenning van de beweringen van de theosofie en het spiritisme – ‘een nieuwe educatieve, sociale, politieke en theologische wetenschap met zich meebrengen’. Resultaat: De wetenschap zal noch dromen, noch spiritisme of occultisme ooit erkennen.

De menselijke natuur is een afgrond die door de fysiologie en de menselijke wetenschap in het algemeen minder diep gepeild is dan door sommige mensen die nog nooit van fysiologie hebben gehoord. Nooit zijn de hooggeleerden van de Royal Society die over de wetenschap waken, meer verbijsterd dan wanneer ze voor dat onoplosbare raadsel komen te staan: de innerlijke natuur van de mens. De sleutel om

---

[1] *Fables: The Cock and the Fox*, blz. 325.

dit raadsel op te lossen ligt in de dualiteit van de mens. Maar deze sleutel weigeren ze te gebruiken, zich welbewust van het feit dat, wanneer de deur van het allerheiligste eenmaal wordt geopend, ze genoodzaakt zullen zijn hun geliefde theorieën en definitieve conclusies stuk voor stuk te laten varen. Meer dan eens is bewezen dat deze slechts stokpaardjes zijn, onjuist, zoals alles wat gebaseerd is op en uitgaat van onjuiste en onvolledige vooronderstellingen. Als we tevreden moeten blijven met de halve verklaringen van de fysiologie over de zinloze dromen, hoe moeten we dan de talrijke gevallen verklaren waarin is vastgesteld dat de droom wel is uitgekomen? Te zeggen dat de mens een tweeledig wezen is; dat de mens – om de woorden van Paulus te gebruiken – 'een aards lichaam en een spiritueel lichaam heeft'[1] – en dat hij daarom noodzakelijkerwijs een dubbel stel zintuigen moet hebben – komt volgens de ontwikkelde scepticus neer op het uitspreken van een onvergeeflijke, heel onwetenschappelijke misvatting. Toch moet dit uitgesproken worden – ondanks de wetenschap.

De mens is ontegenzeglijk begiftigd met twee stel zintuigen: met natuurlijke of fysieke zintuigen – deze kunnen gerust aan de fysiologie worden overgelaten; en met subnatuurlijke of spirituele zintuigen, die volledig tot het gebied van de psychologie behoren. Het Latijnse woord 'sub' wordt hier in een betekenis gebruikt die lijnrecht tegenover de betekenis staat die het in bijvoorbeeld de scheikunde heeft. In ons geval is het geen voorzetsel, maar een voorvoegsel, zoals in 'onder-toon' of 'onder-bas' in de muziek. Zoals de gezamenlijke klank van de natuur een bepaalde, enkelvoudige toon blijkt te zijn – een grondtoon die vanaf en door de eeuwigheid trilt, en die onmiskenbaar een eigen bestaan heeft en alleen voor een uitermate fijn gehoor[2] waarneembaar is – evenzo blijkt de duidelijke harmonie of disharmonie van de uiterlijke natuur van de mens voor de opmerkzame beschouwer geheel afhankelijk te zijn van de aard van de grondtoon die door de *innerlijke* mens voor de *uiterlijke* wordt aangeslagen. Het is het spirituele EGO of het ZELF dat als fundamentele basis dient, en de toon bepaalt van het hele leven van de mens – dat meest grillige, onzekere en veranderlijke van alle instrumenten, en dat meer dan enig ander steeds opnieuw moet worden gestemd; alleen de stem van dit ego ligt, evenals de onder-bas bij een orgel, ten grondslag aan de melodie van zijn hele

---

[1] *1 Cor.* 15:44.

[2] Deze toon zou volgens deskundigen de middelste F van de piano zijn.

leven – ongeacht of zijn tonen lieflijk of scherp, harmonisch of wild, legato of pizzicato zijn.

Daarom zeggen we dat de mens naast fysieke ook spirituele hersenen heeft. Terwijl eerstgenoemde voor hun graad van ontvankelijkheid geheel afhankelijk zijn van hun eigen fysieke samenstelling en ontwikkeling, zijn ze anderzijds geheel ondergeschikt aan laatstgenoemde, omdat alleen het spirituele ego – al naar gelang het meer neigt naar zijn hoogste twee beginselen[1] of naar zijn fysieke omhulsel – op de uiterlijke hersenen een min of meer levendig beeld kan afdrukken van zuiver spirituele of onstoffelijke zaken. De scherpzinnigheid van de verstandelijke gevoelens van het innerlijke ego en de spirituele ontwikkeling van zijn vermogens bepalen dus in hoeverre dit ego de indruk van de taferelen die zijn halfspirituele hersenen waarnemen – de woorden die deze horen en wat ze voelen – kan overbrengen op de slapende, fysieke hersenen van de uiterlijke mens. Hoe sterker de spirituele vermogens van de mens zijn, des te gemakkelijker zal het voor het ego zijn om de slapende hersenhelften wakker te roepen, om de sensorische zenuwknopen en de kleine hersenen tot activiteit aan te sporen, en eerstgenoemde – die tijdens de diepe slaap van de mens altijd volkomen passief zijn en in rust verkeren – te doordringen met het levendige beeld van het onderwerp dat op die manier wordt overgebracht.

In een zinnelijk, niet-spiritueel mens, in iemand die door zijn levenswijze en zijn dierlijke neigingen en hartstochten zijn vijfde beginsel of dierlijk astrale ego geheel van zijn hogere 'spirituele ziel' heeft losgemaakt; en ook in de mens die door zijn harde, fysieke arbeid zijn stoffelijk lichaam zo heeft uitgeput dat het hem tijdelijk ongevoelig maakt voor de stem en de aanraking van zijn astrale ziel – in beide mensen verkeren de hersenen gedurende de slaap in een staat van volledige verdoving en totale inactiviteit. Zulke personen zullen zelden of nooit dromen hebben, en zeker nooit 'visioenen die uitkomen'. Als voor eerstgenoemde de tijd van ontwaken nadert, en zijn slaap lichter wordt, beginnen er mentale veranderingen op te treden, en deze zullen dromen samenstellen waarin het intellect geen rol speelt; zijn halfontwaakte hersenen zullen hem alleen maar beelden tonen die slechts de vage, grillige reproducties zijn van zijn leefgewoonten. Bij laatstgenoemde

---

[1] Het zesde beginsel, of de spirituele ziel, en het zevende – zijn zuiver spirituele beginsel, de 'geest' of parabrahman, de emanatie van het onbewuste absolute. (Zie 'Fragments of occult truth', nr. 1.)

zal – tenzij hij sterk in beslag wordt genomen door een bijzondere gedachte – zijn altijd aanwezige drang tot activiteit hem niet toestaan in die staat van half-slaap te blijven, waarin we, terwijl het bewustzijn begint terug te keren, allerlei soorten dromen zien, maar zal hem onmiddellijk, zonder overgang, helemaal wakker maken.

Aan de andere kant, hoe spiritueler een mens, hoe sterker zijn verbeeldingskracht, des te groter de kans dat hij in visioenen de nauwkeurige indrukken ontvangt die hem door zijn alziende en altijd-wakende ego worden meegedeeld. De spirituele zintuigen van laatstgenoemde, die niet worden gehinderd door belemmeringen van de fysieke zintuigen, staan in direct contact met zijn hoogste spirituele beginsel; en dit laatstgenoemde, hoewel dit zelf quasi-onbewust is – een deel van het volstrekt onbewuste, want volstrekt onstoffelijke absolute[1] – heeft toch in zichzelf de inherente vermogens van alwetendheid, alomtegenwoordigheid en almacht, die, zodra de zuivere essentie in contact komt met zuiver verfijnde en (voor ons) onweegbare stof, deze eigenschappen tot op zekere hoogte aan het even zuivere astrale *ego* meedeelt. Daarom zullen heel spirituele mensen visioenen en dromen hebben tijdens de slaap en zelfs tijdens de uren dat ze wakker zijn: zij zijn de sensitieven, de geboren zieners, nu ruwweg 'spirituele *mediums*' genoemd, waarbij dan geen onderscheid wordt gemaakt tussen een subjectieve ziener, een *gehypnotiseerde* proefpersoon of zelfs een adept – iemand die zich geheel onafhankelijk heeft gemaakt van zijn fysieke natuur, en de uiter-

[1] Tegen deze leer zullen door de theïsten en spiritisten allerlei bezwaren worden gemaakt. Het is duidelijk dat er niet van ons verwacht kan worden dat we in het kleine bestek van een kort artikel een volledige verklaring geven van deze heel diepzinnige en esoterische leer. Als men zegt dat het absolute bewustzijn onbewust is van zijn bewustzijn, en dus voor het beperkte verstand van de mens 'absoluut onbewustzijn' moet zijn, lijkt het alsof men het over een vierkante driehoek heeft. We hopen de stelling verder uiteen te zetten in een van de komende afleveringen van 'Fragments of occult truth', waarvan we misschien een reeks zullen publiceren. We zullen dan misschien tot tevredenheid van de niet-bevooroordeelde lezer bewijzen dat het absolute, of het onvoorwaardelijke, en (vooral) dat wat nergens mee in verband staat, slechts een denkbeeldige abstractie is, een fictie, tenzij we het vanuit het standpunt en in het licht van de meer ontwikkelde pantheïst kunnen zien. Om dit te doen, moeten we het absolute beschouwen als niets anders dan het totaal van alle intelligenties – de totaliteit van alle bestaansvormen – dat zich alleen kan manifesteren door de samenhang van zijn delen, want afgezien van zijn verschijnselen is *Het* absoluut onkenbaar en niet-bestaand, en is volledig afhankelijk van zijn steeds met elkaar in wisselwerking staande krachten, die op hun beurt afhankelijk zijn van de ENE GROTE WET.

lijke mens geheel aan de *innerlijke* onderworpen heeft. Zij die minder spiritueel begaafd zijn, zullen zulke dromen slechts sporadisch hebben, en de nauwkeurigheid daarvan is afhankelijk van de kracht van hun gevoelens met betrekking tot het waargenomen voorwerp.

Als we serieuzer op het geval van Babu Jugut Chunder zouden zijn ingegaan, dan waren we te weten gekomen dat hij of zijn vrouw om een of meerdere redenen intens gehecht was aan de ander, of dat de kwestie van haar leven of dood voor een van hen of voor beiden van buitengewoon belang was. 'Een ziel stuurt een bericht aan een andere ziel', is een oud gezegde. Daarom zijn er voorgevoelens, dromen en visioenen. In ieder geval waren er geen 'ontlichaamde' geesten aan het werk, en zeker niet in deze droom; de waarschuwing was uitsluitend het gevolg van één van de twee levende en geïncarneerde ego's, of van hen beide.

Daarom staat de wetenschap wat dit onderwerp van bevestigde dromen betreft, evenals in zoveel andere gevallen, voor een onopgelost raadsel, waarvan de onoplosbaarheid door haar eigen materialistische koppigheid, en haar traditionele routinebeleid, ontstaat. Want, óf de mens is een tweevoudig wezen, met een innerlijk ego[1] in zich, waarbij dit ego de 'werkelijke' mens is die onafhankelijk is van de uiterlijke mens en meer of minder van hem verschilt overeenkomstig de sterkere of zwakkere invloed van het stoffelijk lichaam; een ego met zintuigen die een veel ruimer gebied bestrijken dan het bereik van de fysieke zintuigen van de mens; een ego dat het sterven van zijn uiterlijk omhulsel overleeft – tenminste voor enige tijd, zelfs wanneer het door een verkeerde manier van leven geen volkomen vereniging met zijn spirituele hogere zelf tot stand heeft kunnen brengen, d.w.z. zijn *individualiteit* ermee één laten worden (terwijl de *persoonlijkheid* in elk van de gevallen geleidelijk afsterft); óf het getuigenis van miljoenen mensen gedurende enkele duizenden jaren, en het bewijs in onze eigen eeuw geleverd door honderden van de meest ontwikkelde mensen – vaak de grootste lichten van de wetenschap – betekenen niets. Met uitzondering van een handjevol wetenschappelijke autoriteiten – omringd door een vurige menigte van twijfelaars en pseudo-wetenschappers, die, omdat

[1] Of het nu om één afzonderlijk ego, of ziel, gaat zoals de spiritisten bevestigen, of om meerdere – d.w.z. een samenstelling van zeven beginselen, zoals de oosterse esoterie onderwijst – is nu niet aan de orde. Laten we eerst door onze gezamenlijke ervaring naar voren te brengen, bewijzen dat er in de mens iets meer is dan de kracht en stof van Büchner.

ze nooit iets gezien hebben, het recht opeisen om alles te ontkennen – wordt de wereld tot een groot gekkenhuis verklaard! Dit heeft echter één bijzondere afdeling. Deze is gereserveerd voor diegenen die hebben bewezen over gezond verstand te beschikken, en moeten noodzakelijkerwijs als BEDRIEGERS en LEUGENAARS worden beschouwd.

De materialistische wetenschap spreekt op gezaghebbende toon over het verschijnsel 'dromen'. Heeft ze dit onderwerp dan zo grondig bestudeerd dat ze niets meer te leren heeft? Helemaal niet. Gewaarwording en wilsuiting, verstand en instinct worden als verschijnselen natuurlijk allemaal gemanifesteerd door middel van de kanalen van de zenuwcentra, waarvan de hersenen de belangrijkste zijn. De bijzondere substantie door middel waarvan deze werkingen plaatsvinden, bestaat uit zenuwcellen en zenuwvezels, en laatstgenoemde worden alleen beschouwd als middel om indrukken door te geven van of naar de zenuwcel. En hoewel deze fysiologische functie door de wetenschap wordt onderscheiden of verdeeld in drie soorten – de motorische, de sensitieve en de verbindende functie – blijft de mysterieuze werking van het verstand voor de grote fysiologen even mysterieus en verbijsterend als in de tijd van Hippocrates. De wetenschappelijke hypothese dat er misschien een vierde groep bestaat die met de werking van het denken verband houdt, heeft niet geholpen om het probleem op te lossen; ze heeft zelfs niet het geringste straaltje licht op het onpeilbare mysterie kunnen werpen. En dat zullen onze wetenschappers ook nooit doorgronden, tenzij ze de hypothese aanvaarden dat de mens een tweeledig wezen is.

Spiritisme en occulte waarheid

['Spiritualism and occult truth', *The Theosophist*, februari 1882, blz. 113-5; *CW* 3:468-76]

The Spiritualist van 18 november schenkt aandacht aan het artikel 'Fragments of occult truth' gepubliceerd in het oktobernummer van *The Theosophist*, maar ze heeft het doel van dat artikel niet helemaal begrepen, en nog minder de betekenis van de inhoud ervan. Om verdere toelichting voor onze eigen lezers begrijpelijk te maken, moeten we echter eerst de huidige opmerkingen van *The Spiritualist* weergeven, die onder de kop 'speculaties en verzinsels' als volgt luiden:

De zeer gewaardeerde schrijver van het beste Engelse handboek over scheikunde, wijlen prof. W. Allen Miller, maakte in de loop van een lezing gehouden voor het Royal Institution, bepaalde feiten bekend, maar maakte er bezwaar tegen om een speculatieve hypothese te presenteren die de oorzaken van de feiten scheen te verklaren. Hij zei dat wanneer aantrekkelijke, maar onvoldoende bewezen hypothesen zich eenmaal in het denken vastzetten, ze heel moeilijk zijn uit te roeien, dat ze soms in de weg stonden om de waarheid te ontdekken, dat ze vaak experimenten in een verkeerde richting stuurden, en dat het beter was dat ze niet in het hoofd van jonge studenten van de wetenschap zouden zitten.

Iemand die oorspronkelijk onderzoek doet, moet enige speculatie in zijn hoofd hebben terwijl hij elk nieuw experiment uitvoert. Zulke experimenten zijn vragen aan de natuur, en door haar antwoorden worden vaak de ene speculatie na de andere de bodem ingeslagen, maar geleidelijk wordt de onderzoeker op het juiste pad gebracht, en wordt de voorheen onbekende wet onthuld, die daarna veilig en voor altijd ten dienste van de mensheid kan worden gebruikt.

Heel anders is de werkwijze onder sommige psychologen. Bij hen wordt in het denken een aantrekkelijke en plausibele hypothese ontwikkeld, maar in plaats dat ze het verkeerd vinden om deze als gezaghebbend te verkondigen voordat ze wordt gecontroleerd, vindt men het handig om dat wel te doen; de noodzaak van feiten en bewijzen wordt genegeerd, en het kan zijn dat een kerk of school van denken wordt opgericht, waar mensen worden uitgenodigd om mee te doen en voor het nieuwe dogma te strijden. Zo worden door een groep mensen onbewezen speculaties met veel trompetgeschal aan de wereld opgedrongen, in plaats van te worden getest, en in de meeste gevallen in de kiem te worden gesmoord, overeenkomstig de methode van de wetenschapper.[1]

De huidige religieuze tijdschriften staan vol met artikelen die niets anders dan speculaties bevatten die door de schrijvers ervan als waarheden naar voren worden gebracht en als ideeën die moeten worden gesteund en waarvoor moet worden gestreden. Zelden wordt daarbij bescheiden opgemerkt: ‘Dit verklaart misschien enkele punten die ons verbijsteren, maar totdat de waarheid van de hypothese

[1] We willen niet wreed zijn, maar waar kan men gemakkelijker ‘onbewezen speculaties’ vinden die meer onbewezen zijn, of die door ‘de wetenschapper in de kiem zouden worden gesmoord’, dan bij die welke wekelijks in *The Spiritualist* worden geformuleerd?

door feiten grondig is aangetoond, moet u ervoor oppassen haar in uw denken niet als waarheid te beschouwen.' Met 'feiten' bedoelen we niet noodzakelijkerwijs fysieke feiten, want er zijn aantoonbare waarheden buiten het gebied van de fysica.

De bovenstaande gedachten zijn vaak bij ons opgekomen tijdens het lezen van de bladzijden van *The Theosophist*, en werden opnieuw gewekt door een interessant artikel in het laatste nummer van het tijdschrift, waarin de aard van lichaam en geest van de mens duidelijk in kaart worden gebracht in zeven onderdelen.[1] Er staat geen woord als poging tot bewijs, en de uitspraken zijn alleen van belang voor degenen die hun mening baseren op de gezaghebbende beweringen van anderen, in plaats van op bewijsmateriaal dat zijzelf hebben overwogen en onderzocht; en het is opmerkelijk dat de schrijver zich er niet van bewust schijnt te zijn dat enig bewijs noodzakelijk is. Als de wetenschappelijke methode was gevolgd, dan zouden bepaalde feiten of waarheden zijn gegeven voorafgaand aan de beschrijving van elk van de zeven onderdelen, in combinatie met de stelling dat die waarheden de beweringen over de onderdelen aantonen en de onjuistheid van alle hypothesen die ermee in strijd zijn.

Eindeloze speculaties en verzinsels zijn een soort mentale losbandigheid die de wereld of de mensen die zich daaraan overgeven weinig goed doet, en ze hebben in Europa soms een lichte neiging vertoond om aan laatstgenoemden de kenmerken te geven van een farizees zelfbewustzijn dat ze gevorderde religieuzen en filosofen zijn die in een goddelijker sfeer verblijven dan degenen die werken om hun meningen op goed gecontroleerde waarheden te baseren. Als de schrijvers van die speculaties hun verantwoordelijkheid zouden inzien en het voorbeeld zouden volgen van de grote en goede prof. Allen Miller, zou negen tiende van hun tijd vrijkomen om goed werk te doen, zou het verspillen van oceanen van drukinkt worden vermeden, en zou mentale energie die besteed kan worden aan edele toepassingen niet langer worden verspild. Het denken van mensen die altijd maar dromen en bespiegelingen houden kan worden vergeleken met windmolens die onophoudelijk bezig zijn met het vermalen van niets.[2]

---

[1] 'Fragments of occult truth', *The Theosophist*, Bombay, oktober, 1881, blz. 18-19.

[2] Inderdaad. Al meer dan 30 jaar hebben zij die dromen en bespiegelingen houden over de *verklaring* van 'spiritistische' verschijnselen hun molens dag en nacht laten draaien, en toch hebben stervelingen en helpende 'geesten' de wereld tot nu toe niets anders gebracht dan kaf.

> Op dit moment wordt er veel te veel gespeculeerd, en veel te weinig mensen geven aan goede ideeën een praktische vorm. Hier in Londen vond in het afgelopen jaar veel onrecht plaats dat voorkomen had kunnen worden, en er waren veel ernstige misstanden die hadden kunnen worden rechtgezet, en te weinig mensen hebben zich ingezet om in hun directe omgeving leed en misdaad tegen te gaan.

We willen deze vragen niet met *The Spiritualist* bespreken op de manier waarop rivaliserende religieuze sekten over hun meningsverschillen in debat gaan. Bij het zoeken naar waarheid is geen plaats voor sektarisme, en hoewel we denken dat de spiritisten er bij veel van hun belangrijkste conclusies volledig naast zitten, moeten ze beslist worden erkend als zoekers naar waarheid – zoals wijzelf. Als groep hebben ze werkelijk recht op alle mogelijke respect omdat ze dapper hun onderzoek hebben voortgezet ondanks de impopulaire conclusies ervan, en zich meer bekommerden om wat hen als waarheid toescheen dan om de publieke opinie. De wereld lachte om hen omdat ze dachten dat hun boodschappen méér waren dan bedrieglijke trucs, omdat ze de verschijningen in hun seancekamer beschouwden als bezoekers uit een andere wereld. Ze wisten heel goed dat de boodschappen in veel gevallen evenmin bedrog waren als gebakken aardappelen, dat mensen die ze bedrog noemden volkomen onzin praatten, en eveneens dat de gematerialiseerde 'geesten', wat ze ook waren, niet in alle gevallen de kussens en nachthemden van een assistent van het medium waren, hoewel dat in sommige gevallen wel zo was.

Dus gingen ze dapper door, en oogstten een beloning die het dwaze succes van onwetende buitenstaanders meer dan goedmaakte: de gedachte in contact te staan met bovenmenselijke verschijnselen, en de opwinding van baanbrekend onderzoek. Zelfs de opwinding die door vroege zeevaarders op onbekende zeeën werd ervaren, was niet te vergelijken met de diepe interesse die spiritistische onderzoekers (van een ontwikkelde soort) aanvankelijk moeten hebben gevoeld toen ze zich in de fragiele boot van het mediumschap begaven op de oceaan van de onbekende wereld. En als ze alle risico's daarvan hadden beseft, dan zou men bijna juichen over de moed waarmee ze vertrokken, en evenzeer over hun onverschilligheid voor spot. Maar de ketters van het ene tijdperk worden soms de orthodoxen van het volgende, en de menselijke natuur is zo geneigd om haar fouten te herhalen, dat de erfgenamen van de martelaren zich soms kunnen ontwikkelen tot de vervolgers van een nieuwe generatie. Het moderne spiritisme neigt die richting op

te gaan, en we zijn vooral bezig om tegen die neiging, met al haar kenmerken, te protesteren. De conclusies van het spiritisme, onjuist en voorbarig als ze zijn, nemen de vorm aan van een orthodox dogma; terwijl de feiten van het grote onderzoek, talrijk als ze zijn, nog steeds chaotisch en ongeordend zijn, dringen hun verzamelaars eropaan om ze uit te bouwen tot specifieke leringen over de toekomstige staat, en ze zijn vaak even intolerant voor een mening die afwijkt van hun leringen als de ouderwetse geloofsfanatici dat waren.

In feite hebben ze precies datgene gedaan waarvan *The Spiritualist* ons nu beschuldigt, en ten onrechte omdat ze totaal niet begrijpen wat occulte wetenschap werkelijk is: ze hebben zich volledig overgegeven aan 'speculaties en verzinsels'. Het is nogal belachelijk dat deze beschuldiging aan ons wordt gericht op grond van onze 'Fragments'. De inhoud van dat artikel kwam erop neer dat spiritisten zich niet overhaast een oordeel moeten vormen, niet haastig theorieën moeten ontwikkelen op basis van experimenten in de seancekamer. Er kunnen zich allerlei verschijnselen voordoen; pas ervoor op om ze verkeerd te interpreteren. U kunt een verschijning voor u zien waarvan u weet dat deze volkomen echt is, dat wil zeggen geen waardeloos bedrog door een frauduleus medium, en deze kan eruitzien als een overleden vriend, maar concludeer daaruit niet overhaast dat ze de geest van uw overleden vriend is, vorm geen speculaties op basis van zo'n bedrieglijk verschijnsel. Luister eerst naar de wijsheid van de oude filosofieën over zulke verschijningen, en sta ons toe te wijzen op de redenen waarom we de ogenschijnlijk duidelijke en begrijpelijke conclusie die uit de feiten wordt afgeleid, ontkennen. En we zullen vervolgens uitleggen wat volgens ons – en we hebben goede redenen om dit te denken – de aanvaarde theorie van serieuze studenten van de oude filosofie is.

We herhaalden leringen die zo oud zijn als de piramiden, maar *The Spiritualist*, die er tot nu toe geen aandacht aan heeft besteed, schijnt werkelijk te denken dat wij ze spontaan als een hypothese hebben ontwikkeld, zoals Figuier dat doet met zijn vermoedens in *Le lendemain de la mort*, of Jules Verne met de zijne in zijn *Autour de la lune*. Het is waar dat we geen gedrukte editie van de oude filosofieën kunnen citeren, en de lezer niet naar een hoofdstuk en vers kunnen verwijzen voor een tekst over de zeven beginselen. Maar alle diepzinnige studenten van de mystieke literatuur zullen ongetwijfeld erkennen dat de door ons gegeven uiteenzetting op verschillende manieren wordt gesteund door de cryptische want voorzichtige geschriften van occulte schrijvers.

Natuurlijk zijn de voorwaarden van occulte studie zo ongewoon dat er niets moeilijker is dan om voor elke verklaring die daarmee samenhangt zijn 'gezaghebbende bronnen' te geven, maar niettemin staat die studie wel heel ver af van 'zweven in een luchtballon'.

Meerdere keren is verklaard dat de continuïteit van occulte kennis onder ingewijde adepten het kenmerk is waardoor hun verklaringen aanbeveling verdienen – iets wat volledig aanvaardbaar is voor mensen die gaan begrijpen wat inwijding betekent en wat voor soort mensen de adepten zijn. Sinds de tijd van Swedenborg waren er veel zieners die beweren hun kennis over andere werelden uit feitelijke waarneming te hebben verkregen, maar ze waren alleenstaande figuren, en waren door hun isolatie het slachtoffer van misleidingen. Ieder intelligent mens zal dit intuïtief beseffen, wat tot uitdrukking komt in zijn terughoudendheid om volledig te vertrouwen op de uitspraken van zulke helderzienden. Maar in het geval van regulier ingewijde zieners moet men bedenken dat we te maken hebben met een bijzonder lange reeks personen die, omdat ze gewaarschuwd zijn voor de verwarrende omstandigheden waarin ze komen te verkeren wanneer hun spirituele waarnemingsvermogens worden getraind om stoffelijke grenzen te overstijgen, in staat zijn om door te dringen tot de diepere werkelijkheid van de dingen. Ze vormen een grote georganiseerde groep zieners die elkaars conclusies controleren, elkaars ontdekkingen toetsen en hun inzichten formuleren in een wetenschap van de geest die even nauwkeurig en volkomen betrouwbaar is als de conclusies van elke tak van de natuurwetenschap. Zulke ingewijden verkeren wat spirituele kennis betreft in een positie waarin een regulier opgeleide professor van een grote universiteit verkeert – wat literaire kennis betreft – en iedereen kan inzien dat het onderwijs dat men van hem zou kunnen ontvangen van hogere kwaliteit moet zijn dan het ruwe en onvolledige onderwijs dat kan worden aangeboden door een autodidact. De speculaties van de ingewijde worden in feite helemaal niet bedacht; ze worden door de verzamelde wijsheid van eeuwen aan hem voorgelegd, en hij heeft ze alleen maar gevolgd, gecontroleerd en in zich opgenomen.

Maar wanneer we verzekeren dat onze verklaring over de leringen van deze absoluut betrouwbare occulte wetenschap méér is dan een bewering en hypothese, dan kan men aanvoeren dat het bestaan van zo'n groep ingewijden die continu wordt onderwezen, toch slechts een bewering is en, voor de wereld in het algemeen, een hypothese. Met betrekking tot dit bezwaar kunnen twee opmerkingen worden gemaakt.

Ten eerste dat er over het onderwerp een grote hoeveelheid geschriften bestaat die kunnen worden geraadpleegd, en zoals spiritisten tegen de buitenwereld zeggen 'als u de literatuur van het spiritisme leest, zult u weten hoe belachelijk het is om de werkelijkheid van spiritistische verschijnselen te blijven ontkennen of eraan te twijfelen', zo zeggen wij tegen de spiritisten, 'als u de literatuur van het occultisme leest, dan zou het heel vreemd zijn als u nog twijfelt aan de continuïteit van de inwijdingen'. Ten tweede kunnen we erop wijzen dat u de vraag over het bestaan van ingewijden helemaal opzij kunt schuiven, en toch in de filosofie van het occultisme, zoals uiteengezet door degenen die wél in de veronderstelling verkeren dat ze hun onderricht van bevoegde leraren hebben ontvangen, zulke logische redeneringen kunt vinden dat het vreemd zal zijn als u het niet als een hypothese begint te respecteren.

We zeggen niet dat de 'Fragments' die in ons oktobernummer zijn gegeven een voldoende compleet schema van de dingen vormen om in dit opzicht op grond van hun inherente waarde overtuigd te raken, maar we zeggen dat ze zelfs op zichzelf genomen geen intuïtieve kritiek oproepen zoals de alternatieve spiritistische theorie dat doet. Naarmate we meer erts mogen putten uit de mijn waaruit de 'Fragments' zijn gehaald, zal geleidelijk blijken dat elk nieuw denkbeeld dat ter overweging wordt voorgelegd aansluit bij wat eraan is voorafgegaan, het versterkt, en op zijn beurt wordt versterkt. Is het niet opmerkelijk dat zelfs enkele aantekeningen die we in ons decembernummer publiceerden in antwoord op vragen over schepping, het denken helpen begrijpen hoe, en met welke materialen, in het ene geval de elementaren, en in het andere het automatisch werkende kāmarūpa van het medium, de gematerialiseerde verschijning kunnen vormen die de spiritist beschouwt als de geest van zijn overleden vriend?

Het gebeurt soms dat een gematerialiseerde geest als aandenken aan zijn bezoek een kleine stukje van zijn spirituele (?) gewaad achterlaat. Denkt de spiritist dat het stukje katoen uit het gebied van zuivere geest is gekomen van waaruit de ontlichaamde ziel neerdaalt? Geen enkele filosofisch ingestelde spiritist zou dat denken, maar als zo iemand wat het gewaad betreft zou erkennen dat dit wordt gevormd uit de kosmische stof van het heelal door de wil van de geest, die deze zichtbaar maakt (als hij tot zover onze theorie aanneemt), volgt er dan niet redelijkerwijs uit dat alle 'stof' van de gematerialiseerde bezoeker waarschijnlijk ook op die manier moet zijn gevormd? En in dat geval, als de wil van een geest zonder vorm de bijzondere vorm kan voortbrengen

die de bezoeker van een seance als zijn dode vriend herkent, doet hij dit dan niet door de benodigde kenmerken te kopiëren uit een of ander register waartoe hij als geest toegang heeft; en is het in dat geval niet duidelijk dat een andere 'geest' eveneens dat vermogen heeft? Alleen al door na te denken over de beginselen van schepping komt men in feite rechtstreeks tot het inzicht dat uiterlijke gelijkenis van een gematerialiseerde geest als bewijs van identiteit waardeloos is.

Nogmaals, de feiten van de spiritistische ervaring zelf bevestigen de uitleg die we hebben gegeven. Is het niet zo dat de meeste spiritisten met veel ervaring – afgezien van de enkelingen zoals 'M.A. (Oxon.)', die helemaal niet op zoek zijn naar dode vrienden – vroeg of laat altijd in een toestand van grote intellectuele ergernis raken omdat hun onderzoek geen enkele vooruitgang boekt? Hoe komt het dat na al die 20 jaar dat spiritisten met hun overleden vrienden hebben gesproken hun kennis van de levensomstandigheden in de volgende wereld óf nog zo wazig is als de verwarde verbeelding van een kanselredenaar, óf, als ze al nauwkeurig is, grotesk materialistisch in haar zogenaamde spiritualiteit? Als de geesten waren wat de spiritisten denken dat ze zijn, is het dan niet duidelijk dat ze de hele situatie veel begrijpelijker hadden moeten maken dan ze voor de meeste mensen is, maar als ze zijn wat wij verzekeren dat ze werkelijk zijn, is het dan niet duidelijk dat het enige wat ze kunnen doen precies is wat ze hebben gedaan?

Maar om nu te besluiten, er hoeft toch geen vijandigheid te zijn, zoals sommige spiritistische schrijvers schijnen te hebben gedacht, tussen de spiritisten en onszelf, alleen omdat wij ter overweging een nieuwe voorraad ideeën aanreiken – in feite alleen nieuw wat hun toepassing op de huidige controverses betreft, maar oud genoeg gemeten naar de eeuwen die op aarde zijn verstreken sinds ze werden ontwikkeld. Een tuinman is niet vijandig tegenover rozen omdat hij zijn struiken snoeit en verkondigt dat het ongepast is om slechte scheuten te laten uitlopen beneden de enting. Met de spiritisten moeten de studenten van het occultisme altijd banden van sympathie hebben, banden die ondenkbaar zijn in de rumoerige wereld van aards materialisme en bijgeloof. Laten ze een keer naar ons luisteren; laten ze ons erkennen als broeder-zoekers naar de waarheid, al wordt die op onverwachte plaatsen gevonden. Ze kunnen niet zo onbewust zijn van hun eigen gewoonten dat ze elke nieuwe redenering weigeren aan te horen, omdat deze een geloof waar ze zich goed bij voelen kan verstoren. Het was ongetwijfeld niet om zich goed te voelen dat ze op het gebied van het reli-

gieuze denken weigerden om met de stroom mee te zwemmen, en de beschutte gemeenschap van de achtenswaardige orthodoxie verlieten, die het volste vertrouwen had in de toekomstige staat zoals die wordt voorgeschreven door de aartsbisschop van Canterbury, en in een veilige aankomst, zoals iemand die een kaartje heeft voor de juiste zitplaats, alsof het een doorgaand rijtuig betreft naar het paradijs zonder te hoeven overstappen. Zal het spiritisme het ongeloof slechts overwinnen om dan te ontdekken dat het is afgegleden tot een nieuwe kerk, en in zijn tweede jeugd, bij wijze van spreken, bezig is in fauteuils weg te zakken, en geen recht meer heeft om geloofd te worden of krachtig genoeg is voor verdere vooruitgang? Het is geen veelbelovend teken voor een religieuze filosofie als men zich er te gemakkelijk bij voelt, wanneer deze voor onze gespikkelde zielen te coulant een toevlucht belooft met hoeri's uit het islamitische Elysium, of de al te huiselijke wereld van het 'zomerland' van de spiritisten. We brengen onze vrienden en broeders in het spiritisme niet zomaar vederlichte fantasieën, geen luchtige speculaties, als we hen een aantal moeizaam verkregen fragmenten aanbieden van de machtige berg van occulte kennis, waar we aan de voet van de nauwelijks toegankelijke hoogten hebben geleerd om hun betekenis te begrijpen en naar waarde te schatten. En misschien stelt men de vraag waarom we niet in een keer de hele boekrol van deze zo geroemde filosofie ter beoordeling voorleggen, en op die manier duidelijk haar alomvattende samenhang laten zien. Die vraag zal in elk geval door nadenkende mensen die beseffen wat een alomvattende filosofie van het heelal zou moeten zijn, bijna nooit worden gesteld. Men had evengoed van Columbus kunnen verwachten dat hij Amerika in zijn schepen naar Spanje meebracht. 'Beste vrienden, Amerika zal niet naar u toekomen,' zou hij misschien hebben gezegd, 'maar ligt aan de overkant van het water, en als u reist zoals ik heb gedaan, en de golven u niet opslokken, zult u het misschien eveneens vinden.'

Appendix

H.P. Blavatsky: een biografische schets[1]

Jim Belderis

Helena Petrovna Blavatsky, de voornaamste oprichter van de Theosohical Society, was in hoge mate verantwoordelijk voor het introduceren van de oosterse religieuze filosofie in de westerse wereld. Hoewel veel mensen haar in de eerste plaats in verband brengen met paranormale vermogens en verschijnselen, zijn vooral de spirituele ideeën die in haar omvangrijke geschriften tot uitdrukking zijn gebracht een bron van inspiratie geweest voor filosofen, wetenschappers, schrijvers, kunstenaars en waarheidszoekers in de hele wereld.

Helena Petrovna von Hahn werd op 12 augustus 1831 geboren in Jekaterinoslav (nu Dnjepropetrovsk) in de Oekraïne. Haar vader, Peter von Hahn, was kapitein in het leger en stamde af van Duitse adel. Haar moeder was de bekende romanschrijfster Helena Andrejevna Hahn, die stamde uit een van de oudste families van de Russische adel. Toch zou hun dochter Helena zich niet bezighouden met activiteiten die gewoonlijk met een adellijke achtergrond worden geassocieerd, omdat 'al haar sympathie en aandacht uitgingen naar mensen van de lagere klasse'.[2]

Doordat haar vader van de ene garnizoensstad naar de andere werd gezonden en hij vaak zijn gezin meenam, kwam Helena in contact met een groot aantal verschillende volkeren en culturen. Ze had een passie voor allerlei soorten legenden en voor traditionele wijsheid, 'die ze dag en nacht verslond zolang de impuls duurde'.[3] Lange perioden had ze vrij toegang tot de enorme bibliotheek van haar grootouders van moederskant, prinses Helena Dolgoroekova en gouverneur Andrej de Fadjejev. Deze bevatte onder meer honderden boeken op het gebied van filosofie en esoterische wetenschappen.

Deze langdurige verblijfsperioden bij haar grootouders hielden meestal verband met de zwakke gezondheid van haar moeder. Helena Petrovna was pas 11 toen haar moeder stierf, waarna zij en haar jongere

---

[1] Eerder gepubliceerd als 'HPB: katalysator voor zelfontdekking' in *Sunrise*, Den Haag, november/december 1997, blz. 195-206.

[2] *A.P. Sinnett, Incidents in the Life of Madame Blavatsky*, Arno Press, New York, 1976, blz. 28.

[3] *Op.cit.*, blz. 32.

zus en broer werden opgevoed door hun grootmoeder in de gouverneurswoning in Saratov. Hier begaf Helena zich in een metafysische wereld die alles wat ze had gelezen overtrof. Haar zus Vera vertelt dat Helena de ontwikkelingsgeschiedenis van de natuur van een gebied kon waarnemen en dat ze haar visioenen beschreef die voor haar 'helder, levendig en even tastbaar als het leven'[1] waren. Er waren ook tijden dat ze een tegenwoordigheid voelde die haar leidde en haar tegen gevaar beschermde. Later zou ze deze tegenwoordigheid als haar meester leren kennen, en haar band met hem groeide uit tot een allesoverheersende invloed op haar innerlijke leven.

Haar sensitiviteit werd sterker toen zij en haar familie ruim duizend kilometer naar het zuiden reisden, waar haar grootvader zijn nieuwe functie als staatsambtenaar van financiën van Tbilisi aanvaardde. Hier begon Helena, toen ze 16 was, wat ze zelf noemde 'een *dubbel* leven te leiden, dat mysterieus en zelfs voor mijzelf onbegrijpelijk'[2] was. Uiterlijk was ze impulsief, eigenzinnig, opstandig en zelfs ondeugend. Maar inwendig werd ze volledig in beslag genomen door de mysteries van het Zijn.

Door die duidelijk dualistische aard kwam ze in een aantal hoogst onaangename situaties terecht. Haar eerste grote crisis deed zich voor toen ze 17 was: uitgedaagd door haar gouvernante, kreeg ze de vicegouverneur van Jerevan zover haar een aanzoek te doen. Nikifor Blavatsky was ruim twee keer zo oud als zij, en hoewel ze zich aan de huwelijksvoltrekking moest onderwerpen, was ze vastbesloten om nooit aan de daaruit voortvloeiende verplichtingen te voldoen. Na drie maanden van hevige ruzies en mislukte pogingen hem te verlaten, lukte het haar ten slotte naar haar grootmoeder te vluchten. Haar familie regelde met haar vader dat ze naar Odessa zou worden gestuurd om bij hem te gaan wonen. Maar Helena verlangde ernaar vrij te zijn om de wereld te ontdekken, op zoek naar het onbekende. Ze miste met opzet de boot naar Odessa en slaagde erin Rusland te verlaten en haar eigen weg te gaan.

Ze reisde nu als Madame Blavatsky, met geld dat door haar vader aan haar werd toegezonden, en had de vrijheid op zoek te gaan naar diegenen die haar meer konden leren over de oude wijsheid. Ze ontmoette occultisten in Athene en Caïro en leefde onder derwisjen, dru-

---

[1] *Op.cit.*, blz. 37.
[2] *H.P.B. Speaks*, Theosophical Publishing House, Madras, 1951, 2:61.

zen, bedoeïenen en soefi's. Daarna reisde ze twee jaar lang door het Midden-Oosten en Europa, op zoek naar iemand met wie ze een speciale spirituele band voelde, een leraar die in haar de 'vereniging van ziel en geest'[1] tot stand zou kunnen brengen.

Ten slotte schreef ze in Engeland in 1851 in haar schetsboek: 'Ik heb M∴ de meester van mijn dromen ontmoet!!'[2] Later zou ze onthullen dat dit de Indiase meester was die sinds haar kindertijd over haar had gewaakt, en dat 'hij haar medewerking nodig had voor een taak waaraan hij juist zou beginnen. Hij vertelde haar toen hoe de Theosophical Society moest worden gevormd en dat hij wilde dat zij de oprichter daarvan zou zijn.'[3] De verslagen over de datum en plaats van de ontmoeting zijn niet helemaal met elkaar in overeenstemming, maar toen HPB haar reizen hervatte, leek ze gedreven te zijn kennis uit de eerste hand te verkrijgen over de spirituele tradities en filosofische stelsels van de wereld. De volgende zeven jaar reisde ze door Noord- en Zuid-Amerika, India en Tibet. In het Westen maakte ze studie van de wijsheid van de Amerikaanse indianen, van voodoo en van oude Amerikaanse beschavingen. Ze voer naar India en reisde daar bijna twee jaar lang intensief rond. In die tijd probeerde ze via Nepal Tibet binnen te komen, maar ze kreeg geen toestemming om de grens over te steken. Haar volgende poging zou pas plaatsvinden nadat ze nogmaals een reis van drie jaar rond de wereld had gemaakt.

Toen ze in 1856 in India terugkeerde, slaagde ze erin via Kashmir Tibet binnen te komen in het gezelschap van een Tartaarse sjamaan. Enkele van haar avonturen uit die tijd heeft ze beschreven in *Isis ontsluierd* en in een reeks Russische artikelen die later in het Engels werden vertaald en gepubliceerd als *From the Caves and Jungles of Hindostan*. HPB's voornaamste reden om naar Tibet te gaan was om haar meester te ontmoeten in zijn teruggetrokken oord te Tashilhunpo, veel verder naar het oosten. Dit lukte haar niet voordat ze naar India was teruggekeerd. Toen, kort voor de Indiase opstand in 1857, droeg haar meester haar op het land te verlaten.

Toen HPB in 1858 in Rusland terugkeerde, wekte ze veel verbazing. Overal waar ze kwam, deden zich hoorbare en zichtbare manifestaties

---

[1] *Op.cit.*, 2:62.

[2] *H.P. Blavatsky Collected Writings*, 1:4.

[3] C. Wachtmeister, *Reminiscences of H.P. Blavatsky and The Secret Doctrine*, Theosophical Publishing House, Wheaton, IL, 1976, blz. 44.

voor. Terwijl ze bij familieleden en vrienden verbleef in verschillende delen van het land verzekerde ze hen dat ze geen medium was, 'maar alleen een *middelaar* tussen stervelingen en wezens waarover jullie niets weten'.[1] Met hulp van deze wezens verbaasde ze vrienden en kennissen door hun onuitgesproken gedachten te onthullen, aantekeningen en brieven te precipiteren, muziektonen te laten klinken, voorwerpen op afstand te laten bewegen, of ze juist onverplaatsbaar te maken. Toch waren er heel wat sceptici die graag haar vermogens wilden uitdagen. Keer op keer onderwierp ze zich aan hun proeven, om alleen maar verkeerd begrepen en betwijfeld te worden en zelfs belachelijk te worden gemaakt.

Hoewel ze die spot goed opvatte, eiste het misbruiken van haar energie ten slotte zijn tol van haar gezondheid. Minder dan een jaar na haar terugkeer naar Rusland werd ze ernstig ziek en verkeerde dagenlang in een trancetoestand alsof ze dood was. Vier jaar later liep ze een andere ziekte op die nog ernstiger was dan de eerste. In beide gevallen onderging ze een plotselinge en mysterieuze genezing. De tweede ziekte viel samen met een opmerkelijke verandering in haar ontwikkeling, want ze bevrijdde zich daarna van de spontane manifestaties van elementalen. Ze kon hun verschijnselen nu met haar wil stoppen en ze volledig onder haar eigen controle brengen.

In 1865 voelde HPB de behoefte haar reizen te hervatten. Weer trok ze door het Midden-Oosten en de Balkan, dit keer op weg naar het door oorlog geteisterde Italië. Daar raakte ze in 1867 gewond bij de slag van Mentana en, nadat ze van haar wonden was hersteld, kreeg ze van haar meester opdracht naar India te gaan. Deze keer slaagde ze erin om de verblijfplaats van meester Morya in Tashilhunpo te bereiken, een Tibetaans centrum van kloosters en scholen. Hier ontmoette ze de collega van haar meester, mahātma Kuthumi, die eveneens haar leraar werd. HPB studeerde bijna drie jaar bij hen en leerde de meest heilige Tibetaanse en Senzar teksten te lezen en in het Engels te vertalen. Daaronder bevonden zich 'Het boek van de gulden voorschriften' waaruit ze later fragmenten vertaalde als *De stem van de stilte*, en 'Het Boek van Dzyan', de stanza's die de basis vormen voor haar meesterwerk *De geheime leer*.

Deze periode van training was HPB's laatste voorbereiding op haar openbare werk. Toen ze in 1870 Tibet verliet, keek ze uit naar een ge-

---

[1] *Incidents in the Life of Madame Blavatsky*, blz. 80.

legenheid om de oude wijsheid in het Westen te kunnen introduceren. Deze deed zich voor nadat ze onderweg naar Egypte een verwoestende schipbreuk had overleefd. Ze vestigde zich in Caïro en begon met het oprichten van een *Société Spirite*, die tot doel had mediamieke verschijnselen te onderzoeken en uiteindelijk de aandacht op het ware occultisme te richten. Maar omdat HPB gedwongen was gebruik te maken van verschillende lokale mediums, ontdekte ze al snel dat deze de leden bedrogen. Terwijl ze elk contact met de 'mediums' verbrak, zwoer ze 'voor altijd een eind te maken aan zulke openbare seances'.[1]

Het volgende jaar was een tijd van wachten, die ze voornamelijk doorbracht bij haar familie in Rusland, en voor korte tijd bij een neef in Parijs. Maar kort na haar aankomst in Parijs droeg haar leraar haar op naar Amerika te gaan.

Het Westen werd in die tijd overspoeld door een golf van wetenschappelijk materialisme. Godsdienstig geloof werd aan het wankelen gebracht, idealen gingen verloren, en de mensen eisten een wetenschappelijk bewijs voordat ze in iets spiritueels wilden geloven. Voor velen leek het zien van en communiceren met de zogenaamde 'geesten' van de doden te voorzien in zo'n bewijs. Omdat de gelederen van de spiritisten zich uitbreidden, voelde HPB het als haar plicht zich daarmee in te laten 'om te onthullen wat is, en te ontmaskeren wat niet is'.[2]

Haar eerste kans kreeg ze het jaar na haar aankomst in New York, toen ze een reeks krantenartikelen van de hand van Henry S. Olcott las, een advocaat uit New York die verslag deed van de manifestaties die plaatsvonden in het huis van de gebroeders Eddy in Chittenden, Vermont. Toen HPB Olcott ontmoette op de boerderij van de Eddy's, probeerde ze hem ervan te overtuigen dat deze verschijningen niet de ware geesten van de doden waren, maar slechts de materialisaties van lagere astrale entiteiten.

In de daaropvolgende maanden, toen de gebroeders Eddy en andere mediums in de pers van bedrog werden beschuldigd, schreef HPB brieven en artikelen om hen te verdedigen. Ook zette ze in New York haar samenwerking met Olcott voort, en door wat ze schreven begonnen ze andere geestverwante onderzoekers aan te trekken. Een van degenen die HPB ontmoette via Olcott was een jonge advocaat genaamd

---

[1] *H.P. Blavatsky Collected Writings*, 14:487.

[2] Eugene R. Corson, *Some Unpublished Letters of Helena Petrovna Blavatsky*, Rider & Co., Londen, 1929, blz. 128.

William Q. Judge, en al snel begon ze hen het 'ware spiritisme' van de wijsheid-religie te onderwijzen.

Deze drie werden de belangrijkste stichters van de Theosophical Society, die in het najaar van 1875 werd opgericht. Inmiddels was er een groep ontstaan van serieuze studenten die discussies hielden in HPB's appartement, en er werd besloten een genootschap te vormen dat 'de esoterische filosofische stelsels van de oudheid' zou bestuderen en het resultaat van dit onderzoek openbaar zou maken. Er werd ook aanbevolen dat de leden ernaar zouden streven zich met onzelfzuchtige toewijding te richten op zowel het zoeken naar waarheid als op zuiverheid van leven en denken. HPB's officiële functie in de Society was die van correspondentie-secretaresse. Terwijl ze het bestuurlijke werk overliet aan Olcott en anderen, richtte ze haar energie voornamelijk op het schrijven.

Haar brieven en artikelen gingen nu over occultisme en de esoterische wetenschappen, en veel van wat ze schreef werd geïnspireerd door haar leraren. In deze periode hield ze zich ook bezig met het schrijven van haar eerste boek, *Isis ontsluierd*. Dit zou een monumentaal werk worden over oude en moderne wetenschap en theologie, en het nam de volgende twee jaar het grootste deel van haar tijd in beslag. Toen het in 1877 werd gepubliceerd, was het een onmiddellijk succes dat ieders verwachtingen overtrof.

Nadat de TS in de Verenigde Staten vaste voet aan de grond had gekregen, werd besloten het hoofdkwartier van de Theosophical Society naar India te verplaatsen. Na aankomst in Bombay in 1879 vestigden HPB en Olcott hun hoofdkwartier in het Indiase deel van de stad waar zelden Europeanen kwamen. Vanaf het eerste begin was het duidelijk dat HPB hindoes, boeddhisten, moslims en pārsī's met dezelfde broederlijke affectie beschouwde. Ze maakte haar bewondering voor hun religieuze tradities overvloedig duidelijk in haar brieven en artikelen die in verschillende Indiase kranten werden gepubliceerd. Omdat deze in de ogen van de Engelse zendelingen 'heidense' religies waren, werden zij en haar medetheosofen voortdurend aangevallen in de christelijke pers. Ze werd ervan beschuldigd de christenen te haten, van immoreel gedrag en zelfs van spionage voor de Russische regering.

Tegelijk werd ze ook door sommige hindoes bekritiseerd dat ze mensen die niet het hindoegeloof aanhingen of die in magie geloofden als leden accepteerde. Op al deze aanvallen werd door HPB in woord en daad gereageerd, terwijl zij en haar collega's zich bleven verbinden

met waarheidszoekers zonder onderscheid van religie, ras, kaste of geslacht – met iedereen 'die op zijn eigen manier serieus op zoek is naar kennis over het goddelijke beginsel'.[1]

Vijf maanden na hun aankomst in Bombay begon de TS een eigen tijdschrift, *The Theosophist*, met HPB als redactrice. Ze omschreef het als een schatkamer van alles wat met occultisme te maken heeft, en ook als 'een orgaan door middel waarvan geleerden uit het Oosten hun kennis konden bekendmaken aan de westerse wereld' – niet als propaganda voor een bepaalde religie, maar als 'het blad dat de hele Theosophical Society, of universele broederschap vertegenwoordigde'.[2] Ze maakte het tijdschrift ook tot een forum voor het bevorderen van religieuze vrijheid, de rechten van de sociaal achtergestelde klassen (vooral vrouwen, kinderen en outcasts) en voor het recht van alle volkeren om hun eigen traditionele taal en cultuur te bestuderen. HPB's voortdurende inspanningen om deze zaken te bevorderen, zouden een enorme invloed hebben op de maatschappij in zowel India als Ceylon, en zouden ten slotte leiden tot een grote culturele en religieuze opleving.

In december 1879 gingen HPB en Olcott naar Noord-India om een bezoek te brengen aan A.P. Sinnett, de redacteur van een invloedrijke Engels-Indiase krant, *The Pioneer*. Sinnett was in Londen getuige geweest van mediamieke verschijnselen en was geïnteresseerd in de occulte wetten waaraan zulke manifestaties moeten voldoen. HPB raakte goed bevriend met hem en zijn vrouw, die al snel toetraden tot de TS.

Toen ze het jaar daarop bij hen op bezoek ging, waren de Sinnetts getuige van een reeks opmerkelijke verschijnselen, waarvan HPB vele toeschreef aan haar leraren. Sinnetts verzoek om hen een brief te schrijven leidde tot een uitzonderlijke vier jaar lange correspondentie waarbij meer dan 1300 bladzijden 'mahātma brieven' werden ontvangen door Sinnett en zijn vriend Allan O. Hume. De meeste van die brieven gingen over de filosofische en ethische leringen van de oude wijsheid, maar Sinnett had een zucht naar verschijnselen en dit zou HPB heel wat ellende bezorgen. Zijn boeken, in het bijzonder *The Occult World*, richtten zozeer de publieke aandacht op de paranormale vermogens van HPB en haar mahātma's dat ze er spijt van had dat hun namen 'door de

---

[1] *H.P. Blavatsky Collected Writings*, 2:103; zie blz. 155 in dit boek.
[2] *Op.cit.*, 2:84-5.

modder werden gesleurd',[1] en Sinnett werd door meester M gewaarschuwd dat dit hunkeren naar verschijnselen was 'als de zucht naar drank en opium. . . . Als u zonder deze verschijnselen niet gelukkig kunt zijn, zult u onze filosofie nooit begrijpen.'[2]

Het bekendmaken van deze oude filosofie was altijd de opdracht van HPB geweest, en toen ze zich realiseerde dat de meeste belangstellenden werden aangetrokken door haar verschijnselen en veel minder waren geïnteresseerd in de wijsheidstraditie van haar leraren, ging ze steeds meer de nadruk leggen op de filosofische en ethische leringen. Om deze leringen te verspreiden, bleven zij en Olcott op grote schaal door India en Ceylon reizen. Er werden honderden openbare vergaderingen en discussies gehouden, ongekende bijeenkomsten van Aziaten en Europeanen met verschillende religieuze achtergronden, en binnen een paar jaar waren er tientallen nieuwe theosofische loges ontstaan.

De voortdurende inspanning van het reizen en werken in een tropisch klimaat ondermijnde echter langzamerhand de gezondheid van HPB. In het najaar van 1882 ontwikkelde ze een chronische ontsteking aan de nieren alsmede hoge bloeddruk en oedeem. Hoewel haar conditie weer geleidelijk verbeterde door de zorg van haar meesters, begon die weer slechter te worden tegen het einde van het volgende jaar toen ze in het nieuwe hoofdkwartier van de TS in Madras in Zuid-India woonde. Haar artsen waarschuwden haar dat ze zou sterven als ze niet voor herstel naar een koeler klimaat zou verhuizen, dus werden er begin 1884 voorbereidingen getroffen om, begeleid door Olcott, naar Frankrijk te gaan.

Toen de staf van het hoofdkwartier in december 1882 naar Madras was verhuisd, waren Emma en Alexis Coulomb, respectievelijk huishoudster en klusjesman, twee van de stafleden. Vlak voor het vertrek van HPB naar Europa gaf ze Mw. Coulomb een reprimande wegens een poging om een bemiddeld lid van de TS door afpersing geld afhandig te maken. Mw. Coulomb nam dat haar zo kwalijk dat ze zwoer zich te zullen wreken op HPB. Toen christelijke zendelingen brieven publiceerden die zij van de Coulombs hadden gekregen en die zogenaamd door HPB waren geschreven, concludeerde de Britse pers dat HPB nu

---

[1] *The Letters of H.P. Blavatsky to A.P. Sinnett*, samengesteld door A. Trevor Barker, Theosophical University Press, Pasadena, 1973, blz. 18.

[2] *De mahatma brieven aan A.P. Sinnett*, samengesteld en ingeleid door A. Trevor Barker, Theosophical University Press Agency, Den Haag, 1979, blz. 289.

was ontmaskerd als een oplichtster, en dat was ook de conclusie van de commissie van de Philosophical Research Society die de verschijnselen van HPB onderzocht, voornamelijk op basis van een rapport van een van haar leden, Richard Hodgson.

HPB keerde eind 1884 terug naar Madras, vastbesloten om haar leraren en de theosofie te verdedigen. Maar een commissie van rechters en advocaten van de TS en invloedrijke hindoeleden bepaalden dat Hodgson en de Coulombs niet zouden worden vervolgd omdat het proces ertoe zou leiden dat de meesters nog verder belachelijk zouden worden gemaakt en omdat occulte verschijnselen niet konden worden bewezen in een rechtszaal. Deze beslissing maakte HPB diepbedroefd, en kort daarna werd ze zo ernstig ziek dat de doktoren haar opgaven. Nogmaals werd haar leven gered door haar meester, maar haar gezondheid bleef zo precair dat ze zich terugtrok als correspondentiesecretaresse en ze werd ertoe overgehaald India te verlaten en naar Europa te gaan, om *De geheime leer* af te maken en, zo mogelijk, haar gezondheid te herwinnen.

HPB was nu vastbesloten haar werk voort te zetten aan het nieuwe boek waar ze net aan was begonnen toen zij en Olcott de eerste keer naar India kwamen. Ze wist dat ze nauwelijks meer dan een schets van de wijsheidsleringen had gegeven in *Isis ontsluierd* en ze voelde dat het tijd was daar dieper op in te gaan en ook om verschillende verkeerde ideeën erover te corrigeren. Maar in het begin maakten haar leefomstandigheden in Europa het schrijven moeilijk en kwam ze er zelden toe. Deze problemen werden grotendeels opgelost toen ze naar Würzburg verhuisde en gravin Constance Wachtmeister bij haar kwam, die haar persoonlijke secretaresse en begeleidster werd. Met haar hulp kon HPB urenlang ongestoord schrijven.

Eind 1885 ontving ze een kopie van de *Proceedings* van de SPR, waarin Hodgson haar ervan beschuldigde een Russische spionne en oplichtster te zijn die de mahātma's had uitgevonden en dat hun brieven vervalsingen waren. Omdat ze geen juridische stappen kon nemen om het tegendeel van de aantijgingen te bewijzen, werd ze des te vastbeslotener om van *De geheime leer* een meesterwerk te maken dat haarzelf en haar leraren zou rehabiliteren.

Naarmate het boek vorderde, begon ze een aantal geleerden en toegewijde studenten in de theosofie delen van het manuscript te laten zien, en velen van hen werden enthousiaste supporters van haar werk. Dit aantal groeide aanzienlijk nadat ze in de zomer van 1886 naar

Oostende in België verhuisde, waardoor het voor leden van de London Lodge veel gemakkelijker werd haar aan de overkant van het Kanaal te komen opzoeken. Ze werden enkele van haar vurigste medestanders en al snel drongen ze eropaan haar hoofdkwartier in Londen te vestigen. Omdat de vele honderden citaten in *De geheime leer* gemakkelijker in het British Museum konden worden geverifieerd en er leden waren die haar konden helpen met de voorbereiding van het boek, stemde HPB ermee in om in 1887 naar Londen te komen.

Haar zaken in Engeland werden geregeld door dr. Archibald Keightley en zijn neef Bertram Keightley. Aan hen vertrouwde HPB het hele manuscript van *De geheime leer* toe, dat op dat moment bestond uit een stapel losse hoofdstukken van ongeveer een meter hoog zonder enige duidelijke ordening. De daaropvolgende maanden waren de Keightleys bezig duizenden pagina's te lezen, opnieuw te lezen, te kopiëren en te corrigeren en bedachten een manier voor HPB om commentaren op de Stanza's van Dzyan te schrijven, en ze stelden een plan op om het boek tot een ordelijk geheel te maken.

Omdat het grootste deel van het ordenen nu in hun handen lag, kon HPB zich wijden aan het redigeren en toevoegen van materiaal aan de getypte kopij, een werk waarmee ze nog doorging toen de pagina's al waren gezet. Tegelijk werd ze actief in openbaar theosofisch werk en mobiliseerde de leden van de toen net gevormde Blavatsky Lodge om te midden van de armen en daklozen te werken. In september was ze medeoprichter van een nieuw tijdschrift met de naam *Lucifer* 'om licht te brengen aan 'de verborgen dingen van de duisternis''.[1] En ze vormde een Esoterische Sectie 'om de toekomstige groei van de Theosophical Society als geheel in de goede richting te helpen door ten minste in kleine kring broederlijke harmonie te bevorderen'.[2]

Deze diepgevoelde zorg van HPB voor de toekomst van een TS die zich inzet voor de broederschap van de mensheid was de voornaamste reden om *De geheime leer* te schrijven. Toen deze in 1888 werd gepubliceerd, droeg ze het boek op aan 'alle echte theosofen in ieder land en van ieder ras, want zij hebben het in het leven geroepen'. Het doel ervan was de oude waarheden te presenteren die de basis vormen van alle religie, wetenschap en filosofie, en aan te tonen hoe het hele leven wordt bezield door één goddelijk beginsel. Het is in zijn soort nog

---

[1] *H.P. Blavatsky Collected Writings*, 8:5.
[2] *Op.cit.*, 12:490.

steeds het meest veelomvattende boek, en stimuleert zowel het intellect als de intuïtie met zijn visie van spirituele eenheid.

In de laatste tweeëneenhalf jaar van haar leven concentreerde HPB zich erop theosofen te helpen zich te heroriënteren in de richting van 'inspanning voor de gemeenschappelijke zaak – het helpen van de mensheid'.[1] Ze benadrukte dit in honderden brieven en artikelen, en in nog twee boeken. In *De sleutel tot de theosofie* corrigeerde ze verkeerde opvattingen over theosofie en de TS en legde uit dat beide waren gebaseerd op de essentiële broederschap van de mensheid. In *De stem van de stilte* voorzag ze in ethische voorschriften die discipelen sinds oude tijden hebben gevolgd om het pad van 'zelfverloochening ten dienste van anderen, van lijdende medemensen'[2] te ontdekken.

Naarmate de essentiële boodschap meer en meer mensen in het Westen raakte, werd ze ertoe overgehaald een Europese afdeling op te richten met haarzelf als voorzitter. Dit werd, evenals de Amerikaanse afdeling, al snel een actief en invloedrijk centrum van theosofisch werk, zelfs toen ze werd gedwongen zichzelf en de TS te verdedigen tegen voortdurende aanvallen, waarvan vele afkomstig waren van medetheosofen. Ze stelde dit groeiende conflict en de toenemende onenigheid in 1891 drie weken voor haar dood aan de orde: 'Het is meer dan ooit nodig zichzelf in het oog te houden wanneer persoonlijk verlangen om leiding te geven en gekwetste ijdelheid zich tooien met de pauwenveren van toewijding en altruïstisch werk. . . . Als ieder lid van de Society er vrede mee had een onpersoonlijke kracht ten goede te zijn, onverschillig voor lof of blaam zolang hij de doeleinden van de Broederschap dient, zouden de gemaakte vorderingen de wereld verbazen en de ark van de TS buiten gevaar stellen.'[3]

Op het moment dat ze stierf, waren de verdelende krachten nog steeds aan het werk. Dat zou al snel leiden tot een splitsing in de Theosophical Society. Toch was ook dit in overeenstemming met de wijsheidstraditie die door haar leraren werd onderwezen, waarbij persoonlijke conflicten worden gebruikt als middel tot zelfontdekking. Blavatsky's hele leven kan worden gezien als een katalysator in deze

---

[1] *H.P. Blavatsky aan de Amerikaanse conventies: 1888-1891*, Theosophical University Press Agency, Den Haag, 2014, blz. 16.

[2] Blavatsky, *De stem van de stilte*, Theosophical University Press Agency, Den Haag, 2009, blz. 41.

[3] *H.P. Blavatsky aan de Amerikaanse conventies*, blz. 46-7.

zin, juist omdat haar karakter zo velen trof als onvolmaakt en vaak problematisch. Zelfs nu is het nog steeds een wezenlijk deel van haar nalatenschap, want 'het zet mensen aan tot zelfstudie en vernietigt in hen blinde onderdanigheid tegenover personen'.[1] Om haar te begrijpen worden we gedwongen haar niet te beoordelen op grond van uiterlijke verschijningsvormen, en geen enkele autoriteit boven onze eigen innerlijke toetssteen van waarheid te accepteren. En wanneer we deze innerlijke bron aanraken, leidt de studie van haar geschriften ons steeds dichter naar de broederschap van het leven: naar het Zelf dat we delen met alle wezens.

Meer informatie over H.P. Blavatsky

Cranston, Sylvia, *HPB: Het bijzondere leven & de invloed van Helena Blavatsky*, Theosophical University Press, Den Haag, 2de herziene druk 2008.

Ryan, Charles J., *H.P. Blavatsky en de theosofische beweging*, Theosophical University Press, Den Haag, 1984.

Van Mater, Kirby, 'Het schrijven van *De Geheime Leer*', *Een introductie tot De Geheime Leer*, Theosophical University Press, Den Haag, 3de herziene druk 2009.

[1] *Letters from the Masters of Wisdom*, First Series, redactie C. Jinarajadasa, Theosophical Publishing House, Madras, 1973, blz. 44.

Index

Index

Aantrekking
  interplanetaire, en zwaartekracht 53
Aardappelziekte
  en cyclus zonnevlekken 399-400&vn
Aardbevingen 405
  in Peru 256-7
  nauwkeurig voorspeld door Falb 374ev
Aarde
  evolutieleer van, in *Veda's* 42
  vierde planeet 19
  zware morele mist hangt over 296
Abatur, of Nārāyaṇa 397vn
Abdul Ghafur
  aard en werk van 106-10
Abhāva
  en padārtha 96-7
Abhāyādeva Sūrī
  toelichtingen van 108-9
Abich, O.W. von 172vn
Absharon, vallei van 169
Absolute, het
  als brahman 479
  brahman als emanatie van 464
  het onbewuste 489vn
  ruimte is boeddhistische 479
Absoluut/absolute
  bewustzijn 431, 490&vn
  en voorwaardelijk bewustzijn 478-9
  geen, wezen in het boeddhisme 478
  stof 430vn
Adam
  fabel van, en Eva 396
Adam-Kadmon
  en de wateren 397
  of Tikkun 145
Adem
  en geest 201
Adept(en)
  almacht van 421
  analogie m.b.t. toestand volmaakte 474
  bewaken geheimen van de natuur 15-16
  continuïteit van occulte kennis onder 497
  controleren elkaars conclusies 497
  dubbelgangers van 51
  echte en onechte 418-21
  esoterische sectie bestaat uit oosterse 318
  hoogste, en 7de beginsel 470
  in direct contact met intelligentie van de natuur 428vn
  kunnen spiritistische verschijnselen voortbrengen 126-7
  maar 5 leden van TS in contact met 319vn, 324
  maken zich niet als zodanig bekend aan niet-ingewijden 420
  morele moed van 10
  onderwerpt uiterlijke aan innerlijke mens 490-1
  vormen een georganiseerde groep zieners 497
  witte en zwarte 431&vn
Adeptschap
  bereikt door wils- en zielskracht 346
  boeddha stelde, open voor iedereen 456
  kiem van, in iedereen 347
Adhishṭhāna
  ākāśa als 470
Adi-Granth
  heilige tekst van de sikhs 108-9, 387, 391
Adonis 194
Afghanen
  en sikhs 109
Aga Khan 404-5&vn
Āgama's 458, 460
Agni 176
  en Agnus Dei 177-8
  identiek met Īśvara 124
Agniḥ pūrvebhiḥ
  en hiraṇya 223vn
Agnus Dei
  en Agni 177-8
Agra 137
Agrippa, Cornelius 36, 419
  over volmaakt vierkant 178

Agrippa, Cornelius (vervolg)
De occulta philosophia libri tres
over abstracte macht van getallen 402
Ahaṃkāra
en chīdāgnikuṇḍa 470
persoonlijkheid 467-8
Ahriman 173-4
Ahura-Mazda
en Ahriman 173-4
oog van, de zon 170-1
oorsprong van 174
Ain sof 144
chokhmah en sefiroth 440-1
drie emanaties van 435
en sefira 19
Aiōn 430vn
Aitareya-Brāhmāṇa
over de evolutieleer en de aarde 42
Ajñāna 100
Aka's, van Afrika 351
Akāli('s) van de sikhs 387
Ākāśa
als ruimte 462vn, 470vn
en het astrale licht 443
en prakriti 462-3, 466, 469&vn, 479
of universele aether 294
Ākāsa-śakti 462vn
Akbar
graftombe van 137
Akkadiërs 475
Aksakov, Alexander 185-6, 222-4, 228, 338-9, 338-9
Al
goddelijke 145
Albertus Magnus 36
Lib. de Univers
over 25 december en teken van hemelse maagd 194
Alchemisten 13-14, 27, 125, 213, 223
Alcoholische drank
rundvlees en huwelijksbanden verhinderen spirituele ontwikkeling 345-6
Alexander II, en getallen 407
Alexander III, en getallen 407
Alexandrië
school van 39-40, 122, 142-3, 148
Alfons X
astrologische tabellen van 400
Las Siete Partidas 400
Al-Hakim 385-6, 392vn
All the Year Round
over Saint-Germain 368-72
Allbutt, H.A.
over ouderdom mens in Amerika 263
Allerzielen
en offers op graven 198
Al-Muqtana Baha'uddin 393
Altai-bergen 394
Al-Tamimi (zie ook Tamimi) 392, 393vn
Amazulu
bijgeloof van 203
American Journal of Science
geciteerd 342
Amerika
bekend aan oudste ārya's 139
Chinese kolonie in 267
ouderdom van de mens in 263
oudheden van de Nieuwe Wereld 228ev
oudheden van, minst bekend 228, 238
oudste ruïnes in Zuid- 244-5
prehistorische ruïnes in 228ev
Amicis, Pietro d' 36
Amirh
vergelijkbaar met Meru 238vn
Ammonius Saccas
doelstellingen van 142-3
en gelofte tot geheimhouding 148
werk van, nieuw leven inblazen is belangrijk doel van theosofen 153
Anāhatachakra 466
Anahuac 240
Analogie(ën) 178
enige regel die door theosofen als bewijs wordt aanvaard 81
wet van harmonie en 75
Analyse
zonder sentimentaliteit 84
Anastasis 78, 145
Anchi 251
Andes
Heath over verzinken van 237-8
Andhakāra
gebied van duisternis 459vn
Angad
leraar van de sikhs 108

Anima mundi
en magnetisme 213, 216
of svabhavat 77-8
Animus
etherische substantie van de wereld-ziel 77-8
Antonius, St. 172vn
Anvaya 101
Apen, in Gibraltar 264
Apocalyps (zie *Openbaring* van Johannes)
Apollo 194
Apollonius van Tyana
een middelaar 84
feiten en legenden over 381-5
Aporrhēta 144
Apūrva 441vn
Aql
verstand of wijsheid 387
Araṇi
als symbool 177
Āraṇyaka's
kluizenaars 477
Arax 299
Archeologie
belangrijk 236
geen echte, vóór bijbels bijgeloof is uitgewist 271
Architectuur
vijf bouwstijlen in Andes 233
Arhat/arahat 462vn, 465vn, 466vn, 467ev
Aristocratie
Russische 274ev
Aristoteles
methode van 402
voorschriften van 295
Metafysica
over goden 149&vn
Arjan
leraar van de sikhs 108-9
Arjuna
en Pātāla 139
Ark van Noach
moet tot zinken worden gebracht 271
Armageddon
ware betekenis van, en Ramdagon 397-8
Artsen
verwaand en koppig 213
Ārya Samāj(es) 121, 123, 129, 152, 328
aard van haar denkbeelden 115-7
TS als westerse vertegenwoordiger van 114
Āryāvarta 143
bakermat van alle filosofieën 299
esoterische wijsheid van, is oudste 152
Asmodeus
en Satan 19
Astraal/astrale
ego en 7de beginsel in de slaap 490
emanaties van medium en aan-wezigen gebruikt om geesten te materialiseren 72
fluïdum vergeleken met geest 102
lichaam 461&vn
vormen van lagere rijken afkomstig van mens 79, 103
ziel 435
ziel en dromen 489-90
Astrale licht
alles afgedrukt op 58
beelden in het, en phantasma's 84
beelden uit, oproepen 428vn
bewaart beelden gelijk foto's 428vn, 429vn
en eerste omhulsel van ziel 70
en waarzeggerij 485-6
glimpen van, door concentratie 445
Astrologie
als wetenschap 399-400
en de *Adi-Granth* 108
gebaseerd op wiskunde 408
oude, baseerde zich op wiskunde 304-5
stelsels van, in het oude Mexico 240-1
Astroloog/astrologen
Chinese 403
Kepler, Tycho Brahe, Alfons X als 400
Atavisme 182, 191
Ateshgah
gheber-tempel in Bakoe 169ev
Atharva-Veda 123-4, 460
Atheïst(en) 148, 154-5
Athena 143
Atkinson, H.G. 216vn

Atlantis
als prehistorisch continent 269-70
bezwaren tegen hypothese over 266-7
deel van continent van Himālaya's tot Tasmanië 476
mogelijk, gesteund door overeenkomst van namen 237-8
Veda's en kennis van occulte natuurkrachten 459
Ātmabodha, of bodha 469
Ātman
als innerlijke god 346, 442, 470
handelen door middel van 147
Atmu, godziel 147
Atoom/atomen
doortrokken van levensbeginsel en latente vonk van goddelijk licht 95-6
onvernietigbaar 83
wordt mens of levende ziel 99
Augoeides
of ātman als persoonlijke god van ieder mens 442
Aullagas, meer 241
Aura 334, 340
en mesmerische aantrekking 340
magnetische, geprojecteerd door mens 295, 358-62
van magneet door mensen gevoeld 359
Aurangzeb
Arjan gemarteld op bevel van 109
Avalokiteśvara 462vn
Avatāra 92
en boodschappers van de druzen 392vn, 393vn
Kalki- 393
Matsya-, als eerste 397vn
Avesta 170
Avyaktabrahma
ongemanifesteerde godheid 437
Aymara's 233, 242, 264
Azteken 240
door christelijke fanatici ontaard 248
en julio 201-2
hoge ethische beginselen van 247
ritueel vergelijkbaar met christelijke doop 247-8
Babinet
levitatie onmogelijk volgens 52, 54
Babka
zilveren munt 180
Babylonië
en India 476
rituelen in, vergelijkbaar met die van bön 475
Bacchus 194
Bacon, Francis
New Atlantis 237vn
Bacon, Roger 36
Baddha 478-9
Baha'uddin 387vn, 392vn, 393, 396
Bailly 214
Bakoe, of Badkube 174
Bālabodha
of Devanāgarī 117
Baliri, Jorie
en aardbevingen 376
Banner of Light 33ev, 205, 347, 381
Bar-nang, of ruimte 479
Barry, Jeanne du 373
Barthélemy-Saint-Hilaire, J. 156
Basilides
volgelingen van 13
Basilio, Don 28&vn
Basken
bijgeloof van 204-5
Bastian, A.
over schaduw en negers in Benin 200
Bath-Kol 44
Bazarov
romanfiguur van Toergenjev 280-1
Beal
A Catena of Buddhist Scriptures from the Chinese
over dhyāna 484
over Tian-ta'i en leraren van de besneeuwde bergen 477
Beard, dr. George M. 5-8, 34-5
Beecher, Eerw. 54
Beelden
oproepen van, uit astrale licht 428vn
Beeldenstorm
van wetenschappers 52
Beeldschrift
van de Nieuwe Wereld 240
Beest, grote
getal van 352, 395, 402, 406

Beginsel(en)
drie, verspreid door het heelal 435
één, of wet 433vn, 435
één niet te bepalen, en zijn emanaties 98-9
eeuwig, en de Ārya Samāj 116
geen gezaghebbende bron over zeven 496-7
goddelijk 346
goddelijk, en theosofie 155
spirituele 480
van eenheid 438
vergeleken met stralen van het zonlicht 463
vijfde, en denkvermogen 466, 468
vijfde, en dromen 489
vijfde, na de dood 472
wisselwerking tussen 6de en 7de 465
zesde en zevende 489vn
zeven, in de mens 443
zeven, ontwikkeld uit 3 oorspronkelijke entiteiten 463
zevende 442
zevende, en astrale ego tijdens slaap 490
zevende, en term jīva 479
zevenvoudige, in de mens 457ev
zuiver 19
Bel of Baäl
en bön rituelen 475
Belisarius 283
Bellati
blanke vreemdelingen 139-40
Benin
over schaduw opgevat als ziel 200
Beringstraat 238, 266, 268
Berosus 164
over saros en het grote jaar 376
Bertrand, sergeant
en lijken 72
Berzelius
dringt aan op onderzoek magnetisme 359
Beschavingen
verschijnen cyclisch 235
Bestaan
drie soorten 478
Bethlehem
stal van, en katholiek vertoon 192
Bewegingswet, eerste 464
Bewustzijn
absoluut 478, 490vn
evolutie van, tot verstandelijk zelfbewustzijn 99
latente geest en eigen 96
onbewustzijn en 479
Bezetenheid
hoe kan men, uitbannen 297
mediumschap en 38
oorzaak en aard van 292ev
Bhagavant
manifestaties van 440-1vn
Bhūta's 126, 129, 130, 135, 138-40
aan de aarde gebonden zielen 207
Bijbel
archeologie en bijgeloof van 271-2
chronologie van, en van de *Veda's* 167
en katholieke kerk 193
fictief gezag van 114
herziening van, en onjuiste vertalingen 130-1
zwijgt over onsterfelijkheid 131-2
Bijgeloof
over voortbestaan van ziel 199-200
Bios
en périsprit 102
en psyche 77
Birs-Nimrud (zie Borsippa)
Bisvas, Amrita Lal 267-8
Blavatsky, H.P.
beschermt eerlijke mediums 39
bevestigt het bestaan van magie 33ev
biografische schets 503-14
doel van haar reis van zeven weken door India 136ev
geen spiritist 39, 365-6
getuige van het paranormaal terugvinden van in Kanpur gestolen waar 63-5
haar getuigen zijn levende mensen 70
kan bedrog van mediums doorzien 39
licht van de waarheid als baken voor haar leven 27
lid van de Grote Loge 40
occultist 8vn
onorthodoxe spiritist 34
ontmoet meester Kuthumi 506

Blavatsky, H.P. (vervolg)
ontmoet meester Morya 505
van plan te schrijven over de grote theosofen van de wereld 145-6vn
vergeleken met een braamstruik 86
Geheime leer
over schaalkuiltjes op rotsen 270vn
over pralaya 317-8&vn
Isis ontsluierd 446, 459&vn, 460&vn
meningen van Dayānanda en Sumangala over 134vn
oorspronkelijke titel *Sluier van Isis* 86
over Atlantis 268-9
over elementalen en elementaren 55
over het heelal 439
over Meru en America 238vn
over Peru en schat van Inca's 252
over pralaya 317-8&vn
over rampen 376-7
over reïncarnatie van kinderen 82
vertalingen van 134vn
Schetsboek
legende van de nachtschone 1-2
Blochvitz, dr.
over getal zeven 305-6
Bloed
van de verlosser en misdaden 113
Bobadilla, pater F. de
en julio van de Azteken 201
Bodha, of ātmabodha 469
Bodhi 454
esoterische religie 394
Bodhisattva's
en vijf boeddha's 392ev
Boeddha('s)
en bodhisattva's 388, 392-3
gemanifesteerde 462vn
iemand die ātmabodhi volledig bezit 469
vijf 392-4
Boeddha Gautama 394
grootste van de illuminati 422
Māyā de moeder van 396vn, 397-8vn
opeenvolgende incarnaties van 470
stelde adeptschap open voor iedereen 456
Boeddha-la 398vn
Boeddhisme
als rationalistische vorm van Vedānta 478
en spiritisme 454-6
esoterisch, één met brahmanisme 456
weigert een schepper of God te erkennen 449vn
Boeddhisten
en zeven stadia van ontwikkeling van de ziel 299
over geest en périsprit 102
over moleculen na de dood 103
Boeddhistische
missionarissen in Zuid-Amerika 267
Boeken
hint over, die bronnen waren voor middeleeuwse kabbalisten 31-2
invloed van, en van het gesproken woord 113-4
over kabbala moeilijk te begrijpen 31
Boek van de getallen 240, 421
Boek van de Natuur
en innerlijke krachten van de ziel 156
Boethius, S.
over getallen 402
Böhme, Jakob 148, 152
Bois-Reymond, Du 341
Boldetti, M.A.
Osservazioni etc., over vroegchristelijke gebruik van swastika 177
Bollen
zeven, en onze planeet 19
Bombay Gazette 406
artikel van peripateticus besproken 362ev
Bombay Gazetteer
artikel door K. Raghunathji 202
Bön
oorspronkelijke religie van Tibet 475
Boomtruc
uitgevoerd door fakirs 61ev
Borelli
voorganger van Newton 53
Borsippa
zeven verdiepingen van tempel van 300
Bosjesmannen
en ontbrekende schakel 351

Bovennatuurlijke, het
en de alledaagse staatsgodsdienst 367
en het natuurlijke 364, 367
Boyaren, trotse kaste 276
Boyle 53
Boze, de (zie ook het kwaad)
abstract beginsel bij druzen 396
Brahma(n) 464-6, 468-9&vn
absoluut bewustzijn 145
als absolute van de Vedānta 479
en zijn 12 manifestaties 440-1vn
gemanifesteerde 145
of het ene zelf 478
Brahmā 54, 97-8
als kiem 462vn
nacht(en) van 306, 317
of Īśvara als persoonlijke God 479
scheppende energie 442
tārakāsura's komen in opstand tegen 459vn
Vishṇu en Śiva 436
Brāhmaṇa's
ouderdom van 164
Brahmāṇḍa, als heelal 440
Brahmanen
Dravidische, verlangen geheimhouding van Peebles 89
Brahmanisme
en esoterisch boeddhisme zijn één 456
in India ingevoerd 476
Brāhmo Samāj
beginselen van 157
en persoonlijke God 116
oorsprong en doel 114-5
Brāhmo Year Book 115
Braid, dr.
en hypnose 216
Brein (zie ook hersenen)
vangt flarden op van het eeuwige denken 58
Brewster, David
gelooft niet in wonderen 52
Brih
brahman afgeleid van de wortel 479-80
Brihadāraṇyaka Upanishad 144
Broca 221
Broeders van de schaduw 431vn
Broederschap(pen)
heeft verslagen en leringen die niet aan niet-ingewijden kunnen worden onthuld 89
in Klein-Azië en rozenkruisersmanuscript 13
occulte 12
plaats van, is nu geheim 20
TS gevestigd op basis van universele 158
van de Himālaya 458vn, 477
van de mensheid en de TS 112
voortgekomen uit occultisme 13
Brown-Séquard 341
Browne, bisschop Harold 131
Buchanan, J.R. 61
en psychometrisch vermogen 294
Budea
is Minerva 393vn
Buddhi
zetel van bodha 469
Budha 143
Bulgaren
heidense kerstrituelen van 179-81
Burenin, V.P.
en controverse over spiritisme 184
over de gevolgen van bewezen leven na de dood 188-9
over waarom wetenschappers zich aansluiten bij het spiritisme 190
Burnouf, Émile L.
La science des religions
over Agni en het kruis 176-7
Burnouf, Eugène 160
Burton, captain R. en Mw. 386
Butlerov, A.M. 354, 365
artikel van, over seances met medium Williams 185-6
opmerkelijke kwaliteiten van, als onderzoeker 184

Cabral, P.A. 266
Caciques 233-4
Caesar
geloofde in auguren 47
Commentaren, Huxley over 46
Cagliostro 36, 40, 282-3
laatste rozenkruiser 11
vervalste biografie van 368
Cajamarca 252

Calcutta Review
artikel over Diwali 388
Calhoun, A.R.
en steenkringen van indianen in Arizona 250
Calphurnia
Caesars vrouw 47
Cannar
heiligdom voor de zon 249
Carbonari
en occultisme 15vn
Carpenter, dr. W.B. 378
beperkte opvatting over hindoe-verschijnselen 60ev
Castrén, M.A.
Vorlesungen, etc. 207&vn
Catherwood, F.C. 230, 248
Catholic Mirror
over jongen die medium is 358-9
Catlin
over bijgeloof van Mandanen 203
Cavalli, Monte 284, 288, 291
Cayambe 249
Cazeneuve, De
over getalsverhoudingen 311
Censorius
over het grote of zonnejaar 376
Centraal-Azië
bakermat van de mensheid 266
Ceres
en Isis heilige maagden genoemd 194
Ceylon (zie ook Sri Lanka)
cijfer 7 en reis naar 313-4
delegatie gestuurd naar 322
werk in 327-8
Ceylon Examiner
over TS 322
Chabutara
politiebureau 64
Chaîne magnétique 216vn
Chakravartins 386
Chaldea/Chaldeeën
centrum van magie 376
geheime wijsheid van 401
Chaldeeuws-Tibetaanse
en Indo-Europese leringen vergeleken 457, 462vn, 465vn
esoterische leer van overkant Himālaya of, leer 475-6
universele wijsheid-religie of, leer 476
Chambers' Journal
over een droom 481-2
Chan-Chan
hoofdstad van Chimu-rijk 253
Chandravaṃśa
in Zuid-Amerika 241
Changkya-Fo 394
Chaos
en schepping 448-9&vn
Charcot, J.-M. 218vn
experimenten van, en mesmerisme 221ev
Chaturhotri mantra
Chavín de Huántar 259
over evolutie van de aarde 42
Chepén 252
Chichen 233
Chīdāgnikuṇḍa 470
Chidākāśa 470
Chi-kai of Chi-i school 477
Childs, G. Washington 51
China
overlevering over druzen die incarneren in 396
Chincha's 233ev
Chincha eilanden
en guano 234-5, 256
Chinezen/Chinese
aard van 16
astrologen 403
en Amerika 266-7
geesten bij 206
liepen vooruit op Europese uitvindingen 476
verstaan eenlettergrepige taal in Eten 265
Choang-Long
bij Kumbum 391
Chohan-lama van Rin-chen-rtse 455
Cholula
tempel en piramide 230, 233, 245, 256
Chorea
en aura van magneten 359
Chrestos
en Jezus van vlees 116
Christendom
aard van 389

Azteken ontaard door 247-8
beloont misdaden 113
bisschop van Bombay over 367
bloedvergieten van 404
fetisjisme van 98
gebaseerd op spiritisme 365
gekant tegen theürgie 390
tegenwoordige toestand van 197
TS beschermt heidenen tegen 114
Christenen
profetie over 110
Christus
feitelijke bestaan betwijfeld 38vn
geneest Maria Magdalena 38
Chronologie
Bijbel en *Veda's* 166-7
en vergelijkende theologie 163
huidige, zal verdwijnen 152
Churingham
pagode van 299-300
Cicero 47
divinum quiddam van 44
over magiërs 123
Tusculanae dispositiones 147vn
Cirkel
kruis binnenin 437
om dubbele driehoek 436-7, 439
Civil and Military Gazette, *The* 121
Clausius, R.J.E.
over de zon 315
Clavijero, F.J.
over Teotihuacan 246-7
Coati
overblijfselen op eiland 243
Codex Nazaraeus (*Ginza Raba*)
emanaties in 443
over geboorte van Adam-Kadmon 397vn
Colby
dwaze woorden over magie 33ev
Colebrooke
Miscellaneous Essays, over Agni 177-8
Coleridge
over eikels en mensen 432
Kublai Khan ontstaan o.b.v. droom 485
Collins
jongen die medium is 358, 361
Combinaties
algebraïsche 463
en beginselen 464
Concentratie
psychofysiologische effecten van 444-5
Conceptie
en astrale licht 70
Confucius
lof van de afgrond 479
over geesten 208
vergeleken met Christus en Boeddha 16
Conjunctie
van planeten 403-5
Continent
doorlopend, van Himālaya tot Tasmanië 476
oude, in Grote Oceaan 269
werelden vormden vroeger één 233, 264
Cook, kanunnik 131
Cooke
en Maskelyne goochelaars 62-3, 123
Cooke, J.P.
The New Chemistry over golftheorie van licht 52
Copán 234, 240-1, 245
oudste monumenten van Midden-Amerika 248-9
Cordilleras 228
1 Corinthiërs
over dingen van de geest 78, 82
Corralones 259
Correggio
over Rafaël 422
Cortés 229, 246, 248
Crantz
over schaduw van een mens 200
Crematoria 429vn
Cromlechs
bij Bangalore 249-50
Crookes,W. 61-3, 126, 182, 294, 321, 354, 365, 411&vn
over levitatie 53
Croucher, J.
over ziel 75-6, 80-1
Crux ansata 437
Crux dissimulata
of swastika 177
Csoma de Kőrös 386
Cuvier
en mammoet 45

Cuzco
zonnetempel in 233, 249, 257-8, 262
Cyclus(sen)
en beschavingen 235, 262-3
en eeuwigheid 306
en kabbala 401
en periodiciteit 298, 311
en zonnevlekken 308, 399-400&vn
grote jaar en rampen 376
theorie van, krijgt nieuwe erkenning 303ev
van koude winters 309-10
van noodzakelijkheid 472
Zasse over historische 306ev
Cyrillus van Jeruzalem
en datum van kerstmis 193-4

Dactylen
Frygische, en magie 213
Dagh-dae
of heilige wijsheid 397vn
Dagon
mens-vis of volmaakte wijsheid 397-8 &vn
Daily Graphic 5-7
Daimon
périsprit is na de dood 102-3
ziel als 79
Daimonion
van Socrates 44
Daimonion-photi
of spirituele verlichting 146
Daitya's
of rākshasa's 458-9
Dalai lama
en Boeddha 388
en lamaïstische hiërarchie 393
geheime bibliotheken van 455
selectie van nieuwe 398vn
Sha-ru genoemd 397vn
titels van 387-8
Darazi
leerling van Hamza 387
Darwin 126, 190, 280, 348-50
Dasyu's
astrale 101
Davenport broers
mediums 334
David
een kabbalist 18
overspelige moordenaar 346
Davis, A.J.
diakka van 24-5, 58
Death and After-Life
over vorming geestelijk lichaam en zich losmaken van lijk 201-2&vn
Stellar Key, etc., geciteerd 205
The Present Age and Inner Life
Galeneus geciteerd over andere zonnestelsels 205vn
Dayānanda Sarasvatī 134, 136, 139, 152
over 115-6
ondergaat training als yogī 136
Veda-bhāsya 123-4
over Agni 124
over dīkshā en hogere vermogens 146-7
over hiraṇya 223vn
over ouderdom van *Veda's* 164-5
Decade 439-40
Deeltjestheorie
en golftheorie van licht 52-3
Deezy, Charles
over evolutie van mens 349-50
Deleuze
Histoire critique du magnétisme animal 214-5
Demeter
en périsprit 103
en tweede dood 79
Denken van de mens (zie ook gedachten)
en voorstellingsvermogen 200-1
invloed van, op dat van een ander 480-1
oneindig gevarieerd 158-9
sterft als laatste in de hersenen 380
Denkvermogen
als phren 77
en geheugen 467
veel stadia van 468
verward met ziel 461
Denton
The Soul of Things 295, 347
Derwisjen
Biktashee 106&vn
Desaguadero, El 241
Descartes 53

Deuteronomium 18
Deutsch, I.
over aard van licht 53
prijst talmud 31vn
Deva's
en dasyu's 101
Devachan
en ego 429vn
Dewel
vrouwelijke demon 459vn
Dhoti
lendendoek 54
Dhyāna
en herkenning van waarheid 484
en iddhi 456
Dhyānānta 101
Diakka 23-4, 34, 39, 58, 70
Díaz del Castillo, Bernal
over paarden en Spanjaarden 246
Dickens, Charles 368vn
Diefstal
gestolen goederen paranormaal teruggekregen 63-5
Dieren
deeltjes van de fysieke mens opgenomen door 79, 103
metempsychose en 103
Dīkshā
inwijding en hogere vermogens 146-7
Dīkshita
ingewijde 147
Dimensie
vierde 333-5
Diogenes Laërtius 142
Leven en leer van beroemde filosofen
over een atheïst 148
Dioskuren 179
Divinum quiddam
van Cicero 44
Dixon, J.
Hygienic Clairvoyance
over aura en mesmerische aantrekking 340
over elektriciteit en schelpen 343-4
Dodecagoon 436
en 12 grote goden 440
Dodenbezweerders
spiritisten zijn onbewuste 428vn
Dodenboek 482
Dogma
en geloof zuilen van de theologie 88
omschrijving 88
Dolgoroeki, vorst P. 274
en Alexander II 275
Donato (A.E. D'Hont)
Aksakov over experimenten van 222ev
over wilskracht 221-2, 224
Dondukov Korsakov
oorsprong van vorsten 275
Dood
angst voor 22
bewust persoonlijk leven en toestand na de 429&vn
en geloof in vernietiging 105
en kāma 454-5&vn
Fichte over spiritisme en leven na de dood 186-7
gedachten van stervende 379-80
intense gedachten bij het sterven 480-1
Lévi over, en Satan 427ev
ontbinding van lagere beginselen na 471
périsprit na fysieke 105
tweede, volgens Lévi 94
tweede, volgens Plutarchus 79
verlangens en gedachten worden werkelijkheden na 295
verlaten van lichaam bij, beschreven door A.J. Davis 201&vn
vermijden van, afhankelijk van wil 83-4, 105
Doop
Azteeks ritueel vergelijkbaar met 247-8
Doordringbaarheid
en vierde dimensie 335
Dracontia's
van Zuid-Amerika 245
Draper
History of the Conflict, etc.
over methode van Plato en Aristoteles 402-3
Dravidische
brahmanen 89
Drie
symbool van goddelijke triade 301

Driehoek(en)
als shaṭkoṇa 439-40
betekenis van vervlochten 413ev, 435ev
gelijkzijdige 435
kleuren van de vervlochten 435, 438
Driekoningen 193, 195
Droom/dromen
dichtregels over 483
en indrukken in de hersenen 484-6
en spirituele ego 488-9
en spirituele visioenen 490-1
profetische 485, 487
Druïden 192, 389
Druzen
boodschapper van, reist via Bombay naar Tibet 396
en boeddhisme 388
en Broederschap van Khe-lang 386-7
en China 385, 396
en lamaïsme 385ev, 395
geheimen van, zorgvuldig bewaard 391-2, 395
oorsprong van 386
religie van, overblijfsel van wijsheid-religie 389-90
verdelen mens in drie beginselen 390vn
vervalste geschriften van, en Pétis de la Croix 387vn
vijf boodschappers van 392-3
Dryden
Fabels over dromen 487
Duade
geen heilig getal 438-9
Dualiteit
en geesten van de mens 441-2
en vervlochten driehoeken 435-6, 438
oorsprong, volgens ghebers 174
van de mens 487-8, 492
Dubbelgangers
van adepten 51
Duisternis
en winterzonnestilstand 194
in kabbalistische zin 436
Duivel (zie ook Satan)
belangrijkste steunpilaar van christendom 390
en God 433&vn
Dumas (père), A.
Reizen in de Kaukasus
fantastische feiten uit 176&vn
Dupuis
over maagd en kind 194
Dyaus
en Brahmā 318
Dyu 144

Eaton, kol.
geestdochter in Zomerland getrouwd 206vn
Echo (New York) 105ev, 113ev
Eclectici 122
hogere leringen van 149
Eclectische
theosofische school 142-4
Eddy broeders (William en Horatio) 507
geestverschijningen bij 5-8
William 334, 346
Edison, Thomas A. 126
en eeuwigheid van geluid 323
ontsnapte aan pijnbank 123
Edward I
en R. Lully 15vn
Edwards, Jonathan 191
Eed van geheimhouding 319
Eén/de ene
als godheid 439
de eerste 401
Eeuwigheid
pan-eonische 430&vn, 439
Ego
astrale, en zevende beginsel in slaap 489ev
astrale mens en dieren 79
invloed van spirituele, op slapende hersenen 489ev
of eigen wezen 100
spirituele, bepaalt toon van het leven 488
van spiritueel op het kwade gerichte mensen 431-2
verlangens van, in devachan 429vn
vermogens van innerlijke 489ev
wedergeboorte van, na de dood 427vn
Egypte
en India 476

Egyptenaren
godheden van Peru vergeleken met die van 231
Ei
en slang symbolen op kunstmatige heuvels 239-40
Eidōlon/eidōla 380
en schaduw 203
gematerialiseerde 78
Eiland, Heilige
en Śambhala 459vn, 478
in binnenzee 459
naar verwezen in Chinese boeken 477-8
Eleazar
rabbi, en *Zohar* 18
Elektriciteit
en somnambulisme 222
in mensen 342-3
ontlading van, en vissen 340
opgewekt in spieren 340-1
Elektromagnetische inductie
aardse, en mediums 411vn
Element(en)
één absoluut 479
25, in de mens 442
Elementaire geesten
aard van 19
Elementalen
aard van 411-2
bepalen aard van kind 71
en conceptie 70
en elementaren 58, 70-1, 95
en elementen 414
en geesten 140
en verschijnselen 71
medium wordt geladen met kracht van 412
meester kan, herkennen 412
term werd al vóór de theosofen gebruikt 413
vormen astrale lichaam van een kind 83
Elementaren
aan de aarde gebonden geesten 60
aangetrokken tot slechte ouders en hun kinderen 71
bhūta's 135
en elementalen vergeleken 58
en verschijnselen 71
Khunrath over 72-3, 93
kwaadaardig tegenover mensen 39-40
Lévi over, en tweede dood 93-4
menselijke 70-1
niet alle, worden vernietigd 83
of diakka 34
van menselijk lichaam kunnen na dood opklimmen 104-5
Elementen
boze geesten van 19
occulte, en conceptie 70-1
vier oorspronkelijke 95
Elliotson, dr. 216vn
Emanaties
beschreven in *Codex Nazaraeus* 443
drie, en ain sof 435
en mediumschap 293ev
tien, en sefira 19
van godheid 144-5
van 24 goddelijke machten 442
Emerson,
over wereldziel 149
Emir-al-Suri, als titel 107
Emir-el-Muminin, als titel 107
Energie
drie soorten, actief in kosmos 436
Engelen
gevallen, overgenomen uit verhaal van Śiva 459vn
mysterieuze leringen doorgegeven door 18
uitvloeiing en invloeiing van 20
Ennemoser 16
Entiteiten
of beginselen in de mens 461ev
Eonen
emanatie van 443
Epicurus 199
over aard van goden 148
Epidemieën
en zonnevlekken 399&vn
Epithumia
en périsprit 102
of wellustige aard 77
Epopteia 146
Epoptēs 144
d'Escayrac de Lauture
over Matimba's 351
Esdraelon 398

Esoterisch(e)
afdeling van yogī's, 5 leden van TS in 324
bron van, leringen 457-9
goddelijke symbolen van de natuur 149
leer ouder dan *Veda's* 458
leer van overkant van Himālaya 475-6
leer was universeel 143ev
sectie bestaat uit oosterse adepten 318-9
Essenen
Jezus getraind door 13
kennis van 23
Essentie
hoogste 144, 155
Eten
stad in Zuid-Amerika, eenlettergrepige taal door Chinezen begrepen 265
Ether
en zwaartekracht 53
Leibniz over 53
Webster over 53
Europa
mogelijke eenwording van 308
Eusebius
de Münchhausen in de hiërarchie van kerkvaders 384-5
Eva
en Psyche 28
Evenwicht
en de ENE WET 435
Evolutie
dubbele, moet worden aangenomen 48
en schepping 449
van de geest 45
van de aarde volgens *Veda's* 42
van mens en paard 43-4
onderwezen in boeken van Hermes 47
Exodus over heksen 38
Exorcisme van bhūta's 135
Extase
bereikt bij neoplatonisten 148
Ezechiël
kabbalistische verhandeling 32
F
middelste, van piano is grondtoon natuur 488&vn
Fakir(s) 51ev
levitatie van 53
Falb, dr. R.
over zondvloeden 376-7
voorspelt aardbevingen 374ev
Gründzüge zu einer Theorie, etc. 374
Gedanken und Studien, etc. 375
Von den Umwälzungen im Weltall 375
Fan
of ruimte 479
Fanaticus
liever een, dan een hypocriet 368
Faraday
over voorzichtig zijn met oordeel 236
Fauvety, Charles 318
Feiten
en theorieën 126-8
Ferho, Heer 443
Fichte, I.H. von 145, 183, 365
over spiritisme en voortbestaan van persoonlijk leven na de dood 186-8
Figuier, G.-L.
Le lendemain de la mort 496
Fiji
bewoners van, over schaduw 200
Filologie
archeologie belangrijker dan 236
helpt westerse theologie te weerleggen 160
Filosofie
moet zowel fysica als metafysica omvatten 191
Finnen
en Lappen over de doden 202
Flammarion 5, 126, 354, 365
Fletcher, Mw. en mediumschap 364
Fluctibus (zie ook Fludd) 31
Fludd, Robert 36, 125, 323, 419
Fo
als abstract beginsel 389vn
of boeddha 389vn, 394
Fohat
als śakti 462vn
en actief bewust leven 479

Fohi 232
Foissac, R.F.
  en mesmerisme 215
Fossielen
  en spiritisten 45
Foster als medium 334
'Fragments of occult truth' (zie Hume)
Franklin, B. 214
Frankrijk
  over lot van 15vn
Frothingham, Eerw. O.B.
  over dank verschuldigd aan wetenschap 156
Fukien
  oude boeken bewaard in 474-5
Fuxi 403
Fysica
  en psychologie 191
Fysici
  moeten spirituele oorzaken aan anderen overlaten 191
Fysiologie
  verminkt 213

Gadgil, rechter, over piśācha's 296
Galatinus 31
Galenus
  over andere sterrenstelsels 205vn
Galileo
  over de aarde 123
Galvani 341
Gangdisi-gebergte
  en Śambhala 477-8
Ganges
Gardiner, dr.
  en Olcott 85
Gauss
  over vierde dimensie 354-5
Gazette (Lima) 255
Geary, Grattan
  Through Asiatic Turkey
    over ghebers 175vn
Gedachte(n) (zie ook denken)
  en contact na de dood 379-80
  even stoffelijk als kiemen 480
  kunnen onafhankelijk van de hersenen werken 480
  laatste, van stervende worden zijn eidōlon 380
  nauwkeurig analyseren van 379
  stoffelijk en leven voort 295
  van een gestorvene kunnen ontvankelijk persoon sterk beïnvloeden 480
Geelkappen 475
Geest
  betrouwbare wetenschap van de 497
  en adem 201
  en stof en vervlochten driehoeken 413, 435-9
  erkenning van, nodig voor ontwikkeling wetenschap 47-8
  evolutie van 45
  kan niet communiceren 428
  latent in elk atoom 95-6
  menselijk stadium nodig om zuivere, te bereiken 104
  of mannelijk element en kruis 178
  of nous 101-2
  of werkelijke zelf 147
  onjuist gebruik van term 77-8
  rechtstreekse kennis van 147
  universele, en dīkshā 146-7
  universele, of parabrahman 462
  verward met ziel 461
Geesten
  andere dan ontlichaamde menselijke, betrokken bij verschijnselen 69
  bedriegende, en diakka 34, 39
  betekenis van, in India 135
  bij de Chinezen 206
  drie, in mens volgens Paracelsus 441-2
  elementaire, geen ontlichaamde 19-20, 40
  en andere entiteiten bekend bij Ouden 160
  en elementalen 140
  en *Mahābhārata* 127
  gematerialiseerde, en astrale emanaties 72
  goede, veroorzaken zelden fysieke manifestaties 161
  kunnen worden bevolen 38-9
  lagere aard van gematerialiseerde 100
  larvae als gematerialiseerde 78
  omgang met, voor hindoes weerzinwekkend 140, 207
  onbetrouwbaar 499

Geesten (vervolg)
ontlichaamde, en verschijnselen 366-7
ontlichaamde, omschreven 461, 471
opgeroepen door Williams 185
opvattingen van hindoes over 100-1
Porphyrius over kwaad door 208
verschijnselen van zogenaamde 126-7
zuivere, dalen zelden af naar onze sfeer 39
Geestverschijningen
aard van, misleidend 471ev, 495-6
achterliggende beginselen van 498-9
gevormd door kāmarūpa en elementaren 498
Gehandicapten
verstandelijk zwaar, en reïncarnatie 82, 104
Geheime wetenschap
onder de Ouden en in Tibet 395-6
Geheimen
van occulte wetenschap met leven verdedigen 323-4
Geheimhouding
eed van 319
Geheugen
en paranormale verschijnselen 379
en verwachting 466-7
Geikie, over werelddelen 266
Geld
en de TS 328-9
Geleidegeesten
en geesten van overledenen onbetrouwbaar 70, 80
zijn elementaren 60
Geloof
blind, en religie 366
en dogma zuilen van de theologie 88
onvoorwaardelijk, en kabbala 30
Geloofsleer
niets dan een schil om spirituele kennis 153
Geluid
en licht en Charcots experimenten 223
Genezing door menselijke wil 414ev
Genieën
geen mediums 80
spiritueel geïnspireerd 103
Getal(len)
abstracte macht van het 402
1881, Hebreeuwse interpretatie van 407-8
1881, numerieke waarde 352-3
diepe betekenis van 298
in het leven van Alexander III 407
kabbalistische betekenis van 401
mysterieuze invloed van 310
occulte aard van 402
occulte betekenis van 298, 304
zeven een heilig 298-9
zeven en het werk van de TS 312ev
Ghebers 25 (zie ook pārsī's)
behedin genoemd 173-4
eredienst en tempel van 169ev
heel eerlijk 175
Gibraltar
grotten van, bevatten reusachtige menselijke botten 264
vroeger met Afrika verbonden 264
Ginza Raba (zie *Codex Nazaraeus*)
Glastonbury
bloeiende hagedoorn van abdij van 197
Glauerbach 282ev
Gnomen
sylfen, enz. 55, 70ev
Gnosis
geheime, heeft drie graden 149
Gnostici
en latere evangeliën 116
ophieten en volgelingen van Basilides 13
Gobi-woestijn
en Śambhala 477
vroeger een binnenzee 459, 476
God
bestaan van, nooit bewezen 365
en duivel 433&vn
en schepping 449vn
geen persoonlijke 346
geen persoonlijke, los van de mens 466vn
persoonlijke, niet te bewijzen 408
persoonlijke, of augoeides 442
persoonlijke, of Īsvara 479
spirit betekent zowel, als alcohol 97
tegenstrijdige denkbeelden van christenen over 98
zonen van 396, 398
zonne-, en 25 december 194

Goden
Aristoteles over, als eerste beginselen 148-9
door zuiverheid kunnen we ons tot, verheffen 150
Epicurus over aard van 148
twaalf grote 440
Godheid
aard van de, en het kwaad 478-9
als centrale punt 178
als emanatie 145
boeddhistische arahats erkennen geen 466vn
de ÉÉN 439
geen bewuste, in *Upanishads* 479
ongemanifesteerde 437
Goed
evenwicht van, en kwaad 395
Goetia
of tovenarij 149
Golftheorie
en deeltjestheorie van licht 52-3
Gómara, López de
over Teotihuacan 246
Gompa
klooster 441
Gorodek
getal 666 en rabbi 352-3
Gosāīn(s) 137-8
verricht verschijnsel in Kanpur 63-5
Govinda
sikh guru 109
Grafheuvels
tekens op 271
Gray, dr. 53
Gregory, William 216vn
Animal Magnetism 295
Grieken
denkbeelden over samenstelling van de mens 77-8
Grihastha
en yogavidyā 345
Groenlanders
en schaduw van de mens 200
Grondtoon
van de natuur 488
Guanape eilanden
en guano 235
Guano
gouden vazen onder 235
ouderdom van lagen van 234-5
Guppy-Volckmann, Mw. (Miss Nichol)
een medium 61, 334
Guptavidyā
is universeel 420
Guru('s)
en discipel 345
generaties van brahmaanse 57
Gya-Pheling
Brits-India 477
Gymnosofisten 147&vn

Ha
letter symboliseert ākāśa 470
Haeckel, E. 182, 348
Haimavata's
grote leraren van de besneeuwde bergen 477
Halley 53
Hallock, dr. 41
Hamiltons
en Homutovs 275
Hammond, dr. J.H.
en opgeslagen energie 342
Hammond, dr. W. 54
over dromen 483
over metalen schijven en mesmerisme 221
Hamza 387-8, 390, 392-3, 395-6
Harbinger of Light 347
Hare, prof. 126, 182, 354, 365, 395
Harivaṃśa Parva
en 'geesten' 127
Harmonie
van de sferen en volkeren 323
wet van, en analogie 75
Hartmann 97
Hart-sūtra geciteerd 462vn
Haṭhayoga 460
Haug, C.F.
Allgemeine Geschichte over Chinezen 16
Haug, Martin 156
over *Veda's* 42
Aitareya Brāhmaṇam
over 12 manifestaties van Brahm 440-1vn
Heath, E.R., 'Peruvian antiquities'
over Andes en mogelijk Atlantis 237-8

Heath, E.R., 'Peruvian antiquities'-(vervolg)
over lagen met guano 235
over ontaarding van Inca's 264
over oude architectuur 233
over Peruaanse oudheden en schatten 250ev
over quipu's 262
over schatten van de Huaca van Toledo 253ev
over Vega en de poolster 265
Heber, bisschop
en Taj Mahal 137
Hebreeuwse geschriften
geheime betekenissen van 22
Heelal
onzichtbare en stoffelijke, beheerst door onveranderlijke wetten 81
uit al bestaande stof ontstaan 57
Heidenen
door christelijke fanatici omlaaggehaald 247-8
Heilige Geest
als vuurtongen 125
en andere geesten 366
en vuur 179
Hekserij
duizenden verbrand wegens 150
Hel
geen, maar absolute stof 430vn
Helderzienden/helderziendheid
getrainde, en materialisaties 56
gewone en getrainde 412
hindoe-yogī's en 220
onbetrouwbare 497
Heliocentrische journalistiek 51
Hell, prof. Maximilian
en Mesmer 213-4
Hellevuur
oorsprong van 179
Helmont, Van 125
Opera omnia
over tweede gezicht 219-20
Hemsa
oom van Mohammed 392vn
Herinnering
van vorige levens 134
Hermes
evolutie onderwezen in boeken van 47
Hermetische filosofen
bewezen wat ze beweerden 36-7
magiërs en intellectuele reuzen 36-7
moeilijk te begrijpen 30
prijs voor wie in voetstappen wil treden van 27
Herodotus 37, 47
over mysteriën van Orpheus 148
Historiën
over pygmeeën 351
Hersenen (zie ook brein)
dromen en indrukken op 484
en geheugen 467
en laatste gedachten van een stervende 380
en terugtrekking van het elektrische beginsel 201-2vn
fysieke en spirituele 489
invloed van de gedachten van gestorvenen op, van ontvankelijke mensen 480
kleine, en slaap 489
ondergaan onophoudelijke verandering 467
ontwikkeling van, van een kind 82
wetenschap en de rol van 492
Heuvel, kunstmatige (mound; zie ook huaca's)
of cromlechs bij Bangalore 250
ouderdom en symboliek van 239, 241, 243
Hiërogliefen
en rots in Arica 252
onwetendheid over, in Peru 229, 262
overvloed aan, in Peru 229, 251
van Mexico, Palenque en Copán 240
Higgins, G.
Anacalypsis 113-4
Dupuis wordt geciteerd in 194
over geheime leer in Tibet 395-6
Celtic Druids
over wijsheid 389
Himālaya
Broederschap van de 418-9, 457-8, 473, 477
continent van, tot Tasmanië 476
hellingen van, ooit oceaanbodem 478
Hindoe(s)
en subjectieve verschijnselen 140
geboren metafysici 135-6

geen, is spiritist 139
Olcott en HPB bestudeerden opvattingen van 138
verschijnen bhūta's ongewenst voor 207
Hindoe-Sabhā 328
Hinnom 429
Hippocrates 492
Hiraṇya
omschrijving van 223vn
Hiraṇyagarbha
als gouden licht 223&vn
Homerus
Ilias 184
Homo
genus, en paard 44
Hooke 53
Horrocks 53
Howitt, W. 37
Hsüan-Tsang 477
Huaca's (kunstmatige heuvels) 250ev
schatten van de, van Toledo 253-4
van Pando 255
Huanca's 233
Huatica vallei
kunstmatige heuvels van 254
Huc, abbé 354, 356, 388, 395
over onbeleefde behandeling van hoge lama 391
Huitzilopochtli 246
Humboldt, A. 249, 341
brengt waarheid over oude Amerika aan het licht 229-30
en guano 234
en Teotihuacan 245
over analogie tussen monumenten uit Oude en Nieuwe Wereld 247
Hume, David 146vn
Hume, A.O. 509
'Fragments of occult truth' 443vn, 456, 460, 465, 489-90, 492, 494
Hurrychund, C.
over de *Veda's* 116-7
Commentary on the text of the Bhagavad-Gītā
over exoterische en esoterische kennis 89-90
Huwelijksbanden
rundvlees alcohol en, verhinderen spirituele ontwikkeling 345-6
Huxley
lezingen in New York 41ev
over getuigenverklaringen van mensen 45-6
vergeleken met Slade 43
Huygens, C.
over aard van licht 53
Hypnose/gehypnotiseerd
en dr. Braid 216
en gedachten van een gestorvene 480
proefpersoon en visioenen 490
ten onrechte aan geesten toegeschreven 220
Hypocrisie 362, 368
Hyponoia, esoterische 148
Hypothesen
onbewezen, en bewijzen 493-4

Iamblichus
en theürgie 149
over icosagoon 441
Iao 144
Icosagoon
Iamblichus over 441
Iddhi
dhyāna-beoefeningen van 456
Idra Rabba
over het lange gezicht 441
IJstijd
en overblijfselen van de mens 167
Illuminati 16, 19, 125, 422
Inca('s)
en Aymara's 242
hadden geen geschreven taal 261-2
oorsprong en geschiedenis van 230ev
Incarnaties
van wijsheid bij druzen 392-3
India
alma mater van latere beschavingen 476
bevolking van 132-3
door het Westen als algemene naam voor groot gebied gebruikt 476
en cyclussen 309
en spiritisme 131ev
haar eigen zonen moeten glorie van, herstellen 331
hedendaagse, zwakke afspiegeling van Āryāvarta 152
magie in 40

India (vervolg)
mediums in, beschouwd als grote vloek 135
oude munten van 273
scepsis van hedendaags 128
verschijnselen in 129ev
Indian Spectator
over Dayānanda Sarasvatī 116
Indian Tribune 121
over Dayānanda Sarasvatī 115
Indiase opstand (Mutiny 1857)
en Abdul Ghafur 107, 137
Individualiteit (zie ook persoonlijkheid)
en persoonlijkheid 491
vernietiging van menselijke 161
Indo-Europeanen
banden met Egyptenaren en prehistorische Amerikanen 237
getal zeven bij 303
Indo-Europese
en Chaldeeuws-Tibetaanse leringen identiek 457
filosofie nieuw leven inblazen 333
leringen van, arhats over zeven beginselen in mens 457ev
Inductie
magnetische, en lichaam van medium 411vn
Inductieve methode 45
Ingewijden
als zonen van God 398
bakermat van, rond plateau Pamirs 396
eerste sectie van TS bestaat uit 319
grote groep 497-8
toetsen elkaars ontdekkingen 497
twee soorten 431vn
Inichua
taal van Inca's 242
Inman
Ancient and Pagan Christian Symbolism 113-4
Inquisitie
gevaar voor hermetici 30-1
Inspiratie
als bron van kennis 142
Intelligentie(s)
fysieke 464-6
spirituele 464-5, 469
tien, en sefira 19
Intuïtie
feilloze wetten alleen door, waargenomen 156
verstand ondergeschikt aan 149
volgens Müller hoger dan verstand 208-9
Inwijding(en)
beproevingen van 22
continuïteit van 498
en Broederschap van de Himālaya 418-9
Isis
en Ceres als heilige maagden 194
sluier oplichten van 22, 25, 73
Ismail al-Tamimi 392
Īśvara 124, 148, 445, 462, 479
en Agni identiek 124
Īśvara-bhāva 100
Iyam
aarde 42
Izors 277

Jaar/jaren
grote, of zes sarossen 376
oude en nieuwe 327
voorspelling over moeilijke 406-7
Jaar 1881
als uitdaging 403
getalswaarde van 352-3
Hebreeuwse interpretatie van 407-8
verslag van 403-4, 40
Jacobus
over zinnelijke aard 82
Jacolliot, L.
over levitatie 53
Les fils de Dieu 318vn
Jādūgar 130
tovenaar 64
Jain-kruis 177
Jains
sūtra's van 108-9 &vn
vasten van 137vn
Jan, St. van Zedadzene 172-3vn
Jātaka's
over vorige levens Boeddha 481-2
Jaxartes 299
Jebtsundamba
lama in Ulaanbaatar 394
Jehovah
als vuur 125

door Mozes bestempeld als geest van God 18
Jennings, H.
The Rosicrucians 12vn, 13, 368, 401
beste boek over symbolen 26-7
citaat Fludd over vuur 125
pentagram in 435
Jequetepeque vallei 251
Jezuïeten
exodus van, in Frankrijk 405
Jezus
brief van, aan Abgarus 384-5
een kabbalist 28-9
en chrestos 116
geboortedag van 193-4
geen historische bewijzen voor het bestaan van 384-5
getraind door essenen 13
verachting voor rijkdom 192-3
Jīva 466, 478
en 7de beginsel 479
Jīvātman 464, 466&vn, 478
dierlijke ziel 145-6
J.K. (zie Kohn, Julius)
Jodendom
aard van 389
en christendom 163
Johannes
kabbalist 352
Jones, J. 343
The Natural and the Supernatural 344
Jones, Sir William 156
Journal du magnétisme 221
Cazeneuve over getalsverhoudingen 311
Journal of Science
over uitzonderlijke mensen en de achteruitgang van beschavingen 264
Journal of the Asiatic Society 273
Jozua, en de zon 130
Judas
over psychische natuur 82
Judge, William Quan
ontmoet HPB 507-8
Julio (of yuli) 201-2
Julius I, paus
en de datum van Kerstmis 193-4
Justinianus 168
Kabbala
betekenis term 18-19
boek van natuurgeheimen 10
definitie van Lévi 30
drie gezichten 435-6, 441
echte en mozaïsche vergeleken 18
elementen van de 30
en cyclussen 401
en onvoorwaardelijk geloof 30
en pentagram 412-6
jargon van 31
Nieuwe Testament is gemakkelijkste 21-2
oosterse en westerse, zijn één 424
oosterse, heel geheim 14
symboliek van getalswaarden 401-2, 406-7
verhaal drie magiërs overgenomen uit 29
verwrongen versie 421
vraagstukken van joodse 20ev
Kabbalisme
christelijk, deel van universele occulte wetenschap 421-2
en occultisme 390
Kabbalisten
axioma van 99
en occultisten 421-2
en rozenkruisers 13
geheime leer van joodse, afgeleid van Indo-Europese esoterie 457
verbergen kennis als ze die bekendmaken 419
verklaren niet *hoe* het gedaan wordt 31
westerse en joodse, hebben werkelijke sleutel verloren 424
'worden niet gemaakt' maar 'worden' 14
Kabiren 179, 299
Kailash-gebergte 477vn
Kalki-avatāra 393
Kāma
als verlangen om opnieuw te leven 454vn
Kāmarūpa
of périsprit 464, 466
schept etherische vorm 473
vormt geestverschijning 498
Kamas-indianen 238vn

Kaṇāda
over atomen en schepping 315
Kanpur
verschijnsel door een gosāīn 63-5
Kansas City Review 233ev, 250
Kant, E. 97
en vierde dimensie 334
Kapila 81, 97, 124, 148, 152, 315, 439vn, 458
over périsprit 103
sūtra's van 86
verachtte psychische aard 79
Karels 277
Kenealy, E.V.H.
The Book of God, etc.
geciteerd 388vn
over Ramdagon 397-8
Kennis
absolute 149
altijd gerespecteerd 37
continuïteit van occulte, onder adepten 497
goddelijke 223vn
hogere, en offers 330
machtige berg van occulte 500
onomstotelijke, voor een betere wereld 190
vereisten voor verwerven hoogste 422-3
Kepler, Johann
beschouwde astrologie als echte wetenschap 400
over magnetische aard van zon 53
voorspelde op basis van stand van sterren 400
Kerk
ceremoniën van, gekopieerd uit oude mysteriën 194
katholieke, vreest echte magie 416
martelde ongelovigen 127
rituelen en ceremoniën van, komen uit occultisme 25
verbrandt duizenden mensen wegens hekserij 150
Kerman, provincie 174-5
Kerstmis
feestelijkheden heidens van aard 194
gewoonten in het oude Europa 195
heidense rituelen bij de Bulgaren 179
hoe datum van, door kerk werd vastgelegd 193-4
Ketters
worden later orthodox 495
K.H. (zie Kuthumi Lal Singh)
Khai, of hai
het jaar 1881 en 407-8
Khalwehs
ontmoetingsplaatsen van druzen 387&vn
Kham, provincie 475
Khe-lang
Broederschap van 386-7
zendelingen 475
Khubilkhans 388, 392, 394-5, 397-8vn
Khunrath, Heinrich 36, 83, 95, 125, 306, 419, 435
Amphitheatrum sapientiae aeternae
over elementaire geesten 72, 93
Khuttuk
wijzen van 106
Kiem(en)
brahman en prakriti als 462-3
in de ether 461
van ziekten en gedachten 480
Kimosa's
en ontbrekende schakel 351
Kind
een ziel en niet een geest 104
eerst alleen dierlijk 82
gestorven, mislukking van de natuur, moet opnieuw worden geboren 82, 104
goddelijk, in elke heidense religie 194
invloed van elementaire geesten op 71
slechts een dualiteit 104
King, John
verschijnt in Londen 185-6
Kingsborough, lord
stelsels van astrologie en rechtspraak genoemd door 240-1
Kinneir
A Geographical Memoir etc.
over vuur van ghebers 169-70
Kircher 214
Kislingbury
over ceremonie vergelijkbaar met doop 247-8vn

over verlies van spiritualiteit 74
Kiu-te, Boek van 430-1&vn
Kladderadatsch
humoristisch blad 183
Knokke, en Lourdes 366
Knorr von Rosenroth, Christian
Kabbalah denudata 31&vn
Koch
en Ateshgah 171
Koerden 175-6, 386
Kohn, Julius 418-26, 444
Kokorev
miljonair uit Moskou 168-9, 171-2
Koliadovki
en Kerstmis 195
1 Koningen
over vuur van Jehovah 124-5
Kop en schotel
verschijnsel 449
Koran 108, 390
Kosmos
en decade 439-440
Kossuth 90
Kostomarov 274
Kotwal
politiechef 64
Kracht(en) (zie ook macht, vermogen)
eeuwige, en ruimte 479
en wil 99
indeling van occulte 460
middelpuntzoekende en middelpunt-vliedende 178
moleculaire, en mediums 411-2
occulte 341
occulte, en Atlantis 459
universele zich ontvouwende natuur-479-80
verandert uiterlijk van medium 35-6
wisselwerkingen van 377, 410
zes oorspronkelijke 469-70
Kreeft
conjunctie van 3 planeten in 404
Kristallen
en magnetisme 360-1
Kruis
als geest en stof 178
binnen een cirkel 437
christelijke, en hellevuur 179
en vuur als basis van universele wet-ten 178
en vuur verering in Bulgarije 179-81
getal tien en de term lama 388vn
mannelijk en vrouwelijk element 178
mystieke, in oude symboliek 397vn
Plato over, en heelal 178
sleutel tot de hemel in Egyptische magie 29
swastika algemeen voorkomend 177-8
Kshetra, of basis 462-3
Kuelap 260
Kumbum 391
-boom 395vn
Kunduz, en Śambhala 477-8
Kunlun bergen
en Śambhala 477-8
Kunsten
verloren gegane 45
Kuthumi Lal Singh (KH) 419, 422
aantekeningen bij Lévi's artikel 427ev
HPB ontmoet meester 506
Kwaad (zie ook de Boze)
eindeloos 19
even eeuwig als de stof 433vn
kabbalistische betekenis van 436
tweede godheid nodig om, te verklaren 479

Lahul 475
Lalitavistara 455
Lama('s)
betekenis van term 388vn
hiërarchie van incarnaties 393
over gebeden van anderen eerbiedigen 391
-rinpoche 455
slecht behandeld door Huc 391
Lamad
door God onderwezene 388
Lamaïsme
en druzen 385ev
geen antropomorfe godheid in 389vn
scholen van magie in 391-2
Lamballe, prinses 373
Lam-rim-chen-mo 395vn
Lancet, The
over elektriciteit in mensen 342
Lander
over bijgeloof van Mandanen 203

Lankester
en Slade 43-4
Lao-tzu 16, 477, 479
Lappen
en Finnen over de doden 202
Larvae 78, 94
Laster
haat, angst en 151-2
van bijzondere figuren 369, 372
Latijn
meeste rooms-katholieken begrijpen geen 193
uitdrukking in 199
Lavoisier 214
Leibniz
over planeetbewegingen 53
Lenormant, F. 475-6
Leraren
grote, van de besneeuwde bergen 477
komen elke 7 jaar bijeen in Śambhala 477
Leven
actief bewust, en fohat 479
het ene 478-80
spirituele ego bepaalt uiterlijke 488-9
universele, of jīva 478
vier stadia van 468-9
Levensbeginsel 341
Levensduur
verwachte, en cyclussen 311
Levensfluïdum
geprojecteerd door de wil 294
Levensverzekering
en verwachte levensduur 311
Lévi, Éliphas
een magiër 37
en term elementaar 55, 83
erkende bestaan geheime broederschappen in het Oosten 420
leringen van, identiek met die van oosterse ingewijden 426
omschrijft kabbala 30
over christelijke kabbalistische geschriften 32
over dood en Satan met voetnoten van KH 427-34
Dogme et rituel, etc. 69, 414
over astrale licht en geboorte kind 70-1
over elementaire geesten en tweede dood 93-4
over invloed pentagram op onge boren kind 443
over toestand van ziel na de dood 74
over waarzeggerij, somnambulisme en dromen 485-6
La science des esprits 70
over vampirisme, necromantie en mediumschap 72
Levitatie
en tegengestelde polariteit 53
van fakirs en tafels 52-3
Lewes 190
Lha-kang 441
Lhasa
betekenis term 389&vn
Lichaam
leven buiten het 137
onafhankelijk van, handelen 147
vorming van geestelijk, en A.J. Davis 201-2&vn
Licht(en)
drie, van kabbala 435-6
en geluid 223
golf- of deeltjestheorie 52-3
gouden, van goddelijke kennis 223vn
oorspronkelijke, en Ahura-Mazda 174
verband met svara 458
Lijken
conserveren van, is verkeerd 428-9
Lillie, A.
Buddha and Early Buddhism besproken 453-6
Liṅgaśarīra 461, 464, 466, 471
Littré
over vuurfilosofen 323
Livingstone D.
Travels and Researches, etc. 343
Livius
Geschiedenis en Niebuhr 47
Loge(s)
en mysterieuze gebeurtenissen 14-15vn
geheime, in Klein-Azië 11, 13
HPB lid van Grote 40
van adepten verdeeld in afdelingen 15

Logos
of woord 29
Lohschmidt
en Proctor over afkoeling zon en einde van wereld 315-6
Loka('s) 427-8vn
van de hindoes 205
Loomis, prof.
over elektriciteit bij mensen 342-3
López de Gómara
over Teotihuacan 246
Lourdes 217, 366
Luam
spiritueel hoofd 388vn
Lucianus 147
erkenden wijsheid magiërs 122-3
Lucifer
als morgenster 179
Lucile, Mw.
Donato's experimenten met 224ev
Lugues, Hernando de 252
Lully, Raymond 36
voorzag Edward I van geld 15vn
Lundy, dr.
over Indo-Europese beschaving en swastika 177
Luxor, Broederschap van
afdeling van Grote Loge bestaat uit levende stervelingen 40-1
Luys 221

M.A. (Oxon.) (zie Moses, Stainton)
Maagd
en kind in elke heidense religie 194
'zonen van God' geboren uit een 381
Maan
vereerd in Zuid-Amerika 241
Maanras
in Zuid-Amerika 241
Macabi eilanden
gouden vazen onder de guano op 235
Macht(en) (zie ook kracht, vermogen)
hoger dan de stof moet worden erkend 304
hoogste, altijd vereerd 168
hoogste Eeuwige, en oorspronkelijk licht 174
mensen en werkelijke 30
occulte, als zetel van persoonlijkheid 467
zeven occulte, in verband met beginselen 467
Mackenzie, K.R.H.
Royal masonic Cyclopaedia over theosofen 150-1
Macrokosmos
en microkosmos als symbolen 413, 434, 440-1, 468
occulte krachten in 460
zeven occulte machten in, en microkosmos 467-8
Madonna's
met aan omstandigheden aangepaste gelaatskleur 108
Madras Times 249-50
Magh (of mag) 122, 144
Magi (of Maginsi) 122 (zie ook magiërs)
Magie
als wetenschap 35
bestaat 39
boeken over 26
Chaldea centrum van 376
elementaire geesten en ceremoniële 72
en esoterische theürgie 37-8
er is maar één weg naar goddelijke 421
HPB bevestigt bestaan van 33-4
in *Veda's* 123-4
omschreven 122, 125-6
ontwikkeling van 39-40
oude, en theosofen 154
scholen van, bij druzen en lamaïsten 391-2
verhouding van, tot spiritisme 9-10
waarom, slechte naam kreeg 122
ware, gevreesd door geestelijkheid 416
ware, in handen van experts in het Oosten 416
witte en zwarte 24-5, 39, 149-50
witte of heilige 38
Magiërs 143 (zie ook magi)
beheersen geesten 36
hogepriesters in de oudheid waren 37-8
Magnes
en magnetisme 213-4

Magnetische
abnormale, geladenheid van mensen 362
affiniteit 339-44
doorschijnendheid 219
of mesmerisch fluïdum en genezing 415
stromen die geluid overbrengen 468
Magnetiseur
magnetiseren door zuivere 297
Magnetisme
dierlijk 213ev
dierlijk en aards, en stenenregens 410ev
dierlijk, en ledematen 443
en kristallen 360-1
en levensfluïdum van de mens 294
en wil 220-1
en zwaartekracht 53
menselijk 353ev
psychische werking van dierlijk 410
variaties in aard-, en mediumschap 410-1
verlagend persoonlijk 295
waarom door geestelijkheid en wetenschap ontkend 216
zuiver menselijk, voorwaarde voor occulte ontwikkeling 422-3
Mahā–
hoofd esoterische Broederschap 458&vn
Mahā (of magi, maginsi) 122
Mahābhārata
en 'geesten' 127
Mahākāśa
het heelal 440
Mahan Singh 109
Mahā-parinirvāṇa-sūtra
over nirvāṇa 470&vn
Mahāśūnyatā, of ruimte 479
Mahatma brieven (zie Sinnett)
Mahātma('s)
en zevende beginsel 470
geven geen leiding aan TS 330
Mahāyuga('s) 306, 479
Mahīdhara 165
Mallery, kol. G.
en *The Theosophist* 272
Mama Ocllo Huaco
en Isis 231
Manasarovar
en *Veda's* 476
meer en de ārya's 117
Manco Capac
en Inca's 241-2
en Osiris 231
zoon van de zon 242
Mandanen
bijgeloof van 203-4
Manes 178, 206
Mangoboom
wonderbaarlijke groei van 61-3
Manifestaties
aard van objectieve 78
andere geesten dan die van overleden mensen betrokken bij 69
subjectieve en objectieve 78-9
Mano
belangrijkste eon 443
Mantra's
en evolutie van de aarde 42
Mantraśāstra
over letter ha 470
Manu 81
Manvantara
één absoluut element 479
Marcus
over verrichten wonderen 346
Mardi-Arabieren 386
Maria
als Ster van de Zee 396vn
en Venus en Isis 396vn
Marmontel 283
Martelaarschap 10
lot van student in de hermetische filosofie 27
Martelaren
erfgenamen van, worden vervolgers 495
Martineau, Eerw. James
over stof 142
Marvins, dr. 35
Maskelyne en Cooke
goochelaars 62-3, 123
Massey, C.C. 90, 93, 333, 338-9
Materialisatie
aard van 55-6
beeld van overledenen als misleidingen 293
en elementaren 71-2

uit ongemanifesteerde kosmische stof 449, 498-9
Materialisme
en ontkenning in Rusland 280-1
Materialisten
en evolutie 42-6
Matimba's
en Aka's 351
Matsya
eerste avatāra 397vn
Matteucci 341
Māyā
als zinsbegoocheling 445
en Maia, Maria 396-7vn
en tetraktis 439
Mayer, A.M.
'The earth a great magnet' 53
Mayfair Gazette, *The*
over Abdul Ghafur 110
Medhurst
over Chinese geesten 206
Medische faculteit van Parijs
en mesmerisme 214, 217
Medium(s)
aan elementaren overgeleverd 38
ademen emanaties van lijken in 72
baseren zich op drijfzand 87
centrum van slecht magnetisme 296
die niet onder leiding van een adept staat 75
eerlijke dwaas beter dan bedriegend 364
en beelden van dode mensen 293
en elementalen 412
en stenenregens 410-1
ethiek en gezondheid van, vaak verwoest 293
fysiek, en elektromagnetische inductie 411vn
genezen in tempels 38
genieën geen 103
gevoel van individualiteit van, vervaagt door gedachten van buitenaf 480-1
is dit gewoonlijk vanaf geboorte 347
kāmarūpa van, en verschijningen 498
misleid door geest of gids 480-1
moet positieve polariteit ontwikkelen en zich zuiveren 297
ontvankelijk, neemt verderfelijke emanaties in zich op 296
ontwikkeld mens kan verschijnselen van, evenaren 104
onverantwoordelijk 57
passieve, kan geen goede van slechte geesten onderscheiden 80, 104
spirituele 490
sterk geladen, en dierlijk magnetisme 411
vergeleken met middelaar 80
volgens Ouden bezeten 38
wordt veranderd door een *kracht* 35
Medium and Daybreak 347
Mediumschap
Butlerov over het, van Williams 183-5
en aardmagnetisme 410-1
en bedrog 58-9
en theosofische denkbeelden 160-1
en vampirisme 72
gevaarlijk 347
in India als vloek beschouwd 135
sibillen en pythia's geleid door hogepriesters 37-8
van Collins 358, 361
van Pelagueja 355-8
van Slade 333ev
vol gevaar 160, 293
yogafilosofie nodig om, te begrijpen 160-1
Meghistom 122
Megiddo, berg 398
Meh'al, geleerde wijze 122
Melk
neemt dampen uit de lucht op 296
Mendenhall
en Luxor 40-1
Mens(en)
atoom wordt 99
cyclus van, niet voltooid zonder aards leven 104
drie-eenheid 96, 102
drieledige 77ev, 82-3
dualiteit van, is sleutel tot zijn innerlijke natuur 487-8, 492
elementaire, herboren op onze planeet 19
en glaciale periode 168
evolutie van, en paard 44-5

Mens(en) (vervolg)
heersers hebben geen macht over innerlijke 158
innerlijke, en astrale licht 70
innerlijke en uiterlijke 488, 491
kan een god worden 78
kan elke vorm aannemen 42
kan gemiddelde 'geest' ver overtreffen 80
men moet een, zijn voor men een geest kan worden 82
Müllers opvattingen over kinderfase van 166
Oedipus en het raadsel van de 102
ouderdom van, in Amerika 261-2
reusachtige botten van, in grotten van Gibraltar 264-5
rol spiritisme om mens te begrijpen 162
subtiele natuurkrachten in 22
veranderd in wolven 197
verandert van vorm in de loop van cyclussen 262-3
zevenvoudig wezen 441-2
Mensaap
door mens voortgebracht 350
Mensheid
bakermat van ingewijde, rond plateau van Pamirs 396
broederschap van de 112
Mercedes koningin van Spanje
verschijnt op seance 205
Mercurius
als god van wijsheid 396vn
en Satan 396
Merkabah
en esoterische kennis 143
Meru
en Amerika 238vn
Mesmer, F.A. 36, 283
praktijken van 214-7
Mesmerisch(e)
en magnetische aantrekking 340
of magnetisch fluïdum 415
kracht in tempels bestudeerd 443
uitwasemingen en spiritistische manifestaties 79
Mesmerisme
beschrijving van de invloed van 215
en dierlijk magnetisme 214ev
en levensfluïdum van de mens 294
en yogavidyā 333
Mesmerist(en)
krachtige, zijn magiërs 36
Messias(sen)
gesymboliseerd door vis, zee en water 397vn
Metafysica
en wetenschap 162
Tyndall over 191
Metallotherapie 222
Metanoia 78
Meta-scheikunde 178
Metempsychose 146vn
en zeven toestanden van zuivering 299
werkelijke betekenis van 79, 103
Meteorologie
en cyclussen 309-10
Metis 143
Mexicanen
bijgeloof van, over de dood 204
christelijke deugden van 247-8
Mexico
prehistorische overblijfselen in 228ev
Michiels, majoor W.
en stenenregens 409-10
Microkosmos
en macrokosmos als symbolen 413, 434, 440-1, 468
occulte krachten in 460
zeven occulte machten in, en macrokosmos 467-8
Middelaar(s)
bewuste, en medium 80, 104
in de hiërarchie van de druzen 392-3
in de oudheid 84
in het lamaïsme 394
Midgard
en Thor 177
Mill, J.S. 152, 199, 280
Miller, W. Allen
over hypothesen 493-4
Minerva 25
als Budea 393vn
Mirville, De 37
Mirza, prins
en vorst Vorontsov 107
Mirzoef
Armeense miljonair 169

Misdaden
beloond in christendom 113
duistere scheppingen van de mens 149
Misl
afdeling van de sikhs 109
Missionarissen (zie ook zendelingen)
boeddhistische, in Zuid-Amerika 267
onbeleefd tegen hoge lama 391
Mitchison
over elektriciteit in lichaam van negers 342
Mithra 173ev
en het getal zeven 299
Mitla 230
Mitra, Peary Chand 132
Mobeds 122, 170, 175, 193, 195
Moed
morele, doet hart van adept ontvlammen 10
Moksha 134, 207, 295
Moleculaire
kracht en mediums 411-2
Moma 181
Momche 181
Monade
één, zeven beginselen 463
en duade 439
pythagorische 144
Monolieten
toegeschreven aan reuzen 241-2
Montezuma 233
Morele
besmetting overdraagbaar 295
mist van kwalijke uitwasemingen 296
Morgan, De 354
Morya 506
HPB ontmoet meester 505
Moscow Gazette 406-7
Moses, W. Stainton, of M.A. (Oxon.) 499
over Lillie's boek en spiritisme in het boeddhisme 453ev
Moskou
hart van Rusland klopt in 277-8
Moskovskiya Vjedomostj
en Toergenjev 281
Moslims 106-8
geheime organisaties van, en Abdul Ghafur 106
profetie over 109-10
Mousseaux, Gougenot des 37
Mozes
moordenaar 346
Muhammad (het Woord) 392
Mukta 478-9
Müller, F. Max 156
over wat iets wel en niet is 236
Chips, etc.
over *Veda's* en hun ouderdom 123-4, 163-5
Introduction, etc.
citeert Castrén over exorcisme bij Tsjoevasjen 207-8
citeert Medhurst over Chinese geesten 206
over Azteekse julio 201-2
over geest en adem 201, 203
over kindertijd van de mensheid 165-7
over verering van geesten 199
over vermogen hoger dan verstand 208-9
Sāhitya Grantha
en hiraṇya 223vn
Musset, A. de
Rolla
gedicht over Voltaire 191-2
Mutiny (zie Indiase opstand)
Mysterie(s)
oude, en spiritisten 25
Mysteriën
kerkrituelen gekopieerd uit heidense mysteriën 194
van Samothrake 39-40
vermengd met fabels en verzinsels 12-13
vreselijke beproevingen in 414-5
Mystēs 144
Mystiek
baant zich een weg naar de wetenschap 304
praktische 390
Mythen/mythologie 165ev
doordringt de religie 201

Nābhichakra 466
Nafta 174
Nāga
en Ulūpī 139

Nāga (vervolg)
stam 244
Namur-Nor
en Śambhala 478
of Aru-tso 478vn
Nana Sahib 64
Nanak (Guru) 115, 386
en boeddhisme 388
en de sikhs 108
Naquet, A.J.
Révélation Antique, etc.
over mesmerisme 217-20
Nasr-Allah
en heilige boeken van druzen 387vn
Nasr-ed Din
als titel 107
Natuur
alles in de, drie-enig 435
door onveranderlijke wetten geleid 377
grondtoon van de 488
intelligentie van de 428vn
medewerker van de, worden 430-1
polariteit in de 431
verschaft tegengif tegen moreel gif 113
Natuurgeheimen 10, 12, 15-16
voor de mens toegankelijk 377
Natuurkracht
zich ontvouwende 479-80
Nazca 260
Nebo 143
Neith 143
Neofiet
beproevingen van, in oude mysteriën 414-5
Neoplatonisten 39, 142, 146
en extase 148
en helderziendheid 219-20
Nepal
metafysische scholen van 57
Neros
en saros 376-7
Neurypnologie (of hypnose)
en dr. Braid 216
New American Cyclopaedia 232
citeert Schelling over magie 416
erkent bestaan van magiërs in Europa 416
gebruikt de term elementaal 413
over dierlijk magnetisme 213
over kunstmatige heuvels in Ohio 239-40
over Midden- en Zuid-Amerika 247-9
over pentagram 413
over Saint-Germain 372
over Tiahuanaco 241-4
over Titicacameer 241
Newton 52
dankt ontdekkingen aan Kepler 400
Borelli ging, vóór 53
New York Herald
verhaal over Kerstmis 196-7
Nicaragua
indianen van 201
Meer van 248-9
Nidāna's 482
Niebuhr
verminkt Livius' *Geschiedenis* 47
Nihilisme 279-81
Nina, heilige 172-3&vn
Nipher, F.E.
Experimental Researches
over theorie, waarheid en wetenschappers 235-6
Nirvāṇa 77, 102, 295, 393vn, 427vn, 431, 468, 470
en sahajānanda 100
in leringen van druzen 397
opgang naar 79, 83
uiteindelijk, en spiritueel slechte mensen 431&vn
Nivritti
en pravritti 57-8
Noëtisch werk 146
Nous 83
en psyche bij Paulus 77
en tweede dood 79
geest of, en psyche 101-2
influisteringen van 100
of ruach 83
vereniging van ziel en 78
Novoje Vremja (St. Petersburg) 266vn
en periodiciteit van gebeurtenissen 305
over Pelagueja 357
Nowotny, mej., een medium 361
Nul of zero 401
Numeri
Agrippa over 401

Nyayaratna, M.C. 124

Oannes
  mens-vis bij de druzen 397-8
  of Dagon 352-3
Occulte
  berg van, kennis 500
  indeling van, krachten 460
  krachten van de natuur en Atlantis 459
  oppervlakkige kennis van, wetenschappen gevaarlijk 27
  studie en gezaghebbende bronnen 497
  trainingsscholen 56
  verschijnselen en toekomst van wetenschap 354
  wetenschap over stenenregens 410-1
Occultisme
  alles wat we weten afkomstig van 23
  argumenten voor accepteren van 497-8
  boeken bestuderen over, en één reis naar het Oosten 32
  boekengeleerdheid in, niet voldoende 10-11
  Chaldeeuws, en voortvloeisels ervan 15vn
  en theürgie afgekeurd door christendom 390
  hefboom van verstandelijke krachten 28
  is essentie van spiritisme 80
  kerkelijke rituelen voortgekomen uit 25
  niet voor grote publiek 32
  Oosten bakermat van 11
  plicht van, tegenover wetenschap en theologie 28
  praktisch 10-11, 14-15, 26, 30
  twee kanten van 160
  twee soorten 24
  scholen van, bestaan nu 11
  schuldig aan ketterij 12
  universele wetenschap 422
  wetenschap der wetenschappen en tweesnijdend zwaard 9
Occultist(en)
  geloven in onveranderlijkheid van natuurwetten 52
  geloven niet in wonderen 52
  moet afstand doen van vroegere denkbeelden 27-8
  moet publieke opinie niet onderschatten 29
  moet zich voorbereiden op martelaarschap 27
  oosterse, hebben nooit sleutel tot esoterie verloren 424
  problemen om praktisch, te worden bijna onoverkomelijk 30
Oceaan, Grote
  en Atlantis 267-8
Ocharan 256
Od, of odyle
  en Reichenbach 216, 294, 341, 359ev
Odnodvortzi 276
Oedipus
  en raadsel van sfinx 27, 76, 102
Offers
  in de *Veda's* 124-5
  nodig om hogere kennis te verwerven 330
Oghamschrift 271
O'Grady, W.L.D. 132-3, 139
Olaus Magnus
  A Compendious History, etc.
    over metamorfose tot wolven 197
Olcott, H.S. 294
  en HPB ondervragen yogī's 137-8
  geen adept 346
  had toegang tot schat aan kennis 86
  heeft enkele wenken gegeven 87
  maakt opvattingen te snel openbaar 93
  ontmoet HPB 507
  over fysieke verschijnselen 77
  Old Diary Leaves
    over circulaire over TS 110vn
  People from the other World
    citaat in 188
Olifant
  en sivatherium 263
Oliphant, L.
  The Land of Gilead
    over druzen 385-6
Ollantaytambo 258
Onbekende, het
  voorwerp van verschrikking 30

Oneiromantie 485
Ongelovigen
  worden later als wijzen erkend 144
Onkenbare essentie 144
Onkenbare, het 208
Onmogelijk
  en nooit moeten als termen worden geschrapt 17
Onsterfelijkheid 133-4
  aan voorwaarden gebonden 429vn
  in het goede of in het kwade 430-2
  van atomen 96
  van de ziel 10
  voorwaardelijk 78, 82-3
Ontdekkingen
  vaak gevolg van onbeduidende feiten 270
Ookerdhaboy Shewjee
  publiceerde bijbel van de jains 108-9&vn
Oorlog(en)
  cyclische periodiciteit van 308-9
Oorlog in de hemel
  verhaal overgenomen van hindoes 459vn
Oorzaak
  over verband tussen, en gevolg 464-5
Oosten
  reis naar, kan deuren tot mysteries openen 32
Oosterse filosofie
  en spiritisme 59
Openbaring van Johannes 363
  heeft verhalen overgenomen uit oosterse legenden 459vn
  kabbalistische verhandeling 32, 432
  over Armageddon 397-8
  over getal 666 en grote beest 352, 395, 406
  over lauwheid 432
  schrijver van, een kabbalist 402
  thema's ontleend aan hindoeverhalen 459vn
Ophieten
  christelijke gnostici voortgekomen uit 13
Orang-oetan 349, 351
d'Orbigny 230
  over Tiahuanaco 243
Oriëntalisten 156
Orohippus
  paard ontwikkeld uit 44
Orpheus
  mysteriën van, uit India 148
Osiris
  en Horus en andere zonnegoden 194
Otumla, vlakte van 245
Oude der Ouden 19, 436
Ouden
  betrouwbaarheid van 47
  kennis van, en moderne wetenschap 23

Paard
  en orohippus 44
  en protohippus 45
  onbekend in Amerika vóór de Spanjaarden 246
  uitgestorven, en Huxley 43, 47
Pachacamac 233-4
  tempel van 249
Padārtha
  en abhāva 96
Pais 136
Palenque
  hiërogliefen van 240-1
  monolieten van 245
  ruïnes van 248
Paley, W.
  A View of the Evidences of Christianity
    over Jezus' brief aan Abgarus 384-5
Palmyra 228
Pamirs
  bakermat ingewijde mensheid rond plateau van de 396
  bakermat van de mensheid 389
Pan
  of hele natuur 430&vn
Pañchakoṇa en shaṭkoṇa 442
Panchen
  grote leraar 455
  lama 394
Pāṇḍava's, vijf 139, 241, 250
Pantheïsme 436
Parabrahman 100, 346-7, 393vn, 397, 435, 460, 462&vn, 466&vn
  en absolute van de Vedānta 479, 489vn

Paracelsus 13-14, 19, 31-2, 36, 40, 125, 419
en dierlijk magnetisme 213-4
over mens als microkosmos 441-2
Philosophia Sagax
over astrale licht en innerlijke mens 70
Pāramārthika 478
Paramātman
en jīvātman 466
hoogste ziel 146
Paranormale verschijnselen (zie ook verschijnselen)
en de wil 378-9
Parker, Theodore
geest die redacteur van *Banner* voor de gek houdt 34
Pārsī's
aantallen 175
en vuur 124-5, 168ev
Pasamayo 254
Pātāla
is Amerika 139
Patañjali 124, 148, 152
aforismen 161
yogafilosofie 458
Yoga-Sāṅkhya 137
Paulus
over anastasis 78
over drieledigheid van de mens 77
Paz Soldan, M.F.
Geografia del Perú
over boeddhistische missionarissen in Zuid-Amerika 267
Peebles, dr. J.M. 58, 132-6
brahmanen verlangen geheimhouding van 89
over mediums in India 136
over spiritisten in India 132-3
Pelagueja
Russisch meisje en medium 355-8
Pentagram
betekenis van 412ev, 435, 442
en dierlijk magnetisme 443
en ongeboren kind 443
genezende werking 414ev
of microkosmos 440
Pentateuch
symbolen in, en Mozes 18
Periodiciteit 308, 311
cyclische, van gebeurtenissen 298
Peripateticus
opvattingen van, besproken 362ev
Périsprit
aard en herkomst van 102
en skandha's 103-4
indeling van, door Grieken 102
of psyche 101-2
reïncarnatie van, van gestorven kind 104
verenigd met geest wordt god 102
wordt buitenste lichaam bij dood 104
Persoonlijkheid (zie ook individualiteit)
basis van de 466-7
besef van, verandert niet 467
en geestverschijningen 471
heeft zetel in een occulte macht 467
overleeft vernietiging van hersenen 467
Peru
lengte van stenen muren in 260
ruïnes in 249, 254ev
Perzië-Iran
werd Westelijk India genoemd 476
Pétis de la Croix
en heilige boeken van druzen 387vn
Petra 228
Phantasma 78, 84
Phasma 78, 84
Philalethen 142
Philalethes, Eugenius 14, 36
Phillips, W.
lezing over verloren gegane kunsten 45
Phrēn
als denkvermogen of het Latijnse mens 77
en périsprit 102
Pico della Mirandola 31
Pioneer, *The* 385-6
over verschijnselen en de TS 152-3
Piramide
symboliek van top van 437
Piśācha's 136
en geestverschijningen 473
toestand van, en verband met de levenden 296
Pizarro 229, 237, 252, 261
Planeet/planeten
achtste sfeer of, van de dood 431vn

Planeet/planeten (vervolg)
conjunctie van vijf en drie 403-5
kleur van heersende, en tempel van Borsippa 300
symboliek van zeven 301
Planeetgeesten
verheffen de mens 80
Plato
methode van 402
over heelal als kruis 178
Gastmaal 237vn
Timaeus 482
Plengoffers, offergaven en piśācha's 296
Plinius 47
Naturalis historia 147vn
Plotinus
over drie graden van gnosis 149
Plutarchus 147vn
over toestanden na de dood 79, 102-3
Pneuma
en Demeter 79
nous en tweede dood 79
Pogodin 274
Polarisatie
negatieve, en psychische emanaties 296
Polariteit
en levitatie 53
in natuur 432
Polen
en equator 376-7
Pony
over metallotherapie 222
Poolse revolutie 280
Poolster
grote jaar en 265
Vega als 265
Poort
gouden, die naar oneindige waarheid leidt 30
Popular Science Monthly 61
Porphyrius
over kwaad dat 'geesten' doen 208
over vereniging met universele ziel 146
Pythagorae vita
over getallen van Pythagoras 401
Pot Amun 142
Potet, baron J.D. du 36
en mesmerisme 215-6
La magie dévoilée
over oproepen van geesten 208
Powell, majoor 272
Prajāpati 441vn
Prakriti
als basis van sthūlaśarīra 466
als kosmische stof 462vn
en ākāśa 462-3&vn, 466, 469, 479
en occulte krachten 460
en purusha 439vn
en śakti 462-3&vn, 464, 466, 468-9&vn, 479
en 7 beginselen 464
Pralaya 134, 306
en één element 479
Vāmadeva Mudaliyar over 317-8
zoals verwacht door wetenschappers 315ev
Praṇavayoga 460
Pratibhāsika 478
Pravritti
en nivritti 57
Prescott, Wm. H.
over hoge ethische beginselen van Azteken 247
over quipu's van de Inca's 262
Priesters
hiërarchie van, als centrum van kennis 475
Primitieve mensen
en cyclussen van beschavingen 263
Proctor
en Lohschmidt over einde van zon 316
Profeten
scholen van, bestaan nog 87
Profetie
over 1876 en volgende jaren 406-7
Prometheus 28, 177, 422
Proserpina
en daimon 79
en périsprit 102
Proteus
alomtegenwoordige, als oorzaak 155
Protohippus 45
Prussian Journal of Statistics
dr. Zasse over cyclussen 306
Psyche
en Eva 28
en nous bij Paulus 77

of périsprit 102
samengestelde aard van 77-8
tweede dood en uiteenvallen van 78
zelfde, moet worden wedergeboren bij gestorven kind 82
Psychische
invloed van wezens op elkaar 379
manifestaties 411vn
natuur 82-3
Psychische Studien 228vn
Psychological Review
artikel van M.A. (Oxon.) over Lillie's boek 453ev
Psychologie 333
betwistbaar gebied 43-4
en fysica 191
oosterse, en TS in India 161
oosterse, genegeerd 294
vergelijkende, nodig om spiritisme te begrijpen 159-60
Psychologische school 339
Psychometrie 294
Publieke opinie
gevaarlijke hydra 29
Pūjā 137
Punarjanman
gevolg van aardse gehechtheden 472-3
Punjab 107, 109, 115, 328-9
Punt
centrale, als de godheid 178
Purchas, S.
Pilgrimage en Coleridge's droom 485
Purusha 145
en prakriti 439vn
Puységur, markies de
en somnambulisme 214
Pygmeeën
en Herodotus 351
Pythagoras
getallenstelsel van 298, 301, 310, 401, 436ev
ingewijd in Thebe 12
over aard van licht 52-3
verkreeg wijsheid in India 145vn, 439-40
Pythia's
geleid door hogepriesters 37-8

Quarterly Review
Deutsch over talmud 31vn
over *Bijbel* en herziening 131
Quatrefages, A. de 266ev
Souvenirs d'un naturaliste 268
The Human Species 267
Quetzalcoatl 232
Quiché 233-4
Quipu's
verslagen 262
Quirigua 248-9

Ragazzi 221
Raghunathji, K.
'The Pāthāri Prabhus' over hindoe-bijgeloof over de dood 202
Rajputana 138
Rākshasa's
of daitya's 458-9&vn
Rāma
en de algehele zondvloed 397vn
Rama Misra Shastri 328
Rāmāyaṇa 300
Ramdagon
en druzen 397-8&vn
Rammohun Roy
groot schrijver 114-5
Rampen en overstromingen 376-7
Ramsay
over Tennessee 46
Randolph, P.B. 58, 137
halfingewijde ziener 420
Ranjit Singh 109
Rappel 224
Regazzoni 36
Reichenbach, Karl von 341, 343
en odyle 216, 294-5
over kristallen 361
over magnetisme van mensen 359ev
Researches on Magnetism, etc. 295, 359, 361
experimenten met mej. Nowotny 361
Reïncarnatie
en metempsychose 79
van kind 82
van kinderen en verstandelijk zwaar gehandicapten 82, 104
Religie('s)
alleen, die zich afzijdig hebben gehouden zijn ontvankelijk voor oude waarheden 390

Religie('s) (vervolg)
en blind geloof 366
theosofie is vriend van elke oprechte 155-6
Religio-Philosophical Journal 40
Religion laïque
TS doodgezwegen door 321-2
Relikwieën, verering van 198
Reuzen
monolieten toegeschreven aan 241-2
Réveillon
vergeleken met Śivarātri 193
Revue des deux mondes
over Babinet 52
Revue magnetique 216vn, 221vn, 224, 227
Rhys Davids, T.W. 455
Rig-Veda 42, 164, 168
over schepping 144-5
Riko, A.J.
en stenenregens 409ev
Rin-chen-rtse (Tibet)
chohan-lama van 455
Rishi's 124, 130, 137, 143, 166
Rituelen
christelijke, en symboliek van occulte oorsprong 25
Rivett-Carnac, J.H.
over schaalkuiltjes op rotsen 270-3
Archaeological Notes etc.
over cromlechs of kunstmatige heuvels bij Bangalore 250
Robertson, William
The History of America
geeft verwrongen beeld van oude Mexicanen 229
Robinson
zijn opvattingen zijn slechts hypothesen 398vn
Romanovs
en Dolgoroeki 275
Roodkappen
verzetten zich tegen Tsongkhapa 475
Rooms-katholieken
maken opzichtige vertoning van kerstfeest 192
Rosencranz
rol van 13
Rossetti
Disquisitions, etc.
over symbolische taal 26
Royal Arch
opvatting over kruis bij vrijmetselaars van de 178
Rozenkruiser(s)
bestaan nu niet meer 11
brachten allerlei groeperingen voort 13
en siderisch contact van de ziel 146
moest op eigen kracht strijden 22
oorsprong 13
oosterse 15
over vuur 124
term beperken tot specifieke broederschap 12
zevende regel van 11, 22
Rozenkruisers-manuscript
zorgvuldig bewaard 13
Ruach
of nous 83
Rudra
of Śiva 436
Ruimte
als ākāśa 470vn
als boeddhistische absolute 479
basis voor wisselwerkingen van ākāśa-prakriti 479
verschilt niet van vorm 462vn
Runjeet Singh 329
Rūpa of vorm 462vn
Rurik
en de Rurikovitsj 274
Rusland
bevrijding van lijfeigenen 276ev
bijgeloof over de dood 204
en geschriften van Toergenjev 280-1
mogelijk een schrikbewind in 279
revolutie mogelijk maar moeilijk tot stand te brengen 277
Russische
adel 273-9
drie elementen van, aristocratie 274ev
kasten en klassen 276-7
Russkaya Ryetsj
over hoge kringen in St. Petersburg 278

Sabbat, en zondag 300
Saddharmapuṇḍarīka 455
Sādhu's 130, 137
Saffar Ali Bek 7
Sahajānanda
  volmaakte gelukzaligheid 100
Saidu
  paus van 109
Saif-ed-Din
  als titel 107
Saint-Germain, graaf 40
  artikel geciteerd over het leven van 369-72
  een levend mysterie 17
  eigenhandig geschreven manuscript van 15vn
  Franse Revolutie voorspeld door 15vn
  twijfelachtige omstandigheden van zijn dood 373
Śakti
  als fohat 462vn
  als macht of kracht 462-3
  en de beginselen 466-70
  en nābhichakra 466
  hartslag van 479
  kroon van het astrale licht 462&vn, 469-70
  verband tussen, en prakriti en ākāsa 469vn
Śāktya-filosofie 458
Sakya-Fo 394
Śākyamuni 481
Salama 392vn, 396
Salette 217
Salomo, kabbalist 18, 23
  sleutel van 150
  zegel van 413-4
Salpêtrière 221
Salverte
  Des sciences occultes
    over evolutie 47
Samādhi 146
Samba 394
Śambhala 459
  leraren komen elke zeven jaar bijeen in 477
  waar het zich bevindt 477-8
Saṃjñā 462vn
Samothrake
  mysteriën van 39
Saṃskāra 462vn
Śaṅkarāchārya
  theürg 124
Sāṅkhya 439vn
  Yoga- 137
Sannyāsī's 138
  afdeling van de 324
San Sebastiano
  begraafplaats van, en swastika 177
Sanskriet
  en Atlantis 459
  in India ingevoerd 476
  rijk aan termen 469vn
  werd op Java gesproken 459vn
Sanskriet-Sabhā 331
Saptaloka 299, 303
Saracenen en astrologie 400
Saros(sen)
  cyclus van 6, en zondvloeden 376-7
Sarpa-rājñī 42
Satan (zie ook duivel)
  en Mercurius 396
  Lévi over dood en 427ev
Satī
  en vergelijkbare gebruiken bij de Inca's 232
Sāyaṇa
  fout van, betreffende *Veda's* 165
Schaduw
  bijgeloof over 200, 203
Schakel
  ontbrekende, besproken 348ev
Schedels
  van verschillende volkeren 233-4
Scheibner, W. 335
Schelling
  over één zijn van subject en object 149
  over magie 416
Schelpen
  en elektriciteit 343
Schepping
  uiterlijke manifestatie van ongemanifesteerde stof 448-9&vn, 498-9
Schlemihl, Peter 203
Schliemann, dr.
  en swastika 177
Scholen
  van profeten bestaan nog 87

Scholen (vervolg)
voor neofieten in geheime wetenschap 11
voor psychologische training 56
Schopenhauer
theosofie beter begrepen door studie van 97
Schöppfer, prof.
ontkent heliocentrische stelsel 349
Schweinfurth
over ontbrekende schakels 350-1
Schweizer, K.G. 277vn
Scientific American
over voortleven ziel 188
Scrutator
term geanalyseerd 91
Secties
drie, in TS 319
Sefer Jetsirah 31
Sefira 440-1&vn
en ain sof 19
Sefiroth
en tetraktis 440-1&vn
Sekten
occulte, verketterden oorspronkelijke oosterse kabbala 12-13
Semigradye 300
Sen, Keshab Chandra
en Brāhmo Samāj 114-5
Sensitieven (zie ook medium)
visioenen van, en zieners 490
Serapis 22
Shaberons 388, 394-5
Shakespeare
Love's Labour's Lost
over dwaasheid 417
Sha-ru
eenhoorn als titel van dalai lama 397vn
Shaṭkoṇa
als dubbele driehoek 440
en pañchakoṇa 442
Shaw, miss
een medium 56
Shedim
vier klassen van intermediaire geesten 19
Sheikh ul-Islam 106
en zeven oelama 302
Shelley 146vn, 154
Shimon ben Yochai 421, 424, 436vn
en *Zohar* 17-18
Shipton
Mother 327, 352
Sibillen
geleid door hogepriesters 37-8
Siddha's en TS 330
Siddhi('s)
en India 346
en TS 329-30
van Krishṇa 426
Sikandra 137
Sikhs
religieuze beginselen van 107-9
vijanden van Abdul Ghafur 107, 110
Simla 346
dwazen van 363
Simon Magus
wonderdoener 383
Simpson, James
over grafheuvels en schaalkuiltjes 270-2
Sinnett, A.P.
HPB bezoekt 509-10
Mahatma brieven
over artikel van Lévi 427ev&vn
The Occult World 417, 446
Sirdar
hoofd van een misl 109
Sirius 374
Śiva
Brahmā, Vishṇu en 436
en tārakāsura's 459vn
Śivarātri
en rooms-katholieke réveillon 193
Sivatherium
en olifant 263
Sixtus V, paus
vergeleken met Abdul Ghafur 105-6
Skandha's 80
en lichamen van dieren 79
en omzwervingen van moleculen 103
en périsprit 103
en taṇhā 431
en veranderingen in hersensubstantie 467&vn
geesten bevrijd van 104
omschrijving 79
zijn hetzelfde als hun tegenhanger 462vn

Slade, dr. Henry 183, 185
als medium 333-9
trekt kompasnaald aan 360
uitgekozen door stichters 338-9
vergeleken met Huxley 43ev
Slang(en)
die zijn eigen staart opslokt 436
en ei symbolen in kunstmatige heuvels 240
koningin van de 42
met gehelmde koppen 244
stenen figuren van 246
Smith, deken Richard 51
Socrates 84
daimonion van 44
Solís
over Teotihuacan 247
Somnambulisme 214-5, 220ev
Sophia 143
Southey
over onhoudbare stelling 365
Spaans(e)
invasie van, banditti 234
Spectrum
hoofdkleuren en secundaire kleuren van 463
Spedalieri, baron J.
brief van 423
Spencer, H. 55, 190, 208
Principles of Sociology
over Mandanen 203
over schaduw en geest 199-200, 203
over voortbestaan van ziel 198-200
Spiegel(s)
bolronde, en chidākāśa 470
in Thesmoforische mysteriën 147
zwarte 137
Spier(en)
en elektriciteit 340-1
Spinoza 144-5
over goddelijke wijsheid 322-3
Spirit
betekent zowel God als alcohol 97
Spiritisme
basis van christendom 365
Burenin over waarom wetenschappers zich aansluiten bij 188-9
conclusies van, worden dogma 495-6
echte, door volgelingen verlaagd 88
en boeddhisme 453-6
en contact tussen werelden 25
en stichten TS 150-1
en wetenschappers 183ev
Fichte over, en overleven ziel 186-7
HPB praktiserend volgeling van oosters 17
kan afglijden tot kerk 500
kan alleen worden begrepen door vergelijkende psychologie 160
kan tot tovenarij of spirituele ondergang leiden 473
kwalijke praktijken van 58-9
magie en tovenarij 36
moet een ware filosofie zijn 88
Naquet over 217-8
onbewuste magie 80
onenigheid met theosofie 85
opvattingen van wetenschappers over 365-6
relatie tot magie 9-10
toekomst van, hangt af van eerlijke wetenschap 191
verscheen eeuw te laat 191
verzorgers uit het Oosten voor 24
wetenschappers sluiten zich aan bij 182-3, 190
zal een wetenschap worden 17
zal tegenstand overwinnen 21
zal vooruitgaan door licht van oosterse filosofie 59
Spiritist(en)
antropomorfe opvattingen van 98
banden van sympathie tussen, en studenten van het occultisme 499
dappere zoekers naar waarheid 495
definitie van 39
en evolutionisten 43ev
Engelse, verwarren geest en périsprit 101-2
er zijn bijna geen, in India 132, 139
gegevens van, onbetrouwbaar 45
natuurlijke bondgenoten van occultisten 390
neofiet van het oude mysterie 25
onbewuste dodenbezweerders 428vn
stichters van TS waren ervaren 159
twintig miljoen 200
verlagen de term geest 80
verschillende definities van 133-5

Spiritist(en) (vervolg)
werkelijke, niet bang voor de dood 22
Spiritualist, The 70, 89, 95, 132-3, 347, 417, 424-6&vn, 492-6
Spiritueel/spirituele
bewustzijn 469
bewustzijn kan ontbreken bij verstandelijk hoogontwikkelde mensen 473
dromen en de mate van, ontwikkeling van het ego 489
lichaam en psyche 78
op het goede of het kwade gericht 431
stoffelijk leven verbonden met, machten 80
visie ontwikkeld in pagoden 75
Squier 230, 239, 256
Sravanabelagola 458
Śrīchakra 460
Sri Lanka (zie ook Ceylon)
maakte ooit deel uit van India 264
Śrotriya 146
Staatsgodsdienst
alledaagse 367
Statistiek en cyclussen 306ev, 311
Statuten van de TS
over eerste sectie en geheimhouding occulte wetenschap 319
over vrijheid van religieuze overtuiging 157
Steen/stenen
kringen van, in India en Amerika 250
schommelende, in Peru 258
verbazingwekkende bouwwerken van, in Peru 256ev
Stenenregens
aard en oorzaak van 409-12
Stephens
Incidents, etc. 229vn, 230, 248
Ster(ren)
vijfpuntige en zespuntige 412ev
Stewart, Balfour
'The sun and the earth' 53
over epidemieën en zonnevlekken 399vn
Unseen Universe 445
Sthūlaśarīra 464, 466
Stichters
hoofddoel van 331
onderwijzen geen yogavidyā 345
reizen in 1880 van 328-9
selecteren Slade voor commissie 338-9
zijn geen yogī's of asceten 330-1
Stof
als duade 439
als louteringen van hemels vuur 437
die door, heengaat 335
en geest en vervlochten driehoeken 435, 438-9
en kwaad zijn eeuwig 433vn
en wil 136
kosmische 436-7
kosmische, en materialisaties 498-9
kosmische, en vernietiging 428vn
kosmische, of prakriti 462&vn
of vrouwelijke element en het kruis 178
ongemanifesteerde, en materialisaties 449
voorafbestaande, en denkbeeld van een schepper 449vn
wereld van absolute 430vn
Stonehenge 250
St. Petersburg
centrum van verderf 278
commissie om spiritisme te bestuderen 338-9
hersenen van Rusland 277-8
St. Petersburg Gazette
over mej. Pelagueja, een medium 357-8
St. Petersburg Vjedomosti
misvattingen in 176
over ontwijding zoroastrisch klooster 171
Strabo 147vn
Stralen
van de zon en 7 beginselen 463
Subba Row, T.
goed thuis in occulte wetenschappen 456
over zevenvoudig beginsel in de mens 457-74
Subjectieve
ervaringen en objectieve verschijnselen 472
Substantie
ene 145

etherische, die het heelal vult als bron van périsprit 102
Sumangala, Eerw. H. 134vn, 152, 453vn
lid van de Algemene raad van TS 455
Sun (New York) 51
Śūnyatā, als ruimte 462vn
Surva, Slavische god 179ev
Survakari 181
Survaki 179
Sūrya 179, 318
Sūryavaṃsa
en Inca's 231, 241
Sūtra-Sangraha
van de jains 109vn
Svabhavat 145
al bestaande stof 57
als ruimte 462vn
anima mundi of 77-8
Svābhāvika's 145
Svāmī's
verkeerde opvattingen over fakirs en 54
Svara
en het ware leven van de *Veda's* 458
en licht 458
Svarga, en moksha 134
Śvetāśvatara Upanishad
over Kapila 124
Swastika
algemeen bekend in de oudheid 177-8
betekenis van 178
van de jains en hindoes 397vn
Swat, akhund van 105ev
Swedenborg, E. 148, 497
en verloren woord 388, 476
ziener maar misleid 87
Śyena, hemelse vogel 177
Symbolen
christelijke, ontleend aan de Ouden 29
esoterische goddelijke, van de natuur 149
Symboliek
westerse en Indo-Europese, identiek 435
Syncellus 164
Syrische kerkvaders 172vn
Szapary, graaf Franz von
Magnétisme, etc. 228vn
Széchenyi, graaf
en kumbum-boom 395vn

Taal/talen
beperkingen van westerse, m.b.t. metafysica 97
eenlettergrepige, in Eten begrepen door Chinezen 265
Inca's hadden geen geschreven 261-2
symbolische, heel oud 26
symbolische, van hogepriesters 31
Tabasco 248
Tagore, Debendra Nath 115
Tāj Mahal 137
Talismans
gemesmeriseerde, van paus Sixtus V 106
Talmud 31&vn, 429
Tamimi (zie ook al-Tamimi)
hoogste wijsheid 390
Taṇhā, en skandha's 431
Tantra's 458
Taoïsten 475
Tārakāsura's
en Śiva 459vn
Tārakayoga 460
Tarpeia 164
Tartaren
Russische families die afstammen van 274
Tartarije, Groot
en India 476
Tartini
droomt zijn duivelssonate 484-5
Tashilhunpo 394
geheime bibliotheken van 455
Tattvabodhini Sabhā 115
Tau 177-8, 413vn, 437
Tay, prof.
over einde van de zon 316-7
Teersoot
drietand van ghebers 170-1
Tegengif
natuur verschaft, tegen moreel gif 113
Tegenwoordigheid
als een ontastbare Proteus 155

Tempel(s)
heidense, door rooms-katholieken verwoest 261
tweede verwoesting van, en kabbala 17-8
Tenen
evolutie van 44-5
Teocalli's
en kunstmatige heuvels 241, 247
Teotihuacan, piramiden van 245
Ternarius
als kabbalistisch symbool 29vn
Tertullianus 84
Tetraktis (of tetrade)
en dubbele driehoek 435-6
en getal twaalf 440
en māyā 439
Tezcacalli in Teotihuacan 246
Tezcatlipoca 246
Thackersing, Mulji 136
Thayer, Mary Baker
als medium 334
Thebah
heiligdom 389vn
Theistic Journal, The 115vn
Themura
kabbalistische methode 401
Theocratie
Tibet en, van keizer Yu 474-5
Theodidaktoi 142-3, 148
Theologie
christelijke, verderfelijk 112
dogma en geloof zuilen van 88
door vergelijkende filologie weerlegd 160
en chronologie 163
wetenschap en, versus occultisme 28
Theosofen
afgekeurd, bespot en belasterd 128, 151
als een wild dier achtervolgd door geestelijkheid 150
betreden pad uitgesleten door voetstappen van wijzen 76
dringen eropaan dat verschijnselen worden bestudeerd 162
en ingewijden van eerste sectie van TS 319&vn
geen orthodoxe spiritisten 126
geloven in verschijnselen 126
hebben geen dogma's 88, 102
houden zich aan de feiten 88
niet onfeilbaar 84, 88
praktische theürgie verworpen door 149
omschrijving door Vaughan 142
omschrijving van 151ev, 155
ontkennen het bovennatuurlijke 364
oorspronkelijke denkers zijn 155
uiteenlopende opvattingen van 154
vanaf het begin ban uitgesproken over 163
willen werk van Ammonius Saccas nieuw leven inblazen 153
Theosofie
alchemie behoort tot 150
en Ammonius Saccas 141-2, 153
en Diogenes Laërtius 142
en spiritistische verschijnselen 161
is esoterische leer 143
is exacte psychologie 149
is spirituele kennis 153
geen nieuwerwetse leer 158
geen vijand van spiritisme of psychologie 162
omschreven 145
over emanatie van heelal 145
staat boven alle sekten 157
tweesnijdend zwaard 150
verhouding tot mediumschap 149
vertrouwd met mesmerisme 149
vriend van oprechte religie en serieuze wetenschap 155
Theosofische seminarie 18
Theosophia 141, 146
TS en spirituele betekenis van term 323
Theosophical Society
alle denkers welkom in 159
als wegwijzer 330
anagram van, verkeerd afgebeeld 413vn
belangrijkste reden voor stichten van 150-1
beschermt en respecteert alle religies 156, 320, 322
biedt geen kortere weg naar adeptschap 330
circulaire over doelstellingen van,

opgesteld door Olcott en HPB 110ev
doel van, is zuiveren van spirituele waarheid 90
drie secties van 11
en atheïsten 154
financiën van 328-9
geheime organisatie geworden 111
geheimhouding in 319
gelooft niet in wonderen 122
gericht op occulte waarheden 158
gevormd naar voorbeeld constitutie VS 156-7
heeft als organisatie geen geloofsleer 154
heeft drie secties 319
heeft twee afdelingen 158
houdt zich buiten politiek 158
is universele broederschap van de mensheid 151, 320-1, 323
leden verplicht tot geheimhouding 114
misvattingen over 329-30
onderzoekt opvattingen van spiritisten 152
opgericht om mysteries van de psychologie te bestuderen 160
republiek van geloofsvrijheid 157
ruimer van opvatting dan andere wetenschappelijke genootschappen 157
statuten van 157, 319, 322, 330, 331
stichters van, vooral spiritisten 159
uiterlijke vertegenwoordigster van universele theosofie 153
uniek kanaal voor oosterse mystici 161
voordelen lidmaatschap 321
vrijheid van religieuze opvattingen en onderzoek in 155, 157
ware aard van 329-30
wil beste spiritisten aantrekken 162
wil heidenen redden van het christendom 114
Theosophist, The 413vn, 509
1 Thessalonicenzen 77
Theürgen 122-4, 144, 149
Theürgie
christendom is gekant tegen 390
gevaren van 149
praktische, verworpen door theosofen 149
was magie 37-8
Thor
hamer van, teken van macht 177
Thoth 143
Thumos
en périsprit 102
of begeertenatuur 77
Thury
over levitatie 53
Tiahuanaco, ruïnes van 241-4, 259
Tian-ta'i (boeddhistische school)
over grote leraren 477
Tiberias
beoefende astrologie 400
Tibet
geheime leer in 395-6
oude zetel van occulte kennis 474-5
uqqals reizen elk zevende jaar naar 396
Tijd
heelt alles 158
Tikkun
of Adam-Kadmon 145
Times (New York)
over spiritisme 206vn
Times (*South Pacific*) 255
Titicacameer 231, 259
en oorsprong van Aymara's 233
omvang en hoogte van 241
twee bouwstijlen van overblijfselen bij 243-4
Tjin
kaste van Russische ambtenaren 276
Tjinovnik 276
Tiu, of Tuisto 144
Toaldo
en aardbevingen 376
Toergenjev
gevolgen van de geschriften van 280-1
Vaders en zonen
nieuwe bladzijde in Russische politieke geschiedenis 280-1
Toledo
huaca van 253-4
Tolon 251
Tolteken 245, 247
kennis over, meer hypothetisch dan bewezen 240

Tope's
en kunstmatige heuvels 241
Torquemada 248
over Mexicaanse tempels 247
Toughskin, Eerw. A.R.T. 482
Tovenarij 24, 35-6
mogelijk gevolg van spiritisme 473
Transmigratie 134, 145
Trimūrti
en Brahmā 479
Tripiṭaka 391
Tschudi, dr. 230
Tsjoevasjen
exorcisme bij de 207
Tsongkhapa
en *Lam-rim* 395vn
roodkappen verzetten zich tegen 475
Tukui 206
Turaniërs 475
Turīya avasthā 468
Tussennatuur 435-6
Twaalf
en kabbalistische en pythagorische symboliek 440-1
Tycho Brahe
geloofde in astrologie 400-1
Tyndall, J. 149
over kiemen in de ether 461
over onwetendheid 408
Science and Man
over metafysica 191

Ulaanbaatar 394
Ulloa, A. de
over tempel in Peru 249-50
Ulrici, dr. H.
Über den Spiritismus, etc. 183
Ulūpī, en Arjuna 139
Universele broederschap
en TS 157-8
Universele ziel
zich verenigen met 146ev
Upanishads 458
geen bewuste godheid in 479
opvatting over evolutie van het leven in 463
Uqqals
als incarnaties van Hamza 392
ingewijden 394
middelaars 393
reizen elk zevende jaar naar Tibet 396
spirituele leraren van de druzen 387-8
Urubamba 258
Uvaṭa 165
Uxmal 233-4

Vāch
en Charcots experimenten 223
Vallabhāchārya's 122
Vāmadeva Mudaliyar
over pralaya 317-8&vn
Vampirisme
en necromantie 72
Vandalen 168
Vandalisme
en tempel van de ghebers 168ev
Varago-Rus
Rurik een 274
Vartamāna 100-1
Vasten
en yoga 137vn
Vaughan, Thomas 14
Vāyu
heer van de luchtstreken 42
Veda's 108
ārya's schreven 117
betekenis term 143
bron van latere leringen 125
edelste verzameling wijsheid 160
en Atlantis 459
en Dayānanda Sarasvatī 116
en Manasarovar meer 117, 476
Haug over ouderdom van 42
in India ingevoerd 476
ouderdom van, besproken 162ev
spirituele kennis in 223
tweeledige betekenis 458
vol magie 123-4
Vedanā 462vn
Vedānta
als transcendentaal boeddhisme 478
gaat uit van 3 soorten bestaan 478
Vega of α Lyrae
als poolster 265
Vega, La
over ruïnes in Cuzco 249
Vendīdād 170
Ventchik
en Russisch bijgeloof 204&vn

Venus
Isis, Maria en, beschermvrouw van de zee 396vn
Verbeelding
en gematerialiseerde vormen 56-7
en waarzeggerij 486
Verenigde Staten
lieten God weg uit de constitutie 156-7
Verering
exoterische, sneuvelt door feiten en logica 89
Verlangen(s)
en gedachten worden werkelijkheden na dood 295
om dode te zien roept beeld op 428vn
Verlichting
Boeddha stelde, voor iedereen open 456
Vermogen(s) (zie ook macht, kracht)
ingeboren, van de mens 62
Verne, Jules
Autour de la lune 496
Vernietiging
en rol van de wil 83
geloof in, na de dood 105
in de Heilige Schrift 98
van de ziel 70, 73-5, 79
verlies van individualiteit en terugkeer naar kosmisch stof 427-8&vn
Verschijnselen 346-7
aard van, in India 130
door Ouden toegekend aan verschillende entiteiten 160
en andere geesten dan van gestorven mensen 69
en wonderen 131
en yogī's 136-8
erkend door wetenschappers 365
gebaseerd op wetenschappelijke gronden 366
geen hallucinaties 126
geen wonderen 353
geloof in objectieve 134-5
geloof in, verdient sympathie 366
hebben recht op wetenschappelijk onderzoek 140
huidige, herhalingen van die van vroeger 159
kunnen op meer manieren worden teweeggebracht 161
leer wat, niet zijn en wel zijn 62
mediamieke 333ev
mediamieke, kunnen door belichaamde mens worden voortgebracht 161
mensen en, van elektriciteit 340-2
natuurlijke 364
objectieve, en subjectieve ervaringen 472
occulte, en wetenschap 354
ontwikkelde mens kan grotere, voortbrengen dan mediums 80
psychofysiologische, en de wil 378-9
rol van elementaren bij 71-2
sleutel tot, in het Oosten 152
spiritistische, kunnen door adepten worden nagedaan 126-7
subjectieve, en hindoes 140
theosofen ontkennen, niet 126
uitbarsting van, in 19de eeuw grote kans voor onderzoek 162
van rollende pot 64
verklaring van, en materialisaties 497-8
Wallace over 128
Verstand
een vermogen hoger dan, en zintuigen 208-9
groot, kan samengaan met gebrek aan spiritualiteit 473
scheppend vermogen van menselijk 295
Vertrouwen
wil en energie 415-6
Verulam, lord
over bijgeloof en natuurlijke oorzaken 47
Verwachting
en geheugen 466-7
Vidyā 136
zelfde als noëtisch werk 146
Vier
symbool van kosmische krachten 301
Vierkant, volmaakt 178
Vihiva Pūnnūtti Sūtra 109vn
Vijñāna 462vn

Vis
symbool van hoogste wijsheid 398vn
symbool van messiassen 397vn
Vishima 101
Vishṇu
Brahmā, Śiva en 436
Rāma incarnatie van 397vn
teken van 413
Vishṇu Bawa Brahmachāri
over padārtha en abhāva 96
Vishṇu-Purāṇa
verhaal over zondvloed 397vn
Visioenen
van mediums 490-1
Volk(eren)
waarvan de naam in de geschiedenis niet voorkomen 12
Volney 194
Volta, A. 341
Voltaire 191-2
Voltaire 224
Voorgevoelens
achterliggende factoren van 379
Vooroordelen
vooropgezette meningen en nieuwe ideeën 447
Voorouders
door veel volkeren vereerd 206
Voorspellingen
over toekomst Europa 308
van Ouden gebaseerd op exacte kennis 304-5
Voortbestaan
geloof in, van voorouders heel oud 206
verschillende opvattingen over, van ziel 187ev, 198ev
Voortekenen 400
Vorm
ruimte verschilt niet van 462vn
Vorontsov, vorst
en prins Mirza 107
Votan 232
Vrijmetselarij 26, 30, 177-8
Vulpian 221
Vuur
eeuwig vuur in Teotihuacan 245-6
en kruis als basis van universele wetten 178
essentie en oorsprong van, aan wetenschap onbekend 323
opvattingen van middeleeuwse rozenkruisers over 124-5
symbool van de zon 176
verering van, en kruis in Bulgarije 179-81
Vuuraanbidders 168ev
Vuurfilosofen 13, 19, 141-2
Vyatireka 101
Vyāvahārika 478

Waarheid/waarheden
alleen, is eeuwig 158
alleen zuivere filosofie kan, vestigen 191
bijbels bijgeloof heeft, verstikt 271
dhyāna's en herkenning van 484
en bijgeloof 140
en natuurlijke verschijnselen 353
en theorie 235
en wetenschappers 189-90
herinnering aan oude, sterft snel uit 390
licht van, is baken van HPB's leven 27
middelen om, te verspreiden 114
ontdekken en steunen 159
orkaan van, nadert 24
theosofen zoeken, door onbevreesd onderzoek 268
vertakkingen van ene, zijn eindeloos 158-9
ware zoeker naar, is kluizenaar 158
zal over tegenstanders zegevieren 21
zuiveren van spirituele, doel van TS 90
Waarzeggerij
Lévi over, en astrale licht 485-6
Wachter
elementare 24-5
Wachtwoorden in de TS 319, 324
van theosofen gedeeltelijk die van druzen en lamaïsten 392
Wagner, N. 183, 354, 365
onderzoeker van naam 184
Wahabieten 106-7
Waite, C.B.
History of the Christian Religion, etc. 381ev

Wallace, A.R. 5-6, 61-3, 126, 182, 354, 365
over rechtstreekse kennis van geesten 147
On Miracles, etc.
over materialisme en feiten 127
over overgebleven verschijnselen en onzichtbare intelligenties 128, 188
Wallenstein
Kepler voorspelt aan, afloop oorlog o.b.v. sterrenstanden 400
Warner, dr. 53
Water(en)
en Adam-Kadmon 397vn
rol van, bij ontwikkeling leven 461-2
wonderbaarlijke, in Zedadzene 172-3vn
Weber, dr. W. 335, 354, 360
Wedergeboorte(n)
invloed op toekomstige 347-8
Wereld
onzichtbare 146
Werkelijkheid
de ene 480
Wet(ten)
één, of beginsel 433vn
eeuwige onbewuste 479
ene grote 490vn
ene, is volmaakt evenwicht 435
feilloze, begrepen door intuïtie 156
natuurlijke hoewel occulte 377
occulte en mysterieuze, beheerst de wereld 304
onveranderlijke, beheersen heelal 81
onveranderlijke, en wisselwerking van krachten 377, 410ev
onveranderlijke, van de natuur 377
ruimte is het werkterrein voor de natuur- 479
universele, zijn onveranderlijk 178-9
Wetenschap
beeldenstorm van de 52
betrouwbare, van de geest 497
contact tussen, en metafysica leidt tot reactie 162
der wetenschappen of magie 122
eed van geheimhouding en occulte 319
Eerw. Frothingham over 156
en einde zonnestelsel 315ev
gaat door ontdekkingen geleidelijk vooruit 295
geeft occulte geheimen geen erkenning 415
geheime 9, 11
geheime, bij de Ouden 395-6
geheime, of magie 420
lessen in occulte 319vn
moderne, en kennis van de Ouden 23
mystiek baant zich weg naar 304
niet standvastig 349
occulte, redt en doodt 323
occultisme en, en theologie 28
om onderscheid te maken tussen geesten 38
oosterse psychologie 294
scholen voor neofieten in geheime 11
theosofie is vriend van serieuze 155
toekomst spiritisme hangt af van eerlijke 191
universele, of occultisme 422
wereld veel verschuldigd aan 156
zal ten slotte occulte verschijnselen erkennen 354
Wetenschappers
bekende, erkennen verschijnselen 126
bekrompen materialisme van 216
bevooroordeeld en oneerlijk 47
die openstaan voor het spiritisme 182, 190
gegevens van, niet betrouwbaarder dan die van spiritisten 45
maken fouten want het zijn mensen 236
over vooroordelen van, en de waarheid 189
sommige, erkennen verschijnselen 365
strijd tussen, over het spiritisme 182ev
wetenschappelijke weglopers 17
Wijsheid
chokhmah als hoogste 440-1
goddelijke 323
hoogste 393, 395, 398vn
incarnaties van 389, 392-4
occulte, over cyclussen 401
universele 390

Wijsheid (vervolg)
volmaakte, als Dagon 398vn
zonen van 475
Wijsheid-religie
universele 143ev, 476
Wil
basis van magische kracht 414
effect van, op ongemanifesteerde stof 449
energie en vertrouwen 415
en kracht 99
en magnetische verschijnselen 220-1
en psychofysiologische verschijnselen 379-80
en zielskracht 346
macht om over zichzelf te beschikken 105
soort dood afhankelijk van 105
versus blinde stof 136
zendt levensfluïdum uit 294
Williams, medium 183, 185
Wilskracht
en verzet tegen de dood 83-4
Winterzonnestilstand 194
Woldrich, dr.
over elementaren 55ev
Wolven
hele groepen mensen veranderden in 197
Wonder(en)
bestaan niet 353-4
en Lourdes 217
en verschijnselen 131-2
geen overtreding van natuurwetten 36
occultisten geloven niet in 51-2
schijnbare, en wisselwerking van krachten 377
TS gelooft niet in 122
van water in Zedadzene 172-3vn
Woord
invloed van boeken en gesproken 114
Swedenborg over verloren 388, 476
World (New York) 51, 53
Wren 53
Wundt, prof.
Der Spiritismus, etc. 183

Xizang
Chinees voor Tibet 475
Xochicalco 230

Yaśna 170
Yezd 174
Yezidi's 175
Yod 388-9&vn
Yoga
training in, door Dayānanda 136
verschillende soorten 460
voorwaarden voor 348
Yogavidyā
aard van, besproken 345ev
en mesmerisme 333
Yogī's
afzondering van 348
beheersing van lichaam door 136-7&vn
en jains die vasten 137vn
wordt één met brahman 138
Yonan 251-2
Yu
theocratie van keizer, afkomstig uit Tibet 475
Yung-dang
of mystiek kruis 397vn

Zarate
over Teotihuacan 246
Zarathoestra 124, 173-4
Zasse, dr. E.
over historische cyclussen 305ev
Zeda
de Baäl van de Trans-Kaukasus 172-3vn
Zedadzene, berg
en wonderbaarlijke bron 172-3vn
Zelf
het ene 478
innerlijke, en zijn occulte krachten 127
zoeken naar goddelijke, doel van iedere mysticus 146
Zelfbewustzijn
in het hiernamaals 429vn
Zelfdiscipline
resultaten van 84
Zendelingen/zending (zie ook missionarissen)
vernietigt veel 405

vormen een smet op het christendom 113-4
Zeruf
als anagram 401
Zervana-Akerne 174
'Zeus'
een kabbalist, over aard van ziel 73
Zeven
algemeen gebruikt in christendom en islam 300
bij de Indo-Europeanen 303
heilig getal in de oudheid 298ev
in de muziek 301-2
in folklore, mythen en gebruiken 302
in het werk van de TS 311-5
stadia van zuivering 299
symbool van de vereniging van godheid met heelal 301
Zevenvoudige
beginsel in de mens 457ev
Ziel(en)
aard van, volgens 'Zeus' 73
atoom wordt levende, of mens 99
drie soorten, onderwezen door joden 95
eerste omhulsel van, en astrale licht 70
en zeven stadia van zuivering 299
nous en lichaam 77
spirituele, en vijfde beginsel 489
spirituele intelligentie of 464
toestand na de dood van, volgens Lévi 74
vereniging met universele ziel 146-7
vereniging van nous en 78
verliest haar herinneringen 134
vernietiging van de, mogelijk 70
verward met geest 461
voortleven van, door Fichte besproken 187-8
Ziener(s)
generaties van getrainde 57
getrainde, over elementalen 58
grote groep regulier ingewijde 497
visioenen van, en sensitieven 490
waar zijn de 87
wie zijn de 75
Zintuigen
fysieke, belemmeren innerlijk zien 445
fysieke en spirituele 484, 488
tijdens de slaap 490
Zion, kathedraal 172vn
Zohar 31
en ain sof 436
en Shimon ben Yochai 17-19
Zöllner, J.K.F. 126, 183-5, 333&vn, 354, 360, 365
Transcendental Physics
besproken 333-9
over Slade's effect op kompasnaald 360
Zolotaya Orda 275
Zomerland 205, 206vn
Zon
aard van, sleutel tot begrijpen zwaartekracht 53
broeders van de 475
centrale, als godheid 178
einde van de, volgens wetenschappers 315ev
en winterzonnestilstand 194
Kepler over magnetische aard van 53
onzichtbare 435, 437
oog van Ahura-Mazda 170
spirituele, en bolronde spiegel 470
spirituele, van Tezcatlipoca 246
verering van, bij Bulgaren 179-81
zonen en maagden van de 241, 257-8
Zondvloed
volgens *Vishṇu-Purāṇa* 397vn
vroegere en toekomstige, en zes sarossen 376
Zonnegoden geboren op 25 dec. 194
Zonneras 138
in Zuid-Amerika 241
Zonnevlekken
cyclus van, en epidemieën 399-401&vn
en cyclussen 308
Zuivering
bij bezetenheid 297
Zwaartekracht
aard van 52-3
verschillende wetenschappers over 52-3